دنور الایضاح نهایت جامع او آسانه د پښتو شرح

اشرف الایضاح

پښتو شرح

نور الایضاح

مصنف

مولانا مختار علی

پښتو مترجم

مولوی معاذ بن فضل شاد

سعیدیه کتب خانه صدف پلازه محله جنگی پشاور

موبائل 0300-5713783

ماشآءالله

دَ نور الایضاح نهایت جامع او آسانه دَپښتو شرح

اشرف الایضاح

شرح پښتو

نور الایضاح

تالیف

مولانا مختار علی صاحبؒ

مترجم

مولوی معاذ بن فضل شاه

الناشر: مکتبهٔ سعیدیه محله جنګی پیښور ښار

۞ دَ کتاب نوم .... الاشرف الایضاح [پښتو]

۞ مؤلف .... .مولانا مختار علی صاحب رحمه الله

۞ مترجم .... مولوی معاذ بن فضل شاه

۞ زیرِ اهتمام .... حافظ ضیاء الدین فاروقی صاحب

خوره ونکے

و

سعیدیه کُتب خانه

صرف پلازه محله جنگی پشاور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

ترجمه: شروع کووم زۀ دَ الله په نوم سره هغه الله کوم چه ډیر مهربان او نهایت رحم والا دے.

توضیح: مصنف دَ خپل کتاب آغاز دَ بسم الله نه کړے دے، اول خوئے دَ قرآن مجید تقلید کړے دے، دویم دا چه دَ حدیث پاك اتباع ئے کړے ده، دَ نبی کریم ﷺ ارشاد دے "كُلُّ كَلَامٍ لَا يُبْدَأُ فِيْهِ بِبِسْمِ اللّٰهِ وَبِحَمْدِ اللّٰهِ فَهُوَ اَجْزَمُ وَفِيْ رِوَايَةِ ابْنِ مَاجَةَ اَقْطَعُ" یعنی دَ کوم کلام ابتداء چه په بسم الله یا په الحمد لله سره اونۀ شی نو هغه بے انجام او بے برکته پاتے کیږی. ابن ماجه، ابن حبان، ابو عوانه او شیخ ابن صلاح وغیره محدثینو ددے روایت تصحیح کړے ده او دَ فقهاؤ په نزد باندے دا معمول بها دے.

بِسْمِ اللّٰه: "باء" په دے کښی دپاره دَ استعانت ده او دا په فعل مقدر پورے متعلق دے او هغه فعل مقدر یا "ابتدأ" دے او یا "اَشْرَعُ" دے. ځکه چه ددے متعلق هغه فعل وی دَ کوم چه متکلم دَ تسمیه نه بعد دَ کولو اراده وی، پس کۀ چرے هغه دَ قراءتِ قرآن نه مخکښی بسم الله اووائی نو فعل به مخذوف "اَقْرأُ" وی وعلی هذا القیاس. نو عبارت به دارنګه وی "باستعانة اسم الله الرحمن الرحیم اشرع" (دَ الله په نوم سره چه ډیر زیات مهربان او رحم والا دے شروع کووم) او فعل په آخر کښی مقدر ځکه اومنلے شو چه دَ مشرکینو په طریقه باندے رَد راشی ځکه چه هغوی به هر کار په باسم اللات او په بسم العزّی باندے شروع کولو (لات او عزی دَ بوتانو نومونه دی) پس موحدینو لره لازم دی چه هغوی په دے مقام کښی بلکه دَ هر کار په شروع کښی دے دَ الله نوم په حصر او اختصاص سره واخلی او دا حصر او اختصاص په هغه وخت کښی حاصلیدے شی کله چه معمول مقدم کړے شی لهذا "اَشْرَعُ" په آخر کښی مقدر اومنلے شو.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ : تمام تعریفونه الله لره ثابت دی چه رب دے د تمام عالم وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَامُحَمَّدٍخَاتَمِ النَّبِيِّيْنَ : او درود او سلام دے وی زمونږ په سردار محمد ﷺ باندے چه خاتم النبیین دے، وَعَلٰى اٰلِهِ الطَّاهِرِيْنَ وَصَحَابَتِهٖ اَجْمَعِيْنَ او د هغوی په پاك آل باندے او دَ هغوی په تمامو صحابهٔ کرامو باندے قَالَ الْعَبْدُالْفَقِيْرُاِلٰى مَوْلَاهُ الْغَنِىِّ اَبُو الْاِخْلَاصِ حَسَنُ الْوَفَائِى الشَّرَنْبَلَالِىُّ الْحَنَفِىُّ اِنَّهُ الْتَمَسَ مِنِّى بَعْضُ الْاَخِلَّاءِ عَامَلَنَااللّٰهُ وَاِيَّاهُمْ بِلُطْفِهِ الْخَفِىِّ حمد و صلوٰة نه پس ابو الاخلاص الوفائی الشرنبلالی الحنفی د بے نیازه آقا محتاجه بنده عرض کوی چه زما بعضو دوستانو ماته وئیلے دی (الله تعالیٰ دے په مونږ او په هغوی تولو باندے خپل پوشیده رحمتونه اوکړی) اَنْ اَعْمَلَ مُقَدِّمَةً فِى الْعِبَادَاتِ تُقَرِّبُ عَلَى الْمُبْتَدِىْ مَاتَشَتَّتُ مِنَ الْمَسَائِلِ فِى الْمُطَوَّلَاتِ چه زه د عباداتو په لړ کښی د ابتداء کونکی د ذهن نزدے کولو دپاره یوه مقدمه اولیکمه هغه مسائل کوم چه په غټو کتابونو کښی په لر او بر پراتهٔ دی فَاسْتَعَنْتُ بِاللّٰهِ تَعَالٰى وَاَجَبْتُهٗ طَالِبًالِلثَّوَابِ وَلَااَذْكُرُاِلَّامَاجَزَمَ بِصِحَّتِهٖ اَهْلُ التَّرْجِيْحِ مِنْ غَيْرِ اِطْنَابٍ ما په دے کتاب کښے چه نوم مے ورله نور الایضاح او نجاة الارواح ایخودے دے په دے کښے به نهایت اختصار سره قوی قولونه نقل کوم او بیانوم۔(وَسَمَّيْتُهٗ)نُوْرَالْاِيْضَاحِ وَنَجَاةَ الْاَرْوَاحِ وَاللّٰهَ اَسْاَلُ اَنْ يَّنْفَعَ بِهٖ عِبَادَهٗ وَيُدِيْمَ بِهِ الْاِفَادَةَ خاص دَ الله تعالیٰ نه دُعا ده چه دا کتاب دے خلقو لره نفع بخش او فائده مند ثابت کړی.

توضیح : په الحمد لله کښی لام استغراقی هم کیدے شی چه تمام حمدونه خواه که بلا واسطه وی یا بالواسطه یعنی دَ بندګانو مکسوبات دا ټول دَ الله تعالیٰ سره مختص دی او الف لام دَ عهد دپاره هم کیدے شی چه براهِ راست دَ حمد افراد چه کوم په مقابله دَ اختصاص سره وی نو دَ هغه اختصاص بیانول مقصود دی باقی کوم افراد چه په مقابله دَ کسب سره وی نو هغے ته دَ بندګانو مکسوبات وائی هغه مراد نهٔ دی او الف لام جنسی هم مراد کیدے شی یعنی ماهیت او حقیقت دَ الله تعالیٰ سره خاص دے .

حمد : په افعالِ جمیله اختیاریه باندے په ژبه سره تعریف کول ، برابره خبره ده کۀ دا تعریف په مقابله دَ نعمت کښې وی یا نۀ وی .

مدحه : مطلقًا په افعالِ جمیله سره تعریف کول (برابره خبره ده کۀ هغه اختیاری وی یا غیر اختیاری) تۀ " حمدت زیدًا علی علمه وکرمه " خو وئیلے شے مګر حمدت زیدا علی حسنه " نۀ شے وئیلے ، بلکه په دے موقع باندے به مدحت وائے او بعضو وئیلے دی چه حمد او مدحه دواړه رونړه رونړه دی ، او شکر دَ نعمت په مقابله کښې راځی خواه کۀ دا شکر قولًا ، عملًا او اعتقاداً ولے نۀ وی .

شاعر وائی ۔

اَفَادَتْکُمُ النُّعَمَاءُ مِنِّی ثَلٰثَةً ٭ یَدِی وَلِسَانِیْ وَالضَّمِیْرُ الْمُحَجَّبَا

ترجمه : ستا نعمتونو زما دَ طرف نه ستا دپاره دَ دریو څیزونو افاده اوکړه ، زما دَ لاس او زما دَ ژبے او زما دَ پوشیده زړۀ .

پس شکر ، حمد دَ مدح نه من وجه عام او من وجه خاص دے .

والصلوة : صلوة دَ لغت په اعتبار سره دَ دُعا مرادف او هم معنیٰ دے او دا اصول طے شوے دی چه دَ دُعا صله کله په علیٰ سره راځی نو دَ هغے معنیٰ دَ شر دَ دُعا (بددُعا) راځی مثلًا وئیلے شی " دعا له فی الخیر " (دَ هغه دپاره ئے دَ خیر دُعا اوکړه) " ودعا علیه فی الشر " (او دَ هغه دپاره ئے دَ شر دُعا اوکړه) .. نو الصلوة په علیٰ سره متعدی کول به څنګه صحیح شی ؟ ددے جواب دادے چه دَ لفظ دَ دُعا متعلق چه کوم بیان کړ شوے دے هغه درست دی . پاتے صلوة نو دے لره دَ دُعا مساوی جوړول صحیح نۀ دی . خپله په قرآن مجید کښې ارشاد دے " یا ایها الذین اٰمنوا صلوا علیه وسلموا تسلیمًا " او په احادیثو کښې دَ صلوة استعمال دارنګه موجود دے لکه " اللهم صل علی محمد وعلیٰ محمد " ددے وجه داده چه صلوة اګر چه په اعتبار دَ لغت سره دَ دُعا مرادف دے لیکن ددے نه دَ دوو مرادفو په درمیان کښې په تمامو احکامو کښې مساوات لازم نۀ دے او دا هم ضروری نۀ ده چه په هر ځائے کښې یو دَ بل په ځائے باندے ایښودل او دَ هغے استعمال صحیح وی . پس کله چه دُعا په علی سره

متصل وی نو اګر چه دد ے نه دُعا بالشر مراد وی مګر که صلوة په علیٰ سره متصل شی نو دد ے نه هم دغه مراد مراد نهٔ وی .

کتاب الطهارة

کتاب : دَ طهارت بیان

اَلْمِیَاهُ الَّتِیْ یَجُوْزُ التَّطْهِیْرُ بِهَا سَبْعَةُ مِیَاہٍ داسے اوبه چه په هغے سره پاکوالے جائز دے هغهٔ د اوؤ قسمو ذریعونه حاصلیږی مَاءُ السَّمَآءِ وَمَاءُ الْبَحْرِ وَمَاءُ النَّهْرِ وَمَاءُ الْبِئْرِ . ١. د اسمان نه وریدونکے باران والا اوبه. ٢. د سمندر (سیند) اوبه . ٣. نهر اوبه. ۴. د کوهي اوبه وَمَاءٌ ذَابَ مِنَ الثَّلْجِ مَاءُ الْبَرَدِ وَمَاءُ الْعَیْنِ. ۵. د واورې ویلی شوی اوبه . ٦. د ګلئ اوبه . د چشمے اوبه.

توضیح : دَ کتاب لغوی معنیٰ جمع کول او اصطلاحًا دداسے مسائلو مجموعے ته وئیلے شی چه دَ هغے مستقل اعتبار کړے شوے وی برابره خبره ده کهٔ هغه متفرق اقسام او انواع ته شامل وی یا نهٔ وی او کلمه کتاب دَ مکتوب په معنیٰ کښې مستعملیږی ، مثلًا قرآن کریم کتاب په معنیٰ کښې مکتوب دے .

دد ے به دوه صورتونه وی . اول دا چه انواع هم موندلے شی یا به په کښې انواع نهٔ شی موندلے ، لکه کتاب الصلوة ، کتاب الطهارة وغیره . چه دد ے لاندے ډیر انواع دی په طهارت کښې غسل ، حیض ، نفاس وغیره مذکور دی . او دا امور دَ باب او دَ فصل لاندے ذکر کوی او دَ بعضے کتاب لاندے انواع نه وی . مثلًا کتاب اللقطه ، کتاب المفقود وغیره . کتاب په منزله دَ جنس او باب په منزله دَ نوع دے او افراد کوم چه دَ یو نوع لاندے ذکر کړے شوے وی نو دَ هغے نه په فصل سره تعبیر کولے شی .

الطهارة : طَهارة په فتح دَ طا سره مصدر دے : پاکی . او طِهارة په کسرے سره هغه آله په کومے سره چه پاکی حاصلولے شی ، مثلًا اوبهٔ او طُهارة په ضمے سره دَ پاکئ حاصلولو

نه چه کومے اوبۀ پاتے شی هغے ته وئیلے شی .

او دَ طهارت اصطلاحی معنیٰ په فقه کښی دَ حدَث یا دَ خبَث لرے کدو ته طهارت وئیلے شی .

فائده : لکه څنګه چه دَ مونځ دَ صحت دپاره دَ نجاست حکمی او حقیقی نه طهارت لازم دے نو دغه شان دَ نجاستِ باطنی زائله کول ضروری دی ، دَ معصیت او دَ هغے نه دَ طهارت تعلق دَ توبے سره دے او دَ معصیت نه دَ پرهیز سره . مؤمن بنده دَ دوو قسم افعالو مکلف جوړ کړے شوے دے دَ یو تعلق دَ عباداتو سره دے او دَ دویم تعلق دَ معاملاتو سره او چونکه عبادت مقدم دے نو دَ هغے وجے نه عبادات مقدم ذکر کولے شی او معاملات مؤخر . او چونکه په عباداتو کښی هم مونځ افضل عبادت دے نو ددے وجے نه دَ مونځ احکام وړاندے ذکر کولے شی او دَ مونځ دَ صحت دپاره څو شرطونه دی په دے کښی اهم ترین شرط طهارت دے هم ددے نه دے لره دَ مونځ نه قبل ذکر کولے شی .

المیاه : دا دَ " مآءُ " جمع کثرته ده دا په اصل کښی مِواه په کسرے دَ میم سره وو او امواه جمع قلته ده .دَ اوبو تعریف دا کړے شوے دے چه دا یو جوهر دے چه دا ډیر لطیف او شفاف او سیّال وی .

یجوز : دَ جواز نه مراد صحت دے ، یعنی په دے اوبو سره طهارت حاصلول درست دی څکه کۀ چرے په مِلك دَ غیر کښی تصرف اوکړو او وضوء ئے اوکړه نو اودس به درست وی مګر داسے کول به جائز نه وی .

دَ ماء السماء نه مراد دَ باران اوبۀ دی ددے دَ ذکر کولو اصل وجه داده چه په دے کښی ترش والے او یو قسم بوئی وی نو ددے نه شبهه پیدا کیدله چه شائد په سره طهارت حاصلول جائز نۀ وی چنانچه په صحابۀ کرامو کښی هم بعضو ته دا شبهه پیش راغله نو دَ حضور ﷺ نه ئے تپوس اوکړو نو حضور ﷺ اوفرمائیل " هو الطهور ماء ه "

الثلج ، البرد : په دے قید سره دَ مالګے نه دَ وئیلے شوے اوبو خارج کول مقصود دے څکه چه په هغے سره طهارت حاصلول جائز نۀ دے . البته ترُشے اوبه ترڅو چه دَ هغے

نه مالګه جوړه نهٔ کړے شي په هغے سره اودس کول جائز دي .

ثُمَّ الْمِيَاهُ عَلٰى خَمْسَةِ اَقْسَامٍ بيا اوبه په پنځه قسمه دي طَاهِرٌ مُطَهِّرٌ غَيْرُ مَكْرُوْهٍ وَهُوَ الْمَاءُ الْمُطْلَقُ . ۱. طاهر مطهر غیر مکروه او هغه مطلقے اوبه دي (يعني صرف چه د ابو لفظ وئيلو سره ذهن د هغے طرفته متوجه شي .) وَطَاهِرٌ مُطَهِّرٌ مَكْرُوْهٌ وَهُوَ مَاشَرِبَ مِنْهُ الْهِرَّةُ وَنَحْوُهَا وَكَانَ قَلِيْلاً ۲. طاهر مطهر مکروه (يعني پخپله پاك وي او په د ے کښے د پاکولو صلاحيت هم وي مګر د دے په استعمالولو کښے ئے څه کرکه کيږي هغه داسے اوبو ته وائي چه هغه پيشو وغيره جوته کړي وي او هغه اوبه لږې وي وَطَاهِرٌ غَيْرُ مُطَهِّرٍ وَهُوَ مَا اسْتُعْمِلَ لِرَفْعِ حَدَثٍ اَوْلِقُرْبَةٍ كَالْوُضُوْءِ عَلَى الْوُضُوْءِ بِنِيَّتِهٖ . ۳. طاهر غير مطهر (يعني پخپله پاك وي ليکن په دي کښي د بل څه شے دَ پاکولو صلاحيت نه وي) دا هغه اوبه ته وائي چه رفع حدث (مثلاً غسل) ياد قربت او د ثواب دپاره استعمال شي يعني په اودس باندے اودس په نيت دَ اودس وَيَصِيْرُ الْمَاءُ مُسْتَعْمَلًا بِمُجَرَّدِ انْفِصَالِهٖ عَنِ الْجَسَدِ. او اوبهٔ مستعمل ګرځي صرف دَ بدن نه په جُدا کيدو سره.

توضيح : الماء المطلق : کله چه محض دَ اوبو نوم واخستلے شي نو ذهن هم دے طرف ته منتقل شي . دَ نورو الفاظو مطابق ګلاب وغيره څه داسے څيز په دے کښي نه وي ملاؤ چه په هغے سره دا مقيدے شي ځکه چه داسے اوبو ته عرق ګلاب وغيره وئيلے شي .

وطاهر مطهر مکروه : په داسے اوبو سره اودس صحيح دے دَ کراهت سره شرط دادے چه ددے نه علاوه په نورو اوبو باندے قدرت لري ، او کهٔ چرے قدرت نهٔ لري ددے نه په علاوه نورو اوبو باندے نو بيا به بغير دَ کراهت نه اودس کول جائز وي .

په اصل کښي په دے سره دَ اودس جائز کيدل نهٔ دي پکار ځکه چه ددے غوښه حرامه ده ليکن په حديثِ پاك کښي ددے نجاست په داسے ختم کړے شوے دے .

"عن کبشة و کانت عند ابی قتادة ان ابا قتادة دخل علیها فسکبت له وضوءً قالت فجاءت هرة تشرب فاصغیٰ لها الاناء حتی شربت قالت کبشة فرانی انظر الیه فقال اتعجبین یا ابنة اخی فقلت نعم فقال ان رسول الله ﷺ قال انها لیست بنجس انما هی من الطوافین علیکم والطوفات" (حس صحیح)

ترجمه : دَ حضرت کبشه چه دا دَ ابن ابی قتادهؓ په نکاح کښې وه ددے نه روایت دے چه ابو قتاده دے ته ورغے نو دے هغوی ته دَ اودس اوبه په لوښی کښې برابر کړے، دا فرمائی چه پیشو راغله اوبۀ ئے څښلے نو ابو قتادهؓ هغه پیشو ته لوښے خکته کړو تر دے پورے چه هغے اوبۀ اوڅښلے پس هغوی ماله اولیدۀ چه ما ورته (په تعجب سره) کتل نو هغوی اوفرمائیل اے وریرے ! آیا ته تعجب کوے نو ماورته اووئیل او. نو هغے اوفرمائیل چه حضور ﷺ فرمائیلے دی چه دا نجس نۀ دی دا دَ طوافین، طوافات نه دی (په تاسو باندے بار بار راتلونکے او په کور کښې سکون اختیارونکے دی.)

کۀ چرے ددے جهوټه نجس قرار کړے شی نو لوی حرج به واقع شی.

سوال : دَ ځنګلی پیشو هم دا حکم دے ؟

جواب : دَ ځنګلی پیشو جهوټه ناپاکه ده.

ونحوها : مثلاً چرګه، ښکاری مارغان، مار، مږه او داسے حرام ځناور چه دَ هغے بهیدونکے وینه حرامه وی مګر دَ هغے نه بچ کیدل مشکل وی. باقی هغه ځناور چه په هغے کښې وینه نۀ وی لکه ماشے، مچ، مچئ نو دَ هغے جهوټه پاکه ده بلکه کۀ په اوبو کښې مړ شی نو بیا هم اوبۀ ناپاکے نۀ دی. نحوها ئے ځکه اووئیل چه په علت دَ سواکن البیوت کښې برابر وی.

فائده : هغه چرګه چه هغه کهولاؤ ګرځی په هغے کښې کراهیت ددے وجے نه دے چه ددے مبنو که هر وخت په نجاست کښې وی او نجاست خوری او کومه چه دا نۀ وی بلکه بنده اوسی نو بیا کراهیت نشته دے.

اُستُعمِلَ : ماء مستعمل یعنی هغه اوبۀ چه دَ هغے استعمال شوے وی دا غیر

مطهرے دی دَ رفع حدث دپاره . کوم طهارت چه په روایت او احادیثو کښې راغلے دے نو هغه چه څنګه ظهاری رفع حدث راولی نو دغه شان په باطنی طور باندے رافع اثم او دَ ختم معصیت ذریعه ده ، نو ددے نه معلومه شوه چه په اوبو کښې دَ معنوی نجاست ملاوټ دے په دے وجه سره دے ته یر مطهر اوئیلے شو . دَ امام طهاوی او دَ بعض نورو علماؤ قول دے چه دَ بدن نه جُدا شی او په یو مکان کښې اودریږی نو په دغه وخت کښې اوبهٔ مستعمل ګرځی . مثلًا یو اندام کوم چه وینځی دَ هغے نه اوبهٔ اوبهیدلے او په بل اندام باندے پریوتلے او بالفرض دا دویم اندام دومره لوند شو خومره لوندوالے چه دَ اوداسهٔ دپاره ضروری وو ، نو دَ اولنی قول په بناء باندے دَ دویم اندام وینځل به دوباره لازم وی دا لوندوالے دَ اندام ذَ اودس دپاره کافی نهٔ دے څکه چه په کومو اوبو باندے دا اندام لوند شو هغه مستعملے وے او په ماء مستعمل سره اودس کول جائز نهٔ دی او دَ دویم قول په بناء باندے چونکه دا اوبه مستعملے نهٔ دی نو ددے وجے نه ددے حصے وینځل فرض نهٔ دی .

وَلَایَجُوْزُ بِمَاءِ شَجَرٍ وَثَمَرٍ وَلَوْ خَرَجَ بِنَفْسِهٖ مِنْ غَیْرِ عَصْرٍ فِی الْاَظْهَرِ دَ ونی او د میوے په اوبو سره اودس جائز دے خواه که هغه بغیر نچوړی کولو نه پخپله هم روانی وی . په ډیر زیات او قوی روایتو کښے وَلَا بِمَآءٍ زَالَ طَبْعُهٗ بِالطَّبْخِ اَوْ بِغَلَبَةِ غَیْرِهٖ عَلَیْهِ وَالْغَلَبَةُ فِیْ مُخَالَطَةِ الْجَامِدَاتِ بِاِخْرَاجِ الْمَاءِ عَنْ رِقَّتِهٖ وَسَیَلَانِهٖ ددغے اوبو سره اودس کول ناجائز دے چه دکومو طبعیت(رقت و سیلان)یعنی ذائقه وغیره په پخولو یا د اوبو نه علاوه د څه بل شی په غالب والی سره ضائع شی وَلَا یَضُرُّ تَغَیُّرُ اَوْصَافِهٖ کُلِّهَا بِجَامِدٍ کَزَعْفَرَانٍ وَفَاکِهَةٍ وَوَرَقِ شَجَرٍ او جامد (یعنی ولاړ،ساکن)شیونو په غلبے سره (مطلب یې دادے که د ابو ذائقه د هغے سره په یو څائے والی سره بدله شی او د ابو ټول اوصاف په تبدیلی سره د څه قسم نقصان رسیدو اندیشه نه وی نو په دغو اوبو سره اودس کول جائز او درست دی) مثلًا زعفران او میوے او د ونے پاڼے وَالْغَلَبَةُ فِی الْمَائِعَاتِ بِظُهُوْرِ وَصْفٍ وَاحِدٍ مِّنْ مَّائِعٍ لَهٗ

وَصْفَانِ فَقَطْ كَالَّبَنِ لَهُ اللُّوْنُ وَالطَّعْمُ وَلَارَائِحَةَ لَهُ. او په بهیدلو والا شیانو کښې د غالب راتلولو والا شکل دادے که چه د بهیدلو والا شئ د دؤ وصفونو والا وی او په هغې کښې یو صفت په اوبو کښې راڅرګند شی څنګه چه پئی (شوده) په دے کښے مزه هم وی او رنګ هم مګر په دے کښے بوئی نه وی.

توضیح : ولا یجوز بماء شجر وثمر : یعنی ددے نه حاصل شده اوبهٔ په حقیقت کښې اوبهٔ نهٔ دی بلکه په رَس او عرق سره ددے نه تعبیر کولے شی ، لکه دَ کیلے یا دَ خربوزے اوبهٔ "ولو خرج" لکه څنګه چه دَ انګورو او دَ میوو نه څاڅکے څاڅکے بهیږی.

فی الاظهر په دے سره دا ښودل غواړی چه څه اقوال ددے نه خلاف دی چه دَ هغے هیڅ اعتبار نشته دے.

ولا بماء زال : دارنګه دا مخلوط او مغلوبے اوبهٔ هم دَ مطلق اوبو په حکم کښې باقی پاتے نهٔ شولے بلکه دَ ماء مقید په حکم کښې داخلے شوے ددے مناسبت په وجه سره ئے دے صورتونو لره په دے مقام کښې ذکر کړل الحاصل دا چه په دے قسم ثالث کښې دَ ماء مقید او دَ هغے دَ صورتونو بیان دے.

طبعه : دَ اوبو طبعیت رقیق کیدل ، بهیدل ، سیراب کول . او راتو کول دی.

بالطبخ : لیکن کهٔ څه داسے څیز په اوبو کښې واچولے شی او پخے کړے شی چه په هغے سره دَ اوبو زیاده صفائی مقصود وی نو په دے صورت کښې به ددے نه اوبو نه اودس کول جائز وی خو په دے شرط سره چه دَ اوبو رِقّت او سیلان باقی وی . لکه دَ مړی دَ غسل دپاره دَ بیرو پانړے په اوبو کښې اچول او پخول مسنون دی.

عن رقته : ددے علامت دادے کهٔ چرے په کپړا کښې واچولے شی نو دَ کپړے نه پخپله باندے نهٔ نچوړ کیږی او دَ سیلان ختمیدل دادی کهٔ چرے په بدن باندے واچولے شی نو دَ اوبو غوندے نهٔ بهیږی.

ولا یضر ، البته کۀ چرے رقت او سیلان باقی دے او دَ هغے اوصاف بدل شی نو دَ جامد شیٔ چه پاك وی دَ هغے په ملاویدو سره هغه بدستور په خپل طهوریت باندے باقی پاتے کیږی ځکه چه دَ کم مقدار دَ ملاویدو نه احتراز کول ناممکن دی .

کلها : یعنی مزه ، وئی ، رنگ ، لیکن کۀ چرے سیلان او رقت هم باقی پاتے نۀ شی نو اوس به ددے نه اودس کول جائز نۀ وی ، ددے نه علاوه دا حکم په هغه صورت کښی دے چه رنگ کول مقصود نۀ وی ، چنانچه کۀ چرے زعفران په اوبو کښی په دومره مقدار کښی واچولے شی چه په هغے سره رنگ کولے شی نو اوس به ددے نه اودس کول جائز نۀ وی .

والغلبة : ددے لفظی ترجمه داده او غلبه په بهیدونکی څیزونو کښی (به معتبر وی په ذریعے دَ یو وصف په ظاهر کیدو سره .) په هغه بهیدونکی څیز سره چه دَ هغے دپاره دوه وصفه وی او په ذریعه دَ ظاهر کیدو په دوو وصفونو سره په هغه بهیدونکی څیز سره چه دَ هغے درے وصفه وی ، یو احتمال باقی پاتے شو چه دواړه برابر وی ، په دے صورت کښی دَ علماؤ فتویٰ هم داده چه احتیاطًا اودس جائز نۀ دے .

فائده : دَ غلبے متعلق دَ مصنف دَ بیان حاصل دادے چه کوم څیز دَ اوبو سره ملاؤ شوے دے دَ هغے څو صورتونه دی هغه به یا منجمد وی یا به مائع وی بیا کۀ چرے تَر دے نو دَ هغے څو صورتونه دی یا به دَ هغے درے وصفونه وی یا دوه یا یو یا به ئے هیڅ وصف نۀ وی . اوس کۀ چرے منجمد څیز ملاؤ شو نو هلته کښی دَ اوبو دَ اوصافو یعنی دَ رنگ ، مزه او دَ بوئی دَ پاتے کیدو او دَ نۀ پاتے کیدو به هیڅ اعتبار نۀ وی په دے کښی دارمدار دَ اوبو په رقت او په سیلان باندے دے کۀ چرے هغه باقی دی نو اودس به جائز وی ورنه جائز به نۀ وی او چه کوم څیز دَ اوبو سره ملاؤ شوے دے کۀ دَ هغه درے وصفونه دی نو دوه وصفونه او کۀ دَ هغے دوه وصفونه دی نو بیا یو وصف کۀ په اوبو کښی سرایت اوکړو نو اودس به جائز نۀ وی او کۀ سرایت ئے په کښی اونۀ کړو نو بیا اودس جائز دے . اوس پاتے شو هغه بهیدونکے څیز چه دَ هغے هیڅ وصف نۀ وی مثلًا عرق گلاب چه دَ هغے خوشبو لاړه شی نو په داسے صورت کښی به دَ اجزاؤ او دَ وزن اعتبار وی کۀ دَ ملاویدونکی څیز وزن زیات وی نو دَ هغے

نه اودس کول جائز نهٔ دی او کهٔ چرے کم دے نو دَ هغے نه اودس جائز دے .

وَبِظُهورِ وَصْفَينِ مِنْ مَائِعٍ لَهُ ثَلَاثَةٌ كَالْخَلِّ او د بهیدو والا شے چه ئې درے صفات وی او که چری ددی دوه صفتونه په اوبو کښی ظاهره شی لکه چه سرکه نو دی لره غلبه وائی (او په دی سره اودس کول درست نه وی) وَالْغَلَبَةُ فِي الْمَائِعِ الَّذِيْ لَاوَصْفَ لَهُ كَالْمَاءِ الْمُسْتَعْمَلِ وَمَاءِ الْوَرَدِالْمُنْقَطِعِ الرَّائِحه تَكُوْنُ بِالْوَزْنِ فَإِنِ اخْتَلَطَ رَطْلَانِ مِنَ الْمَآءِ الْمُسْتَعْمَلِ بِرِطْلٍ مِنَ الْمُطْلَقِ لَايَجُوْزُبِهِ الْوُضُوْءُ وَبِعَكْسِهٖ جَازَ او د بهیدو والا هغه شے چه د هغی خپل وصف نه وی مثلًا استعمال شوے اوبه یا د ګلاب داسی عرق د کوم چه خوشبو نه وی نو په دی کښی د غلبی اعتبار د وزن په لحاظ سره کیږی.پس که دوه رتی مستعمل اوبو کښی یو رتی اوبه وی نو دی اوبو سره اودس جائز نهٔ دے او که چری دوه رتی اوبو کښی یوه رتی مستعملی اوبه وی نو دی اوبو سره اودس جائز دے. وَالرَّابِعُ مَاءٌ نَجِسٌ وَهُوَالَّذِيْ حَلَّتْ فِيْهِ نِجَاسَةٌ وَكَانَ رَاكِدًا قَلِيْلًاوَالْقَلِيْلُ مَادُوْنَ عشرٍفِيْ عَشْرٍفَيَنْجس وَاِنْ لَّمْ يَظهرِاثرهَافِيْهِ اَوْجَارِيًاوَظَهَرَفِيْهِ اَثرُهَاوَالْاَثرُطَعْمٌاَوْلَوْنٌ اَوْرِيْحٌ د اوبو څلورم قسم دا دے چه اوبه ناپاکي وی او دغه داسی اوبه وی چه نجاست پکښی ملاؤ وی او اوبه ولاړی وی او په لږ مقدار کښی وی لس لاسه اوږد او لس لاسه پلن نه کم وی نو دغه د نجاست د پریوتو سره پلیت (ناپاکه)شی خواه که په دی کښی د نجاست اثر ظاهر او نمایانه وی یا اوبه روانی وی او په دی کښی د نجاست اثر ظاهر شوے وی د اثر نه مراد مزه ،رنګ یا بوئے دے (چه په دے کښی که د یو شے هم اثر ظاهر شی نو دغو اوبو سره اودس کول درست نه دے) وَالْخَامِسُ مَاءٌ مَشْكُوْكٌ فِي طُهُوْرِيَّتِهٖ وَهُوَمَاشَرِبَ مِنْهُ حِمَارٌاَوْبَغْلٌ.د اوبو پنځم قسم ماء مشکوك دے (یعنی هغه اوبه چه د کومو په پاکي کښي شم وی دغه رنګ اوبو ته وائی چه دغه اوبه خر یا خچر جوټا کړی وی. یعني اوبه ئې تری نه څښلی وی)

توضیح : والرابع : دَ اقسام مذکوره نه دا څلورم قسم دے ، کۀ چرے په دے کښې څه نجاست پورېوځي او جاري نۀ وي نو دَ هغے حکم دَ ناپاکو اوبو دے او کۀ جاري اوبۀ وے نو بیا دَ هغے حکم بل دے او کۀ اوبۀ راکدے او کثیرے وے نو دَ هغے هم بیا بل حکم دے .

القلیل ما دون عشر فی عشر : یعنی دَ حوض یا دَ تالاب څو صورتونه دی کۀ چرے مربع وی نو بیا کم از کم لس ګزه پلَن او لس ګزه اوګد کیدل پکار دی او کۀ چرے ګول وو نو بیا دوه څلویښت ګزه دَ هغے دائره کیدل پکار دی او کۀ چرے درے ګوټیزے وو نو بیا دَ هر جانب پنځلس پنځلس ګزه کیدل پکار دی او کۀ چرے مستطیل وو نو بیا کتل پکار دی چه لمبائی او کوم چه دَ هغے عرض دے نو هغه چه یو ځائے کړے دا لس په لسه برابر دے او کۀ نه کۀ چرے دا لس په لسه شی نو دَ کثیر حکم به لری .(شرح نقایه)

په دے موقع باندے دَ ذراع لفظ مستعملیږی ددے ترجمه دَ "لاس" هم کولے شی او ګز هم کولے شی او دَ ګز مقدار اوؤ مُټی ښودلے شوے دے چه دا تقریبًا دولس ګُره یعنی یو کم ګز وی مګر بهتره هم داده چه دَ کوم ګز رواج وی هم په هغه ګز سره ناپ کړے شی . والله اعلم.

مذکوره بالا مقدار دَ عام مسلمانانو دَ سهولت دپاره علمائے کرامو مقرر کړے دے مګر اصل مذهب دَ امام اعظمؒ دادے چه کوم کس دَ اوبو ضرورت مند دے نو کۀ هغه دَ فقه په مسائلو کښې صاحبِ بصیرت دے نو خپله دَ هغه رأے او اندازه معتبر ده ، کۀ چرے دَ هغه په خیال کښې اوبۀ په دومره مقدار کښې دی چه دَ ناپاکئ اثر دَ هغے تمامو حصو ته نۀ دے رسیدلے نو کوم ځائے ته چه ددۀ په خیال کښې دَ ناپاکئ اثر نۀ دے رسیدلے دَ هغه ځائے نه اودس کولے شي .

دَ جور والے په لحاظ سره کم از کم دومره جور والے پکار دے چه دَ لپے راخستو په وخت کښې زمکه نۀ ښکاره کیږی .

وان لم یظهر الخ : یعنی په دومره مقدار کښې دَ نجاست دَ اثر ښکاره کیدل کوم چه هغه د نجس کیدو دپاره ضروری نۀ وی .

او جارياً الخ : یعنی کهٔ چرے اوبهٔ جاری دی یا دَ جاری په حکم کښې دی نو په دے صورت کښې تر څو پورے چه دَ نجاست اثر ظاهر نهٔ شی نو تر هغه وخته پورے به اوبهٔ ناپاکے نهٔ وی.

دَ ماء جاری په تعریف کښې دَ علماؤ ډیر اقوال دی ، یو قول دادے چه هغه اوبهٔ چه نجاست لړه اوړی . (۲) هغه اوبهٔ چه هغه پوستکے یا دَ وُنے پانړه اوړی . او ددے نه علاوه نور هم ډیر اقوال دی .

والخامس : په اقسام خمسه کښې پنځم نمبر ماء مشکوك دی .

(**فصل**) : وَالْمَاءُ الْقَلِيْلُ اِذَاشَرِبَ مِنْهُ حَيْوَانٌ يَكُوْنُ عَلٰى اَرْبَعَةِ اَقْسَامٍ وَيُسَمّٰى سُؤْرًا هغه لږی غوندی اوبه کومی چه یو څناور څښلی وی هغه په څلوروقسمونو وی داسی اوبه ته جوټه اوبه وائی.

اَلاَوَّلُ طَاهِرٌمُطَهِّرٌوَهُوَمَاشَرِبَ مِنْهُ آدَمِىٌّ اَوْفَرَسٌ اَوْمَايُوْكَلُ لَحْمُهٗ ۱ . **طاهر مطهر** : (یعنی چه هغه خود پاکی وی او په دی کښې د بل دَ پاکئ صلاحیت موجود وی) هغه داسی اوبو ته وائی کومی چې انسان یا اس یا داسی څناور اوڅښی چه د کوم غوښه حلاله وي (او خلق د هغه غوښه خوری).

وَالثَّانِىْ نَجَسٌ لاَيَجُوْزُاِسْتِعْمَالُهٗ وَهُوَمَاشَرِبَ مِنْهُ الْكَلْبُ اَوالْخِنْزِيْرُاَوْشَيْءٌ مِنْ سِبَاعِ الْبَهَائِمِ كَالْفَهْدِوَالذِّئْبِ ۲ . **نجس** : داسی اوبه د کومو چې استعمال ناجائز وی هغه داسی اوبه دی کومی چې سپے ، سور(بد څناور)یا بل څه درنده مثلًا شرمخ وغیره اوڅښی.
وَالثَّالِثُ مَكْرُوْهٌ اِسْتِعْمَالُهٗ مَعَ وُجُوْدِ غَيْرِهٖ وَهُوَسُؤْرُالْهِرَةِ وَالدَّجَاجَةِ الْمُخَلاَةِ وَسِبَاعِ الطَّيْرِ كَالصَّقْرِوَالشَّاهِين وَالْحَدَاةِ وَسَواكِنِ الْبُيُوْتِ كَالْفَارَةِ لاَالْعَقْرَبِ ۳ . داسی اوبه مکروه چه نوری پاکی اوبه موجود وی چه هغه پیشو ، او آزادګرځیدونکی چرګی او ښکاری څناور

مثلًا باز، تپوس او په کورونو کښې موجود ځناور دمثال په طور منګك وغیره جوټا کړي . د لړم حکم ددې نه بېل دے . وَالرَّابِعُ مَشْكُوكٌ فِي طَهُوْرِيَّتِهِ وَهُوَسُؤْرُالْبَغْلِ وَالْحِمَارِفَاِنْ لَّمْ يَجِدْغَيْرَهٗ تَوَضَّأَ بِهٖ وَتَيَمَّمَ ثُمَّ صَلّٰى. ۴. مشکوکې اوبه یعنې داسې اوبه چه د کومو په پاکئ کښې شك وي هغه داسې اوبه دي کومې چې کچر یا خر جوټا کړي وي لهٰذه د دغه قسم اوبو نه که نورې اوبه مېسرې وي نو په هغو اوبو سره اودس او تیمیم جوړ کړئ او مونځ اداکړئ.

توضیح : مصنف په دے فصل کښې دَ ماء سور (دَ جهوټا اوبو) احکام بیان کړے دي چه آیا دَ کوم څیز جهوټا پاکه ده اودَ کومو ناپاکه ده ، دَ حضراتِ احناف په نزد باندے ددے تول څلور صورتونه دي . دَ تولو نه اول طاهر مطهر او دا هغه اوبهٔ دي چه دَ کوم ماء قلیل نه انسان یا یو داسے حیوان اوبهٔ څښلے وي چه دَ هغے غوښه خوړلے شي . دَ ماء قلیل قید. ځکه اولګولے شو کهٔ چرے ماء کثیر وے یعنې نهر وغیره نو هغے ته جهوټا نهٔ شي وئیل کیدے .

وهو ما شرب منه آدمي : کهٔ مسلمان وي یا کافر ، او ددے نه علاوه خواه کهٔ دَ جنب وي یا دَ حائضے ، غټ وي یا وړوکے ددے تولو جهوټا پاکه ده ، البته کهٔ شراب اوڅښي یا یو داسے څیز اوخوري چه هغه دَ مسلمان په نزد باندے ناپاك دے نو په فورًا اوبهٔ څښلو سره به ددهٔ جهوټا هم ناپاکه وي ځکه چه اعتبار لعاب (لاړو) لره دے کهٔ چرے لعاب (لاړے) پاك دي نو جهوټا به هم پاکه وي او کهٔ ناپاك وي نو جهوټا به هم ناپاکه وي لیکن کهٔ چرے یو کس شراب اوڅښل او څه وخت بعد ئے اوبهٔ اوڅښلے نو دا اوبهٔ به ناپاکے نهٔ وي ، چونکه په دے دوران کښې دَ تهوك په تلو راتلو سره خُلهٔ پاکه شوه دا مسلك دَ امام ابوحنیفهؒ او دَ امام ابو یوسفؒ دے دَ امام محمدؒ په دے کښې اختلاف دے هغه ددے دَ پاکئ قائل نهٔ دے ځکه چه هغه دَ تهوك په ذریعه سره ددے دَ پاکئ قائل نهٔ دے ددے وجے نه کراهت باقي دے .

او فرس : دَ ظاهر روایت په رُو سره دَ اس جهوټا پاکه ده په دے سلسله کښې دَ امام ابو حنیفهؒ نه څلور روایات مروی دی (۱) بهتره داده چه ددے نه په ماسوا اوبو سره اودس اوکړی . (۲) څنګه چه ددے غوښه مکروهه ده دغه شان ددے جهوټا هم مکروهه ده . (۳) په مثل دَ حمار (خر) مشکوك . (۴) پاکه ده . کما قال الصاحبینؒ وهو الصحیح .

ددے دَ غوښے دَ مکروه والی وجه داده چه دا دَ آلهٔ جهاد نه دے ددے دپاره چه ددے دَ شرافت اظهار وی په دے بناء باندے ئے په دے مقام کښې دے لره بالتخصیص ذکر کړے دے .

والثانی : ددے نه وړاندے ئے طاهر لره بیان کړو اوس چونکه ددے مقابل نجس دے ددے وجے نه اوس دا ذکر کوی ، ددے په نجس کیدو کښې کلام د پس دا خبره پیژندل پکار دی چه دَ کلب او دَ خنزیر جهوټا خو بالاتفاق نجس ده او نجاستِ غلیظه ده مګر دَ بعض قول دادے چه نجاستِ غلیظه نهٔ ده بلکه نجاستِ خفیفه ده .

لایجوز : یعنی صحیح نهٔ دے په دے سره طهارت حاصلول او ددے څکل مګر دَ مضطر دپاره هغه احکام دی کوم چه دَ مردارے دی .

والثالث : دا دَ ماء قلیل دَ اقسامو نه دی ، دا مکروه هله دی چه کله نورے اوبهٔ موجودے وی او دا کراهت کراهتِ تنزیهی دے ، کراهتِ تحریمی نهٔ دے ، کهٔ چرے نورے اوبهٔ موجود نهٔ وی نو بیا کراهت نشته دے .

استعماله : ددے استعمال ، په دے کښې خوراك پخول او طهارت حاصلول تمام داخل شو نو په دے سره ددے په هر مقام باندے مکروه کیدل ثابت شول .

والدجاجة المخلاة : لیکن کهٔ چرے بند ځائے دے چه دا په غلاظت کښې منبوکه نهٔ وهی نو دَ هغه چرګے جهوټا به پاکه وی ، یعنی چه کله ددے دَ منبوکے دَ پاکیدو یقین وی نو ددے جهوټا به پاکه وی او کهٔ دَ ناپاکئ یقین ئے وی نو بیا ددے جهوټا ناپاکه ده ، او کهٔ دَ څه صورت یقین او علم نهٔ وی نو بیا ددے جهوټا مکروهه ده دَ ښکاری مارغانو هم دغه حکم دے او هم دا حکم دَ هغه اوښ او دَ غوا وغیره دے چه هغه ګندګی خوری .

والرابع : دَ خر او دَ خچر جھوټے ته مشکوك وئیلے شوے دی او ددے حکم دادے چه دَ اودس نه بعد به تیمم کوی او دَ مشکوك کیدو وجه ئے داده چه حضراتِ فقهاؤ توقف فرمائیلے دے ځکه چه څه داسے قسم وجوهات او دلائل موجود دی چه قطعی فیصله دَ یو جانب هم نۀ شی کیدے البته دا به بذاتِ خود پاك منلے شی ، ددے حکم به دَ ماء مستعمل په شان وی ، چنانچه کۀ چرے دَ ماء قلیل برابر نۀ وی نو اودس به جائز وی .

(فصل) لَوِ خْتَلَطَ اَوَانِ اکثرهَا طَاهِرٌ تحرّی لِلتَوَضُّوْءِ وَالشُّرْبِ وان کَانَ اَکْثَرُهَا نَجِسًا لایتحرّی اِلَّالِلشُرُب که چری داسی لوښے یو ځائے شی چه په کښې زیات لوښے پاك وی نو د اودس او څښلو د پاره به ډیر غور او فکر کوی او که لوښې په ډیر زیات تعداد کښې ناپاکه وی نو په دغه صورت کښې به صرف د څښلو دپاره غور اوفکرکول پکار دی او وَفی الثِّیَابِ الْمُخْتَلَطَ یَتحرّی سواءٌ کَانَ اَکْثَرُهَا طَاهِرًا اَوْنَجِسًا . که ډیری کپړے خواه که د پاکو کپړو تعداد پکښې زیات وی یا کم وی نو په هر صورت کښې غور او فکر کول پکار دی

توضیح : مصنفؒ په دے فصل کښی په حقیقت کښی مسئله دَ تحری ذکر کوی ددے صورت دادے چه مثلًا په یو مکان کښی ئے څو لوښی کیخودلے وو ددے نه په څو لوښو کښی سپی خولۀ اووهله ، اوس خیال پاتے نۀ شو چه په کومو لوښو کښی ئے خوله وهلے ده .

اکثرها : ددے قید نه اصل مقصد دادے کۀ چرے برابر هم وی نو تیمم دے اوکړی او افضل دادی چه اوبۀ دے توئے کړی اوس په قطعی طور باندے اوبۀ باقی پاتے نۀ شوے .

تحرّی : ددے ترجمه "غور" کړے شوے ده ددے تعریف دادے چه دَ خپل سوچ او چارپوره کوشش صرف کول .

فی الثیاب : مطلب دادے کۀ چرے کپړا دَ یو بل سره ملاؤ شی او حال دا چه بعض په

دے کښې نجس او بعض پاکے وے او تمیز نه وی چه کومه کپړا پاکه ده او کومه نجسه نو په دے کښې به تحری کوی خواه کۀ په دے اکثر ناپاکے وی یا اکثر پاکے وی. ځکه چه ددے قائم مقام نۀ وی او دَ اودس قائم مقام تیمم دے.

(**فصل**) تُنزَحُ البئر الصَّغِيْرَةُ بِوُقُوْعِ نجاسةٍ وَاِنْ قَلَّتْ مِنْ غَيْرِ الارواث كَقَطْرَةِ دَمٍ اَوْخَمْرٍ کوهے که چرې وړوکے وی او که پکښې څه قسم پلیدي (ناپاکی) پریوتی وی نو د هغې نه ټولې اوبه ویستل پکار دي خواه که هغه ناپاکی هر څومره وړه یا لږه ولې نه وی ځنګه چه د وینې یوه قطره وی یا د شرابو یو څاڅکی.

وَبِوُقُوْعِ خِنْزِيْرٍ وَلَوْخَرَجَ حَيًّاوَّلَمْ يُصِبْ فَمُهُ الْمَآءَ وَبِمَوْتِ كَلْبٍ اَوْ شَاةٍ اَوْاٰدَمِيٍّ فِيْهَاوَبِانْتِفَاخِ حَيَوَانٍ وَلَوصَغِيْرًاوَمِائَتَادَلْوٍلَوْلَمْ يُمْكِنْ نَزْحُهَا که چرې په کوهے کښې سور (بد ځناور) پریوځی که چرې د هغه خوله تر اوبو نه وی رسیدلی او هغه ژوندے با هر راویستلے شي نو بیا هم ټولې اوبه ویستل پکار دي او که چرې په کوهي کښې سپے یا بیزه یا څوك سړے پریوځی او مړ شي آیا که دا ځناور وړوکے ولې نه وی خو که اوپړسیږی نو په دغه صورت کښې د کوهي نه ټولې اوبه ویستل پکار دي او که چرې د دغې کوهي ټولې اوبه ویستلے کیدے نه شي نو په دغه صورت کښې دوه سوه ډولچې اوبه ویستل پکار دي.

وَاِنْ مَّاتَ فِيْهَادَجَاجَةٌ اَوْهِرَّةٌ اَوْنَحوُهُمَالَزِمَ نزح اَرْبَعِيْنَ دَلْوًاوَاِنْ مَاتَ فِيْهَافَارَةٌ اَوْنحوُها لَزِمَ نَزحُ عِشْرِيْنَ دَلْوًوَكَانَ ذٰلِكَ طَهَارَةً لِلْبِئْرِوَالدَّلْوِوَالرِّشَاءِ وَيَدِالْمُسْتَقِي او که چرې په کوهي چرګه، پیشو یا دغه دوؤ ځناورو پشان څه بل ځناور پریوځی او مړ شي نو په دغه صورت کښې لازم دي چه ددغه کوهي نو څلویښت ډولچې اوبه راویستے شي. او که چرې په کوهي کښې منګك یا منګکورے وغیره پریوځی او مړ شي نو شل ډولچې اوبه ترینه راویستل لازمي شي او د مقرره مقدار اوبه راویستلو نه پس ډولچه او پړی اود اوبه

راویستلو والا لاس پاك تصور کیږي.

توضیح : ددے فصل حاصل دادے چه کوهی ته پریوتونکے څیز به یا جاندار وی یا بے جان پس دا : پاك څیز کۀ بے جان دے نو دَ اوچے سوتے او دَ اوچو پچو نه ماسوا دَ تـمامو ناپاکو دا حکم دے چه تامے اوبۀ به راښکلے شی برابره بره ده کۀ دا ناپاکی لږه ده او کۀ ډیره . البتـه دَ ځناور دَ پریوتلو څو صورتونه دی (۱) ژوندے راووتلو (۲) مړ شو (۳) اوپړسیدو . ددے نـه عـلاوه ددے ځـناور جسم پاك دے یا نـاپاك ، او کۀ چرے بدن پاك دے نو بیا ددے لـعاب پاك دی یـا نـاپاك . اوس کۀ چرے ژوندے راووتلو او دَ هغے لعاب په اوبو کښی نۀ دی پریـوتلے نـو کـۀ چرے ددے جسم پاك وو نـو کـوهـے هم پاك دے ورنه ناپاك به وی . او کۀ چرے لـعاب پریوتلے وو نو دَ لعاب بموجب به اوبو ته پاك یا ناپاك وئیلے شی . او کۀ چرے ژونـدے رااونـۀ وتـلو نو کـوهـے ناپاك ، بیا کۀ چرے هغه اوپړسیدو یا اورژیدو نو برابره خبره ده کـۀ هـریـو ځـناور وی نـو تـمـامـے اوبـۀ بـه راوښـکلے شی ورنـه کم از کم دوه سوه بوقـے بـه راوښـکلے شی او کۀ پړسیدلے نۀ وی نو دوه صورتونه دی یا به په کښی دمِ مسفوح وی یا به پـه کښـی نۀ وی ، کۀ چرے دمِ مسفوح په کښی نۀ وی نو بهر حال اوبۀ پاکے او کۀ دمِ مسفوح په کښی دے نو کوهے ناپاك دے .

البتـه دَ پاکئ متعلق درے حکمونه دی کۀ چرے ځناور دَ مږے برابر وو نو شل بوقے اوبۀ راوښـکل واجب دی ، او کۀ چرے دَ پیشـو یا دَ مرغئ برابر وو نو بیا به څلویښت بوقے راوښـکل واجب وی او ددے نـه دَ غټ حیـوان یا دَ انسان دَ مړکیدو په صورت کښی پوره اوبۀ راوښـکل واجب دی او کۀ چرے پوره اوبۀ نۀ شوے راوښکلے کیدے نو دوه سوه بوقـے کم از کم او درے سوه بوقـے راوښکل مستحب دی .

البـئـر : نـائـب فـاعل ، او دا اسناد مجازی دے او مراد په دے سره دَ کوهی اوبۀ دی او دا ئـے دَ مبالغـے په طور باندے ارشاد اوفرمائیلو چه دَ تمامو اوبو دَ راوښکلو په صورت کښی دا حکم مذکور شو . دَ الصغیر نه مراد لس په لسه نه کمیدل دی .

وان قلت : ځکه چه نجاست قلیل کم اوبو لره ناپاکه کوی خواه کهٔ دَ هغه ناپاکئ اثر ظاهر وی یا نهٔ وی .

الارواث : ارواث جمع دَ روث ده ، یعنی لید ، دَ خر او دَ اس وغیره فضله ، خثی، څوته یعنی دَ غوا مینبے فضله او بعرة پچے یعنی دَ ګډو چیلو او دَ اوښ فضله .

مِأتا دَلو : په اصلِ کښې به دَ ټول کو هی اوبهٔ راوښکلے شی خو شرط دادے چه دَ هغے اوبهٔ ختمیدلے شی ، یعنی دَ دغه کو هی دَ اوبو ختمیدل ممکن وی او کهٔ چرے هغه کو هے داسے دے چه په هغے کښې اوبهٔ برابر راځی او دَ هغے ختمیدل ممکن نهٔ وی نو په قولِ مختار کښې تسهیلًا دَ دوو سوو بوقو حکم دے او دا واجب دی ، البته درے سوه بوقے راوښکل مستحب دی .

اربعین : صاحبِ نور الایضاح مقدارِ وجوب بیان فرمائیلے دے په طریقے دَ استحباب سره ددے مقدار شپیتهٔ بوقے دے ، صاحبِ قدوری او صاحبِ وقایه هم دے لره ذکر کوی . دَ حضراتِ صحابهٔ کرامو او تابعینو نه په دے باب کښې مختلف روایتونه دی تقریباً پنځوس شپیتو پورے اقوال په کښې دی .

نزح : دَ بوقے راوښکل دَ نجاست دَ راوښکلو نه بعد معتبر دی ترڅو پورے چه نجاست راونهٔ ښکلے شی تر هغه وخته پورے به ددے شمیر نهٔ شی کولے لیکن کهٔ دَ هغے راوښکل ناممکن وی نو لازم نهٔ دی . .

مسئله : دَ امام ابویوسفؒ قول دے چه تر دَ خلورو مړو پورے هم هغه حکم دے کوم چه دَ یوے مړے دے (یعنی دَ شلو بوقو راوښکل واجب دی او استحباباً دیرش بوقے) البته پنځه مړے به دَ یو مارغه په حکم کښې وی یعنی کهٔ چرے په اوبو کښې مړ شی نو څلویښت بوقے راوښکل واجب وی ، بیا به تر دَ نهو مړو پورے دَ یوے چرګے په حکم کښې وی ، او لس مړے به دَ یوے بکرئ یا دَ سپی په حکم کښې وی یعنی دَ تمام کو هی اوبهٔ به راوښکلے شی او امام محمدؒ درے مړے دَ چرګے په حکم کښې ږدی او شپږو مړو ته دَ پیشو او دَ سپی حکم ورکوی . والله اعلم .

مسئله : دَ مړے او دَ پیشو په درمیان کښې چه کوم ځناور وی نو هغه به دَ مړے په حکم کښې منلے شی او دَ پیشو او دَ چیلئ په درمیان کښې ځناور دَ پیشو په حکم کښې دے.

مسئله : دَ پریوتلی ناپاکئ حکم کۀ چرے ناممکن شی مثلاً دَ نجس لرګی یا د نجسے کپړے ټوټه په بیخ کښې کیناسته نو په دے صورت کښې به دَ اوبو دَ واجب مقدار په راوښکلو سره به دا هم پاك شی او کوهی به هم. والله اعلم

مسئله : خراب شوے سالن یا دَ خوراك دَ څه څیز خوړل حرام دی مګر دغه سالن به ناپاك نۀ وی، مګر دَ غوړو، تیلو، پیو او دَ شربتونو دغه حکم نۀ دے ددے نه کۀ چرے بوئی راشی نو ددے خوراك څښاك حرام نۀ دے، دَ سړی غوښه کۀ چرے دَ یو نوك په مقدار په اوبو کښې اولویږی نو اوبۀ به ناپاکے وی مګر دَ نوك په لویدو سره به نۀ ناپاکه کیږی.

وَلَاتَنجس البئر بالبعر والرَّوث والخِثی اِلَّااِنْ یَسْتَکْثِرَہ النَّاظِرَاوَاَنْ لَّایَخْلُوَدَلْوٌعَنْ بَعْرَۃٍ وَلَّایَفْسُدُ الْمَآءُ بِخَرءِ حَمامٍ وَعَصْفُوْرٍوَلَابِمَوْتِ مَالَادَمَ لَهٗ فِیْهِ کَسَمَكٍ وضِفدءٍ وَحَیوانِ الْمَآءِ وَبقٍّ وَذُبَابٍ وَزَنبورٍ وعَقرَبٍ لابِوُقُوعِ اٰدَمِیٍّ وَمَایُؤکَلُ لَحمُهٗ اِذَااخرَجَ حَیًّاوَلَمْ یَکُنْ عَلٰی بَدَنِهٖ نِجاسَۃٌ او کـه چری سوټه یا ګوبر په کوهی کښې پریوځی نو اوبه تر هغه وخته پوری ناپاکه وی تر څو چه د کتونکی په نظر کښې ددی تعداد زیات وی یا دغسی چه په هر ډول کښې دغه پلیدی راوځی نو په دغه صورت کښې دا اوبه ناپاکی وی.

د کونتر یا د مرغۍ په بولو یا د دغه قسمه ځناور په مړکیدواو په کوهی کښې د پریوتو سره کوهے ناپاکه کیږی نه. په کوم ځناور کښې چه حقیقتاً وینه نه وی مثلاً مائیے او چیندخ او بل رنګے د اوبو ځناور او مچان لړم وغیره. او په کوهے کښې که وَلَابِوُقُوعِ اٰدَمِیٍّ وَمَایُؤکَلُ لَحمُهٗ اِذَاخرَجَ حَیًّاوَلَمْ یَکُنْ عَلٰی بَدَنِهٖ نِجَاسَۃٌ وَلَابِوُقُوعِ بَغلٍ وَحِمَارٍ وسباعِ طَیْرٍوَوَحشٍ فِی الصَّحِیْحِ چری انسان او داسی ځناور د کوم چه غوښه حلاله وی او خوړے شی پریوځی او بیا ژوندے راوښکلے شی نو په دغه صورت کښې کوهے نه

پلیدیږی . او د صحیح قول نه ثابته ده که چری کچر یا خر او د ښکار کولو والا ځناور او وحشی ځناور په اوبو کښې پریوتو سره اوبه ناپاکه نه وی وَاِنْ وَصَلَ لُعَابُ الْوَاقِعِ اِلَى الْمَآءِ اَخَذَ حُكْمَهُ وَوُجُوْدُ حَيَوَانٍ مَيِّتٍ فِيْهَا يُنَجِّسُهَا مِنْ يَوْمٍ وَّلَيْلَةٍ وَمُنْتَفِخٍ مِنْ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ وَلَيَالِيْهَا اِنْ لَمْ يُعْلَمْ وَقْتُ وُقُوْعِهِ. اوکه په اوبو کښې ددغه ځناور لعاب چې ملاؤ شی نو دغه اوبه د هغه ځناور د لعابو په رنګ شی .

اوکه چری په اوبو مړ شوے ځناور ملاؤ شی او هغه پړسیدلے یا شلیدلے نه وی نو یوه ورځ او یوه شپه دغه اوبه ناپاکه تصور کیږی او په دغه صورت کښې چې ددغه ځناور په اوبو کښې پریوتو وخت معلوم وی . او که چری د پریوتو وخت په صحیح طور معلوم نه وی او ځناور پړسیدلے وی او شلیدلے هم وی نو په دغه صورت کښې اوبه به دری ورځې او دری شپې ناپاکه تصور کیږی ولی چه ددی د پریوتو وخت معلوم نه وی .

توضیح : ولا تنجس: مصنف په دے عبارت سره دا بیان فرمائی چه دَ پچړ او دَ خوتے په واقع کیدلو سرهٔ کوهے حکمًا نجس نهٔ دے چونکه کوهی دَ لږ مقدار (دَ مذکوره سیزونو نه) محفوظ ساتل غیر ممکن دی ځکه چه حیونات په چراګاه کښی څرن کوی او پچے وغیره اچوی او دَ هوا په چلیدو سره ددے واقع کیدل امر یقینی دے ددے وجے نه قلیل مقدار معاف دے او دَ تمام مقاماتو کو نی برابر دی ، اِلَّا کهٔ چرے دَ نجاست مقدار په پریوتلو کښی معمولی وونو کوهے به ناپاك نهٔ وی البته کهٔ چرے په کثیر مقدار کښی دے نو کوهے به ناپاك وی .

دَ نجاست په قلیل او کثیر مقدار کښی دَ ائمهؤ څو اقوال دی دَ امام ابو حنیفهؒ نه منقول دی چه کتونکے دے اوګوری کهٔ چرے ددے کثیر کیدل قرار اوګرځوی نو کثیر به وی ورنه قلیل به وی . وعلیه الاعتماد . دویم قول دادے چه بره حصه په هغے سره پټه شی . دریم قول دادے چه هیڅ یوه بوقه ددے نه خالی نهٔ وی څلورم درے پچے

ووجود حیوان: یعنی کهٔ چرې دَ پریوتلو وخت معلوم نهٔ وی نو احتیاطًا به دَ یو ورځې او دَ یوې شپې نه کوهی ناپاك منلے شی چنانچه ددغه مدت دَ مونځونو راګرځول ضروری دی خو په دې شرط سره چه په حالتِ حدث کښې ئې ددې نه اودس کړې وی او مونځ ئې ادا کړې وی یا دَ جنابت غسل ئې ترې نه کړې وی، او کهٔ چرې په اودس کښې وو او بیا ئې په دې اوبو سره اودس کړے وی یا پاکه کپړا ئې پرې وینځلے وی او په دې اودس یا کپړا کښې ئې مونځ ادا کړې وو نو ددې مونځ راواپس کول ضروری نهٔ دی، او کهٔ ناپاکه کپړا ئې پرې وینځلے وه او په دې سره ئې اودس نهٔ وو کړې او په دې کپړو کښې ئې مونځ اوکړو نو په دې صورت کښې هم دَ مونځ راګرځول ضروری نهٔ دی، لکه چه چا په کپړا باندې ناپاکی اولیده او معلومه ئې نهٔ کړه چه دا ناپاکی کله لګیدلے ده نو په دهٔ باندې دَ مونځ راګرځول واجب نهٔ دی لیکن دَ آئنده دپاره دې دا کپړې ضرور پاکې کړی.

فَصْلٌ فِی الْاِسْتِنْجَاءِ

فصل دے د اسینجاء په بیان کښې

يَلْزَمُ الرَّجلَ الاِسْتِبْرَاءُ حَتّٰى يَزول اَثَرُالْبولِ وَيَطْمَئِنَّ قَلْبُهُ عَلٰى حَسْبِ عَادَتِهِ اِمَّابِالْمَشْيِ وَالتَنحنحُ وَالْاضْطِجَاعِ اَوْغيرِهِ وَلَايَجُوْزُلَهُ الشُّروعُ فِي الْوُضُوْءِ حَتّٰى يَطْمَئِنَّ بزَوالِ رَشِحِ البَولِ په استنجا کښې تردی حده پوری پاکی او صفائی لازم ده چه تشو متیازو اثر ختم شی او قلبی اطمینان ملاؤ شی چه طهارت ملاؤ شو ددغې مطابق چه د کوم دے عادی دے ده ته ملاؤ شی یا د ګرزیدو سره (اطمینان) وی یا د ټوخې سره یا د اړخ اړولو سره په اوده کیدو سره حتیٰ تردی چه ده مکمل د پاکی اطمینان اوشی.

ددې دپاره ترهغه وخته پوری د اودس ابتداء ناجائزه ده تر کومی چه ده ته اطمینان اونه شی چه متیازو قطرې راتلل بند شو وَالْاِسْتِنْجَاءُ سُنَّةٌ مِنْ نَجَسٍ يَخْرُجُ مِنَ

السَّبِیْلَیْنِ مَالَمْ یَتَجَاوَزِ الْمَخْرَجَ وَاِنْ تَجَاوَزَ وَکَانَ قَدْرَ الدِّرْهَمِ وَجَبَ اِزَالَتُهٗ بِالْمَاءِ وَاِنْ زَادَ عَلَی الدِّرْهَمِ اِفْتَرَضَ غَسْلُهٗ وَیَفْتَرِضُ غَسْلُ مَافِی الْمَخْرَجِ عِنْدَ الْاِغْتِسَالِ مِنَ الْجَنَابَةِ وَالْحَیْضِ وَالنِّفَاسِ وَاِنْ کَانَ مَافِی الْمَخْرَجِ قَلِیْلًا او تر کوم وخت پورې د بولو نجاست او د متیازو اخراج بند شوے نه وی اودس کول مسنون دی .(واجب نه دی)که چرې نجاست د مخرج نه لوئ شی او بقدر درهم وی نو د اوبو سره دغه لرے کول واجب دی او یو درهم (یعنی د ماشے دریمے حصے نه لوئ وی نو دا وینځل فرض دی

او د ناپاکئ او حیض و نفاس د غسل په وخت کښې د مخرج سره لګیدلی نجاست وینځل هم فرض وی خواه که هغه په مخرج کښې لګیدلی نجاست کم ولی نه وی.

توضیح : الاستنجاء : دَ سبیلینو (دَ یو دوو لارو) نه راوتونکی پلیتئ نه نجو وئیلے شی ، لفظ استنجاء هم ددے نه ماخوذ دے ، چه ددے معنیٰ په لغت کښی داده چه د محلِ نجو پاکول یا وینځل " یقال نجیٰ وانجیٰ اذا احدث "دَ از هری قول دادے چه نجو د قطع نه ماخوذ دے نو دَ استنجاء معنیٰ ده قطع کول او علیحده کول دَ غلاظت . بهر حال عرفی معنیٰ داده په اوبو وغیره سره دَ نجاست صفا کول .

استنجاء کول دَ هر حدث یعنی په دواړو لارو کښی دَ یو ے لارے نه دَ راوتونکی حدث په بناء باندے او دَ اودهٔ کیدو او دَ ریح نه علاوه . کهٔ چرے څوك اووائی چه په متن کښی دَ یخرج من السبیلین په قید سره خو خوب خپله مستثنیٰ شو اګر چه ددے قید اونهٔ لګولے شی ، پس دَ اودهٔ کیدو او دَ ریح نه علاوه په هر حدث کښی استنجاء مسنون ده . پس په فصد وغیره کښی به هم مسنون وی ، حالانکه داسے نهٔ ده ؟ ددے جواب دادے چه حدث لره په یخرج من السبیلین سره مقید کول او دَ اودهٔ کیدو استثناء بے فائده نهٔ دی بلکه دا هم ددغه قبیل نه دی ، څکه چه خوب خپله ناقض دے او په دے کښی دَ حدث دَ دواړو لارو نه دَ وتلو

کمان دے .

الاستبراء : درے الفاظ وئیلے شی او په معنو کښی دا فرق دے . استنجاء : د لوټے یا د اوبو استعمال کول . استبراء : ټوخے کول ، مرئ تازه کول وغیره ددے دپاره چه د میتیاز واثر زائل شی او هغه ته اطمینان راشی . استنقاء : پاکیزګی او د صفائئ حاصلول په دے طور سره د لوټے د اخستو په وخت کښی په لوټه سره او په اوبو سره د وینځلو په وخت کښی په ګوتو سره دومره محل اومږی چه بدبو ورسره ختمه شی .

البول : دا قید اتفاقی دے ځکه چه عمومًا ددے اثر باقی پاتے کیږی .

سنته : ددے حاصل دادے چه د استنجاء درے حکمونه دی ، سنت واجب ، فرض . کۀ چرے ناپاکی صرف تر مخرجه پورے محدوده ده د هغے نه وړاندے متجاوز شوے نۀ ده نو استنجاء سنت ده او کۀ چرے د مخرج نه ئے تجاوز کړے دے نو کتلے به شی چه د یو درهم نه زیات دے یا په اندازه د درهم دے په اول صورت کښی وینځل فرض دی او په دویم صورت کښی واجب . په دے دواړو صورتونو کښی به لوټه کافی نۀ وی . دلته کښی ئے الاستنجاء سنة ځکه اووئیل چه رسول الله ﷺ په دے باندے مداومت فرمائیلے دے او دا سنت مؤکده دی مګر کله کله ئے ددے ترك هم فرمائیلے دے (کما فی حاشیة الهدایه) او دا مسنون د ښځے او سړی دواړو دپاره دے . ددے نه علاوه د قُبُل او دُبر د دواړو مقام دپاره . بعض فرمائی چه په قُبُل کښی مستحب دے .

وَاِنْ یَسْتَنْجِی بِحَجرٍ مُنَقٍّ وَنحوِهٖ وَالغَسْلُ بِالمَآءِ اَحَبُّ وَالاَ فضَلُ الْجَمْعُ بَیْنَ المَاءِ وَالحَجرِ فَیَمْسَحُ ثُمَّ یَغسِلُ وَیجُوزُ اَنْ یَقْتَصِرَ عَلَى الْمَاءِ اَوِالْحَجرِ وَالسُّنَّةُ انْقَاءُ الْمَحلِّ وَالعَدَدُ فِی الاَحْجَارِ مَنْدُوْبٌ لاَسُنَّةٌ مُؤكَّدَةٌ فَیَسْتَنْجِی بِثَلاثَةِ اَحْجَارٍ نَدبًااِن حَصَلَ التَّنْظِیْفُ بِمَادُوْنَهَا وَکَیْفِیَّةُ الاِسْتِنْجَاءِ اَنْ یَمْسَحَ بِالْحَجرِ الاَوَّلِ مِنْ جِهَةِ الْمُقَدَّمِ اِلٰی خَلفٍ وَّبِالثَّانِیْ مِن خَلفٍ اِلٰی قُدَّامٍ وَبِالثَّالِثِ مِنْ قُدَّامٍ اِلٰی خَلفٍ اِذَاکَانَتِ الخُصیَةُ مُدَلَّاةً وَاِن کَانَتْ غیرَ مُدَلَّاةٍ یَبْتَدِئُ مِن خَلفٍ اِلٰی قُدَّامٍ وَالْمَرْأَةُ تَبْتَدِئُ مِن قُدَّامٍ اِلٰی خَلفٍ خشیة تلویث فَرجهَاثُم یغسل یدَهٗ اَوَّلًا بِالْمَاءِ ثُم یَدْ لُکُ المَحلَّ بِالْمَاءِ بَاطن اصبعٍ او اصبعَیْنِ

اَوثلاثٍ ان احتاج ويصعدُ الرّجلُ اِصبَعَهُ الوُسطى على غيرهافي اِبتِدَاءِ الاِستِنجَاءِ ثُم يصعَدُبنصره وَلايقتصرعلى اصبعٍ واحدَة وَالمرأةتُصعّدُبِنصرهاوَاَوسَطَ اصابعهامَعًاابتداءً خشية حُصُولِ اللذة ويُبالغ في التَّنظيف حتى يقطع الرَّائحة الكَريهَةَ وَفِي اِرخَاءِ المقعَدَة اِن لَم يكن صَائمافإذافرغ غسلَ يَدَهُ ثانيًاونَشف مقعدتَهُ قبلَ القِيام اِن كانَ صائمًا.

او د مخرج نه تجاوز کونکي نجاست د صفاکونکے کاڼړے وغیره سره لرې کول(او د هغے سره استنجا کول) مسنون او باعث استجاب ده. چه د اوبو سره اوینځل شی او افضل دادي چه د اوبو او د کاڼړے دواړو سره استنجا وکړے شي یعنې اول د کاڼړے سره استنجا اوکړئ او بیا په اوبو سره اوینځئ او جائز دی چه محض د اوبو یا د کاڼړے سره استنجا اوکړے شي. مسنون دَ نجاست نه مخرج لره صفا کول دی او دَ استنجا دپاره د کاڼړو تعداد (طاق)رعایت سنت مؤکده نه دے بلکه صرف مستحب دے پس که پاکی د دریو نه په کمو کښې حاصله شي نو ددریو کاڼړو سره استنجا کول مستحب دی. استنجا دغه رنګ پکار ده که چرے وړومبے کاڼړے د مخکښے نه وروستو طرفته او دویم د وروستو نه مخکښے طرفته او دریم د مخکښے نه وروستو طرفته بوتلل پکار دی دا هغه وخت پکار دی چه (دګرمئ په موسم وغیره کښې) خصیتین (اګئ) زوړندے وی او چه زوړندے نه وی (دَ یخنئ موسم (ژمی)وغیره کښې) د وروستو نه د مخکښے طرفنه د استنجا آغاز کول پکار دے.

او ښځه به همیشه ادبار کوی یعنی د مخکښے نه د وروستو طرفته، شرمګاه به د نجاست د لګیدو په وجه پاکوی یعنی استنجا به کوی. ددے نه پس به اول د استنجاکولو والا لاس به اوبو سره اووینځی او د نجاست والا ځائ باندے به درے ځل اوبه واچوی او د دریو ګوتو ترمینځه حصه به اومږی.

او سړے به خپله مینځنئ ګوته د استنجا په آغاز کښې د نورو ګوتو نه اوچته اوساتی بیا به ددے نزدے ګوته (بنصر)به راوپاسی او محض د یوے ګوتے سره دے

استنجا نه کوی او ښځه دے مینځنئ ګوته او بنصر د حصول لذت د اندیشے نه د احتراز په خاطر یو شان راوباسی او دبد بوئے د زائل کیدو پورے د پاکئ نه کار واخلی او د پاخانے (دبولو) ځائ دے سست پریږدی (او په طهارت کښې د مبالغے نه کار واخلی) بشرط ددے چه روژه (روزه) نه وی بیا د فراغت نه پس د از سر نو دی خپل لاسونه اووینځی او د اودریدو نه مخکښے د ے د خپلی پاخانې ځائ وچ کړی په شرط ددی چه روژه وی (که نه وی نو وچول ئې ضروری نۀ دی)

توضیح: بحجر: یعنی هر پاك او بے ضرر څیز چه دَ نجاست په لرے کولو کښې دَ کانړی کار ورکوی او دَ استنجاء دَ کانړی په شان بے حقیقت او غیر محترم وی لکه لوټه، دَ کپړے ټوټه وغیره.

دَ امام شافعی رحمه الله په نزد باندے دَ دریو لوټو استعمالول واجب دی خواه په دے سره نجاست دَ هغے نه کم ولے لرے نۀ شی. دَ هغوی تائید په دے حدیث کښې دے " قال قیل لسلمان قد علمکم نبیکم کل شیئ حتی الخراء ة قال سلمان اجل نهانا ان نستقبل القبلة بغائط او بول او ان تستنجی بالیمین او یستنجی احدنا باقل من ثلاثة احجار ." او دَ هغوی تائید دَ هغه حدیث نه هم کیږی کوم چه امام ابوداود روایت کړے دے " عن عائشة ان رسول الله ﷺ قال اذا ذهب احدکم بحاجته فلیستطب بثلاثة احجار فانها تجزئ عنه " لیکن امام اعظمؒ او امام مالكؒ او امام داؤد ددے دَ وجوب قائل نۀ دی بلکه دا فرمائی او هم دا دَ حضرت عمرؓ نه منقول دی چه تثلیث واجب نۀ دے.

بلکه مقصود طهارت دے چه په څومره مقدار سره حاصلیږی لهذا بره چه کوم احادیث ذکر شول نو دا په عادت یا په استحباب باندے محمول دی دَ دوی دلیل دَ بخاریؒ روایت دے. " عن ابن مسعود اتا النبی ﷺ لغائط فامرنی ان اٰتیه بثلثة احجار فوجدت حجرین

ولم اجد الثالث فاتيته بروثة فاخذ الحجرين والقى الروثة وقال هذا ركس "

امام طحاوی فرمائی چه ددے نه معلومه شوه چه تثلیث ضروری نۀ دے ورنه حضور ﷺ به دریم کاڼړے ضرور طلب فرمائیلے وو.

مدلاة : یعنی دَ گرمئ په موسم کښې خصیه دَ حرارت په سبب سره لاندے طرف ته مائل وی او مخرج ته نزدے وی ، په دے صورت کښې اول کاڼړے دَ ورستو نه مخکښې طرف ته په راوستلو سره دَ تلویث فرج کافی احتمال دے او په دویم کاڼړی کښې دَ تلویث احتمال دَ نجاست دَ کمیدو په بناء باندے ډیر کم دے ، دا حکم دَ سړی سره مخصوص دے ، ښځے ددے نه مستثنیٰ دی دَ هغوی دپاره هم یو حکم په هر موسم کښې یو شان دے .

والمرأة : په ښځه کښې دَ خصیه وغیره دَ تلویث نۀ کیدو په وجه سره او دَ فرج دَ تلویث په اعتبار کولو سره په هر حال کښې دَ مخکښې جانب نه ورستو طرف ته دے صفائی کوی .

ثم یغسل یده الخ : یعنی په کاڼړی وغیره سره دَ مسح کولو نه بعد دے خپل گس لاس اووینځی ددے دپاره چه نجسے اوبۀ په بدن باندے اونۀ لگی او دَ لاس دَ وینځلو نه بعد دے ښۀ په مبالغے سره بدن اووینځی . مصنف ددے وجے نه لفظ دَ " دلك " ارشاد اوفرمائیلو ددے دپاره چه په مبالغه باندے دلالت اوکړی .

ان احتاج : کۀ چرے دَ دریمے گوتے ضرورت وو نو استعمال دے کړی او کۀ ضرورت نۀ وو نو نۀ دے استعمالوی ځکه چه یو جسم طاهر بغیر دَ کوم ضرورت نه ناپاك کول صحیح نۀ دی او دَ دریو نه بعد دے څلور گوتے نۀ استعمالوی ځکه چه هم په دے کښې ضرورت پوره کیږی .

فصل : لَایَجوز کشفُ العَورةِ لِلاِستِنجاءِ وَاِن تَجاوَزَتِ النجاسَة مَخرَجَهاوَزَادَالمتجاوَزُعَلٰی قدرِالدِّرهَمِ لَاتصحُّ مَعَهُ الصَّلٰوةُ اِذَاوَجَدَمَایزیلهٗ وَیحتال لِازَالَتِهٖ مِنْ غَیرِ کشفِ العورَةِ عِندَمَن یَّرَاهُ د استنجا په خاطر د خلقو په موجودگی کښې ستر کولاول او بے پردگی کول ناجائز دی . که چری ناپاکی د مخرج نه لوبه شوی وی او لوئیدل د یو درهم د مقدار نه زیات شوی وی

نو ددغه ناپاکئ په صورت کښې مونځ کول درست نه دی که چرې ددې د پاکولو سهولت میسره وی او هغه سړے کوم چه دۀ ته ګوری نو د هغه په مخکښې د ستر کولاؤلو نه بغیر دے د استنجا کوشش اوکړی. ویکره الاستنجاء بعظم وطعامٍ لآدمیٍ اوبهیمةٍ واٰجرٍ وخزفٍ وفحمٍ وزجاجٍ وجصٍ وشیءٍ محترمٍ کخرقة دیباجٍ وبالید الیمنی الا من عذرٍ وقطن او هډوکے او دانسان یا دځناور خوراک شوے څه څیز او پخه ښتنه او ټیکرے او کونله او ښیښه او دانق احترام شے مثلاً ریښمی مالوچو کپړے او بلا عذره په ښی لاس باندے اودس کول مکروه (مکروه تحریمی) او شرعاً ممنوع دی ویدخل الخلاء برجله الیسری ویستعیذ باللّٰه من الشیطٰن الرجیم قبل دخوله ویجلس معتمداً علٰی یساره ولا یتکلّم الّا لضرورة او په بیت الخلاء کښې اول ګسه خپه دننه کړئ او دشیطان مردوو نه پناه غوښتل پکار دی (یعنی د داخلیدو په وخت دے دغه دعا اووائی. "اللّٰهم انی اعوذبك من الخبث والخبائث" او په ښے یا ګسے خپے باندے زور وکړئ او کینئ او خبرے اترے مه کوئ ویکره تحریمًا استقبال القبلة واستدبارها ولو فی البُنیان واستقبالُ عین الشّمسِ وَالقمرِ ومهبّ الرّیح او په بیت الخلاء کښې قبله رخ کیناستل یا قبلې ته شا کول مکروه تحریمی دی که چرې په مکان کښې وی چه ددی باره کښې ځنګل او د مکان دواړو یو حکم دے او د نمر او د سپوږمئ طرفته مخ کول او د هوا طرفته مخ کول باعث کراهت دے.

ویکره ان یبول او یتغوّط فی المآءِ والظلّ والجُحرِ والطّریقِ وتحت شَجرةٍ مُثمِرةٍ والبول قائمًا الّا من عذرٍ او متیازی یا پاخانه په اوبو او په سورے او سوره (د مار وغیره په بِل یعنی کور) او د لارے په سر او د میوه دارے ونے لاندے او بلا عذره په ولاړه متیازی کول کراهت تحریمی دی.

ویخرج من الخلاء برجله الیُمنٰی ثُمّ یَقُولُ الْحَمْدُلِلّٰهِ الَّذِیْ اَذْهَبَ عَنِّیْ الْاَذٰی وَعَافَانِیْ. او د پاخانے نه د وتلو په وخت اول ګسه خپه اوباسئ او دا وائی "یا اللّٰه زمانه دے ناپاکی لرے کړه او مانه دے عافیت او راحت نصیب کړو"

توضیح : مصنف په دے فصل کښې هغه امور بیانوی چه کوم یو فعل (یعنی په استنجاء کښې) درست نهٔ دے او کوم یو فعل مکروه دے او په کومو کومو څیزونو سره استنجاء صحیح ده او په کومو سره صحیح نهٔ ده او په کومو کومو مقاماتو باندے استنجاء کول درست نهٔ دی .

لایجوز : کهٔ چرے یو داسے ځائے وی چه هلته کښې اوبهٔ موجود دی او ورسره ورسره پرده هم شته دے نو په اوبو سره استنجاء کول پکار دی لیکن کهٔ اوبهٔ په داسے ځائے کښې دی چه هلته کښې کشفِ عورت کبرېِ نو اوبهٔ دے نهٔ استعمالوی بلکه دَ سترِ عورت خیال دے اوکړی او په لوټے وغیره سره دے استنجاء اوکړی لیکن کهٔ چرے داسے کوی چه په هغے سره بے پردګی کیږی نو دا ناجائز دی او حضراتِ علماء داسے شخص فاسق قرار ګرځوی ، عوام الناس او مونځګزار خلق په دے کښې انتهائی زیات غافل دی په دے کښې دَ احتیاط ضرورت دے .

کشف العورة : په اوبو سره استنجاء کول مسنون دی او کشف عورت حرام دے او دا قاعده هم مسلمه ده چه دَ سنت دَ ادائیګۍ دپاره دَ فعل حرام مرتکب کیدل ناجائز دی او فقهاؤ دا ارشاد فرمائیلے دے چه خواه په اوبو سره استنجاء اوکړی یا په لوټے وغیره سره ، په هیڅ یو کښې دے هم کشفِ عورت نهٔ کوی .

وان تجاوزت : یعنی کهٔ چرے نجاست تجاوز اوکړی دَ مخرج نه په بدن باندے اولګی خواه کهٔ دَ هغے مقدار کم وی یا زیات او داسے موقع وی چه کشف دَ عورت کیدلو نو دَ خلقو نه دے مطالبه اوکړی چه هغوی خپلے سترګے پټے کړی ، کهٔ چرے هغوی ددے نه انکار اوکړی نو اوس دے څه حیله تلاش کړی یعنی په خپلو کپړو کښې دننه دے استنجاء اوکړی (په کانړی وغیره سره) او کهٔ دا هم نهٔ شی کولے نو په دے وخت کښې هم دَ خلقو په وړاندے خپل ستر کولاوول حرام دی اوس دے هم په دے حالت کښې مونځ ادا کړی . لیکن په دے سلسله کښې دوه قوله وارد دی چه آیا اعاده به کوی یا نهٔ یو قول خو دَ وجوب دے او دویم دَ عدمِ وجوب مګر اولنے قول زیات مناسب دے یعنی اعاده کول .

کۀ چرے نجاست دَ یو درهم دَ مقدار نه زیات په بدن باندے راغے نو دَ هغے وینځل فرض دی ، دَ هغے سره مونځ ادا کول درست نۀ دی په داسے حال کښې چه ددے زائله کوونکے کوم څیز ملاویدو .

قدر الدرهم : دَ امام اعظم او امام ابو یوسفؒ مسلك دادے چه دَ درهم مقدار دَ مخرج دَ نجاست نه علاوه دے او دَ امام محمدؒ په نزد باندے دَ مخرج او دَ مخرج نه دَ علاوه مقدار یو درهم دے کۀ چرے ددے نه زیات وی نو دا حکم به مرتب کیږی .

لاتصح : کله چه نجاست دَ مخرج نه تجاوز کړے وی نو استنجاء بالماء لازم وی لیکن کۀ مخرج کښی دے نو استنجاء بالماء په دے کښی ضرورة واجب نه دے قرار ګرځولے شوے لیکن کۀ چرے جنبی وو نو بیا برابره خبره ده کۀ نجاست متجاوز شوے وی او کۀ نۀ وی دَ هغے په اوبو سره ازاله کول به واجب وی هم دا حکم دَ حائضے او دَ نفساء هم دے .

عند من یراه : ددے نه هغه مراد دے چه دَ چا سره جماع کول حرام دی لیکن کۀ چرے خپله بی بی ده برابره خبره ده کۀ هغه په حالتِ حیض کښی ولے نۀ وی نو بیا هم څه باك نشته دے .

یکره الاستنجاء بعظم : مصنف ددے نه ځائے نه دَ هغه اشیاؤ ذکر کوی چه په هغے سره استنجاء کول مکروه دی هم ددے نه هډوکی هم دی چه په دے سره هم استنجاء کول مکروه دی ، دَ نبی کریم ﷺ ددے ارشاد لاندے : " لا تستنجوا بالروث ولا بالعظام فانها زاد اخوانکم من الجن " او ددے دَ مکروه والی وجه داده چه چونکه دا دَ پیریانو دَ خوراك څیز دے او هم دغه شان پچو ، او خاشنړو سره هم استنجاء کول مکروه دی او دا کراهتِ حریمی دے .

وطعام : دغه شان دَ خوراك په څۀ څیز سره هم استنجاء کول مکروه دی برابره خبره ده کۀ هغه دَ انسان خوراك وی یا دَ چوپایانو ، ددے دَ مکروه والی څو وجے دی . یو خو دا چه دا اسراف دے دویم دَ الله تعالیٰ دَ نعمت ناقدری او اهانت دے ، او هم دغه شان په پخے بنختے ، ټیکری ، کوئیلے او چونے سره هم استنجاء کول مکروه دی چونکه په دے سره اصل

مقصود هم نهٔ حاصلیږی یعنی نظافت او صفائی دویم دا چه دا ایذا او تکلیف رسوونکی حنیزونه دی ددے نه دَ زخم وغیره خطره وی.

بالید الیمنیٰ: بغیر دَ څه عذر نه په ښی لاس سره استنجاء کول مکروه دی لیکن کهٔ چرے عذر لاحق وو نو په ښی لاس سره استنجاء کولے شی، وجه دَ کراهت ئے دَ نبی کریم ﷺ ارشاد گرامی دے " اذا بال احدکم فلا یتمسح ذکره بیمینه واذا اتیٰ الخلاء فلا یتمسح بیمینه واذا شرب نفسا وله یشرب واحدا "

ویدخل الخلاء: مصنف ددے ځائے نه بیت الخلاء ته دَ تللو دَ وخت اصول بیانوی چه کله انسان بیت الخلاء ته ځی نو دَ تولو نه اول دے گسه خپه دننه کړی ځکه چه دا یو ناپاك ځائے دے او دَ داخلیدو نه وړاندے دے دا دُعا اووائی، او افضل طریقه داده چه وړاندے دَ دُعا نه دے بسم الله اووائی ځکه چه په حدیث شریف کښی ارشاد دے چه بسم الله دَ جناتو او دَ انسان دَ شرمګاه په مابین کښی پرده ده یعنی په دے سره یوه معنوی پرده قائمیږی چه دَ هغے نه ددهٔ شرمګاه نهٔ شی لیدلے.

عین الشمس: کهٔ داسے ځائے وو چه هغه برابر وو او دَ نمر او دَ سپوږمۍ مخامخ نهٔ وو نو په دے صورت کښی کراهت نشته دے.

مهب الریح: ځکه چه دَ میتیازو دَ څاڅکو دَ راتلو خطره ده او په حدیث شریف کښی په دے باندے وعید موجود دے.

فی المآء: ماء راکد او ماء جاری دواړه برابر دی (یعنی په اوبو کښی متیازے کول نهٔ دی پکار.

فصلٌ فی الوضُوءِ

فصل دے په بیان دَ اودس کښی

اَرْکَانُ الْوُضُوْ اَرْبَعَةٌ وَهِیَ فَرَائِضُهُ الْاَوَّلُ غَسْلُ الْوَجْهِ وَحَدُّهٗ طُوْلًا مِنْ مَبْدَإِ سَطْحِ الْجَبْهَةِ اِلٰی اَسْفَلِ الذَّقْنِ وَحَدُّهٗ عَرْضًا ما بین شَحْمَتِی الْاُذُنَین د اودس ارکان چه کوم فرائض دی هغه څلور دی.

١. اول د مخ وینځل فرض دی او په اوږدوالی د دی حد بندی تندے دے چه د تندی د وختو د ځائ نه واخله تر زنے پوری وی او پلن والی کښې ددی حد ددواړو غوږونو تر مینځه کل حصه ده. وَالثَّانِیْ غسلُ یَدَیْهِ مَعَ مِرْفَقَیْهِ ٢. او د اودس دویم فرض دواړه لاسونه تر څنګلو پوری وینځل دی. وَالثَّالِثُ غسلُ رِجْلَیْهِ مَعَ کَعبَیه ٣. او دریم فرض داد ے چه دواړه خپے به تر ګیټو پورے اووینځئ. وَالرَّابِعُ مَسحُ رُبعِ رَأْسِهٖ ۴. او څلورم فرض دادے چه د سر د څلورمے حصے مسح به اوکړئ.

وَسببهٗ استِبَاحَةُ مَالَایحلُّ اِلَّابِهٖ وَهُو حُکْمُهُ الدُّنِیوِیُّ وَحُکمهُ الْاُخروِیُّ الثواب فِی الاٰخِرَةِ او په سبب د اوداسه هغه څیزونه مباح او جائز دے کوم چه د اودس سره جائز وی. او دا ددی دنیاوی اعتبار سره حکم دے او د آخرت په اعتبار سره ددې حکم حصول ثواب دے.

وَشرطُ وُجُوْبِهِ الْعقلُ وَالْبُلوغُ وَالْاِسْلَامُ وَقُدْرَةٌ عَلٰی استعمال المَآء الکافی ووُجُودُالحدث وَعَدمُ الْحَیْضِ وَالنِّفَاسِ وَضَیْقِ الْوقتِ دوجوب اودس شرائط دا دی.

١. عقل ٢. بالغ. ٣. اسلام. ۴. په دومره اوبو باندے قدرت کوم چه د اودس د پاره کافی وی. ۵. د حدث وجو (د اودس نه کیدل) ٦. چه حیض نه وی. ٧. نفاس (د ماشوم دپیدائش نه پس ښځے لره د وینے راتلل) چې نه وی. ٨. چه وخت لږ نه وی.

وَشَرطُ صِحَّتِهٖ ثلاثَةٌ عُمُوْمُ الْبَشَرَةِ بِالْمَآءِ الطُّهُوْرِ وَانقطاعُ مَایُنَافِیْهِ مِنْ حَیْضٍ وَنفاسٍ وَحَدَثٍ وزوالُ مَایَمْنَعُ وَوُصُوْلَ الْمَآءِ اِلَی الْجَسد کشمعٍ وَشَحم. او د صحت اودس درے شرائط دی.

١. د وینځل شوے اندام پوری پاکی او صفا اوبه ورسول. ٢. د هغه شے ختمیدل لکه چه ماهواری او نفاس و حدث (جنابت یعنی غسل واجب کولو والا ناپاکی) او هغه شے چه په بدن باندے باقی پاتے نه شی لکه چه موم او چربی وغیره.

توضیح : تر اوسه پورے مصنف دَ هغه څیزونو بیان کوو چه دَ اودس نه مخکښې دَ کومو څیزونو ضرورت پیښیږی مثلًا کومے اوبۀ پاکے دی او کومے ناپاکے، په کومو څیزونو سره استنجاء کول جائز دی او په کومو څیزونو سره استنجاء کول جائز نۀ دی اوس هر کله چه ددے نه فارغ شو نو اوس دَ اودس او دَ احکامو او شرائطو ذکر کوی . .

مصنفؒ دَ اودس احکام په غسل باندے مقدم کړل، ددے وجه داده چه دَ اودس ضرورت په ورځ او شپه کښې کم از کم پنځه کرتے پیښیږی، یعنی دَ کثیر الوقوع لحاظ ئے اوکړو او دے لره ئے مقدم کړو او چونکه دَ غسل ضرورت قلیل دے نو ددے وجے نه ئے هغه مؤخر کړو.

ارکان الوضوء : یا ایها الذین اٰمنوا اذا قمتم الی الصلوة فاغسلوا وجوهکم وایدیکم .

الآیه : په دے آیت سره الله تعالی دَ اودس کولو طریقه واضحه کړه چه په اودس کښې کوم کوم څیزونه دَ فرض حیثیت لری . دَ ارکان لغوی معنیٰ ده جانبِ قوی او اصطلاحی معنیٰ داسے جزء چه دَ ماهیتِ شیئ ترکیب ددے جزء او دَ نورو اجزاؤ نه مرکب وی، لهذا دَ اودس ارکان څلور دی چه هیئتِ وضوء په دے څلورو اعضاؤ باندے مشتمل دے او دَ اوبو استعمال ترتیب دَ وضوء دے .

وهی فرائضه : مصنف اول ارکان اوفرمائیل دَ هغے نه بعد فرائض په اصل کښې په ارکان سره مقصود دَ هغے هیئتِ ترکیبیه طرف ته اشاره کول وو او دَ شرائطو نه مراد امورِ خارجیه دی، چونکه دَ فرائضو اطلاق په ارکانو او شرائطو باندے هم کیږی، نو لهذا ورستو په فرائض سره دَ هغے حقیقتِ شرعی واضح کول او بیانول مقصود دی . او دَ فرض نه مراد "مالزم فعله بدلیل قطعی" چه دَ هغے کول په دلیل قطعی سره لازم شوے وی وی .

غسل الوجه : یعنی صرف دَ اوبو لګول کافی نۀ دی، دَ وینځلو مطلب دادے چه اوبۀ په داسے شان سره اوبهوی چه کم از کم دوه څلور څاڅکی اوبۀ دَاندام نه اوڅاځی . (۲) دَ اودس دَ اندامونو په هره حصه باندے اوبۀ بهول ضروری دی، ډیر وختونه څنګلے اوچ پاتے کیږی نو په هغے باندے لاس راښکلے شی دا کافی نۀ دی .

مع مرفقیه : مصنف په دے سره غایت ته اشاره کوی چه غایت داخل دے .

مسح : لوند لاس په اندام باندے راښکلو ته مسح وئیلے شی هغه لوندوالے کوم چه دَ لوښی نه اخستلے شوے وی ، یا دَ وینځلو والا اندامونو دَ وینځلونه بعد په لاس کښی باقی پاتے کیدونکے لوندوالے وی نو دَ مسح دپاره به ناکافی وی هغه لوندوالے کوم چه دَ اندامونو دَ مسح کولو نه بعد باقی پاتے شی . او هغه لوندوالے به کافی وی کوم چه دَ بعضو اندامونو نه واخستلے شی برابره خبره ده کۀ هغه اندام دَ وینځلو والا وی یا دَ مسح والا .

دَ احنافوؒ په نزد باندے دَ سر دَ څلورمے حصے مسح فرض ده .

(**فصل**) يَجِبُ غَسْلُ الظَاهِرِ اللِحيَةِ الكَثَّةِ في اصَحِّ مَايُفْتٰى به وَيجب ايصَالِ المَآءِ إِلَى الْمُسْتَرْسِلِ مِنَ الشَّعْرِعَن دَائِرَةِ الْوَجْهِ وَلَاإِلٰى مَاانكتم من الشَّفَتَيْن عِندَالْإِنضِمَامِ زیات صحیح او مفتی بہٖ قول په مطابق دغه واجب دی چه داسی گیره کومه چه گنړه وی د هغی بهرنئ حصه وینځل پکار دی او واجب دی که گیره گنړه نه وی نو اوبه تر مینځنئ حصے پوری رسول دی او هغه ویخته کوم چه د مخ د دائری نه بهر (د زنی سره لاندی وی) د هغی پوری واجب نه دی چه اوبه رسوی او د شونډو هغه حصه کومه چه د شونډو ملاویدو سره پټه وی هغه په اودس کښې وینځل واجب نه دی وَلو انضَمَّت الاصَابِعُ اوطال الظُّفُر فَغطّٰى الانملةَ اَوْكَانَ فيه مَايَمْنَعُ المَآء كَعَجِيْنٍ وَجَبَ غَسلُ مَاتَحتَهٗ او كه چری گوتی د څه وجی نه ملاؤ شی یا نوک داسی اوږد شی چه د گوتو سرونه پټ کړی یا په نوك داسی قسم څه شے محسوسیږی چه د اوبو په رسیدو کښې څه قسم رکاوټ جوړیږی مثلاً اوړه نو دغه حصه وینځل واجب وی چه کوم ددے نه لاندے وی وَلَايمنعُ الدَّرَنُ وخُرءُ البَراغِيث وَنحُوهَاويجب تَحريك الخَاتَمِ الضَّيِّق وَلَوضَرَّهٗ غَسلُ شُقُوقِ رِجلَيْهِ جَازَاِمْرَارُالمَاءِ على الدَّوَاءِ الَّذِیْ وَضَعَهٗ فِيْهَا او خیرے او د ماشی وغیره غل نو دا د اوبو تر هغه ځائ تر رسیدو پورے رکاوټ نه جوړیږی(او هغه اودس صحیح شی) او هغه گتمه کومه چه تنگه وی د

هغې خوزول واجب دي (ځکه چې د هغې لاندې اوبه وراورسي) که چرې د پښو پهتے وينځل نقصان ده وي نو په پهتو باندے پرتې دوائي باندے اوبه تيرول درست وي (او دننه اوبه رسول واجب نه دي) وَلَايُعَادُ الْمسحُ وَلَاالغَسلُ عَلٰى مَوْضِعِ الشعربَعْدَحَلْقِهٖ ولا الغسل بقصّ ظفره وشاربهٖ. ويخته خريلو نه پس دوباره مسح او دوباره وينځل واجب نه دي بلکه د خريلو نه مخکښے وينځل او مسح کافي ده . او هم دغه رنګ نوکان او بريت کټ کولو نه بعد دوباره وينځل واجب نه دي .

توضيح : يجب غسل ظاهر اللحية : دَ ګنړے ګيرے نه مراد هغه ګيره ده چه په هغے کښې دَ مخ څرمن نۀ ښکاري او دَ مفتیٰ بهٖ قول مطابق دَ ګنړے ګيرے دَ ظاهر وينځل واجب دي او په غير مفتیٰ بهٖ قول کښې دَ بعضو رأے خو داده چه دوی دَ يو ثلث او دَ بعض حصے دَ ربع قائل دي او دَ دريم قول مطابق دَ تمامے مسح کول واجب دي او کوم ويښتۀ چه دَ مخ دَ دائرے نه جدا وي (يعنې زوړند وي) نو هغے ته دَ اوبو رسول لازم نۀ دي ليکن په هغے باندے مسح کول مستحب دي .

الدرن : دَ نوکانو په مينځ کښې دَ خيرے او ګند بيا موندل دَ اودس دَ صحت دپاره مانع نۀ دي او دا حکم عام دے برابره خبره ده کۀ دا کس دَ ښار اوسيدونکے وي او کۀ دَ باندے دَ تولو دپاره اودس جائز دے .

الخاتم الضيق : کوم حکم چه دَ انګوټئ (ګوتے يا ګُتمۀ) دے نو هم دا حکم دَ ويښتو هم دے چه دا دے دَ غسل په وخت کښې اوخوزولے شي ددے دپاره چه سورو ته اوبۀ داخلے شي .

(**فصل**) يُسَنُّ فِى الوُضُوءِ ثَمَانِيَةَ عَشَرَشَيْئًاغَسْلُ الْيَدَيْنِ اِلَى الرُّسغَيْنِ والتسميةُ ابتداءً والسِّوَاكُ فِى ابتدَائِهٖ ولو بالا صبع عند فَقده والمضَمَضَة ثلاثًاولو بغرفة والا ستِنشاق بثلاث غرفات په

اودس کښې اتلس څیزونه سنت دی .۱. تر لستونړو دواړه لاسونه وینځل .۲. د اودس دشروع کیدونه مخکښې د الله نوم اخستل.۳. د اودس په شروع کښې مسواك خواه که مسواك نه وی نو د ګوتی په ذریعه هم مسواك کولے شیٔ.۴. درے ځله خله کنګالول خواه که په یو لاس اوبو ولی نه وی . ۵. درے ځله په پوزه کښې اوبه اچول (درے ځله بیل بیل)په پوزه کښې اوبه اچول .

والمبا لغةُ فی المضمَضَة وَالاِستِنشَاق لغیر الصَّائِم وتخلل اللحیة الکثّة بکفّ مَاءٍ مِن اَسفلها وتخلیل الصَابع وتَثلیثُ الغسل وستیعابُ الراس بالمَسح مَرَّةً ومسح الاُذُنَینِ وَلَوبِمَاءِ الرأس٦. په خله او په پوزه کښې اوبه اچولو دوران کښې د مبالغے نه کار اخستل پکار دی بشرط داچی روژه نه وی که نه وی نو بیا د مبالغی نه احتراز پکار دے یعنی په بنه شان اوبه چی دننه لاړی نه شی . ۷. او په ګنړه ګیره کښې اوبه د ګیری د لاندی حصه نه اچول پکار دی او خلال ئې ویستل پکار دی .۸. او په ګوتو کښې ګوتی اچوی چه خلال اوشی . ۹. او درے ځله وینځل .۱۰. د ټول سر مسح کول یو ځل . ۱۱. ددواړو غوږونو مسح ګرچه دسرمسح باقی غوږونو سره وی .

والدّلك والولاء والنیة والترتیب کمانَصَّ اللّٰهُ تَعَالٰی فی کِتابِہٖ وَالبِداءةُ بِالمیامن ورءُوس الاَصَابع ومقدمُ الراس ومسحُ الرقبة لاالحُلقومِ وَقیل انَّ الاَربَعَة اِلا خیرة مُستَحبَّة۱۲. مږل .۱۳. بغیر د څه قسم تاخیر نه کول .۱۴. نیت.۱۵. ترتیب یعنی هغه ترتیب چه د کوم صراحت الله تعالیٰ په کریم کښې فرمایلی دے . ۱٦. او د ښے طرف او د ګوتو د سرونو نه آغاز کول. ۱۷.د سر د مخکښئ حصے (تندی) نه آغاز کول .۱۸. او د مرئ مسح (د ښے طرفنه) د حلق مسح نه کول ، وئیلے شوے دی چه پاتی څلور څیزونه په مستحبات کښې داخل دی .

توضیح : یسنٌ : سنت ، رَوش ، طریقه ، عادت ، لیکن دَ شرع په اصطلاح کښې هغه رَوش او عادت ته سنت وئیلے شی چه کوم دَ رسول الله ﷺ په قول یا فعل سره ثابت وی او دَ هغے په پریخودو باندے دَ عذاب دهمکی نهٔ وی ورکړے شوے برابره خبره کهٔ هغه فعل دَ عباداتو سره تعلق ساتی یا دَ عادت سره .

دَ سنت دوه قسمونه دی (۱) سنتِ هُدیٰ (۲) سنتِ زائده . سنت هُدیٰ هغه فعل دے چه دَ هغے دَ عباداتو سره تعلق وی او بغیر دَ یو ځل دوو نه په هغے باندے همیشګی اختیار شوے وی . سنتِ زائده هغه ټمام طبعی او عادتی افعال او ددے نه علاوه هغه افعال چه په هغے باندے بالمعنی المذکور همیشګی منقول نهٔ وی .

تنبیه : دَ صحابهٔ کرامو رضی الله عنهم اجمعین افعال او اقوال هم دَ سنت مرتبه لری خو په دے شرط سره چه هغه اجتهادی امور نهٔ وی . والله اعلم .

سنت مؤکده او واجب دَ عمل په لحاظ سره برابر درجه لری فرق دادے چه دَ واجبو په ترك باندے دَ عذاب وعید وی او دَ سنت په ترك باندے دَ عذاب وعید نهٔ وی مګر دَ عتاب خطره یقیناً ده تردے پورے چه دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے چه څوك زما سنت ترك کوی نو هغه به زما دَ شفاعت نه محرومه کیږی .

ثمانیة عشر : مصنف دا عدد دَ طلباؤ دَ سهولت دپاره ذکر کړے دے نهٔ دَ حصر دپاره .

الی الرسغین : دا عام دے برابره خبره کهٔ دَ وضوء دَ شروع کولو نه قبل وی او کهٔ نهٔ وی دغه شان دَ بیدار کیدو نه پس د لاس وینځل مسنون دی ، په دے باره کښې درے اقوال دَ احنافوؒ نه منقول دی (۱) مستحب (۲) سنتِ مؤکده دَ اکثر مشائخِ احنافو هم دا قول دے (۳) واجب ، صاحبِ فتح القدیر دے طرف ته مائل شوے دے .

السواك : دَ سین په کسرے سره ، دَ یو ډیکی نوم دے کوم چه په غاښونو باندے مږلے شی او ددے نه علاوه دَ مصدر په معنیٰ کښې مسواك کول (الاستیاك بالسواك) . او ددے مسنون وخت دَ وضوء په شروع کښې دے زیلعیؒ دَ کنز په شرح کښې ارشاد فرمائی چه

دَ مسواك كول او دَ تسمیه وئیل دا دواړه مستحب دی چونکه دده دواړو خصائص دَ وضوء سره نۀ دی .

ولو بالاصبع : یعنی کۀ چرے مسواك ملاؤ نۀ شو نو بیا دے په ګوتو یا په کپړے سره مسواك اوکړی یاکۀ غاښونه نۀ وی یا داچه دده نه دَ نقصان ویره وی نو په دے تمامو صورتونو کښی دَ ګوتے یا دَ کپړے استعمال دے اوکړی لیکن کۀ دَ څه قسم څۀ مانع نۀ وو نو په دغه وخت کښی دے هم دَ مسواك استعمال کوی ځکه چه کله مسواك موجود وی نو بیا په ګوتے سره مسواك کول مسنون نۀ دی .

المضمضة : دا په لغت کښی اوبو ته حرکت ورکولو ته وئیلے شی ، تمامه خُلۀ په اوبو سره ډکول ، دَ خُلے استیعاب کول .

او لفظی ترجمه ئے هم داده، مبالغه کول په مضمضمه او استنشاق کښی . مطلب داده چه کوم کس روژه دار نۀ دے دَ هغه دپاره مسنون دی چه په خُلۀ کښی اوبۀ اچوی نو دَ خُلے کنارے ته دے اوبۀ اورسوی او په پوزه کښی دے اوبۀ په داسے شان سره واچوی چه دننه هډوکی ته اوبۀ اورسی .

تخلیل اللحیة : په ګیره کښی دَ خلال مسنون طریقه داده چه ګوتے دے دَ ګیرے په درمیان کښی دَ لاندے نه واچوی او بره طرف ته دے داخلے کړی ، په داسے شان سره چه دَ لاس تلے خارج طرف ته وی او شاه ئے وضوء کوونکی طرف ته وی ، په ګیره کښی په ښی لاس سره خلال کول مستحب دی ، په ګیره کښی خلال دَ حضرت عمارؓ او دَ حضرت عثمانؓ نه په ترمذی شریف کښی دَ مروی حدیث نه ثابت دے او دَ حضرت ابن عمرؓ او حضرت ابوایوبؓ او دَ حضرت انسؓ نه مروی حدیث دے کوم چه په سنن ابن ماجه ، نسائی او سنن ابی داود کښی دے .

دَ حضرت انسؓ یو روایت په سنن ابوداود کښی دے چه رسول الله ﷺ به کله اودس فرمائیلو نو په تلی کښی به ئے اوبۀ اخستلے او دَ تالو نه لاندے یعنی دَ ګیرے په لاندے حصه کښی به ئے داخل فرمائیلے .

تثلیث : دَ اکثر مشائخِ احناف مسلك دادے چه دا سنتِ مؤکده دے په دے سلسله کښې ډیر احادیث مروی دی ، ابوداود وغیره نقل فرمائیلے دی ، " انه ﷺ توضا ثلثا وقال هذا وضوئی ، من زاد علیٰ هذا او نقص فقد اساء وظلم "

ترجمه : بے شکه رسول الله ﷺ اودس اوکړو درے درے ځله ئے اندامونه اووینځل او وے فرمائیل دا زما اودس دے چاچه په دے باندے زیادت اوکړو یا ئے په کښې نقصان اوکړو نو هغه بد اوکړل او ظلم ئے اوکړو.

(**فصل**) مِن اٰدَابِ الْوُضُوءِ اَرْبَعَةَ عَشَرَشَيْئًاالجُلُوْسُ فِیْ مَکَانٍ مُرْتَفِعٍ وَاستقبالُ القبلةِ وَعدمُ الاستِعَانَةِ بغیرهٖ وَعدمُ التَّکلُّمِ بکَلامِ النَّاسِ وَالجمعُ بَیْنَ نِیَّةِ القَلبِ وفِعلِ اللِّسَانِداودس په آدابو کښې څورلس څیزونه دی . ١. په اوچت ځائې کیناستل . ٢. د قبله طرف ته مخ کول . ٣. د بل نه مدد نه اخستل. ۴. د اودس په دوران دنیاوی خبری نه کول. ۵. قلبی اراده او قول یو ځائې کول . دواړه په یو وخت جمع کول. وَالدُّعَآءِ بِالَماثُوروالتَّسمیةُ عندکُلِّ عُضوٍوَادخالُ خنصره فی صِماخ اُذنَیه وتَحریكُ خَاتِمَةِ الوَاسع والمضمَضَة والاستنشاق بالیَدِالیُمنیٰ وَالامتخاطُ بالیُسریٰ٦. د صحیح احادیثو نه منقوله دعاګانے لوستل . ٧. هر اندام وینځلو سره بسم الله وئیل. ٨. خپله خنصر(ګوته)د غوږونو په سوراخونو کښې ننویستل . ٩. داسی ګوتمه چه کومه تنګه نه وی خوزول. ١٠. په ښی لاس باندی خله او پوزه کښې اوبه اچول . ١١. په ګس لاس باندی پوزه صفا کول . وَالتَّوضُّوءُ قبل دخول الوَقتِ لغیرالمَعْذُورِوَالاتیانُ بالشهادتین بَعده وَاَن یشربَ مِن فَضلِ الوُضُوءِ قائِمًاوان یَقُولَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِیْ مِنَ التَّوَّبِیْنَ وَاجْعَلْنِیْ مِنَ الْمُتَطَهِّرِیْنَ. ١٢. هغه سړی چه معذوره نه وی هغه له د وخت نه مخکښې اودس کول. ١٣. پس د اودس نه شهادتونه لوستل. ١۴. د اودس باقی اوبه په ولاړه څښل او داوئیل "الهم اجعلنی من التوابین واجعلنی من

المتطهرین."

توضیح : آداب جمع دہ دَ ادب ، ادب هغه فعل دے کوم چه رسول الله ﷺ یو ځل یا دوه ځله فرمائیلے وی ، همیشه ئے نهٔ وی کړے ددے حکم دادے چه په کولو باندے ئے ثواب ملاویږی ، په نهٔ کولو کښی ئے ګناه نشته دے . او سنت هغه فعل دے چه هغے لره رسول الله ﷺ همیشه دپاره کړے وی ، او کله کله ئے پریخودلے وی ، ددے حکم دادے چه په کولو باندے ئے ثواب دے او په نهٔ کولو باندے ئے عتاب دے ، دَ عذاب وعید نشته دے ، ددے قسم فعل ته نفل ، مستحب ، مندوب او تطوع هم وائی .

وعدم الاستعانة : یعنی پخپله باندے تمام کار کول .

عدم التکلم : یعنی کهٔ چرے په کلام الناس کښی مشغول شو نو دا به دَ دُعا نه او دَ توجه الی الله نه مانع وی ، البته ضرورةً جائز دی ، کله چه مصلحت فوت کیږی .

نیت القلب : یعنی دَ نیت حقیقت صرف ارادهٔ قلبی ده ددے وجے نه په ژبه باندے وئیل یا څو کلمات ادا کول په هیڅ یو ځیز کښی هم ضروری نهٔ دی ، دَ نیت مقصد صرف دادے چه کوم کار کوی نو دَ هغے اراده دے په زړهٔ کښی اوکړے شی ، البته کهٔ چرے دَ ارادے سره سره په ژبه باندے هم دَ هغے مطابق الفاظ اووئیلے شی نو بهتر دی . والله اعلم .

والتوضؤ قبل دخول الوقت : دَ معذور دپاره مستحب بلکه دَ بعضِ علماؤ په نزد باندے ضروری دی چه دَ وخت دَ شروع کیدو نه بعد دے اودس کوی دَ وخت نه مخکښی کهٔ چرے اودس ئے اوکړو نو ددے حضراتو په نزد باندے دَ وخت په راتلو سره به اودس ماتیږی . لیکن دَ غیر معذور دپاره دَ وخت نه مخکښی اودس کول ښهٔ دی ځکه چه په دے عبادت طرف ته سبقت کول ظاهر دی دَ امام ابو حنیفهؒ په نزد باندے په خروج دَ وخت سره اودس ماتیږی . او دَ امام ظفرؒ په نزد باندے صرف په دخول سره اودس ماتیږی او دَ امام ابو یوسفؒ په نزد باندے په دخول او خروج دواړو سره اودس ماتیږی .

(**فصل**) ویکرہُ للمتوضّی ستةُ اشیاءَ الاسرافُ فی المَاءِ والتقتیرُفیه وَضربُ الوجَه به والتکلمُ بکلام النّاسِ والا ستعانة بغیرهٖ مِن غیر عذرٍ وتثلیثُ المَسحِ بمَاءٍ جَدیدٍ.

ترجمه : (فصل) په اودس کولو کښې شپږ څیزونه باعث کراهت دی . ۱. په اوبو کښې فضول خرچی کول. ۲. د اوبو مقدار د ضرورت نه کم اخستل . ۳. اوبه په مخ باندی په داسې زور سره اچول یعنی داسې اچول لکه چه د وهلو گمان وی او د هغې څاڅکی تر لری لری خواره شی . ۴. دنیاوی خبری کول. ۵. د عذرنه بغیر د چا بل چا نه مدد طلب کول . ٦. په نوی اوبو سره درے ځله مسح کول .

توضیح : مصنف په دے فصل کښې هغه احکام بیانوی چه دَ هغے کول په اودس کښې مکروه دی ، دَ حضراتِ فقهاؤ په نزد باندے دَ مکروه دوه قسمونه دی .

(۱) مکروه تحریمی . (۲) مکروه تنزیهی . دَ مکروه تحریمی ثبوت په هغه دلائلو سره کیږی په کومو سره چه دَ وجوب ثبوت راځی او دَ تنزیهی ثبوت په هغے سره راځی په کومو سره چه دَ مستحباتو او مندوباتو ثبوت راځی ، دا عدد دَ حصر دپاره نهٔ دے بلکه دَ مبتدی دَ سهولت دپاره دے .

الاسراف : ددے تعریف دادے چه دَ ضرورتِ شرعی نه زیات خرچ کولو ته اسراف وئیلے شی . او په اودس کښې دَ دریو ځلو نه زیات اندام وینځل مکروه دی اگر چه په یو داسے ځائے کښې اودس کوی چه هلته کښې اوبهٔ ډیرے وی لکه دریاب وغیره . هلته کښې هم دَ عدد مسنون نه زیات اسراف کول مکروه دے او دا مکروه ، مکروهِ تحریمی دے . په یو روایت کښې دی چه حضور ﷺ حضرت سعدؓ ته ارشاد اوفرمائیلو (هغویؓ اودس کولو) ما هذا السرف یا سعد ؟ " حضرت سعدؓ پوښتنه اوکړه یا رسول الله ﷺ په اودس کښې هم اسراف شته دے ؟ حضور ﷺ اوفرمائیل او په اودس کښې هم اسراف دے اگر چه په نهر باندے ولے نهٔ وی .

التـقتيـر : دومره په کم مقدار کښې اوبۀ په اندامونو باندے اچول چه دَ مسح په شان وی لهذا دا هم مکروه دی، ځکه چه په دے دَ سنت فوت کيدل لازميږی.
ضرب الـوجـه : ځکه چه په دے کښې نورو خلقو ته تکليف رسيږی ، ددے نه علاوه چونکـه مخ دَ اشرف الاعـضـاء نـه دے او ددے مـناسب دا عمل دے چه ددے سره دَ نرمۍ معامله اوکړے شی ، ددے وجے ددے خبرے خيال دے اوساتلے شی او ډيرے په نرمۍ سره دے په مخ باندے اوبۀ واچولے شی :
والتـکـلـم : دَ ضـرورت لانـدے خبرے کـول جائـز دی کله چه دَ مصلحت فوت کيدو خطره وی .

(فصل) الوُضُوءُ عَلٰی ثَلٰثَةِ اَقْسَامٍ اَلاَوَّلُ فرضٌ عَلَی المحدث للصَّلٰوةِ وَلَو کَانَتْ نَفْلًا وَلِصَّلٰوةِ الجَنَازَةِ وَسَجدةِ التِّلَاوةِ وَلِمَسِّ الْقُرآنِ وَلَوْاٰيَةً اودس په درے قسمه دے . ۱ . فـرض په بے اودسه انسان باندې خواه که هغه د نفل مونځ د پاره کړی فرض وی او هم دغه رنګ د جنازی مونځ او سجده تلاوت قرآن کريم سره لاس لګولو لره فرض دی خـواه يو آيت سره لاس لګول مقصود ولی نه وی. وَالثَّانِیْ واجبٌ للطَّواف بالکَعبَة د اودس دويم قسم واجب دے .دخانه کعبی طواف په خاطر اودس کول واجب دی .
وَالثَّالِثُ مندوبٌ لِلنَّومِ عَلٰی طَهَارةٍ وَاِذَااسْتَيْقَظَ مِنْهُ وَلِلمُدَاوَمَةِ عَلَيْهِ وَلِلوُضُوءِ عَلَی الوُضُوءِ وَبَعْدَغِيْبَةٍ وَکَذْبٍ وَنميمةٍ وَکُلّ خطيئَةٍ وَانشادشعروقَهْقَهَةٍ خارِجَ الصَّلٰوة وغُسل مَيِّتٍ وَحَمْلِهٖ د اودس دريم قسم مستحب دی . ۱ . د سملاستو او خوب نـه مخکښې اودس کـول. ۲ .په بيداری اودس کـول.۳ . په دائمی طور ځان په اودس کښې ساتل. ۴ . د اودس پـه موجودګۍ کښې دوباره اودس تازه کول. ۵ . د غيبت نه پس اودس کول . ۶ . د درغـو نـه پس اودس کـول . ۷ .د چغـل خـورۍ نه پس اودس کول. ۸ . د هری ګناه د سرزد

کیدو نه پس اودس کول . وَلوقت کُل صَلٰوۃٍ وقبل غُسلِ الجَنَابَۃِ وَللجنبِ عِندَاکُل وَشُربٍ وَنومٍ وَوَطْئی وَلِغَضَبِ وَقُرانٍ وَحدِیثٍ وَرِوَایَتِہٖ ودراسۃ عِلم وَاَذانٍ وَاقامۃٍ وخُطبۃٍ زِیارۃِ النّبی صلّی اللّٰہ عَلیہِ وَسَلّم وَوُقُوفٍ بِعَرفَۃِ وَللسّعی بَینَ الصَّفاوَالمَرْوَۃ واَکل لَحم جزورٍ وللخروج مِن خلافِ العُلماء کَمااِذَامَسَّ امرأَۃً.

اودَ هر وخت دَ مانځه دپاره اودس کول. ۹. د جنابت (ناپاکئ یعنی جماع وغیره په وجه واجب) د غسل نه مخکښې اودس کول. ۱۰. په چا چه غسل جنابت واجب وی . هغه لره د خوړلو څښلو ، د ملاستے او همبستری کولو لره اودس کول. ۱۱. د غضب په وخت کښې اودس کول .۱۲. قرآن کریم ،حدیث شریف، روایت حدیث او علم دین وئیلو په موقع اودس کول.۱۳. اذان ،اقامت ،خطبه او د نبی کریم ﷺ د روضه اقدس د زیارت کولو په موقع اودس کول. ۱۴. د عرفه وقوف (اودریدل)او صفامروه په مینځ کښې اودس کول. ۱۵. د اوښ خوښه تناول کولو نه پس اودس کول . ۱٦. د علماء (فقها) د اختلاف نه د بچ کیدو د پاره اودس کول څنګه چه د ښځے سره په لاس لګولو سره اودس کول وی.

توضیح : مصنف په دے فصل کښې دَ اودس اوصاف بیانوی ، ددے نه وړاندے ئے دَ اودس جمله احکام بیانول ، دا ئے ددے وجے نه مؤخر کړل ددے دپاره چه دَ احکاماتو دَ معلومولو نه بعد دَ اوصافِ شرعیه په ښه شان سره اندازه اولګولے شی .

الوضوء علیٰ ثلٰثۃ اقسام ، الاول فرض : صرف په دریو باندے انحصار نشته دے بلکه ددے نه زیات هم دَ اودس قسمونه کیدے شی مثلًا مکروه ، حرام .

دَ مکروه اودس مثال، لکه دَ اودس دپاسه اودس کول بغیر ددے نه چه ددے په مابین کښې ئے یو داسے عبادت کړے وی چه هغه بغیر دَ اودس نه نهٔ صحیح کیدو . دَ حرام مثال لکه چه دَ اودس دپاسه اودس اوکړی شی مګر په هغه اوبو سره کومے چه دَ جمات کښې یا دَ مدرسے په حمام (غسل خانه)کښې دَ مونځګزارو دپاره تیارے کړے شوے وی په کوم

ځائے کښې چه دَ اوبو قلت وی نو هلته کښې زیات دا حرمت واضح کیږی ، دَ فرض نه مراد دادے چه په نص قطعی سره ثابت وی لکه څنګه چه تیر شو . دَ اودس ثبوت په قرآن سره ثابت دے البته ددے حدود وغیره چه کوم ذکر شول فرضِ اجتهادی دی .

علی المحدث : برابره خبره ده کهٔ دَ فرض مونځ دپاره اراده اوکړی یا دَ نفلی مونځ دپاره دغه شان دَ سجدهٔ تلاوت دپاره او دَ مونځ دَجنازے دپاره ځکه چه دا هم دَ مونځ یو جزء دے او دَ هغے هم مثل دے .

لِمَسّ القرآن : دَ قرآن مجید دَ مسه کولو دپاره به هم اودس کوی . برابره خبره ده کهٔ دَ یو آیت مسه کول وی یا دَ ډیرو آیتونو . او کهٔ په درهم یا په بل کوم څیز باندے لیکلے شوے وی نو دَ هغے مسه کول بغیر دَ اودس نه هم ناجائز دی . صرف دَ ترجمے هم دا حکم دے .

للطوافِ : تراوسه پورے خوئے دَ فرض بیان فرمائیلو چه ددغه کارونو دپاره اودس کول فرض دی اوس دلته کښې دَ واجبو بیان کوی او کله چه څوك دَ بیت الله شریف دَ طواف اراده اوکړی نو اودس دے اوکړی ځکه چه دَ حضور ﷺ ارشاد دے چه طواف په مثل دَ مونځ دے ، دَ احنافو په نزد باندے په طواف کښې وضوء شرط نهٔ دے البته دَ مشائخو اختلاف دے چه دا واجب دی او کهٔ مسنون ؟ یو قول دَ مسنون او دویم قول دَ ابورازیؒ دَ وجوب دے او هم دا قول اصح دے .

مندوب للنوم علی طهارة : یعنی کله چه څوك دَ اودهٔ کیدو نیت اوکړی نو په دغه وخت کښې اودس کول مستحب دی او همیشه په اودس کښې اوسیدل مستحب دی لهذا ددے مقصد دپاده اودس کول هم مستحب دی .

للمداومة : مګر دا شرط ورانده تیر شوے دے چه په مینځ کښې ئے یو داسے عبادت کړے وی چه هغه بغیر دَ اودس نه نهٔ صحیح کیدو مثلاً نفل مونځ یا کم از کم ځائے بدل شوے وی کهٔ چرے هم په دغه ځائے ناست دے او دوباره اودس کوی نو دا اسراف دے . البته دا شرط هم ضروری دے چه اوبهٔ به دَ خپل مِلك وی دَ جُمات په اوبو سره مناسب نهٔ دی بالخصوص په هغه ځائے کښې کوم ځائے چه دَ اوبو قلت وی . او په تیمم باندے تیمم کول او

دَ غسل دپاسه غسل کول عبث دی .

وبعد غیبة : څو گناهونه ئے په تفصیل سره بیان کړے دی او بدے نه بعد ئے علی الاطلاق ذکر فرمائیلے دی چونکه مذکوره گناه به زائله شی دویم دا چه دَ توبے توفیق به ورکړے شی او آئنده دپاره به ئے دَ اجتناب خیال وی .

دَ غیبت تعریف دادے چه دَ چا په نهٔ موجود گئ داسے تذکره کول کهٔ چرے دا دَ هغه په وړاندے اوکړے شی نو هغه لره خفه کوی .

تنبیه : نقل کول هم په غیبت کښی داخل دي . هغه څیز کوم چه تهٔ دَ هغه متعلق بیانوے کهٔ په هغه کښی موجود نهٔ وی نو دوه چنده گناه شوه یو دَ غیبت او دویم دَ تهمت . دَ ذمی غیبت کول هم گناه ده . کهٔ چرے مظلوم دَ ظالم بیان کوی او مقصد دَ هغه رفع دَ ظلم ده یا یو مسلمان رور لره دَ چا دَ دهوکے نه بچ کول مقصود وو ددے دپاره شکایت اوکړے شی چه دَ هغه اصلاح اوشی او هغه شخص چه چاته شکایت کولے شی هغه اصلاح هم کولے شی مثلاً پلار ته دَ ځوی شکایت ، یا استاذ ته دَ شاګرد شکایت نو دے ته به غیبت نهٔ شی وئیل کیدے .

وانشاد شعر: دَ شعر نه مراد بد شعر دے .

قهقهة : دے تعریف دے په زوره زوره خندا کول ، دومره آواز پیدا کول چه خوا کښی کس ئے واوری نو په دے سره مونځ فاسدیږی او ددے سره سره مونځ هم فاسدیږی ، دَ مونځ او دَ اودس واپس کول ضروری دی .

وغسل میت : یعنی مړی ته دَ غسل ورکولو نه بعد هله چه دے په اودس کښی وی ورنه دَ مونځ لوستلو دپاره په وخت باندے اودس کول فرض دی په حدیث شریف کښی ارشاد دے " من غسل میتًا فلیغتسل ومن حمله فلیتوضأ " یعنی څوك چه مړی ته غسل ورکړی هغه لره پکار دی چه هغه غسل اوکړی او څوك چه ئے اوچت کړی (جنازه یوسی) نو هغه لره پکار دی چه اودس اوکړی .

فائده : دَ مشائخ او اکابرینو په صحبت کښی دَ حاضر کیدو په وخت کښی هم اودس

کول مستحب دی.

واکل لحم جزور: دَ اوښ دَ غوښے دَ خوراك نه بعد هم اودس كول مستحب دی دے دپاره چه دَ اختلاف دَ ائمه ؤ نه اوځی ځکه چه دَ بعضو په نزد باندے اودس کول لازم دی لکه ځنګه چه په حدیث مبارك کښی وارد دی. دَ احنافو په نزد باندے هغه حدیث منسوخ دے په دے وجه سره لازم نۀ دے البته مستحب ضرور دے.

وللخروج من خلاف العلماء کما اذا مس امرأة: یعنی په کومو مسائلو کښی چه دَ امامانو اختلاف دے مثلاً دَ یوے اجنبیے بالغے ښځے بدن په لاس سره مسه کول، یا خپله شرمګاه په لاس سره مسه کول په دے دواړو صورتونو کښی دَ امام شافعیؒ په نزد باندے اودس ماتیږی، دَ امام ابو حنیفهؒ په نزد باندے نۀ ماتیږی نو مستحب دادی کۀ چرے یو حنفی سړے داسے اوکړی نو دَ مونځ کولو دپاره دے اودس اوکړی ددے دپاره چه دَ اختلاف شکل نۀ وی ورنه دَ امام شافعیؒ په نزد باندے چه هر کله اودس باقی پاتے نۀ شو نو مونځ به هم نۀ کیږی.

(**فصل**) ینقُضُ الوضُوءَ اثناعَشَرشیئًاماخَرَجَ مِنَ السَّبِیلَیْنِ اِلَّاریحُ القُبُلِ فی الاصحّ وینقضه ولادةٌ من غیر رُؤیَةِ دمٍ ونجَاسَةٌ سائلةٌ من غیرهما کدمٍ وَّقیحٍ وقیٌٔ طَعَامٍ اَوْمَاءٍ اَوْعَلَقٍ اَوْمِرَّةٍ اذاملأالفَمَ وَهُوَمَالا ینطبِقُ عَلیهِ الا بتکلُّفٍ علَی الاصَحّ ویجمعُ مُتَفَرِّقُ اَلقی اذااتحدَسَبَبُهٗ ودمٌ غلب عَلَی البزاق اوساوَاهُ ونومٌ لم تتمکّنُ فیه المقعَدَة مِنَ الاَرض وَارتفَاعُ مِقعَدة نائمٍ قَبلَ انتبَاهِهٖ وَاِن لَّم یسقُط فی الظاهرواِغمَاءٌ وجنونٌ وسُکرٌوقهقهةُ بالغٍ یقظان فی صَلٰوةٍ ذات رُکوع وسُجُودٍ وَلَوتعمَّدالخروج بهَامِنَ الصَّلٰوةِ ومسُّ فَرج بذِکرمنتصبٍ بلاحَائِلٍ.

په دولسو څیزونو اودس ناقصه کیږی. ۱. د متیازو یاد پاخانے په لاره د څه راوتلو په نتیجه البته د زیات صحیح قول په رنړا کښې د متیازو په لاره د وتلو والا هوا سره اودس نه ناقصه کیږی. ۲. وینه چه د لیدلو نه بغیر هم مطلقاً په پیدا کیدلو سره

اودس ماتیږي . ۳. د متیازو او د پاخانے د لارے نه علاوه د بدن د کومے حصه د بهیدلو والا نجاست سره څنګه چه وینه او پیپ وی اودس ناقصه کیږي . ۴. او دخوړلو یا د اوبو یا د ټکرے (ټرلے شوے وینے) یا د صفرا قے په ډکه خوله اولتے (باقئ) کولو سره چه د تکلیف او مشقت نه بغیر خوله نه بندیږي نو زیات صحیح قول په رنړه کښې اودس ناقصه شی او په سبب د قے دیووالي په صورت کښې د متفرق قے په یو ځائې والی سره انداز لګولے شی . ۵. که وینه د توکانړو نه په زیات مقدار کښې یا ددی اومره وی نو اودس مات شی . ٦. داسی ملاسته چه په هغی کښې د پاخانے مقام په زمکه نه وی . ۷. د ملاستے والا د پاخانے مقام د بیدار یدو نه مخکښې په بره شی خواه که پریو نۀ ځی نو د روایت په لړ کښې اودس ماتیږي . ۸. په بے هوشئ سره اودس ماتیږي . ۹. دیوانه کیدل ناقص اودس دے . ۱۰. د نشے سره اودس ماتیږي . ۱۱. او د رکوع او د سجده والا مونځ کښې د بالغ او بیدار سړی په خندا سره اودس ماتیږي خواه که په هغه قهقهے سره د مونځ د وتلو اراده ولی اونه کړی . ۱۲. او بغیر څه د رکاوټ نه د سړی آله تناسل د ښځے شرمګاه سره په یو ځائې والی یا مسه کولو سره اودس ناقص شی .

توضیح : مصنف په دے فصل کښې دَ نواقضِ وضوء بیان کوی . کۀ دَ نقض اضافت څه جسم طرف ته وی نو دَ هغے نه مراد دَ جمعیت ختمیدل دی . مثلًا نقض الحائط (دیوال پریوتلو) او کۀ چرے ددے اضافت غیر جسم طرف ته وی لکه څنګه چه په وضوء کښې اضافت دے نو دَ اودس نه چه څه مطلوب دی دَ هغے ختمیدل . لهذا دَ نقضِ وضوء نه مراد دَ وضوء په ذریعه سره چه کوم امور مباح شوے وو مونځ ، مسّ قرآن وغیره اوس هغه اباحت باقی پاتے نۀ شو ترڅو پورے چه اودس اونۀ کړی .

ما خرج من السبیلین : یعنی چه کومۀ څیز دَ سبیلینو نه خارج وی (دَ قبل یا دَ دُبر نه) هغه ناقضِ وضوء دے . برابره خبره ده کۀ عادةً وی لکه بول براز ، ریح یا غیر معتاد وی لکه

چینجے یا کانړے وغیره .

الاریح القبل : لیکن کله چه ریح دَ قبل نه خارج شی یعنی دَ مخکښنی حصے نه هوا اوځی برابره خبره ده چه دَ سړی نه وی یا دَ ښځے نه نو په دے سره به اودس نهٔ ماتیږی ځکه چه په حقیقت کښی دا ریح نهٔ دے بلکه اختلاج دے . لیکن کهٔ دے ته ریح اوویلے شی یا ریح وی نو دا نجس نهٔ دے . دَ امام محمدؒ نه منقول دی چه کوم ریح دَ قُبل نه اوځی هغه حَدَث دے او هغه قیاس کوی په دُبر باندے .

وِلادة من غیر رؤیة دم : په پیدائش سره سره چه وینه اوځی نو بالاتفاقِ دَ پاکئ نه بعد یعنی دَ نفاس دَ ختمیدلو نه بعد غسل واجب دے لیکن کهٔ وینه اونهٔ وتله نو نفاس خو شروع شو نهٔ ، اوس دَ امام اعظمؒ مذهب خو دادے چه احتیاطًا غسل واجب دے پس دا ولادت به موجبِ غسل وی لیکن دَ امام ابویوسفؒ په نزد باندے به دا ولادت ناقضِ وضوء وی .

(**فصل**) عَشَرَةُ اشیاء لَاتَنْقُضُ الوُضُوءَ ظهورُدَمٍ لَمْ یَسِلْ عن مَحَلِّهٖ وسُقُوطُ لَحمٍ من غیر سَیلان دمٍ کالعِرق المَدَنی الذی یقال لهٗ رشته خروجُ دودةٍ من جُرحٍ وَاُذُنٍ واَنفٍ وَمَسُّ ذکر ومسُّ امرأةٍ وقَیءٌ لَایَمْلأُالفم وَقَیءُ بلغمٍ ولو کثیراًوتَمایُلُ نائمٍ حتمل زوال مقعدته ونومُ متمکنٍ ولومستنداًالٰی شیءٍ لواُزیلَ سَقَطَ عَلَی الظاهِرِفیهمَاوَنَومُ مُصَلٍّ وَلَوراکعًاوَسَاجداًعَلٰی جهةِ السُّنَّةِ وَاللّٰهُ المُوفقُ.

فصل: دَ لسو څیزونه سره اودس نه ماتیږی. ۱ . د غوښے ټکړا بغیر د وینی بهیدو سره پریوځی څنګه چه عرق مدنی (د بیماری یو قسم) کوم ته چه رشته وائی (نو دی سره اودس نه ماتیږی)۲. چینجے د زخم نه ، د غوږ نه ، د پوزے نه په راوتو سره اودس نه ماتیږی . ۳. د آله تناسل مس کولو سره اودس نه ماتیږی . ۴. د ښځے مسه کولو سره اودس نه ماتیږی . ۵. هغه قے چه په ډکه خوله نه وی اودس نه ناقصه کوی. ۶. او د بلغم قے خواه هغه په زیات مقدار کښې ولی نه وی اودس نه ماتیږی. ۷. د خوب

په غیر کښې د سملاستو والا په دغه طریقه تیتیدل چه دغه احتمال وی چه ددے په وجه مقعد د زمکے نه لرے کیدو احتمال وی نو دغه اودس نه ماتیږی ولی چه صرف احتمال دے یقینی صورت نه دے . ۸. هغه اوده کیدو والا سړے د چا چه مقعد په زمکه وی (په ناسته اوده وی) خواه که هغه په داسی سهارا باندے اوده وی که چرې لرې کړې شی نو د پریوبه ځی په ظاهر روایت په دواړو شکلونو کښې اودس نه ماتیږی . ۹. هغه سړی کوم چه مونځ کوی د هغه اوده کیدل خواه مطابق سنت رکوع یا د سجدی په حالت کښې ولی نه وی .

توضیح : مصنف ددے نه په مخکښې فصل کښې نواقض دَ وضوء بیانول اوس په دے فصل کښې دَ هغه اشیاؤ ذکر کوی په کومو څیزونو سره چه اودس نهٔ ماتیږی.

ظهور دم : کوم خون (وینه) چه په زخم وغیره باندے ظاهره شی لیکن هغه دَ دغه مکان نه نجاوز اونهٔ کړی نو هغه ناقضِ وضوء نهٔ دے ځکه چه په قول اصح کښې جامد او مانع غیر سائله نجس نهٔ دی کوم چه دَ بدن نه ظاهر شی .

سقوط لحم : لکه چه دَ زخم نه وینه راوځی مګر اخوا دیخوا خوَره نهٔ شی ځکه چه غوښه پاکه ده او دَ پاك شئ نه جُدا شوه نو دا ناقض نهٔ دی او نجس هم نهٔ دی .

العرق المدنی : دا یوه بیماری ده چه دے ته په اردُو ژبه کښې " نارو " وئیلے شی او په فارسیٔ کښې ورته " رشته " وئیلے شی .

وخروج دودة : او دَ چینجی په وتلو سره اودس نهٔ ماتیږی ځکه چه دا نجس نهٔ دے او کوم رطوبت ددے په بدن باندے دے هغه په ډیر قلیل مقدار کښې دے البته کوم چینجے چه د دبُر نه اوځی هغه نجس دے ځکه چه هغه دَ نجاست نه پیدا کیږی.

ومس ذکر : دا قید اتفاقی دے چه دا قُبُل وغیره تولو ته شامل دے او مس الذکر کهٔ دَ غیر هم وی نو ناقضِ وضوء نهٔ دے . دَ دبُر او دَ فرج په حکم دَ مس الذکر کښې دے اګر چه

بغیر دَ حائل نه وی . چنانچه په حدیث شریف کښې راغلي دی چه یو کس دَ نبی کریم ﷺ نه پوښتنه اوکړه چه کهٔ یو کس خپل ذکر له لاس یوسی نو آیا اودس به ماتیږی ؟ حضور ﷺ سوال اوکړو چه آیا دا دَ بدن یوه ټکړا نهٔ ده؟ .

یعنی دا هم دَ بدن دَ نورو اعضاؤ په شان دے نو لکه څنګه چه دَ هغے په مسه کولو سره اودس نهٔ ماتیږی نو دغه شان ددے په مسه کولو سره اودس نهٔ ماتیږی . امام شافعیؒ ددے په مسه کولو سره دَ اودس دَ ماتیدو قائل دے .

فصل مَایُوجِبُ الاغتِسَالَ یَفْتَرِضُ الغُسْلُ بِوَاحِدٍمِنْ سَبْعَةِ اَشْیَاءَ خُرُوْجُ الْمَنِّی اِلٰی ظَاهِرِالْجَسَدِاِذَاانفصل عَن مَقَرِّهٖ بِشَهْوَةٍ من غیرجماعٍ وَتَوارِیْ حشفَةٍ وَقَدْرِهَامن مَقْطُوعِهَافی احدِسَبِیلی اٰدمیٍّ حَیٍّ وَاِنْزَالُ الْمَنِّی بِوَطْیءِ مَیْتَةٍ اَوْبهیمَةٍ ووُجُودمَاءٍ رقیقٍ بعْدالنومِ اذا لم یکن ذَکَرُهٗ مُنْتَشِرًاقَبْلَ النَّوم وَوُجُودِبَلَلٍ ظَنَّهٗ مَنِیًّابعدفاقتِهٖ من سُکرٍ واغماء وَبِحَیْضٍ ونفاسٍ ولوحَصَلتِ الاَشیَاءُ المَذْکُورةُ قبل الِاسْلامِ فی الاَصَحّ وَیَفْتَرِضُ لغسیلُ الْمَیّتِ کِفَایَةً.

ترجمه :

هغه څیزونه د کومو په وجه چه اودس واجب شی هغه په دی اووه څیزونو کښې که چری یو هم موجود وی نو غسل واجب شی . ۱ . د بدن دبیرونی حصی نه منی راوتل په شرط ددی چه د مستقر نه د بیلیدو په وخت شهوت موجود وی او جماع و صحبت نه وی . ۲ . حشفه (دآله تناسل د ختنے مقام)پټیدل .د ژوندے سړی په دواړو لارو (د ښځے د تشو متیازو په ځیٔ یا د پاخانے په لار یا د سړی د پاخانے په لار) کښې یو هم لاره . ۳ . د مړیٔ یا د څناور سره د جماع په وجه انزال کیدلو سره . ۴ . د خوب نه په ویخیدو سره د رقیق اوبو په نظر راتلل په شرط ددی چه په خوب اوده کیدو نه مخکښې په آله تناسل کښې څه انتشار نه وی. ۵ . د نشے په ختمیدو او د بے هوشی ختمیدلو سره داسی تری په نظر راشی چه د منی ګمان پری کیږی . ۶ . د حیض او نفاس سره (ددے په ختمیدو

سره)غسل واجب شی خواه دغه ذکرکړے شوے ځیزونه د قبول اسلام نه مخکښې وی
د زیات صحیح قول په رنړا کښې هم دغه حکم دے او د مرده لامبول فرض کفایه دی .

توضیح : مصنفؒ تر اوسه پورے دَ وضوء او دَ هغے دَ احکامو او شرائطو او دَ جمله امورو وضاحت فرمائیلو . کله چه دَ هغے نه فارغ شو نو اوس دَ غسل بحث ذکر کوی او په دے فصل کښی چه په کومو کومو حالتونو کښی غسل فرض کیږی هغه ذکر کوی ،

الغسل : دَ ضمے سره . دلته کښی دَ غسل نه اصطلاحی معنیٰ مراد ده یعنی دَ تمام بدن وینځل ، ددے نه علاوه دَ هغه اوبو هم نوم دے په کومو سره چه غسل کولے شی او لفظِ غسل دَ ضمے سره حضرات فقهائے کرامو دے لره دَ غسلِ بدن سره خاص فرمائیلے دے کوم چه دَ جنابت ، حیض او نفاس په وجه سره وی .

الجنابة : دَ خروج په وخت کښی دَ شهوت کیدل ضروری نهٔ دی بلکه هر کله چه منی دَ خپل اصل ځائے نه اوځی په هغه وخت کښی شهوت کیدل پکار دی او جنابت هغه صفت دے کوم چه دَ شهوت سره دَ خروجِ منیٔ نه حاصلیږی . یعنی جنبی هغه شخص دے چه دَ هغه خروج دَ منیٔ دَ شهوت په سبب سره وی .

المنی : دَ نون په کسرے سره او دَ "یا" په تشدید سره او کله بالسکون هم لوستلے شی . دا هغه ماء ابیض دی چه ټینګے وی او ددے دَ خروج نه بعد ذکر کښی انتشار نهٔ وی او ددے بوئی دَ خمبیرے سره مشابه دے او دَ ښځے منی دَ سړی دَ منیٔ نه نریٔ او دَ زیړ قسم وی

مسئله : کهٔ چرے ښځے دَ جنابت غسل اوکړو او دَ هغے نه بعد بغیر دَ شهوت نه منی اوځی نو کهٔ چرے هغه دَ زیړ رنګ والا وی نو دوباره به غسل کوی .

فائده : کهٔ چرے بغیر دَ شهوت نه خروج دَ منیٔ اوشو مثلاً ځا بوجهـ او چت کړو ، یا راپریوتلو او په هغے سره ددهٔ نه منی اووتله نو په دے صورت کښی غسل فرض نهٔ دے او دَ شهوت قید دائمی نهٔ دے په وخت دَ ظهور کښی نهٔ بلکه دَ مقامِ منی نه دَ جُدا کیدلو په وخت

به دَ شهوت اعتبار وی ، دا دَ امام اعظمؒ او دَ امام محمدؒ په نزد بانده دی .

وتواری حشفة : یعنی دَ ذکر سر کله چه شهوت وی او کوم چه ددے نه ماسوا دی مثلاً څناور ، مړے ، سپے په دے کښی دا حکم نۀ دے . چنانچه په حدیث شریف کښی منقول دی " اذا التقی الختانان وغابت الحشفة وجب الغسل انزل او لم ینزل "

وقدرها من مقطوعها : یعنی چه دَ کوم شخص حشفه کټ کړے شوے وی دَ هغه دپاره حکم دے چه دومره مقدار پټ شی .

فائده : دَ بعض علماؤ قول دادے کۀ چرے یو کس اودۀ وو او په رابیداریدو سره ئے لوندوالے اولیدۀ نو په هغه بانده به غسل واجب وی . دا مسئله په هغه وخت کښی ده چه په ولاړه ولاړه یا په ناسته ناسته بانده اودۀ شوے وی .

قبل الاسلام : کۀ چرے کافر مسلمان شی او هغه جنبی وو نو په دے کښی دوه قوله دی په یو روایت کښی واجب دی ځکه چه دَ غسل واجب کیدل دَ مونځ دَ ارادے په وجه سره دی او دَ اسلام نه بعد دائم اوسیدل ګویا چه دا صفت اوس په وجود کښی راغلے دے لهذا غسل به واجب وی .

دَ دویم روایت نه دَ غسل دَ نۀ واجب کیدو پته لګی . دَ دوی دلیل دادے چه هغه دَ حکامو مکلف نۀ وو په حالت دَ کفر کښی لهذا دا په مثل دَ کافرے ښځے دے چه هغه حائضه شی او پاکه شی او په زمانه دَ طهر کښی هغه اسلام قبول کړی نو لکه څنګه چه په دے بانده غسل واجب نۀ دے نو دغه شان په دۀ بانده هم غسل واجب نۀ دے .

فَصلٌ عَشَرَةُ اشیاءَ لَایَغْتَسِل مِنْهَا مَذِیٌ وَوَدِیٌ وَاحتِلَامٌ بلابَلَلٍ وَوِلَادَةٌ مِنْ غَیْرِ رُوِیَةِ دَمٍ بَعْدَهَافی الصَّحیحِ وَاِیْلَاجٌ بِخرقَةٍ مَانِعَةٍ مِنْ وُجودِاللَّذَّةِ وحقنةٌ وادخال اِصْبَعٍ ونحوِه فی اَحَدِالسَّبِیْلَیْنِ ووَطؤُبهیمَةٍ اَوْمَیْتَةٍ مِنْ غَیْرَانزالٍ وَاِصَابَةُ بِکرلم تُزل بکارتهامِن غَیرِانزال.

ترجمه :

فصل: هغه لس ځیزونه کوم چه اودس نه واجبه وی . ۱. مذی. ۲. ودی . ۳. د نمی د وجود نه بغیر اختلام (داسی بد خوب کوم چه باعث انزال وی) ۴. د صحیح قول مطابق داسی (د ماشوم) پیدائش چه د هغے نه پس وینه نه ښکاری . ۵. په آله تناسل باندے داسی غټه کپړه تاؤول چه د کومی په وجه لذت حاصل نه شی . ٦. حقنه (د پاخانه په لاره دوا رسول او اجابت کول) ۷. د ګوتو وغیره په دواړو لارو کښی په یولار ننویستل . ۸. د ځناور یا د مړے سره جماع کول مګر شرط دادے چه انزال اونه شی . ۹. بغیر دا نزال نه دداسی پیغلی ښځی سره همبستری کول چه په دی سره د هغی بکارت یعنی د هغی دَ پیغلتوب علامت یوه باریکه جهلی ضائع نه شی .

توضیح : مذی ، هغه نری رطوبت ته وئیلے شی کوم چه دَ شهوت په وخت کښی خارجیږی ، ددے رنګ سپین وی او په دے کښی او په منیٔ کښی فرق دادے چه دَ مذی دَ خروج په وخت کښی څه شهوت یا لذت نهٔ حاصلیږی او په منیٔ کښی حاصلیږی او دَ منیٔ خروج په قوت او په توپ سره وی ددے دَ خروج نه بعد شهوت ختمیږی . په مذی کښی دا تهولے خبرے نهٔ وی ددے نه علاوه دَ منیٔ رنګ زیات صفا وی او دَ کچه چُوارے غوندے بوئی په کښی وی .

ودی : په خَړ رنګ کښی وی چه دا دَ متیازو نه ورستو او کله دَ هغے نه مخکښی خارجیږی او دَ متیازو نه ټینګ وی .

احتلام : دَ حلم نه ماخوذ دے . دَ حلم معنیٰ خوب لیدل او په اصطلاح کښی هغه مخصوص خوب ته وئیلے شی چه دَ هغے نتیجه انزال وی دا قسم خوب دَ شیطانی اثر سره وی ددے وجے نه انبیاء علیهم السلام ددے نه محفوظ وی .

وولادة : یعنی چه ولادت اوشی او خون (وینه) خارج نهٔ شی مګر دَ امام اعظمؒ مذهب دادے چه غسل به واجب وی ځکه چه دَ ځۂ نه ځۂ دَ وینے اثر به ضرور وی دا وینه به دَ نفاس

وینه وی او په نفاس سره غسل واجبیږی .

ایلاج : یعنی دَ ذکر داخلول ، دَ ذکر نه کپړا تاوول چه په هغے سره لذت معلوم نۀ شی.

وحقنة : دَ پاخانے په لاره کښې دَ پیچ کاریٔ وغیره په ذریعے سره دوائی رسول ، یا د فضلاتو خارج کول .

اصابة : یعنی دَ کومے باکرے ښځے سره جماع کول په داسے حالت کښې چه دَ هغے بکارت زائل شوے نۀ وی او دَ منیٔ انزال هم نۀ وی نو په دے صورت کښې غسل واجب نۀ دے .

فَصْلٌ یَفترضُ فِی الْاِغْتِسَالِ اَحَدَعَشَرَشَیْئًا غَسْلُ الْفَمِ وَالْاَنْفِ وَالْبَدَنِ مرة وداخلِ قُلْفَةٍ لَاعُسرفِی فَسْخِهَا وَمَاسُرَّةٍ وثَقبٍ غَیْرِمُنْضَمٍّ وداخل المَضفُورمِن شعرِ الرَّجل مُطلقًالَاالمَضْفُورمِن شَعْرِالمَرْأَةِ اِن سَرَی المَاءُ فِی اُصُولِه وبشرة اللّحیة وبشرة الشارب والحاجب والفرج الخارج.

فصل . یولس څیزونه د غسل په دائره فرض کښې داخل دی . ۱ . د خلی دننۍ حصه وینځل اوخله کنګالول. ۲ . په پوزه کښې اوبه اچول. ۳ . یوځل ټول بدن وینځل. ۴ . په ختنے کټ شوے کوم ځائے چې وی د هغی د سرمنی دننۍ ځائې وینځل په شرط ددی چه سرمن بیلولو کښې څه قسمه تکلیف نه وی . ۵ . د هغه سوراخ وینځل کوم چه ملاؤ نه وی . ٦ . سرې لره مطلقاً خپل ګنده شوی ویختو لره د مینځ نه وینځل البته د ښځے لره د ویختو ویخ ته اوبه رسی نو هغی لره د ګنده ویخته کهولاول او وینځل فرض نه دی . ۷ . هغه سرمن وینځل کوم چه د ګیری نه لاندی او د بریتو نه لاندی وی . ۸ . هغه سرمن وینځل پکار دی کوم چه د وروځونه لاندی وی . ۹ . د شرمګاه بهرنۍ حصه وینځل پکار دی .

توضیح : مصنف دده ځائے نه هغه امور ذکر کوی چه دَ کومو اهتمام کول په غسل کښې فرض دی .

غسل الفم : په دے سره دا اشاره کوی چه تر کوم ځائے پورے ممکن وی هلته اوبۀ رسول ضروری دی یعنی مبالغه مقصود ده .

والبدن : کۀ په بدن باندے څه داسے څیز لګیدلے وی چه دَ هغے په سبب سره بدن ته اوبۀ نۀ رسی مثلاً اوړۀ یا موم وغیره نو دداسے څیز دَ بدن نه لرے کول او اوبۀ په بدن باندے اچول ضروری دی ورنه غسل به نۀ کیږی او کۀ دَ رنګ غوندے څه څیز په بدن باندے لګیدلے دے چه دَ هغے سره اوبۀ ځرمنے ته رسیدلے نو بیا څه باك نشته دے ، دَ نوکانو خیرے لرے کول هم څه ضروری نۀ دی . دغه شان کۀ دَ مچ وغیره غُل په بدن باندے اولګی نو په دے کښې څه حرج نشته دے او په بدن کښې فرجِ خارج هم شامل دے هغه دَ خُلے دَ خارجی حصے په مثل دے او فرجِ داخل دَ خُلے دَ دننه حصے په مثل دے .

فائده : په عبارت کښې ئے بدن ذکر کړو نو بیا ئے فم او انف ولے ذکر کړل ؟ دده جواب دادے چه دا ئے دده وجے نه ذکر کړل چه دا دواړه دَ امام مالك او دَ امام شافعی په نزد باندے مسنون دی .

قلفه : هغه ځرمن ته وئیلے شی کومه چه ختنه (سنت) کښې کټ کولے شی . یعنی کۀ څوك سنت شوے نۀ وی او دَ هغه ځرمن په کولاوه وَلو کښې زیات تکلیف نۀ وو نو ځرمن کولاوول او دَ هغے دننه حصه وینځل ضروری دی . او کۀ داسے نۀ وی نو بیا معذور دے .

بشرة : داسے دَ ویښتو هم حکم دے اګر چه هغه کثیر وی ځکه چه ارشادِ خداوندی دے "فاطّهروا" .

(**فصل**) یُسَن فی الاغتسال اثناء عَشَرشَیْئًاالا بتداءُ بالتَسمیۃِ و النیۃ وغَسْلِ الیدین الی الرُسغَین

وَغَسْلُ نَجَاسَةٍ لَوْ كَانَتْ بِانْفِرَادِهَا وَغَسْلُ فَرْجِهِ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ كَوُضُوئِهِ لِلصَّلٰوةِ فَيُثَلِّثُ الْغَسْلَ وَيَمْسَحُ الرَّأْسَ وَلٰكِنَّهُ يُؤَخِّرُ غَسْلَ الرِّجْلَيْنِ إِنْ كَانَ يَقِفُ فِي مَحَلٍّ يَجْتَمِعُ فِيهِ الْمَاءُ ثُمَّ يُفِيضُ الْمَاءَ عَلٰى بَدَنِهٖ ثَلَاثًا وَلَوِ انْغَمَسَ فِي الْمَاءِ الْجَارِي اَوْ مَا فِي حُكْمِهٖ وَمَكَثَ فَقَدْ اَكْمَلَ السُّنَّةَ وَيَبْتَدِئُ فِي صَبِّ الْمَاءِ بِرَأْسِهٖ وَيَغْسِلُ بَعْدَهَا مَنْكِبَهُ الْاَيْمَنَ ثُمَّ الْاَيْسَرَ وَيُدَلِّكُ جَسَدَهٗ وَيُوَالِيْ غَسْلَهٗ.

ترجمه :

فصل : هغه دولس څیزونه کوم چه په غسل کښې سنت دی. ۱. د الله تعالىٰ د نوم نه آغاز کول. ۲. نیت. ۳. دواړه لاسونه تر لستونړو پورې وینځل. ۴. بیل لګیدلې نجاست وینځل. ۵. د غسل کولو والا لره خپل شرمګاه وینځل اګرچه که نجاست پرې نه وی لګیدلی. ٦. بیا د مونځ د اودس په رنګ اودس کول.او وینځل شوی اعضاء درے درے ځل وینځل. ۷. د سر مسح کول مګر پښے پس په آخر کښې وینځل په شرط ددی که په داسې ځائې کښې ولاړ وی چه هلته استعمال شوی اوبه اودریږی. ۸. بیا په بدن درے ځله اوبه اچول که جاری یا حکماً جاری اوبو کښې غوټه وخل او څه وخت چه په دی کښې اودریږی نو ده د سنت تکمیل اوکړو. ۹. د اوبو د بهاؤ آغاز دی د سر نه اوکړی ددی نه پس ښی اوګه او بیا ګسه اوګه دی اووینځی او خپل ټول بدن دی اومګی . ۱۰. مسلسل بلا توقف وینځل.

توضیح : مصنف په دے فصل کښې هغه امور بیانوی چه دَ هغے تعلق دَ سنت سره دے یعنی سننِ غسل ذکر کوی لکه څنګه چه ئے دَ وضوء سنن بیان کړے دی .

الابتداء : ځکه چه دَ حضور ﷺ دا ارشاد عام دے " کل امر ذی بال الخ "

والنیة : یعنی کهٔ دَ ارادے نه بغیر اتفاقًا په اوبو کښې ډوب شو ، یا په باران سره خپله لوند شو نو په دے سره به فرض غسل ادا کیږی . او کهٔ چرے جنبی وو نو پاك به شی مګر

اراده ئے دَ غسل نۀ وه لهذا دا سنت به نۀ ادا کیږی ځکه چه په نیت سره په فعل کښې قربت پیدا کیږی او په هغے باندے ثواب ملاویږی لکه څنګه چه په وضوء کښې په تسمیه سره په ژبه . او دَ نیت محل قلب دے البته په ژبے سره هم وئیل أولیٰ دی .

وغسل الیدین : دَ نبی کریم ﷺ هم دا عمل پاتے شوے دے .

بانفرادها : ځکه چه کله نجاست لرے شی نو قلب ته به اطمینان حاصل شی او ددے سره سره به تجاوز نۀ کوی او په دے ځائے باندے دَ غسل دَ ابتداء نه قبل ددے ازاله ئے په مسنونـاتـو کښې شمیر اوفرمائیل اګر چه نجاست په کوم ځائے باندے هم وی دَ هغے ازاله فرض ده دَ غسل دَ صحت دپاره ځاکه چه نجاست مانع دے .

ویمسح : ددے عبارت دَ ذکر کولو ضرورت ددے نه وجے نه پیدا شو چه دَ بعض په قول کښې مسح کول ضروری نۀ دی ځکه چه کله غسل کوی نو په اصل یعنی په سر باندے اوبۀ راځی او مسح خو ددے نائب دے مګر دَ قول اصح مطابق دے مسح اوکړے شی ځکه چه په غسل او مسح کښې فرق دے .

ثم یفیض : په بدن باندے دے اوبۀ داسے واچوی چه تمام بدن ته یو ځل اوبۀ اورسی او استیعاب دے کوی .

او ما فی حکمه : یعنی ماء کثیر چه دَ هغے مقدار ده در ده دے .

ومکث : یعنی دومره وخت څومره وخت کښې چه وضوء او غسل دواړه ادا کیدے شی ، دغه شان کۀ په باران کښې دومره وخت اودریدو په څومره وخت کښې چه اودس او غسل دواړه کیدے شی نو سنت به پوره شی .

ویدلك : په بدن باندے چه کله په اول ځل باندے اوبۀ واچوی نو بدن دے بنۀ اومږی ددے دپاره چه ددے نه بعد اوبۀ تمام بدن ته اورسی په سهولت سره ، لیکن دا واجب نۀ دی دَ امام ابو یوسفؒ نه یو روایت دَ وجوب منقول دے ، دویم قول دَ عدم وجوب . او دَ امام مالکؒ په نزد باندے فرض دے .

(فصل) وَاٰدَابُ الْاِغْتِسَالِ هِیَ اٰدَابُ الْوُضُوْءِ اِلَّا اِنَّهٗ لَا یَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ لِاَنَّهٗ یَكُوْنُ غَالِبًا مَعَ كَشْفِ الْعَوْرَةِ وَكُرِهَ فِیْهِ مَا كُرِهَ فِی الْوُضُوْءِ.

فصل: د غسل آداب هم د اودس د آدابو غوندې دي لیکن محض دومره فرق پکښې دے چه لامبلو والا دې قبله روح نه لامبي ددے دپاره چه بیشتره ستر کھولاؤ وي او غسل کیږي او کوم کوم څیزونه چه په اودس د کراهت سبب دي هغه په اندرون غسل کښې هم باعث کراهت دي.

توضیح: لاندے ذکر شوي امور هم دَ آدابو دَ غسل نه دي:

(۱) کلام نۀ کول. (۲) په ژبے سره څه دُعا وغیره نۀ لوستل. (۳) په خالي او تنها مکان کښې غسل کول کوم ځائے چه دۀ لره څوك نۀ وینی، چه غسل کوي نو لنګ تړل (یعنې په داسے ځائے کښې بربنړ لمبل هم جائز دي مګر دَ لنګ وغیره تړل بیا هم مستحب دي باقي کۀ چرے دَ خلقو په وړاندے غسل اوکړي نو بیا دَ لنګ تړل یعنې ستر پټول فرض دي. دَ غسل دَ فراغت نه بعد دوه رکعته نفل ادا کول.

فائده: په غسل او په وضوء کښې دَ اوبو مقدار مقرر نۀ دے ځکه چه دَ خلقو احوال مختلف دي البته دَ اعتدال خیال دے ساتي چه نۀ کمي کوي او نۀ زیاتے. والله اعلم!

(فصل) یُسَنُّ الْاِغْتِسَالُ لِاَرْبَعَةِ اَشْیَاءَ صَلٰوةُ الْجُمُعَةِ وَصَلٰوةُ الْعِیْدَیْنِ وَلِلْاِحْرَامِ وَلِلْحَاجِّ فِیْ عَرَفَةَ بَعْدَ الزَّوَالِ **فصل**: غسل د څلورو څیزونو لره سنت دے. ۱. د جمعې د مانځه له پاره. ۲. د اختر نود مانځه له پاره (عید الفطر، او عید الاضحیٰ، وړوکے اختر او لوئے اختر) له پاره، ۳. د احرام په خاطر. ۴. بعد د زوال د حاجي په عرفات کښې غسل.

وَيُنْدَبُ الْاِغْتِسَالُ فِي سِتَّةِ عَشَرَ شَيْئًا لِمَنْ اَسْلَمَ طَاهِرًا وَلِمَنْ بَلَغَ بِالسِّنِّ وَلِمَنْ اَفَاقَ مِنْ جُنُوْنٍ وَّعِنْدَ حَجَامَةٍ وَغُسْلِ مَيِّتٍ وَفِي لَيْلَةِ بَرَاءَةٍ وَلَيْلَةِ الْقَدْرِ اِذَا رَاٰهَا او په شپاړس ځایئ کښې غسل باعث استحباب دے . ۱. چا چې د طهارت او پاکیزګئ په حالت کښې اسلام قبول کړی وی . ۲. کوم چه د بلوغت عمر ته اورسی او بالغ شی . ۳. هغه سړے کوم چه د دیوانګئ نه تیك شی . ۴. دَ ښکر لګولو نه پس غسل کول. ۵. مړے لامبولو نه پس (لامبولو والا) غسل کول . ٦. لیلة البرأت کښې غسل کول . لیلةالقدر د کتو نه پس غسل کول . وَلِدُخُوْلِ مَدِيْنَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِلْوُقُوْفِ بِمُزْدَلِفَةَ غَدَاةَ يَوْمِ النَّحْرِ وَعِنْدَ دُخُوْلِ مَكَّةَ وَطَوَافِ الزِّيَارَةِ وَلِصَلٰوةِ كُسُوْفٍ وَاِسْتِسْقَاءٍ وَفَزَعٍ وَظُلْمَةٍ وَرِيْحٍ شَدِيْدَةٍ. ۸. مدینة النبی صلی الله علیه واله وسلم کښې د داخلی په وخت غسل کول . ۹. وقوف مزدلفه د پاره لسم ذی الحجه په سحر باندې غسل کول . ۱۰. دخول مکه مکرمه په وخت غسل کول . ۱۱. د طواف زیارت په خاطر غسل کول . ۱۲. کسوف مونځ او استسقأ مونځ (د باران طلب) د پاره غسل کول. ۱۳. د یری او تیری او سیلئ په وخت غسل کول .

توضیح : صلوة الجمعة ، دَ حضرت امام حسنؒ په نزد باندے دا غسل کول دَ یوم الجمعة دپاره دی چه په تمامو ایامو کښی یوم جمعه افضل ترینه ده ددے دَ اظهار دپاره غسل مسنون دے . او امام ابو یوسفؒ ارشاد فرمائی چه دا غسل دَ صلوة الجمعه دپاره دے او دَ مونځ دپاره قرار ګرځول اقرب دی په مقابله دَ یوم کښی او طهارت په حقیقت کښی هم دَ مونځ دپاره دے . ددے اختلاف فائده به دا وی کۀ چرے غسل ئے دَ مونځ دَ جمعے نه بعد اوکړو نو دَ حضرت امام حسنؒ په نزد باندے دَ سنت ادائیګی اوشوه په خلاف دَ امام ابو یوسفؒ . او کۀ دَ مونځ نه ئے قبل غسل اوکړو او دَ مونځ دَ ادا کولو نه مخکښی بے اودسه شو نو دَ مونځ دپاره

ادا نۀ شو بلکه دَ ورځے دپاره شو :

صلوة العیدین : او دا مذکوره اختلاف په صلاة العیدین کښی هم دے .

ظاهرًا : دا قید ددے وجے نه دے کۀ چرے دَ جنابت په حالت کښی مسلمان شوے وو نو صحیح مسلك دادے چه په دے باندے غسل فرض دے .

بالسّنِّ : هلك او جینئ دَ پنځلسو کالو شول ، خواه کۀ څه علامت ظاهر هم نۀ شولو . او کۀ علامت ظاهر شی نو په دغه وخت کښی به بالغ شی . هلك بالغ ګڼړلے شی په احتلام او په احبال سره (یعنی چه وطی ئے اوکړه او دَ هغے نه حمل پیدا شو) او په انزال سره هم بالغ کیږی . او جینئ بالغه کیږی په احتلام او په حیض او په حامله کیدو سره دا ددے علامت دے

لیلة براءة : یعنی غسل دے اوکړی او عبادت دے شروع کړی ددے وجے نه چه په دے مبارکه شپه کښی الله تعالیٰ دَ ګناهونو نه دَ معافئ پروانه تحریر فرمائی او دَ ګناهونو نه معافی عطاء فرمائی .

فائده : دَ سفر نه په واپسئ باندے او دَ ګناه نه دَ توبے دپاره او دَ هغه شخص دپاره کوم چه قتلولے شی او ددے نه علاوه دَ مستحاضے دَ وینے دَ بندیدلو په وخت هم غسل مستحب دے چه غسل دے اوکړي . دَ کپړے هم دا حکم دے چه کۀ دَ ناپاکئ پته اونۀ لګی نو دَ تمامے کپړے وینځل پکار دی .

بَابُ التَّيَمُّمِ

باب دے په بیان دَ تیمم کښی

یَصِحُّ بِشُرُوْطٍ ثَمَانِيَةٍ اَلاَوَّلُ النِّيَّةِ وَحَقِيْقَتُهَا عَقْدُ الْقَلْبِ عَلَى الْفِعْلِ وَوَقْتُهَا عِنْدَ ضربِ يَدِه عَلٰى مَنْ يَتَيَمَّمُ بِهٖ د تیمم د صحیح کیدو اتۀ شرطونه دی . ١ . نیت، نیت د څه کارپه کولو کښې د زړه پخے ارادے ته وائی . او وخت ددے دَ لاس وهلو او مسح کولو وخت

دے .وَشُرُوطُ صِحَّةِ النِّيَّةِ ثَلَاثَةُ الْإِسْلَامُ والتمیزُ والعِلم بمَايَنوِيه صحت دَ نیت په درے شرطونو باندې دے . ۱. اسلام . ۲. تمیز (دوئیلو پیژندګلی او پو هه) ۳. دَ کوم شئ چه نیت وی د هغی علم او د هغی نه واقفیت.

ويُشتَرَطُ لِصِحَّةَ التيَمُمِ للِصَّلٰوةِ بِهِ اَحَدُثَلاثَةِ اَشيَاءَ اِمَّانِيَّةُ الطَّهَارَةِ واسْتِبَاحَةِ الصَّلٰوةِ اونِيَّةُ عِبَادَةٍ مَقْصُودَةٍ لاتَصِحُّ بِدُوْنِ طَهَارة فَلا يُصَلِّیْ بِهِ اِذَانَوَیَ التَّيَمُّمُ فَقَط اَوْنَوَاهُ لقراٰةِ القراٰن وَلَمْ يَكُنْ جُنُبًا د مونځ د پاره دتیمیم صحیح کیدلو شرط کښې درے څیزونو کښې یو شے ضروری دے . ۱. دطهارت او د پاکئ نیت . ۲. یا دغه نیت چه مونځ جائز شی . ۳. د هغه عبادت نیت کوم لره چه تیمیم کوئ هغه بغیر ددی نه درست نه وی . لهذا د کوم تیمم محض مقصد تیمیم وی یا نیت تیمم د قرآن پاك د تلاوت په خاطر وی چه جنبی(ناپاکه)نه وی نو هغه لره په دی تیمم مونځ کول درست نه وی.

توضیح : مصنف دَ وضوء او دَ غسل نه بعد دَ تیمم مسائل ذکر کوی په دے کښې دَ قرآن کریم اقتداء ده چه په آیتِ مقدسه کښې ددے امورو دَ ذکر کولو نه بعد دَ تیمم تذکره کړے شوے ده . دَ مسح علی الخف نه ئے دا مقدم کړو ددے وجے نه چه دا په کتاب الله او سنتِ رسول سره ثابت دے ، لهذا دَ حجت په اعتبار سره اقویٰ دے .

یتیمم : دَ تیمم اصلی معنیٰ ده قصد کول ، او شرعًا دَ تیمم تعریف دادے چه مخ او لاسونه په پاکے خاورے سره مسح کول ، تیمم ددے امت دَ خصوصیاتو نه دے .

عقد القلب علی الفعل : کتلے شوے دی چه دَ نیت دپاره څو الفاظ جوړ کړے شوے دی او په معمولی کتابونو کښې چهاپ کړے شوے دی او ډیر وختونه هغه دَ عربئ الفاظ وی او دَ قرآن مجید دَ سورتونو په شان بچو لره رتی او دَ هغوی په مخنت کښې اضافه کولے شی دا ټول بے معنیٰ دی ، دَ نیت حقیقت صرف دا دے چه کوم کار کوی دَ هغے اراده دے په زړهٔ سره اوکړی اصل نیت په زړهٔ سره دے ، البته دَ زړهٔ دغه اراده په خپلو الفاظو سره په ژبه باندے

ادا کول هم دَ مونځ یا دَ تیمم په موقع باندے بهتر دی ددے دپاره چه زړهٔ او ژبه مطابق شی . دَ نیت دپاره مخصوص الفاظ بے معنیٰ دی کهٔ دَ زړهٔ نه ئے نیت نهٔ وی کړے او په ژبه باندے ئے بے سوچه څه کلمات اووئیل نو مونځ به نهٔ کیږی او کهٔ په ژبے سره ئے څه اونهٔ وئیل مگر په زړهٔ سره ئے کلکه اراده اوکړه نو مونځ به کیږی .

التیمم فقط : یعنی نهٔ خو ئے پاکی مقصود وه او دَ مونځ دَ جواز وغیره .

ولم یکن جنباً : دا قید ئے ددے دپاره اولگوو چه کهٔ چرے جنبی وو نو ددهٔ دَ تیمم اولنے مقصود به پاکی وی او دَ پاکئ په نیت باندے چه تیمم اوکړے شی نو مونځ په دے سره کیږی او کهٔ جنبی نهٔ وو صرف بے اودسه وو نو ددهٔ مقصد صرف تلاوتِ قرآن مجید وو کوم چه عبادتِ غیر مقصوده دے ، دغه شان کهٔ څوک په جمات کښی سملاستلو هغه ته احتلام اوشو ، اوس کهٔ ئے بهر ته دَ تللو دپاره تیمم اوکړو نو په دے سره به هم مونځ نهٔ کیږی ځکه چه ددے تیمم مقصد دادے چه دَ جمات دَ هغه حصے نه تیر شی کومه چه ددهٔ په لاره کښی ده . والله اعلم !

الثَّانِی العُذرُ الْمُبِیحُ للتَیَمّمِ کبُعْدِہ میْلاً عَنْ مَآءٍ وَلوفِی المِصرِوَحُصُوْلِ مَرَضٍ وبر دٍیَخَافُ مِنْهُ التَّلفُ اوالمَرضُ وَخَوْفِ عَدُوٍّ وَعَطْشٍ واحتیاجٍ وَلوَجنٍ لاَلِطَبْخِ مَرَق ولِفَقْدِالَةٌ وَخَوْفِ فوتِ صَلٰوۃِ جَنَازَۃٍ اَوعِیْدٍ وَلَوْبِنَاءً ولیسَ مِنَ العذرخَوْفُ الجُمُعَةِ وَالوَقْت بل داسے عذر وی چه د هغے په وجه تیمم درست وی لکه چه اوبه یو میل لری وی او په هغی باندې قدرت حاصل نه وی خواه په ښار کښې دا مسافت ولی نه وی . یا د بیماری په وجه د اوبو استعمال نه شی کولی . یا د یخنئ اندیشه وی یا د اوبو په استعمالولو د هلاکت یا دبیماریٔ د زیاتیدو امکان وی یا د دشمن خوف په زړه کښې وی . یا د تندی اندیشه وی . یا د اورو د پاره د اوبو تکلیف وی (او د اوبو صرف دومره مقدار وی په کوم چه صرف اوړه اخښل کیدے شی)البته د خوروه پخولو احتیاط په دی حکم کښې شامل نه دے . یا

آلـه(مثلًا بالتی او پړی)نه وی یا د جنازے مونځ د تلو اندیشه وی ، یا د اخترد مونځ دتلو اندیشه وی خواه بناءً وی (یعنی د اختر په اودس کښې شروع کړیٔ او که چری د مونځ دوران کښې اودس مات شی او دا اندیشه وی چه که چری په اودس سره وخت ډیر لګی او د مونځ د تلو اندیشه وی نو ددی دپاره تیمم اوکړیٔ او دغه شان مونځ درست وی . او د جمعې او د وختیه د مونځونو د فوت کیدو اندیشه وی نو تیمم درست نه دے . ولی چه ددی بدل موجود دے . اَلثَّالِثُ اَن یَکُوْنَ التَیَمُّمُ بِطَاهِرٍمِنْ جِنْسِ الاَرْضِ کَالتُّرَابِ وَالْحَجَرِوَالرَّمَلِ لاالحَطَبِ والفِضَّةِ وَالذَّهَبِ الرَّابِعُ استِیْعَابُ المَحلِّ بِالمَسْحِ دریم دا چه تیمم په داسی پاك شے باندی اوکړیٔ د کوم شمیر چه د زمکے جنس سره وی مثلًا خاوره ، کاڼړے او شګه . او د زرو یا چاندیٔ سره چه په هغی باندې هیڅ قسمه څه ګرد نه وی نو تیمم پری درست نه دے . څلورم دا چه استعیاب وی . (یعنی د هر متعین جز اوحصے پوری لاس رسول دی)

توضیح : میلًا ، په لاندینی اشعارو کښی میل ملاحظه کړیٔ :

ان البرید من الفراسخ اربع ... والفرسخ فثلاثة امیال ضعوا
والمیل الف ای من الباعات قل ... والباع اربع اذرع فتتبعوا
ثم الذراع من الاصابع اربع ... من بعده العشرون ثم الاصبح
ست شعیرات فظهر شعیرة ... منها الی بطن الاخریٰ توضع
ثم الشعیرة ست شعیرات فقط ... من ذنب بغل لیس عن ذا مرجع

(طحاوی علی مراقی الفلاح)

یعنی برید دَ څلورو فرسخو ، فرسخ دَ دریو میلو . میل دَ زرو (١٠٠٠) باعو ، باع دَ څلورو لاسو اویو لاس دَ څلیریشتو ګوتو ، یو ګوته دَ شپږو غټو اوربشو . اوربشے چه داسے کیخودلے شی چه دَ یو اوربشے ملا دَ بلے اوربشے دَ خیټے سره ملاؤ وی او یو اوربشه دَ

خچر دَ لکئ دَ شپږو ویښتو برابر . (طحاوی)

صاحب دَ مراقی الفلاح دَ میل مقدار څلور زره قدمه بیان کړے دے او یو قدم ئے دوه نیمو لاسو بیان کړے دے ، په دے صورت کښې یو میل شپږ زره لاسه اوږد دے .

بهر حال مقصود داد ے چه غالب گمان دا وی چه پاکے اوبۀ تقریباً دَ یو میل نه په کمه فاصله باندے نۀ وی ، البته دا خیال ضروری دے چه کوم جانب ته ځی په دغه جانب باندے دوو میلو نه په زیاته فاصله باندے اوبۀ وے نو تیمم به جائز وی ، ښی او گس یا شاته کۀ چرے اوبۀ وے نو ددۀ دپاره دَ یو میل دَ فاصلے حکم دے .

وخوف عدو : کۀ سړے وی یا ښځه ، کۀ دَ ځان خطره وی یا دَ مال .

تنبیه : دَ ښځے په کور کښې دَ اوبو دَ نۀ موجود کیدو په وجه سره تیمم کول جائز نۀ دی په داسے حال کښې چه دَ اوبو په راوړلو کښې دَ مال یا دَ جان یا دَ آبرو خطره نۀ وی .

ولفقد آلته : مثلًا بوقه نشته دے یا رسئ نشته دے چه اوبۀ دَ کوهی نه راوباسی نو اوس تیمم کول جائز دی .

فوتِ صلوة جنازة : کۀ چرے یو تکبیر هم رالاندے کیدے شو نو اودس دے اوکړی ، پس کۀ چرے دَ اودس په کولو کښې دَ وخت دَ وتلو خطره وه نو دَ امام او مقتدی دواړو دپاره تیمم درست دے . او کۀ چرے دا خطره نۀ وه بلکه دا توقع وه کۀ اودس کوی نو بیا هم به دَ جمعے په یو جزء کښې شرکت اوکړے شی نو بیا به بالاتفاق اودس کول ضروری وی او تیمم به جائز نۀ وی . او کۀ دَ امام دَ سلام اړولو ویره وه نو دَ امام ابو حنیفهؒ په نزد باندے تیمم کول او شریك کیدل درست دی او صاحبین په دے کښې لږ غوندے تفصیل کوی کوم چه په طحاوی کښې موجود دے .

بناءً : دَ بناء مطلب داد ے چه دَ مونځ څه حصه کومه چه ئے وړاندے کړے ده نو هم په هغے باندے دے دَ نورے حصے بنیاد قائم کړی .

بطاهر : چنانچه په قرآن مجید کښې دی " فلم تجدوا ماءًا فتیمموا صعیدا طیبا " ددے نه علاوه حضور ﷺ فرمائی " التراب طهور المسلم " .

پاکه خاوره هغه ده چه په هغې کښې نجاست نهٔ وی لګیدلے اګر چه د هغې اثر ددے نه لرے شوے وی .

من جنس الارض : په جنس ارض او په غیر جنس ارض کښې حد فاصل دے، د غیر جنسِ ارض نه مراد هغه څیزونه دی چه هغه په سوزیدلو سره اوسوزی او ایرے شی یا دَ سرو زرو او سپینو زرو په شان ویلی شی . او دَ لرګی په شان څیزونو باندے تیمم کول درست نهٔ دی .

استیعاب المحل بالمسح : یعنی په کوم کوم ځائے باندے چه لاس راښکل پکار دی نو هلته کښې لاس ښهٔ پوره راښکل چه دَ ویښتهٔ برابر هم ځائے باقی پاتے نهٔ شی چنانچه په لاس کښې ګُتمه وی نو هغه دے اوخوزولے شی ، ګوتے دے په ګوتو کښې واچوی او خلال دے اوکړی .

فائده : په کوم څیز باندے چه تیمم اوکړے شی او هغه دَ زمکے دَ جنس نه دے نو په هغې باندے غبار کیدل دَ تیمم دَ صحت دپاره شرط نهٔ دی . دَ امام ابو حنیفهؒ په نزد باندے آیت دَ تیمم مطلق دے او مطلق مقید کولے شی .

اَلْخَامِسُ اَنْ يَّمْسَحَ بِجَمِيْعِ الْيَدِاَوْبِاَكْثَرِهَا حَتّٰی لَوْمَسَحَ بِاَصْبَعَيْنِ لَايَجُوْزُوَلَوْ كَرَّرَحَتّٰی اسْتَوْعَبَ بِخَلَافِ مَسْحِ الرَّأْسِ پنځم دا چه مسح په پوره لاس یا د لاس زیاتے حصے سره وی حتیٰ چه که چری په دوو ګوتو سره اوشی نو دغه مسح جائز نه وی خواه که په بار بار په دغه ګوتو سره تهول اندام لوند ولی نه شی البته د سرد مسح حکم ددغے مسح نه مختلف دے .

اَلسَّادِسُ اَنْ يَّكُوْنَ بِضَرْبَتَيْنِ بِبَاطِنِ الْكَفَّيْنِ وَلَوْفِیْ مَكَانٍ وَّاحِدٍوَيَقُوْمُ مَقَامَ الضَّرْبَتَيْنِ اِصَابَةُ التُّرَابِ بِجَسَدِهٖ اِذَامَسَحَهٗ بِنِيَّةِ التَّيَمُّمِ شپږم دا چه تیمم په دوه ځله ضربونو کښې د لاس دننه حصه یعنی دَ تلی استعمال پکار دے خواه دا دواړه ضربونه په یو مقام باندې ولے نه وی (مثلًا په یو کاڼړی باندې دوه ځله)او په بدن (مخ او لاسونو)باندې لګیدلی

خاورې د پاسه د تیمم په نیت باندې دوباره اوهئی نو دغه هم دوه ځله ضربونو مترادف شی او تیمم درست شی .

السَّابِعُ انقِطَاعُ مَا يُنَافِيهِ مِنْ حَيْضٍ اَوْنِفَاسٍ اَوْحَدْثٍ اووم دا چه په (حیض) ماهواری یا (نفاس) د پیدائش نه پس د ښځے وینه یا حدث منافی څیزونو سره تیمم منقطع وی.

الثَّامِنُ زَوَالَ مَايَمْنَعُ الْمَسْحَ كَشَمعٍ وَشَحْمٍ اتم دا چه د مسح د رکاوټ څیزونه مثلًا موم او چربی دتیمم کیدونکو اعضاء باندې نه وی .وَسَبَبُهُ وَشُرُوطُ وَجُوْبِهٖ كَمَاذُكِرَفِى الْوُضُوءِ سبب د تیمم او ددغے د وجوب شرائط هم دغه قسم دی څنګه چه د اودس په باب کښې ذکر کړے شوے دی .

وَرُكْنَاهُ مَسْحُ الْيَدَيْنِ وَالْوَجْهِ د تیمم ارکان چه د هغې نه بغیر به تیمم جائز نه وی د دواړو لاسونو او د مخ مسح ده .

توضیح : ولو کرر حتی ، یعنی اودس ئے کولو او په یوه ګوته باندے ئے بار بار مسح کوله تردے پورے چه دَ سر څلورمه حصه ئے مسح کړه نو اودس اوشو .

کشمع : چونکه په بدن باندے دا موجود دے نو اوس به مسح په دے باندے وی نۀ په بدن باندے .

او اتۀ (٨) څیزونه هغه دی چه په هغے سره تیمم کول درست دی (١) عقل . (٢) بلوغ (٣) مسلمان (۴) دَ بے اودسئ وجود (۵) عدم حیض (٦) عدم نفاس (٧) تنګ وخت (٨) دَ قدرت موجود کیدل .

مسح الیدین : یعنی په خاوره باندے لاس وهل په تیمم کښې ضروری نۀ دی بلکه کۀ خاوره په بدن باندے لګیدلے وه او په هغے باندے دَ تیمم نیت اوکړی او لاس پرے راکاږی نو تیمم به اوشی .

وَسُنَنُ التَّيَمُّمِ سَبْعَةُ التَّسْمِيَةُ فِي اَوَّلِهٖ وَالتَّرْتِيْبُ وَالْمُوَالَاةُ وَاِقْبَالُ الْيَدَيْنِ بَعْدَ وَضْعِهِمَا فِي التُّرَابِ وَاِدْبَارُهُمَا وَنَفْضُهُمَا وَتَفْرِيْجُ الْاَصَابِعِ په تيمم کښې اته څيزونه مسنون دي. ١. د تيمم د شروع کولو په وخت بسم الله وئيل. ٢. د ترتيب خيال ساتل. ٣. تسلسل (د وقفے او د تاخير نه بغير د دواړو ارکانو ادائيگی) ٤. په خاوره کښې دواړه لاسونه کيښودل او په مخکښے بوتل او بيا په شا راوستل. ٥. دواړه لاسونه څنډل. ٦. د تيمم په وخت دواړه لاسونه کهولاوول.

وَنُدِبَ تَاخِيْرُ التَّيَمُّمِ لِمَنْ يَرْجُوا الْمَآءَ قَبْلَ خُرُوْجِ الْوَقْتِ وَيَجِبُ التَّاخِيْرُ بِالْوَعْدِ الثَّوْبِ اَوِ السِّقَآءِ مَالَمْ يَخَفِ الْقَضَاءَ وَيَجِبُ طَلَبُ الْمَآءِ اِلٰى مقدارِ اربعمائةِ خُطْوَةٍ اِن ظَنَّ قُرْبَهٗ مَعَ الْاَمْنِ وَالا فَلَا د وخت وتو نه مخکښے چه د ابو د ملاؤيدو امکان وی نو هغه لره باعث استحباب دی چه تيمم مؤخر کړي او که چرې څوك د اوبو وعده اوکړي نو واجب دی چه تيمم مؤخر کړی تر هغه وخته پورې چه د قضا کيدو انديشه نه وی شوی. او هم دغه رنګ د کپړے په وعده باندې (د کوم سړی سره چې کپړه نه وی) يا داوبو راويستلو اوزار ورسره نه مثلًا ډول يا رسی، پړی تر هغه وخته پورې تيمم مؤخر کول ورله واجب دی تر کومې چه د قضا انديشه نه وی. او د اوبو جستجو تر څلور سوه قدمونو پورې لازم دی مګر شرط دادے چه د اوبو د قرب خيال وی که نه ئې نو واجب نه دی.

وَيَجِبُ طَلَبُهٗ مِمَّنْ هُوَ مَعَهٗ اِنْ كَانَ فِي مَحَلٍّ لَاتَشُحُّ بِهِ النُّفُوْسُ وَاِنْ لَمْ يُعْطِهٖ اِلَّا بِثَمَنِ مِثْلِهٖ لَزِمَهٗ شِرَاءُهٗ بِهٖ اِنْ كَانَ مَعَهٗ فَاضِلًا عَنْ نَفَقَتِهٖ او هغه سړے د چا سره چه اوبه وی د اودس د پاره نو د هغه نه اوبه غوستل واجب دی مګر شرط دادے چه هغه په هغه مقام وی چرته چه خلق د اوبو ورکولو کښې د کنجوسۍ نه کار نه اخلی او د اوبو ورکولو د اوبو مثلی قيمت دورکولو نه بغير نه راضی کيږی او د هغه سره د خرچ نه زيات رقم موجود هم وی نو د هغه اوبه په بيعه اخستل واجب دی.

توضیح :تاخیر ، تاخیر کول مطلقًا مستحب نۀ دی بلکه چه اوبۀ نۀ وی . او کۀ دۀ ته دا گمان وو چه اوبۀ دَیو میل نه په کمه فاصله باندے دی نو په دے صورت کښې تیمم کول مباح نۀ دی او هر کله چه دے شرعًا فاقد الماء دے نو دۀ دپاره تر دَ آخر وخته پورے مونځ مؤخر کول مستحب دی او کۀ چرے په اول وخت کښې ئے تیمم اوکړو او مونځ ئے ادا کړو نو هغه دے دَ مونځ اعاده نۀ کوی ، صحیح هم دادی چه مونځ مؤخر کول مستحب دی لیکن دَ مازیگر مونځ دے نۀ مؤخر کوی دومره چه دَ نمر غروب اوشی دغه شان دَ ماښام مونځ دے دَ هغے په آخری وخت کښې ادا نۀ کړے شی دَ اول وخت نه او ددے وخت نه مراد وختِ مستحبه دے .

یجب التاخیر : یعنی فرض دی چه مونځ مؤخر کړی کله چه څوك دَ اوبو راوړو وعده اوکړی اگر کۀ دَ مونځ دَ فوت کیدو اندیښنه وی لیکن شرط دادے چه دَ وعده کوونکے سره اوبۀ هم وی او دَ هغه سره نزدے هم دی یعنی دَیو میل نه په کمه فاصله باندے دی .

بالثوب : کۀ چرے دَ چا سره کپړا موجوده نۀ وه او چا دَ ورکولو وعده اوکړه نو په دے صورت کښې مونځ مؤخر کول واجب دی خو په دے شرط سره کۀ دَ مونځ دَ فوت کیدو اندیښنه نۀ وه او کله چه ویره وی نو تیمم دے اوکړی او مونځ دے ادا کړی دا دَ امام ابو حنیفهؒ په نزد باندے دی او صاحبینؒ فرمائی چه مؤخر کول واجب دی اگر چه دَ قضاء کیدو خوف وی

طلب : یعنی دَ اوبو تلاش کول واجب دی ، یا خو دے خپله تلاش کوی یا دے په خادم وغیره باندے تلاش کړی او ددے مقدار څلور سوه قدمه دے خو په دے شرط سره چه دا گمان وی چه سره دَ امن نه به اوبۀ حاصلے شی او کۀ چرے دَ امن سره نۀ ملاویدلے نو بیا تلاش کول واجب نۀ دی دَ مذکوره مقدار اعتبار به هغه جانب ته وی کوم جانب ته چه گمانِ غالب وی دَ اوبو دَ ملاویدو . مثلًا مارغان الوتونکی اووینی یا هغه طرفَ ته سبزی ده یا چا خبر ورکړے دے . او کۀ دَ طلب نه بغیر ئے مونځ اوکړو نو درست به نۀ وی ، ځکه چه عمومًا اوبۀ ضرورتمندو ته ورکولے شی او منع کولے نۀ شی . په دے کښې زیادؒ ارشاد فرمائی چه نۀ دے طلب کوی ځکه چه سوال کول دَ رسوائۍ څیز دے . صاحبِ وقایه دَ امام صاحب په نزد

باندے دَ مونځ درست کیدل نقل کړے دی کۀ بغیر دَ طلب نه ئے مونځ ادا کړو . او دَ صاحبینو په نزد باندے به مونځ درست نۀ وی . الله اعلم !

بمثل ثمنه : ددے لفظی ترجمه داده او کۀ چرے ورنۀ کړی دۀ ته مګر دداسے قیمت په بدله کښی کوم چه ددے دَ قیمت برابر دے نو لازم به وی (تیمم کوونکی لره) اخستل ددے خو په دے شرط سره چه ددۀ دَ نفقے نه فاضل وی . ثمن مثل هغه قیمت چه دَ بازار دَ بیع برابر وی .

حاصل دادے چه دَ اوبو دَ اخستو دپاره درے شرطونه دی (۱) قیمت واجبی وی کوم چه ددغه مقام په لحاظ سره کیدے شی ، دوه چنده قیمت نۀ غواړی . (۲) هغه قیمت ددۀ سره موجود هم وی ، چه قرض ئے وانخلی . (۳) ددۀ دَ خرچ ، کرایه او دَ سامان دَ اوچتولو دَ مزدورئ نه دغه قیمت فاضل وی .

وَيُصَلِّيْ بِالتَّيَمُّمِ الْوَاحِدِمَاشَآءَ من الفَرَائِضِ وَالنَّوَافِلِ وَصَحَّ تَقْدِيْمُهٗ عَلَى الْوَقْتِ وَلَوْكَانَ اكثر الْبَدنِ اَوْنِصْفُهٗ جَرِيْحًا تَيَمَّمَه وَاِنْ كَانَ اكثره صَحِيْحًاغَسَلَهٗ وَمَسَحَ الجَرِيْحَ ولايَجْمَعُ بَيْنَ الْغُسْلِ والتَّيَمُّمِ وَيَنْقُضُهٗ نَاقِضُ الْوُضُوْءِ وَالْقُدْرَةُ عَلَى اسْتِعْمَالِ الْمَاءِ الْكَافِيْ ومقطوعُ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ اِذَاكَانَ بِوَجْهِهٖ جَرَاحَةٌ يُصَلِّيْ بِغَيْرِطَهَارَةٍ وَلَايُعِيْدُ.

ترجمه :او په یو ځل تیمم سره سومره فرض او نفلونه چه څوك ادا کوی ادا کول ئې درست دی او د تیمم وخت دمونځ نه مخکښې درست دے که د بدن زیات یا نیم بدن مجروح وی نو په دغه صورت کښې تیمم اوکړئ او که د بدن زیاته حصه صحیح سلامت وی نو د غیر زخمی حصی وینځل او د مجروح مسح کول دی او وینځل او تیمم یو ځائې کول نه دی پکار . مثلًا چه یو اندام اووینځئ او د دویم تیمم کوئ. د ناقض اودس څیزونه سره هم تیمم ماتیږی او د اوبو دومره مقدار استعمالولو باندې قدرت چه ورسره اودس کیږی نو په دغه صورت کښې تیمم ماتیږی.

هغه سړے د کوم چې دواړه لاسونه او دواړه پښے کټ وی نو هغه د طهارت نه بغير هم مونځ کولے شي او ددي اعاده به نه کوي.

توضیح : ویصلی ، یعنی په یو تیمم سره چه ئے څومره خوښه شی مونځونه ادا کولے شی ، خواه فرض مونځ وی یا نفل او کۀ چرے دَ فرض مونځ دپاره ئے تیمم کړے دے نو په دے تیمم سره فرض مونځ هم ادا کیدے شی .

چونکه امام ابو حنیفهؒ فرمائی چه دَ اوبو دَ نۀ ملاویدو په صورت کښی خاوره په مثل دَ اوبو ده دَ پاکئ په حصول کښی ، هر کله چه په دے سره طهارت حاصل شو نو په دے سره چه ئے څومره خوښه شی فرض او نفل مونځونه کولے شی مگر بهتره داده چه دَ هر مونځ په وخت کښی دے تیمم کوی ددے دپاره چه دَ امام شافعیؒ دَ قول مخالف هم نۀ وی البته په نفل مونځ کښی اختلاف نشته دے .

اکثر : شارح طحطاوی فرمائی کۀ دَ بدن په ځائے ئے دَ اعضاء لفظ وئیلے وے نو مضمون به واضح شوے وو او دَ وضوء او دَ غسل دَ دواړو قسم تیمم ته به شامل شوے وو ځکه چه دَ کثرت لحاظ بعض علماؤ دَ شمیر په لحاظ سره کړے دے چنانچه کۀ په سر یا مخ او په لاسونو باندے دانه وی یا زخم او په پښو باندے نۀ وی نو دَ اودس په اندامونو کښی زیات اندامونه زخمی شول نو تیمم به جائز وی او بعضے علماؤ دَ هر عضو په لحاظ سره دَ کثرت لحاظ کړے دے ، ددوی دَ خیال مطابق تیمم به په هغه وخت کښی جائز وی کله چه په څلورو واړو اعضاؤ کښی دَ هر یو عضو زیاته حصه زخمی وی .

بهر حال دا اختلاف په اودس کښی دے لیکن په غسل کښی به دَ کثرت او دَ قلت اعتبار دَ پیمائش او دَ مقدار په لحاظ سره وی لیکن کۀ په خیټه یا په ملا کښی څه زخم وو اگر کۀ لړ وی لیکن هغے ته اوبۀ نقصان ورکوی نو هغه به دَ کثیر په حکم کښی وی .

مسح الجریح : یعنی هر کله چه تیمم جائز نۀ شو نو دا صورت به وی چه کوم اعضاء د

وینځلے شي هغه دے اووینځي ، باقي کوم چه نهٔ شي وینځلے نو په هغے باندے دے دَ اوبو لاس تیر کړي او کهٔ دا هم نهٔ شي کولے نو دَ هغے په پټئ باندے دے دَ اوبو لاس اووهي ، بهر حال دا جائز نهٔ دي چه په څه حصه باندے دے اودس اوکړي او په څه باندے تیمم او دَ غسل نه مراد وضوء دے .

ناقض : یعنی تیمم دَ وضوء قائم مقام دے . نو په دے صورت کښی چه دَ اصل کوم حکم دے نو هم هغه حکم به ددے دَ نائب وی او په کومو څیزونو سره چه اودس ماتیږی نو په هغے سره به تیمم هم ماتیږی . او دَ قدرت نه مراد قدرتِ شرعیه دے په دے سره ترے نه هغه اوبهٔ اووتلے کومے چه په طریقے دَ غصب سره واخستلے شي یا هغه اوبهٔ چه هغه ئے په طور دَ امانت کیخودلے وی دَ هغے استعمال به جائز نهٔ وی ، ددے نه علاوه اودس به دداسے قسم اوبو په موجود کیدو نهٔ ماتیږی .

الکافی : یعنی ادنیٰ طهارت به حاصلیږی لیکن کهٔ اعضاء وضوء ئے یو ځل یا دوه ځله یا درے ځله اووینځل او دَ اودس دَ مکمل کیدو نه مخکښی اوبهٔ ختمے شوے نو دَ راجح قول مطابق تیمم به ماتیږی ، ځکه کهٔ چرے اعضاء وضوء ئے یو یو کرت وینځل نو دا اوبهٔ به دَ تمامو اعضاؤ دپاره کافی کیدلے . ۱۲ والله اعلم بالصواب .

بَابُ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ

باب دے په بیان دَ مسح په موزو باندے

صَحَّ الْمَسْحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ فِی الْحَدَثِ الاَصْغَرِلِلرِّجَالِ وَالنِّسَآءِ وَلَوْكَانَامِنْ شَیْءٍ ثخین غَیْرِالْجِلْدِسَوَاءٌ كَانَ لَهُمَانَعْلٌ مِنْ جِلْدٍاَوْلَاوَيُشْتَرطُ لِجَوازِالْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ سبعةُ شَرائِطَ اَوَّلُ لَبْسُهُمَابَعْدَغَسْلِ الرِّجْلَيْنِ وَلَوْقَبْلَ كَمَالِ الْوُضُوءِ اِذَااَتَمَّهٗ قَبْلَ حُصُولِ نَاقِضٍ لِلْوُضُوءِ وَالثَّانِی سَتْرُهُمَالِلْكَعْبَيْنِ وَالثَّالِثُ اِمْكَانُ مُتَابَعَةِ الْمَشْیِ فيهِمَافَلَايَجُوْزُعَلٰى خُفٍّ من زُجَاجٍ اَوْخَشَبٍ اَوْحَدِيْدٍوَالرَّابِعُ خُلُوُّكُلٍّ مِنْهُمَاعَنْ خَرْقٍ قَدْرَثَلَاثِ اَصَابِعَ مِنْ اَصْغَرِاَصَابِعِ الْقَدَمِ وَالْخَامِسُ

استِمسَا کهمَاعَلیَ الرِّجْلَیْنِ مِنْ غَیْرِشَدٍّ

ترجمه : په جرابو باندې مسح حدث اصغر(د بے اودسی په صورت کښې)سرو او ښځو دواړو لـه پاره صـحیـح ده . خـواه که د څرمنې نه علاوه د پیړې یعنی غتې کپړې ولی نه وی . د دواړو مـوزو تـلـی د څـرمـنی وی یا نه وی په موزو یعنی جرابو باندی دمسح کولو دپاره اووه خبری شرط دی .

۱. دواړه مـوزے دد واړو پښو وینځلو نه پس دی واغوستے شی خواه که د اودس د تـکـمیـل نـه مـخـکښـې اغـوښتـے شوی وی خو شرط دا دے چه د اودس ماتولو خبره راتللو نه مخکښې اودس مکمل کړے شوی وی.

۲. جرابے دواړه ګټې پټ کړی .

۳. هـغه جرابے چې پکښې مسلسل روانیدل ممکن وی لهذا که چری جرابی د شیشو یا د لرګی یا د اوسپنی وی نو په هغې باندې دحکم مطابق مسح درست نه ده .

۴. دواړه جرابے د پښو د دریو ګوتو په قدرشلیدلی نه وی.

۵. بغیر د تړلو نه په پښو پاتی کیدل.

توضیح : دا بـاب پـه مـوزو بـانـدے دَ مـسـح پـه بیـان کښې دے ، دَ مسح علی الـخـفـیـن احـکـام لره ئـے دَ تیمم نه بعد ذکر فرمائیلے دی دَ دواړو دَ باهمی مناسبت دَ وجے نه . څکه چه په دے دواړو کښې هریو په خپل ځائے باندے دَیو بل قائم مقام او نائب او بدل دے . او مـفـید دے په څو شرطونو سره څکه چه تیمم دَ عدمِ ماء په صورت کښې فرض دے او دا دَ قـرآن کـریـم نه ثابت دے او مسح علی الخفین دَ حدیث نه ثابت دے ، ددے وجے نه ئے دَ تیمم ذکـر مـقـدم کـړو په مسح باندے . او څوك چه دے لره دَ قرآن مجید نه ثابتوی نو دا درست نهٔ دی .

الاصـغـر : دَ اودس نـهٔ کـیـدو تـه حـدث اصـغـر وائـی او ددے په مقابله کښې جنابت نه

حدث اکبر وائی لهذا دَ حدث اکبر په صورت کښې په موزوباندے مسح جائز نهٔ ده لکه څنګه چه په حدیثِ پاك کښې راغلے دی . "کان رسول الله ﷺ یامرنا اذا کنا سفرا ان لا تنزع خفا ثلثة ایام ولیالیها الا عن جنابة . " دَ حضرت صفوانؓ نه مروی دی چه رسول الله ﷺ مونږ ته امر اوفرمایهٔ چه دَ سفر په دوران کښې مونږ درے ورځے او درے شپے خپلے موزے نهٔ اوباسو مګر کهٔ جنابت لاحق شی نو اوباسئ . (ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه)

ددے نه علاوه په موزو باندے مسح جائز نهٔ ده دَ حیض والا ښځے لره او هغه ښځے لره چه دَ هغے نه دَ نفاس وینه روانه وی او چاته چه احتلام شوے وی . ددے وجه داده چه په جنابت کښې دَ غسل ضرورت وی عادةً بار بار نهٔ وی ځکه چه ددے په ویستلو کښې څه مضائقه نشته دے ، په خلاف دَ حدث اصغر نه چه دا بار بار وی او دَ اودس ضرورت پیش راځی نو شرعاً دَ دفع حرج په بناء باندے په دے کښې دَ مسح حکم اوشو .

لو کان من شیئ : یعنی مسح کول جائز دی لکه نمده (یو قسم پلنه دَ وړئ کپړا) یعنی هغه کپړا چه پیړا وی چه په هغے کښې اوبهٔ نهٔ ننوځی او په پنډئ باندے بغیر دَ تړلو نه دَ تللو په وخت کښې کلکه لګیدلے وی او ددے شرائطو دَ موجود کیدو په صورت کښې په دے تړلو باندے مسح جائز ده .

غسل الرجلین : یعنی دا خو شرط دے چه دَ پښو وینځلو نه بعد به موزے اچولے شی باقی دا ضروری نهٔ دی چه اودس دے پوره کړی او بیا دے موزے واچولے شی . چنانچه دا به جائز وی چه یو کس اول پښے اووینځی دَ هغے نه بعد موزے واچوی او بیا باقی اندامونه اووینځی لیکن دا شرط دے چه په دے اثناء کښې کوم څیز ناقضِ وضوء نهٔ وی راغلے ، یا په پښو باندے دَ زخم په وجه سره پټئ تړلے شوے وی په یو پښه باندے یا په دواړو باندے نو په هغے باندے دَ مسح کولو نه بعد دے موزے واچولے شی ځکه چه په جبیره باندے مسح په شان دَ غسل ده .

قدر ثلاث : یعنی کومه موزه چه دَ خپے دَ وړو دریو ګوتو په مقدار باندے شلیدلے وی نو په هغے باندے مسح جائز نهٔ ده ، لیکن کهٔ په دواړو موزو کښې دَ خپے دَ وړوو دریو

ګوتو په مقدار باندې څیرلے والے دے نو دَ هغے اعتبار به نۀ وی باقی کۀ چرے یوه موزه خو ځایه څیرے شوے وی نو تمام څیرے والے به جمع کولے شی او اندازه به لګولے شی کۀ چرے دومره مقدار ته اورسی نو مسح به جائز نۀ وی ، دَ ګنډلو دَ سورو به اعتبار نۀ وی.

فائده : اګر چه موزے دَ اودس دَ مکمل کولو نه مخکښې په خپو کړے شی چه مخکښې خپے اووینځی او دَ هغے نه بعد موزه په خپو کړی او بیا ورستو اودس پوره کړی نو هم درست دی. کۀ چرے پورتنۍ حصه ښکاریده نو بیا هم څه ضرر نۀ کوی. سرخسیؒ په خپل کتاب مبسوط کښې فرمائیلے دی چه په څیرے والی کښې خو به دَ خپے دَ دریو ګوتو دَ مقدار اعتبار وی او په مسح کښې به دَ لاس دَ دریو ګوتو دَ مقدار اعتبار وی. ددے وجے نه تلل یو فعل دے دَ خپو او مسح یو فعل دے دَ لاس نو لهذا ددے په وجه سره دا فرق دے.

وَالسَّادِسُ مَنْعُهُمَا وُصُولَ الْمَاءِ اِلَى الْجَسَدِ وَالسَّابِعُ اَنْ يَبْقٰى مِنْ مُقَدَّمِ الْقَدَمِ قَدرُثَلاثِ اَصَابِعَ مِنْ اَصْغَرِ اَصَابِعِ الْيَدِ فَلَوْ كَانَ فَاقِدًا مُقَدَّمِ قَدَمِهِ لَايَمْسَحُ عَلٰى خُفِّهِ وَلَوْ كَانَ عَقْبُ القدمِ مَوْجُودًا وَيَمْسَحُ الْمُقِيْمُ يَوْمًا وَلَيْلَةً وَالْمُسَافِرُ ثَلاثَةَ اَيَّامٍ بليا ليها وابعداء المدة مِنْ وقت الحدث بَعْدَلُبْسِ الْخُفَّيْنِ وَاِنْ مَسَحَ مُقِيْمٌ ثُمَّ سَافَرَقَبْلَ تَمَامِ مُدَّتِهِ اَتَمَّ مُدَّةَ الْمُسَافِرِ وَاِنْ اَقَامَ الْمُسَافِرُ بَعْدَمَا يَمْسَحُ يَوْمًا وَلَيْلَةً نزع وَاِلَّا اَتَمَّ يَوْمًا وَلَيْلَةً وَفَرْضُ الْمَسْحِ قَدرُثَلاثَ اَصَابِعَ مِنْ اَصْغَرِ اَصَابِعَ الْيَدِ عَلٰى ظَاهِرِ مُقَدَّمِ كُلِّ رِجْلٍ وَسُنَّتُهُ مَدُّ الْاَصَابِع مُفَرَّجَةً مِنْ رُؤُوسِ اَصَابِعَ الْقَدَمِ اِلَى السَّاقِ وَيَنْقُضُ مَسَحَ الْخُفِّ اَرْبَعَةُ اَشْيَاءَ كُلُّ شَيْءٍ يَنْقُضُ الْوُضُوء وَنَزْعُ خُفٍّ وَلَوْ بِخُرُوْجِ اَكْثَرِ الْقَدَمِ اِلٰى سَاقِ الْخُفِّ وَاِصَابَةُ الْمَاءِ اَكْثَرَ اِحدى الْقَدَمَيْنِ فِى الْخُفِّ عَلَى الصَّحِيْحِ وَمُضِىُّ الْمُدَّةِ اِنْ لَمْ يَخَفْ ذَهَابَ رِجْلِهِ مِنَ الْبَرْدِ وَبَعْدَ الثَّلاثَةِ الْاَخِيْرَةِ غَسَلَ رِجْلَيْهِ فَقَطْ وَلَايَجُوْزُ الْمَسْحُ عَلٰى عِمَامَةٍ وَقَلَنْسُوَةٍ وَبُرْقُعٍ وَقُفَّازَيْنِ.

٦. منع کول ددے دواړو دی وصول دَ اوبو لره دَ جسد نه.

۷. د لاس د ګوتو نه د دریو وړو ګوتو په قدر د پښو مخکښې حصه برقراره پاتې

کیدل . لهذا که چرې د پښو ورمبی حصه موجوده نه وي نو په جرابو مسح به درست نه خواه که برقراره وي.

مقیم له پاره یوه شپه یوه ورځ مسح کول او مسافر لره درے ورځے شپے مسح کول درست دي . دمسح موده د جرابو اغوښتو نه پس د اودس ماتیدو د وخت نه کیږي . که چرې مقیم مسح اوکړي او د مسح موده پوره کیدونه مخکښې سفر کوي نو هغه په دغه صورت کښې د مسافر د مسح موده دي مکمل کړي او که چرې مسافر د یوې ورځې شپې نه پس مقیم شي نو جرابې (موزے)دي اوباسي او که چرې د مقیم د مسح موده (یوه ورځ او شپه)پوره شوې نه وي نو یوه شپه او ورځ دي مکمل کړي . په مسح کښې د لاس درے ګوتو په قدر د هرې پښے دمخکښې حصې دپاسه مسح فرض ده او مسنون دا ده چې د لاس درے (تر)ګوتې کهولاؤ کړئ د پښو د ګوتو د سرونو نه د پتونانو طرفته . (درے خطونه راکاږي)

څلور څیزونو سره (په دې د یوې په موجودګی کښې هم)مسح ماته شي .۱. هر هغه شے چې ناقض اودس وي (دغه هم ورسره ماتیږي)۲. جرابه ویستل که چرې د پښې زیاته حصه راوځي اګر چه جرابه په پنډۍ کښې ولی نه وي. ۳. د صحیح قول په رنها کښې د دواړو پښو کښې د یوې په اکثره حصې اوبه اورسي .(نو مسح حتمه شي)۴. د مسح موده ختمیدل خو شرط دادے چې د یخنۍ د زیات والي په وجه پښو ته نقصان رسیدو خطره وي او د آخرې دریو یعنی حدث نه علاوه نه وروستو محض دواړه پښې وینځل وي . مسح عمامه ، ټوپی ، برقعه او په دستانو باندې ناجائزه ده .

توضیح: منعهما ، یعنی دومره پیړه او پلنه وي چه اوبۀ نۀ جذب کوي .

من وقت الحدث : هم دا قول راجح دے او امام اوزاعیؒ فرمائی چه دَ کوم وخت نه ئے موزے په خپو کړے دي نو هم دَ هغه وخت نه به اعتبار وي او دَ امام احمدؒ په نزد دَ کوم وخت

نه چه ئے مسح کړیده دَ هغه وخت اعتبار به وی . (از حاشیه)

والا : یعنی دوه بجے ئے مثلًا خپے اووینځلے او موزے ئے واچولے او بیا دَ ماښام نه ورستو پورے دغه اودس باقی پاتے وو ، دَ ماښام نه بعد اودس مات شو نو اوس به دَ ماښام نه بعد مدتِ مسح شروع کیږی ، نو کۀ مقیم وو نو په صبا ماښام به مسح ختمیږی او کۀ مسافر وو نو درے ورځے بعد یعنی دوه اویا گهنټے بعد به دَ ماښام نه پس مسح ختمیږی . مختصر دا چه دَ مدت دَ آخری حصے اعتبار به کولے شی کۀ په دے کښی مسافر دے یا مقیم ، ددے څلور صورتونه راوځی (الف) مسافر وو مقیم شو (ب) مقیم وو مسافر شو (ج) په اول صورت کښی مسح به ئے پوره کړے وی یا به ئے نۀ وی پوره کړے . (د) په دویم صورت کښی به هم داسے وی مسح به ئے پوره کړے وی یا نۀ وی .

فائده : دَ جمهور علماؤ مسلك دا دے چه مدتِ مسح مقدر ده او دَ امام مالكؒ په نزد باندے مقدر نۀ ده .

فرض المسح : یعنی فرض خو صرف دا دی چه دَ لاس دَ دریو گوتو برابر دَ هرے موزے مخکینئ حصه دَ گوتو دَ پاسه تَر (لونده) شی برابره خبره ده کۀ دا په گوتو سره لوند شی یا په کپړا یا دَ اوبو په پریوتلو سره ، البته سنت دا دی چه دَ لاس درے وړے گوتے کهولاؤ کړے شی او دَ خپے دَ گوتو دَ طرف نه شروع اوکړی پنډئ طرف ته ئے راکاږی په داسے شان سره مسح کول سنت دی . درے ځله نۀ . ددے نه علاوه دا هم ضروی ده چه مسح دَ موزو په هغه حصه باندے واقع وی چه دَ کوم ځائے دننه قدم دے . دَ قدم نه خالی حصه باندے مسح جائز نۀ ده مثلًا کۀ دَ موزے عرض ، طول دَ قدم نه زیات وو او مسح کوونکی په هغه زیاتی حصه باندے مسح اُوکړی دَ کومے لاندے چه قدم نشته دے نو مسح به صحیح نۀ وی . والله اعلم بالصواب . ۱۲

ینقض : په کوم څیز سره چه اودس ماتیږی دَ کُل حکم دا دے نو مسح علی الخف جُز دے کُوم حکم چه دَ کُل دے هم هغه حکم دَ جُز دے .

نزع : یعنی کۀ چرے داسے صورت وی چه موزه خو اونۀ باسی مګر په خپله باندے

اوځی او په وتلو وتلو سره دَ خپے زیاته حصه دَ موزے په پنډئ کښی راغلے ده نو په دے صورت کښی به هم مسح ماتیږی او دَ موزے په وتلو سره ، دَ اوبو په رسیدلو سره او دَ مدت دَ تیریدو په صورتونو کښی به مسح ماتیږی .

فقط : یعنی کۀ چرے په اودس کښی دے نو اوس دَ وضوء اعاده ضروری نۀ ده صرف خپے دے اووینځی .

عمامة : او کۀ په سر باندے په اندازه دَ فرض مسح اوکړے شی نو ددے سره په عمامه باندے هم مسح جائز ده . لکه څنګه چه په حدیث مبارك کښی دی چه حضور ﷺ په عمامه (پګړئ) باندے مسح اوفرمائیله . او دا روایت هم په دے کیفیت باندے محمول دے .

(فصل) اِذَاافْتَصَدَاَوْجُرِحَ او کُسِرَعُضْوُهٗ فَشُدَّهٗ بخرْقَةٍ اَوْجَبِيْرَةٍ وَكَانَ لَايَسْتَطِيْعُ غسلَ العُضوِوَلَايَسْتَطِيْعُ مَسْحَهٗ وَجَبَ المِسْحُ عَلٰى اكثَرِمَاشَدَّبِهِ الْعُضْوَوَكَفٰى المَسْحُ عَلٰى مَاظَهَرَمِنَ الجَسَدِ بَيْنَ عِصَابَةِ الْمُفْتَصِدِوالمَسْح كالغَسْلِ فَلَايُتَوَقَّتُ بِمُدَّةٍ وَلَايُشْتَرَطُ شَدُّالْجَبِيْرَة عَلٰى طُهرٍوَيَجُوزُمَسْحُ جَبِيْرَةٍ اِحْدَى الرِّجْلَيْنِ مَعَ غَسْلَ الْاُخرىٰ وَلَايَبْطُلُ الْمَسْحُ بِسُقُوْطِهَاقَبْلَ الْبُرْءِ وَيَجُوزُ تَبْدِيْلُهَابِغَيْرِهَاوَلَايَجبُ اِعَادَةُ الْمَسْحِ عَلَيْهَاوَالْاَفْضَلُ اِعَادَتُهٗ وَاِذَارَمِدَوَاُمِرَان لَايَغْسِلَ عَيْنَهٗ اَوِنْكَسَرَظُفْرُهٗ وَجَعَلَ عَلَيْهِ دَوَآءً وَعَلكاًاَوْجلدةَ مِرَارَةٍ وَضَرَّهٗ نَزعُهٗ جَازَلَهٗ الْمَسْحُ وَاِنْ ضَرَّهٗ الْمَسْحُ تَرَكَهٗ وَلَايَفْتَقِرُ اِلَى النِّيَةِ فِي مَسْحِ الخُفِّ وَالْجَبِيْرَةِ وَالرَّأْسِ.

فصل: که چری فصد (رګ کټ کول) پرانزی یا کومه د بدن حصه زخمی شی یا ماته شی او په دغه وجه په دی باندې کپړا یا پټیٔ تړلی وی او د هغه اندام د وینځلو قدرت نه لرئ او په هغې باندې تر لاس هم نه شیٔ راښکلی نو په دغه صورت کښې ددغه شے په زیاته حصه د کوم په ذریعه چې مجروح اندام تړلی شوی وی مسح واجب ده او د فصد د

پرانیستو والا دپټی په مینځ کښې د اندام کومه حصه چې ظاهره ښکاری په هغې باندې مسح کافی ده او د مسح حکم د غسل د حکم په رنګ دے پس ددی توقیت د څه مودی سره نه وی یعنی چې هغه موده تیره شی نو مسح به درست نه وی . او نه دغه شرط دے چې پټئ د پاکئ نه پس اوتړلی شی او دغه به جائز وی چې په دواړو پښو باندې تړلی پټو کښې په دیوی پښی په پټی مسح اوکړے شی او دویمه دی اوینځل شی او د زخم ښه کیدو نه مخکښې که چری پټئ پریوځی نو د مسح د باطل کیدو حکم نه دے او دغه به جائز وی چې ددغی پټئ په ځائ دی بله پټی اوتړل شی . ددی بدلیدو سره اعاده مسح واجب نه وی البته اعاده مسح افضل ده .

او د سترګو د خوږیدو (آشوب چشم) په وجه که چری د سترګو د وینځلو حکم نه وی شوی ، یاد نوك د ماتیدو په وجه په هغه باندے څه دارو یا د شوند دپاره کوم ګوند چې استعمالیږی یا د پانړی نرئ پرده پری کیښودی شی او هغه لره ددی د لرے کیدوسره څه نقصان رسی نو هغه دپاره په دغه باندې مسح کول جائز دی او که چری مسح هم نقصان رسوی نو دغه دی هم ترکه کړی . په جرابواو پټی او د سر په مسح کښې د نیت ضرورت نشته دے .

توضیح : دا فصل په پټئ باندے دَ مسح په بیان کښی دے .

جبیرة : ددے ترجمه په پټئ سره کولے شی ، جبیره هغه لرګو ته وئیلے شی کوم چه په مات هډوکی باندے تړلے شی ، نن صبا ورته پلاستر وئیلے شی . او په مسح علی الخف او په مسح علی الجبیره کښی لږ غوندے فرق دے په جبیره (پټئ) باندے وضوء کول او بیا تړل ضروری نۀ دی ، په خلاف دَ موزے . مسح علی الجبیرہ غیر موقت ده په دے کښی دَ څه مدت تعین نشته دے . چنانچه کۀ چرے پټئ بغیر دَ زخم دَ جوړیدو نه پریوځی نو مسح به ختمه نۀ وی او کۀ دَ ختمیدو نه بعد پریوځی نو ددغه ځائے وینځل به واجب نۀ وی خو په

شرط ددے سره چه په اودس کښې وه .

دَ پټئ په مسح کښې استیعاب واجب دے او په پټئ باندے مسح په دواړو حالاتو کښې برابر ده برابره خبره ده کۀ حدث اصغر دے او کۀ حدث اکبر دے . حاصل ے چه په دے حالتونو کښې دَ زخمي حصے وینځل فرض نۀ دي ، کۀ ممکنه وي نو په دے باندے دے لوند لاس تیر کړي او کۀ دے هم نقصان ورکولو نو بیا دے هم ددے پټئ دپاسه مسح اوکړي . کۀ چرے دَ پټئ په زیاته حصه باندے ئے لاس راښکلو نو بیا هم کافي ده .

غسل : یعني دَ فصد یا دَ زخمي ځائے نه علاوه چه کومه حصه دَ بدن دَ پټئ لاند ے راغلے ده اګر چه هغه سالم دے لیکن کۀ دَ هغے په وینځلو سره یا دَ پټئ په کولاوه ولو سره زخم ته نقصان رسیدلو نو ددغه سالم ځائے وینځل په دۀ باندے فرض نۀ دي بلکه مسح کافي ده . والله اعلم .

کالغسل : په دے عبارت سره اشاره ده دے خبرے طرف ته چه په پټئ باندے مسح په شان دَ غسل ده دا بدل او قائم مقام هم نۀ دے ، برعکس په موزه باندے دَ مسح چه ځنه قائم مقام او نائب دے په دے بناء باندے دا جائز نۀ دي چه په یوه خپه باندے مسح اوکړي او یوه اووینځي .

فلا یتوقت : یعني پنځه احکام کوم چه ماقبل کښې ذکر دي هغه هم په دے اصل باندے متفرع دي چه مسح دَ وینځلو برابر ده او ددے احکامو نه دَ موزو دَ مسح او دَ پټئ دَ مسح په مابین کښې فرق معلومیږي . دغه شان کۀ لاندے حصه لونده شي نو دَ پټئ مسح به بیکاره نۀ وي ځکه چه دا دَ غسل په حکم کښې دے او غسل دَ څه مدت سره متعین نۀ دے ددے نه علاوه دَ مذکوره عبارتونو نه دَ مسح علی خف او دَ مسح علی الجبیره په مابین کښې فرق ظاهر شو .

عَلکًا : دا دَ یو قسم ګوند دے .

بَابُ الحَیْضِ وَالنِّفَاسِ وَالاسْتِحَاضَةِ

يَخْرُجُ مِنَ الْفَرَجِ حَيْضٌ وَنِفَاسٌ واستحَاضةٌ فالحيْضُ دَمٌ يَنْفُضُهُ رِحمُ بَالغَةٍ لَاداءَ بِهَاوَلَاحبَلَ وَلَمْ تَبْلُغْ سِنَّ الايَاسِ واقلُّ الحَيضِ ثَلاثَةُ ايَّامٍ وَاَوْسَطُهُ خَمْسَةٌ وَاكثرهُ عَشرةٌ وَالنّفاسُ هُوَالدَّمُ الخَارِجُ عَقِيْبَ الوِلادَةِ وَاكثَرُهُ اَرْبَعُونَ يَوْمًاوَّلَاحَدَّلِاَقَلِّهِ والا ستِحَاضَةُ دَمٌ نَقَصَ عَنْ ثَلاثَةِ ايَّامٍ اَوْزادَعَلٰى عَشَرَةٍ فِي الْحَيْضِ وَعَلٰى اَرْبَعِيْنَ فِي النِّفَاسِ واقلُّ الطُّهرالفَاصِلِ بَيْنَ الْحَيْضَتَيْنِ خَمْسَةَ عشرَيَوْمًاوَلَا حَدَّلِاكْثَرِهِ اِلَّالِمَن بَلَغَتْ مُسْتَحَاضَةً وَيحرم بالحَيْضِ وَالنِّفَاسِ ثَمَانِيَةُ اشيَاءَ الصَّلٰوة وَالصَّوْمُ وقراءه اٰيَةٍ مِنَ الْقُرانِ وَمَسُّهَااِلَّابِغَلافٍ وَدُخُولُ مَسْجِدٍوَالطَّوَافُ وَالجِمَاعُ وَالْاِسْتِمْتَاعُ بِمَاتَحْتَ السُّرَّةِ اِلٰى تَحْتَ الرُّكْبَةِ وَاِذَانْقَطَعَ الدَّمُ لِاَكْثَرِالْحَيْضِ وَالنِّفَاسِ حَلَّ الْوَطْؤُ بِلَاغُسْلٍ

ترجمه :

د ښځې د فرج(متيازو ځائ)نه درے قسمه وينه ځی.۱ . حيض. ۲. نفاس. ۳ . استحاضه.حيض د بالغې ښځې د رحم نه راتلونکې وينې نوم دے چې هغه څه بيماره وی او نه حامله وی او نه د نااميدی (دوينې بنديدل)عمر وی . د حيض کم نه کم وخت درے ورځے او درے شپې او مينځنۍ وخت ئې پنځه ورزی او زيات نه زيات وخت ئې لس ورځې وی .

او نفاس د ماشوم د پيدائش نه پس راتلونکې وينې ته وائی ددی زيات نه زيات وخت څلويښت ورځې وی . او ددی د کم وخت څه حد نشته دے . او ددريو ورځو نه کمه وينه يا د لسو ورځو نه زياته وينه په حيض کښې او د څلويښتو ورځو نه زياته وينه په استحاضه کښې شمېرل کيږی . د دوؤ حيضو په مينځ کښې فصل پيداکولو د طهر وخت کم نه کم پنځلس ورځې وی اود زيات وخت څه حد نشته . البته هغه ښځه چې په استحاضه کښې بالغه شوی وی .

د حيض او نفاس په دوران کښې اته څيزونه حرام دی . ۱ . مونځ کول . ۲. روژه ساتل .۳. دقرآن کريم کوم آيت تلاوت کول. ۴.قرآن کريم مسه کول خو د غلاف سره يعنی په داسې څيز سره کوم چې د قرآن پاك نه بيل وی هغې سره ګنډل شوی نه وی

٥. په جماعت ورننوتل. ٦. طواف کول. ٧. خاوند سره همبستری کول. ٨. د نامه نه لاندې تر گونډو پورې حصې نه نفع اخستل او خوند محسوسول.

او که چرې وینه د حیض او نفاس په اکثر وخت یعنی لس ورځې او څلویښت ورځې په دې دوران کښې بنده شي نو ښځه بغیر د غسل نه خپل خاوند سره همبستری کولے شي او حلاله وي.

توضیح : یخرج من الفرج، کومه وینه چه دَ ښځو دَ فرج نه راوتونکے ده هغه په درے قسمه وینه ده (۱) حیض (۲) نفاس (۳) استحاضه. او بعض علمائے کرام یو بل قسم هم بیانوي او هغه دے الضائع دا هغه وینه ده چه دا دَ ښځے دَ بالغ کیدو نه مخکښې راځي.

حیض دَ ښځے دَ رحم نه دَ راتلونکے وینے نوم دے، چه نۀ هغے ته کومه بیماري وي او نۀ حامله وي، دا تعریف شرعي دے او په لغت کښې دَ مطلق سیلان په معنیٰ کښې راځي نفاس دَ بچي دَ پیدا کیدو نه بعد دَ راتلونکے وینے نوم دے او آخري مدتِ نفاس څلویښت ورځے دے او دَ څلویښتو ورځو نه چه زیاته کومه وینه راځي هغے ته استحاضه وئیلے شي.

ینفضه: دَ "فاء" ضمه ددے معنیٰ ده دَ یو څیز حرکت کول ددے دپاره چه هغه شیئ دَ غبار وغیره نه پاك شي نو په دے سره ترے [illegible] وینه اوځي کومه چه په رحم کښې موجوده وي او خارج شوے نۀ وي.

رحم: دا [illegible] داسے عضو دے چه ددے دننه بچے قرار بیا مومي او پرورش مومي او په [illegible]ے کښې نقطه جمع کیږي. په دے قید سره باقي دَ تمام اعضاؤ وینے اووتلے او دَ امرأة په قید سره د تمامو حیواناتو وینے اووتلے.

دَ حیض مدت کم از کم درے ورځے او اوسط پنځه ورځے او زیات نه زیات لس ورځے وي، دَ نفاس مدت زیات نه زیات څلویښت ورځے، دَ کم مدت هیڅ تحدید نشته دے،

او په اقل مدت او په اکثر مدت کښې اختلاف دے امام ابویوسفؒ فرمائی چه اقل مدت دوه ورځے او دَ دریمے ورځے اکثر حصه او دَ امام شافعیؒ په نزد یوه ورځ اوزیات نه زیاته مده پنځلس ورځے دی . امام اعظمؒ حجت نیسی ددے حدیث نه " اقل الحیض للجاریة البکر والثیب ثلثة ایام ولیالیها واکثره عشرة ایام ".

سن الایاس : یعنی هغه زمانه چه په هغے کښې حیض قطعًا بندیږی او ددے مدت پنځه پنځوس کاله دے (اګر چه دَ حالاتو په اعتبار سره متفاوت کیږی هم)

لاحد : چونکه دَ نفاس کم نه کم مدت متعین نۀ دے لهذا دَ ولادت نه بعد چه څومره ورستو او څومره وینه راځی نو هغه به هم نفاس وی برابره خبره ده کۀ یوه ورځ راشی یا ددے نه هم کم .

لا حد لاکثره : یعنی په اول ځل بانده وینه راغله نو ددے سلسله خو لا منقطع شوے نۀ ده تردے پورے چه لس ورځے یا په صورت دَ نفاس کښې خلویښت ورځے هم تیرے شوے نو په دے صورت کښې به دَ حیض او دَ طهر مدت متعین کولے شی یعنی پنځلس ورځے (علیٰ هذا) کۀ چرے ولادت شوے وو نو دَ نفاس به خلویښت ورځے منلے شی ، البته کۀ یوه ښځه بالغه وه او هغے ته حیض راتلو بیا استحاضه شروع شوه نو کۀ چرے دَ حیض ورځے مقرر وے مثلًا دَ هغے عادت وو چه پنځه ورځے به ئے حیض راتلو نو اوس به پنځه ورځے حیض منلے شی باقی به استحاضه وی .

قراءة آیة : یعنی هم دا حکم دَ یو آیت هم دے برابره خبره ده کۀ هغه په یو کاغذ بانده لیکلے شوے وی یا په کپړا بانده یا په تختئ ، درهم او دینار بانده یا په دیوال وغیره بانده .

ومسها : یعنی هغه کپړا کومه چه دَ قرآن مجید سره ملاؤ وی دَ هغے دا حکم نۀ دے دَ غلاف نه مراد هغه کپړا ده کومه چه دَ قرآن پاك نه جُدا وی . باقی په خپل نستوړی یا دَ کُرتے په پلاؤ بانده هم مسح کول جائز نۀ دی ، ځکه چه دا دَ مسح کوونکی تابع دے ددے حکم دَ لاس وغیره په شان دے. او دَ قرآن پاك ددے آیت نه ظاهر دی " لا یمسه الا المطهرون "

او په حدیث پاك کښې هم داسے قسم مضمون وارد دے .

ودخول مسجد : لکه څنګه چه په روایت کښې دی " انی لا احل المسجد لجنب او لحائض " یعنی دخولِ مسجد مطلقًا درست نۀ دی برابره خبره ده کۀ په جمات کښې تیریدل وی یا حصاریدل وی او دَ تمامو جُماتو هم دغه حکم دے ، عید ګاه ددے نه مستثنیٰ ده او دغه شان هغه ځائے په کوم کښې چه مونځ دَ جنازے ادا کولے شی ، دا دواړه ځایونه دَ جُمات په حکم کښې نۀ دی . والله اعلم !

الطواف : طواف هم په حالت دَ حیض او دَ نفاس کښې جائز نۀ دے برابره خبره ده کۀ طواف فرض وو یا نفل او جماع په حالت دَ حیض او دَ نفاس کښې حرامه ده او استمتاع ما فوق الازار حلاله ده مثلًا ښکلول او مسح کول .

واذا انقطع : ددے درے صورتونه دی . په پوره لس ورځو کښې به دَ حیض وینه بند شوے وی . یا دَ لسو ورځو نه په کم مدت کښې به بند شوے وی په اول صورت کښې بغیر دَ غسل کولو نه جماع حلاله ده او په دویم صورت کښې جماع بلا غسل درست نۀ ده ، کۀ دَ یو مونځ وخت پرے تیر شی نو بیا جائز ده ځکه چه دا حکمًا پاکه شوه او هم دا حکم د دریم صورت دے .

وَلَايَحِلُّ اِن انْقَطَعَ لِدُونِهٖ لِتَمَامِ عَادَتِهَا اِلَّا اَنْ تَغْتَسِلَ اَوْتَتَيَمَّمَ اَلْوَقْتَ الَّذِیْ انقَطَعَ الدَّمُ فِیْهِ زَمَنًا يَسَعُ الْغُسلَ والتَّحرِیمَةَ فَمَافَوْقَهٗ وَلَمْ تَغْتَسِلُ وَلَمْ تَتَیَمَّمْ حَتّٰی خَرَجَ الْوَقْتُ وَتَقضِي الْحَائِضُ وَالنُّفَسَاءُ الصَّوْمَ دُوْنَ الصَّلٰوةِ وَيَحْرُمُ بالجنابَةِ خَمْسَةُ اَشْيَاءَ الصَّلٰوةُ وقراءَ ةُ اٰيَة مِنَ الْقُرْاٰنِ وَمَسُّهَا اِلَّا بِغِلَافِ وَدُخولُ مَسْجِدٍوَالطَّوافُ وَيحرمُ عَلَى الْمُحدِثُ ثَلاثَةُ اشياءَ الصَّلٰوة وَالطَّوافُ وَمَسُّ الْمُصْحَفِ اَلَّابِغِلَافِ وَدَمُ الا ستِحَاضَه كَرُعَافٍ دَائِمٍ لَايَمْنَعُ صَلٰوةً وَلَاصَوْمًا ولاوَطْئًاوَتَتَوَضَّاءُ الْمُسْتَحَاضَةُ وَمَنْ بِهٖ عُذرٌ كَسَلَسَلِ بَوْلٍ واستِطْلَاق بَطنٍ لِوَقْتِ كُلِّ فَرْضٍ وَيُصَلُّونَ بِهٖ مَاشَآءُ وْامِنَ الفَرَائِضِ وَالنَّوافِلِ وَيَبْطُلُ وُضُوءُ الْمَعذورِيْنَ بِخُرُوْجِ الْوَقْتِ فقط وَلَايَصِيْرُمعذوراًحَتّٰی يَسْتَوعِبَهُ الْعُذرُ وَقْتًا كَامِلًالَيْس فِيْهِ انقطاعٌ بَعْدَذٰلِكَ وَشَرْطُ اِنقِطَاعِهٖ وخُرُوج صَاحِبِهٖ عَنْ كَوْنِهٖ

مَعْذُوْرًا خُلُوُّ وَقْتٍ كَامِلٍ عَنْهُ.

او که چرې د ښځې وینه د عادت مطابق دغه میعاد پوره کولو مخکښې بند شي البته هغه دې اولامبي یا په لامبلو چې قادت نه لري نو تیمم دې اوکړي او مونځ دې اوکړي په هغې باندې مونځ لازم شي (نو همبستري درست ده) ددې شکل دا دے چې وینه بنده شي او دومره وخت ملاؤ شي چې د هغې د پر تحریمه او لامبل کیدے شي یا ددې دواړو نه د زیات وخت وسعت وي ددې باوجود هغه اونه لامبي او تیمم اونه کړي حتیٰ چه د هغه مونځ وخت روان وي.

هغه ښځه کومې ته چې حیض و نفاس راځي په هغې باندې د روژې قضا لازم ده د مونځ نه ده لازم.

د جنابت په حالت کښې پنځه څیزونه حرام دي. ۱. مونځ کول. ۲. دقرآن کریم کوم یو آیت لوستل. ۳. د غلاف نه بغیر قرآن شریف نیول. ۴. په جماعت ورننوتل. ۵. طواف کول.

په بے اودسه باندې درې څیزونه حرام دي. ۱. مونځ کول. ۲. طواف کول. ۳. غلاف نه بغیر قرآن شریف خکلول.

د استحاضې وینه د دائمي تکسیر په حکم کښې ده ددې په وجه نه مونځ کول ممنوع دي او نه روژه او نه وطي (همبستري) مستحاضه او هغه سرے کوم چې صاحب عذر وي څنګه چې د متیازو څاڅکي د څخیدو بیماري او یا د خیټې جاري کیدل (ددست وغیره مسلسل راتلل) ددې حکم دادے چې دفرض مونځ په وخت دې اودس اوکړي او ددغه وخت دوران کښې چې څومر فرض او نفل ادا کوي ادا دې کړي.

ددغه معذورو اودس د وخت سره اختتام ته رسي. مګرشرط دادے چې ددې نه علاوه کوم بل شے په کوم سره چې اودس ماتیږي ترمینځه رانه شي. او معذور به تر هغه وخته پورې نه شماریږي ترکوسې چې دغه عذر په پوره وخت باندې محیط نه وي

چې د اودس او د مونځ دپاره هم انقطاع اونه شي. او دومره قدر وخت هم میلاؤ نه شي چې ددغه عذر نه د صحت په حالت کښې اودس اوکړے شي او مونځ ادا شي . د عذر د ثابتيدو دپاره دے لره شرط گردان شوے دے. او د عذر د دائمي دپاره دغه شرط دے چې ددې نه پس د هر مونځ ترمینځه دغه عذر موجود وي خواه (د هر وخت په مونځ کښې) يو ځل وي . او عذر ختميدو او د عذر والا عذر ختميدو کښې (او د هغه لره معذوري نه ثابيتدو) شرط دغه دے چې ديو مونځ په کامل وخت کښې دغه عذر نه وي .

توضيح : الوقت ، مطلقًا ئے اوفرمائيل : او دا مقيد دے دَ وخت سره او دا پنځه وختونه دي ، کۀ چرے دَ ځائبت په وخت کښې بند شوه او دَ هغے نه بعد ئے غسل اونۀ کړو او نۀ ئے تيمم اوکړو تردے پورے چه وخت دَ ظهر تير شو ، په صورت کښې به ددغه وخت مونځ ددے په ذمه باندے فرض وي حاصل دادے چه دَ حيض دَ بنديدو دوه صورتونه دي اول دَ زائد نه زائد مدت يعني چه په لسو ورځو باندے حيض بند شوے وي دويم دا چه دَ لسو ورځو نه په کمه مده کښې حيض بند شوے وي په دے صورت کښې به مجامعت په هغه وخت کښې حلال وي کله چه په لاندينې دريو ځيزونو کښې کوم يو اوموندلے شي (۱) چه غسل اوکړي . (۲) تيمم اوکړي او مونځ ادا کړي . (۳) په دے باندے ددغه وخت مونځ قضاء لازم شي ، او قضاء به په هغه وخت کښې لازمه وي چه کله دَ حيض دَ بنديدلو په وخت کښې دومره قدرے وخت باقي وي چه دا په هغے کښې غسل کولے شي او تکبير تحريمه په کښې ادا کولے شي او دَ زوال نه وړاندے وخت مهمل وخت دے ددے دَ تيريدو به هيڅ اعتبار نۀ وي ، دغه شان کۀ دَ نمر دَ راختلو نه مخکښې وينه بند شي نو ددے هم دغه حکم دے . اوس په دے صورت کښې کۀ دومره قدرے وخت نۀ وي نو په دے باندے مونځ واجب نۀ دے .

دم الاستحاضة : دا وينه دَ رحم نه نۀ خارجيږي . ددے علامت دا بيان کړے شوے دے چه په دے کښې بوئي نۀ وي . چنانچه په حديثِ پاك کښې راغلے دي " قال عليه السلام

اجتنبی الصلوة ایام حیضك ثم اغتسل وصلی وتوضئ لکل صلوة" په ایام حیض کښی مونځ نۀ کوه ددے نه بعد دَ زیات نه زیات دَ مدت حیض (لس ورځے) دَ ختمیدو په صورت کښی غسل اوکړه او دَ هر مونځ دپاره اودس کوه او په یو روایت کښی عبارت دارنګه دے" ان قطر الدم علی الحصیر" اګر چه دا دَ وینے قطره (څاڅکے) په چټائئ باندے وی.

کَسِلس البَول: دَ لام په فتحے سره، برابر څاڅکی راتلل او دَ لام په کسرے سره دا یو مرض دے چه دَ هغے څڅیدل منقطع نۀ وی، کۀ هغه دَ مثانے په کمزورئ سره وی او کۀ دَ یخنئ په غالب کیدو سره.

بخروج الوقت: دَ امام ابو حنیفهؒ او دَ امام محمدؒ په نزد باندے دَ وخت په ختمیدو سره اودس ماتیږی، امام زفرؒ فرمائی چه صرف دَ وخت په دخول سره اودس ماتیږی امام ابو یوسفؒ فرمائی چه په هر یو سره اودس ماتیږی (یعنی دَ وخت په دخول او خروج دواړو باندے).

فائده: حاصل دا چه کۀ ناقضِ وضوء مثلاً متیازے بهیږی نو په وخت کښی دننه به اودس کار آمد منلے شی او ناقض به نظر انداز کولے شی څکه چه دَ ادائے صلوة ضرورت پوره شو ددے وجے نه دا اودس اوس بے کار او بے اثر شو په دے سره مونځ کول جائز نۀ دی بلکه حرام شو. غالباً دَ "یبطل" قید په دے رعایت سره واقع شو.

بَابُ الاَنجَاسِ والطَّهارة عَنهَا

باب دے په بیان د نجاستونو او د هغے نه د پاکئ په بیان کښی

تَنقَسمُ النِّجاسَةُ اِلٰی قِسمَینِ غَلِیظَةٌ وَخَفِیفَةٌ فَالغَلِیظَةُ کَالخَمرِ وَالدَّمِ المَسفُوحِ وَلَحمِ المَیتَةِ وَاِهَابِهَا وَبَولِ مَا لا یُؤکَلُ وَنَجوِ الکَلبِ وَرَجِیعِ السِّبَاعِ وَلُعَابِهَا وَخُرءُ الدَّجَاجِ وَالبَطِّ وَالاوَزِّ وَمَا یَنقُضُ الوُضُوءُ بِخُرُوجِهِ مِن بَدَنِ الاِنسَانِ وَاَمَّا الخَفِیفَةُ فَکَبَولِ الفَرسِ وَکَذَا بَولِ مَا یُؤکَلُ لَحمُهُ وَخُرءِ طَیرٍ لا یُؤکَلُ وَعُفِیَ قَدرُ الدِّرهَمِ مِنَ المُغَلَّظَةِ وَمَا دُونَ رُبعِ الثَّوبِ اَوِ البَدَنِ وَعُفِیَ رَشَاشُ بَولٍ کرؤس الابرِ وَلَوِ ابتَلَّ فَرَاشٌ اَو تُرَابٌ نَجِسَانِ مِن عَرَقِ نَائِمٍ اَو بَلَلِ قَدَمٍ وَظَهَرَ

اثرُ النّجاسةِ فِی البَدَنِ وَالْقَدَمِ تنجّسا وَاِلّا فلا كما لا ينجسُ ثوبٌ جافٌ طاهرٌلُفّ فی ثوبٍ نجسٍ رَطبٍ لاينعصرُ الرّطْبُ لوعُصِرَوَلاينجسُ ثوبٌ رَطبٌ بنشرِهٖ عَلٰی اَرضٍ نجسةٍ يابسةٍ فتندّتْ منهُ وَلابِرِيحٍ هَبّتْ عَلٰی نِجاسةٍ فاصابتِ الثّوبَ اِلّااَنْ يَظْهرَاَثَرُها فيه.

ترجمه : نجاستونه او د نجاستو پاکول .

نجاست په دوقسمه وی . ۱ . غلیظه . ۲ . خفیفه . غلیظه مثلاً شراب او بهیدلو والا وینه او د مردار شئی غوښه او ددی بغیر د دباغت څرمنه او نه خوړلو والا ځناورومتیازی او د ځیرلو والا ځناورو(زمرے وغیره) او د سپو پاخانه او ددے ذکر کړے شوو ځناورو لعاب ، د هیلو ، د بطخو او د چرګانو غل او داسې ځیزونو کوم چې د انسانی بدن سره په لګیدو سره اودس ماتوی.

او نجاست خفیه مثلًا د اس متیازے او د هغه ځناورو متیازی د کومو چې غوښه خوړل کیږی او د هغه مارغانو غل د کومو چې غوښه خوړل کیږی . یو درهم درینمی ماشی په قدر نجاست غلیظه معاف ده (ددی په لګیدو سره مونځ کیږی) او د څلورمی خصی نه کمه په کپړه یا په بدن لګیدلی وی نو معاف وی او متیازی که د ستنے د سورو برابر پریوځی نو معاف دی . (ددی وینځل واجب نه دی)

او که چری د سملاستلو والا په خوله خاوره یا بستره ترشي یا د قدم په تریٔ سره دغه دواړه ځیزونه لونده شی او د نجاست اثر په بدن او قدم کښې ظاهر شی نو د دواړو د ناپاکئ که نه وی نو د دواړو د پاکوالی حکم هم نه دے څنګه چې هغه خشکه کپړه نجس نه وی کومه چې په نجس تر کپړه کښې راونغړل شی (او په پاکه کپړه ددغی ناپاکی کپړی تری (لوند والے)راشی)خو دغه رنګ ناپاکی نه چې د کوم په نچوړ کولو سره ترینه څاڅکی اوڅاخی. (نو په دغه مونځ کول درست دی)یا ترکپړا چې په اوچه زمکه باندې خوره شی چې زمکه د هغی سره لونده شی (نو کپړا نه نجس کیږی)او د هغې هوا سره به هم نه نجس کیږی کومه چې په ناپاکئ باندی لړی او تر کپړے پوری

رسی . البته که چری د پاکۍ اثر په کپړا باندې ظاهر شو نو دا به ناپاکه شی.

توضیح : دلته کښی ئے دَ نجاستِ حقیقیه استعمال ضروری اونهٔ ګڼړلو . ځکه چه نجس عام دے حقیقی ، حکمی دواړو ته شامل دے نو په دے باب کښی دَ نجاستونو او د هغے نه دَ طهارت او دَ هغے صورتونه بیانوی .

غلیظة : یعنی ټینګ یا سخت . دا ددے وجے نه چه په دے کښی دَ معافۍ حصه ډیره کمه ده .

خفیفة : یعنی سپك ، دا ددے وجے نه چه ددے زیاته حصه معاف کیږی باقی دَ وینځلو متعلق په دے دواړو قسمونو کښی څه فرق نشته دے ، دَ وینځلو طریقه دَ دواړو یو شان ده.

په غلیظه او خفیفه کښی دَ ائمه ؤ اختلاف دے امام اعظم ابو حنیفهؒ فرمائی چه نجاستِ غلیظه هغه دے کوم چه په نص سره ثابت وی او دَ دویم نص سره ددے تعارض نهٔ وی او په کوم یو کښی چه دَ دوو نصونو تعارض وی چه دَ یو نص نه دَ هغے دَ نجس کیدو او دَ دویم نه دَ هغے پاکی ثابت وی نو په دے صورت کښی دَ نجاست والا صورت اختیار زیات اولیٰ دی . لکه دَ هغه څناورو متیازے دَ کومو چه غوښه خوړلے شی .

کالخمر : مصنف کالخمر مقید ذکر اوفرمائیلو ددے وجے نه باقی مشروباتِ محرمه لکه طلاء وغیره ددے متعلق درے روایتونه دی . په یو روایت کښی ئے مغلظ فرمائیلے دی ، په دویم روایت کښی ئے دے لره مخفف فرمائیلے دی ، په دریم روایت کښی ئے پاك فرمائیلے دی ، په خلاف دَ خمر چه دا بالاتفاق مغلظ دی ځکه چه ددے حرمت قطعی دے ، دَ خمر نه علاوه دَ نورو مشروباتو حرمت قطعی نهٔ دے .

الدم المسفوح : دَ مسفوح لفظی معنیٰ ده بهولے شوے ، چنانچه کومه وینه چه دَ جاندار نه اوځی اوبهیږی نو دَ هغے هم دا حکم دے . دَ ذبح په وخت کښی چه کومه وینه ووځی نو دَ هغے دا حکم دے داسے وینه کهٔ جَم هم شی نو بیا به ئے هم دا حکم وی . البته دَ

مذبوح ځناور دَ غوښے نه چه کومه وینه راوځی هغه معاف ده ، دَ زړهٔ ، اینے وینه او دارنګه هغه وینه کومه چه ناقضِ وضوء نهٔ وی ، دَ ماشی ، سپګئ او دَ میانو وینه معاف ده او دغه شان دَ شهید دپاره دَ شهادت وینه معاف ده . دَ دمِ مسفوح عامه پیژندنه داده چه په هوا لګیدو سره هغه ټینګه شی او اوچه شی .

لحم المیتة : دَ مردارے کچه ځرمن چه په هغے کښی وینه وی یعنی کومے چه دباغت نهٔ وی ورکړے شوے .

بول ما لا یوکل لحمه : برابره خبره ده چه دا وړوکے ولۓ نهٔ وی ، او غوښه تردے پورے چه دَ چوپایانو غُل لکه پړانګ ، خنزیر وغیره ، مګر دَ غوښے خوړونکی مارغه دَ غُلودا حکم نهٔ دے هغه نجاستِ خفیفه دے ، دَ مرے غل پاك دی ځکه چه ددے نه بچ کیدل مشکل دی . والله اعلم !

وما ینقض : کوم څیز چه دَ انسان دَ جسم نه اوځی او په هغے باندے اودس مات شی نو هغه دَ نجاستِ غلیظه په حکم کښی دے ، لیکن ریح مستثنیٰ کړے شوے دے ، دا دَ اصح قول مطابق پاك دے دلته کښی دَ ناقض نه مراد ناقضِ حقیقی دے . مثلاً خوب ، قهقهه دا دواړه به په پاکئ او ناپاکئ سره نهٔ شی متصف کولے .

بول ما یؤکل لحمه : یعنی اس ، خچر ، خر ، غوا ، میښه ، چیلئ بیزئ ددے ځناورو پچے او څوتے نجاست مغلظه دی دَ امام اعظمؒ په نزد باندے او صاحبینؒ فرمائی چه دا نجاست خفیفه دی .

وَعُفِیَ : یعنی چه کوم مقدار پاك دے بغیر دَ ازالۂ نجاست نه ورسره مونځ جائز دے او په کښی کراهت نشته دے او کهٔ نجاست جمع کړے شی او هغه دَ درهم په مقدار کښی شی نو اوس به مونځ مکروه وی ، یا دَ مقدارِ درهم نه کم دے او دَ مونځ وخت راغے او په وخت کښی ګنجائش شته دے نو دَ نجاست لرے کول (کوم چه په بقدرِ عفو دے) افضل دی .

قدر الدرهم : یعنی کهٔ چرے نجاست مغلظه دَ جسم والا وی نو په هغے کښِ دَ مقدار دَ درهم (یعنی دَ وزن) اعتبار به وی چه دَ هغے مقدار شل قیراطه دے او کهٔ بهیدونکی او

مائع وی نو په دے کښې به دَ لاس دَ تلی دَ پلنوالی اعتبار وی .

الا فلا : یعنی کهٔ په بدن او په خپه کښی دَ نجاست اثر ظاهر نهٔ وی نو په دے صورت کښی به ناپاک نهٔ وی .

ویطهر مُتَنَجِّسٌ بِنَجَاسَةٍ مَرئِیَّةٍ بِزَوالِ عَینِهَا وَلَوبِمَرَّةٍ عَلیَ الصَّحِیحِ وَلَایَضُرُّ بقاءُ اثرشقَّ زَوَالُهُ وَغَیرِالمَرئِیَّةِ بِغَسْلِهَاثَلَاثًاوَالعَصْرِ کُلَّ مَرَّةٍ وَتَطْهُرُالنِّجَاسَةُ عَنِ الثَّوْبِ وَالبَدَنِ بِالمَآءِ وَبِکُلِّ مَائِعٍ مُزِیلٍ کَالخَلِّ وَمَآءِ الوَرْدِ وَیَطْهُرُالخُفُّ وَنَحْوُهُ بالدَّلكِ مِنْ نَجَاسَةٍ لَهَاجِرمٌ وَلَوکَانَتْ رَطْبَةً وَیَطْهُرُالسَّیفُ وَنَحْوُهُ بِالمَسْحِ وَاِذَاذَهَبَ اثر النِجَاسَةِ عَنِ الاَرضِ وَجَفَّتْ جازت الصَّلٰوة عَلَیهَا دُوْنَ التَّیَمُّمِ مِنهَا وَیَطْهرُمَابِهَامِنْ شَجَرٍوَکَلَاءٍ قَائِمٍ بجفافِهِ وتَطْهُرُنجاسَةٌ اِستحالَتْ عَیْنُهَا کَانْ صَارَتْ ملحًااواحترَقَتْ بِالنَّارِوَیَطْهرُالمَنِیُّ الجافُّ بفرکِهٖ عَنِ الثَّوْبِ وَالبَدَنِ وَیَطْهُرُالرطبُ بِغَسْلِهٖ.

او ښکاریدلو والا نجاست (په بدن یا په کپړو باندې اولګی نو) د نجاست په لرے کیدو سره د پاکئ حکم دے . خواه که هغه په یو ځل د وینځلو سره ختم شی که چرې ددې اثر باقی پاتی شی نو ددغی ختمول سخت شی . او هغه نجاست کوم چې ښکاری نه هغه درے ځلی اووینځئ او هر ځل ئې نچوړ کړئ.

د بدن او د کپړو نجاست په هر هغه څیز باندې لرې کیږی او پاکی حاصلیږی کوم چې بهیدونکے وی لکه چې اوبه ، سرکه او ګلاب وغیره . او که چرې په جرابو وغیره باندې د جرم والا نجاست اولګی نو په مږلو سره پاکیږی که چرې نجاست لوند ولی نه وی.

او په توره وغیره پاکولو سره او د کپړے وغیره صفاکولو سره پاك شی او د زمکه نه د نجاست اثر ختم شی او زمکه اوچه شوی وی نو زمکه به پاکه شی . او په دی باندې به مونځ کول جائز وی . خو تیمم به دی سره جائز نه وی . او ونی او په دی باندې زرغون واښه د زمکی د اوچیدو سره پاك تصور کیږی.

او هغه نجس شے د کوم په ذات کښې چې انقلاب راشی (خر په نمك دان کښې پریوځی) او نمك جوړ شی یا په اور کښې اوسوزی (مثلًا چې نجس شے ایره شی) نو هغه پاك تصور کیږی.

او خشکه منی د کپړے او د بدن په ګرولو سره د کپړے او د بدن د پاکیت حکم دے او چې تر وی نو په وینځلو سره بدن او کپړه پاکیږی.

توضیح : یطهر ئے مطلقًا اوفرمائیل . او نجس عام دے دواړو قسم دَ نجاست لره شامل دے ، نجاستِ خفیفه او نجاستِ غلیظه . برابره خبره ده کۀ هغه نجاست په بدن باندے وی یا په کپړا باندے یا په لوښی وغیره باندے .

مرئیة : نجاست په دوه قسمه باندے دے (۱) نجاستِ مرئیه (۲) نجاست غیر مرئیه .

مرئیه هغه نجاست دے چه هغه دَ اوچیدلو نه بعد په نظر باندے نۀ راځی لکه متیازے وغیره .

علی الصحیح : ددے نجاست دَ جِرم دَ زائله کیدلو نه بعد دے دوه کرته وینځی .

شق : یعنی چه دَ هغے دَ داغ دَ زائله کیدلو دپاره صابن وغیره ته ضرور پیښیږی پس کۀ چرے صابن ئے استعمال نۀ کړو او دَ هغه ناپاکئ رنګ باقی پاتے شو مثلًا دَ ناپاکو تیلو داغ باقی پاتے شو نو په دے کښی څه حرج نشته دے کپړا پاکه شوه البته دَ مردارے چربی په پوره طور باندے لرے کول او صفا کول ضروری دی . په خورین لوښی باندے به درے ځله اوبۀ واچولے شی او په هر ځل کښی اوبۀ پرے دومره حصارے شی چه په اوبو سره مکمل طور باندے تر شی .

تطهر النجاسة : دلت کښی دَ نجاست نه مراد نجاستِ خفیفه دے ، ددے وجے نه چه نجاست حکمیه نۀ لرے کیږی دَ جسم نه په مائع مزیل سره .

وبکل مائع مزیل : په مزیل قید سره هغه څیز خارج شو چه په هغے باندے نجاست

نۀ لرے کیږی لکه تیل او غوړی او پی او کوم څیزونه چه ددے مشابه وی او ناپاکه کپړا دَ هغه څناورو د متیازو نه دَ کومو غوښه چه خوړلے شی ، نجاست خو زائله کیدے شی مګر هغه کپړا به ناپاکه وی ، دَ هغه اشیاؤ پاك کیدل شرط دی په کومو سره چه پاکی حاصلولے شی ځکه چه کوم څیز خپله پاك نۀ وی نو په هغے سره پاکی نۀ شی حاصل کیدے او هغه څیز دَ کوم چه نچوړ کول مشکل وی نو دَ هغے صورت دادے چه یو ځل ے اووینځی او بیا دے پریږدی تردے پورے چه دَ اوبو څڅیدل ترے نه بند شی په دویم ځل دے اووینځی او بیا دے پریږدی ترڅو چه دَ اوبو څڅیدل بند شوے نۀ وی داسے دے درے وارے اوکړی . الله اعلم .

ونحوه : یعنی صیقل دار څیزونه کوم چه نجاست نۀ راکاږی ، مثلًا آئینه ، لوښی ، پالش کړے شوی څیزونه وغیره دا په مږلو او ګرولو سره پاکیږی ، ددے وینځل ضروری نۀ دی

واذا ذهب : یعنی کۀ چرے په کپړا یا په بدن باندے نجاست اولګی او هغه اوچ شو نو دا څیزونه به پاك نۀ وی .

دون التیمم : دا طهارت به دَ مونځ دپاره وی دَ تیمم دپاره به نۀ وی ددے وجے نه دَ تیمم دپاره چه دَ کوم طهارت شرط دے هغه په قرآن مجید سره مخصوص دے او دا په سنت او اجتهاد سره نائب دے .

ویطهر : یعنی دَ سړی او دَ ښځے دَ منئ حکم یو دے کۀ اوچه شی نو په ګرولو سره پاکیږی . دلیل دَ حضور ﷺ حدیث دے کوم چه دَ حضرت عائشے ؓ نه روایت دے " کنت اغتسل الجنابة ای المنی من ثوب النبی ﷺ .

(فصلٌ) يَطْهُرُ جِلْدُ الْمَيْتَةِ بِالدِّبَاغَةِ حَقِيْقِيَّةً كَالْقَرَظِ وَبِالْحُكْمِيَّةِ كَالتَّتْرِيْبِ وَالتَّشْمِيْسِ اِلَّا جِلْدَ الْخِنْزِيْرِ وَالْاٰدَمِيِّ وَتَطْهُرُ الزَّكَاةُ الشَّرْعِيَّةُ جِلْدَ غَيْرِ الْمَاكُوْلِ دُوْنَ لَحْمِهٖ عَلٰى اَصَحِّ مَا يُفْتٰى بِهٖ وَكُلُّ شَيْءٍ لَا يَسْرِىْ فِيْهِ الدَّمُ لَا يَنْجُسُ بِالْمَوْتِ كَالشَّعْرِ وَالرِّيْشِ الْمَجْزُوْزِ وَالْقَرْنِ وَالْحَافِرِ وَالْعَظْمِ

مَالم یَکُن بِهٖ دَسَمٌ وَالعَصَبُ نَجِسٌ فِی الصَّحِیۡحِ وَنافجۃُ المِسۡكِ طَاهِرَۃٌ كَالمِسۡكِ وَاَكۡلُهٗ حَلَالٌ وَالزَبَاد طَاهِرٌ تَصِحُّ صَلٰوۃُ مُتَطَیِّبٍ بِهٖ.

فصل: وباغت سره د مردار څرمنه پاکه شي . دباغت (رنګول) دی حقیقیه وی . مثلًا هغه څرمنه کومه چې د کیکر د ونــې په رنګ دونـې د پاڼو سره وباغت شوی وی وخواه وباغت(رنګول) حکمیه وی مثلًا په څرمنه باندې خاوره میلاؤ شی او بیا هغه په نمر کښې اوچه کړے شی . مګر دځناور او د انسان څرمنه د وباغت نه پس هم ناپاکه وی .(د انسان څرمنه د تکریم په وجه او د خنزیر د نجس والی په وجه سره) او په شرعی طریقی سره د حرام ځناورذبح کولو سره زیات صحیح او د مفتی په قول سره د هغی څرمنه پاکه شی غوښه ئې پاکه نه وی او د ځناور د بدن هر هغه شی په کوم کښې چې وینه سرایت نه کوی د هغی د مرګ نه پس هغه نه نجس کیږی څنګه چې دغه پنځه خیزونه دی . ۱. ویخته . ۲. کټ شوی وزری. ۳. ښکرونه . ۴. نوکه. ۵. هغه هډوکے په کوم چې غوړوالئ پاتی نه شی . پاك وی . او د صحیح قول مطابق پټهی نجس وی او د مشك په رنګ نافـۀ مشك هـم پاك او د خوړل حلال دی او زباد (یو قسم خوشبو کومه چې د یو ځناور نه حاصلیږی او د غه ځناور د پیشو په رنګ ددی نه لږ شانتی لوئ وی او دغه ځناور ته هم الزباد نه سورالزباد او "قط الزباد "وئیلی کیږی . ظاهره ددغی خوشبو لږولو سره مونځ کول جائز دی.

توضیح : جلد المیتة : دا عام دے دَ هاتهی څرمن هم دَ دباغت نه بعد پاکه ده امام محمدؒ فرمائی چه هاتهی نجس العین دے ، پاتے شو دَ انسان او دَ خنزیر څرمن نو دَ انسان څرمن ددۀ دَ مکرم کیدو او مشرف کیدو په وجه سره ناپاك ده او دَ خنزیر څرمن دَ نجس العین کیدو په وجه سره . باقی څرمنے دَ دباغت نه بعد پاکے دی .

الدباغة : دَ بدبوئیٔ او دَ نجس رطوبت لرے کولو ته وائی .

کالقرظ : دَ قرظ ترجمه په عام طور باندے ورق السلم یعنی دَ کیکر پانړے دی. چنانچه په مراقی الفلاح کښې هم دا اختیار کړے شوے دی .

کِتَابُ الصَّلٰوةِ

کتاب دے په بیان د مانځه کښې

یُشتَرطُ لِفرضیتِهَاثَلاثَةُ اَشیَاءَ الاسلامُ وَالبُلوغُ وَالعَقلُ وتُؤمَرُبِهَاالاَوْلادُلِسَبعِ سِنِیْن وتُضرَبُ علیهَالِعَشرٍبِیَدٍلابِخَشْبَةٍ واسبَابُها اوقاتُهَاوَتجب باَوّل الوَقتِ وُجُوبًامُوَسَّعًاوَالاَوْقَاتُ خَمْسَةٌ وَقتُ الصُّبحِ مِنْ طُلُوعِ الفَجرِالصَّادِقِ اِلٰی قُبَیل طُلوعِ الشَّمْسِ وَوَقْتُ الظُّهرِمن زَوَالِ الشَّمْسِ اِلٰی اَنْ یصیرظِلّ کُلّ شَیْءٍ مِثْلَیْهِ اَومثلهٗ سِوٰیٰ ظِلّ الاِستِواءِ واختارالثَّانِیَ الطَّحَاوِیُّ وَهُوَقَوْلَ الصَّاحِبَیْنِ ووقتُ العَصرِمن ابتداء الزیادة علی المثل اوالمِثلَیْن اِلٰی غُرُوْبِ الشَّمسِ وَالمَغرِبُ مِنْهُ اِلٰی غُرُوبِ الشَّفَقِ الْاَحْمَرِعَلٰی المفتیٰ بِهٖ وَالعِشَاءِ وَالوِترمِنهُ اِلٰی الصُّبحِ وَلایُقدَّمُ الوتر عَلیَ العِشاءِ لِلتَرتیبِ اللّازمِ وَمَنْ لَمْ یَجِدْوَقتهُمَالَم یَجباعَلَیْهِ وَلایَجْمَعُ بَیْنَ فَرْضَیْنِ فِی وَقتٍ لِعُذرٍالَّافِی عرفة لِلحَاجّ بِشَرْطِ الاِمَامِ الاَعظَمِ وَاِلا حرامٍ فیجمَعُ بَیْنَ الظُّهرِوَالعَصرجَمعَ تقدیمٍ ویجمع بَین المغربِ والعشاءِ بمزدَلفة ولَم یَجزِالمغربُ طَرِیقَ مُزْدَلَفَةَ ویُستَحب الاسفارُبالفجرِ لِلرِّجَالِ وَالِابرادُبالظهرفِی الصَّیفِ وتعجیلُهٗ فِی الشِّتَاءِ اِلَّافِیْ یَومِ غَیمٍ فیؤخّرفیهِ وَتَاخِیْرُالعِشَاءِ اِلٰی ثُلثِ اللَّیلِ وتَعجِیْلُهٗ فِی الْغَیمِ وَتَاخِیرُالوِترِاِلٰی آخِرِاللَّیلِ لِمَن یَّثِقُ بِالانتِبَاهِ.

ترجمه :

درے څیزونه د مونځ دپاره شرط کړے شوے دی .۱. اسلام . بلوغت ته رسیدل. ۳. عقل(په هوش و حواس کښې) د اوؤ کالو په عمر کښې د مونځ حکم کوئ

او د لسو کالو په عمر کښې د مونځ نه کولو په صورت کښې په لرګی سره بلکه په لاس سره ئې اووهئی . د مونځ دفرضیت اسباب ددی وختونه دی . د مونځ وجوب ددی په اول وخت کښې اوشی او تر آخره وخته پوری کیږی. د مونځ وختونه پنځه دی .

۱. د سحر د مونځ وخت ابتداء د تیری نه واخله تر نمر خاته پوری باقی وی .

۲. د ماسپخین مونځ د زوال نه شروع شی او د هریو شی سورے چې د اصل سورے نه علاوه په دوچنده شی نو مونځ کیږی . دامام طحاویؒ اختیار کړے شوے قول بل دے . امام ابو یوسفؒ او امام محمدؒ هم دغه فرمائی .

۳. او د مازیګر وخت په یو مثل یا په دوو مثلو اضافی سره د نمر د پریوتو پوری دے .

۴. د ماښام د مونځ وخت د مفنیانو د قول په مطابق د نمر پریوتو نه تر هغې وخته پوری دی چې په آسمان سور والے ښکاره شی .

۵. د ماسخوتن او وتر شفق (سرخی یا د سپین والی تر غائبیدو نه پس د سحر طلوع پورے دے . او د ماسخوتن په وتر به مقدم په لازم ترتیب په وجه به مقدم نه کوؤ. او چاته چې ددی دواړو وخت میلاؤ نه شی په هغې باندې ددی دواړو (مونځ د ماسخوتن او د وترو)وجوب به هم نه وی.

او د څه عذر په وجه دوه فرضه په یو وخت کښې نه کیږی (چې د یو فرض په وخت کښې دواړه فرضه اداوکړے شی)البته امام المسلمین (یا ددی قائم مقام)او د احرام په شرط سره دحاجیانو دپاره په عرفات کښې د ماسپخین او د مازیګر او په مزدلفه کښې د ماښام او د ماسخوتن په یو ځائې کړل (او په یووخت کښې دوه فرضی مونځونه ادا کول)درست دی .

او د ماښام مونځ په هغه ورځ د مزدلفه په لاره کښې کول جائز دی او د سړو د پاره په اسفار باندې د سحر د مونځ ابتداء کول مستحب دی او په ګرمی کښې د ماسپخین

مونځ په یخاؤ کښې او په یخنئ کښې زر کول مستحب دی البته که وریځ وی نو (بلاتحصیص موسم)تاخیر کول مستحب دی .

او د ماز یګر مونځ تر هغه وخته پورې مؤخر کول مستحب دی چې په نمر کښې څه تغیر نه وی راغلی او چې وریځ وی نو زر کول باعث استحباب دی او د ماښام مونځ په جلدئ یعنی زر کول مستحب دی البته که وریځ وی نو مؤخر کول ئې مستحب دی او د ماسخوتن په مونځ کښې د شپې تر دریمې حصې پورې تاخیر کول مستحب دی او کومه ورځ چې وریځې وی نو زر کول باعث استحباب دی . او چې چا لره د پاسیدو یقین وی نو هغه دپاره وتر د شپې تر آخری پار پورې مؤخرکول مستحب دی (او که د بیداری یقین ئې نه وی نو د ماسخوتن د مونځ سره دی ئې ادا کړی)

توضیح : مصنف دَ پاکئ او دَ هغې دَ متعلقاتو نه دَ فارغ کیدو نه بعد اوس ددے ځائے نه کتاب الصلوٰة بیانوی . دَ صلوٰة لغوی معنیٰ دُعا ده او اصطلاحی معنیٰ ئے ارکان مخصوصه او افعال مخصوصه دی .

یشترط : شرط هغے ته وائی کوم چه خارج له شئ نه وی یعنی دَ مونځ فرضیت موقوف دے لیکن دَ څو څیزونو په موندلو سره (۱) مسلمان کیدل : دَ اسلام نه مخکښې عبادت معتبر نهٔ دے . (۲) بالغ کیدل : دَ بالغ کیدو نه مخکښې دَ فروعاتِ شرائع مخاطب نهٔ وی (۳) عاقل کیدل : دَ عقل په نهٔ کیدو سره هم ددے مکلف نهٔ شی جوړیدے .

لفرضیتها : دَ فرض دوه قسمونه دی یو فرض عین ، دویم فرض کفایه . فرض عین هغه دے چه په هر مکلف باندے دَ هغے ادائیګی لازم وی او دَ بعض په ادائیګئ سره دَ جلمه څیزونو نه بری کیږی نهٔ لکه ایمان وغیره . فرض کفایه : هغه دے چه په جلمه مسلمانانو باندے لازم وی دَ بعض افرادو په ادائیګئ سره دَ تمامو مسلمانانو نه ادا کیږی لکه جهاد ، مونځ دَ جنازے . دَ فرض مونځ فرضیت په قرآن مجید سره ثابت دے .

موسّعًا : لفظی ترجمه ددے داده : مونځ واجب کیږی دَ وخت په اوله حصه کښې په

داسے وجوب سره چه دَ هغے گنجائش ورکړے شوے دے . مطلب دادے اگر چه په اوله حصه کښې دے وجوب شروع کیږی مگر گنجائش شته دے چه دے لره دَ وخت په درمیان یا په آخری حصه کښې ادا کړی ، دَ آخری حصے مونځ ته به قضاء نهٔ شی وئیل کیدے البته کهٔ دَ وخت دَ تیریدلو نه بعد ئے ادا کوی نو بیا به گنهگار وی .

الصادق : فجر صادق یا صبح صادق هغه سپین والے دے کوم چه دَ مشرق طرف ته دَ آسمان په کناره باندے شمالاً جنوبًا خوره کړے شوے په نظر باندے راځی ، او هغه په مزه مزه باندے خوریږی غائب کیږی نهٔ . او کومه روښنئ چه ددے نه وړاندے دَ آسمان په مینځ کښې په نظر باندے راځی کومه چه لږ وخت پس غائبیږی نو هغے ته فجر کاذب یا صبح کاذب وئیلے شی ، دَ هغے هیڅ اعتبار نشته دے هغه هم په شپه کښې داخل ده .

ظل الاستواء : دَاستواء معنیٰ ده سیدها اودریدل ، دَ ظل معنیٰ ده سورے . هغه آخری حد چه دَ هغے نه بعد نمر نور نهٔ بلندیږی بلکه واپس کیږی هغے ته استواء وئیلے شی هم دغه نصف النهار وی په دغه وخت کښې چه شمالاً جنوبًا څومره قدرے سورے باقی پاتے شی هغے ته ظل استواء یا سایه اصلی وئیلے شی . په دے وخت کښې هیڅ قسمه مونځ جائز نهٔ وی ددے نه بعد نمر مغرب طرف ته اوړی نو هغے ته زوال وئیلے شی ، دَ زوال سره سره هغه سورے کوم چه جنوبی یا شمالی وو ، مشرق طرف ته زیاتیږی . اوس خو دا متفقه مسئله ده چه دَ ماسپخین مونځ دَ زوال نه بعد شروع کیږی البته په دے کښې اختلاف دے چه ترکومه پورے باقی پاتے کیږی ، دَ امام صاحبؒ په نزد باندے چه دَ هر څیز سورے دوه چنده ته اورسی سوا دَ سایهٔ اصلی نه . لیکن صاحبینؒ فرمائی چه کله سورے یو مثل یعنی دَ هغه شی برابر شی . بیا دَ یو قول مطابق دَ مازیگر دَ وخت ابتداء به هم دَ دوو مثل یا دَ یو مثل نه بعد شروع کیږی ، یعنی دَ امام صاحبؒ په نزد باندے چه دَ هر څیز سورے دوه چنده ته اورسی او دَ صاحبینو په نزد چه دَ سایه اصلی نه بغیر دَ هر څیز سورے یو چند ته اورسی نو بیا به دَ صلوة العصر وخت شروع کیږی .

دَ زوال دَ پیژندلو طریقه داده چه په هموار زمکه باندے دے یو لرگے په هغه مقام

باندے ښخ کړېشی او سورے چه کوم ځائے پورے لاړ شی نو هلته دے یو نشان اولګوی. کله چرے سورے دَ هغه نشان نه کم شو نو پوهه شه چه اوس لا زوال نهٔ دے شوے او کله دَ هغه نشان نه سورے زیات شو نو دَ زوال وخت ختم شو او سورے بند شو نو په دے سره به پیژندلے کیږی چه دَ زوال وخت دے.

الشفق: یعنی دَ شفقِ ابیض تر غروب پورے دَ ماښام وخت باقی پاتے کیږی. دَ غروب آفتاب نه بعد چه کومه سرخی وی نو هغے ته شفق احمر وئیلے شی ددے نه بعد چه کله سپین والے ظاهریږی نو هغے ته شفق ابیض وئیلے شی.

والعشاء والوتر: دَ ماسخوتن دَ مونځ او دَ وترو وخت دَ غروبِ شفق نه بعد شروع کیږی او تر دَ صبح صادق پورے باقی پاتے کیږی.

نلترتیب: یعنی لکه څنګه چه ترتیب په فرضو کښی دے نو دغه شان په واجبو کښی هم دے لهذا لکه څنګه چه دَ ماښام نه مخکښی دَ ماسخوتن مونځ جائز نهٔ دے نو دغه شان دَ ماسخوتن دَ مونځ نه وړاندے دَ وترو مونځ هم جائز نهٔ دے پس عدمِ جواز دَ ترتیب په سبب سره دے.

اسفار: اسفار یعنی روښانه کیدل، یعنی دومره تاخیر کول چه دَ صبا رڼړا خوره شی او ددے حد دادے چه په مسنون قراءت سره دَ مونځ لوستلو نه بعد که چرے معلومه شی چه مونځ فاسد دے نو چه دوباره ئے په مسنون قراءت سره ادا کولے شی. ګویا چه دَ نمر دَ راختلو نه دومره وړاندے مونځ شروع کړی چه په مسنون قراءت سره په کښی دوه کرتے مونځ ادا کیدے شی (یعنی تقریبًا شل مینټه وړاندے)

الابراد بالظهر: یعنی مستحب دی مؤخر کول دَ ماسپخین مونځ لره دَ ګرمئ په ورځو کښی. مګر زیات تاخیر درست نهٔ دے بلکه دَ یو مثل نه مخکښی ادا کول ضروری دی دَ صلوٰة الجمعه هم دا حکم دے. په یخنئ کی تعجیل مستحب دے البته دَ وریځے په ورځ کښی دے مؤخر کړی څکه چه دَ وریځے په ورځ کښی ویره ده چه مخکښی دَ وخت نه چرته نهٔ وی.

تاخیر العصر : یعني چه په نمر باندې نظر لګی برابره خبره ده کۀ دَ ګرمۍ موسم وی او کۀ دَ یخنۍ موسم وی . مطلب داد ې چه دَ نمر په رنړا کښې دومره فرق راغلے وی چه دَ هغې رنړا سترګې نۀ بریخه وی بلکه نظر ورته کیدې شی نو دا په رنړا کښې تبدیلی ده نو مونځ ددې نه وړاندې کول پکار دی .

لمن یشق بالانتباه : کوم سړې چه په خپل ځان باندې پوخ یقین لری چه دې به دَ شپې په آخری حصه کښې پاسی نو دَ هغه دپاره تاخیر کول مستحب دی . او مستحب دی دَ ماښام مونځ په جلدۍ سره کول برابره خبره ده کۀ یخنی وی او کۀ ګرمی ، البته دَ وریځې په ورځ کښې مؤخر کول مستحب دی او دَ ماښام دَ آذان او دَ تکبیر په درمیان کښې زیات فصل نۀ دی کول پکار ، دَ دریو آیتونو په مقدار باندې تاخیر کول پکار دی چه دَ آذان نه بعد دُعا لوستلې شی په حدیث مبارك کښې راغلې دی " ان امتی لا یزال بخیر مالم یؤخّر المغرب الی اشتباك النجوم مضاهاة للیهود "

فائده : دَ مونځ دَ ماسخوتن نه بعد ګپ شپ او قصې وغیره کول مکروه دی . ددغې ورځې اعمال نامه چه څنګه په مونځ سره شروع شوې وه نو اوس ئې هم هغه شان دَ ماسخوتن په مونځ باندې ختمه کړه . ددې دپاره چه په شروع کښې ئې هم مونځ وی او په آخر کښې ئې هم مونځ وی البته کۀ مطالعه یا څه دینی کار وی نو بیا مکروه نۀ دی .

چنانچه په حدیث پاك کښې راغلې دی چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل کۀ چرې زما په امت باندې شاق نۀ وو نو ما به دوی ته دَ ماسخوتن دَ مونځ تر دَ دریمې حصې دَ شپې پورې دَ مؤخر کولو حکم ورکړې وو ، په بل روایت کښې دَ نصف الفاظ دی . ددې تاخیر راز دادې چه جمعه کثیره وی او بل دا چه دَ ماسخوتن دَ مونځ نه بعد دنیوی خبرې نۀ کوی ، ځکه چه په یو روایت کښې دی نبی کریم ﷺ دَ ماسخوتن دَ مونځ نه مخکښې دَ اوده کیدو او دَ مونځ دَ ماسخوتن نه بعد ئې دَ دنیاوی ګپ شپ نه منع فرمائیلې ده .

(**فصلٌ**) ثَلاثَةُ اوقاتٍ لایَصِحُّ فیھَا شَیْءٌ مِنَ الفَرائِضِ وَالوَاجِبَاتِ الَّتِیْ لَزِمَتْ فِی الذِّمَّةِ قَبْلَ دُخُولِهَا عِنْدَطُلُوعِ الشَّمْسِ اِلٰی اَنْ تَرْتَفِعَ وعِنْدَاِسْتِوَائِھَا اِلٰی اَنْ تَزُوْلَ وَعِنْدَاِصفرارِهَااِلٰی اَنْ تَغْرُبَ وَیَصِحُّ اَدَاءُ مَاوَجَبَ فِیهَامَعَ الْکَراهَةِ کَجَنازةٍ حَضَرَتْ وسَجْدةِ اٰیَةٍ تُلِیَتْ فِیھَا کَمَاصَحَّ عَصْرُالیَوْمِ عِنْدَ الغُرُوْبِ مَعَ الْکَرَاهَةِ وَالاَوقَاتُ الثَّلاثَةُ یکْرَهُ فِیْهَاالنَّافِلةُ کَراهَةَ تَحْرِیْمٍ وَلوکَانَ لَهَاسَبَبٌ کَالمنذُوروَرکعَتِی الطَّوافِ ویکرَهُ التنفُّل بعدطُلُوعِ الفجرِ باکثرمِن سُنَّتِهٖ وَبَعْدَصَلٰوتِهٖ وَبَعْدَصَلٰوۃِ العَصْرِوقَبْلَ صَلٰوۃِ المغرِبِ وعندخُرُوجِ الخَطِیْبِ حَتّٰی یَفرُغَ مِنَ الصَّلٰوۃِ وعِنْدَالْاِقَامَةِ اِلَّاسُنَّةَ الفَجرِوقَبْلَ العِیدِوَلَوفِی المَنْزِلِ وَبَعْدَهٗ فِی المَسْجِدِوبین الجَمعَین فِی عَرْفَةَ وَمُزْدَلفَةَ وَعِنْدَضِیْقِ وَقْتِ المَکتُوبَةِ وَمُدَافَعَةِ الاَخبَثَیْنِ وَحُضُوْرِطَعَامٍ تَتُوقُهٗ نَفْسُهٗ وَمَایُشغِلُ البَالَ وَیُخِلُّ بِالخُشُوعِ.

فصل: د مونځ درے وختونه داسی دی چې په هغې د څه داسی فرض او واجبو ادا کول درست نه دی د کوم چې وجوب ددی وختونو د راتلو نه مخکښې شوی وی هغه درے وختونه دغه دی. ۱. د نمر خاته وخت حتیٰ چې هغه بلند او ښه روښانه شی. ۲. عین نصف النهار په وخت حتیٰ چې تر کومی پریوتی نه وی. ۳. د نمر پریوانه په وخت حتیٰ چې نمر پناه شی او پریوځی.

او د کومو فرائضو وجوب په دی مکروه وختونه کښې په کوم وخت کښې هم شوی وے د هغې ادا کول په دی وختونو کښې صحیح نه وی مثلًا جنازه چې په دی وختونو کښې په یووخت هم راغله. او په درے وختونو کښې نفل مونځ ادا کول مکروه تحریمی دی خواه ددغو نفلونو څه سبب ولی نه وی مثلًا داسی نفلونه د کومو چې په هم دغه وختونو کښې د اکولو نذر شوے وی او دوه رکعته طواف.

او د سحر د نمرخاته نه پس د سحر سنت مونځ نه علاوه نفل ادا کول باعث کراهت دی او فرض مونځونه د سحر او د مازیګر نه پس او د ماښام د مونځ نه مخکښې نفل کول باعث کراهت دی. د امام خطبه د جمعې د مانځه د پاره د وتو نه پس د هغې د

جمعې د مانځه نه تر فارغیدو پورې نفل کول مکروه دي . د اقامت په وخت د سحر د سنت مونځ نه علاوه نفل مونځ مکروه دی . د اختر د مونځ نه وړاندې خواه که په کورکښې ولې نه وي او د مونځ نه پس نفل ادا کول مکروه دی . او په عرفه او په مزدلفه کښې یوځائې مونځونو په مینځ کښې نفل مونځ باعث کراهت دے او که د فرض مونځونو وخت تنګ شی او د پاخانی یا د متیازو په وخت او د خوراك څیزونه چې مخکښې پراته وي او نفس هغې طرف ته مائله وي او په خشوع کښې د کوم په وجه چې خلل واقع کیږي نفل مونځ کول مکروه دي .

توضیح : مصنف په دے فصل کښې اوقات مکروهه بیانوی .

ثلاثة : ددے لفظی ترجمه داده چه درے وختونه دی نۀ صحیح کیږی په دے کښې هیڅ څیز دَ فرائضو نه او دَ واجباتو نه کوم چه لازم شوے دی په ذمه باندے ددے وختونو دَ راتلو نه مخکښې ، چنانچه په حدیث پاك کښې رغلے دی " ثلاث ساعات کان رسول الله ﷺ نهانا ان نصلی فیه او نقبر فیهن حین یقوم قائم الظهیرة حتی تمیل وحین تضیف المغرب حتی تغرب (خرجه اصحاب السنن) یعنی نبی کریم ﷺ به مونږ منع کولو ددے نه چه مونږ په دریو وختونو کښې مونځ اوکړو او مونږ خپل مړی دفن کړو کله چه نمر رخیژی تردے پورے چه روښانه او بلند شی او دَ نصف النهار په وخت کښې تردے پورے چه زوال اوشی او دَ غروبِ آفتاب وخت کښې تردے پورے چه نمر غروب شی . دلته کښې دَ مکروه نه مراد مکروه تحریمی دے .

کالمنذور : یعنی دَ نذر کړے شوے نفلونو دپاره سبب نذر دے دَ طواف دَ دوو رکعتونو دَ وجوب دپاره طواف سبب دے ، دغه شان دَ تحیة المسجد او دَ تحیة الوضوء دَ مستحب والی دپاره جمات ته داخلیدل او اودس کول سبب دی داسے قسم مونځونو ته ذات السبب یعنی سبب والا مونځونه وئیلے شی . دَ امام شافعیؒ په نزد باندے تمام ذات السبب

مونځونه خواه کهٔ واجب وی یا نفل په دے دریو وختونو کښی جائز دی ، لیکن دَ امام ابوحنیفهؒ په نزد باندے مکروه تحریمی یا باطل دی برابره خبره ده کهٔ دَ هغے استحباب یا دَ وجوب دپاره څه سبب وی او کهٔ نهٔ وی لکه څنګه چه بره بیان شو یا ورله سبب نهٔ وی بلکه خپله ئے لوستلے وی ، په دواړو صورتونو کښی کراهت یا حرمت دے .

یکره التنفل : یعني مکروهه دی دَ نوافلو لوستل دَ طلوع فجر نه بعد او هم دغه شان نوافل دَ صلوٰة العصر نه بعد او دَ مونځ ٔ ماښام نه وړاندے دَ نمر دَغروب نه بعد ، ځکه چه مونځ ٔ ماښام ٔ بیا په جمعے سره نهٔ شی ادا کیدے . دَ امام صاحب په نزد باندے په جماعت سره اد ٔ کول سنت مؤکده دی البته دَ سحر سنت دَ فرض مونځ نه مخکښی ادا کول درست دی ، ځ ٔ ٔه چه نبی کریم ﷺ به دَ طلوع فجر نه بعد دوه رکعته ادا فرمائیل او دَ هغے نه بعد به ئے فرض ادا فرمائیل .لیکن دَ فرض مونځ دَ ادا کولو نه بعد دَ صبا سنت ادا کرل مکروه دی .

عند خروج الخطیب : یعنی کله چه امام دَ خطبے دپاره بهر راوځی دَ حجرے یا دَ خا ٔ ت ګاه نه او کهٔ دَ وړاندے نه هلته کښی موجود وو نو بیا ممبر ته دَ رسیدلو نه بعد نفلونه و ٔ ٔ ٔنت لوستل مکروه دی . ددے نه علاوه دَ اخترونو ، دَ نکاح او دَ حج دَ خطبو هم دغه حکم دے او دا هم یاد ساتل پکار دی چه سنت هم نفل دی لهذا کوم حکم چه دَ نفلو دے هم هغه حکم دَ سنتو دپاره هم دے .

بَابُ الْاَذَان

باب دے په بیان د آذان کولو کښی

سُنَّ الاذانُ والاِقَامةُ سُنَّةً مُؤَكَّدَةً لِلْفَرائِضِ وَلَوْمُنْفَرِدًا اداءً اوقضاءً سفرًااَوحَضرًالِلرِّجَالِ وكُرِهَالِلنِّسَاءِ وَيُكَبِّرُفِي اَوَّلِهِ اَرْبعًاوَيُثنّي تكبير اٰخِرهٖ كَباقِي الفاظِهٖ وَلَاتَرجِيْعَ فِي الشَّهَادَتَيْنِ وَالاقَامَةُ مِثْلُهٗ وَيَزِيدُبَعْدَفَلاحِ الْفَجْرِالصَّلٰوةُخَيْرٌمِنَ النَّوْمِ مَرَّتَيْنِ وَبَعْدَفَلاحِ الاِقَامَةِ قَدْقَامَتِ الصَّلٰوةُ مَرَّتَيْنِ

وَيَتَمَهَّلُ فِي الاذَانِ وَيُسْرِعُ فِي الاقَامَةِ وَلَايُجزِئُ بِالفَارِسِيَّةِ وَاِنْ عُلِمَ اَنَّهُ اَذَانٌ فِي الْاَظْهرِ وَيُسْتَحَبُّ اَنْ يَّكُوْنَ الْمُؤَذِّنُ صَالِحًا عَالِمًا بِالسُّنَّةِ وَاَوْقَاتِ الصَّلٰوةِ وَعَلٰى وُضُوْءٍ مُستَقبلَ الْقِبْلَةِ اِلَّااَنْ يَكُوْنَ رَاكِبًا وَاَنْ يَّجْعَلَ اِصبَعَيْهِ فِي اُذُنَيْهِ وَاَنْ يُحَوِّلَ وَجْهَهُ يَمِيْنًا بِالصَّلٰوةِ وَيَسَارًا بِالْفَلَاحِ وَيَستَدِيْرُ فِي صَوْمَعَتِهِ وَيَفْصِلُ بَيْنَ الْاذَانِ وَالاقَامَةِ بِقَدْرِ مَايَحْضُرُ الْمُلَازِمون لِلصَّلٰوةِ مَعَ مراعَاةِ الْوَقْتِ الْمُسْتَحَبِّ وَفِي الْمَغْرِبِ بِسَكْتَةٍ قَدرَ قراءةِ ثَلَاثِ اٰيَاتٍ قِصَارٍ اَوْثَلَثِ خُطُوَاتٍ وَيُثَوِّبُ قَوْلِهِ بَعْدَالاذَانِ الصَّلٰوةَ الصَّلٰوةَ يَامُصَلِّيْنَ

ترجمه :

اذان او اقـامـت د پینځو وارو مونځونو لپاره د سړو دپاره سنت مؤکده دی خواه که څوك يـوائـے مـونـځ کوی او دغه مونځ اداً وئيلے كيږی يا قضاءً د سفر په حالت كښې اداكيږی يا په حالت د قيام (حضر). د ښځو دپاره اذان او اقامت وئيل باعث كراهت دے.

پـه آغـاز د اذان كښې څلور ځله الله اكبر او د اذان په احتتام كښې دوه ځله به الله اكبر وئيلے شی او په شهادتين كښې به ترجيع نه وی او اقامت د اذان په رنګ دے .

او د سـحـر پـه اذان كښـې "حی عـلـی الفلاح" نه پس "الصلوة خير من النوم" دوه ځلې وايئـی او پـه اقـامـت كـښـې د حـی عـلـی الـفـلاح نـه پـس دوه ځلـه د "قد قـامـت الـصلواة" اضـافـه اوكـړئ او اذان رو رو (د سـكـون سـره) دی ادا شی او په اقامت كښې دی جـلـدی اوكړے شی . او په فارسی (يا بجز د عربی نه بله ژبه كښې) اذان كول كافی نه ده . خواه ددی اذان د كيدو علم هم وی . د زيات ظاهره قول مطابق هم دغه حكم دے.

د مـؤذن صـالـح بـالسـنـتـه اُو د مونځونو د وختونو نه خبرداری او په اودس كښې قبلـه روح كيـدل باعث استحباب دی . البته كه چری مؤذن د احتياج په وجه سور وی نو نوره خبره ده (او دده پـه دغـه صـورت كښې قبلـه رخ كيـدل ضروری نـه ده)او د شهادت ګوتـی دی دواړو غـوږونو كښې كيږدی او مؤذن دی خپل مخ د "حی علی الصلواة" سره ښـی طرفـتـه او د "حی علی الفلاح" سره دی ګس طرفـتـه تاؤ كړی او مؤذن د پاره په خپله

صومعه کښې (د اذان ورکولو ځائ) په اودریدو سره مخ تاوه ول دشوار وی نو ټول دی تاؤ شی او حی علی الصلوة او حی علی الفلاح دی ادا کړی.

او په اذان او اقامت کښې دومره فصل اوساتل شی چې په جماعت کښې د ی په پابندی سره شریکیدو والا راشی خو د سونځ د مستحب وخت خیال او رعایت ضروری دے او په مابنام کښې د اذان او د اقامت په مینځ کښې دی درے واړه آیاتونه د وخت په مقدار یا درے قدمونو په توقف سره اولولی او تثویب (متأخرین فقها و دی لره مستحسن قرار کړے دے. عند الاحناف اوس ممنوعه دے) څنګه چې داسی وئیل "اے خلقو مونځ مونځ"

توضیح : اذان په لغت کښی اعلام ته وئیلے کیږی او په اصطلاح کښی اعلام مخصوص دے په الفاظ مخصوص سره یعنی دَ مونځ دپاره په الفاظ مخصوصه سره خبر ورکول دی ، اذان دَ اوقاتِ صلوة دَ پیژندلو ذریعه ده لکه څنګه چه په حدیث پاك کښی راغلے دی چه نبی کیم ﷺ حضرت بلال ؓ ته دَ اذان حکم ورکړو نو هغوی اذان اوکړو .

سن الاذان : یعنی اذان او اقامت سنت مؤکده دی دَ هر فرض او دَ جمعے دپاره خواه کۀ ادا مونځ وی یا قضاء ، کۀ مقیم وی او کۀ مسافر ، کۀ په جمعے سره وی یا منفرد په دے جمله صورتونو کښی اذان سنت دے دَ سړو دپاره او دَ ښځو دپاره مکروه دے او اذان په اوچت ځائے باندے او اقامت په زمکه باندے په ولاړه لوستل سنت دی .

وَيُكْرَهُ التَّلْحِيْنُ وَاِقَامَةُ الْمُحدِث وَاَذَانُهُ وَاَذَانُ الْجُنُبِ وَصَبِيّ لَا يَعْقِلُ وَمَجْنُوْنٍ وسكران وَامْرَأَةٍ وَفَاسِقٍ وَقَاعِدٍوَ الكلامُ فى خلال الاَذَانِ وَفِى الْاِقَامَةِ يُسْتَحَبُّ اِعَادَتهٗ دُوْنَ الْاِقَامَةِ ويكرهان لِظُهْرِيَوْمِ الْجُمُعَةِ فِى الْمِصْرِوَيُوءَذِّن لِلْفَائِتَهِ وَيُقِيْمُ وَكَذَالْاُولىَ الْفَوائِتِ وكُرِهَ تَرْكُ الْاِقَامَةِ دُوْنَ الْاَذَانِ فِى الْبَوَاقِى اِنِ اتَّحَدَمَجْلِسُ الْقَضَاءِ وَاِذَاسَمِعَ الْمَسْنُوْنَ مِنْهُ امسَكَ وَقَالَ مِثْلَهٗ وَحَوْقَلَ فى الْحَيْعَلَتَيْنِ

وَقَالَ صَدَقْتَ وَبَرَرْتَ اَوْمَاشَآءَ اللّٰهُ عِنْدَ قَوْلِ الْمُؤَذِّنِ الصَّلٰوةُ خَيْرٌمِّنَ النَّوْمِ ثُمَّ دعابالوسيلة فيقول اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلٰوةِ الْقَائِمَةِ اٰتِ مُحَمَّدَ الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًامَّحْمُوْدَ ن الَّذِیْ وَعَدْتَّهٗ.

او "تلحين" باعث کراهت دے او دبے اودسه سړی مونځ او اقامت کول مکروه دی او دجنبی سړی (په کوم چې غسل واجب وی)اذان او اقامت کول مکروه دی.

او د ناپوهه ماشوم او د پاګل او په نشه کښې مدهوش او ښځه او د فاسق او د ناست سړی اذان ورکول باعث کراهت دے او باعث کراهت دی چې د اذان او د اقامت په وخت کښې خبری اتری اوکړئ شی د کوم اذان په دوران کښې که خبری اوکړے شی نو مستحب دادی چې دا دے دوباره اوکړے شی خو اقامت دی دوباره اونه کړے شی او د ښار دننه د ماسپخين مونځ دپاره دجمعې په ورځ اذان او اقامت دواړه باعث کراهت دی.

او د فوت شده مونځ دپاره هم اذان دے اوکړے شی او اقامت هم دے ادا کړے شی او د فوت شده مونځونو کښې د وړمبی د پاره دی اذان او اقامت اوکړے شی .او د قضا مجلس که وی نو داقامت ترک کول باعث کراهت دے . په باقی کښې د اذان ترک کول باعث کراهت نه دے .

مسنون طريقه بانديې که اذان کيږی نو هغه چې واوريئ نو اودريږئ او کوم کلمات چې مؤذن وائی هغه ورسره دوباره وائيئ دحی علی الصلوة اود حی علی الفلاح جواب دے د"ولاحول ولا قوة الا بالله"سره اوکړے شی . او د مؤذن "الصلوة خير من النوم"جواب دے د "صدقت و بررت"یا د"ماشاء الله "سره ورکړے شی بیا دے دعائے وسیله اولولی او دا دے اووائی "یا الله دد دے آواز مالکه او د مونځ پروردګاره محمد ﷺ له وسيله او فضيلت ورکړه او هغه مقام محمود ته اورسوئ د کوم چې تاسو ورسره وعده کړی ده.

توضیح : التلحین ، دَ تلحین یا دَ لحن دوه معنے دی یو خو دا دے چه آواز خشته کړے شی او حروف صحیح ادا کړے شی لکه څنګه چه قاریان صاحبان کوی دا شکل په اذان او په قراءة دَ قرآن مجید کښې بهتر دے . دوه معنیٰ هغه ده چه دلته کښې مراد نۀ ده یعنی دَ ګانے انداز اختیارول لکه څنګه چه ګانو والا بعض الفاظ ډیر زیات اوږد کړی او بعض کټ کړی دا قسمه تلحین مکروه او ناجائز دے مثلًا په الله اکبر کښې الف یا " با" راښکلے شی یا زبر پیش یا زیر اوږد کړے شی .

اذانه : یعنی بے اودسه اذان ورکول مکروه دی لکه څنګه چه په حدیث پاك کښې وارد دی دَ حضرت ابو هریرہؓ نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ اوفرمائیل بے اودسه سړے دے آذان اونۀ کړی . دَ بے اودسه دَ اذان متعلق دَ علماؤ اختلاف دے بعض دے ته مکروه وائی دَ امام شافعیؒ اوَ اسحاق هم دا قول دے او بعض علماؤ دے ته اجازت او رخصت ورکړے دے سفیان ثوریؒ ، ابن المبارکؒ ، او امام احمد هم په دے ډله کښې دی .

یستحب : یعنی دَ اذان او دَ اقامت په درمیان کښې کلام او خبرے کول مکروه او دَ اذان واپس کول مستحب دی دَ تکبیر واپس کول ضروری نۀ دی ، ددے نه علاوه دَ آذان او اقامت په درمیان کښې دَ سلام جواب ورکول هم مکروهه دی . والله اعلم !

یؤذن للفائتة : یعنی کله چه په کور یا مکان کښې قضاء مونځ کوی ، لیکن کۀ جمات ته راځی او مونځ کوی نو ددے دپاره اذان کول جائز نۀ دی البته کۀ دَ عام ضرورت او دَ ابتلاء په سبب سره دَ ټولو خلقو نه مونځ قضاء شی مثلًا دَ جنګ سلسله هم داشان جاری وه چه دَ مونځ کولو قطعًا موقع ملاؤ نۀ شوه نو په جمات کښې به هم دَ قضاء مونځ دپاره اذان کولے شی .

واذا سمع : یعنی په مسنون طریقه سره دے اذان اوکړیشی او واوریدلے دے شی اوریدونکی دپاره پکار دی چه هغه بند شی او دَ اذان جواب ورکوی اګر چه هغه دَ قرآن مجید تلاوت ولے نۀ کوی یا په ذکر کښې مشغول وی .

حاصل دا شو چه کۀ دَ اذان په جواب ورکولو کښې څه خیز مُخل وی نو دَ هغے ترك کول پکار دی البته کۀ چرے علم دین ښائی نو په دے صورت کښې جواب ورکول ضروری نۀ

دی .

مثله : یعنی اوریدونکی دے په جواب کښې هم هغه وائی کوم چه مؤذن وائی البته دَ حی علی الصلوٰة او دَ حی علی الفلاح په جواب کښې دے لاحول الخ وائی لکه څنګه چه په حدیث پاك کښې راغلے دی حضرت ابوسعید خدریؓ فرمائی چه نبی کریم ﷺ اوفرمائیل کله چه تاسو اذان اورئ نو څه چه مؤذن وائی هم هغه تاسو هم وائئ .

الوسیلة : یعنی دَ اذان په ختمیدو دے اوریدونکی دُعا وائی . په حدیث شریف کښې دی چه رسول الله ﷺ ارشاد اوفرمائیلو چه کله دَ مؤذن اذان واورئ نو څنګه چه مؤذن وائی نو تاسو هم هغه شان وائئ بیا په ما باندے درود اولیګئ ځکه چه کوم کس په ما باندے یو ځل درود وائی الله تعالیٰ په هغه باندے لس ځله رحمت نازل فرمائی پس زما دپاره دَ الله تعالیٰ نه دَ وسیلے دُعا کوئ .

حضور ﷺ ارشاد فرمائی چه وسیله په جنت کښې یو درجه ده هغه به دَ الله تعالیٰ په بندګانو کښې صرف یو بنده ته ملاویږی او زما توقع ده چه هغه بنده به زهٔ یمه .

پس کوم بنده چه زما دپاره دَ وسیلے دُعا کوی دَ هغه دپاره به زما شفاعت ثابت شی .

بَابُ شُروطِ الصَّلٰوةِ وَاَرْكَانِهَا

باب دے په بیان د شرطونو د مانځه او په ارکانو د مانځه کښې

لَابُدَّ لِصِحَّتِهِ الصَّلٰوةِ من سبعةٍ وَّعِشْرِيْنَ شيئًا الطَّهَارةُ مِنَ الحدَثْ وَطَهَارَةُ الْجَسَدِ والثوب والمكانِ مِن نجسٍ غيرِ معفُوٍّ عَنهُ حَتّٰى مَوضِعِ الْقَدَمَيْنِ وَالْيَدَيْنِ وَالرُّكبَتَيْنِ والجبهة على الاصَحّ وسَتْرُ العَوْرَة وَلَايَضُرُّ نظَرُهـا من جَيْبِه وَاَسفل ذَيْلِه واستِقبالُ القبلة فَللمَكّيِّ المُشَاهِدِ فرضهُ اصَابة عينها وَلِغَيرِ المشاهد جهتُها ولو بمكَّة على الصَّحِيْحِ والوقت واعتقادُ دُخوله وَالنِّيَّةُ وَالتَّحرِيْمَةُ بِلَافَاصِلٍ والاتيانُ بالتحريمة قائمًا قبْلَ اِنحنَائِه لِلرُّكُوْعِ وَعَدمُ تاخِيرِ النِّيَّةِ عن التحرِيْمَةِ وَالنُّطقُ بالتحريمة بِحَيث يُسْمِعُ نفسَهُ عَلَى الاصحّ ونيهُ المتابَعَة لِلْمُقتدى وتعينُ الفَرضِ وتعيينُ الوَاجَبِ

وَلَا يُشْتَرَطُ التَّعْيِيْنُ فِي النَّفْلِ

ترجمه :

د مانځه د درست والی د پاره اوویش څیزونه لازمی دی . حدث (نجاست حقیقی او د حکمی نه) پاکوالے ، د بدن پاکوالے او د مانځه د ځائ د نجاست نه پاك تر دومره حده پوری چې کوم د معافئ قابل وی یعنی د پښو ، لاسونو او دوارو ګوډو او تندی پاکوالے د زیات صحیح قول مطابق هم دغه حکم دے او چې څومره حصه د بدن پټول واجب دی د هغې پټول او په شرمګاه باندې د لمن نه ښکته یا د ګریوان نه دننه نظر اچول نقصان ده یعنی (مفسد صلواة)نه دی.

او قبله رُخ کیدل ، پس د مکې مکرمې د باشندګانو د پاره فرض دی چه بیت الله شریف ورته ښکاری او د غیر مکی د پاره ددغې سمت سیده والې واجب دے . خواه که هغه په مکه مکرمه کښې ولی نه وی . د درست قول مطابق هم دغه حکم دے او د مانځه په وخت اود دخول وخت تعین ،او د نیت او د تکبیر تحریمه (الله اکبر وئیل) د څه فعل نه بغیر او د رکوع د پاره د ټیټیدلو نه مخکښې د قیام په حالت کښې د تکبیر تحریمه ادائیګی.او د تکبیر تحریمه نه مخکښې نیت (یعنی اول نیت بیا الله اکبر وئیل او په دغه طریقه د تکبیر تحریمه د ژبې په ذریعه ادائیګی چې هغه پخپله دغه واوری.د زیات صحیح قول مطابق هم دغه حکم دے . او مقتدی دې د امام د اقتدیٰ نه نیت اوکړی . او په فرض مونځونو او واجبو کښې د معین مونځونو نیت فرض دے . او په نفلې مونځونو کښې تیعین شرط نه دے .

توضیح : شروط جمع ده دَ شرط ، دَ شرط لغوی معنیٰ ده علامت او دَ رکن معنیٰ قوی او مضبوط کناره ده . او په اصطلاح کښې شرط هغه څیز دے چه دَ هغے په موجود

کیدو باندے دَ بل څیز موجود کیدل موقوف وی او هغه ددے دویم څیز جزء نهٔ وی . مثلاً اودس شو دَ مونځ صحت په دے باندے موقوف دے مګر اودس دَ صلوة جزء نهٔ دے او رکن هغه څیز دے چه هغه دَ کوم ذات جزء وی یعنی ددے سره او دغه شان دَ بل کوم څیز سره چه ملاؤ شی نو ددهٔ حقیقت جوړیږی . ملًا رکوع دَ مونځ رکن دے چنانچه دَ مونځ په حقیقت کښی داخل دے او دَ رکوع په شان دَ نورو څیزونو مثلاً قیام ، سجده وغیره چه یو ځائے شی نو دَ مونځ ذات مرتب کیږی . او تفصیل دادے چه کله دَ یو څیز دَ بل کوم څیز سره تعلق وی نو ددغه تعلق دوه صورتونه دی دا څیز به ددغه دویم څیز په حقیقت کښی داخل وی یا خارج ، دَ داخل حقیقت نوم رکن دے لکه څنګه چه رکوع دَ مونځ رکن دے او کهٔ خارج وو نو دَ هغے دوه صورتونه دی یا خو به ددغه دویم څیز په وجود کښی مؤثر وی یا به نهٔ وی مؤثر . کهٔ چرے موثر وو نو هغے ته علت وائی لکه دَ نکاح ایجاب او قبول دَ ازدواجی زندګئ دپاره علت دے او کهٔ اعطاء وجود ددهٔ کار نهٔ وو نو دغه شئ به یا ذریعه وی دَ دویم څیز دپاره یا به نهٔ وی ، ثا... ته به علامت ئیلے شی او په اول کښی بیا دوه صورتونه دی چه دغه ذریعه به یا موقوف ... وی ددغه دویم څیز دَ وجود دپاره یا به نهٔ وی اول ته به شرط او دویم به سبب وئیلے کیږی .

سبعة عشر : اوویشت څیزونه چه کوم ضروری دی دَ هغے په تعداد کښی ... نهٔ دے بلکه دَ شپږو شرائطو او او شپږو ارکانو ذکر کوی او په دے کښی چه ئے کوم اور... څیزونه ضروری فرمائیلی دی دَ هغے مقصد تقریب دے ځکه چه په مونځ کښی ... هغه وویشتو څیزونو ضرورت دے ، په دے کښی هغه څیز بیانوی په کوم سره چه دَ مونځ دَ ...بتداء نه تر انتهاء پورے درستګی لازم ده .

لا یضر نظرها : کهٔ چرے دَ چا کُرته دَ پنډو نه لاندے پورے ده او هغه صرف کُرته چوی او هغه په ګریوان کښی دننه نظر اوکړو او شرمګاه په نظر باندے راغله یا چا دَ لاندے نه ...کتل نو په داسے شان سره په نظر راتلل او په داسے شان سرهٔ کتل په مونځ باندے اثر نهٔ ...ورځوی .

وَالقِيَامِ فِي غير النفل والقراءة وَلَو آية في رَكعَتَيِ الفَرضِ وَكلِ النفلِ والوتر ولَم يَتعَيَّنْ شَيْءٌ مِن القُرانِ لِصِحَّةِ الصَّلٰوةِ وَلَايَقرَأ المؤتَمُّ بَل يَستَمِعُ وَيُنصِتُ وَان قرأ كره تَحرِيمًا وَالرّكوعُ وَالسُّجُودُ عَلٰى مَا يَجِدُ حُجمَهٗ وتَستَقِرُّ عَلَيهِ جَبهَتُهٗ وَلَو عَلٰى كُفّهٖ او طرف ثوبه ان طَهُرَ مَحَلُّ وَضعِهٖ وَسَجَدَ وُجُوبًا بِمَا صَلُبَ مِن انفه وبجَبهَتِهٖ وَلَا يُصِحُّ الا قتصارُ عَلَى الأنفِ اِلَّا مِنْ عُذرٍ بالجَبهةِ وعَدمُ ارتفاعِ مَحَلِّ السُّجودِ عَلٰى مَوْضِعِ القَدَمَينِ باكثر مِن نِصفِ ذراعٍ وَاِنْ زَادَ عَلٰى نِصفِ ذِراعٍ لَمْ يَجُزِ السُّجودُ اِلَّا لِزَحمَةٍ سَجَدَ فِيهَا عَلٰى ظَهْرِ مُصَلٍّ صَلٰوتَهٗ وَوَضعُ اليَدَيْنِ وَالرُّكبَتَينِ فِي الصَّحِيحِ وَوَضعُ شَيْءٍ مِنْ اَصَابِعِ الرِّجلَيْنِ حالةَ السُّجُودِ عَلَى الْاَرْضِ وَلَا يَكفي وَضعُ ظاهِرِ القَدَمِ وَتَقدِيمُ الرُّكُوعِ عَلَى السُّجُودِ وَالرَّفعُ مِن السُّجُودِ اِلَى قُرْبِ القُعودِ عَلَى الاصَحِّ وَالعَوْدُ اِلَى السُّجُودِ وَالقُعودُ الاخِيرُ قَدرَ التَّشهُّدِ وتَاخِيرُهٗ عَنِ الاَرْكَانِ وَادَاءُ هَا مُستَيقِظًا ومعرفةُ كيفيَّةِ الصَّلٰوةِ وَمَا فِيهَا مِنَ الخِصَالِ الْمَفرُوضَةِ عَلٰى وَجهٍ يُمَيِّزُهَا مِنَ الخِصَالِ المَسنُونَةِ او اعتِقادُ اَنَّهَا فَرضٌ حَتّٰى لَا يَتَنَفَّلُ بِمَفرُوضٍ وَالْاَرْكَانُ مِنَ المذكورات اَرْبَعَةٌ القِيَامُ وَالْقِرَاءَةُ وَالرُّكُوعُ وَالسُّجُودُ وَقِيلَ القُعُودُ الْاَخِيرُ مِقْدَارَ التَّشَهُّدِ وَبَاقِيهَا شَرَائِطُ بَعضُهَا شَرطٌ لِصَحَّةِ الشُّرُوعِ فِي الصَّلٰوةِ وَهُوَ مَا كَانَ خَارِجَهَا وَغَيرُهٗ شَرطٌ لِدَوَامِ صِحَّتِهَا.

د نفل نه سوا نورو مونځونو (کوم چې فرض وي يا واجب په هغې کښې فرض دي) دوه رکعاته فرض، د ټولو نفلونو رکعاتونه او د وتر په رکعاتونو کښې (د سوره فاتحه نه علاوه) خواه که يو لوئې آيت ولې نه وي فرض دے. د مونځ د صحت د پاره په قرآن شريف کښې کوم سوره يا آيت متعينه نه دے (چې هم ددغه تلاوت متعين طور باندې ضروري وي)

مقتدي به څه نه لولي بلکې خاموش به اوري. که چرې مقتدي څه اولوستل نو دا به د مکروه تحريمي ارتکاب کوي. او رکوع او سجده په داسې څيز باندې فرض دی کوم چې مجسم دار وي او په هغې باندې چې تندے راشي خواه که د کپړې يو طرفته (زياته او فاضله کپړه) يا د لاس په تلي باندې سجده ولې نه وي خو د دې د اينبودو دمقام

پاکیت شرط دے .

او د تندی او د پوزې د سختې حصې په ذریعه سجده کول واجب دي او په سجده کښې فقط په پوزه باندې اکتفا صحیح نه ده . البته د څه قسم عذر (زخم وغیره په وجې سره) چې تندې پرې نه ایساریګی نو په پوزه باندې اکتفا کول درست دی.

د سجدې کولو مقام د پښو د مقام نه د نیم ذراع نه اوچت نه وی. د نیم ذراع نه زیاتیدو په صورت کښې سجده درسته نه وی . البته ازدهام وی (او د سجده د پاره د زیاتو خلقو په وجه د هغوی د ملاګانو نه علاوه بل ځائې نه وی) نو د هم هغه د مونځ کولو واله (مثلاً که چرې هغه د ماسپخین مونځ کوی نو هغه دې هم د ماسپخین مونځ کوی) د هغه په ملا باندې سجده لګول درست دی .

او په حالت د سجدې کښې د دواړو لاسونو او د دواړو ګونټو او د دواړو پښو ګوتې په صحیح قول سره په زمکه باندې داسی ایښودل کافی نه وی چې صرف د پښو پشت دې کیښودل شی.

او رکوع دې د سجدې نه مخکښې اوکړې شی او د زیات صحیح قول مطابق د سجدې نه دې د کیښناستو سره قریب پاسیږی او دویمې سجدې له دې دوباره واپس شی. او په قدر د تشهد دې قعدۀ اخیره اوکړی او قعده اخیره دې د ټولو ارکانو نه پس اوکړی او مونځ دې د بیدارئ په حالت کښې ادا کړی.

او کیفیت د مونځ او ددې فرائض و مسنونات دې په دغه رنګ اوپیژنی چې په یو بل کښې تمیز کولے شی . یا د ټولو د فرض کیدلو اقرار وی ولې چې فرائض دې د نفلو په نیت کښې نه ادا کوی (او ددې نه دې محفوظه پاتې شی)ذکر کړے شوفرائض مونځونو کښې په څلورارکانو مونځونو کښې (یعنی)قیام، قرأت، رکوع، سجده او (داهم) وئیلے شوی دی چې په قدر تشهد قعده اخیره هم په رکن کښې داخله ده.

او ددې نه علاوه د باقی شمېر په شرائطو کښې دے بعضې د مونځ د آغاز د

صحت دپاره شرط . هغه د مانځه نه خارج څیزونه دی . او ددې نه علاوه د مانځه صحت برقراره ساتلو دپاره شرط قرار کړے شوے دے.

توضیح : والقیام ، قیامِ دَ نفل مونځونو نه دَ علاوه دپاره شرط دے او دَ قیام حد دادے چه په دے حالت کښې دَ هغه لاس پنډو پورے نۀ راسی .

والقراءة ولو آیة : یعنی دَ قرآن شریف لوستل فرض دی یعنی یو لوی آیت او وړوکی درے آیتونه دَ فرض مونځ په دوو رکعتونو کښې او دَ جلمه مونځونو په تمامو رکعتونو کښې چه یو آیت یا یو سورت په آسانئ سره لوستلے شی نو اودے لولی دَ مونځ رکن به ادا شی .

والسجود : یعنی سجده کول هم فرض دی او دَ سجدے دَ درستګئ دپاره شرط دادے چه په یو داسے ځائے باندے سجده اوکړی چه په هغے کښې ضخامت وی او په هغے کښې صلابت وی ، یعنی هغه ځائے دومره سخت وی چه په هغے باندے تندے اودریږی ، (یعنی دَ ځائے دَ نرم والی دَ وجے نه لاندے نۀ ځی) داسے نرم څیز چه تندے په هغے باندے نۀ شی حصاریدلے مثلاً مالوچ یا ریښم وغیره چه په دے باندے سجده اوکړے شی نو تندے په کښې لاندے ځی په دے څیزونو کښې داسے صلابت نشته دے چه په هغے باندے تندے کیخودے شی ، دغه شان دَ جوارو او دَ باجرے په ډیری باندے کۀ سجده اوکړی نو تندے پریوځی او خوږیږی البته کۀ دا څیزونه دومره سخت او منجمد شی چه تندے لاندے نۀ ځی او اودریږی لکه دَ مالوچو ګدئ ، بالخت ، یا جوار په کوم لوښی وغیره کښې ایخودلے شوے وی نو په هغے باندے به سجده جائز وی ، او کۀ په صفا کړے شوی مالوچو باندے ئے سجده شروع کړه اول تندے نۀ اودریدو بیا اودریدو نو سجده اوشوه .

(**فصل**) تجوزُ الصَّلٰوةُ عَلٰی لِبْدٍ وجهُهُ الاَعْلٰی طَاهِرٌ والاَسْفَلُ نجسٌ وَعلٰی ثَوْبٍ طَاهِرٍ وَبِطَانَتُهُ

نجسة اِذاكان غير مضرّبٍ وَعلٰى طرفٍ طاهرٍوانْ تحرّكَ وَابقى الطاهرَعلٰى رَاسِهٖ وَلَم يتحرّكِ النّجسُ بِحرُكَتِهٖ عَلَى الصحِّيحِ ولَوتنجّس اَحدُطرفي عَمامَتِهٖ فالقاهُ وَابقى الطاهِرَعَلٰى رَاسِهٖ وَلَمْ يتحرّكِ النّجسُ بِحرُكَتِهٖ جازت صَلٰوتُهٗ وَاِنْ تحرّكَ لاتَجُوزُوَفاقِدُمايُزِيلُ بِهِ النّجاسَةَ يُصَلِّىْ مَعهَاوَلَااِعادَةَ عَلَيْهِ وَلَاعَلٰى فَاقِدِمَايستُرُعَورَتَهٗ وَلَوحَرِيْرًااَوحَشِيْشًااَوطِيْنًافاِنْ وَجدَهٗ وَلَوبِالاِبَاحَةِ ورُبعُهٗ طاهِرٌلَاتَصِحُّ صَلٰوتِهٖ عارِيًا وخُيّرَاِن طهُرَاَقلُّ مِنْ رُبْعِهٖ وَصَلٰوتُهٗ فِيْ ثوبٍ نَجِسِ الكُلِّ اَحبُّ مِنْ صَلٰوتِهٖ عُريَانًاولَووَجَدَمَايستُرُبَعضَ الْعَورَةِ وَجَبَ اسْتِعْمَالُهٗ وَيَستُرُالقُبُلَ وَالدُّبرَ فَاِنْ لَمْ يستُرْاِلّااَحدَهُمَا قِيْلَ يَستُرُالدُّبُرَوَقِيْلَ الْقُبُلَ وَنُدِبَ صَلٰوةُ العَارِى جَالِسًابِالْاِيْمَاءِ مَادًّارِجْلَيْهِ نَحوالقِبلَةِ فان صَلّٰى قَائِمًابِالْاِيْمَاءِ اَوبالرُّكوْعِ وَالسُّجُوْدِصَحّ

ترجمه :

مونځ په هغه نمده باندې درست دے د کوم چې برنۍ حصه پاکه او لاندنئی حصه نجس وی او مونځ په هغه پاکه کپړا باندې درست دے د کوم چې بطانه نجس وی یعنی که چرې استر پرې نه وی ګنډل شوې نو په هغې باندې مونځ درست دے او داسې فرش وغیره د کوم چې یو اړخ نجس وی په هغې باندې مونځ کول صحیح دے خواه که د یو اړخ د خوزولو سره دویم اړخ خوزی ولې نه . دصحیح قول مطابق هم دغه حکم دے . که د مونځ ګذاره د عمامې یواړخ نجس وی او هغه نجس اړخ واچوی (باقی پاتې پاک اړخ هم په سر پریږدی او نجس اړخ د هغې د خوزولو سره نه خوزی نو په دغه صورت کښې به مونځ درست وی او د خوزیدو په صورت کښې به مونځ درست نه وی.

او که چرې د نجاست د لرې کولو واله کوم څیز موجود نه وی نو (د مجبورې په صورت کښې) چې د نجاست د لګیدلو باوجود (هم هغه رنګ)مونځ اوکړے شی او په دغه صورت کښې په هغه باندې دوباره مونځ کول واجب نه وی . او په هغه باندې به هم دوباره مونځ کول واجب نه وی چاته چې د سترپټولو واله کوم یو څیز ریښم یا خاوره یا ګیاه میسره نه وی پس که چرې هغه ته کوم یو څیز میسر شو ګرچه بطور اباحت ولې نه

وی (چې د هغې مالك بل څوك وی او هغه ددې اجازت استعمال عطاء کړے وی) او هغې کم از کم یو ربع (څلورمه) ظاهره وی نو په دغه صورت کښې د هغه بربنړ مونځ کول به درست نه وی او د څلورمې نه د کمو په صورت کښې د مونځ ګذاره دپاره د بربنړ مونځ کولو یا د هغه سره د مونځ کولو اختیاروی.

او د بربنړ مونځ کولو په مقابله کښې دغه افضل دی چې په هم هغه کپړا کښې دې مونځ اوکړے شی کومه چې تول ناپاکه وی او که چری کپړا (وغیره) میسر وی چې د هغې په ذریعه څه حصه پټیدے شی نو په هغه باندې دغه واجب دی چې هغه دې استعمال کړی او مخکښې او وروستو شرمګاه دې دواړه پټې کړی. پس که چری صرف دومره میسره وی چې په هغې سره صرف یو هم پټیدے شی نو په د یو قول مطابق هغه دې ورستئ شرمګاه پټه کړی او د یو قول مطابق هغه به مخکښې شرمګاه پټه وی.

او چې د چا سره کپړے نه وی د هغه د پاره په ناسته مونځ کول (مستحب و افضل) دی . دغه رنګ چې دواړه پښې دې قبله رخ خورې کړی. که چرې بربنړ سړے په حالت د قیام په اشاره یا رکوع او سجدې سره مونځ اوکړی نو بیا هم د هغه مونځ درست وی.

توضیح : په دے فصل سره متعلقاتِ شرائط او دَ هغے فروع بیانوی .

لِبد : دَلام په کسرے او دَ باء په سکون سره دَ مالو چو بسترے ته وئیلے شی او دَ هغه خیز دلته کښ دا حکم دے چه کۀ هغه په مینځ باندے خیرے کړےشی نو دوه حصے کیدے شی خواه کۀ هغه نمده یا بله کومه پیړه کپړا وی یا دَ لرګی تخته وغیره او دَ فرش او دَ چټائی حکم دَ زمکے غوندے دے یعنی چه څنګه دَ زمکے دَ هغے حصے پاکیدل ضروری دی په کوم ځائے باندے چه مونځ کولے شی نو دغه شان په فرش او په چټائی کښې هم دَ هغه حصے پاکیدل ضروری دی کومه حصه چه ددۀ لاندے ده یعنی اَستر ناپاك دے او دَ

پاسه کپړے پاکے دی نو په داسے کپړا باندے مونځ کول جائز دی .

وفاقد : یعنی چه دَ کوم کس کپړے ناپاکه وی او دَ اوبو غوندے پاکوونکی څیز هغه سره میسر نۀ وو نو هغه دے هم په هغه ناپاکه کپړو کښی مونځ اوکړی او کۀ ددے نه ورستو دۀ سره دَ هغے دَ پاکولو والا څیز میسر شو (یعنی اوبۀ ملاؤ شی) نو په دے صورت کښی دے دَ مونځ اعاده نۀ وی دغه شان دَ کوم کس سره چه دَ ستر پټولو کوم څیز نۀ وو نو په حالت دَ عُریانئ کښی دے مونځ ادا کړی ددے نه بعد کۀ کپړا پیدا شوه نو بیا په دے باندے دَ مونځ اعاده ضروری نۀ ده . والله اعلم !

فـان : یعنی کۀ مونځ کوونکي ته کپړا ملاؤ شی چه دَ هغے څلورمه حصه پاکه وی او دے په بربنډه باندے مونځ اوکړی نو ددۀ مونځ به درست نۀ وی دغه شان کۀ دۀ ته عاريتًا یوه کپړا ملاؤ شوه او دَ هغے څلورمه حصه پاکه وی نو په حالت دَ عریانئ کښی مونځ کول جائز نۀ دی ځکه چه دَ ستر پټول واجب دی اګر کۀ دَ څه وخت دپاره ملاؤ شی .

وخُيّر : یعنی کۀ مونځ کوونکی ته داسے کپړا ملاؤ شوه چه دَ هغے دَ څلورمے حصے نه کمه حصه پاکه وه نو دۀ ته اختیار دے چه هم دغه کپړا واغوندی او مونځ اوکړی یا عریانًا مونځ ادا کړی مګر افضل دادی چه کپړا دے واغوندی او مونځ دے اوکړی او کۀ عریانًا مونځ ادا کوی نو په داسے حالت کښی دے په ناسته باندے مونځ کوی او رکوع او سجده دے په اشاره سره ادا کوی .

جالسًا : یعنی هغه سړے کوم چه بربنډ دے هغه لره پکار دی چه په ناسته باندے مونځ اوکړی برابره خبره ده کۀ دَ ورځے مونځ وی او کۀ دَ شپے او بعض مشائخ فرمائی چه دَ شپے مونځ دے په ولاړه ادا کړی ځکه چه دَ شپے تیارۀ عورت لره پټوی .

وَعَوْرَةُ الرَّجُلِ مَابَيْنَ السُّرَّةِ ومنتهى الرُّكْبَةِ وتَزِيْدُ عَلَيْهِ الاَمَةُ البَطنَ والظَهرو جَمِيعُ بَدَنِ الحُرَّةِ عَوْرَةُ اِلَّا وَجهَهَا وَكَفَّيْهَا وَقَدَمَيْهَا وكَشفُ رُبعِ عُضوٍمِنْ اَعْضَاءِ العَوْرَةِ يَمْنَعُ صِحَّةَ الصَّلٰوةِ وَلَوْتَفَرَّقَ الاِنكشَافُ عَلٰى اَعْضَاءٍ مِنَ العَوْرَةِ وَكَانَ جُمْلَةُ مَاتَفَرَّقَ يبلغ رُبْعَ اَصْغَرِ الاَعْضَاءِ المُنكشفَةِ مَنَعَ

وَاِلَّا فَلَا وَمَنْ عَجَزَ عَنِ اسْتِقْبَالِ الْقِبْلَةِ لِمَرَضٍ اَوْ عَجَزَ عَنِ النُّزُوْلِ عَنْ دَابَّتِهٖ اَوْ خَافَ عَدُوًّا فَقِبْلَتُهٗ جِهَةُ قُدْرَتِهٖ وَاَمْنِهٖ وَمَنِ اشْتَبَهَتْ عَلَيْهِ الْقِبْلَةُ وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهٗ مُخْبِرٌ وَلَا مِحْرَابٌ تَحَرّٰى وَلَا اِعَادَةَ عَلَيْهِ لَوْ اَخْطَاءَ وَاِنْ عَلِمَ بِخَطَئِهٖ فِيْ صَلٰوتِهٖ اسْتَدَارَ وَبَنٰى وَاِنْ شَرَعَ بِلَا تَحَرٍّ فَعَلِمَ بَعْدَ فَرَاغِهٖ اَنَّهٗ اَصَابَ صَحَّتْ وَاِنْ عَلِمَ بِاِصَابَتِهٖ فِيْهَا فَسَدَتْ كَمَا لَوْ لَمْ يَعْلَمْ اِصَابَتَهٗ اَصْلًا وَلَوْ تَحَرّٰى قَوْمٌ جِهَاتٍ وَجَهِلُوْا حَالَ اِمَامِهِمْ تُجْزِئُهُمْ.

د سړی دپاره د نامه نه لاندې تر ګونډو پورې بدن پټول واجب دی.

او د وینځې (غلامۍ) دپاره هم دغه حکم دے . البته د هغې د پاره خیټه او ملا پټول هم ضروری دی او د آزادې ښځې دپاره د ټول بدن مخ، او لاسونه او د پښو نه علاوه کوم چې په ستر کښې داخل دی (چې د هغې پټول لازم دی . کوم اندامونه چې په ستر کښې داخل دی که چرې ددې څلورمه حصه هم کهولاؤ شی نو مونځ به درست نه وی . که چرې دغه کهولاویدل په پټ شوی اندامونو کښې په متفرق طریقې سره وی خو که چرې په مجموعی طور باندې دغه کهولاویدل په کهولاؤ شوؤ اندامونو کښې دوړو اندامونو په قدر وی نو درست به نه وی که نه وی نو بیا به درست وی.

او هغه سړے کوم چې دکومې بیمارۍ په وجې سره قبله رخ مونځ نه شی کولے یا د هغه د پاره د سوارلۍ راکوزیدل نه ممکنه وی یا هغه د دښمن نه خطره وی نو د هغه قبله به هم هغه تصور کړے شی کوم طرفته چې هغه په مونځ کولو باندې قادر وی اور هم هغه طرفته هغه مامون وی . او چاته چې جهت قبله نه وی معلومه اوداسې سړے هم نه وی چې د چا نه تپوس اوکړی او نه محراب هم موجود وی (چې د هغې نه پته اوچلیږی) نو د تحری او غور و فکر دې اوکړی او چې کوم طرف ته ئې د قبلې یقین وی هغې طرفته دې مخ کړی او مونځ دې اوکړی .

او که چرې د مونځ نه پس ورته د غلطۍ علم اوشی نو بیا هم اعاده به نه کوی. او که چرې ورته د مونځ په دوران کښې د قبلې علم اوشی نو تاؤ دې شی او په تیر شوې

مونځ دې باقي مونځ اوکړي (از سر دې نیت نه کوي) که چرې په دغه صورت کښې بلا تحري (او د غور او فکر) نه ئې مونځ شروع کړو نو په صحیح سمت قبله طرفته مونځ کول به درست وي . او که چرې د مانځه په دوران کښې ئې د صحیح اړخ د قبلې علم ورته اوشو نو د مونځ د فاسد کیدو حکم به وي ځنګه چې هغه ته د خپل مونځ د درست کیدلو علم بالکل نه وي نو مونځ فاسد شي .

او که چرې مقتدیانو کښې هر یو د خپل امام په حال کښې د علم نه بغیر تحری اوکړه او مونځ ئې اوکړو (داسې چې هغوی د هغه پسې مونځ کوی مخکښې تری نه وی تیر شوی)نو د هغوی مونځ به درست شي.

توضیح : عورة الرجل ، دَ سړی ستر دَ نامه نه واخله تر دَ پنډو دَ لاندے پورے دے او دَ وینځے ستر دَ سینے نه واخله تر دَ تر دَ پنډو دَ لاندے حصے پورے دے او دَ آزادے ښځے دَ سر ویښتهٔ او مخ هم ستر دے کهٔ چرے په مونځ کښی دا ځایونه ښکاری نو مونځ به نهٔ کیږی ، دلته کښی صرف دَ هغه ستر ذکر دے دَ کوم چه په مانځه کښی پټول فرض دی ، دَ مونځ نه علاوه دَ ځوانے ښځے تمام بدن ستر ګڼړلے شی دَ اجنبی نه دَ تمام بدن پټول ضروری دی .

وکشف الخ : یعنی دَ عورت اعضاء خواه دَ سړی وی یا دَ وینځے یا دَ آزادے ښځے دَ کومو چه پټول فرض دی ، کهٔ چرے دَ هغے څلورمه حصه په مونځ کښی کهولاؤ شی او دومره وخت کهولاؤ وی په څومره وخت کښ چه یو رکن ادا کیدے شی یعنی په څومره وخت کښی چه درے ځلے " سبحان ربی الاعلیٰ " یا " سبحان ربی العظیم " وئیلے کیدے شی نو په دے صورت کښی به مونځ فاسدیږی او کهٔ چرے دومره مقدار نهٔ وی یا دومره وخت نهٔ وی نو مونځ به نهٔ فاسدیږی ددے نه علاوه دَ دومره قدرے قید ځکه دے کله چه دا اندام دَ عورت خپله کهولاؤ شوے وی ، لیکن کهٔ چرے قصدًا ئے کهولاؤ کړے وو نو مونځ به فورًا ماتیږی

هلته کېږي به بیا مقدار څه قید نهٔ وي .

تنبیه : دلته کښې دَ عورت نه مراد عورتِ خفیفه او غلیظه دواړه دے ، عورتِ غلیظه لکه قُبُل او دُبر او دَ هغے اطراف دي ، او عورتِ خفیفه ددغه اعضائے مذکوره نه علاوه ټول اعضاء دي .

ولا تفرق : یعني چه متفرق اعضائے عورت ښکاره شي او دَ هغے مقدار دَ یو عضوے څلورمے حصے ته اورسي نو په دے صورت کښې دا دَ مونځ دَ درستګۍ مانع دے او کهٔ دَ یو اندام څلورمے حصے ته اونهٔ رسي نو دا بیا دَ مونځ دَ صحت مانع نهٔ دے بلکه مونځ به درست وي .

فسدت : یعني کهٔ یو سړي ته په مونځ کښې دَ هغه غلطۍ علم اوشو چه صحیح رُخ وو نو مونځ به درست وي ځکه چه په مونځ کښې یو خاص صورت پیښ نهٔ شو او کهٔ دَ فراغت نه بعد علم اوشو دَ غلطۍ نو مونځ به لا محاله نهٔ وي شوے او کهٔ په درمیان دَ مونځ کښې دَ صحت علم راغے نو اوس دَ ناجائز کیدو وجه داده چه اولنے حالت یو کمزور حالت وو اوس یو قوي حالت دے چه دَ دے په پیش راتلو سره به هغه کمزورے بنیاد قائم پاتے نهٔ شي لکه څنګه چه په تیمم سره دَ مونځ کوونکي مونځ ، په وسط دَ مانځه کښې په اوبو میلاویدو سره ماتیږي .

(فصل) فِي واجِبِ الصَّلٰوةِ وهُوَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ شَيْئًا قِرَاءَ ةُ الفاتِحَةِ وَضَمُّ سُوْرَةٍ اَوْ ثَلاثِ اٰيَاتٍ فی رَكْعَتَينِ غَيْرِ مُتَعَيَّنَتَيْنِ مِنَ الْفَرْضِ وَفِي جَمِيْعِ رَكْعَاتِ الْوِتْرِ والنَّفْلِ وتَعِينُ القِرَاءَ ةِ فِي الْاُولَيَيْنِ وَتَقْدِيْمُ الْفَاتِحَةِ عَلٰى سُوْرَةٍ وضَمُّ الْاَنفِ لِلجَبْهَةِ فی السُّجُوْدِ وَالإتْيَانُ بِالسَّجْدَةِ الثَّانِيَّةِ فِيْ كُلِّ رَكْعَةٍ قَبْلَ الْاِنْتِقَالِ لِغَيْرِهَا وَالإطْمِيْنَانُ فِي الاَرْكَانِ وَالقُعُوْدُ الْاَوَّلَ وقراء ةُ التَّشَهُّدِ فِيْهِ فی الصَّحِيْحِ وقِرْأتُهٗ فِی الجُلُوسِ الْاَخِيْرِ والقِيَامُ اِلَى الثَّالِثَةِ مِنْ غَيْرِ تَرَاخٍ بَعْدَ التَّشَهُّدِ وَلَفْظُ السَّلامِ دُوْنَ عَلَيْكُمْ وَقُنُوْتُ الْوِتْرِ وَتَكْبِيْرَاتُ الْعِيْدَيْنِ وَتَعْيِيْنُ التَّكْبِيْرِ لافتتاحِ كُلِّ صَلٰوةٍ لَا الْعِيْدَيْنِ خَاصَّةً وَتَكْبِيْرَةُ الرُّكُوْعِ فِی

ثَانِيَةِ الْعِيْدَيْنِ وَجَهْرُ الْإِمَامِ بِقِرَاءَةِ الْفَجْرِ وَأُوْلَيَي الْعِشَاءَيْنِ وَلَوْقَضَاءً وَالْجُمُعَةِ وَالْعِيْدَيْنِ وَالتَّرَاوِيْحِ وَالْوِتْرِ فِي رَمَضَانَ وَالْإِسْرَارُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَفِيْمَا بَعْدَ أُوْلَيَي الْعِشَاءَيْنِ وَنَفْلِ النَّهَارِ وَالْمُنْفَرِدُ مُخَيَّرٌ فِيْمَا يَجْهَرُ كَمُتَنَفِّلٍ بِاللَّيْلِ وَلَوْتَرَكَ السُّوْرَةَ فِي أُوْلَيَي الْعِشَاءِ قَرَءَ هَا فِي الْأُخْرَيَيْنِ مَعَ الْفَاتِحَةِ جَهْرًا وَلَوْتَرَكَ الْفَاتِحَةِ لَايُكَرِّرُهَا فِي الْأُخْرَيَيْنِ.

ترجمه :

اتلس څیزونه په واجباتو دَ مونځ کښې داخل دی.

۱. د سوره فاتحه تلاوت.

۲. غیر معینه دوه رکعتنه فرض او دوترو او د نفلو ټولو رکعتونو کښې دسوره فاتحې سره د کوم یو سوره یا د دریو آیاتونو وئیل .

۳. په وړومبو دوؤ رکعاتونو کښې د قرأت تعین.

۴. سوره فاتحه د(دویم)سوره نه مخکښې لوستل.

۵. سجده د تندی او د پوزی سره کول (صرف په یو باندې اکتفا نه کول)

۶. په هر رکعت کښې د دویمې سجدې ادائیګی د دویم رکعت طرفته د منتقل کیدو نه مخکښې کول.

۷. ښه په آرام آرام د ارکانو ادائیګی کول.

۸. قعده اولیٰ.

۹.د صحیح قول مطابق په قعدهٔ اولیٰ کښې تشهد وئیل.

۱۰. په قعده اخیره کښې تشهد لوستل.

۱۱. د تشهد نه پس بغیر څه د سستیٔ نه د دریم رکعت د پاره اودریدل.

۱۲. علیم نه بلکې صرف لفظ "السلام"لوستل.

۱۳.په وترو کښې دعائے قنوت.

۱۴. د اخترونو شپږ زیات تکبیرونه.

۱۵. په خاص طور باندې د وړوکې اختر یا د لوئې اختر د پاره نه بلکې د هر مونځ د آغاز په خاطر د تکبیراتو تعین.

۱٦. د وړوکې اختر و د لوئې اختر په رکعتِ ثانیه کښې تکبیر رکوع.

۱۷. د امام په سحر مونځ کښې او د ماښام او د ماسخوتن مونځ کښې د وړومبو دوو رکعاتونو کښې په جهراً قرأت کول. خواه هغه که قضاء ولی نه وی (یعنی چې باجماعته قضا اوکړے شی) او د جمعې په مونځ کښې او د وړوکې اختر او د لوئې اختر په مونځ کښې او په رمضان شریف کښې د رکعاتونو په مینځ کښې وتر په جهر سره کول او د ماښام او د ماسخوتن د مونځ نه ورستی رکعاتونه او په ورځ کښې وئیلو واله نفلونو کښې په ورو قرأت کول او ځان له مونځ کونکے سړے په جهری مونځونو کښې مختار دے چې خواه که په جهر سره کوی یا ورو کوی. څنګه چې د شپې مونځ کوونکې د پاره اختیار دے.

که چری وړومبی د ماسخوتن مونځ کښې په وړ رکعاتونو کښې د سوره تلاوت نه وی شوے نو د پس دوؤ رکعاتونو کښې د فاتحې سره په جهر سره قرأت اوکړئ او په وړومبنی دوؤ رکعاتونو کښې صرف سوره فاتحه ترکه کړئ نو په پس دوؤ رکعاتونو کښې مکرر مه لولئ (بلکې سجده سهوه په آخر کښې اوکړئ او ددې د ترك کولو تلافی اوکړئ.)

توضیح : واجب، یعنی واجب هغه دے دَ کوم چه کول ضروری او کولو والا مستحق دَ ثواب وی، او نهٔ کول ئے موجب دَ سزا او موجب دَ عذاب وی مگر ددے منکر ته به کافر نهٔ شی وئیل کیدے او دَ واجبو په پریخودو باندے سجده سهو واجبیږی او قصداً پریخودو سره مونځ نهٔ باطلیږی مگر اعاده واجب وی .

وتقدیم الفاتحة: یعنی دَ فرضو په اولنو دوو رکعتونو کښی دَ یو سورة لوستل دَ

فاتحے نه بعد واجب دی مگر مصنف دا په دریو حصو کښی بیان فرمائیلے دی یو واجب خو دادے چه دَ فرضو په دوو رکعتونو کښی او دَ فرض نه علاوه په تمامو نوافلو او واجب مونځونو کښی یو سورت، یا کم از کم درے آیتونه لوستل، دا ئے په دویم نمبر کښی ذکر کړے دی. دویم واجب دادے چه دَ فرضو اولنی دوه رکعتونه وی دا ئے په دریم ځائے کښی ذکر کړے دی او دریم واجب دادی چه ترتیبِ قراءت داسے کیدل پکار دی چه اول الحمد اووئیلے شی دا ئے په څلورم ځائے کښی بیان فرمائیلے دی گویا چه یو واجب دَ تعداد دَ رکعت متعلق دے چه په فرضو کښی دوه دی نهٔ زیات او نهٔ کم، دویم واجب دَ رکعتونو دَ تعین په باره کښی دے چه دا به اولنی دوه رکعته وی، دریم واجب دَ ترتیب متعلق دے چه اول به فاتحه وی بیا به سورة وی. اوس کهٔ چرے په دے کښی یو هم سهوًا پاتے شی نو سجدهٔ سهو به واجب وی او په قصدًا پریخودو باندے به گنهگار هم وی او مونځ به هم دوباره کوی.

والاتیان: یعنی قعده یا دَ مخکینی رکعت نه وړاندے به سجدهٔ ثانیه ادا کړے شی مثلًا یوه سجده ئے اوکړه او دویم رکعت ئے شروع کړو نو واجب ئے پریخودل یا مثلًا دَ قعدهٔ اخیر دپاره دَ سجدهٔ ثانیه دَ ادا کولو نه مخکښی کیناستلو نو واجب ئے پریخدل په دهٔ باندے واجب دی چه سجده اوکړی او بیا سجدهٔ سهو ادا کړی خو په دے شرط سره چه سهوًا ئے داسے کړے وی دلته کښی دا مسئله هم یاد ساتل پکار دی چه په آخری رکعت کښی دویمه سجده ئے هیره کړه او التحیات ئے شروع کړو نو په یاد راتلو سره ئے دویمه سجده اوکړه نو التحیات به دوباره لولی او بیا به سلام واړه وی او سجدهٔ سهو به اوکړی ورستو به بیا التحیات اولولی او آخری سلام به واړه وی ځکه چه کله دهٔ دویمه سجده ادا کړه نو آخری قعده کالعدم شوه، هغه به دوباره ادا کوی او کهٔ په غلطئ سره ئے سلام اړولے وو او دَ خبرو کولو نه مخکښی ورته یاد شو نو بیا به هم داسے کوی. والله اعلم

والاطمینان: یعنی دَ مونځ ارکان به ښهٔ په اطمینان سره ادا کوی، رکوع سجده به په ښهٔ شان سره ادا کوی یعنی دومره قدرے به حصاریږی چه دَ اعضاؤ حرکت ختم شی او کامل سکون پیدا شی او تمام جوړونه خپل خپل ځائے ته اورسی. په دے کښی دَ ائمه ؒ اختلاف

دے دَ حضر امام شافعیؒ او دَ امام یوسفؒ په نزد باندے تعدیلِ ارکان فرض دے ، لیکن امام یوسفؒ تعدیلِ ارکان ته دَ رکن درجه نۀ ورکوی بلکه دَ فرضِ عملی درجه ئے قرار گرځوی .

والقعود : یعنی قعدۀ اولیٰ واجب ده او په کوم مونځ کښې چه قعدۀ ثانیه نۀ وی مثلاً دَ سحر مونځ ، جمعه وغیره ، نو په هغے کښې قعده فرض ده او په کوم مونځ کښې چه څو قعدے وی لکه مثلاً دَ مسبوق مونځ کوم چه دَ څلورو رکعتو والا وی کۀ چرے درے قعدے ئے بیا موندے نو اوله او دویمه واجب دی وعلیٰ هذا القیاس .

وقراءة : یعنی په قعدۀ اولیٰ کښې دَ تشهد لوستل واجب دی ، او غیر صحیح قول دادے چه دَ التحیات لوستل سنت دی یعنی دَ قعدۀ اولیٰ په تشهد کښې اختلاف دے دَ بعضو دَ قول مطابق واجب دے او دَ بعض دَ قول مطابق سنت ، البته دَ قعدۀ اخیر په باره کښې اختلاف نشته دے مگر مفتیٰ به قول هم دادے چه په قعدۀ اولیٰ کښې تشهد وئیل واجب دی .

من غیر تراخ : یعنی دَ تشهد نه بعد دَ دریم رکعت دپاره اودریدل بغیر دَ تاخیر نه مثلاً چه دَ التحیات نه بعد په هیره سره دومره وخت حصار شی څومره وخت کښې چه یو رکن ادا کیدےؔ شی نو سجدۀ سهو به واجب وی .

السلام : یعنی لفظ دَ السلام دَ مونځ په اختتام باندے وئیل واجب دی . علیکم واجب نۀ دے بلکه ددے وئیل سنتِ موکده دی .

وقنوت : یعنی دَ قنوت وئیل واجب دی دغه شان دَ قنوت دپاره تکبیر وئیل واجب دی کۀ چرے دَ قنوت نه علاوه بله کومه دُعا لولی نو مونځ به جائز وی البته دَ سنت نه خلاف دے بلکه تکبیراتِ عیدین هم واجب دی .

ولو ترك : یعنی دَ ماسخوتن په اولنو دوو رکعتو کښې دَ سورت لوستل هیر شی نو په آخرینی دوو رکعتو کښې دے دَ سورۀ فاتحے سره ادا کړی ددے وجے نه چه دَ سورت ملاوه ول په اولنو دوو رکعتونو کښې واجب دی .

لا یکررها : یعنی کۀ دَ یو کس نه په اولنو دوو رکعتونو کښې دَ سورۀ فاتحے لوستل

هیر شی نو په آخرینی دوو رکعتونو کښې دَ هغې دوه دوه ځله وئیل لازم نهٔ دی البته سجدهٔ سهو دے اوکړی او مکرر لوستل خلافِ اولیٰ دی .

(فصل) فی سُنَنِهَا وَهِیَ اِحدیٰ وَخَمسُونَ رَفعُ الیَدیْنِ لِلتحرِیمةِ حِذَاءَ الْاُذنَیْنِ للرَّجُل والاَمَةِ وحِذَاءَ المَتکَبَیْنِ لِلْحُرَّةِ وَنَشْرُالْاَصَابِعِ وَمُقَارَنَةُ اِحْرَامِ الْمُقْتَدِیْ لَاحرام امامِهٖ ووَضعُ الرَّجُلِ یَدَہٗ الیُمْنیٰ عَلَی الیُسریٰ تحتَ سُرَّتِهٖ وَصِفَةُ الوَضعِ اَنْ یَجْعَلَ بَاطِنَ کَفِّ الیُمْنیٰ عَلیٰ ظَاهِرِ کَفِّ الیُسریٰ مُحَلِّقًا بالخِنْصَرِ وَالابْهَامِ عَلَی الرُّسغِ وَوضعُ المَراَۃِ یَدَیْهَا عَلیٰ صَدْرِهَا مِنْ غَیرِ تَحلِیْقٍ وَالثَّناءُ والتعوُّذُ لِلقِرأۃِ والتَسمِیةُ اَوَّلَ کُلِّ رَکعَةٍ وَالتَّامِیْنُ والتَحمِیْدُ وَالاسْرَارُبِهَا وَالاعتِدالُ عندالتَحرِیمَةِ مِنْ غیرِ طَاطَاءَ ةِ الرَّاس وَجَهْرُالْاِمَامِ بالتَّکبِیْرِوالتسمِیعُ وتَفرِیْجُ القَدَمَیْنِ فِی القِیَامِ قَدَرَاَرْبَعِ اَصَابِعَ وان تکُونَ السُّورَةُ المَضْمُومَةُ لِلفَاتِحَةِ مِنْ طِوَالِ المُفَصَّلِ فی الفَجْرِوَالظُّهرِومِنْ اَوْسَاطِهٖ فِی العَصرِوَالعِشَاءِ ومن قِصَارِه فِی المَغْرِبِ لَوْکَانَ مُقِیمًا ویَقْرَاءُ اَیَّ سُوْرَةٍ شَاءَ لَوْکَانَ مُسَافِرًا واطالَةُ الْاُولٰی فِی الفَجْرِفَقَطْ وَتَکْبِیْرَۃُ الرُّکُوْعِ وَتَسْبِیحُهٗ ثَلاثًا وَاَخْذُرُکْبَتَیْهِ بِیَدَیْهِ وَتَفْرِیْجُ اَصَابِعِهٖ والمَراَۃُلَا تُفَرِّجُهَاوَنَصَبُ سَاقَیْهِ وبَسط ظَهْرِهٖ تَسوِیَةُ رَاسِهٖ لِعجزِهٖ والرَّفعُ من الرُّکُوْعِ وَالقِیَامُ بَعْدَہٗ مُطْمَئِنًّا

ترجمه :

- د مونځ د سنتونو تعداد یو پنځوس(۵۱) دے.

۱. سړی او وینځی لره د تحریمې په وخت دواړه لاسونه تر غوږونو پورې اوچتول پکار دی او د آزادې ښځی دپاره تر اوګو پورې اوچتول دي.

۲. ګوتې کولاوهل.

۳. د امام سره سره (بغیر د څه تاخیر نه) د مقتدی تکبیر تحریمه وئیل.

۴. سړی لـه ښـې لاس د ګس لاس دَ پاځه ایښودل . د ایښودو شکل دا دے چې د ښی لاس تلـے د ګس لاس پـه تلیٔ باندې داسی کیږدی چې د کټې ګوتې او د خنصر نه

یوه حلقه (دائره) جوړه کړي.

۵. ښځه دې د حلقه جوړولو نه بغیر لاسونه په سینه باندې کیږدي.

٦. ثناء وئیل.

۷. د قرأت په وخت دې تعوذ د(اعوذُ بالله)تلاوت.

۸. د هر رکعت په آغاز کښې د بسم الله تلاوت.

۹. آمین وئیل.

۱۰. تحمید(ربنا لك الحمد) وئیل.

۱۱. ثناء ، تعوّذاو بسم الله ورو وئیل.

۱۲. د تحریمې په وخت سر د ټیټولو نه بغیر سید ها اودریدل.

۱۳. امام دې تکبیر جهراً اوکړي.

۱۴. تسمیع دې جهراًاوکړي.

۱۵. د قیام په حالت کښې د دواړه پښو په مینځ کښې د څلورو ګوتو هومره کشادګي.

۱٦. د سورة فاتحې سره میلاولو واله سورت دې د سحر او د ماسپخین مونځ کښې دې د طوالِ مفصل نه او د مازیګر او د ماسخوتن دې داوساطِ مفصل نه او د ماښام مونځ کښې دې د قصار مفصل نه وي. خو شرط دادے چې مونځ کوونکے دې مقیم وي . او د مسافرئ په صورت کښې ئې کوم سوره مرضي او دې لولي.

۱۷. د سحر په مونځ کښې دې صرف په وړومبې رکعت کښې اوږد قرأت اوکړي.

۱۸. ۱۹. تکبیر او تسبیح رکوع درې ځله وئیل.

۲۰. او په رکوع کښې دې دواړه لاسونه په ګونډو(ګوډو) باندې کیږدي او ګوتې دې کولاؤ کړي.

۲۱. او ښځه دې ګوتې نه کولاوه وی.

۲۲. دواړه پتونان دې بره کړی.

۲۳. ملا دې برابره کړی.

۲۴. سر دې د سرین برابر اوساتی.

۲۵. ۲۶. رکوع دې د اطمینان سره اوکړی بیا دې پاڅی.

توضیح : سننها، یعنی چه په مونځ کښې کوم سنن دی په هغې کښې کۀ چرې څوک په هیره سره څه پرېږدی نو دَ هغې په پرېښودو باندې سجده سهو نشته دے او نۀ په دے سره په مانځه کښې فساد پیدا کیږی البته کۀ چرې قصداً ئے پرېږدی نو داسے کول بد کار دے او په دے کښې څه کراهت نشته دے.

ونشر الاصابع: یعنی چه ګوتے به بندے غوندے نۀ وی بلکه هغه دے په خپل حالت باندے پریخودے شی، نۀ دے کھولاؤ کړے شی او نۀ دے بند کړے شی او په دغه حالت کښې ګوتے او تَلی قبلے طرف ته پریخودل پکار دی او داسے اوچتول ئے پکار دی چه ګوته دَ غوږ دَ نرمئ سره مقابل راشی او دَ ګوتو بندونه دَ غوږ دَ برنئ حصے بالمقابل وی او مړوندونه دَ اوګو برابر شی.

ومقارنته: یعنی مقتدی دے دَ امام دَ تحریمے سره تحریمه (الله اکبر) ادا کړی او مقتدی دے خپل تکبیر دَ امام دَ تکبیر نه ورستو ختم کړی، او کۀ چرے دَ امام دَ تکبیر نه ئے مخکښې ختم کړو نو ددغه مقتدی مونځ به نۀ کیږی. والله اعلم!

ووضع: یعنی دَ مونځ په سننو کښې دا سنت هم دے چه دَ تکبیر تحریمه نه بعد دے سړے خپل ښی لاس په ګس لاس باندے دَ نامه نه لاندے کیږدی. او دَ لاس تړلو طریقه داده چه تَلے دے دَ ګس لاس په پُشت (شا) باندے کیږدی.

ووضع المرأة: یعنی ښځه دے دَ تکبیر تحریمه نه بعد خپل لاسونه په سینه باندے کیږدی او دَ سرو په شان حلقه دے نۀ جوړه وی.

مسافر: یعنی دَ مسافر دپاره په هیځ یو مونځ کښې هم دَ خاص سورت قید نشته دے هغه دے دَ گنجائش په موجب قراءة اوکړی.

اطالة الاولیٰ: یعنی دَ سحر په مونځ کښې دے اول رکعت اوږد کړی دَ دویم رکعت نه په دے کښې اعانت دے په جماعت کښې دَ شریك کیدونکو والو دپاره چه هغوی پوره جمعه رالاندے کړی مثلًا په اول رکعت کښې دے څلویښت آیتونه تلاوت کړی او په دویم رکعت کښې دے شل آیتونه اولولی.

فقط: په دے سره دَ امام محمدؒ قول طرف ته اشاره ده چه په هر مونځ کښې دے اولنے رکعت طویل کوی دَ دویم رکعت نه ، او دویم رکعت لره دَ اول رکعت نه طویل کول مکروه دی.

وَوَضعُ رُكْبَتَيهِ ثُمَّ يَدَيهِ ثُمَّ وَجهِهِ لِلسُّجُودِ وَعَكسُهُ لِلنُّهُوضِ وَتَكبِيرُ السُّجُودِ وَتَكبِيرُ الرَّفعِ مِنهُ وَكَونُ السُّجُودِ بَينَ كَفَّيهِ وَتَسبِيحُهُ ثَلاثًا وَمُجافَاةُ الرَّجُلِ بَطنَهُ عَن فخذيه ومِرفَقَيهِ وَالجَلسَةُ بَينَ السَّجدَتَينِ وَوَضعُ اليَدَينِ عَلَى الفَخذَينِ فِيمَابَينَ السَّجدَتَينِ كَحَالَةِ التَّشَهُّدِ وَافتِراشُ رِجلِهِ اليُسرىٰ وَنَصبُ اليُمنىٰ وتورُّك المرأة والاشارَةَ فِى الصَّحِيحِ فِيمَابَعدَ الاُولَيَينِ وَالصَّلوٰةُ عَلَى النَّبِى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ فِى الجُلُوسِ الاَخِيرِ وَالدُّعَاءُ بِمَايُشبِهُ الفَاظَ القُراٰنِ وَالسُّنَّةِ لاكَلامَ النَّاسِ وَالالتِفَاتُ يَمِينًا ثُمَّ يَسَارًا بالتَّسلِيمتَينِ وَنِيَّةُ الاِمَامِ الرِّجَالِ وَالحَفَظَةَ وَصَالِحَ الجِنِّ بالتَّسلِيمَتَينِ فِى الاَصَحِّ وَنِيَّةُ المَامُومِ اِمَامَهُ فِى جِهَتِهِ وَاِن حَاذَاهُ نَوَاهُ فِى التَّسلِيمَتَينِ مَعَ القَومِ وَالحَفَظَةِ وَصَالِح الجِنِّ وَنِيَةِ المُنفَرِدِ المَلائِكَهَ فقط وخفضُ الثَّانِيَةِ عَنِ الاُولىٰ وَمُقَارَنَتُهُ لِسَلَامِ الاِمَامِ وَالبِدَاءَةُ بِاليَمِينِ وَانتِظَارُ المَسبُوقِ فَرَاغَ الاِمَامِ.

۲۷. او د سجدې په خاطر دې اول دواړه گوډې ، ددې نه پس لاسونه ، ددې نه پس مخ په زمکه باندې کیږدی.

۲۸. د سجدې نه د پاڅیدو په وخت دې د هغې عکس اوکړی.

۲۹. په سجده کښې د تلو په وخت د تکبیر وئیل.

۳۰. د سجدې نه د پاڅیدو په وخت د تکبیر وئیل.

۳۱. سجده ددواړو لاسونو د تلو په مینځ کښې کول.

۳۲. په سجده کښې درې درې ځله تسبیح (سبحان ربی الاعلی) وئیل.

۳۳. او سړې دې خپله خیټه دخپلو دواړو پتونانوپه مینځ کښې او د څنګلو او د لاس د ګیټو او د زمکې په مینځ کښې فاصله اوساتی.

۳۴. او ښځه دې خپل اندامونه راغونډ کړی او خیټه دې دخپلو پتونانو سره میلاؤ کړی.

۳۵. قومه.

۳۶. او د دوؤ سجدو په مینځ کښې دې کیښنی.

۳۷. او په حالت د تشهد په رنګ دې په دواړو سجدو کښې کیښنی او په دغه وخت کښې دې لاسونه په خپل پتونانو باندې کیږدی.

۳۸. خپله ګسه پښه دې خوره کړی او ښې پښه دې ولاړه وی.

۳۹. او ښځه دې په خپل ګس سرین باندې دواړه پښې ښی طرف ته اوباسی او کښی دینی.

۴۰. او ښځه دې په ګس سرین باندې دواړه پښې ښی طرفته اوباسی او د صحیح قول مطابق د کلمه شهادت په وخت دې په ګوتی سره اشاره اوکړی د لَا وئیلو په وخت دی او د "الا الله وئیلو په وخت دی کیږدی.

۴۱. د وړومبنی دوؤ رکعاتونو نه پس رکعاتونو کښې دې محض سوره فاتحه اولولی.

۴۲. بیا اندرون قعده اخیره کښې دې په نبی صلی الله علیه واله وسلم باندې دې درود اولولی.

۴۳. هغه دعا دې اوغواړي کومه چې د قرآن سره مشابه وي یا هغه دعا کومه چې د حدیث نه منقول وي . د خلقو د کلام سره مشابه دعا دې اوغواړي.

۴۴. او ښي طرفته او گس طرفته دې سلام اوگرځوي.

۴۵. امام دې د زیات صحیح قول مطابق دې دواړو طرفته د سلام گرځولو په وخت دې خلقو (کوم چې اقتدیٰ کوي) او د محافظو فرښتو او د صالحه جناتو نیت اوکړي.

۴۶. او مقتدیان دې د امام د دې جانب کښې دې نیت اوکړي. او امام که مخامخ وي نو په دواړو جانبو کښې دې د امام نیت اوکړي. او ددې سره سره په دواړو سلامونو کښې دې باقي اقتداء کولو واله او د محافظو ملائیکو او د صالحه جناتو دې هم دغه مقتدیان نیت اوکړي.

۴۷. ځان له مونځ کونکے دې دواړه سلامونه فقط د فرښتو په نیت اوکړي.

۴۸. او دویم سلام دې د وړومبي سلام په نسبت باندې په مدهم آواز کښې اوکړي .

۴۹. مقتدي دې خپل سلام د امام سلام سره اوگرځوي.

۵۰. د سلام آغاز دې د ښي طرفنه اوکړي.

۵۱. مسبوق دې امام د دویم سلام گرځولو انتظار اوکړي.

توضیح : وانخفاض ، یعنی ښځه دے لاندے تیټه شي او ځان دے راټول کړي او سجده دے اوکړي ځکه چه ددے دپاره په هر حالت کښې پرده لازم ده او دا مسنون دی .

ووضع الیدین : یعنی دَ سجدو په مینځ کښې یا دَ التحیات دَ لوستلو دپاره دَ کیناستلو په حالت کښې لاسونو لره په ورون باندے ایخودل مسنون دی .

تورّك الخ : یعنی دَ ښځے دپاره مسنون دی چه دَ سجدو په مینځ یا دَ التحیات دپاره

داسے کینی چه گس سرین په زمکه باندے کیږدی او دواړه خپے ښی طرف ته اوباسی .

والاشارة : یعنی دَ شهادت په وخت کښی اشاره کول ، دَ اصح قول مطابق سنت دی ددے صورت دادے چه دَ نفی یعنی دَ " لا " وئیلو په وخت کښی دے گوته اوچته کړی او دَ اثبات یعنی دَ " الا الله " وئیلو په وخت کښی دے کیږدی . اویو قول دا هم دے چه اشاره دے اونۀ کړے شی مگر دا قول صحیح نۀ دے .

وقراءة الفاتحة : یعنی دَ فرض مونځ په آخری دوو رکوتونو کښی دَ سورۀ فاتحے لوستل مسنون دی او کۀ چرے په هیره سره ئے پریږدی نو سجده سهو پرے نۀ واجبیږی البته واجب ، سنت او دَ نفلو په تمامو رکعتونو کښی دَ سورۀ فاتحے لوستل واجب دی .

والصلوة : یعنی په آخری قعده کښی دَ درود وئیل مسنون دی دَ حضرت امام محمدؒ نه تپوس اوکړے شو چه په مونځونو کښی کوم یو درود وئیل پکار دی نو هغوی جواب ورکړو چه " اللهم صل علی محمد الخ " او دَ درود وئیلو شپږ قسمونه دی . (١) فرض یعنی په تمام عمر کښی یو ځل په نبی کریم ﷺ باندے درود وئیل فرض دی . (٢) واجب : یعنی دَ امام طحاویؒ دَ قول په موجب کله چه هم دَ نبی کریم ﷺ نوم مبارك واخستلے شی نو دود وئیل واجب دی . (٣) سنت : یعنی په آخری قعده کښی درود وئیل سنت دی (٤) مستحب : یعنی په ټولو وختونو کښی وئیل مستحب دی . (٥) مکروه : یعنی دَ آخری قعدے او دَ قنوت نه علاوه کښی لوستل مکروه دی . (٦) حرام : یعنی دَ حرام کار کولو په وخت کښی دَ درود شریف لوستل حرام دی . په غیر محل یعنی بیت الخلاء وغیره کښی هم درود شریف لوستل حرام دی .

والدعاء : یعنی دَ دُعا غوښتل کومه چه قرآن مجید او په احادیثو کښی راغلے دی بعینهٖ هم هغه دُعاگانے به لوستلے شی یا به دَ هغے مضمون په عربیٔ کښی بیان کړے شی مگر احتیاط په دے کښی دے چه بعینهٖ هم هغه دُعا اولوستلے شی کومه چه په قرآن پاك یا حدیث شریف کښی وارد وی . او مزید احتیاط دادے چه خاص هم هغه دُعاگانے اولوستلے شی کومے چه په دے موقع باندے دَ جناب نبی کریم ﷺ نه منقول دی مثلًا " اللهم انی

ظلمت نفسی ظلما کثیرا ولا یغفر الذنوب الا انت فاغفرلی مغفرة من عندك وارحمنی انك انت الغفور الرحیم"

ترجمه: اے الله ما په ځان باندے ظلم کړے دے او ډیر زیات ظلم. او حقیقت داد ے چه ګناهونه صرف تهٔ بخښلے شے نو اے الله تهٔ په خپل رحم سره زما ګناهونه معاف کړے او په ما باندے رحم اوکړے هم تهٔ غفور الرحیم ذات ئے.

والانتظار: یعنی مسبوق لره جائز دی چه انتظار اوکړی یعنی کله چه امام دویم سلام واړه وی نو بیا دے اودریږی ځکه چه دا ممکنه ده چه امام سجده سهو کوی.

(فصل) مِنْ اٰدَابِهَا اِخْرَاجُ الرَّجُلَ كَفَّيْهِ مِنْ كُمَّيْهِ عِنْدَ التَّكْبِيْرِ وَنَظَرُ الْمُصَلِّيْ اِلٰى مَوْضِعِ سُجُوْدِهٖ قَائِمًا وَاِلٰى ظَاهِرِ الْقَدَمِ رَاكِعًا وَاِلٰى اَرْنَبَةِ اَنْفِهٖ سَاجِدًا وَاِلٰى حجرهٖ جَالِسًا وَاِلَى الْمَنْكَبَيْنِ مُسَلِّمًا وَدَفْعُ السُّعَالِ مَا اسْتَطَاعَ وَكَظْمُ فَمِهٖ عِنْدَ التَّثَاؤُبِ وَالْقِيَامُ حِيْنَ قبل حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ وَشُرُوْعُ الْاِمَامِ مُذْقِيل قَدْقَامَتِ الصَّلٰوةِ.

ترجمه:

فصل: د مونځ په آدابو کښې دغه څیزونه داخل دی.

۱. سړے دې د تکبیر تحریمه په وخت خپل لاسونه د خپلو لستوڼو نه باهر راوباسی (په شرط ددې چې لستوڼی دومره اوږده وی چې لاسونه پکښې پټ وی)

۲. د قیام په حالت کښې دې نظر د سجدې په مقام باندې وی.

۳. د رکوع په حالت کښې د پښو په پشت باندې دې وی.

۴. د سجدې په حالت کښې د پوزې نرمې حصې طرفته دې وی.

۵. او د کیناستو په حالت کښې دې غیږ طرفته وی.

٦. د سلام په وخت دې د شا طرفته وی.

۷. حتیٰ الامکان تو خې دې بند کړي.
۸. که اسویلے راغلو نو خله بنده اوساتۍ.
۹. د مکبر په حی علی الفلاح وینا باندې (که چرې مخکښې نه وی ولاړ نو اوس) دې اودریږی.
۱۰. د امام مکبرپه قدقامت الصلوة وینا باند دې مونځ آغاز اوکړی.

توضیح : من اٰدابھا ، من تبعیضیه دے په دے کښی اشاره ده دے طرف ته چه په دے فصل کښی دننه دَ مونځ جمله اٰداب نهٔ دی بیان کړے شوے بلکه بعض آداب ئے بیان کړے دی . هغه چه نبی کریم ﷺ یو ځل یا دوه ځله کوم فعل کړے وی او حضور ﷺ په هغے باندے همیشګی نهٔ وی فرمائیلے نو هغے ته آداب وئیلے شی . او دَ آدابو مشروعیت دَ سنتو دَ تکمیل دَ وجے نه کیږی .

التکبیر : یعنی مستحب دادی چه دَ تکبیر تحریمه په وخت کښی سړی لره پکار دی چه خپل لاسونه دَ لستونړو نه راوباسی ، او کهٔ څه عذر وو مثلًا یخنی وه نو بیا دے نهٔ راوباسی . . البته ښځه دے خپل لاسونه دَ لستونړو نه نهٔ بهر کوی ځکه چه دَ هغے دپاره ستر ضروری دے .

نظر المصلی : یعنی دَ مونځ کوونکی نظر دے دَ قیام په وخت کښی دَ سجدے په ځائے باندے وی او دَ رکوع په احالت کښی دے دَ خپو په ظاهری حصه باندے وی او په سجده کښی دے په پوزه باندے وی او دَ قعدے په حالت کښی دے نظر په غیږه کښی وی کهٔ قعدهٔ اولیٰ وی او کهٔ قعدهٔ اخیر . او دَ سلام اړولو په وخت کښی دے نظر دَ اوګو جانب ته وی ځکه چه په دے سره خشوع او خضوع ظاهریږی او دَ یکسوئۍ او ځانله والی کیفیت پیدا کیږی دَ ښځے دپاره هم دغه حکم دے .

ما استطاع : ددے لفظی ترجمه داده چه دفع کول دَ توخی څومره قدرے چه طاقت

وی ، دَ توخی په دفع کولو سره کۀ په مونځ کښې نقصان واقع کیدو نو بیا دے داسے نۀ کوی ، دغه شان دَ آسویلی په وخت کښې دے خپله خُلۀ بنده کړی او کۀ دَ بندولو طاقت نۀ وو نو په لاس یا په لستونړی سره دے خُله پټه کړے شی . والله اعلم !

(فصل) فِیْ کَیْفِیَةِ تَرْکِیْبِ الصَّلٰوةِ اِذَااَرَادَالرَّجُلُ الدُّخُوْلَ فِی الصَّلٰوةِ اَخْرَجَ کَفَّیْهِ مِنْ کُمَّیْهِ ثُمَّ رَفَعَهُمَاحِذَاءَ اُذُنَیْهِ ثُمَ کَبَّرَبِلَامَدِّنَاوِیًاوَیَصِحُّ الشُّرُوْعُ بِکُلِّ ذِکْرٍخَالِصٍ لِلّٰهِ تَعَالٰی کَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِالْفَارِسِیَّةِ اِنْ عجزعَنِ الْعَرَبِیَّةِ وَاِنْ قَدَرَلَایَصِحُّ شُرُوْعُهٗ بِالْفَارِسِیَّةِ وَلَاقِرَاءتُهٗ بِهَافِی الْاَصَحِّ ثُمَّ وَضَعَ یَمِیْنَهٗ عَلٰی یَسَارِهٖ تَحْتَ سُرَّتِهٖ عَقِبَ التَحْرِیْمَةِ بِلَامُهْلَةٍ مُسْتَفْتِحًاوَهُوَاَنْ یَقُوْلَ سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالٰی جَدُّكَ وَلَااِلٰهَ غَیْرُكَ وَیَسْتَفْتِحُ کُلُّ مُصَلٍّ ثُمَّ یَتَعَوَّذُسِرًّالِلْقِرَاءَةِ فَیَاتِیْ بِهِ الْمَسْبُوْقُ لَاالْمُقْتَدِیْ وَیُؤَخِّرُعَنْ تَکْبِیْرَاتِ الْعِیْدَیْنِ ثُمَّ یُسَمِّیْ سِرًّاوَیُسَمِّیْ فِیْ کُلِّ رَکْعَةٍ قَبْلَ الْفَاتِحَةِ فَقَطْ ثُمَّ قَرَاءَ الْفَاتِحَةَوَاَمَّنَ الْاِمَامُ وَالْمَامُوْمُ سِرًّاثُمَّ قَرَاءَ سُوْرَةً اَوْثَلَاثَ آیَاتٍ ثُمَّ کَبَّرَرَاکِعًامُطْمَئِنًّامُسَوِّیًارَاسَهٗ بَعَجزِهٖ اٰخِذًارُکبَتَیهِ بِیَدَیْهِ مُفَرِّجًااَصَابِعَهٗ وَسَبَّحَ فِیْهِ ثَلَاثًاوَذٰلِكَ اَدْنَاهُ ثُمَّ رَفَعَ رَاسَهٗ وَاطْمَاَنَّ قَائِلًاسَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ رَبَّنَالَكَ الْحَمْدُاِمَامًااَوْمُنْفَرِدًااَوْ وَالْمُقْتَدِیْ یَکْتَفِیْ بِالتَّحْمِیْدِ

فصل :د مونځ د ادائیګئ ترکیب

سړے چې د مونځ د آغاز قصد اوکړی نو اول دې خپلو لستونړونه لاسونه باهر راوباسی او دواړه لاسونه دې تر غوږونو پوری اوچت کړي او تکبیر تحریمه (او بغیر د راښکو نه) دې د مونځ نیت اوکړی.

آغاز د مونځ د هر هغه ذکر نه هم درست شی کوم چې د ذات ربانی دپاره ئې مخصوصه وی . مثلًا "سبحان الله ، او د عربی نه د عجز په صورت کښې د فارسئ (وغیره) نه د مونځ آغاز درست وی . او که چری د عربئ نه آغاز باندې قادر وی نو بیا د فارسئ نه (د عربئ نه علاوه د بلې ژبې په ذریعه)مونځ شروع کول درست نه دی. او د

فارسۍ په ژبان (په عربۍ باندې د قادر کیدو په شکل کښې) قرأت هم درست نه وی . د زیات صحیح قول مطابق هم دغه حکم دے.

ددې نه پس خپل ښے لاس د ګس لاس دپاسه د نامه نه لاندې کیږدی . بیا دې د تکبیر تحریمه نه پس بلا توقف سبحانك اللهم و بحمدك و تبارك اسمك و تعالیٰ جدك ولا اله غیرك اولولی. او دا د مونځ ګزاره دپاره وئیل ضروری دی.

ددې نه پس سراً تعوذ اووائیۍ . او دا دې مسبوق اووائی (مقتدی د شروع نه د امام اقتدیٰ کولو واله) دې نه وائی او دادې د وړوکې اختر د مونځ او د لوئې اختر د مونځونو د تکبیرونو نه مؤخر کړی. ددې نه پس دې سِرّاً بسم الله اووائی .

او په هر رکعت کښې دې محض د سوره فاتحې نه مخکښې بسم الله اولوستل شی بیا دې د سوره فاتحې تلاوت اوکړی او امام او مقتدی دې سِرّاً آمین اووائې .ددې نه پس د کوم بل سورت یا د دریو آیاتونو تلاوت اوکړی . ددې نه پس په رکوع کښې د تللو په وخت کښې دې تکبیر اووائی. او په اطمینان دې رکوع اوکړی چې سر د سرین برابر شی.

او په رکوع کښې دې ګوتی کولاؤ کړی او په دواړو لاسونو دې خپلې ګوډې اونیسی او درې ځلې (کم ازکم) "سبحان ربی العظیم" دې اووائی ددې نه پس سر دې اوچت کړی او په اطمینان دې "سمع الله لمن حمده" "ربنا لك الحمد"دې اووائی په شرط ددې چې هغه امام وی یا منفرد او مقتدی دې صرف "ربنا لك الحمد" اووائی.

توضیح : حذاء ، یعنی دَ غوږونو برابر دے کړی ، په داسے شان سره چه متے ګوتے دَ غوږونو دَ نرمو سره برابر وی او تَلی دَ قبلے طرف ته کړی او خپلے ګوتے دے کھولاؤ ساتی .

بلا مد: یعنی الله اکبر دے بغیر دَ مد نه لولی . په تکبیر کښې مد په څو ځایونو باندے کیدے شی . (۱) دَ الله په همزه باندے ، دا ناجائز دے په دے سره مونځ فاسدیږی (۲) دَ الله په لام باندے ، دا جائز دے مگر چه په دے کښې زیات طوالت نۀ وی ، یعنی چه دَ دوو حرکتونو دَ مقدار نه زیات نۀ وی ، ددے نه په زیات مقدار کښې به کراهت وی . (۳) دَ لفظِ الله په هاء باندے په دے صورت کښې اگر چه مونځ به نۀ فاسدیږی مگر یو غلط څیز دے (۴) دَ اکبر په همزه باندے په دے صورت کښې به مونځ فاسد او ناجائز کیږی . (۵) دَ اکبر په باء باندے دا هم ناجائز دے ، په دے کښې دَ مونځ دَ فساد قوی خطره ده (٦) دَ اکبر په راء باندے دا هم ناجائز دے . والله اعلم .

خالص: یعنی دَ مونځ شروع کول په هغه ذکر سره کوم چه دَ الله تعالیٰ سره خاص دے یعنی په کوم سره چه دَ الله تعالیٰ مدح ، ثناء یا تعظیم بیان کړے شوے وی ، لکه الحمد لله ، سبحان الله ، لا اله الا الله . مگر په دے صورت کښې به اگر چه فریضه دَ تحریمے ادا کیږی لیکن مکروه یقیناً دے ځکه چه الله اکبر وئیل واجب دی چنانچه په لا حول ولا قوة ، یا اللهم اغفرلی سره به دَ تکبیر تحریمے فرض نۀ ادا کیږی .

وبالفارسية: یعنی مونځ شروع کول دَ عربیٔ نه علاوه په بله کومه ژبه کښې خواه کۀ هغه فارسی وی یا بله کومه ژبه وی ، مگر دا شرط ضروری دے چه الله اکبر نۀ شی وئیلے نو په دے صورت کښې درست دے او کۀ دَ عربیٔ کلمات ئے ادا کولے شو خواه کۀ معنیٰ ئے نۀ شوه فهم کولے لیکن قولِ اصح هم دادے چه په عربیٔ ژبے سره به شروع کوی .

ولا قراء ته: یعنی دَ قول اصح مطابق دَ قرآن کریم قراءت دَ عربی ژبے نه علاوه په بله ژبه کښې نۀ شی کولے خواه کۀ هغه قادر وی یا نۀ وی .

وضع: یعنی دَ تکبیر تحریمه نه بعد به ښی لاس په گس باندے دَ نامه نه لاندے ږدی ددے نه بعد به مونځ شروع کوی دے نه " سبحانك اللهم وبحمدك تبارك اسمك وتعالیٰ جدك ولا اله غیرك . " ترجمه: اے زما معبود ، زما عقیده ده ، زۀ یقین کووم چه تۀ دَ تمامو نقصاناتو او عیوبو نه پاك ئے او ستا دَ احساناتو دَ شکر سره یقین لرم چه دَ هر قسم کمال هم

تالره دے ، ستا نوم بابرکت دے ، ستا شان بلند دے ، ستا نه ماسوا هیڅ معبود نشته دے ."

ویستفتح : یعنی دَ مونځ ابتداء یعنی سبحانك اللهم وبحمدك . په دے کښې دَ ذات حق وجل مجده نزاهت عن النقص دے او په بحمدك کښې دَ هغه صفاتِ کمالیه بیان شوے دی . ګویا چه دَ مونځ ابتداء په ثناء سره اوشوه او دَ ثناء په شروع کښې ئے نزاهت عن النقص بیان کړل او دَ ثناء ختم ئے دَ درخواست سره اوکړو .

ثم : یعنی دَ قراءت دَ تمهید په طور باندے به اعوذ بالله او بسم الله اولولی ، حاصل ددے دادے چه څوك په کوم حالت کښې قراءت کوی نو هغه دے په شروع کښې اعوذ بالله اووائی .

فقط : یعنی دَ سورۀ فاتحه او دَ قراءت په مابین کښې به بسم الله نۀ لولی اګر چه په لوستلو کښې ئے هم څه مضائقه نشته دے .

راکعًا : یعنی چه رکوع ته ځی نو تکبیر به وائی او ښۀ په اطمینان سره دے رکوع اوکړی خواه کۀ امام وو یا منفرد ، او خپل سر دے دَ تښو سره برابر کړی او خپلے پنډۍ دے په لاسونو سره اونیسی او خپلے ګوتے دے کهولاؤ اوساتی او په رکوع کښې دے کم از کم درے ځله تسبیح اولولی .

ربنا لك الحمد : یعنی امام یا منفرد به دَ صاحبینؒ په نزد باندے ربنا لك الحمد وائی ، په ربنا لك الحمد باندے دے اکتفاء نۀ کوی بلکه افضل دادی چه " ربنا لك الحمد ، یا اللهم ربنا لك الحمد " بغیر دَ واو نه اولولی .

ثُمَّ كَبَّرَ خَارًّا لِلسُّجُودِ ثُمَّ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَدَيْهِ ثُمَّ وَجْهَهُ بَيْنَ كَفَّيْهِ وَسَجَدَ بِأَنْفِهِ وَجَبْهَتِهِ مُطْمَئِنًّا مُسَبِّحًا ثَلَاثًا وَذٰلِكَ اَدْنَاهُ وَجَافٰى بَطْنَهُ عَنْ فَخِذَيْهِ وَعَضُدَيْهِ عَنْ اِبْطَيْهِ فِي غَيْرِ زَحْمَةٍ مُوَجِّهًا اَصَابِعَ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ نَحْوَ الْقِبْلَةِ وَالْمَرْاَةُ تَخْفِضُ وَتَلْزِقُ بَطْنَهَا فَخِذَيْهَا وَجَلَسَ بَيْنَ وَجَافٰى بَطْنَهُ عَنْ فَخِذَيْهِ وَاَبْدٰى عَضُدَيْهِ ثُمَّ رَفَعَ رَاْسَهُ مُكَبِّرًا لِلنُّهُوْضِ بِلَا اِعْتِمَادٍ عَلَى الْاَرْضِ بِيَدَيْهِ وَبِلَا قُعُوْدٍ وَالرَّكْعَةُ الثَّانِيَةُ كَالْاُوْلٰى اِلَّا اَنَّهُ لَا يُثْنِيْ وَلَا يَتَعَوَّذُ وَلَا يُسَنُّ رَفْعُ الْيَدَيْنِ اِلَّا عِنْدَ اِفْتِتَاحِ كُلِّ صَلٰوةٍ

وَعِنْدَ تَكْبِيرِ الْقُنُوتِ فِي الْوِتْرِ وَتَكْبِيرَاتِ الزَّوَائِدِ فِي الْعِيدَيْنِ وَحِينَ يَرَى الْكَعْبَةَ وَحِينَ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ الْاَسْوَدَ وَحِينَ يَقُومُ عَلَى الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَعِنْدَ الْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ وَمُزْدَلِفَةَ وَبَعْدَ رَمْيِ الْجَمْرَةِ الْاُولٰى اَوِ الْوُسْطٰى وَعِنْدَ التَّسْبِيحِ عَقِبَ الصَّلٰوتِ وَاِذَا فَرَغَ الرَّجُلُ مِنْ سَجْدَتَيِ الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ اِفْتَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرٰى وَجَلَسَ عَلَيْهَا وَنَصَبَ يُمْنَاهُ وَوَجَّهَ اَصَابِعَهَا نَحْوَ الْقِبْلَةِ وَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلٰى فَخِذَيْهِ وَبَسَطَ اَصَابِعَهٗ وَالْمَرْاَةُ تَتَوَرَّكُ

بیا دې د سجدې دپاره ټيټ شی او تکبير دې اووائی . بيا دې اول خپلې دواړه ګونډې بيا لاسونه ، بيا مخ د دواړو لاسونو په مينځ کښې کيږدی او په سجده کښې دې خپله پوزه او تندې کيږدی او په اطمينان سره دې درې ځلې سبحان ربی الاعلی اووائی دغه ادنیٰ مقدار دے . خيټه دې پتونانو سره او دواړه د لاسونو څنګلی دې د بغلو نه جُدا کړی او د لاسونو او د پښو ګوتې دې قبله روح وی .

او ښځه دې خپل اندامونه راغونډ کړی او خيټه دې د پتونانو سره ميلاوه کړی او د دواړو سجدو په مينځ کښې دې لاسونه د خپل پتونانو د پاسه کيږدی بيا دې تکبير اووائی سجده دې په اطمينان باندې اوکړی او کم ازکم درې ځله دې سبحان ربی الاعلیٰ اووائی او خيټه دې د پتونانو نه بيله اوساتی او دواړه لاسونه دې کولاؤ اوساتی بيا دې په زمکه ټيټه شی . او د ناستې نه بغير سر دې د تکبير وئيلو سره اوچت کړی او دويم رکعت هم دوړومبی رکعت په رنګې دے خو نه به په هغې کښې ثناء وائی او نه تعوذ (اعوذ باالله).

محض د هر مونځ د آغاز په وخت لاس اوچتول مسنون دی او په وترو کښې د قنوت په وخت او د وړوکې او د لوئې اختر د مونځونو په شپږو زياتو تکبيرونو په وخت او د بيت الله په ليدو سره او د سنګ اسود په خکلولو سره او په صفا او مروه کښې په قيام او مزدلفه او عرفات کښې د وقوف په وخت او وړمبی جمره او د مينځنی جمره د رمی نه د فارغيدو نه پس او بيا د مونځونو د تسبيح نه د فارغيدو او د دعا په وخت لاس اوچتول

مسنون دی.

او د سړی چې دویم رکعت پوره شی نو کسه پښه دې خوره کړی او په هغې دې کینی او ښې پښه دې د هغې دپاسه اودروی چې د هغې ګوتی قبله رخ وی او لاسونه دې په پتونانو کیږدی داسی چې ګوتې قبله رخ خوری وی او ښځی دې په کس سرین باندې کینی او دواړه پښې دې ښې طرف ته اوباسی.

توضیح: وجافیٰ ، یعنی په سجده کښې دے خپله خیټه دَ ورون نه جُدا ساتی او خپل دواړه لاسونه به دَ ترخونو نه لرے ساتی ، دا په دے صورت کښې دی چه ازدحام او رَش نهٔ وی او کهٔ دَ جماعت ګڼړه وه نو اعضائے مذکوره دے په قدر دَ ضرورت ملاؤ کړی .

موجهاً : یعنی دَ سجدے په حالت کښې دے دَ لاسونو ګوتے نیغے او بندے ساتی او دَ خپو ګوتے دے قبلے طرف ته وی . دا سنت دی . او کهٔ ګوتے قبلے طرف ته نهٔ شوے کیدے نو هغے لره دے په زمکه باندے ضرور ږدی . کهٔ چرے په سجده کښې دَ دواړو خپو ګوتے دَ زمکے نه اوچتے وے په زمکه باندے نهٔ وے لګیدلے نو سجده به هم نهٔ وی .

بلا اعتماد : یعنی چه داسے ولاړ وی چه نهٔ په زمکه باندے لاسونه کیږدی او نهٔ دا چه اول کینی بیا اودریږی ، بلکه لاسونه دے اول په پنډو باندے کیږدی بیا دے نیغ اودریږی .

لا یسن رفع الیدین : یعنی دَ لاسونو اوچتول هم په دغه یوولسو مواضعو کښې اوچتول مسنون دی د هغے نه رکوع ته دَ تللو په وخت یا دَ رکوع نه دَ اوچتیدلو په وخت مسنون نهٔ دی ، ددے یوولسو مواضعو تفصیل به انشآء الله وړاندے راشی .

وَقَرَأَ تَشَهُّدَ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاَشَارَ بِالْمُسَبِّحَةِ فِی الشَّهَادَةِ یَرْفَعُهَا عِنْدَ النَّفِیِ وَیَضَعُهَا عِنْدَ الْاِثْبَاتِ وَلَا یَزِیْدُ عَلَی التَّشَهُّدِ فِی الْقُعُوْدِ الْاَوَّلِ وَهُوَ التَّحِیَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلٰوَاتُ وَالطَّیِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَیْكَ اَیُّهَا النَّبِیُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ اَلسَّلَامُ عَلَیْنَا وَعَلٰی عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِیْنَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ

اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ وَقَرَأَ الْفَاتِحَةَ فِيْمَا بَعْدَ الْاُوْلَيَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ وَقَرَأَ التَّشَهُّدَ ثُمَّ صَلّٰى عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ دَعَا بِمَا يُشْبِهُ الْقُرْاٰنَ وَالسُّنَّةَ ثُمَّ يُسَلِّمُ يَمِيْنًا وَيَسَارًا فَيَقُوْلُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ نَاوِيًا مَنْ مَّعَهٗ كَمَا تَقَدَّمَ.

او حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہ نہ مروی تشہد دی اووائی . او کلمہ شهادت دی اولولی انګشت شهادت سره دې اشاره اوکړی په دغه طریقه چې د "لا" وئیلو سره اوچته " د"الا الله" وئیلو سره لاندې او په قعده اولیٰ کښې دې محض تشهد اولولی . (ددې نه دې مخکښې نه وائی) تشهد حسب ذیل دے . اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوٰتُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصّٰلِحِيْنَ اَشْهَدُاَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ.

او د وړومبو دوؤ رکعاتونو نه پس په باقی رکعاتونو کښې صرف د سوره فاتحې تلاوت اوکړی بیا د رکعت نه د فارغیدو نه پس دې کینی اول دې تشهد ، ددې نه پس نبی کریم صلی اللہ علیہ والہ وسلم باندې درود شریف دې اولولی. بیا دې په هغه الفاظو باندې دعا اوغواړی کومه چې د قرآن شریف مشابه وی یا د هغه دعاګانو مشابه وی کوم چې په احادیثو کښې منقول دی. بیا ښی طرفته د خلقو او د فریښتو نیت دې اوکړی او سلام دې اوګرځوی. بیا هم دغه رنګ کس طرفته هم سلام دې اوګرځوی څنګه چې ددې نه مخکښې هم بیان کړے شوے دی.

توضیح : ابن مسعود ، یعنی التحیات په څو قسمه باندے مروی دے . امام اعظم ابو حنیفہؒ دے التحیات لره دَ ټولو نه افضل ګڼړی کوم چه دَ حضرت عبد الله بن مسعودؓ نه مروی دے او کۀ چرے په جمله ؤ تشهدو کښې یو اولولی نو واجب به پرے ادا شی .

التحیات : په شبِ معراج کښې چه حضورﷺ کله دَ الله رب ذو الجلال په بارګاه

کښې حاضر شو نو حضور ﷺ دَ آداب او تسلیم په طور باندے دا الهامی کلمات ادا اوفرمائیل " التحیات لله والصلوایت والطیبات ".

التحیات : یعنی هر قسم هغه تعظیم او تکریم کوم چه انسان په ژبه سره کولے شی . الصلوات : یعنی هغه تمام تعظیم وآداب کوم چه انسان په بدن سره کولے شی . الطیبات : یعنی هغه تمام احترام واکرام کوم چه انسان په خپل مال سره کولے شی دا ټول الله تعالیٰ لره دی . غور اوکړئ چه دا څومره مختصر کلمات دی او څومره قدرے جامع او حاوی دی ، په دے معجزانه اکرام و آداب باندے دَ الله تعالیٰ دَ جانب نه دا جواب ارشاد شو " السلام علیك ایها النبی ورحمة الله وبرکاته " یعنی اے نبی په تا باندے دے سلام وی او دَ خدائے رحمت او برکت دے وی .

ظاهره ده چه دَ الله تعالیٰ دا ارشاد څومره قدرے جامع او حاوی او محیط دے ، دَ سلام ، رحمت او برکت نه سوا بل څه پکار دی . رحمة للعالمین چه کله اولیدل چه دَ رحمت او دَ برکت باران کیږی نو دَ هغوی دَ همه ګیر رحمت او شفقت تقاضا اوشوه چه دَ رحمت ... وسیع څادر کښې نیك بندګان هم شامل کړی ، چنانچه هغوی ﷺ عرض اوکړو " السلام علینا وعلیٰ عباد الله الصالحین " یعنی اے الله سلام دے په مونږ باندے هم وی او دَ الله تعالیٰ په تمامو نیکو بندګانو باندے دے هم وی ، که انبیاء وی یا اولیاء یا تمام اهل ایمان کله چه ملائکو دا عجیب وغریب خطاب او جواب اولیدو نو په دوی کښې یوے فرشتے آواز اوکړو " اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله " یعنی زهٔ ګواهی کووم چه دَ الله نه سوا هیڅ څوك معبود نشته دے او محمد (ﷺ) دَ الله بنده او رسول دے .

بیا چونکه دَ مونځ نه په حدیث شریف کښې په مناجاتو یعنی په سرګوشئ او مکالمے دَ عابد او معبود سره تعبیر کړے شوے دے ، ددے نه علاوه دا دَ مؤمن معراج قرار اوګرځولے شو ، نو دا ضروری شوه چه دَ ټولو نه دَ لوی عابد او دَ ټولو نه دَ افضل ترین عبد دَ خپل خدائے کریم بالا وبرتر دَ حق مکالمے استحضار هم اوشی.

قرأ الفاتحة : یعنی دَ فرض مونځ دَ اولنو دوو رکعتو نه علاوه په نورو رکعتونو کښې

به صرف دَ سورۂ فاتحے قراءت کولے شی . (والله اعلم)

بَابُ الامَامَةِ

هِیَ اَفْضَلُ مِنَ الاَذَانِ وَالصَّلٰوةُ بِالجَمَاعَةِ سُنَّةٌ لِلرِّجَالِ الاَحرارِ بِلاعُذْرٍ وَشُرُوطُ صِحَّةِ الامَامَةِ لِلرِّجَالِ الاَصِحَّاءِ سِتَّةُ اَشْيَاءَ الاِسلامُ وَالبُلُوغُ وَالعَقلُ وَالذُّكُورَةُ وَالقِراءَةُ وَالسَّلامَةُ مِنَ الاَعذَارِ كَالرُّعَافِ وَالفَافَاةِ والتمتمة واللَّثغِ وفقدشَرْطٍ كَطَهَارَةٍ وَسِترِ عَورَةٍ وَشُرُوطُ صِحَّةِ الاِقتِدَاءِ اَربَعَةَ عَشَرَ شَيْئًا نِيَّةُ المُقتَدِیْ المُتَابَعَةَ مُقَارَنَةً لِتَحرِيمَتِهٖ وَنِيَّةُ الرَّجُلِ الاِمَامَةِ شَرطٌ لِصِحَّةِ اِقتِدَاءِ النِّسَاءِ بِهٖ وَتَقَدُّمُ الاِمَامِ بِعَقِبِهٖ عَنِ المَامُومِ وَاَنْ لَایَكُونَ اَدنٰی حَالًا مِنَ المَامُومِ وَاَن لَایَكُونَ الاِمَامُ مُصَلِّيًا فَرضًا غَيرَ فَرضِهٖ وَان يكون الاِمَامُ مُقِيمًا لِمُسَافِرٍ بَعدَ الوَقتِ فِی رُبَاعِيَّةٍ وَلَامَسبُوقًا وَاَن لَا يَفصِلَ بَيْنَ الاِمَامِ وَالمامومِ صَفٌّ مِنَ النِّسَآءِ وَاَنْ لَايَفصِلَ نَهرٌ يَمُرُّ فِيهِ الزَّوْرَقُ وَلَاطَرِيقٌ تَمُرُّ فِيهِ العَجَلَةُ وَلَاحَائِطٌ يَشتَبِهُ مَعَهُ العِلمُ بِانتِقَالَاتِ رَاكِبًا والمُقتَدِی رَاجِلًا اَورَاكِبًا غَيرَ دَابَّةِ اِمَامِهٖ وان لايكون فِی سَفِينَةٍ والامَامُ فِی اخرىٰ غَيرُ مُقتَرِنَةٍ بِهَا وان لايَعلَمَ المُقتَدِیْ مِنْ حَالِ اِمَامِهٖ مُفسِدًا فِی زَعمِ المَامُومِ كَخُرُوجِ دَمٍ اَوقَیءٍ لَم يَعُدْ وُضُوءَهٗ وَصَحَّ اقتداءُ مُتَوَضِّیءٍ بِمُتَيَمِّمٍ وَغَاسِلٍ بِمَاسِحٍ وَقَائِمٍ بِقَاعِدٍ وبِاحدَبَ وَمُومٍ بِمِثلِهٖ وَمُتَنَفِّلٍ بِمُفتَرِضٍ وَاِنْ ظَهَرَ بُطلَانُ صَلٰوةِ اِمَامِهٖ اعَادَ وَيلزمُ الامَامَ اِعلَامُ القَومِ بِاِعَادَةِ صَلٰوتِهِم بِالقَدرِ الممكنِ فی المختار.

ترجمه :.

د امامت فضیلت د اذان نه لوئ دے او د آزادو سړو (کوم چې غلامان نۀ وی) د پارد بلا عذر باجماعت مونځ کول سنت مؤکده (د واجب قریب) دے.

د غیر معذورو سړو د امامت د درست والی دپاره شپږ لاندې شرائط دی.

۱. اسلام. ۲. بالغ. (نابالغه د بالغانو امام نه شی جوړیدے) . ۳. عقل . ۴. ذکورۃ یعنی چې سړے وی(ښځه د سړو امام نه شی جوړیدے) . ۵. تلاوت چې کولې شی.

٦. صاحب عذر چې نه وی څنګه چې په نکسیر کېښې مبتلا وی (چې د پوزې نه برابر وینه راځی) یا بیشتر خاخا (دڅېی نه) وتل یا په خبرو اترو کېښې تا چې اکثر وځی یا د ژبې ماتیدل(چې کوم لفظ ادا کول غواړی د هغې په ځائې د بل لفظ ادائیګی) او په صحت د مونځ کېښې د شرطونو مثلًا پاکی او په ستر عورت کېښې د کوم شرط نه پوره کیدل)

د اقتدیٰ د صحت د پاره څوارلس شرطونه دی.

۱. د تکبیر تحریمه سره سره او ددې نه متصل د مقتدی دپاره د اقتدیٰ د امام نیت

۲. د کوم سړی په اقتدیٰ کېښې د ښځو د مونځ د درستیدو شرط دا دے چې امام د هغوی هم (د مونځ په وخت کېښې نیت کړې دے.

۳. د اقتدیٰ کولو واله پوندې د امام د پوندو نه مخکښې نه وی.

۴. د امام مونځ چې د مقتدی نه د کمې درجې نه وی(مثلًا چې مقتدی فرض کوی او امام نفل)

۵. امام چې د مقتدی د فرضو نه علاوه نور فرض نه کوی. بلکې د دواړو فرض مونځ چې هم یو رنګې وی.

٦. د مونځ د وخت تیریدو نه پس چې مسافر د مقتدی مقیم امام نه وی په شرط ددې چې دغه مونځ د څلورو رکعاتو واله وی.

۷. دغه درست دې چې مسبوق امام دے. (یعنی د مسبوق باقی مونځ کولو او ددې اقتداء جائزه نه ده .

۸. د مقتدی او د امام په مینځ کېښې د ښځو صف فصل نه پیدا کوی.

۹. د امام او د مقتدی په مینځ کېښې نه څه داسی دغه رنګې نهر فصل پیدا کوی چې په دې کېښې (د هغه د وسعت په وجه) وړوکې غوندې کشئ تیریدلې شی.

۱۰. او نه د امام او د مقتدی په مینځ کېښې څه داسی سړک وی کوم چې باعث

فصل وی چې د کوم په مینځ کښې د ګاډی تیریدل نامکنه وی.

۱۱. څه دغه رنګې شے حائله نه وی چې د هغې په وجه د امام د انتقالاتو په وجه د(رکوع سجده وغیره) علم مشتبه (دشوار) شی خو د اوریدو یا د لیدو په وجه د امام انتقالات مشتبه نه وی نو د صحیح قول مطابق اقتدیٰ به درست نه وی .

۱۲. امام چې سور او مقتدی پیاده نه وی.

۱۳. یا مقتدی چې د امام د سوارلۍ نه په بله سوارلۍ وی.

۱۴. داسی نه وی چې اقتدیٰ کولو واله سړے په کشتۍ کښې وی او امام په کومې داسی کشتۍ کښې وی کوم چې د اقتدیٰ کولو واله کشتۍ سره متصله نه وی (بلکه فصل وی)

اقتدیٰ کولو والا د خپل امام د کوم داسی حال نه ناواقفه وی کوم چې د مقتدی د عقیدې او د مسلك په رنړا کښې مونځ فاسد کولو واله وی څنګه چې وینه وتل یا قے کول او ددې نه پس امام د اودس اعاده نه وی کړې.

او د اودس کولو واله دپاره د تیمم کولو واله متابعت صحیح دے او د پښو وینځلو واله مونځ د مسح کولو واله سړي په اقتدیٰ کښې درست دے . او د قیام په حالت کښې دمونځ کولو واله متابعت په ناسته د مونځ ادا کولو واله او په ولاړه په اقتدیٰ کښې صحیح دے . او هغه سړے کوم چې په اشاره باندې مونځ کوی د هغه د پاره د اشارې سره دمونځ کولو واله اقتدیٰ کول صحیح دی . او د نفل مونځ کولو واله د پاره د فرض مونځ کولو واله متابعت درست دے . که چرې مقتدی ته د امام د مونځ د باطلیدو علم اوشی نو هغه دې ازسر نو مونځ اوکړی او په امام باندې د راجح قول مطابق لازم دې چې څنګه هم کیدے شی مقتدیانو ته دې د مونځ د اعادې د ضرورت نه آګاه کړی.

توضیح : افضل ، یعنی امامت افضل دے دَ اذان ورکولو نه ، دَ امام اعظم طرز عمل دادے چه هم امام دے مؤذن وی او دا افضل دی په خلاف دَ امام شافعیؒ نه ځکه چه دَ هغوی په نزد باندے اذان افضل دے امام اعظمؒ دَ امامت په افضلیت باندے بحث کوی چه نبی کریم ﷺ په دے باندے مواظبت کړے دے دَ هغوی ﷺ نه بعد خلفائے راشدینو دا طریقه اختیار کړے ده چه دا واضح ثبوت دے دَ امامت دَ افضل کیدو .

سنة : یعنی په جمعے سره ادا کول دَ ازاد سړو دپاره سنتِ مؤکده دی او اکثر مشائخ ورته واجب وائی ، هم دا قول قوی او راجح دے او هر کله چه دَ سنت نه مراد سنت مؤکده دے نو عملًا دا هم دَ واجبو په شان دی . سنت مؤکده هغه دی چه په هغے باندے نبی کریم ﷺ مواظبت فرمائیلے وی او دَ هغے په کولو باندے ئے تاکید فرمائیلے وی ددے حکم دادے چه ددے کوونکی ته به ثواب ورکولے شی او ددے په پریخودو باندے به ملامت کولے شی.

کاالرعاف : یعنی چه دَ کوم نکسیر یا دَ سلسل البول وغیره په عذر کښی مبتلا نهٔ وی دداسے معذورو امامت خو دَ دغه شان معذورینو دپاره جائز دے باقی کوم چه په عذر کښی مبتلا نهٔ وی نو دَ هغوی دپاره دَ معزورو امامت جائز نهٔ دے .

والفأفأة : یعنی دَ چا په ژبه کښی چه دداسے قسم څه سقم وی په هغے باندے اصلاح کول او دَ کلماتو دَ صحیح ادا کولو دپاره کوشش کول واجب دی ورنه دَ هغه مونځ به درست نهٔ وی البته کهٔ چرے هغه دَ کوشش باوجود کامیاب نهٔ شو نو هغه به معذور ګڼړلے شی دَ هغه مونځ به صحیح وی مګر امامت به ئے جائز نهٔ وی دَ خپل ځان غوندے دَ معذورینو امام جوړیدے شی .

فقد شرط : یعنی دَ مونځ دَ شرائطو نه کوم یو شرط نهٔ موجود کیدل لکه پاکی ، ستر پټول . ددے نه علاوه دا عذر داسے دے لکه څنګه چه دَ نکسیر وغیره ، ځکه چه نهٔ پاکیدل هم یو عذر دے .

نیة الرجل : یعنی کهٔ امام دَ ښځو دَ امامت نیت نهٔ وو کړے نو دے امام پسے دَ ښځو مونځ نهٔ کیږی او دَ ښځے اقتداء به په سړی امام پسے هله صحیح کیږی کله چه امام هم دَ

امام جوړیدو نیت اوکړی او ددے نه علاوه دَ خنثیٰ حکم هم دادے .

وتقدم : یعنی مخکښ کیدل دَ امام په خپلے پوندے سره ، یا دَ امام پونده مخکښی کیخودل. کهٔ چرے دَ مقتدی خپه اوږده وه پونده ئے دَ امام دَ پوندے نه وروستو وه مګر د خپو ګوتے ئے دَ امام دَ ګوتو نه اوړاندے وے نو مونځ به جائز وی .

وان لا یکون : یعنی امام به دَ مقتدی دَ حال نه کمتر نهٔ وی ، مثلاً چه امام نفل مونځ کوی او مقتدی دَ فرضو نیت اوکړی . دغه شان امام دَ ماسپخین مونځ کوی او مقتدی د مازیګر دَ مونځ نیت اوکړی . یعنی چه امام داسے فرض نهٔ کوی چه هغه دَ مقتدی دَ فرضو نه علاوه وی نو په دغه صورت کښی به دَ مقتدی اقتداء په امام پسے درسته وی .

مقیما : یعنیٰ په څلورو رکعتو والا مونځ کښی دَ وخت دَ تیریدو نه بعد دَ مسافر امام مقیم کیدل نهٔ دی پکار ، په وخت کښی جائز دے چه مسافر په څلور رکعتیز مونځ کښی دَ مقیم اقتداء اوکړی په دے صورت کښی به مسافر هم څلور رکعته مونځ کوی خواه کهٔ ټول مونځ امام پسے اوکړی یا یو جزء امام پسے ادا کړی لیکن دَ وخت دَ تیریدو نه بعد کهٔ قضاء مونځ ادا کوی نو اوس جائز نهٔ دی چه دا په مقیم امام پسے ادا کړی ځکه چه دَ خت په تیریدو سره به مسافر دوه رکعته ادا کوی زیاتوالے بهٔ کښی جائز نهٔ دے .

وان ظهر : یعنی کهٔ چرے دَ امام مونځ باطل شی نو دَ هغے اعاده به کولے شی او په امام باندے لازم دی چه مقتدی ته برابره خبره ده کهٔ زبانی اطلاع ورکړی یائے په ذریعه دَ تحریر یا قاصد مطلع کړی چه دَ فلانکی وخت مونځ نهٔ دے شوے هغه دوباره ادا کړئ ، واپس ادا کول ئے ضروری دی .

(فصلٌ) يَسْقُطُ حُضُوْرُ الْجَمَاعَةِ بِوَاحِدٍ مِنْ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ شَيْئًا مَطَرٌ وَبَرْدٌ وَخَوْفٌ وَظُلْمَةٌ وَحَبْسٌ وَعَمْىٌ وَفَلْجٌ وَقَطْعُ يَدٍ وَرِجْلٍ وَسَقَامٌ وَاِقْعَادٌ وَوَحْلٌ وَزَمَانَةٌ وَشَيْخُوخَةٌ وَتَكْرَارُ فِقْهٍ بِجَمَاعَةٍ تَفُوْتُهُ وَحُضُوْرُ طَعَامٍ تَتُوْقُهُ نَفْسُهُ وَاِرَادَةُ سَفَرٍ وَقِيَامُهُ بِمَرِيْضٍ وَشِدَّةُ رِيْحٍ لَيْلًا لَا نَهَارًا وَاِذَا انْقَطَعَ عَنِ الْجَمَاعَةِ

لِعُذرٍمن اعذارِ هاالمبحَةِ للتخلُّفِ یَحْصُلُ لهٗ ثوابُها.

ترجمه :

اتلس ځیزونه په عذرونو کښې چې یو عذر هم وی نو د جماعت د پاره حاضریدل (د صاحب عذر دپاره) معاف شی.

١. باران چې سخت وریږی. ٢. ډیره زیاته یخنی چې وی. ٣. د دښمن ویره وغیره چې وی. ٤. سخت تیاره چې وی چې د هغې په وجه جماعت ته رسیدل گران وی. ٥. چې قید کړے شوے وی. ٦. چې نابینا وی او چې د هغه سره څوك رهبر یا د جماعت ته د تللو والـه نه وی، مفلوجه وی. ٧. لاسونه پښې ئې کټ شوی وی. ٨. مریض وی او دمرض په وجه جُمات پورې نه شی راتللے. ٩. او په لاسونو او پښو باندې معذوره وی. ١٠. سختې خټې وی. ١١. په پښو باندې گډ وی. ١٢. ډیر زیات بوډا وی او د بوډا والی په وجه باندې جماعت ته نه شی رسیدلے. ١٣. د کتاب فقه تکرار(د جماعت په وجه) فوت کیږی. ١٤. د خوراك په راتللو سره د هغې طرف ته د زیات رغبت په وجه. ١٥. د سفر اراده ئې وی. ١٦. د کوم بیمار سره د هغه د تپوس په وجه ناسته. ١٧. ١٨. د شپې په وخت د زیاتې سیلۍ او طوفان په وجه داسی نه چې د ورځې تیزه هوا.

که د دې جائزو عذور نوپه وجه باجماعت مونځ اونه کړے شی نو په جُمات کښې د نه حاضریدو باوجود د جماعت همره ثواب حاصلیږی.

توضیح : یسقط، یعنی کۀ په اتلسو ځیزونو کښې یو ځیز اوموندے شی نو په تمام صورتونو کښې دا ضروری [illegible] په د مجبو[illegible] پیدا شی نو په جَمعے کښی حاضریدل ضروری نۀ پاتے کیږی

خوف : یعنی دَ ډاکو، ظالم، دشمن یا دَ درنده خطره ده کۀ جمات ته ځی نو گرفتاریږی

حبس : یعنی تنگدست مدیون قرض خواه گیر کړے وی، هم داسے هغه کس چه

ظلمًا ګير کړے شوے وی.

وتكرار: يعنى دَ فقه دَ کتاب تکرار کيږی کۀ چرے دا پريږدی او څی نو آئنده به دا فوت شی او دا چه په اتفاقی طور باندے داسے وی ورنه دَ فقهے دَ تکرار په وجه سره هميشه جمعه پريخودل جائز نۀ دی،

واذا انقطع: يعنى ددے مذکوره اعذارو په بناء باندے په جَمعه کښی شريك نۀ شو ددے نه علاوه کۀ چرے هغه دَ جمعے پابند دے او دَ معذور کيدو په حالت کښی ئے دَ جمعے سره دَ مونځ کولو نيت دے نو په داسے صورت کښی به هغه ته دَ جَمعے ثواب حاصليږی.

(فصلٌ) فی الاَحَقِّ بالامامةِ وَتَرْتِيْبِ الصُّفُوفِ اذا لم يَكُن بَيْنَ الحَاضِرِين صَاحِبُ مَنْزِلٍ ولَاوَظِيْفَةٍ وَلَاذُوْسُلْطَانٍ فالاَعْلَمُ اَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ ثُمَّ الاقْرَاءَ ثُمَّ الاَوْرَعُ ثُمَّ الْاَسَنُّ ثم الاَحْسَنُ خُلُقًاثُمَّ الْاَحْسَنُ وَجْهًاثُمَّ الاَشْرَفُ نَسَبًاثُمَّ الاَحْسَنُ صَوْتًاثُمَّ الْاَنظَفُ ثَوْبًافَاِن استوَوَايُقْرِعُ اوالخِيارُلِلْقومِ فَاِن اختَلَفُو فَالْعِبْرَةُ بِمَااختارَهُ الْاَكْثَرُوان قَدَّمُوْاغَيْرَالاَوْلَى فَقَدْاَسَاءُ واو كُرِهَ اِمَامَةُ الْعَبْدِوالاَعْمٰى والاَعْرَابِىِّ وَوَلَدِالزِّنَاالجَاهِلِ وَالفَاسِقِ المُبْتَدِعِ وتَطوِيلُ الصَّلٰوة وَجماعَةُ العُراة وَالنِّسَاءِ فَاِنْ فَعَلْنَ يَقفُ الاِمَامُ وَسَطَهُنَّ كالعُراةِ وَيَقِفُ الوَاحِدُعَنْ يَمِيْنِ الاِمَامِ وَالْاَكْثَرُخَلْفَهٗ وَيَصُفُّ الرِّجَالُ ثُمَّ الصِّبْيَانُ ثُمَّ الخُنَاثٰى ثُمَّ النِّسَآءُ.

فصل: د امامت د ټولو نه زيات حقدار او ترتيب صفوف، په موجوده خلقو کښې اهل خانه او مستقل مقرر (تنخواه دار) امام او د حاکم په غير موجودګۍ کښې د امامت د پاره د ټولو نه بهتره هغه دے کوم چې د مونځ د مسائلو نه په ښه شان سره واقفه وی. بيا هغه کوم چې زيات قاری (و مجود) وی بيا هغه کوم چې زيات پرهيزګاره وی، بيا هغه چې کوم د عمر په لحاظ سره لوئ وی، بيا هغه کوم چې زيات خوش

اخلاقه او خوش عادته وي . د دې نه پس کوم چې د مخ په اعتبار سره د ټولو نه لوئ وي ، بیا هغه کوم چې د خوش آوازئ په وجه وړاندې وي . بیا هغه کوم چې د ټولو نه زیات خپلې جامې پاکې او صفا ستره ساتي. خو که چرې ټول خلق د صفاتو په وجه سره مساوي (یو شان) وي نو بیا دې قرعه اندازي اوکړے شي او که نه وي نو کوم چې خلق ډیر زیات خوښوي. او که چرې خلقو داسې سړے امامت د پاره راوړاندې کړلو کوم چې د صفاتو په اعتبار سره د ټولو نه لوئ نه وي نو خلقو ډیر بد اوکړل . او د غلام او د ړوند او ولدالزنا او د جاهل او د بدعتي امامت مکروهه دے او مونځ لره ډیر زیات اوږدول چې خلق په کښې تنګیږي ، او د بربنډو او د ښځو باجماعته مونځ کول مکروه دي . که چرې هغوی جماعت کوي نو د هغوی امام دې د هغوی په مینځ کښې اودریږي . که مقتدي چرې یو وي نو د امام دې ګس طرفته اودریږي . او که مقتدیان زیات شي نو د امام پسې دې اودریږي. او په جماعت کښې به اول صف د سړو وي بیا دخنثی او بیا د ښځو.

توضیح : فی الاحق ، یعنی کۀ امام یا حاکم دَ مونځ ورکولو دپاره موجود نۀ وو نو دَ ټولو نه زیات مستحق به عالم وي ، یعنی هغه کس چه هغه ته دَ مونځ احکام او مسائل معلوم وي چه په کومو کومو امورو سره سجده سهو لازمیږي او په کومو کومو صورتونو سره مونځ فاسد او باطل ګرځي ددے دپاره چه دَ مونځ په درستګئ او په عدمِ درستګئ کښې په ښۀ شان سره امتیاز کولے شي :

وظیفة : صاحبِ وظیفه یعنی هغه امام چه هغه لره واقفِ مقرر کړے وي ، یا هغه شخص چه هغه ته ددغه محلے دَ امامت دپاره دَ بیت المال یا دَ اوقاف وغیره نه وظیفه ملاویږي.

سلطان : دَ سلطان معنیٰ غلبه ده . ددے نه مرادِ حاکم دے ، ځکه چه په اسلام کښې هم حاکم لره امام قرار ګرځولے شوے دے .

فالاعلم : یعنی کوم چه دَ ټولو نه زیات پوهه دے دَ مونځ دَ مسائلو متعلق اګر چه په

نورو علوموکښې فوقیت نۀ لري..

ثم الاقرأ: یعنی کۀ په دوی کښې یو عالم هم نۀ وو یا داچه متعدد علماء دی مګر په دوی کښې یو ته زیات قرآن مجید یاد دے . هم په دے صورت باقی مسائل قیاس کول پکار دی یعنی هغه شخص چه دَ احکام قراءت نه زیات واقف وی . صرف دَ زیات نه زیات سورتونو دَ یادولو لحاظ نۀ دے .

ثم الاورع: یعنی تمام علماء حفاظ په درجه کښې برابر دی یا متعدد علماء او حفاظ دی یا په عالم او حافظ کښې هیڅ څوک هم نشته دۓ نو په دے درے واړو صورتونو کښې به پرهیزګاري وجه دَ ترجیح وی .

والاکثر: یعنی کۀ دَ یو نه زیات مونځ کوونکی وی نو امام به دَ ټولو نه وړاندے اودریږی او مونځ کوونکی به دَ امام نه ورستو اودریږی.

(**فصل**) فِیمَایَفعَلُهُ المُقتَدِیُ بَعدَفَرَا غِ اِمَامِهٖ مِنْ وَاجِبٍ وغیرہٖ لَوسَلَّمَ الْاِمَامُ قَبْلَ فَراغِ الْمُقْتَدِیُ مِنَ التَّشَهُّدِیُتِمُّهٗ وَلَورَفَعَ الْاِمَامُ رَاسَهٗ قَبْلَ تَسْبِیحِ الْمُقتَدِیُ ثَلَاثًافِی الرُّکُوعِ اَوِالسُّجُودِیُتَابِعُهٗ وَلَوْزَادَالْاِمَامُ سَجْدَةً اَوْقَامَ بَعْدَالقُعُوْدِالْاَخِیرِسَاهِیًالَایَتْبَعُهُ الْمُؤتَمُّ وَاِنْ قَیَّدَهَاسَلَّمَ وَحْدَهٗ وَاِنْ قَامَ الْاِمَامُ قَبْلَ الْقُعُودِالاَخِیرِسَاهِیًاانتَظَرَهٗ الْمَامُومُ فَاِن سَلَّمَ الْمُقْتَدِیُ قَبلَ اَن یُقَیِّدَامَامُهٗ الزائدَة بِسَجْدَةٍ فَسَدَفَرْضُهٗ وَکُرِهَ سَلَامُ الْمُقْتَدِی بَعْدَتَشَهُّدِالْاِمَامِ قَبْلَ سَلَامِهٖ.

ترجمه :

فصل: هغه واجب او غیرِ واجب کارونه کوم چې مقتدی د امام د فارغیدو (د مونځ نه) په وخت کښې کوی . که چرې مقتدی لا د تشهد نه نۀ وی فارغه شوے چې امام سلام اوګرځلو نو مقتدی به خپل تشهد مکمل کوی.

او که چرې مقتدی په رکوع یا په سجده کښې درې ځلې تسبیح نه وې لوستې

چې امام سر پورته کوی نو په دغه صورت کښې به مقتدی د امام پیروی کوی (او درې ځلې تسبیح پوره کولو د پاره به نه ایساریږی) او که چرې یوه سجده امام زیاته اوکړی یا سهواً د قعده اخیره نه پس اودریږی نو مقتدی په دغه معامله کښې به د هغې اتباع نه کوی. اوامام هغه مقید کړی یعنی د هغې نه پس سجده هم اوکړی نو سلام دې یواځې مقتدی اوګرځوی او د امام سهواً قعده اخیره نه مخکښې د اودریدو په صورت کښې به مقتدی منتظر وی. پس که چرې مقتدی د امام د زیات رکعت د سجده نه مخکښې بغیر د انتظار نه سلام اوګرځولو نو د مقتدی دَ فرض د فاسدو حکم دے او امام که تشهد کړے وی او د امام د سلام نه مخکښې د مقتدې د پاره سلام ګرځول باعث کراهت تحریمی دې.

توضیح : لو سَلم الامام ، یعنی چه امام سلام واړه وی او مقتدی دَ تشهد نه فارغ شوے نهٔ وی مثلًا دُعا یا درود شریف باقی پاتے وے وو چه امام سلام واړه وو نو دَ امام اتباع به کول ضروری وی ځکه چه دُعا او درود لوستل سنت دی او دَ امام اتباع واجب ده ، دَ واجبو دپاره سنت پریخودلے شی او کهٔ چرے په قعدهٔ اولیٰ کښی دَ التحیات دَ فارغ کیدو نه مخکښی دریم رکعت ته اودریږی نو اګر چه دا هم یو قول دے چه التحیات دے نیمګړے پریږدی او دَ امام اتباع دے اوکړی مګر راجح قول هم دادے چه دَ التحیات دَ ختمیدو نه بعد دے دَ دریم رکعت دپاره اودریږی . والله اعلم

لو زاد : یعنی امام په هیره سره دوه سجدے زیاتے اوکړے یا دَ آخری قعدے نه په هیره سره پاسیدو نو په دے صورت کښی دے اتباع نهٔ کوی بلکه ناست دے وی او انتظار دے کوی کهٔ چرے راواپس شو نو دَ امام سره به سلام واړه وی ، او کهٔ امام دَ زائد رکعت ارکان ادا کړل نو په دے صورت کښں به مقتدی سلام واړه وی نو مونځ به جائز شی او امام به دَ خپل مونځ اعاده اوکړی .

وان قام : یعنی امام آخری قعده اونۀ کړه بلکه په هیره سره اودریدو نو مقتدی به دَ امام انتظار کوی او کۀ چرے دَ امام انتظار ئے اونۀ کړو او سلام ئے واړولو او امام زیاتی سجده اونۀ کړه نو په دے صورت کښی به دَ مقتدی مونځ فاسد ګرځی ځکه چه دا قعده ئے دَ امام نه بغیر اوکړه او چه مقتدی کوم رکن دَ امام نه بغیر ادا کړی نو په دے سره فرض فاسدیږی.

(فصلٌ) فِی الْاَذْکَارِ الْوَارِدَةِ بَعْدَ الْفَرْضِ اَلْقِیَامُ اِلَی السُّنَّةِ مُتَّصِلًا بِالْفَرْضِ مَسْنُوْنٌ وَعَنْ شَمْسِ الائِمَّةِ الْحَلْوَانِی لَابَاسَ بِقِرَاءَةِ الْاَوْرَادِ بَیْنَ الْفَرِیْضَةِ وَالسُّنَّةِ وَیُسْتَحَبُّ لِلْاِمَامِ بَعْدَ سَلَامِهٖ اَنْ یَتَحَوَّلَ اِلٰی یَسَارِهٖ لِتَطَوُّعٍ بَعْدَ الْفَرْضِ وَاَنْ یَسْتَقْبِلَ بَعْدَهُ النَّاسَ وَیَسْتَغْفِرُوْنَ اللّٰهَ وَیَقْرَءُوْنَ اٰیَةَ الْکُرْسِیِّ وَالْمُعَوَّذَاتِ وَیُسَبِّحُوْنَ اللّٰهَ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِیْنَ وَیَحْمِدُوْنَهٗ کَذٰلِکَ وَیُکَبِّرُوْنَهٗ کَذٰلِکَ ثُمَّ یَقُوْلُوْنَ لَااِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَاشَرِیْکَ لَهٗ لَهُ الْمُلْکُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَعَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ثُمَّ یَدْعُوْنَ لِاَنْفُسِهِمْ وَلِلْمُسْلِمِیْنَ رافِعِی ایدیهم ثم یمسحون بهاوُجُوهَهُمْ.

فصل :.

هغه اذکار کوم چې د فرض مونځونو نه پس ثابت دی مسنون دی چې د فرض مانځه نه پس فوراً بغیر د څه تاخیر نه د سنتو د پاره اودریږی.

د شمس الائمه الحلوانی نه نقل کړے شوی دی چې په دې کښې څه مضائقه نشته چې د فرضو او د سنتو په مینځ کښې وظائف او اذکار اولولل شی باعث استحباب دی چې د امام د سلام ګرځولو او د فرضو نه پس د نفلو په خاطر کس طرف ته واوړی او باعث استحباب دې چې د فرض مونځونو نه پس د خلقو طرفته مخ واړه وی او درې ځله د الله تعالیٰ نه مغفرت اوغواړی او د آیة الکرسی او دمعوذ تین تلاوت دې اوکړی . درې دیرش ځلې دې سبحان الله او درې دیرش ځلې دې الحمد الله او درې دیرش

ځلې دې الله اکبر اووائی . ددې نه پس دې "لا اله الله وحده لا شريك له الملك وله الحمد وهو علی کل شئ قدير اووائی او ددې نه پس دې د خپل ځان دپاره او د ټولو مسلمانانو د پاره لاس اوچت کړی او دعا دې اوکړی او ددې نه پس چې دعا ختمه شی نو لاسونه دې په خپل مخ باندې راکاږی.

توضيح : القيام ، يعنی افضل او سنت طريقه داده چه دَ فرض مونځ نه بعد متصلًا دَ سنتو دپاره اودريږی .

ثم يقوم : يعنی دَ فرض او دَ سنتو په درميان کښی کۀ چرے اذکار مسنونه اولولی نو په دے کښی څه مضائقه نشته دے مگر بهتر طريقه هم داده چه اذکار دَ سنتو نه بعد اووائی

رافعی ايديهم : يعنی لاسونه به تر دَ سينے پورے اَوچتوی او باطنی حصه به دَ مخ مقابل کيدل پکار دی او دُعا په خشوع او خضوع سره غوښتل پکار دی .

بَابُ مَايُفْسِدُالصَّلٰوةَ

وَهُوَثَمَانِيَةٌ وَّسِتُّوْنَ شَيْـئًاالـكَـلِـمَـةُ وَلَـوسَهـوًااَوخَطَأً وَالدُّعَاءُ بِمَايَشْبَهُ كَلَامَنَاوَالسَّلَامُ بِنِيَّةِ التَّحِيَّةِ وَلَوْسَاهِيًاوَرَدُّالسَّلَامِ بِلِسَانِهٖ اَو بِالْمُصَافِحَةِ وَالْعَمَلُ الْكَثِيْرُتَحْوِيْلُ الصَّدْرِعَنِ الْقِبْلَةِ وَاَكْلُ شَیْءٍ مِنْ خَارِجِ فَـمِهٖ وَلَوْقَلَّ وَاَكْلُ مَابَيْنَ اسنانِهٖ وَهُوَقَدرُالحِمّصَةِ وشُرْبُه والتنحنح بِلا عُذرٍوَالتَّافِيْفُ وَالانِيْنُ وَالتَّاوُّهُ وارتـفـاعُ بُـكَـائِـهٖ مِـنْ وَجْـعٍ اَوْمُـصِـيْبَةٍ لامِن ذِكرِجَنَّةٍ اَوْنَارٍوَتَشمِيتُ عَاطِسٍ بِيَرْحَمُكَ اللّٰهُ وَجَوَابُ مُسْتَفْهِمٍ عَنْ نِدِّبِلَا اِلٰهَ اِلَّااللّٰه وَخَبَرِسوءٍ بالاستِرجَاعِ وَسَارٍّبِالحَمْدُلِلّٰهِ وَعَجَبٍ بِلَااِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ اَوْسُبحَانَ اللّٰهِ وَكُلُّ شَیْءٍ قُصِدَبِهٖ الْجَوَابُ كَيَايَحْيٰى خُذِالْكِتَابَ وَرُؤْيَةُ مُتَيَمِّمٍ مَآءً وَتَمَامُ مُدَّةِ مَاسِحِ الْخُفِّ ونـزعُـهُ وتـعـلُّـمُ الامِـيِّ اٰيَةً وَوِجْـدَانُ الـعَـارِیْ سَـاتِـرًاوَقُـدْرَةُ الْمُوْمِـیْ عَلَـی الـرُّكُوْعِ وَالسُّجُوْدِوتـذكُّـرُفَـائِتَةٍ لِـذِی تَـرْتِيْـبٍ واستـخـلاف مَـنْ لَايَـصْلُـحُ اِمَـامًاوَطُلُوعُ الشَّمْسِ فِی

الفجر وزوال الهافي العيدين ودخول وقت العصر في الجمعة وسقوط الجبيرة عن برء وزوال عذر المعذور والحدث عمدا او بصنع غيره والاغماء والجنون والجنابة بنظر او احتلام ومحاذاة المشتهاة في صلوة مطلقة مشتركة تحريمة في مكان متحد بلا حائل ونوى امامتها

ترجمه :

هغه خبرې د کومو سره چې مونځ فاسد کيږي د هغې شمېر اته شپيته دے. د کلام کولو سره مونځ فاسد شي خواه په هېره يا په غلطى سره ولى نه وى اوپه مونځ کښې د خلقو د کلام سره مشابه الفاظو سره دعا کول او نيت د تعظيم سلام وى خواه په هېره ولى هم نه وى او په مصافحه يا په ژبې سره د سلام جواب. او هر عمل کثير (مفسد مونځ دے) او د قبلې نه دَ سينے تاويدل. کوم شے داسې خوړل کوم چې د خلې نه بهر وى خواه ډير په کم مقدار ولې نه وى او د چنړى په قدر يا ددې نه لوئ هغه شے کوم چې د مونځ گذاره د غابنونو په مينځ کې وى او څښل، بغير د عذر نه توخې کول، او آه، اوه او د اف آواز اوښکل او د آواز سره د درد يا د مصيبت او پريشانى په وجه ژړل. د جنت يا د دوزخ په وجه ژړل مونځ نه فاسد کوى. او د انتروشى واله جواب "يرحمك الله" په ورکولو او د بد خبر په جواب باندې "انا لله وانا اليه راجعون" وئيل او د خوشحالئ په موقع باندې "الحمد لله" وئيل او په حېران کن خبر باندې "لااله الا الله" يا "سبحان الله" وئيلو سره مونځ فاسد شى. او هر قسم هغه خبره به د مانځه دپاره مفسد وى د کومې نه چه دَ جواب اراده وى. مثلًا يا يحيىٰ خذالكتاب" او تيمم کوونکې لره د اوبو ښکاريدل، او په جرابو باندې مسح کوونکې سړى ته وخت د مسح پورا کيدل او جرابې ويستل. او د ان پړها څه آيت ازده کول او بربنډ سړې ته د ستر پټيدو څه څيز ښکاريدل، او اشاره باندې مونځ کولو واله ته په رکوع او سجود باندې قدرت حاصليدل. او صاحب ترتيب سړى ته فوت شوې مونځ راياديدل، او د امامت د پاره داسې سړې قائم مقام جوړول کوم چې د دې اهل نه وى، د سحر مونځ په کولو کښې چې نمر

راوخیژي، د وروکې یا د لوئې اختر مونځ کولو کښې چې نمر پریوځی او د جمعې مونځ په تاخیر سره په کولو کښې د مازیګر وخت شی او د زخم په ښه کیدو باندې پټې چې پریوځی او د معذوره سړی عذر چې ختم شی او ارادتاً اودس ماتول، یا د کوم بل سړی په فعل باندې اودس چې مات شی.

او بې هوشه کیدل ،او لیونے کیدل ، په احتلام یا د لیدو په وجه باندې جنابت (د ناپاکئ لاحقه کیدل) او دکوم شهوت لائق (کوم چې کم ازکم نهه کاله وی)د ښځی مطلق په مونځ کښې کوم چې باعتبار تحریمه مشترك وی په یو مقام باندې د کوم رکاوټ نه بغیر محاذاة و برابری کښې راتلل ،خوشرط دادے چې امام د امامت په وخت ددې نیت هم کړې وی.

توضیح : یفسد ، یعنی دَ عبادت په سلسله کښی دَ فاسد معنیٰ دَ باطل کیږی او دَ معاملاتو په سلسله کښی په فاسد او په باطل کښی فرق دے ددے نه علاوه فاسد او باطل دواړه په معنیٰ کښی یو دی . دَ فساد تعلق دَ ذات سره دے او دَ کراهت تعلق دَ صفاتو سره دے مثلًا دَ یو رکن شرط فوت شي نو ددے نه په فاسد سره تعبیر کوی او کۀ وصف فوت شي نو دَ هغے نه په مکروه سره تعبیر کولے شی . والله اعلم.

الکلمة : یعنی په مونځ کښی ئے خبرے اوکړے نو مونځ به فاسد کیږی اگر چه سهوًا ولے نۀ وی کلمه اگر چه غیر مفید او بے معنیٰ وی مثلًا "یا" وئیل او دا کلام دَ آخری قعدے دَ تشهد نه وړاندے وی او کۀ چرے دَ تشهد نه بعد وی نو مونځ به نۀ فاسد یږی ځکه چه دَ مونځ تمام ارکان پوره شول .

سهوًا : یعنی په سهو ، ذهول او نسیان کښی فرق دے ، فرق دادے چه سهو او ذهول دَ خیال نه وتلو په معنیٰ سره راځی یعنی هغه څیز چه په ذهن او حافظه کښی وی په داسے شان سره چه کله هغے طرف ته توجه اوکړے شی نو هغه یاد راشی او دوباره دَ یادولو ضرورت نۀ

وی اګر چه په دغه وخت کښی مستحضر نهٔ وی او دَ نسیان معنیٰ ده هیره وَل یعنی داسے دَ ذهن نه اوځی چه بغیر دَ یادولو نه په ذهن کښں نهٔ راځی اوپه سهو او خطا کښی دا فرق دے چه په سهو کښی انسان ته خپله تنبیه کیږی او په خطاء کښی خپله تنبیه نهٔ کیږی تر هغه وخته پورے چه دوَیم کس دهٔ ته تنبیه اونهٔ کړی یا څه نقصان برداشت کړی .

والدعاء : یعنی په داسے کلماتو سره دُعا غوښتل چه هغه زمونږ په مابین کښی دَ خبرو اترو مشابه وی مثلًا دا دُعا اوکړی چه اے الله ماته فلان قسم کپړا راکړے ، یا فلانکے قسم خوراك په ما باندے اوکړے یا دَ فلانکۍ ښځے سره زما نکاح اوکړے یعنی دداسے کار دُعا غوښتل چه په مونځ کښی دننه ناجائز وی کومه چه انسان په عام حالت کښی کوی اودَ انسانانو نه کولے شی البته دَ مونځ نه بهر داسے قسم دُعاګانے کولے شی بلکه هر څیز دَ الله تعالیٰ نه غوښتل پکار دی .

والسلام : یعنی سلام ئے اوکړو او نیت ئے په دے سره دَ جواب ورکولو وو نو مونځ به فاسد کیږی اګر چه علیکم اونهٔ وائی بیا هم مونځ به فاسد وی ، کهٔ چرے دَ تعظیم او دَ آداب په غرض سره ئے السلام اوویلے نو مونځ به فاسد یږی .

والعمل الکثیر : یعنی عمل کثیر داسے عمل دے چه لیدلو والا یقین اوکړی چه دے مونځ نهٔ کوی مګر دا ضروری ده چه دغه لیدونکے دَ وړاندے نه واقف نهٔ وی چه دے مونځ کوی څکه چه دَ کوم کس په وړاندے دهٔ نیت تړلے دے نو هغه خو بهر حال پو هیږی چه دے مونځ کوی کهٔ چرے داسے لیدونکے کس یقین او نهٔ کړی نو دا عمل قلیل دے . او عمل کثیر دادے چه مثلًا په دواړو لاسونو سره ئے څه عمل اوکړو او کهٔ چرے په یو لاس سره په یو رکن کښی درے پیرے لګاتار درے ځله اونه کړی نو دا عمل کثیر نهٔ دے .

تحویل الصدر : یعنی سینه دَ قبلے نه اړول هم مونځ لره فاسده وی څکه چه په دے صورت کښی فرض ترك کیږی البته دَ صلوة خوف په صورت کښی یا هغه سړے چه دَ هغه اودس مات شوے وی او هغه دَ اودس دپاره ځی نو په دغه صورت کښی به مونځ نهٔ فاسدیږی

واکل شیئ : یعنی په مونځ کښی دننه ئے یو څیز دَ بهر څُلے نه اوخوړو هغه شیئ

چه دے په معنیٰ کښې نۀ وی کۀ قلیل وی یا کثیر مونځ ورسره فاسدیږی ، دغه شان کۀ دَ باران یو څاڅکے په خُلۀ کښې واخلی یا دَ چنړے دَدانے په مقدار باندے دَ غاښونو په درمیان کښې څه څیز اوخوری نو په دے صورت کښې به هم مونځ فاسد وی .

التأوه : آه کول یعنی چه خپل آواز خپله اوری نو دَ هغے هم دا حکم دے البته دَ مجبوریٔ او دَ بے اختیاریٔ حالت ددے نه مستثنیٰ دے مثلًا دَ مریض دَ خُلے نه بے اختیاره آه اوخیژی څکه چه په داسے صورت کښې به ددے حیثیت دَ پرنجی په شان وی .

وَظُهُورُعَورَةِ مَنْ سَبَقَهُ الْحَدَثُ وَلَواضْطُرَّاِلَيْهِ كَكَشْفِ الْمَرْاَةِذِرَاعَهَالِلْوُضُوءِ وقراءتُهُ ذاهبًااوعائدًالِلْوُضُوءِ وَمَكْثُه قَدْرَاداءِ رُكْنٍ بَعْدَسَبَقِ الحَدَثِ مُسْتَيْقِظًاو مجاوَزَتُهُ مَاءً قَرِيبًالِغَيرِهٖ وَخُرُوْجُهُ مِنَ الْمَسْجِدِبِظَنِّ الحَدَثِ وَمُجَاوَزَتُهُ الصُّفُوْفَ فِى غَيْرِهٖ بِظَنِّهٖ وانصِرافُهُ ظَانًااَنَّهُ غَيْرَمتوضِّىءٍ وَاَنَّ مُدَّةَ مَسْحِهٖ انقضَتْ اَوْاَنَّ عَلَيْهِ فَائِتَةً اَوْنجاسَةً وَاِن لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الْمَسْجِدِوَفَتْحُهُ عَلٰى غَيْرِاِمَامِهٖ وَالتَّكْبِيْرُبِنِيَّةِ الْاِنتِقَالِ لِصَلٰوةٍ اُخرىٰ غَيْرَصَلٰوتِهٖ اذاحَصَلَتْ هٰذِهٖ المَذكُوراتُ قبل الجُلُوسِ الْاَخِيرِمِقْدَارَالتَّشَهُّدِوَيُفسِدُهَااَيْضًامَدُّالْهَمْزَةِ فِى التَّكْبِيْرِوقراءةُمَالَايَحْفَظُهُ من مُصْحَفٍ وَاَدَاءُ رُكْنٍ اَوْاِمْكَانُهُ مَعَ كشفِ العَوْرَةِ اَوْمَعَ نِجَاسَةٍمَانِعَةٍ وَمُسابَقَةُ المُقْتَدِى بِرُكْنٍ لم يُشَارِكْهُ فِيْهِ اِمَامُهُ وَمُتَابَعَةُ الامَامِ فى سُجُوْدِالسَّهُو لِلْمَسْبُوقِ وَعَدَمُ اِعَادَةِ الجُلُوْسِ الْاَخِيرِبَعْدَاَدَاءِ سَجْدَةٍ صُلْبِيَّةٍ تَذَكَّرَهَابَعْدَالجُلُوْسِ وَعَدَمُ اِعَادَةِ رُكْنٍ اَدَاهُ نائِمًاوقَهقَهةُ اِمَامِ المسبُوقِ وَحَدَثُهُ العَمدبَعْدَالجُلُوسِ الْاَخِيرِوَالسَّلَامُ عَلٰى رَاسِ الرَّكْعَتَيْنِ فِى غَيْرِالثُّنَائِيَةِ ظَانًااَنَّهُ مُسافِرٌاَوْاَنَّهَاالجُمُعَةُ اَوْاَنَّهَاالتَّراوِيْحُ وَهِىَ العِشَاءُ اَوْكَانَ قَرِيْبَ عَهْدٍ بِالِاسْلَامِ فَظَنَّ الفَرْضَ رَكْعَتَيْنِ.

او د داسې سړی سترکولاؤ شی کوم ته چې په مونځ کښې حدث لاحق وی (اودس ئې مات شی) خواه هغه په دې باندې مضطراو مجبور ولی نه وی . مثلًا ښځه چې د اودس په خاطر باندې لاسونه کولاؤ کړی او د داسې سړی د اودس په خاطر باندې د تللو یا د اودس نه د فارغیدو نه پس په راستنیدو کښې د قرآن شریف تلاوت او د د حدث لګیدو

په صورت کښې بغیر د څه عذر نه په ویښیدو باندې د یو رکن په قدر اودریدل او د نزدې اوبه پریښودل او د هغه اوبو په ځائې د نورو اوبو په خاطر رسیدل، د حدث په گمان کښې د جماعت نه باهر راوتل. او چې جماعت نه وی په هغه صورت کښې د صفونو نه مخکښې تیریدل (او د هغې د حد نه باهر نه وتل) په مونځ کښې دغه خیال کول او خپل مقام نه بې ځایه کیدل چې د هغه اودس مات شو. یا دا چې د مسح وخت پورا شو. یا په هغه باندې [illegible] قضا شوې مونځ قضا راگرځول واجب دی یا په هغه باندې نجاست لگ[illegible] خو په هغه [illegible] په دغه شکلونو کښې د جماعت نه باهر ته نه راوځی (خو په دغه [illegible] کښې مونځ فاسد شی او د خپل امام نه سیوا دلقمه ورکولو سره مونځ فا[illegible]

هغه مو[illegible] کوم چې هغه کوی د هغې نه سیوا د کوم بل مونځ طرف ته د منتقل کیدلو په [illegible] کښې تکبیر (الله اکبر) دې اووائی او دا ذکر کړے شوې خبره په قعده اخیره کښې [illegible] مقدار تشهد دکیښناستو نه مخکښې وقوع پذیر وی.

په اندرون تکبیر کښې د همزه په راښکلو سره هم مونځ فاسد شی او هم دغه رنګ د قرآن شریف (د هغو آیاتونو او سورتونو) په کتلو سره کوم چې ده ته حفظ یاد نه وی.

او د ستر په کولاویدو یا چې نجاست لگیدلې وی په صورت کښې د یو رکن په ادائیگۍ کښې یا هغه چې ادا کولے شی (چې یو رکن په دومره وخت کښې ادا کول ممکن وی) د کوم چې په کیدو سره مونځ صحیح نه وی.

او مقتدی په یو رکن (هم دغه رنګ) ادا کول چې په دې کښې د هغه د امام د سره د هغه سره څه شرکت هم نه وی او د مسبوق په سجده سهوا کښې د مسبوق باقي مونځ د پاره د اودریدو نه پس متابعت او سجده صلبیه (هغه سجده کوم چې رکن د مونځ وی او د ناستې نه پس رایاده شی) د کولو نه پس از سر نو قعده اخیره نه کول او هغه رکن از

سر نه کول د کوم چې ادائیګی د خوب په حالت کښې شوې وی . او د مسبوق چې کوم امام وی د هغه قهقهه (په کړس کړس خاندل) لګول، او د قعده اخیره نه پس عمداً اودس ماتول. (په دغه صورت کښې به بکراهت تحریمی مونځ وی او ددې دوباره کول لازم وی). او د دوؤ رکعتونو واله مونځ نه علاوه مونځونو کښې (یعنی څلور رکعتونو واله کښې) خپل ځان مسافر تصور کول او سلام ګرځول یا د مونځ د خیال نه یا د تراویح په ګمان کښې سلام ګرځول حتیٰ چې هغه د ماسخوتن مونځ وی یا د مونځ کولو واله نو مسلم وی او هغه هم دوه رکعاتونه فرض اوګنړی او سلام اوګرځوی.

توضیح : ظهور عورة ، یعنی چه چاته په مونځ کښې بے اودسی اورسی او دَ هغه ستر کهولاؤ شی نو دَ هغه مونځ به فاسدیږی او په دے مونځ ناند ے به نبا درسنه نهٔ وی په دے صورت کښی به دَ مونځ اعاده کوی .

والقراء ة : یعنی چه کوم کاس به به سونځ کښې بے اودسي ۹۱ حته شوه او د اودس له به تلو کښې یا په راتلو کښې دَ قرآن مجید تلاوت کوی نو په داسے صورت کښې به مونځ فاسدیږی یعنی چه په مونځ کښې کوم قراءت فرض وو اګر چه هغه لولی خو مونځ به نهٔ کیږی ځکه چه دا فرض په حالتِ حدَث کښې اذا کیږی یا دَ تللو په حالت کښ ، لهذا دا فرض به صحیح نهٔ وی او کله چه دَ مونځ دا فرض صحیح نهٔ شو نو پوره مونځ به فاسد کیږی .

مکثه : یعنی چه چاته بے اودسی اورسیده او هغه دَ یو رکن په مقدار باندے اودریدو نو په دے سره هم مونځ فاسدیږی ، البته کهٔ چرے دَ خلقو دَ ګنړے ، یا دَ نکسیر دَ چلیدو یا دَ اودهٔ کیدو په وجه سره څه قدرے وقفه اوشوه نو دے به معذور ګنړلے شی ، او په دے مذکوره صورتونو کښی ددے وجے نه دَ خپل ځائے نه اخوا کیږی چه زما مونځ مات شو او دَ اودس دَ ماتیدو په مذکوره صورتونو کښ دا خیال نهٔ وو بلکه دَ مونځ دَ صحت خیال ئے وو لهذا په دے صورتونو کښی مونځ نهٔ دے مات . .

وفتحه : یعنی یو کس دَ خپل امام نه علاوه بل کوم کس ته فتح ورکړه نو ده دے صورت کښې به ددهٔ مونځ ماتیږی البته کهٔ خپل امام ته فتح ورکړی نو په دے سره مونځ نهٔ فاسدیږی خواه کهٔ هغه دومره تلاوت کړے وی په کوم چه دَ جوازِ صلوة دپاره کافی دے، یعنی درے آیتونه . یا ئے نهٔ وی لوستے دومره مقدار . یا خواه په کښې ئے بل صورت یا رکوع شروع کړے وی یا نهٔ .

واذا خصلت : یعنی په آخری قعده کښې دَ التحیات نه بعد یا دَ التحیات په مقدارِ دَ ناستے نه بعد په مذکوره بالا صورتونو کښې کهٔ یو صورت پیښ شی نو مونځ به کیږی .

مد الهمزة : دَ الله اکبر په تکبیر کښې همزه اوږدول . یعنی په الله اکبر کښې کهٔ ئے دَ الله همزه راښکله او آلله ئے اووے نو دا جمله استفهامیه شوه گویا چه دا تپوس کولے شی چه آیا الله تعالیٰ دَ ټولو نه لوئ دے ؟ ظاهره ده چه په دے سره به مونځ فاسدیږی .

وقراءة : یعنی کهٔ قرآن مجید یا هغه آیتونه حفظ وو مگر په مونځ کښې هغے ته گوری اولولی نو کهٔ چرے قرآن مجید ئے په لاس کښې اخستے دے او ورته گوری نو مونځ به نهٔ کیږی او کهٔ قرآن مجید ئے په لاس کښې نهٔ دے نو مونځ به اوشی .

کشف العورة : یعنی دومره وخت دَ عورت ښکاره کیدل یا دَ ناپاکئ پریوتل څومره وخت کښې چه یو رکن ادا کولے شی ، پس کهٔ چرے ناپاکی دَ پریوتلو سره ئے لرے کړه یا ستر چه څنگه کهولاؤ شو او فورًا ئے پټ کړو نو مونځ به نهٔ ماتیږی . والله اعلم !

ومسابقته : یعنی دَ امام نه مقتدی مخکښې کیدل ، مثلاً دَ امام دَ رکوع نه وړاندے مقتدی روکوع اوکړه او دَ امام دَ رکوع نه مخکښې مقتدی اودریدو او بیا دوباره ئے دَ امام سره یا دَ امام نه بعد رکوع هم اونهٔ کړه نو مونځ به نهٔ کیږی .

فائده : کهٔ چرے مسبوق دَ امام دَ سلام اړولو نه مخکښې مگر دَ امام دَ التحیات نه بعد اودریدو نو دَ مسبوق مونځ به درست شی او کهٔ چرے دَ امام دَ التحیات وئیلو نه مخکښې اودریدو نو ددهٔ مونځ به درست نهٔ وی .

بعد الجلوس الاخیر : ددے تعلق دَ قهقهه او دَ حدَث دواړو سره دے یعنی دَ آخری

قعدے دَ التحیات نه بعد یا دَ دومره وخت دَ ناستے نه بعد په څومره وخت کښې چه التحیات وئیلے شی امام په اوچت آواز سره اوخندل یا امام ځان قصداً بے اودسه کړو نو دَ امام مونځ به درست وی ځکه چه دَ هغه دَ مونځ پوره ارکان ادا شول یو سلام باقی پاتے شوے وو او هغه واجب دے رکن نهٔ دے ، ددے دَ ترک په سبب سره به ددهٔ مونځ مکروه تحریمی وی مونځ به ئے باطل نهٔ وی مگر دَ مسبوق دَ مونځ ارکان باقی دی نو ددهٔ مونځ په درمیان کښې مات شو نو لهذا دَ مسبوق مونځ به باطل شی .

بَابُ زَلَّةُ القَارِی

قال المحشی لمّارأیت مَسائلِ زلة القاریٔ من اهمّ مایَجبُ العِلم بِهَاوالنَّاسُ عنهَاغَافِلونَ ووجدت مافی الطحطاویٔ علی المراقی اوفیٰ مافی هٰذاالبحث الحقة بهٰذاالکتاب مُراعَاة لمن سَلك طَرِیْق الهدٰیٔ واجتنبَ سُبُل الهویٰ لیکونَ واقیالیٰ من النیران ووسیلة الی الجنان وَرُجحانًافی میزانی عند خفة المِیزان وَعَلَیْـهِ التکلان (قال)(تکمیل)زلة القاریٔ من اهم المسائِل وَهِیَ مَبنیة علی قواعدَناشِئَةٍ مِنَ الاختلافات لاکمَاتوهم انّهٗ لیسَ لهٗ قاعدة تبنٰی عَلیها: .فالا صل فِیهاعندالامام مُحمّد رحمة اللّٰه تغیر المَعنٰی تغیرًافاحشًاوعدمه لِلفَساد مُطلقًاسواء کانَ اللفظ موجوداًفی القراٰن اولم یکن وعند ابی یُوسف رحمهٗ اللّٰه ان کان اللفظ نظیرهٗ موجُوداًفی القراٰن لاتفسدُمُطلقًاتغیّرالمعنٰی تغیرافاحشًا اولاوان لم یَکُن موجوداًفی القراٰنِ امافی العمَدفتُفسدبه مُطلقًابالاتفاق اذاکان مما یفسد الصّلوٰة اَمّااذاکان ثناءً فلایُفسدولوتعمّدذٰلك افادَه ابن امیرحَاجّ وفی هٰذاالفصل مسَائِل: .(الاولٰی)الخطاء فی الاعراب ویَدخلُ فیه تخفیف المشدّدوعکسهٗ وقصرُالممدُودوعکسه وَفلك المُدغم وعکسه فان لم یتغیر بِهِ المعنٰی لَاتفسد به صَلوٰتهٗ بالا جماع کما فی المضمرات واذا تغیر المعنٰی نحواَن یقرأواذا بتلٰی ابراهیمُ رَبّهٗ برفع ابراهیم ونصَبِ رَبّهٗ فالصحیح عنهما الفساد وعلی قیاسِ قول ابی یُوسفؒ لا تفسدلِاَنّهٗ لایعتبرالا عراب وبهٖ یفتٰی واجمع المتاخرون کمحمّدِابن مقاتل ومحمّدبن سَلام واسمٰعیل الذاهدوابی بکر سعیدلبلخی

والهندوانی وابن الفضل والحلوانی علی ان الخطأ فی الاعراب لا یفسد مطلقًا وان کان ممّا اعتقادهٗ کفرٌ لان اکثر النّاس لایمیزونَ بین وجُوه الاعراب وفی اختیار الصواب فی الاعراب ایقاع النّاس فی الحَرج وهو مرفوعٌ شرعًا وعلیٰ هٰذامشی فی الخلاصة فقال وفی النوازل لاتفسد فی الکل وَبه یفتی وینبغی ان یکون هٰذافی مااذاکَانَ خَطأاوغلطا وَهو لا یعلم اوتعمّد ذٰلك مع مالا یغیر المعنیٰ کثیراً کنصب الرحمٰن فی قوله تعالی الرحمٰن عَلَی العرش استویٰ امّالوتعمّدمع یغیرالمعنیٰ کثیراًاویکونَ اعتقادهٗ کفراً فَالفسادُحینئِذٍاقل الاحوال والمفتیٰ به قول ابی یُوسف وامّاتخفیف المشدّد کمالوقرَایاك نَعْبُدُاربّ العٰلمین بالتخفیف فقال المتأخرون لا تفسد مطلقًامن غیراستثناء علی المختارلان ترك المدو التشدیدبمنزلة الخَطأفی قاضی خان وهو الاصح کما فی المضمرات وکذانصّ فی الذخیرةعلی انه الاصح کما فی امیرحاج وحکم تشدیل المخفف کحکم عکسِه فی الخلاف والتفصیل وکذا اظهار المدغم وعکسه فاکل نوعٌ واحد کما فی الحلبی:.(المَسئلة الثانیة)فی الوقف والابتداء فی غیر موضعهمافان لم یتغیر به المعنیٰ لاتفسدُبالاجماع من المقدمِین والمتأخرین وانواع تغیربه المعنیٰ ففیهِ اختلاف والفتویٰ علیٰ عدمِ الفسادبکل حال وهُوقولِ عامّة علمَائنا المتأخرینَ لان فی مراعات الوقف والوصل ایقاع الناس فی الحرج لاسیماالعَوام والحرج مرفوعٌ کما فی الذخیرة والسراجیة والنصاب وفیه ایضًالوترك الوقف فی جمیع القران لا تفسد صَلوتهٗ عند نا واما الحکمُ فی قطع بعض الکلمة کما لو ارادان یقول الحَمدللّٰه فقال ال فوقف علی اللام او علی الحااو علی المیم او اراد ان یقرأوالعٰدیٰت فقال والعا فَوَقَفَ عَلی العین لانقطاع نفسه اونسیَان اباقی ثم تمم او انتقل الیٰ ایة اخریٰ فالذی علیه عامة المشائخ عدم الفسادمُطلقًاوان غیرالمعنیٰ للضرورة وعموم البلویٰ کما فی الذخیرة وهو الاصحّ کما ذکرهٗ ابو اللیث.(المَسئلة الثالثة)وَضع حَرف موضع حرف اخرفان کانت الکلمَة لاتخرج عن لفظ القران ولم یتغیر به المعنیٰ المرادُلاتفسدکمالوقرأن الظٰلمونَ بواوالرفع اوقال والارض ومادحٰهَا مکان طحٰها وان خرجت به عن لفظ القرانِ ولم یتغیربه المعنیٰ لاتفسدعندهماخلافالابی یوسفؒ کماقرأقیامین بالقسط مکان قوامین اودَوّاراً مکان دیاراً وان لم تخرج به عن لفظ القران

ولـغیر به المعنٰی فالخلاف بالعکس کمَالوقرأوانتم خامدُون مکان سَامدون وللمتاُخرین قواعدُاخر غیر ماذکرناواقتصرناعلٰی ماسبق لاطرادهافی کل الفروع بخلاف قواعدالمتأخرین.(واعلمْ)انه لا یقتیس مسَائل شلة القاری بعضَهاعلٰی بعض الامَن لهٗ درایة باللغة العربیة والمعَانی وغیرذٰلك مما یحتاج الیه التفسیر کما فی منیة المَصلی وفی النهرواحسن منَ لخص من کلامهم فی زلة القاری الکمَال فی زادالفقیرفقال ان کان الخطأفی الاعراب ولم یتغیربهِ المعنٰی ککسرقوامَامکان فتحها وفتح باء نعبد مکان ضمهالاتفسدوان غیرکنصب همزة العلمَاء وضم ها ء الجلالة من قولهٖ تعالٰی انما یخش اللّٰه من عباده العلَماء تفسدعلی قول المتقدّمین واختلف المتأخرون قال ابن الفضل وابن مقاتل وابو جَعفروالحلوانی وابن سلام واسمٰعیل الداهدی لا تفسد وَقول هٰؤلآءِ اوسع وان کان بوضع حرف مکان حَرف ولم یتغر المعنٰی نحوایا ب مکان اواب لاتفسد وعن ابی سَعید تفسد وکثیرامایقع فی قراٰه بعض القرویین والا تراك والسّودان وَباك نعبد بواو مکان الهمزة والصراط الذین بزیادة الالف واللام وصَرحو فی الصورتین بعدم الفسادوان غیر المعنٰی وتَمامهٗ فیه فلیراجع واللّٰه سُبحانهٗ وتعالٰی اعلم واستغفر اللّٰه العظیم .

ترجمه و شرح ـ تکمیل :

۱. د زلة القاری (یعنی د قرأت کولو واله غلطی)احکام نهایت ضروری مسائل دی . په سطحی نظر باندې دغه خیال کیږی چې ددې دپاره قواعد مقرر نه دی خو په حقیقت کښې دغه خیال غلط دے .

ددغو احکاماتو متعلق د علماء په نظریو کښې اختلاف واقع دے او بیا د هغو مختلفو نظریو په سبب څه قواعد مرتب شوې دی د زلة القاری احکام ددغو قواعدو په رڼا کښې ترتیب دی.

۲. د غلط قرأت په وجه کوم لفظ پیدا شو ددې متعلق امام اعظمؒ او امام محمدؒ صاحب دغه بحث نه کوی چې آیا هغه لفظ په قرآن پاك کښې شته که نهٔ د هغوی په نزد ضابطه دا ده چې که چرې په معنیٰ کښې نمایاتبدیلی راشی نو بیا خو مونځ فاسد

شو او که چرې داسې نه وي نو مونځ نه فاسديږي.

د امام يوسف صاحب ضابطه ددې برعکس ده هغه د معنى نمايا يا معمولي تبديلي د مونځ د فاسد کيدو سبب نه ګرځوي د هغوي په نزد ضابط دا ده چې دغلط قرأت نه کوم لفظ پيدا کيږي که چرې هغه په قرآن کښې په کوم ځائې کښې موجود وي نو مونځ نه فاسديږي په معنیٰ کښې خواه تبديلي وي يا نه وي او که چرې هغه لفظ په قرآن پاك کښې په کوم ځائې کښې موجود نه وي نو مونځ فاسد شو . د امام يوسفؒ صاحب په نزد د اعرابو د تبديلۍ څه اعتبار نشته.

۳. دغه اختلاف په هغه صورت کښې دے چې په خطا يا په هېره باندې په کوم لفظ کښې غلطي شوې وي خو که چرې قصداً غلط وئيل شوے وي نو بالاتفاق په هر صورت کښې مونځ فاسد دے . البته که ددې نه د حمدو ثناء معنى پيدا کيږي نو علامه ابن امير الحاج دغه وئيلې دي چې مونځ نه فاسد کيږي.

۴. دلته څه مسائل پيدا کيږي.

وړمبې مسئله:

د اعراب د غلطۍ متعلق دي يعنى په زبر ، زير ، پيښ کښې د يو په ځائې بل اووئيل شي يا د تشديد په ځائې تخفيف يا د تخفيف په ځائې تشديد يا د مد په ځائې قصر يا ددې نه برعکس يا د ادغام په ځائې بلاادغام يا ددې د برخلاف نه يا د اعراب د غلطۍ نه که چرې په معنیٰ کښې تبديلي نه وي نو متفقه قول دے چې په مونځ کښې فساد نه راځي. (کما في المضمرات) او که چرې په معنى کښې تبديلي راشي مثلًا و اذ بتلى ابراهيم ربه ، د ابراهيم په ميم باندې پيښ يا د رب په با باندې زبر اووئيل شي نو د امام ابو حنيفةؒ او د امام محمد په ضابطه باندې خو صحيح روايت دا دے چې دده مونځ فاسد شو . (ولې چې په معنیٰ کښې نمايا تبديلي راغله) او د امام ابو يوسفؒ د ضابطې په موجب مونځ نه فاسد کيږي ولې چې د هغوي په نزد د اعرابو اعتبار نه وي او فتویٰ هم

په دې باندې ده . هم دغه رنګ د محمد بن مقاتل، محمد بن سلام، اسماعیل زاهد، ابوبکر ، سعید بلخی ، هندوانی ابن فضل اوحلوانی په رنګ حضراتو متأخرینو فتویٰ هم دغه ده چې د اعرابو د غلطئ په وجه کله هم مونځ نه فاسد کیږی که چرې هغه غلطی هم داسې ولې نه وی په کومه چې عقیده جوړول کفر وی.

ددغو حضراتو دلیل دا دے چې عوام الناس ١ ـ د اعرابو په صورت کښې تمیز نه شي کولے. لهٰذا په صحت د اعرابو کښې په قید لګولو کښې په عوامو باندې ناقابل برداشت تنګی وی (کوم چې شریعت راوچت کړی دی)

علامه طحطاویؒ فرمائی چې په خلاصه کښې هم دغه مسلك اختیار کړے شوے دے . چنانچه د صاحب خلاصه دغه ارشاد دے ."وفی النوازل لا تفسد فی الکل وبه یفتیٰ" یعنی په نوازل (د کتاب نوم) کښې دی چې په دغه تمامو صورتونو کښې مونځ نه فاسد کیږی په دغه باندې فتویٰ ده . مصنف فرمائی چې ددې قول په توضیح کښې خطاء یا د نادانسته غلطئ شرط ضرور اولګول شی یعنی چې مونځ په دغه صورت کښې نه فاسد کیږی چې کله په نادانسته طور باندې په اعرابو کښې غلطی اوشي یا که چرې قصداً اعراب غلط وئیل شوے وی نو په دغه غلط اعراب باندې په معنیٰ کښې زیاته تبدیلی نه وی راغلې ښنګه چې په الرحمن علی العرش استویٰ کښې د رحمن په نون باندې د پیښ په ځائې زبر اووئیل شی . خو که چرې قصداً غلط اعراب اووئیل شي او غلطی هم داسې وی په کومې سره چې په معنی کښې ډیره زیاته تبدیلی راشي یا داسې معنې پیدا شی د کومو عقیده چې کفر وی نو په دغه صورت کښې د مونځ د فساد حکم خود کمې نه کمه درجه ده.

بحر حال امام ابو یوسفؒ په قول باندې فتویٰ ده یعنی د بره شرائطو په لحاظ سره د اعرابو په غلطئ سره مونځ نه فاسد کیږی.

١ ـ:. کومو حضراتو ته چې د عربو سره خبرې اترې د اوریدلو موقع میلاؤ شوې

وی هغه په ښه شان پوهیږی چې اکثره وخت هغوی آخری حرف ساکن بولی او بیا په اعرابو کښې خو بے حده تبدیلی وی . مونږ خلق چې کوم په نحوی او صرفی قواعدو سره عربی وایو هم دغه سوچ کوؤ چې دغه لفظ فاعل دے یا مفعول. هم دغه رنګ د ضمیرونو په حرکتونو کښې هم ډیر زیات تفاوت دے . قُلْتَ په ځائې قُلْتُ عموماً وایو وغیرذٰلك او بیا دقت دا دے چې هغوی ته احساس هم نه وی چې د هغوی ګفتګو په نحوی یا صرفی قواعدو په اعتبار سره غلطه ده حتیٰ که څوك هندوستانی د قواعد نحو سره استدلال اوکړی او د هغوی غلطی راوباسی هغه به دا داسی احمق جوړه وی څنګه چې څوك عرب یا انګریز د اردو په کومه محاوره کښې په کومی نحوی قاعدې په لحاظ سره زمونږه غلطی راوباسی.

ب. د مشدد تخفیف :.

څنګه چې د ایاك نعبد یا رب العٰلمین د تشدید نه بغیر د متأخرینو قول دا دے او مسلك مختار هم دغه دے په دغه صورت کښې مونځ نه ماتیږی ولی چې د مد یا د تشدید په پریښودو سره هم هغه حکم دے کوم چې د اعرابو په غلطی دے . ولی چې په قاضی خان کښې هم دغه تحریر دے او د مضمراتو د تصریح په وجه هم دغه قول صحیح هم دے په ذخیره کښې هم دغه تصریح ده چې هم دغه قول صحیح دے او ابن امیر الحاج هم دغه فرمائیلې دی.

محفف په مشدد وئیلو سره هم دغه حکم دے . علیٰ هذا . اظهار مدغم او ددې نه برعکس وغیره. بهر حال دغه تمام صورتونه هم یو حېثیت لری او د اعرابو په غلطئ کښې چې کوم اختلاف او کومه فیصله ده هم هغه په دې تمامو صورتونو کښې چلیږی.

دویمه مسئله :.

د موقعه وقف او بے محله ابتدا سره متعلق دی که په دې سره که چرې په معنیٰ کښې تبدیلی نه راځی نو په مونځ کښې فساد نه راځی . د متقدمینو او متأخرینو هم په دغه باندې اجماع ده . او که چرې په معنیٰ کښې تبدیلی پیدا شی نو په دې کښې اختلاف دے . بهر حال فتویٰ هم دغه ده چې مونځ نه ماتیږی.او په عام طور باندې زمونږ د علمائے متأخرینو هم دغه قول دے ولې چې د وقف او د وصل د پابندئ په حکم په خصوصیت سره عوام الناس په پریشانئی کښې اچول دی . حالانکه ددې قسم پریشانو نه شریعت اسلام آزاد او محفوظه دے . په ذخیره ، سراجیه او نصاب کښې هم دغه درج دی . په نصاب کښې هم دغه دی چې که چرې په تمام قرآن شریف کښې وقف پریښودل شی نو زمونږ د علماء په نزد مونځ نه فاسد کیږی.

ضروری مسئله :.

که دیوې کلمې څه ټکړا د بلې نه بیله کړے شی مثلاً د الحمد لله ، وئیلو اراده وه خو اول ال اووئیل شو په لام باندې وقف شو . یا الح اووئیل شی په حا باندې یا په میم باندې وقف اوشی ، یا مثلاً والعادیات وئیل غوښتل وو ، والعا اووئیل شو او ساه ماته شوه یا مثلاً باقی حصه هېره شوه او په عین باندې وقف شو بیائې باقی حصه پوره کړه . یا ئې دا پریښودو او دوېم آیت ئې شروع کړو نو (د ضرورت او عمومی او بلوی پیش نظر) د عامو مشائخو مسلك هم دغه دے چې په دغه صورتونو کښې مونځ نه ماتیږی. ګرچه په معنیٰ کښې څه تبدیلی راشی. کما فی الذخیره وهوالا صح کما ذکره ابو للیث.

:ېمه مسئله:.

دیوې کلمې په ځائې بله کلمه ادا کولو صورت په صورت کښې درې شکلونه

١. دغه غلطه کلمه د قرآني کلماتو نه نه خارجيږي او کومه معنیٰ چې مقصود اومراد وي په هغې کښې هم تبديلي رانغله نو مونځ نه فاسد کيږي ان الظالمين په ځائې ان الظالمون اووئيل شي . يا طحاها په ځائې دحاها اووئيل شي.

٢. دغه غلطه کلمه د قرآني کلماتو نه خارج ده خو په معنیٰ کښې څه تبديلي نه راځي څنګه چې د قوامين په ځائې قيامين يا ديارا په ځائې دوارا، نو د امام ابو حنيفهٓ او امام محمدٓ د قول مطابق په مونځ کښې فساد نه راځي . دامام ابو يوسفٓ قول ددې نه خلاف دے.

٣. دغه غلطه کلمه د قرآني کلماتو نه خو خارج نه ده خو په معنیٰ کښې تبديلي پيدا کوي مثلًا و انتم سامدون په ځائې و انتم خامدون اووئيل شي نو په دغه صورت کښې مسئله د سابق نه برخلاف د آئمه د اقوالو اختلاف به وي . يعني د امام يوسفٓ په نزد خو مونځ فاسد کيږي نه او د حضرت امام ابو حنيفهٓ او د امام محمدٓ د قول مطابق مونځ فاسد شي.

متأخرينو مذکوره بره قواعدو نه علاوه څه نور قواعد هم ترتيب کړي دي خو مونږه صرف په مذکوره بره قواعدو باندې اکتفا اوکړه . ولې چې دا قواعد په تمامو فروعاتو کښې نافذ شي او د متأخرينو په قواعدو کښې دا خبره نشته.

تنبيه :

دغه خيال اوساتئ چې د زلة القاري په مسائلو کښې يو په بل باندې هم هغه سرې قياس کولے شي چاته چې په عربئ لغت ،معاني او ددې نه علاوه د هغه امورو کافي واقفيت وي د کومو چې په تفسير کښې ضرورت وي. (منية المصلی)

علامه کمال په دغه مسئله کښې په فوادا لتفسير کښې نهايت په بهتره اود تولو نه ښه طور باندې دکلام فقهي خلاصه بيان کړې ده-

(**فصل**) لَوْنَظَرَالْمُصَلِّیْ اِلٰی مَکْتُوب وَفَهِمَهٗ اَوْاَکَلَ مَابَیْنَ اَسْنَانِهٖ وَکَانَ دُوْنَ الْحِمَّصَةِ بِلَاعَمَلٍ کَثِیْرٍ اَوْمَرَّمَارٌّفِی موضعِ سُجُوْدِہٖ لَاتُفْسُدُوَاِنْ اَثِمَ المارُّ وَلَاتفسدبِنَظْرِہٖ اِلٰی فَرْجِ الْمُطَلَّقَةِ بِشَهْوَةٍ فی المختاروان ثبت به الرجَعةُ.

فصل: مونځ کولو واله کوم تحریر کړے شوې څیز اوګوری هغه د مونځ په دوران کښې اوپیژنی یا بغیر د کثیر عمل نه په غاښونو کښې د چنړې په مقدار باندې لګېدلے شے اوخوری یا څوك د مونځ ګذاره مخې ته تېر شی نو د مونځ ګذاره مونځ نه فاسد کیږی. البته د تېرېدو واله ته ګناه کیږی.
د مطلقه په شرمګاه باندې (طلاق ورکوؤنکے خاوند ته) د شهوت سره نظر اچول د راجح قول مطابق مونځ نهٔ فاسد کیږی اګرچه د رجعت د ثابتېدو حکم وی.

توضیح : لو نظر ، یعنی مونځ کوونکے یو مکتوب اووینی او په هغے باندے پوهه شی نو په دے صورت کښی به ددهٔ مونځ فاسد نهٔ وی ځکه چه دا دَ مُصلی فعل نهٔ دے بلکه په غیر اختیاری طور باندے ددهٔ په هغے باندے نظر پریوتلو او ددهٔ په پوهه کښی راغے ځکه چه عام طور باندے په دے باندے نظر پریوځی او لیدونکے دَ هغے په معنیٰ باندے پوهیږی ، ددے وجے نه علماء فرمائی چه دَ مصلی په وړاندے داسے څیز مهٔ ږدئ ځکه چه دَ شبهاتو نه ځان ساتل ضروری دی او دَ صحیح مذهب په موجِب به مونځ صحیح وی ، په خلاف دَ امام محمدؒ دَ هغه په نزد به مونځ فاسد وی . مثلاً یو کس قسم اوخوړو چه فلانکے کتاب به نهٔ لولم او هغه دغه کتاب اولیدو او هغه ئے اونهٔ لوستلو لیکن دَ هغے مطلب او معانی ئے په ذهن کښی راغلے نو هغه به حانث وی . امام محمدؒ په مسئله یمین باندے قیاس کوی او دَ مونځ فاسد کیدل قرار ګرځوی .

مابین : یعنی کهٔ دَ چنړے دَ دانے مقدار دے نو مونځ به فاسد وی لکه څنګه چه روژه پرے ماتیږی او کهٔ دَ چنړے دَ دانے نه کم دَ غاښونو په مابین کښی څه څیز وونو په داسے صورت کښی به مونځ فاسد نهٔ وی . او کهٔ چرے په هغے کښی عمل کثیر اومونډلے شو چه دَ غاښونو په درمیان کښی ئے څه څیز اوچیچلو نو په دے صورت کښی به بیا هم مونځ فاسدیږی . والله اعلم

لا تفسد : یعنی دَ ښځے فرج باندے په نظر لګیدو سره به مونځ نهٔ ماتیږی او دَ هرے یوے ښځے متعلق دا حکم دے .

(فصلٌ) یُکْرَهُ لِلْمُصَلِّیْ سَبْعَةٌ وَّسَبْعُوْنَ شَیْئًاتَرْكُ وَاجِبٍ اَوْسُنَّةٍ عَمَدًا کَعَبَثِهٖ بِثَوْبِهٖ وَبَدَنِهٖ وقلب الحَصٰی اِلَّالِلسُّجُوْدِمَرَّةً وَفَرْقَعَةُ الْاَصَابِعِ وتَشْبِیكُهَا والتخصُّروالا لتِفاتُ بعُنُقِهٖ والا قعاء والفِتراش ذَراعَیْه وتشمیرُکُمَّیْه عَنْهَاوَصَلٰوتُهٗ فِی السَّرَاوِیْلِ مع قُدرتِه عَلٰی لُبْسِ القمیص وَرَدُّالسَّلَامِ بالاشارة والتربُّعُ بِلاعُذرٍوعقصُ شعرِهٖ وَالاعتجاروَهُوشدّالرَّاسِ بِالمِنْدِیْلِ وتَرْكُ وَسطِهامَکْشُوْفًاوکَفُّ ثَوبِهٖ وَسَدلُهٗ وَالانْدِرَاجُ فِیْهِ بِحَیْثُ لَایُخْرِجُ یَدَیْهِ وَیَجْعَلُ الثَّوْبَ تَحْتَ ابطِهِ الْاَیْمَنِ وطَرْحُ جَانِبیهِ عَلٰی عاتِقِهِ الاَیْسَرِوَالقراۃُفِی غَیْرِحَالَةِ الْقِیَامِ وَاِطَالَةُ الرکعةِ الْاُولٰی فی التطوُّعِ وتَطویلُ الثانِیَةِ عَلَی الاولٰی فی جَمیعِ الصَّلٰوتِ وَتَکرارُالسُّوْرَةِ فی رکعةٍ وَّاحِدَةٍ مِنَ الفَرْضِ وَقِراءَةُسُوْرَةفوق الَّتِی قراءها وفَصْلُهٗ بسورة بین سورتین قَرَاَهُمَافی رَکْعَتَیْنِ وَشَمُّ طِیْبٍ وتَرْوِیحُهٗ بِثَوْبِهٖ اَوْمِرْوَحَةٍ مرَّةًاَوْمَرَّتَیْنِ وَتَحْوِیْلُ اَصَابِعِ یَدَیْهِ اَوْرِجْلَیْهِ عَنِ الْقِبْلَةِ فی السُّجُوْدِوَغَیْرِهٖ وَترکُ وَضعُ الیَدَیْنِ عَلَی الرُّکْبَتَینِ فِی الرُّکُوْعِلرکبتین فی الرکوع .

فصل :.

اوه اویا (۷۷) څیزونه مونځ کولو واله لره باعث کراهت دی.

۱ . عمداً د کوم مسنون یا واجب فعل ترک کول مثلًا په مونځ کښې دکپړو او د

بدن سره لوبې کول.

٢. کانړې اړول را اړول. البته یو ځلې د سجدې په خاطر په اړولو راړولو کښې څه باك نشته.

٣. او ګوتې ختل او ګوتې په ګوتو کښې اچول مکروه دی.

۴. او باعث کراهت دې چې په مونځ کښې په خیټه باندې لاس کیږدی.

۵. او التفات سره ښی او ګس اړخ ته مرئ تاؤ ول او کتل.

٦. او د سپی په رنګ کیناستل باعث کراهت دی (او دا چې په دواړو سرینو(پندو) باندې داسی کیښناستل چې ګوډې ولاړی وی)

٧. او په سجده کښې دواړه لاسونه خورول باعث کراهت دی.

٨. او لستونړی تر څنګلو خیژول (چې څنګلې ښکاره شی).

٩. په قمیص اچولو باندې قادر وی او صرف په پاجامه کښې مونځ کول.

١٠. د اشارې په ذریعې دسلام جواب ورکول.

١١. د کوم عذر نه بغیر د څلور پایه په رنګ کیناستل.

١٢. او ویښته سنبهالول(په "مغرب" نامی کتاب کښې دی. "عقصِ شعر" کښې دادې چې ویخته په سر باندې یو ځائې کړئ او جوړا ترې جوړ کړئ. او د بعضو په نزد دا دی چې د ویښتو سرونه د ویښتو په جړو کښې داخل کړی.

١٣. سر د رومال سره اوتړی او مینځ واله حصه به کولاؤ پریږدی.

١۴. د مونځ په وخت به کپړې اوسنډی.

١۵. د بدن د پاسه به جامې زورندې کړی.

١٦. کپړا به داسی را چاپیره کړئ چې دواړه لاسونه هم ترینه وېستل ممکنه نه وی.

١٧. کپړا د خپل ښی بغل د ویستلو نه پس د کپړې دواړه ګوټونه به په ګسه اوګه

وا چوئ.

۱۸. د قیام د حالت نه علاوه کښې د قرآن شریف تلاوت.

۱۹. په نفل مونځ کښې ورمبې رکعات د دویم نه اوږدول او باقی په ټول مونځونو کښې دویم رکعات د ورمبې نه اوږدول.

۲۰. په فرض مونځ کښې هم په یو رکعات کښې د کوم سورت بار بار تلاوت کول.

۲۱. د کوم سورت چې تلاوت ئې کړې وی د هغې نه د بره سورت تلاوت کول.

۲۲. او په دوؤ رکعاتونو کښې د تلاوت شوی سورتونو په مینځ کښې د یو سورت

۲۳. او په مونځ کښې د خوشبو بوئیول.

۲۴. او یو یا دوه ځلې د پکی په ذریعه هوا کول.

۲۵. د خپلو پښو ګوتی یا د لاسونو ګوتی د سجدې په وخت د قبلې د طرفنه بل اړخ ته اړول.

۲۶. د رکوع په وخت په دواړو ګوډو باندې لاسونه نه ایښودل.

توضیح :یکره للمصلی ،یعنی مکروه دَ محبوب او دَ خوښ څیز په مقابله کښې وئیلے شی ددے دوه قسمونه دی . تحریمی او تنزیهی ، کۀ دَ یو فعل متعلق ممانعت وارد وو مګر هغه په خپله پختګئ او په قوتِ سند کښې په هغه درجه کښې نۀ وی په کوم سره چه حرمت ثابیتیږی نو ددغه ممانعت نه به کراهتِ تحریمی ثابت وی او کۀ ددغه فعل متعلق ممانعت ثابت نۀ دے بلکه دَ یو مسنون فعل دَ ترك په سبب سره کراهت پیدا کیږی نو دا کرهت به تنزیهی وی مګر دا تنزیهی مباح ته قریب تر دے او مکروه تحریمی دَ حرامو هم جنس دے کوم مونځ چه دَ کراهت سره ادا کړے شی نو هغه واپس کول پکار دی په هغه شان

سره په کوم کښې چه کراهت نۀ وی . علیٰ هذا القیاس دَ یو واجب په پریخودو باندے اګر چه مونځ کیږی مګر دَ هغے واپس کول واجب دی او دَ سنت په پریخودو سره دَ مونځ واپس کول سنت دی . والله اعلم !

ترک واجب : دا یوه اصولی او کلی مسئله ده ددے وجے نه دا ئے مخکښې بیان کړه ورستو ددے جزئیات او مثالونه راځی .

کعبثه : دا هم دَ مکروهاتو نه دی ځکه چه دَ خشوع مخالف دے په قرآن کریم کښې دی " والذین هم فی صلوتهم خاشعون " دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے " ان الله تعالیٰ کرِه لکم العبث فی الصلوة والرفث فی الصیام والضحك عن المقابر "

. عبث هغه عمل ته وئیلے شی چه په هغے کښې څه فائده نۀ وی یعنی هغه عمل چه دَ مونځ دَ افعالو نه نۀ وی . والله اعلم

قلب الحصیٰ : یعنی دا هم یو قسم لوبے کول دی البته کۀ چرے سجده کول مشکل وو نو په یو ځل کنکرو برابرولو کښې څه قباحت نشته دے .

فرقعه : یعنی دَ یو لاس ګوتے دَ بل لاس په ګوتو کښې داخلول ، یا دَ ګوتو نه ټکونه ویستل ، خواه کۀ په مونځ کښې دننه وی یا دَ مونځ نه بهر وی او انتظار کوی نو په داسے صورت کښې مکروهه دی دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے " لا تفرقع اصابعك وانت تصلی " په دویم روایت کښې دی " نهیٰ ان یفرقع الرجل اصابعه وهو جالس فی المسجد ینتظر الصلوة " او په یو بل روایت کښې دا الفاظ دی " وهو یمشی الیها " .

په دے امر باندے دَ علماؤ اتفاق دے چه دَ مونځ په حالت کښې دَ ګوتو نه ټکونه ویستل او تشبیك کول مکروه دی البته دَ حاجت په وخت کښې خارج دَ مانځه نه نکروه نۀ دی او دَ خارجِ صلوة نه هغه هم دی چه کوم دَ مونځ تابع وی ددے نه خارج کړے شو . لکه څنګه چه بره مذکور شو . دَ حاجت مطلب دادے چه آرام ورکول دی او کۀ چرے دَ څه حاجت نه بغیر نے داسے اوکړل نو مکروه تنزیهی دی . والله اعلم

والتربع بلا عذر : یعنی بغیر دَ عذر نه په چارزانو باندے ناسته کول مکروه تنزیهی

دی ځکه چه په دے باندے کومه نهی وارد نۀ ده البته خلافِ سنت دی او کۀ مونځ نۀ کولی وی نو په داسے قسم ناسته کښی کراهت نشته دے ځکه چه دَ رسول الله ﷺ نه او دَ فاروق اعظمؓ نه داسے ناسته ثابت ده . ځکه چه دَ لوړے یا دَ ستړے والی په وخت کښی په داسے ناستے سره سکون ملاویږی .

وکفه : یعنی مونځ به فاسدیږی په سجده کښی دَ کپړو دَ یو خوا او بل خوا نه په راټولولو سره خو په دے شرط سره چه عمل کثیر او موندلے شی .

وتکرار السورة : یعنی داسے دا هم مکروه دی چه یو سورت په بل رکعت کښی اولولی په داسے حال کښی چه بل سورت ورته یاد وی البته کۀ چرے سهوًا داسے وی نو مکروه نۀ دی .

وقراءة سورة فوق الخ : یعنی په اول رکعت کښی ئے قرآن شریف ختم کړے دے لکه څنګه چه په تراویحو کښی کولے شی نو په دویم رکعت کښی دَ الٓمٓ نه لوستلے شی بلکه افضل دی .

ومروحة : یعنی پنکھے (بیوزے) دَ یو دوو ځلو نه زیات وهل ، مثلًا درے ځله ئے بیوزے اووهلو نو مونځ به ماتیږی ځکه چه عمل کثیر شو .

والتَثاؤُبُ وتغميضُ عَيْنَيْهِ وَرَفْعُهُمَا لِلسَّماءِ والتَّمطِّي وَالعَمَلُ والْقَلِيْلُ وَاَخْذُ قَمْلَةٍ وَقَتْلُهَا وتغطية اَنْفِهٖ وَفَمِهٖ وَوَضْعُ شَيْءٍ فِي فَمِهٖ يَمْنَعُ الْقِراءَةَ الْمَسْنُوْنَةَ وَالسُّجُوْدُ عَلٰى كورِ عمامَتِهٖ وعَلٰى صُوْرَةٍ وَالْاِقْتِصَارُ عَلَى الْجَبْهَةِ بِلَاعُذْرٍ بِالْاَنْفِ وَالصَّلٰوةُ فِي طَرِيْقٍ والحَمَّامِ وَفِي الْمَخْرَجِ وَفِي الْمَقْبَرِ وَاَرْضِ الْغَيْرِ بِلَا رِضَاهُ وَقَرِيْبًا مِنْ نَجَاسَةٍ وَمُدَافِعًا لِاَحَدِ الْاَخْبَثَيْنِ اوالريح ومَعَ نِجَاسَةٍ غَيْرِ مَانِعَةٍ اِلَّا اِذَاخَافَ فَوْتَ الْوَقْتِ اَوِ الْجَمَاعَةِ وَاِلَّا نُدِبَ قَطْعُهُمَا وَالصَّلٰوةُ فِي ثِيَابِ الْبِذْلَةِ وَمَكْشُوْفَ الرَّاْسِ لَا لِلتَّذَلُّلِ وَالتَّضَرُّعِ وَبِحَضْرَةِ طَعَامٍ يَمِيْلُ اِلَيْهِ وَمَا يُشْغِلُ الْبَالَ وَيُخِلُّ بِالْخُشُوْعِ وَعَدُّ الْاٰيِ وَالتَّسْبِيْحِ بِالْيَدِ وَقِيَامُ الْاِمَامِ فِي الْمِحْرَابِ اَوْعَلٰى مَكَانٍ اَوِالْاَرْضِ وَحْدَهٗ وَالقِيَامُ خَلْفَ صَفٍّ فِيْهِ فُرْجَةٌ وَلُبْسُ ثَوْبٍ فِيْهِ تَصَاوِيْرُ وَاَنْ يَكُوْنَ فَوْقَ رَاْسِهٖ اَوْخَلْفِهٖ اَوْبَيْنَ يَدَيْهِ اَوْبِحِذَائِهٖ صُوْرَةٌ اِلَّا اَنْ تَكُوْنَ صَغِيْرَةً اَوْمَقْطُوْعَةً

الرَّاسِ اَوْلِعْبِرِذِی رُوْحٍ وَاَنْ یَکُوْنَ بِمَنَ یَدَیْهِ تَنُّوْرٌاو کَانُوْنٌ فِیْهِ جَمْرٌاَوْقَوْمٌ نِیَامٌ وَمَسْحُ الْجَبْهَةِ مِنْ تُرَابٍ لَایَضُرُّهٗ فِی خَلَالِ الصَّلٰوةِ وَتَعْیِیْنُ سُوْرَةٍلَایَقْرَاءُ غَیْرَهَااِلَّالِیُسْرٍعَلَیْهِ اَوْتَبَرُّکًابِقِرَاءَةِالنَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَتَرْکُ اِتِّخَاذِسُتْرَةٍفِیْ مَحَلٍّ یَظُنُّ الْمُرُوْرَفِیْهِ بَیْنَ یَدَیِ الْمُصَلِّیْ.

۲۷. د مونځ په وخت کښې اسویلې کول.

۲۸. د مونځ په وخت کښې سترګې پټول.

۲۹. سترګې آسمان طرفته اوچتول.

۳۰. د مونځ په وخت کښې ستوماني ویستل.

۳۱. د مونځ په وخت کښې قلیل عمل (غیر مفسد مونځ) کول. (باعث کراهت دے)

۳۲. د مونځ په وخت کښې سپګې نیول او د هغې وژل.

۳۳. پوزه او مخ د کپړې وغیره سره پټول.

۳۴. کوم داسې شے په خله کښې ایښودل چې په مسنون قرأت کښې مانع وی.

۳۵. او د عمامې په پیچ باندې سجده کول.

۳٦. د عکس د پاسه سجده کول.

۳۷. د پوزې نه بغیر د څه عذر نه صرف په تندی باندې سجده کول.

۳۸. او په لاره باندې مونځ کول.

۳۹. او په غسل خانه کښې مونځ کول.

۴۰. په بیت الخلاء کښې مونځ کول.

۴۱. د قبرستان په مینځ کښې مونځ کول.

۴۲. د کوم سړي په زمکه کښې بغیر د هغه د رضا نه مونځ کول.

۴۳. د کوم نجاست سره نزدې مونځ کول.

۴۴. پاخانه یا متیازی تینګولو په حالت کښې مونځ کول.

۴۵. یا دَ ریح په بندولو مونځ کول. چې ددې نه اطمینان برقراره نه پاتې کیږي بلکې د ریح د اخراج نه پس په اطمینان سره اودس کول او مونځ کول پکار دي.

۴۶. او د نجاست په داسې قلیل مقدار سره مونځ کول چې د کوم په موجودګۍ کښې مونځ کول ممنوع نه وي. (مونځ کول مکروه دي) البته که چرې د جماعت یا د مونځ د وخت د فوت کیدلو اندیښنه وي نو په هم دغه حالت کښې دې مونځ اوکړي. او که نه وي نو باعث استحباب دی چې د پاخانې یا د متیازو نه په فارغیدو سره دې اودس اوکړي او مونځ دې اوکړي.

۴۷. او په خرابو کپړو کښې مونځ کول مکروه دي .

۴۸. او سر تور سر مونځ کول مکروه دي البته اظهار تضرع او د عاجزۍ په وجه باندې مونځ کول مکروه نه دي .

۴۹. او د داسې خوړلو شي په موجودګۍ کښې مونځ مکروهه کیږي چې کوم طرفته زړه راغب شي.

۵۰. او د هریو داسې شي په موجودګۍ کښې مونځ مکروه دے کوم طرفته چې زړه راغبه کیږي او مائله کیږي . او په خشوع او خضوع کښې د هغې په وجه سره خلل پریوځي.

۵۱. د مونځ په دوران کښې د لاس سره د آیاتونو او تسبیح شمېرل.

۵۲.امام د محراب دننه داسې ولاړ وي چې قدم هم باهر نه وي.

۵۳. یا د مکان اویا په زمکه باندې تنها ولاړ وي (یعنی امام چې په زمکه ولاړ وي او مقتدي د دکان دپاسه ولاړ وي یا ددې نه برعکس وي دغه مکروه دي.

۵۴. دغه باعث کراهت دی چې په صف کښې ځائې هم وي او مقتدي د صف نه وروستو ولاړ وي.

۵۵. داسې جامې اغوښتل چې پرې باندې عکسونه وي.

۵٦. او مکروه هغه دی چې د کوم ذی روح څیز عکس (تصویر) د مونځ ګذاره وړاندې یا ښی یا ګس اړخ ته وی. البته که چری دومره واړه تصویرونه وی چې کتونکې ته نه ښکاریږی یا د تصویر سر کټ شوې وی یا تصویر د کوم غیر ذی روح شی مثلاً د غر وغیره وی نو مونځ نه مکروهه کیږی.

۵۷. یا د هغه نه مخکښې تنور وی نو مونځ نه مکروهه کیږی.

۵۸. یا انګیټۍ وی په کومې کښې چې انګار وی نو مونځ نه مکروهه کیږی.

۵۹. یا د مونځ ګذاره مخې ته څه خلق پراته وی او په خوب ښه ډوب اوده وی.

٦۰. او مکروهه دې چې د مونځ په وخت دِ تندی نهٔ هغه خاوره لرې کړې شی کومه چې ده لره څه نقصان ده نه وی.

٦۱. او په مونځ کښې دمتعینه سورت تلاوت کول یا د دغه سورت نه علاوه د نورو تلاوت نه کول. البته که چری د خپل سهولت په خاطر یا د نبی صلی الله علیه واله وسلم د تلاوت فرمائیلو په وجه د تبرک په طور باندې تلاوت کوی نو په دې کښې څه مضائقه نشته دے.

٦۲. د کوم ځائې نه چې پوهیږی چې خلق تیریږی نو د هغې نه دې ستره ترکه کړی.

توضیح: التثاؤب، یعنی چه آسویلے راشی نو ترځو چه ممکنه وی نو دَ خُلے دَ بندولو کوشش دے اوکړی، دَ شونډو نیول په غاښونو کښی په دے کښی څه قباحت نشته دے کهٔ چرے زیات مجبوره شی نو دَ قیام په حالت کښی دَ ښی لاس پُشت او دَ قیام دَ حالت نه په ماسوا کښی دَ ګس لاس دَ تلی په پُشت باندے دے خُلهٔ بنده کړی دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے "ان الله تعالیٰ یحب العُطاس ویکره التثاؤب فاذا تثاؤب احدکم فلیرده ماستطاع ولا یقول هاه هاه فان ذالك من الشیطان یضحك منه".

او دَ بل روایت الفاظ دارنګه دی " فلیمسك یده علی فمه فان الشیطان یدخل فیه والعمل القلیل " ددے مثالونه ډیر زیات دی مثلًا ویښتهٔ رانیول ، سپګه رانیول وغیره . ددے په تعریف کښی اختلاف دے آسان تعریف ئے داد ے چه ددے کوونکے دَ مانځه نه خارج نهٔ شی ګڼړلے .

وقتلها : یا سپګه ، یا کتمل وغیره قتل کول او دَ جمات نه بهر کول پکار دی په جمات کښی ددے اچول مکروه دی او په دے مسئله کښی اختلاف دے دَ امام ابو حنیفهؒ په نزد باندے ددے قتلول مکروه دی او دَ امام محمدؒ په نزد باندے ددے قتلول محبوب دی .

کَوَر : یعنی کهٔ دَ پګړئ وَلونه په تندی باندے وو او په سجده کښی دَ تندی او دَ زمکے دا حائل شو نو په دے صورت کښی به مونځ مکروه وی لکه څنګه چه ذکر کړے شوے دی لیکن کهٔ وَل په تندی باندے نهٔ وو بلکه په سر باندے وو او په زمکه باندے کیخودلے شو او تندے په زمکه باندے نهٔ لګیدو نو مونځ به نهٔ کیږی .

وعلیٰ صورة : یعنی دَ څه ذی روح څیز په تصویر باندے سجده کول مکروه دی څکه چه په دے کښی دَ تصویر دَ عبادت مشابهت موندلے شی البته کهٔ چرے تصویرونه واړهٔ واړهٔ وو کهٔ چرے اودریږی او دَ هغے لیدل او غواړی نو نهٔ ښکاری نو په داسے صورت کښی مکروه نهٔ دی .

وفی المقبرة : یعنی په قبرستان او دَ هغے په مثل باندے چه څه وی په هغے کښی مونځ مکروه دے البته کهٔ چرے دَ قبرونو نه جُدا یو جمات جوړ کړے شوے وی نو په هغے کښی مونځ کول جائز دی .

والا ندب : دَ وخت دَ فوت کیدو یا دَ جمعے دَ فوت کیدو ویره چه نهٔ وی نو مستحب دادی چه هغے لره لرے کړی .

وفی ثیاب البذلة : یعنی داسے کپړے چه هر کله هغه واغوندی نو بازار یا یو مهذب مجلس ته په هغے کښی نهٔ شی تللے نو په داسے کپړو کښی مونځ کول دَ مونځ دَ لاپرواهئ دلیل دے لهذا مکروه دی .

وتعیین السورة: یعنی کوم سورت متعین کول او دَ هغے نه علاوه نۀ لوستل مکروه دی، البته کۀ چرے په هغه باندے دا آسان وی نو بیا په کښی څه مضائقه نشته دے او دغه شان په جمات کښی دَ خپل مونځ دَ لوستلو دپاره یو ځائے منتخب کول او معین کول مکروه دی.

(فصل) فِی اِتِّخَاذِالسُّترةِوَدفعِ المارِّبَیْنَ یَدَیِ المُصَلِّیْ اِذَاظَنَّ مرُورهُ یُستَحَبُ لَهٗ اَن یَغرِزَسُتْرَةً تکُونُ طول ذِرَاعٍ فَصَاعِدًافِی غِلْظِ الاصْبُعِ وَالسُّنَّةُ اَنْ یقرُبَ مِنْهَاوَیَجْعَلَهَاعَلٰی اَحَدِحَاجِبَیْهِ لَایَصْمُدُاِلَیْهَاصَمْدًاوَاِن لَمْ یجدمایَنْصُبُهٗ فَلْیَخُطَّ خَطًّاطولاًوقالوابالعَرْض مثلَ الهِلَالِ وَالْمُسْتَحبُّ تَرْکُ دَفعِ المَارِّوَرُخِّصَ دَفْعُهٗ بالاِشَارَةِ اَوالتَّصفِیْقِ بِظَهْرِاصَابِعِ الْیُمْنٰی عَلٰی صَفْحَةِ کَفِّ الْیُسْریٰ وَلَاتَرْفَعُ صَوْتَهَالِاَنَّهٗ فِتْنَةٌ وَلَایُقَاتِلُ المارَّوَمَاوَرَدَبِهٖ مُؤَوَّلٌ بِاَنَّهٗ کَانَ وَالْعَمَلُ مباحٌ وَقَدْنُسِخَ.

فصل دَ مانځه نه وړاندے دَ ځان نه مخکښ ستره ودرول او دَ مونځ گزار مخے ته کۀ څوک راځی دَ هغه واپس کول، کله چه دَ تیریدو گمان ئے وی، دَ مصلی دَ پاره مستحب دی چه خپلے مخے ته سُتره اودروی چه وی اوږدوالے یو گز یا زیات دَ یو گز نه او غټ والے ئے دَ یوے گوتے نه کم نۀ وی او سنّت دادی چه نزدے قبلے طرف ته شرعی درے گزه بنیٔ سترگے یا چپے سترگے طرف ته، مونځ گزار دے مخامخ سُترے طرفته نۀ اودریږی، نو کۀ څۀ ئے اونۀ موندل امسا وغیره نو کرخه دے جوړه کړی دَ طول په شکل کښ او علماؤ وئیلے دی چه پلنوالی کښی په شان دَ سپوږمئ، او مستحب نۀ منع کول دَ تیریدونکی دی په لاس یا په تسبیح سره دَ منع کولو رخصت شته دے، او مکروهه ده جمع په مینځ دَ دواړو کښ او منع کوی به ئے په اوچتولو دَ آواز په قراءت کښ او منع کول دَ تیریدونکی په اشاره سره یا په پړق دَ لاسونو په شا دَ گوتودَ ښی لاس چه مخامخ طرف دَ چپ لاس له راخلاص کړی، او آواز به نۀ پورته کوی

ښځه ځکه چه آواز دَ زنانه فتنه ده او جنګ به نهٔ کوی دَ تیریدونکی سره او څه چه وارد شوے دی دَ هغے دا تاویل شوے دے ځکه چه دغه پخوا وو او عمل مباح دے چه منسوخ شوے دے.

توضیح: یستحب، یعنی چه کله دَ مونځ کوونکی خیال غالب وی چه دَ خلقو تیریدل به کیږی نو مستحب دادی نو هر یو یعنی منفرد او امام لره پکار دی چه په زمکه کښی سیدها یوه سُتره اولګوی رسول الله ﷺ ارشاد فرمائیلے دے "یستر احدکم ولو بسهم" ددے نه علاوه دَ سُترے اودرول ضروری نهٔ دی. څه څیز دے کیږدی خو په دے شرط سره چه هغه یو لاس اوږد او کم از کم دَ متے ګوتے هومره پلنه وی نو په دے سره به هم سُتره اوشی.

ویجعلها: یعنی چه دَ روځو دَ دواړو کنارو نه یوے کنارے طرف ته وی او په درمیان کښی به نهٔ وی ددے دپاره چه ددے خبرے وهم نهٔ وی چه دے څیز طرف ته سجده کوی او کوم چه مقصود دے یعنی دَ تیریدونکی په سبب سره په طبیعت کښی انتشار پیدا نهٔ شی، هغه بغیر دَ څه دریغ نه حاصل شی. لکه څنګه چه په یو حدیث شریف کښی دی "قال ما رأیت رسول الله ﷺ یصلی الیٰ عمود ولا شجرة الا جعله وعلی حاجبیه الایمن فالایسر".

مثل الهلال: یعنی کهٔ دَ زمکے دَ سختیٔ په وجه سره سُتره خښه نهٔ کړے شی نو یو څیز دے په اوږد والی کښی واچوی ګویا چه دهٔ خښه کړے وی او بیا غور څیدلے وی. امام یوسف ؒ به خپله کوړا اچوله.

یدفع برفع الصوت: دغه شان دَ قراءت آواز چه بلند کړی نو هم لرے کیدے شی، دَ رتنے په شان نهٔ بلکه داسے چه په هغے سره تیریدونکی ته توجه راشی. (او دَ مونځګذار مخ کښے تیر نهٔ شی.)

(فصلٌ) فِيْمَا لَا يُكْرَهُ لِلْمُصَلِّيْ لَا يُكْرَهُ لَهٗ شَدُّ الْوَسَطِ وَلَا تَقَلُّدُهٗ بِسَيْفٍ وَنَحْوِهٖ إِذَا لَمْ يَشْتَغِلْ بِحَرْكَتِهٖ وَلَا عَدَمُ إِدْخَالِ يَدَيْهِ فِيْ فَرْجِيِّهٖ وَشَقِّهٖ عَلَى الْمُخْتَارِ وَلَا التَّوَجُّهُ لِمُصْحَفٍ أَوْسَيْفٍ مُعَلَّقٍ أَوْظَهْرِ قَاعِدٍ يَتَحَدَّثُ أَوْشَمْعٍ أَوْسِرَاجٍ عَلَى الصَّحِيْحِ وَالسُّجُوْدُ عَلٰى بِسَاطٍ فِيْهِ تَصَاوِيْرُ لَمْ يَسْجُدْ عَلَيْهَا وَقَتْلُ حَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ خَافَ أَذَاهُمَا وَلَوْ بِضَرَبَاتٍ وَانْحِرَافٍ عَنِ الْقِبْلَةِ فِي الْأَظْهَرِ وَلَا بَأْسَ بِنَفْضِ ثَوْبِهٖ كَيْلَا يَلْتَصِقَ بِجَسَدِهٖ فِي الرُّكُوْعِ وَلَا بِمَسْحِ جَبْهَتِهٖ مِنَ التُّرَابِ أَوِالْحَشِيْشِ بَعْدَ الْفَرَاغِ مِنَ الصَّلٰوةِ وَلَا قَبْلَ الْفَرَاغِ إِذَا ضَرَّهٗ أَوْشَغَلَهٗ عَنِ الصَّلٰوةِ وَلَا بِالنَّظَرِ بِمُؤْقِ عَيْنَيْهِ مِنْ غَيْرِ تَحْوِيْلِ الْوَجْهِ وَلَا بَأْسَ بِالصَّلٰوةِ عَلَى الْفُرُوْشِ وَالْبُسُطِ وَاللُّبُوْدِ وَالْأَفْضَلُ الصَّلٰوةُ عَلَى الْأَرْضِ أَوْعَلٰى مَا تُنْبِتُهٗ وَلَا بَأْسَ بِتَكْرَارِ السُّوْرَةِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ مِنَ النَّفْلِ.

فصل : دَ مُصلی دپاره غیر مکروه څیزونه

ترجمه : نۀ دی مکروه دَ مونځ ګزار دپاره ملا تړل او نۀ زوړندول دَ تورے او دغه شان نور، خو په دے شرط چه دَ تورے حرکت دَ زړۀ په حضور کښې نقصان نۀ راولی او نۀ دا خلول دَ لاسونو جُبے او شقے (دَ چُغے لستونړی وغیره) ته، یعنی چه په اوګو پاتے شی په غوره روایت سره او نۀ توجه قرآن ته او زوړندے تورے یا شا دَ ناست کس ته چه خبرے کوی یا شمع ته یا ډیوے ته په صحیح روایت سره او سجده کول په داسے فرش چه په هغے کښې تصویرونه وی په هغے باندے به سجده نۀ لګوی او وژل دَ مار او لړم چه دَ چیچلو نه ئے ویریږی اګر کۀ په څو ځلو وهلو سره وی او ګرځیدل دَ قبلے نه دَ ظاهر قول مطابق او باك نشته دے دَ څنډلو دَ جامو ځکه چه پیوست نۀ شی دَ بدن ددۀ سره په رکوع کښې او نۀ په مسحه کولو دَ تندی دَ خاورو نه یا دَ وښو نه پس دَ فارغ کیدو دَ مانځه نه او نۀ مخکښې دَ مانځه نه او نۀ مخکښې دَ فارغ کیدو دَ مانځه نه که نقصان وی یا په حضور کښې فرق راشی دَ مانځه نه او نۀ کتل په ګوټونو دَ سترګو بغیر دَ ګرځولو دَ مخ نه او باك نشته دَ مونځ په فرش او په قالین او په لمسی غوره مونځ په زمکه دے یا په هغه

څیز چه زمکه ئے زرغونوی او نشته دے باك په تکرارد یو سورت په دوو رکعتونو کښې د د نفلو نه .

توضیح : واذا لم یشتغل ، یعنی چه د څه څیز په حرکت کولو کښې مشغول کړی نو په دے صورت کښې مکروه دی ځکه چه دا د خشوع او خضوع خلاف دی .

ولا عدم : فرجیّ د کوټ په شان یوه کپړا ده په کوټ کښې لستونړی نهٔ وی بلکه د هغے جوړے کړے شوے کنارے په اوګو باندے اچولے شی او په ملا باندے په پټکی وغیره سره تړلے شی ، د فرجیّ ګوتهونه کهولاؤ وی چه هغے کښې لاسونه واچوی او د پوستین په شان هم اغوستلے شی . په دے کښې لستونړی نهٔ وی او دا هم کیږی چه لاسونه په کښې ورداخل کړی او اغوندی ئے نهٔ بلکه د هغے ګوتهونه په اوګو باندے پراتهٔ وی او هم دا شکل دلته کښې مراد دے اګر چه په ظاهره باندے بغیر د لاسونو اچولو نه صرف په اوګو باندے په اچولو کښې د سدل شکل پیدا کیږی مګر په دغه کپړا کښې دوه صورتونه رائج دی او خلافِ عادت نهٔ شی ګڼړلے .

وشقه : د شق معنیٰ حصه هم کولے شی او اغوستلے شوے یا کهولاؤ کړے شوے حصے ته هم وئیلے شی او د شقِ فرجیّ نه مراد په ظاهره سره هغه کهولاؤ کړے شوے حصه ده چه په هغے کښې لاس اچولے شی لکه د کوټ کهولاؤ کړے شوے حصه .

او شمع : یعنی اور ته په مخ کولو سره مونځ کول ددے وجے نه مکروهه دی چه د آتش پرستو سره مشابهت راځی مګر هغوی د شمع یا د ډیوے عبادت نهٔ کوی لهذا دے طرف ته مخ کولو کښې د آتش پرستو سره مشابهت نهٔ راځی لهذا مکروه هم نهٔ دی .

وقتل الحیة : یعنی کهٔ د ماریا ددے قسم نورو ځناورو په وژلو کښې عمل کثیر راشی نو صحیح مسلك داد ے چه مونځ به ماتیږی او د کراهت معنیٰ داده چه ددهٔ به د مونځ ماتوونکی غوندے ګناه نهٔ وی .

بنفض ثوبه : په دے شان سره کۀ په عملِ کثیر سره ئې کپړا لرے کړه نو مکروه دی ، البته کۀ چرے کپړا په بدن پورے داسے پیوسته شی چه دَ اعضاو وضع ظاهره شی ، نو دداسے صورت نه دَ بچ کیدو دپاره کۀ کپړا لرے کړی نو په دے کښی بیا څه کراهت نشته دے .

(**فصلٌ**) فِیْمَا یُوْجِبُ قَطْعَ الصَّلٰوةِ وَمَایُجِیْزُهٗ وَغَیْرِ ذٰلِكَ یَجِبُ قَطْعُ الصَّلٰوةِ بِاسْتِغَاثَةِ مَلْهُوْفٍ بِالْمُصَلِّیْ لَابِنِدَاءِ اَحَدِاَبَوَیْهِ وَیَجُوْزُقَطْعُهَابِسَرِقَةِمَا یُسَاوِیْ دِرْهَمًاوَلَوْلِغَیْرِهٖ وَخَوْفِ ذِئْبٍ عَلٰی غَنَمٍ اَوْخَوْفِ تَرَدِّیْ اَعْمٰی فِیْ بِئْرٍوَنَحْوِهٖ وَاِذَاخَافَت وَلَوْلِغَیْرِهٖ القَابِلَةُ مَوْتَ الْوَلَدِوَاِلَّافَلَابَاسَ بِتَاخِیْرِهَا الصَّلٰوةَ وَتُقْبِلُ عَلَی الْوَلَدِوَكَذَاالْمُسَافِرُاِذَاخَافَ مِنَ اللُّصُوْصِ اَوْقُطَّاعِ الطَّرِیْقِ جَازَلَهٗ تَاخِیْرُالوَقْتِیَّةِ وَتَارِكُ الصَّلٰوةِ عَمَدًاكَسَلًایُضْرَبُ ضَرْبًا شَدِیْدًاحَتّٰی یُسَیْلَ مِنْهُ الدَّمُ وَیُحْبَسُ حَتّٰی یُصَلِّیَهَاوَكَذَاتَارِكُ صَوْمِ رَمَضَانَ وَلَایَقْتُلُ اِلَّااِذَاجَحَدَااَوْاسْتَخَفَّ بِاَحَدِهِمَا.

ترجمه :

دَ کومو ځیزونو په وجه سره مونځ قطع کول واجب دی او کوم ځیزونه چه دَ مونځ قطع کول جائز کوی وغیره نو واجب دی قطع کول، دَ غمژن دَ آواز دپاره مصلی لره مونځ قطع کول واجب نۀ دی او کۀ والدین ورته غیر فریادی آواز اوکړی . دَ مونځ قطع کول روا نۀ دی کۀ دَ مالِ مسروقه قیمت دَ یو درهم برابر وی اګر کۀ دَ غیر دپاره وی او ویره دَ شیر مخ په ګډو یا ویره دَ پریوتلو دَ ړوند کوهی ته یا دغه شان بل څۀ وغیره او کله چه دائی ویریږی په مرګ دَ اولاد او کۀ ویره دَ مرګ نۀ وی نو بیا قطع جائز نۀ ده ، کۀ مونځ ورستو کړی . او عذر قبول دے دَ اولاد او دا رنګ مسافر کله چے ویریدو دَ غلو نه یا دَ داکوانو نه نو جائز دے تاخیر دَ وختی مونځ ، او تارك الصلوة قصدا له وجے دَ سُستئ نه نو سخت دے اووهلے شی دومره چه وینه ترے اوبهیږی او بیا دے قید کړے شی او

هم دارنګې تارك الصوم دَ روژې دَ میاشتې او څو پورې چه انکار نې نۀ وی کړے وژلے به نۀ شی ، یا سپکاوے دَ احد هما کوی .

توضیح: ملهوف : مثلًا یو کس په کوهی کښې پریوتلو یا په چا باندے چا ظالم یا درنده حمله اوکړه نو خواه کۀ دِ هغه په مدد طلب کړی یا دَ چا بل چا نه بهر صورت کۀ چرے دا سړے دَ هغه مدد کولے شی نو دے دے مونځ قطع کړی .

اَحَدُ اَبَوَیۡهِ : یعنی دَ مور او پلار په آواز ورنونو سره فرض مونځ قطع کول وَاجب نۀ دی البته په نفل مونځ کښې کۀ مور او پلار آواز ورکړی او هغوی ته معلومه نۀ وی چه مونځ کوی نو مونځ دے مات کړی او جواب ورکول واجبیږی .او کۀ چرے واقف وی او بیا آواز اوکړی نو په دے صورت کښې جواب ورکول واجب نۀ دی . بهتر دادی چه مونځ مات نۀ کړی

وخوف : یعنی کۀ دَ نابینا دَ پریوتلو ګمان غالب وی نو مونځ ماتول واجبیږی خواه کۀ مونځ نفل وی او کۀ فرض .

واذا خافت : یعنی دَ بچی دَ فوت کیدو یا دَ مور دَ څه اندام ضائع کیدو ویره وی نو دَ مونځ ماتول مکروه نۀ دی .

ویحبس : یعنی په حالتِ قید کښې هغه ته نصیحت کولے شی کۀ چرے نصیحت کارګر نۀ وی نو دَ وهلو تکولو سزا هم ورکولے شی . . بهر حال دا دنیاوی تعزیرات دی او دَ آخرت عذاب ډیر زیات طویل او سخت دے ، او کۀ چرے تارکِ صلوة مسلمان مړ شی نو بیا هم په حدیث شریف کښې راځی چه هغه به دَ جهنم په یوه وادۍ کښې غورځولے شی چه په هغے کښې ډیر زیات تیز اور دے او دَ هغے په مینځ کښې یوه غټه کنده ده چه په هغے کښې دَ اخوا دیخوا نه پیپ راجمع کیږی دا کوهے خاصکر دَ تارکِ صلوة دپاره تیار کړے شوے دے . . معاذ الله ، الله تعالیٰ دے هر مسلمان ددے نه محفوظ کړی . آمین

بَابُ الْوِتْرِ

باب دے په بیان دَ وترو کښې

اَلْوِتْرُوَاجِبٌ وَهُوَ ثَلاثُ رَكَعَاتٍ بِتَسْلِيْمَةٍ وِيقراءُ فِي كُلِّ رَكعَةٍ مِنهُ الْفَاتِحةَ وسُورَةً وِيَجْلِسُ عَلٰى رَأْسِ الاوْلَيَيْنِ مِنهُ وَيَقْتَصِرُعَلَى التَّشَهُّدِ ولايَسْتَفْتِحُ عِنْدَقِيَامِهِ لِلثَّالِثَةِ وَاِذافَرغَ مِنْ قراءَةِ السُّوْرَةِفِيهَارَفَعَ يَدَيْهِ حِذَاءَ اُذُنَيْهِ ثُمَّ كَبَّرَوقَنَتَ قَائِمًاقَبْلَ الرُّكُوْعِ فِيْ جَمِيْعِ السَّنَةِ ولايقنُتُ في غير الوِترِوالقُنُوتُ مَعْنَاهُ الدُّعَاءُ وَهوان يقول اَللّٰهُمَّ اِنَّانَسْتَعِيْنُكَ وَنَسْتَهْدِيْكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَتُوْبُ اِلَيْكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِيْ عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهٗ نَشْكُرُكَ وَلانَكْفُرُكَ وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَّفْجُرُكَ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُوَلَكَ نُصَلِّيْ وَنَسْجُدُوَاِلَيْكَ نَسْعٰى وَنَحْفِدُوَنَرْجُوا رَحْمَتَكَ وَنَخْشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ الْجِدَّبِالْكُفَّارِمُلْحِقٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ

ترجمه :

وتر واجب درے رکعته دی په یو سلام او لولی به په هر یو رکعت دَ وترو کښې سورۃ فاتحه او ضم دَ سورت واجب دے او په اولنو دوو رکعتونو پسے قعده به اوکړی او تر دَ تشهد پورے به اولولی او نۀ به لولی په اول دَ دریم رکعت کښې ثنا په وخت دَ قیام دَ دریم رکعت او کله چه دَ لوستلو دَ سورت نه فارغ شی نو لاسونه به پورته کړی نرمو دَ غوږونو ته بیا به تکبیر اوکړی او دُعائے قنوت به په ولاړے اولولی مخکښې دَ رکوع نه په ټول کال کښې او دُعائے قنوت به بغیر دَ وترو نه نۀ وائی او معنیٰ دَ قنوت دُعا ده . او هغه دا دُعا ده یا الله مونږ ستانه امداد غواړو او ستا نه دَ هدایت طلبګاریو او طلب دَ بخښنے کوو لتانه او تاته توبه تائب یو او په تا باندے زمونږ اعتماد دے او توکل او تکیه ده تاته او مونږ ستا دَ خیر ثنا او صفتونه دَ کمال بیانوو او ستا دَ انعماتو شکر ګزار یو او ستا ناشکری نۀ کوو مونږ جُدا یو دَ منافقانو نه او پریږدو هغه څوك چه ستا نافرمان دی یا الله مونږ خاص ستا عبادت کوو ، او تالره مونځ او سجده کوو او ستا طرف ته منډه

ده او حاضر یو او ستا دَ رحمت امید کوو او ستا دَ عذاب نه ویریږو بے شکه عذاب ستا په کفارو پورے پیوست دے. او مقتدی باندے لوستل دَ دُعائے قنوت دی په شان دَ امام او کله چه امام شروع اوکړی په دُعا پس دَ تیرے شوے دُعا نه نو امام ابو یوسفؒ فرمائی چه قوم له تابعداری پکار ده او دُعائے قنوت به دَ امام سره لولی ، او امام محمدؒ فرمائی چه په دُعائے قنوت کښې به دَ امام تابعداری نۀ کوی مګر آمین به وائی او دُعا داده : اے الله مونږ لره په خپل فضل سره په صحیح لاره باندے کړے او په هغه خلقو کښې مو شامل کړے کوم چه تا په هدایت باندے کړے دی او دَ عافیت یافته خلقو په شان مونږ ته هم عطا کړے او مونږ په هغه خلقو کښې شامل کړے دَ کومو چه تۀ ولی (کفیل) ئے او هغه څیزونه کوم چه تا مونږ ته راکړے دی په هغے کښې برکت ودیعت اوفرمائے ، او دَ کومو څیزونو چه ستا په قدر او قضا کښې فیصله شوے ده دَ هغے دَ شر نه زمونږ حفاظت اوفرمائے ، ځکه چه هم ستا ذات فیصله کوونکی دے او ستا په ذات باندے (او ستا په فیصله باندے) چاته هم دَ فیصلے کولو طاقت نۀ دے حاصل.

دَ کوم کس چه تۀ والی او نګران ئے نو دَ هغه ذلیل وخوار کیدل ممکن نۀ دی او دَ چا چه تۀ مخالفت اوکړے نو دَ هغه معزز کیدل ممکن نۀ دی . اے زما ربه ! ستا ذات دَ ټولو نه زیات بلند وبالا دے او بیا په سیدنا محمد ﷺ او دَ هغوی په آل او اصحاب باندے درود او سلام اولیږے .

توضیح : الوتر ، دَ وتر معنیٰ ضد او شفاء ده او په اصطلاح شرع کښې دَ وتر نه مراد هغه دی چه دَ هغے دَ مونځ دَ ماسخوتن نه بعد کول مشروع دی او وتر دَ امام اعظمؒ په نزد باندے واجب دی ، دَ امام ابویوسفؒ ، امام محمدؒ او دَ امام شافعیؒ په نزد باندے سنت دی . دَ واجب کیدو دلیل دَ نبی کریم ﷺ ارشاد دے " ان الله تعالیٰ زادکم الصلوة الا وهی الوتر فصلوها مابین العشاء الی طلوع الفجر .

وقنت: دَ امام صاحب په نزد باندے دَ دُعائے قنوت لوستل واجب دی، دَ صاحبینو او دَ امام شافعیؒ او دَ امام احمدؒ په نزد باندے سنت دی دَ امام مالكؒ په نزد باندے مستحب دی، ددینه علاوه كۀ دا دُعا یاد نۀ وی نو "ربنا آتنا فی الدنیا الخ یا اللهم اغفرلی" درے ځله وئیل كافی دی.

لایقنت: دعائے قنوت دے دَ وتر مانځه نه علاوه نۀ لولی هم دغه مذهب دَ احنافو دے په خلاف دَ امام شافعیؒ چه دَ هغوی په نزد باندے په مونځ دَ سحر كښې لوستل سنت دی، البته دَ احنافوؒ په نزد باندے دَ څه حادثے په وخت كښې په صلوة الفجر كښې دَ ركوع نه بعد قنوتِ نازله وئیل جائز دی.

والمؤتمُ القُنُوت یقراء كالامام واذاشرَعَ الْإِمَامُ فِی الدُّعَاءِ بَعْدَمَاتَقَدَّمَ قَالَ ابُویوسف رحمهُ الله یُتَابِعُونَهٗ وَیقرءُ ونَهٗ مَعَهٗ وَقَالَ مُحَمَّدٌ لَایُتَابِعُوْنَهٗ وَلٰكِنْ یُؤَمِّنُوْنَ والدعَاءُ هُوَهٰذااَللّٰهُمَّ اهْدِنَابِفَضْلِكَ فِیْمَنْ هَدَیْتَ وَعَافِنَافِیْمَنْ عَافَیْتَ وَتَوَلَّنَافِیْمَنْ تَوَلَّیْتَ وَبَارِكْ لَنَافِیْمَااَعْطَیْتَ وَقِنَاشَرَّمَاقَضَیْتَ اِنَّكَ تَقْضِی وَلَایُقْضٰی عَلَیْكَ اِنَّهٗ لَایَذِلُّ مَنْ وَّالَیْتَ وَلَایَعِزُّمَنْ عَادَیْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَاوَتَعَالَیْتَ وَصَلَّی اللّٰهُ عَلٰی سَیِّدِنَامُحَمَّدٍوَّاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلَّمَ وَمَنْ لَّمْ یُحْسِنِ الْقُنُوْتَ یَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرلِیْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ اَوْرَبَّنَااٰتِنَافِیْ الدُّنْیَاحَسَنَةً وَّفِیْ الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَاعَذَابَ النَّارِاَوْیَارَبِّ یَارَبِّ وَاِذَااقْتَدٰی بِمَنْ یَقْنُتُ فِی الْفَجْرِقَامَ مَعَهٗ فِیْ قُنُوْتِهٖ سَاكِتًافِیْ الْاَظْهَرِوَیُرْسِلُ یَدَیْهِ فِیْ جَنْبَیْه

او څوك چه دُعائے قنوت (دَ نۀ یادیدو په وجه سره) نۀ شی لوستلے نو هغه دے درے پیرے "اللهم اغفرلی" (اے الله زما مغفرت اوفرمائے) لولی.

او یا دے "ربنا آتنا فی الدنیا حسنة وفی الآخرة حسنة وقنا عذاب النار" (اے الله ماته راكړے نیكی دَ دنیا او دَ آخرت او بچ كړے مونږ لره دَ دوزخ دَ عذاب نه) لولی یا دے درے پیرے "یا رب، یا رب، یارب" اولولی كۀ چرے دداسے كس اقتدا اوكړی چه هغه دَ سحر په مونځ كښې قنوت لولی نو مقتدی دے دَ هغه سره نۀ لولی بلكه

خاموش دے اوسی دَ ظاهر قول مطابق هم دا حکم دے . او خپل لاسونه دے دواړه طرف ته سیدها پریږدی .

توضیح : واذا شرع ، یعنی دَامام په شان دے مقتدی هم داسے اولولی دَامام یوسف رحمه الله دَ قول په موجب ، دَ امام محمد رحمه الله دَ قول مطابق مقتدی به صرف آمین وائی .

ربّنا : یعنی دَ دُعائے قنوت دَ یاد نهٔ پاتے کیدو په صورت کښې زمونږ مشائخو دے لره خپل کړے دے او دَ دُعائے قنوت لوستل افضل او اولیٰ دی .

وَاِذَانَسِیَ الْقُنُوتَ فِی الْوِتْرِوَتَذَکَّرَهٗ فِی الرُّکُوْعِ اَوِالرَّفعِ مِنْهُ لَایقنتُ وَلَوْقَنَتَ بَعْدَرَفْعِ راسِهٖ مِنَ الرُّکُوْعِ لَایُعِیْدُالرُّکُوْعَ وَیَسْجُدُ لِلسَّهْوِلِزَوالِ الْقُنُوتِ عَنْ مَحَلِّهٖ الاَصلِی وَلَوْرَکَعَ الْاِمَامُ قَبلَ فراغِ الْمُقْتَدِی مِنْ قِرَاءَةِالْقُنُوتِ اَوْقَبلَ شُرُوْعِهٖ فِیْهِ وَخَافَ فَوْتَ الرُّکُوْعِ تَابَعَ اِمَامَهٗ وَلَوْتَرَکَ الاِمَامُ الْقُنُوْتَ یَاْتِیْ بِهِ الْمُؤْتَمُّ اِنْ اَمْکَنَهٗ مَشَارَکَةُ الْاِمَامِ فِی الرُّکُوْعِ وَاِلَّاتَابَعَهٗ وَلَوْاَدْرَکَ الْاِمَامَ فِی الرُّکُوْعِ الثَّالِثَةِ مِنَ الْوِتْرِکَانَ مُدْرِکًا لِلْقُنُوْتِ فَلَایَاتِی بِهٖ فِیْمَاسبقَ بہ وِیُوْتِرُبِجَمَاعَةٍ فِی رَمَضَانَ فَقَطْ وَصَلٰوتُهٗ مَعَ الْجَمَاعَةِ فِیْ رَمَضَانَ اَفْضَلُ مِنْ اَدَائِهٖ مُنْفَرِدًااٰخِرَاللَّیْلِ فِیْ اِخْتِیَارِقَاضِیْ خَانَ قَالَ هُوَ الصَّحِیْحُ وَصَحَّحَ غَیْرُهٗ خِلَافَهٗ .

کهٔ چرے په وترو کښې ئے قنوت یاد نهٔ وو او دَ رکوع په دوران کښې ورته یاد شو یا کله چه دَ رکوع نه پاسي او قنوت نهٔ وئیلِ ورته یاد شی نو اوس دُعائے قنوت نهٔ دی وئیل پکار .

او کهٔ چرے دَ رکوع نه دَ سر اوچتیدو نه بعد دُعائے قنوت اولولی نو اوس دے دَ سر نه رکوع نهٔ کوی . البته دَ دُعائے قنوت دَ خپل اصل ځائے نه دَ اخوا کدو په وجه سره به سجده سهوه کوی .

او کهٔ چرے مقتدي لا دَ دُعائے قنوت نه فارغ شوے نهٔ دے او امام رکوع اوکړي

یا لا مقتدی دُعائے قنوت شروع کړے هم نۀ دے چه امام رکوع اوکړی او مقتدی ته دا یره وی چه رکوع به فوت شی نو (په دے صورت کښی) هغه لره دَ خپل امام اقتدا کول پکار دی .او کۀ چرے امام قنوت ترك کړی او مقتدی دُعائے قنوت اولولی او دَ امام سره په رکوع کښی دَ شریك کیدو امکان وو نو مقتدی دے دُعائے قنوت اولولی ورنه دَ امام اقتدیٰ دے اوکړی .

کۀ چرے مقتدی امام لره دَ وترو دَ دریم رکعت په دوران کښی بیا مومی نو مقتدی به دَ دریم رکعت په شان دَ قنوت هم موندونکی وی نو لهذا په سابق رکعت کښی به (کوم چه به مسبوق ورستو ادا کوی) دُعائے قنوت نۀ لولی .

او صرف په رمضان کښی به وتر په جمعے دره ادا کوی او دَ قاضی خان دَ اختیار کرده قول مطابق به په رمضان شریف کښی په جماعت سره وتر ادا کول دَ ځانله لوستلو نه په آخر دَ شپے کښی افضل دی ، قاضی خان هم دے لره درست قرار ګرځوی ، دَ نورو فقهاؤ په نزد باندے افضل صورت ددے بر عکس دے .

توضیح : واذا نسی ، قنوت به ددے وجے نه نۀ شی لوستلے کیدے چه دا اوس ددے محل نۀ دے لهذا دَ ترکِ واجب په وجه سره به سجده سهو کوی نو مونځ به صحیح شی

من قراء ة : یعنی دَ دُعائے قنوت څه حصه ئے لوستلے وه او څه باقی پاتے شوے وه نو په دے صورت کښی به اوس دَ امام تابعداری کوی ځکه چه دَ قنوت مقصد دُعا ده او دُعا قلیل او کثیر ټولو ته شامل دے او دَ امام اتباع واجب ده او دَ ترکِ واجب نه بهتر دی ترکِ مندوب . ددے وجے نه به ترك دَ مندوب کولے شی یعنی دُعائے قنوت به ترك کړی او دَ امام اتباع به اوکړی . داسے کۀ چرے مقتدی لا دُعائے قنوت شروع کړے نۀ وو چه امام رکوع ته لاړو نو کۀ چرے مقتدی ته دَ رکوع دَ فوت کیدو یره وه نو هغه دے قنوت ترك کړی او دَ امام اتباع دے اوکړی او رکوع ته دے لاړ شی .

ولو ادرك الخ : یعنی مسبوق دے او هغه ته دَ امام سره دریم رکعت ملاؤ شو (داسے کهٔ چرے دوه ورته ملاؤ شوے وی) نو اوس به هغه دَ امام اتباع کوی او په دے دریم رکعت کښی به دُعائے قنوت لولی گویا چه دا په دریم رکعت کښی ده او کله چه دے خپل فوت شوے مونځ پوره کوی نو دُعائے قنوت دے نهٔ لولی ، په دے باندے اجماع ده .

فی رمضان : په رمضان کښی وتر په جَمعے سره ادا کول افضل دی او په دے باندے دَ تمامو مسلمانانو اجماع ده او ددے نه په علاوه کښی نهٔ ده ځکه چه دا نفل دی من وجه او دَ تراویح نه علاوه دَ نورو نوافلو جمع نهٔ وی بلکه نوافل په جمع سره ادا کول مکروه دی لهذا احتیاط دَ جماعَت په ترك کولو کښی دے البته کهٔ چرے په نوافلو کښی دَ یو کس دوو جَمعه وی نو بیا په دے کښی څه کراهت نشته دے . دَ رمضان نه سوا کهٔ چرے اتفاقاً یو کس یا دوه کسان ورپسے اودریږی نو په دے کښی څه کراهت نشته دے لیکن کهٔ باقاعده دعوت ورکړی دَ جمعے دپاره یا اتفاقاً دَ دوه نه زیات مقتدیان جمع شول نو مکروه دی . والله اعلم

(فَصْلٌ فِي النَّوافِلِ) سَنَّ سُنَّةً مُؤَكَّدَةً رَكْعَتَانِ قَبْلَ الْفَجْرِ وَرَكْعَتَانِ بَعْدَ الظُّهْرِ وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ وَبَعْدَ الْعِشَاءِ وَأَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ وَقَبْلَ الْجُمُعَةِ وَبَعْدَهَا بِتَسْلِيمَةٍ وَنَدَبَ أَرْبَعٌ قَبْلَ الْعَصْرِ وَالْعِشَاءِ وَبَعْدَهُ وَسِتٌّ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَيَقْتَصِرُ فِي الْجُلُوسِ الْأَوَّلِ مِنَ الرُّبَاعِيَّةِ الْمُؤَكَّدَةِ عَلَى التَّشَهُّدِ وَلَا يَأْتِي فِي الثَّالِثَةِ بِدُعَاءِ الْاِسْتِفْتَاحِ بِخِلَافِ الْمَنْدُوبَةِ وَإِذَا صَلَّى نَافِلَةً أَكْثَرَ مِنْ رَكْعَتَيْنِ وَلَمْ يَجْلِسْ إِلَّا فِي آخِرِهَا صَحَّ اسْتِحْسَانًا لِأَنَّهَا صَارَتْ صَلَاةً وَاحِدَةً وَفِيهَا الْفَرْضُ الْجُلُوسُ آخِرَهَا وَكُرِهَ الزِّيَادَةُ عَلَى أَرْبَعٍ بِتَسْلِيمَةٍ فِي النَّهَارِ ... وَالْأَفْضَلُ فِيهِمَا رُبَاعٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَعِنْدَهُمَا الْأَفْضَلُ فِي اللَّيْلِ أَفْضَلُ مِنَ ... الْقِيَامِ أَحَبُّ مِنْ كَثْرَةِ السُّجُوْدِ.

دَ سحر دَ مونځ نه وړاندے دوه رکعته سنتِ مؤکده دی او دوه رکعته دَ ماسپخین ... ورسته دَ ماښام او دَ ماسخوتن . او دَ ماسپخین نه مخکښی او دَ مونځ دَ

جُمعے نه قبل څلور رکعته په يو سلام سره مسنون (قرار کړځولے شوے) دی او څلور رکعته دَ عصر او دَ ماسخوتن نه مخکښې او څلور رکعته دَ ماسخوتن دَ مانځه نه وروستو او شپږ رکعتونه دَ ماښام دَ مونځ نه وروستو مستحب دی.

کۀ څلور رکعته سنة مؤکده وی نو دَ هغے په اوله قعده کښې به صرف په تشهد باندے اکتفاء کوی او (بیا به) په دریم رکعت کښې ثنا نۀ لولی.

ددے برعکس دَ څلور رکعتیز مستحب مونځ په دریم رکعت کښې هم ثنا لوستل مستحب دی او کۀ چرے نفل مونځ دَ دوو رکعتو نه زیات اولولی او قعده صرف په آخر کښې اوکړی نو استحسانًا به دَ هغه مونځ صحیح قرار کړځولے شی ددے وجے نه چه دا ګویا یو مونځ شو او هغه مونځ کوم چه دَ څلورو رکعتو والا وی نو په هغے کښې فرض صرف قعدۀ آخیر ده.

او دَ ورځے نفلونه دَ څلورو رکعتونو نه زیات په یو سلام سره لوستل او دَ شپے نفلونه دَ اَتو رکعتونو نه زیات په یو سلام سره لوستل باعثِ کراهت دے امام ابوحنیفهؒ فرمائی چه افضل دادی چه نوافل برابره خبره ده کۀ دَ ورځے وی او کۀ دَ شپے څلور رکعته په یو سلام سره ادا کړے شی.

امام ابویوسف او امام محمد فرمائی چه دَ شپے نفل دوه دوه رکعته په یو سلام سره ادا کول افضل دی، فتویٰ هم دَ امام ابویوسفؒ او امامِ محمدؒ په قول باندے ورکړے شوے ده.

او دَ شپے نوافل دَ ورځے دَ نوافلو په مقابله کښې افضل دی، او قیام اوږده ول دَ سجدو دَ کثرت (دَ رکعتونو دَ کثرت) په مقابله کښې زیات افضل دی.

توضیح: مصنف په دے فصل کښې دَ نوافلو بحث ذکر کوی مګر چونکه دَ

نفل لفظ سنت او غیر سنت دواړو لره عام دے نو ددے وجے نه نوافل ئے وئیلے دی حالانکه
په دے فصل کښې دَ نوافلو نه علاوه دَ سنت هم ذکر دے.

نفل داسے فعل ته هم وئیلے شی چه نۀ فرض وی نۀ واجب او نۀ سنت. او دَ سنت
لغوی معنیٰ طریقه او لاره ده مګر په اصطلاح کښې هغه طریقے ته وئیلے شی کومه چه په
مذهب کښې اختیار او پسندیده وی او فرض یا واجب نۀ وی. دَ سنت دوه قسمونه دی،
مستحب یعنی غیر مؤکده، او موکده. (مراقی)

قبل الفجر: دَ فجر نه مخکښې دوه رکعته سنت، سنت موکده دی او په جمله سنتونو
کښې ددے درجه لوی ده ترد دے پورے چه روایت دے " قال علیه السلام لا تدعوهما وان
تردتکم الخیال " او ددے نه علاوه په یو روایت کښې دی. " رکعتا الفجر احب الی من الدنیا
وما فیها "

دَ امام اعظمؒ نه یو روایت ددے دَ وجوبیت منقول دے او یو روایت ترے نه په روایت دَ
حسنؒ سره دادے کۀ چرے دا سنت په ناسته باندے ادا کړے شو نو جائز به نۀ وی. (مراقی،
فتح القدیر)

وقبل الجمعة: په دے باره کښې مختلف احادیث روایت شوے دی په یو روایت کښې
دی " عن ابن عمرؓ انه کان یصلی بعد الجمعة اربعا ثم رکعتین " (رواه ابوداود والترمذی)

چنانچه دَ احنافوؒ په نزد باندے دَ جُمعے نه مخکښې او دَ جُمعے نه پس څلور رکعته
او دَ هغے نه بیا ورستو دوه رکعته مسنون دی.

وکره: څکه چه هیڅ دلیل او روایت نشته دے چه رسول الله ﷺ ددے نه زیات کړے
وی نو هر کله چه دَ نبی کریم ﷺ نه ثابت نۀ دی نو ددے نه زیات کول مکروه دی او دا بالاجماع
دی البته اختلاف دادے چه آیا په شپه کښې دَ اتو نه زیات رکعتونه په یو سلام سره لوستل
مکروه دی او کۀ نۀ. دَ بعض علماؤ ه نزد باندے مکروه نۀ دی او دَ اکثرو احنافوؒ په نزد باندے
مکروه دی. (کذا فی الشافی)

(فصلٌ فِی تَحِیَّةِ الْمَسْجِدِ وَصَلٰوةِ الضُّحٰی وَاِحْیَاءِ اللَّیَالِیْ) سُنَّ تَحِیَّةُ الْمَسْجِدِ بِرَکْعَتَیْنِ قَبْلَ الْجُلُوسِ وَاَدَاءُ الْفَرْضِ یَنُوْبُ عَنْهَا وَکُلُّ صَلٰوةٍ اَدَّاهَا عِنْدَ الدُّخُوْلِ بِلَانِیَّةِ التَّحِیَّةِ وَنُدِبَ رَکْعَتَانِ بَعْدَ الْوُضُوْءِ قَبْلَ جَفَافِهٖ وَاَرْبَعٌ فَصَاعِدًا فِی الضُّحٰی وَنُدِبَ صَلٰوةُ اللَّیْلِ وَصَلٰوةُ الْاِسْتِخَارَةِ وَصَلٰوةُ الْحَاجَةِ وَنُدِبَ اَحْیَاءُ لَیَالِی الْعَشْرِ الْاَخِیْرِ مِنْ رَمَضَانَ وَاِحْیَاءُ لَیْلَتَیِ الْعِیْدَیْنِ وَلَیَالِیْ عَشْرِ ذِی الْحَجَّةِ وَلَیْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَان وَیُکْرَهُ الْاِجْتِمَاعُ عَلٰی اِحْیَاءِ لَیْلَةٍ مِنْ هٰذِهِ اللَّیَالِیْ فِی الْمَسَاجِدِ.

فصل : تحیة المسجد ، دَ څاښت مونځ ، دَ تهجدو مونځ ، جمات ته دَ رسیدو نه بعد ددے نه مخکښې چه کینې دوه رکعته تحیة المسجد مسنون دی او دَ فرض مونځ ادا کول دَ تحیة المسجد قائم مقام اودرېږی .

په دا شان سره هر یو مونځ دَ تحیة المسجد قائم مقام ګرځی ، کوم چه جمات ته دَ داخلیدو سره دَ تحیة المسجد دَ نیت نه بغیر ادا کړے شی . او دَ اودس نه بعد دوه رکعته دَ اوداسهٔ دَ اندامونو دَ اوچیدو نه مخکښې مسنون دی څلور رکعته یا دَ څلورو رکعتونو نه زیات لوستل په وخت دَ څاښت کښې باعثِ استحباب دی ، صلوٰةِ تهجد ، صلوٰة استخاره او صلوٰة حاجت لوستل هم باعث دَ استحباب (او باعث دَ اجر او ثواب دے) دے او دا هم دَ استحباب په زمره کښې داخل دی چه دَ رمضان شریف دَ آخرے عشرے دَ شپو او دَ وړوکی اختر او دَ غټ اختر دَ شپو او دَ عشرهٔ ذی الحجه دَ شپو او دَ شعبان دَ پنځلسمے شپے شوګیره کړی . (او دا شپے په نوافلو او په نورو عباداتو کښې تیرے کړی او په یادِ الهی کښې همه تن متوجه شی .)

او په دے مذکوره شپو کښې دَ یوے شپے دَ شوګیره کولو په خاطر په جماتونو کښې رایوځائے کیدل مکروهه دی .

توضیح : مصنف په دے مقام کښې دَ هغه مونځونو ذکر کوی کوم چه دَ

مستحب درجه لري مثلاً تحية المسجد يعني هر كله چه سړے جمات ته داخل شي نو اول دے دَ جمات تعظيم اوكړي او دَ هغے صورت دادے چه كله جمات ته داخليږي نو دَ تولو مخكښي د ے ښۍ خپه دننه كړي او دا دُعا دے اووائي " اللهم أفتح لي ابواب رحمتك " او بيا دے دوه ركعته دَ تحية المسجد په نيت سره ادا كړي او كله چه دَ جمات نه اوځي نو اول دے كسه خپه بهر كړي او دا دُعا دے اووائي " اللهم انى اسئلك من فضلك "

قبل الجلوس : دَ كيناستو نه ورستو تحية المسجد ادا كولے شي مګر افضل دادی چه دَ كيناستلو نه وړاندے اداكړي ځكه چه دَ نبي كريم ﷺ ارشاد دے " قال عليه السلام اذا دخل احدكم المسجد فلا يجلس حتىٰ يركع ركعتين " دَ احنافوؔ په نزد باندے كۀ كيني نو ددے وخت نۀ فوت كيږي اګر چه افضل دادي چه نۀ كيني بلكه فوراً ئے ادا كړي ، ددے نه علاوه كۀ يو سړے په ورځ كښي بار بار جمات ته راځي نو صرف يو ځل دوه ركعته ادا كول كافي دي .

كل صلوة : شرط دادے چه دَ كيناستلو نه مخكښ مونځ ادا كړي ، چنانچه كۀ دَ ماسپخين يا دَ جُمعے مونځ ته حاضر شي او جمات ته دَ داخليدو نه پس دَ كيناستلو نه وړاندے سنت ادا كړي نو په دے سره تحية المسجد هم ادا شو او كۀ دَ ناستے نه بعد سنت ادا كوي نو بيا به تحية المسجد نۀ ادا كيږي ځكه چه دَ جمات دَ تعظيم تقاضا هم داوه چه اول تحية المسجد ادا كړي ، نو لهذا ددے وجے نه به اوس دَ تحية المسجد دپاره جُدا نفلونه ادا كوي .

في الضحىٰ : يعني دَ څاښت په وخت كښ دے ادا كړي او دَ دے وخت دَ نمر دَ اوچتيدو نه واخله دَ نمر دَ زوال نه لږ مخكښي پورے دے . او ددے دولس ركعته ادا كول مستحب دي .

وندب : دَ حضرت جابرؓ ارشاد دے چه رسول الله ﷺ به مونږ ته دَ هر كار دپاره دَ استخارے دَ مونځ تعليم راكولو داسے لكه څنګه چه به ئے دَ قرآن كريم دَ سورتونو تعليم فرمائيلو .

ویکره الاجتماع: ځکه چه دا فعل نهٔ دَ حضور ﷺ نه ثابت دے او نهٔ دَ صحابهٔ کرامو
نه چه دا اجتماع ئے کړے ده.

(فصلٌ) فِی صَلٰوةِ النَّفْلِ جَالِسًا وَالصَّلٰوةُ عَلَى الدَّابَّةِ يَجُوْزُ النَّفْلُ قَاعِداً مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَى الْقِيَامِ لٰكِنْ لَهٗ
نِصْفُ اَجْرِ الْقَائِمِ اِلَّا مِنْ عُذْرٍ وَيَقْعُدُ كَالْمُتَشَهِّدِ فِی الْمُخْتَارِ وَجَازَ اِتْمَامُهٗ قَاعِداً بَعْدَ افْتِتَاحِهٖ
قَائِمًا بِلَا كَرَاهَةٍ عَلَى الْاَصَحِّ وَيتنفل رَاكِبًا خَارِجَ المصر مؤمِيًا اِلٰى اَیِّ جِهَةٍ تَوَجَّهَتْ دَابَّتُهٗ وَبَنٰى بِنُزُوْلِهٖ
لَا بِرُكُوْبِهٖ وَ لَوْ كَانَ بِالنَّوَافِلِ الرَّاتِبَةِ وَعَنْ اَبِیْ حَنِيْفَةَ رَحِمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى اِنَّهٗ يَنْزِلُ لِسُنَّةِ الْفَجْرِ لِاَنَّهَا اٰكَدُ مِنْ
غَيْرِهَا وَجَازَ لِلْمُتَطَوِّعِ الاتكاءُ عَلٰى شَیْءٍ اِنْ تَعِبَ بِلَا كِرَاهَةٍ وَاِنْ كَانَ بِغَيْرِ عُذْرٍ كُرِهَ فِی الْاَظْهَرِ لِ
اِسَاءَةِ الْاَدَبِ وَلَا يَمْنَعُ صِحَّةَ الصَّلٰوةِ عَلَى الدَّابَّةِ نِجَاسَةٌ عَلَيْهَا وَلَوْ كَانَتْ فِی السَّرْجِ وَالرِّكَابَيْنِ عَلَى
الْاَصَحِّ وَلَا تَصِحُّ صَلٰوةُ الْمَاشِیْ بِالْاِجْمَاعِ.

ترجمه:

فصل: ـــ دَ ناستے په حالت کښې او دَ سورلۍ دَ پاسه دَ نفل مونځ کولو بیان
په قیام باندے دَ قدرت لرلو باوجود (دَ مونځ دَ شروع نه) جائز دی چه په ناستے مونځ
دا کړی مګر دَ ثواب په اعتبار سره بغیر دَ عذر نه دَ ناستے په مونځ کښې دَ ولاړے دَ
مونځ کولو په نسبت سره نیم ثواب دے، او دَ راجح قول مطابق به دَ تشهد لوستونکی
په شان کینی. او دَ نفلو آغاز کۀ ئے په ولاړه باندے کړے وی نو بیا هم په ناستے ددے
تکمیل کول بغیر دَ کراهیت نه جائز دی دَ زیات صحیح قول مطابق هم دا حکم دے.
او په سورلۍ باندے دَ سور سړی دپاره دَ ښار نه بهر په اشارے سره چه کوم طرف
ته هم دَ سورلۍ رُخ وی (اګر کۀ قبلے طرف ته نۀ وی) نفل مونځ کول درست دی.
کۀ چرے په سورلۍ باندے نفل مونځ شروع کړی او بیا کوز شی او باقی مونځ
پوره کړی نو درست دی او کۀ په زمکه باندے آغاز او شروع اوکړی او بیا باقی مونځ په

سورلئ باندے پوره کړی نو درست نهٔ دی ، خواه کهٔ هغه مؤکده سنت ولے نهٔ وی .

دَ امام ابوحنیفهؒ نه منقول دی چه سور سړے به دَ سحر دَ سنتو دپاره دَ نورو سنتو په نسبت دَ زیات مؤکد کیدو په وجه سره دَ سورلئ نه کوزیږی (او په زمکه باندے به ئے ادا کوی)

او دَ نفلی مونځ کوونکی دَ پاره دَ کراهیت نه بغیر درست دی چه دَ ستړے والی په سورت کښی دَ څیز سهارا واخلی (او په سهارے سره اودریږی) البته (دَ ستړے والی وغیره) دَ عذر نه بغیر داسے کول دَ زیات ظاهر قول مطابق دَ سوءِ ادبی په باعث په دائرهٔ کراهیت کښی داخل دی ، هغه نجاست کوم په سورلئ باندے وی یا دَ هغے په زین یا په رکابونو باندے لګی دَ زیات صحیح قول مطابق ددے په وجه سره دَ مونځ کوونکی مونځ ادا کول ممنوع نهٔ دی . او دَ پیاده تلونکی مونځ (دَ تللو په حالت کښی) په متفقه طور باندے نهٔ صحیح کیږی .

توضیح : کالمتشهد : قولِ مختار دادے چه لکه څنګه دَ تشهد دپاره کیناستلے شی ، نو دغه شان ناسته بهتره او افضله ده ددے په جواز کښی دَ هیڅ اختلاف نشته دے البته ددے په افضلیت کښی اختلاف دے چه څنګه ناستے سره دا لوستل پکار دی ، ددے نه علاوه کهٔ چرے په بل کوم صورت کښی کیناستو نو بیا هم څه حرج نشته دے .

الیٰ ایّ : یعنی چه دَ خپل ښار نه بهر په سورلئ باندے سور شی نو نفل مونځ دَ سورلئ دپاسه درست دے کوم جانب ته چه هم دَ هغه سورلی روانه وی . لکه څنګه چه په حدیث شریف کښی دی " قال رأیت رسول الله ﷺ یصلی علیٰ حمار وهو متوجه الیٰ خیبر یؤمی ایماء "

وبنیٰ بنزوله : یعنی کهٔ چرے یو سړی په زمکه باندے نفل شروع کړے وو بیا ددے نه بعد په سورلئ باندے سور شی نو بناء به نهٔ کوی بلکه دَ سر نه به مونځ کوی ، البته کهٔ په

سورلئ باندے ناست دے او مونځ کوی نو اوس کۀ چرے دے لاندے په زمکه باندے راکوز شی نو په دے صورت کښی بناء کول درست دی .

وان كان بغير عذر : یعنی مکروه دی ډېره لګول بغیر دَ څه عذر نه ځکه چه دا دَ تعظیم نه خلاف دی .

(فَصۡلٌ فِیۡ صَلٰوةِ الۡفَرۡضِ وَالۡوَاجِبِ عَلَى الدَّابَّةِ)

لَایَصِحُّ عَلَى الدَّابَّةِ صَلٰوةُ الۡفَرَائِضِ وَالۡوَاجِبَاتِ كَالۡوِتۡرِ وَالۡمَنۡذُوۡرِ وَمَاشَرَعَ فِيۡهِ نَفۡلاً فَاَفۡسَدَهٗ وَلَا صَلٰوةُ الۡجَنَازَةِ وَسَجۡدَةٌ تُلِيَتۡ اٰيَتُهَا عَلَى الۡاَرۡضِ اِلَّا لِضُرُوۡرَةٍ كَخَوۡفِ لِصٍّ عَلٰى نَفۡسِهٖ اَوۡدَابَّتِهٖ اَوۡثِيَابِهٖ لَوۡنَزَلَ وَخَوۡفِ سَبُعٍ وَطِيۡنِ الۡمَكَانِ وَجُمُوۡحِ الدَّابَّةِ وَعَدَمِ وِجۡدَانِ مَنۡ يُّرۡكِبُهٗ لِعَجۡزِهٖ وَالصَّلٰوةُ فِي الۡمَحۡمِلِ عَلَى الدَّابَّةِ كَالصَّلٰوةِ عَلَيۡهَا سَوَاءٌ كَانَتۡ سَائِرَةً اَوۡ وَاقِفَةً وَلَوۡ جَعَلَ تَحۡتَ الۡمَحۡمِلِ خَشَبَةً حَتّٰى بَقِيَ قَرَارُهٗ اِلَى الۡاَرۡضِ كَانَ بِمَنۡزِلَةِ الۡاَرۡضِ فَتَصِحُّ الۡفَرِيۡضَةُ فِيۡهِ قَائِمًا.

فصل : ـ ادا کول دَ فرض او واجب مونځ دَ سورلئ دَ پاسه .

هغه مونځونه کوم چه فرض او واجب دی لکه نمازِ وتر او نذر کړده مونځونه (او) داسے مونځ چه دَ هغے دَ نفل په طور باندے آغاز او شروع اوکړے شوه او بیا ئے فاسد کړو داسے مونځونو به په سورلئ باندے ادا کول درست نۀ وی . (او مونځ به ادا نۀ وی) او نۀ دَ سورلئ دپاسه مونځ دَ جنازے درست دے او نۀ داسے سجدۀ تلاوت درسته ده چه دَ کوم آیت تلاوت په زمکه باندے شوے وی (او دَ هغے په سبب سره دے سجدۀ تلاوت لازم شوے وی) البته دَ ضرورت او دَ مجبورئ په صورت کښی به صحیح کیږی (چه دَ مجبورئ دَ صورت حکم جُدا دے) مثلًا دَ خپل ذات یا دَ سورلئ یا دَ کپړو په باره کښی دَ کوزیدو په صورت کښی دَ غل یا دَ درنده خطره (په غالب ګمان سره) لاحق وی یا دَ کوزیدو ځائے (ډیر زیات) ختته وی (چه کپړا وغیره واچوی نو بیا

هم مونځ پرے نۀ شی کیدے) یا سورلی سرکشه وی او په هغے باندے پخپله دَ نۀ سوریدو په صورت کښې بل کوم دۀ لره سوره وُنکے نۀ وی (نو دا به هم عذر شمیرلے شی او په سورلۍ باندے به مونځ کول درست وی)

او دَ سورلۍ دپاسه په ایخودلے شوے کجاوه کښې دَ مونځ کولو حکم دَ سورلۍ دپاسه (بغیر دَ کجاوے نه) دَ مونځ کولو په شان دے خواه کۀ سورلی روانه وی یا اودرولے شوے وی.

او کۀ دَ کجاوے نه لاندے په داسے شان سره لرګی لګولے شوے وی چه کجاوه دَ زمکے دپاسه لګیدلے وی نو (په دے صورت کښې) ددے کجاوے حکم دَ زمکے په شان دے. پس په کجاوه کښې به په حالت دَ قیام فرض مونځ ادا کول درست وی.

توضیح: وما شرع، یعنی کۀ چرے یو کس نفل مونځ لره دَ شروع کولو نه بعد مات کړی نو اوس دا مونځ په دۀ باندے واجب کیږی، نو اوس به دَ واجب کیدو په صورت کښې دا په دابه (سورلۍ) باندے ادا کول درست نۀ دی.

الا لضرورة: یعنی دَ فرض مونځ دَ څه ضرورت او دَ عذر په وجه سره په سورلۍ باندے ادا کول جائز دی او کۀ سورلی اودرولے شی نو سورلی به قبله رُخ اودره وی او قبلے طرف ته به مونځ کوی، کۀ چرے رکوع او سجده به په اشارے سره مکنه نۀ وه نو په داسے صورت کښې چه په څه سره ممکنه وی ادا دے کړی.

وطین: یعنی چه ختے او بوختے وی چه په هغے کښې مخ پټیږی یا مخ په کښې خخیږی، نو کۀ چرے یو ځائے کښې اوبۀ وی یا په کښې ختے وی او هلته کښې سجده کول ممکن نۀ وو نو په ولاړه باندے به مونځ کوی او رکوع او سجده به په اشارے سره کوی.

لعجزه: یعنی بیمار دے او دَ سورلۍ نه په راکوزیدو کښې دَ مرض دَ زیاتی کیدو خطره ده نو په سورلۍ باندے مونځ کولے شی.

(فصلٌ فِی الصَّلٰوۃِ فِی السَّفِیْنَۃِ)

صَلٰوۃُ الْفَرْضِ فِیْهَا وَهِیَ جَارِیَۃٌ قَاعِدًا بِلَا عُذْرٍ وَهُوَ الْاَظْهَرُ وَالْعُذْرُ کَدَوَرَانِ الرَّاسِ وَعَدَمِ الْقُدْرَۃِ عَلَی الْخُرُوْجِ وَلَا فِیْهَا بِالْاِیْمَاءِ اِتِّفَاقًا وَالْمَرْبُوْطَۃُ فِیْ لُجَّۃِ الْبَحْرِ وَتُحَرِّکُهَا الرِّیْحُ شَدِیْدًا کَالسَّائِرَۃِ وَ لَا امکان لوا لِفَۃِ عَلَی الاصَحِّ وان کَانَتْ مَرْبُوْطَۃً بِالشَّطِّ لَا تَجُوْزُ صَلٰوتُهٗ قَاعِدًا بِالْاِجْمَاعِ فَاِنْ صَلّٰی قَائِمًا وَکَانَ شَیْءٌ مِنَ السَّفِیْنَۃِ عَلٰی قَرَارِ الْاَرْضِ صَحَّتِ الصَّلٰوۃُ وَاِلَّا فَلَا تَصِحُّ عَلَی الْمُخْتَارِ اِلَّا اِذَا لَمْ یُمْکِنْهُ الْخُرُوْجُ وَیَتَوَجَّهُ الْمُصَلِّیْ فِیْهَا اِلَی الْقِبْلَۃِ عِنْدَ افْتِتَاحِ الصَّلٰوۃِ وَکُلَّمَا اسْتَدَارَتْ عَنْهَا یَتَوَجَّهُ اِلَیْهَا فِیْ خِلَالِ الصَّلٰوۃِ حَتّٰی یُتِمَّهَا مُسْتَقْبِلًا.

فصل :۔ په کشتئ کښې دَ مونځ کولو بیان.

کشتئ کۀ روانه وی نو امام ابوحنیفهؒ فرمائی چه دَ څه عذر نه بغیر هم په ناستے دَ رکوع او سجدے سره فرض مونځ درست دے. امام ابویوسف او امام محمد فرمائی چه بغیر دَ عذر نه درست نۀ دے، زیات ظاهر قول هغه دے او په عذر کښې مثلاً دَ سر چکر او په بهر وتلو باندے عدمِ قدرت داخل دی او بالاتفاق (دَ ټولو په نزد) دا جائز نۀ دی چه په کشتئ کښې په اشارے سره مونځ اوکړے شی.

داسے کشتئ چه هغه دَ سمندر په درمیان کښې تړلے شوے وی او دَ هوا په وجه سره هغه په شدید طور باندے متحرك وی نو دَ هغے حکم به دَ روانے کشتئ په شان وی (کۀ هوا نۀ متحرك کوله نو) دَ هغے حکم به دَ ولاړے کشتئ په شان وی. دَ زیات صحیح قول مطابق هم دا حکم دے.

او کۀ چرے کشتئ په غاړه باندے تړلے شوے وی نو په دے وخت کښې په متفقه طور باندے دَ ټولو په نزد باندے په ناسته مونځ کول جائز نۀ دی.

بیا هغه کشتئ کومه چه په غاړه باندے تړلے شوے ده کۀ چرے په هغے

باندے په حالت دَ قیامت کښې مونځ اوکړے شي په داسے حال کښې چه دَ کشتۍ بعضے حصه په زمکه باندے پرته وي نو دَ مونځ دَ درست کیدو حکم به وي. ورنه دَ راجح قول مطابق به په حالت دَ قیام کښې هم مونځ صحیح نهٔ وي، البته کهٔ دَ یوے کشتۍ نه بهر راتلل ممکن نهٔ وي نو په کشتۍ کښې به په دے صورت مونځ درست کیږي په کشتۍ کښې مونځ ادا کولو والا به دَ مونځ دَ ابتداء په وخت کښې قبلے ته مخ کوي او څنګه چه کشتۍ دَ قبلے دَ طرف نه اوړي نو دا شخص به هم دَ مونځ په دوران کښې قبلے طرف ته تاوېږي تردے پورے چه ددهٔ مونځ په داسے حال کښې پوره شي چه ددهٔ مخ قبلے ته وي.

توضيح: کالسائرة، یعنی کشتۍ دَ سمندر په مینځ کښې تړلے شوے ده او هوا هغے لره نهٔ خوزه وي نو په دے صورت کښې دے په ولاړه باندے مونځ اوکړي البته په ناستے باندے مونځ کول جائز دي.

والا فلا: یعنی کهٔ چرے کشتۍ په زمکه باندے ولاړه نهٔ وي نو دَ هغے حکم دَ اس یا دَ اوښ په شان دے چه په هغے باندے به فرض مونځ نهٔ شي ادا کولے مګر په بدایه او نهایه کښې دي چه مونځ جائز دے.

في خلال: یعنی څنګه چه کشتۍ دَ قبلے دَ طرف نه اوړي نو دا شخص دے هم قبلے طرف ته راګرځي او کهٔ قبلے طرف ته مخ نهٔ وي نو مونځ درست نهٔ دے، دَ قبلے دَ جهت بحث تیر شوے دے. (والله اعلم)

(فَصْلٌ فِي التَّرَاوِيْح) اَلتَّرَاوِيْحُ سُنَّةٌ لِلرِّجَالِ وَالنِّسَآءِ وَصَلٰوتُهَا بِالْجَمَاعَةِ سُنَّةُ كِفَايَةٍ وَوَقْتُهَا بَعْدَ صَلٰوةِ الْعِشَاءِ وَيَصِحُّ تَقْدِيْمُ الْوِتْرِ عَلَى التَّرَاوِيْحِ وَتَاخِيْرُهُ عَنْهَا وَيُسْتَحَبُّ تَاخِيْرُ التَّرَاوِيْحِ اِلٰى ثُلُثِ اللَّيْلِ اَوْ نِصْفِهٖ وَلَا يُكْرَهُ تَاخِيْرُهَا اِلٰى مَا بَعْدَهٗ عَلَى الصَّحِيْحِ وَهِيَ عِشْرُوْنَ رَكْعَةً بِعَشْرِ تَسْلِيْمَاتٍ وَيُسْتَحَبُّ الْجُلُوْسُ بَعْدَ كُلِّ اَرْبَعٍ بِقَدْرِهَا وَكَذَا بَيْنَ التَّرْوِيْحَةِ الْخَامِسَةِ

والوتر وسُنّ ختم القرآن فیها مرّة فی الشهر علی الصحیح وان ملّ به القوم قرأ بقدر ما لا یؤدی الی تنفیرهم فی المختار ولا یترک الصلوة علی النبی صلی الله علیه وسلم فی کلّ تشهدٍ منها ولو ملّ القوم علی المختار ولا یترک الثناء وتسبیح الرکوع والسجود ولا یأتی بالدعاء ان ملّ القوم ولا تقضی التراویح بفواتها منفرداً ولا بجماعة.

ترجمه:

فصل : دَ تراویح بیان :- تراویح خواه کۀ سړے وی یا ښځه دَ دوارو دپاره مسنون دے او په جمعے سره تراویح کول سنتِ کفایه دی دَ تراویحو (شل رکعته) دَ ماسخوتن دَ فرض مونځ نه بعد مسنون دی، وتر دَ تراویح نه مخکښې او دَ تراویحو نه بعد په دواړه قسمه سره ادا کول درست دی.

دریمے حصے دَ شپے یا نیمے شپے پورے دَ تراویحو تاریخ کول باعثِ استحباب دے او دَ صحیح قول مطابق په دے کښې هم کراهت نشته دے چه تراویح دَ نیمے شپے نه بعد پورے مؤخر کړے شی.

او کۀ چرے دومره مقدار دَ خلقو دپاره دَ سترلے والی (او دَ بے دلئ) سبب وی نو دَ راجح قول مطابق دے دومره قدرے تلاوت اوکړی چه په هغے کښې دَ خلقو سترے والے نۀ وی (او په هغوی کښې بے دلی او انتشار پیدا نۀ شی)

دَ تراویحو په هیڅ یو تشهد کښې دے درود شریف ترك نۀ کړے شی اگر کۀ خلق په سترے والی کښې ولے نۀ مبتلا کیږی (مگر پرواه به نۀ شی کولے) راجح قول هم دادے، هم په دے شان دے ثنا او دَ رکوع او سجدے تسبیحات نۀ پریږدی او کۀ خلق دَ سترے والی ښکار وی نو دَ التحیات نه بعد دے دُعا پریږدی. کۀ چرے تراویح فوت شی نو دَ هغے نۀ جمعے سره قضاء شته او نۀ تنهائئ کښې.

توضیح : التراویح ، تراویح دَ ترویحة جمع ده ، اصلی معنیٰ ئے ده استراحت ، دَ راحت نه ماخوذ دے هغه ناسته کومه چه دَ څلورو رکعتو نه بعد کولے شی هغے ته ترویحه وئیلے شی او وجه دَ تسمیے ئے دا بیانولے شی چه دَ مونځ ادا کول په نظر دَ شریعت کښی راحت دے دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے "قرة عینی فی الصلوة" زما دَ سترګو یخوالے په مانځه کښی دے په دویم حدیث کښی ارشاد دے دَ روژه دار دپاره دوه خوشالئ دی یو دَ افطار په وخت کښی او دویم په هغه وخت کښی کله چه دَ خپل رب سره ملاقات کوی . په ظاهره سره دَ لقاءِ رب نه مراد تراویح دی .

ددے نه علاوه حضور ﷺ ارشاد فرمائیلے دے "اے بلاله ! دَ مونځ تکبیر اووایه او مونږ ته آرام راکړه". بهر حال ددے قسم احادیثو په بناء باندے دا وئیلے کیدے شی چه دَ څلورو رکعتو نوم ترویحه ځکه دے چه په دے سره راحت او روحانی سکون حاصلیږی .

سنة کفایة : یعنی کۀ چرے دَ محلے په جمات کښی دَ تراویحو مونځ نۀ ادا کیږی نو تمامے محلے والا به ګنهګار وی او کۀ چرے په جمات کښ په جمعے سره ادا کیدے شو نو دَ ترکِ سنت دَ ګناه نه تمام محلے والا نجات اوموندو . ددے نه علاوه په دے مسئله کښی اختلاف دے چه مونځ دَ تراویحو سنت موکده دے یا مستحب . نو دَ امام ابو حنیفهؒ نه په یو روایت کښی منقول دی چه مونځ دَ تراویحو مستحب دے دویم ترینه یو روایت منقول دے چه مونځ دَ تراویحو سنت مؤکده دے او هم دا روایت اصح او مختار دے . ددے نه علاوه دَ نورو فقهاؤ په کتابونو کښی چه دَ مستحب کوم عبارت دے نو دَ هغے نه مراد دَ خلقو جمع کیدل مستحب دی نو په دے صورت کښی منافی نۀ دے .

ووقتها : دَ اوقاتِ تراویح په باره کښی درے قوله دی (۱) تمامه شپه ددے دپاره وخت دے او دَ ماسخوتن دَ مونځ نه مخکښ او وروستو ، دغه شان دَ وترو نه مخکښ او دَ وترو نه بعد . (۲) دویم قول دَ وترو او دَ عشاء په درمیان کښی . (۳) دریم قول کوم چه مصنفؒ اختیار کړے دے ، حاصل دَ اختلاف دادے کۀ چرے چا دَ ماسخوتن دَ مونځ نه مخکښی ادا کړو نو دَ اولنی قول مطابق به صلوة تراویح درست شی او دَ آخری دواړو قولونو مطابق به درست نۀ وی

او کۀ دَ وترو نه بعد اولولی نو دَ دریم قول مطابق به درست وی.

وهی عشرون: یعنی دَ تراویحو شل رکعته دی او دَ جمهورو هم دا قول دے او امام مالک دَ شپږ دیرشو رکعتونو قائل دے.

وسن ختم القرآن: یعنی دَ صحیح مذهب مطابق په میاشت دَ رمضان کښی یو ځل ختم القرآن سنت دی. ددے نه علاوه په اوویشتمه شپه دَ رمضان کښی ختم کول مستحب دی.

وان مل الخ: یعنی کۀ قوم ته په یوه میاشت کښی په ختم دَ قرآن کریم کښی مشقت وی نو په دے صورت کښی چه څومره قدرے تلاوت په آسانئ سره اورولے شی نو هغه هومره دے ورته اوره وی. او زمونږ په نزد باندے هم دا افضل دی، او کۀ خلق په دومره قدرے اورستلو کښی هم دشواری محسوس کړی نو په داسے صورت کښی پرواه نۀ دی کول پکار ځکه چه دَ احنافو په نزد باندے سنت مؤکده دی او دَ بعض مجتهدینو په نزد باندے فرض دی تراویح کول.

بَابُ الصَّلٰوةِ فِی الکَعْبَةِ

صَحَّ فَرضٌ ونَفلٌ فِیْهَا و کذَافوقهاوَان لَّم یتَّخِذسُترةًلکِنَّه مَکروهٌ لاسَاءةِالادب باستعلاَئِهٖ عَلَیْهَاوَمَنْ جَعَلَ ظَهرَهٗ اِلٰی غَیْرِ وَجْهِ اِمَامِهٖ فِیْهَااَوْفَوْقَهَاصَحَّ وَاِن جَعَلَ وَاِنْ تَحَلَّقُوْاحولَهَاوَالاِمَامُ خَارِجُهَاصَحَّ اِلَّالِمَنْ کَانَ اَقْرَبَ اِلَیْهَافِیْ جِهَةِ اِمَامِهٖ.

په بیت الله کښی دننه مونځ کول

په بیت الله کښی فرض او نفل مونځ درست دے. دغه شان دَ بیت الله دَ پاسه هم مونځ کول درست دی خواه کۀ سُتره قائم نۀ کړی مګر په بیت الله شریف باندے دَ ختلو او دَ بے ادبئ (دَ ایهام) په سبب سره دَ بیت الله شریف دپاسه مونځ کول دَ کراهت نه خالی نۀ دی او په بیت الله شریف کښی دننه یا دَ بیت الله شریف دَ پاسه (په جمعے سره

دَ مونځ په شکل کښې) چه چا خپله شا دَ امام دَ مخ نه علاوه بل کوم جانب ته کړه نو دَ هغه مونځ به صحیح وی او کۀ چرے خپله شائے دَ امام دَ مخ طرف ته کړه نو دَ هغه مونځ به صحیح نۀ وی. کوم امام چه په بیت الله شریف کښې دننه وی مگر دروازه کولاؤ وی نو دَ هغه پسے اقتداء دَ هغه مقتدی کوم چه دَ بیت الله شریف نه بهر دے صحیح ده او کۀ چرے مقتدیان دَ بیت الله شریف نه گیر چاپیره حلقه جوړه کړی او امام دَ بیت الله شریف نه بهر وی نو اقتداء به درست وی البته دَ هغه کس اقتداء به درست نۀ شی قرار گرځولے کوم چه دَ امام په جهت کښې دَ امام په مقابله کښې بیت الله شریف ته زیات نزدے شوے وی.

توضیح: مصنفؒ په دے باب کښې په کعبه مکرمه کښې دَ مونځ دَ لوستلو احکام ذکر کوی.

الکعبة: دوه الفاظ وئیلے شی یو قبله او دویم کعبه، دَقبلے اصلی معنیٰ ده رُخ. کعبه دَ هغه ځائے نوم دے کوم چه په مسجدِ حرام کښې په ښار دَ مکے کښې واقع دے اوس قبلۀ صلوٰة (یعنی دَ مونځ کولو طرف) دَ احنافوؒ په نزد باندے په حقیقت کښې هغه فضاء ده کومه چه دَ څلورو واړو سمتونو په اعتبار سره دَ خانه کعبے په حدود کښې محدود ده او په لاندے او پورته والی کښې دَ تحت الثریٰ نه واخله تر دَ آسمانونو پورے ده هغه تعمیر کوم چه دے لره راګیر کړے دے دا قبله نۀ ده، لهذا هر کله چه دَ صحابۀ کرامو په زمانه کښې یو ځل دا شهید کړے شوه نو صحابۀ کرامو دغے محدود فضاء طرف ته مونځ کولو دغے حضراتو کومه سُتره نۀ وه قائم کړے لکه څنګه چه دَ امام شافعیؒ مذهب دے چه په داسے صورت کښې دَ سُترے قائمول ضروری دی. (مراقی)

فیها: یعنی په خانه کعبه کښې دننه خواه کۀ په هره یوه حصه او جزء کښې لولی.

مکروه: چونکه په دے سره دَ کعبے بے حرمتی کیږی نو ددے وجے نه دَ کعبے دَ

چې دپاسه مونځ کول مکروه قرار اوګرځولے شو .

وضـح : یعنی چه امام پـه خانه کعبه کښی وی او دروازه کهولاؤ کړے شوے وی او مقتدی دَ خانۀ کعبے نه بهر وی نو اقتداء به درست وی ، دا صورت داسے دے لکه څنګه چه امام پـه مهراب کښی دننـه ولاړ وی او مقتدی دَ هغـے نه بهر وی او کۀ دروازه بنده وی مګر دَ امام دَ انتقال (یعنی دَ یو رکن نه بل رکن ته منتقل کیدل) خبر وی نو بیا هم مونځ درست دے

بَابُ صَلٰوةِ الْمُسَافِرِ

اَقَلُّ سَفَرٍ تَتَغَيَّرُ بِهِ الْاَحْكَامُ مَسِيْرَةُ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ مِنْ اَقْصَرِ اَيَّامِ السَّنَةِ بِسَيْرٍ وَسَطٍ مَعَ الْاِسْتِرَاحَاتِ وَالْوَسَطُ سَيْرُ الْاِبِلِ وَمَشْيُ الْاَقْدَامِ فِي الْبَرِّ وَفِي الْجَبَلِ بِمَا يُنَاسِبُهُ وَفِي الْبَحْرِ اعتدال الريح فيقصر الفرض الرُّبَاعِيُّ مَنْ نَوَى السَّفَرَ وَلَوْ كَانَ عَاصِيًا بِسَفَرِهٖ اِذَا جَاوَزَ اَيْضًا مَا اتَّصَلَ بِهٖ مِنْ فِنَائِهٖ وَاِنِ انْفَصَلَ الْفِنَاءُ بِمَزْرَعَةٍ اَوْ قَدْرِ غَلْوَةٍ لَا يُشْتَرَطُ مُجَاوَزَتُهُ وَالْفِنَاءُ الْمَكَانُ الْمُعَدُّ لِمَصَالِحِ الْبَلَدِ كَرَكْضِ الدَّوَابِّ وَدَفْنِ الْمَوْتٰى وَيُشْتَرَطُ لِصِحَّةِ نِيَّةِ السَّفَرِ ثَلَاثَةُ اَشْيَاءَ الْاِسْتِقْلَالُ بِالْحُكْمِ وَالْبُلُوْغُ وَعَدَمُ نُقْصَانِ مُدَّةِ السَّفَرِ عَنْ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ فَلَا يَقْصُرُ مَنْ لَمْ يُجَاوِزْ عُمْرَانَ مَقَامِهٖ اَوْ جَاوَزَ وَكَانَ صَبِيًّا اَوْ تَابِعًا لَمْ يَنْوِ مَتْبُوْعُهُ السَّفَرَ كَالْمَرْاَةِ مَعَ زَوْجِهَا وَالْعَبْدِ مَعَ مَوْلَاهُ وَالْجُنْدِيِّ مَعَ اَمِيْرِهٖ اَوْ نَاوِيًا دُوْنَ الثَّلَاثَةِ وَتُعْتَبَرُ نِيَّةُ الْاِقَامَةِ وَالسَّفَرِ مِنَ الْاَصْلِ دُوْنَ التَّبَعِ اِنْ عَلِمَ نِيَّةَ الْمَتْبُوْعِ فِي الْاَصَحِّ وَالْقَصْرُ عَزِيْمَةٌ عِنْدَنَا فَاِذَا اَتَمَّ الرُّبَاعِيَّةَ وَقَعَدَ الْقُعُوْدَ الْاَوَّلَ صَحَّتْ صَلٰوتُهُ مَعَ الْكَرَاهَةِ وَاِلَّا فَلَا تَصِحُّ اِلَّا اِذَا نَوَى الْاِقَامَةَ لَمَّا قَامَ لِلثَّالِثَةِ وَلَا يَزَالُ يَقْصُرُ حَتّٰى يَدْخُلَ مِصْرَهُ اَوْ يَنْوِيَ اِقَامَتَهُ نِصْفَ شَهْرٍ بِبَلَدٍ اَوْ قَرْيَةٍ وَقَصَرَ اِنْ نَوٰى اَقَلَّ مِنْهُ اَوْ لَمْ يَنْوِ وَبَقِيَ سِنِيْنَ وَلَا تَصِحُّ نِيَّةُ الْاِقَامَةِ بِبَلْدَتَيْنِ لَمْ يُعَيِّنِ الْمَبِيْتَ بِاَحَدِهِمَا وَلَا فِي مَفَازَةٍ لِغَيْرِ اَهْلِ الْاَخْبِيَةِ وَلَا لِعَسْكَرِنَا بِدَارِ الْحَرْبِ وَلَا بِدَارِنَا فِي مُحَاصَرَةِ اَهْلِ الْبَغْيِ

ترجمه :-

هغه اقل سفر چه دَ هغے په وجه سره په احکامو کښی تبدیلی راځی هغه دَ کال دَ هغه ورځو پـه اعتبـار سره کومے چه دَ ټولو نه زیاتے ورے وی دَ دریو، څه دَ اوسط

درجے دَ رفتار سفر دے کوم چه دَ عادت مطابق په آرام او اطمینان سره وی او په اوچه کښې به دَ اوښ متوسط رفتار او دَ پیاده شخص قابل اعتبار وی او په غرونو کښې به د هغه شئ رفتار معتبر وی کوم چه ددغه علاقے سره موزون وی او په سمندر کښې د هوا موافق او معتدل کیدل . پس کوم شخص چه په اراده دَ سفر سره اوځی نو هغه به په څلورو رکعتونو دَ فرضو کښې قصر کوی . (یعنی دوه رکعته به کوی) اګر کۀ دَ هغه دا سفر په اراده دَ ګناه وی ، کۀ چرے هغه دَ خپل ځائے دَ مکانونو نه او دَ هغه ځائے دَ فِنا نه کوم چه ددغه ځائے سره ملاؤ وی تیر شوے وی او دَ یو پټی یا دَ یو غلوے په مقدار سره ددغه ځائے نه جُدا شوے وی نو دغه تیریدل به دَ مسافرت شرط قرار نۀ شی ګرځولے . دَ ښار فنا هغه ده چه هغه دَ ښار سره متصل دَ ښار دَ فائدے دپاره مقرر او متعین وی مثلاً دَ اس دَ زغلولو (او دَ لښکر دَ یو ځائے کولو) او دَ مړو دَ دفن کولو دپاره وی)

او دَ نیتِ سفر دَ صحت دپاره درے څیزونه شرط قرار ګرځولے شوے دی (۱) دَ حکم استقلال (۲) بلوغ (۳) مدتِ سفر به دَ دریو ورځو نه کم نۀ وی ، لهذا دَ هغه شخص دپاره کوم چه دَ خپل ځائے دَ آبادئ نه نۀ وی تیر شوے (په فرض مونځ کښې) به دَ قصر حکم نۀ وی . یا مخکښ تیر شوے ماشوم (نابالغ) وی نو هغه به هم قصر نۀ کوی یا وړاندے تیریدونکی تابع وی (مثلاً غلام) او متبوع (دَ چاچه چه تابعداری کولے شی) نیت دَ سفر اونۀ کړی لکه چه ښځه دَ خپل خاوند یا غلام دَ خپل آقا سره وی یا سپاهی دَ خپل سپه سالار سره یو ځائے وی یا دَ دریو ورځو نه دَ کمو ورځو نیت اوکړی (په دے ټولو صورتونو کښې به قصر نۀ کوی) په قیام او سفر دواړو کښې دَ اصل (متبوع) دَ نیت اعتبار دے دَ تابع نیت لره هیڅ اعتبار نښته دے کۀ چرے دَ اصل دَ نیت ... شو ... (نو تابع دے هم دَ هغے پیروی اوکړی) دَ زیات صحیح قول هم دا حکم

عند الاحناف په دوران دَ سفر کښې اصل حکم هم دَ قصر دے ، لهذا کهٔ چرے چا دَ څلورو رکعتو والا مونځ مکمل اولوستو په داسے حال کښې چه په قعدهٔ اولیٰ کښې ناست وو نو سره دَ کراهت نه به ددهٔ دَ مونځ دَ درست کیدو حکم وی او که په قعدهٔ اولیٰ کښې ناست نهٔ وو نو مونځ به درست نهٔ وی . البته کهٔ چرے دَ دریم رکعت دپاره دَ اودریدو سره ئے نیت دَ قیام کړے وی نو درست به شی او مسافر به په خپل ښار کښې تر دَ داخلیدو پورے مسلسل قصر کوی یا (به په دے صورت کښې قصر نهٔ کوی چه) هغه په یو ښار یا یو کلی کښې دَ پنځلسو ورځو دَ قیام نیت اوکړی او کهٔ دَ پنځلسو ورځو نه دَ کمو ورځو نیت اوکړی یا نیت بالکل اونهٔ کړی او هم دغه شان (دَ نن او دَ صبا تللو په اراده کښې) څو کلونه په یو مقام بانديے تیر شی نو هغه به هم قصر کوی . په دوو ښارونو کښې داسے دَ قیام نیت کول چه یو ښار دَ شپے تیرولو دپاره متعین نهٔ کړی دا نیت به صحیح نهٔ وی او په خیمو کښې (په صحرا کښې) دَ اوسیدونکو نه سوا دَ نورو خلقو دپاره به په ځنګل کښې دَ قیام نیت قابل اعتبار نهٔ وی (او کهٔ هغه دَ پنځلسو ورځو دَ قیام نیت اوکړی نو بیا به هم قصر کوی)

دغه شان اسلامی لښکر چه په دارالحرب کښې داخل شوے وی یا باغیانو لره په دارالاسلام کښې ګیر کړی.

توضیح : اول سفر ، دَ سفر لغوی معنیٰ ده قطع دَ مسافت او په اصطلاح دَ شرع کښې دَ خاص مقدار مسافت په خاص رفتار سره طے کولو ته سفر وئیلے شی .

ددے نه علاوه دَ سفر درے قسمونه دی (۱) طاعت (۲) مباح (۳) معصیت .

اطاعت : مثلاً دَ حج او عمرے سفر ، مباح لکه دَ تجارت سفر ، سفر معصیت لکه دَ داکے او غلا دَ پاره سفر . په دریم قسم سفر کښې دَ ائمهؒ اختلاف دے دَ امام اعظمؒ ، امام یوسفؒ ، امام محمدؒ او دَ جمهورو علماؤ په نزد بانديے دا سفر هم سبب دَ رخصت او دَ قصر

دے او دَ امام شافعیؒ او دَ امام مالکؒ او دَ امام احمدؒ په نزد باندے دا سفر سبب دَ رخصت او دَ قصر نۀ دے .

تغیر بہ الاحکام : مثلًا فرض دَ څلورو په ځائے باندے دوه رکعته ، دَ رمضان دَ روژو التواء جائز شی ، دَ مسح خفین مدت درے ورځے شی او دَ قربانئ ساقط کیدل ، ترکِ جمعه ساقط کیدل عیدین او جماعت او په دابه باندے دَ نوافلو جائز کیدل .

ددے نه علاوه په فقهاؤ کښی دوه الفاظ وئیلے شی عزیمت یعنی اصلی فریضه او رخصت یعنی رعایت بیا دَ رخصت دوه قسمونه دی یو حقیقی دویم مجازی ددے وجے نه رخصت مجازی ته رخصتِ ظرفیه هم وئیلے شی دے رخصت ته مجازی ددے وجے نه وئیلے شی چه په حقیقت کښی په دے موقع باندے اصلی فرض هم دا وی ، ځکه چه په ظاهره باندے تخفیف معلومیږی ددے وجے نه دے ته رخصت وائی مثلًا یو کس مجبور کړی چه معاذ الله دَ رمضان روژه ماته کړه ورنه قتل کوو دے یا معاذ الله کفریه کلمه اووایه ورنه وژنو دے په داسے موقع باندے شریعت جائز کړے دی چه دے روژه ماته کړی یا کلمه دَ کفر اووائی او خپل ځان بچ کړی مګر ظاهره ده چه په رمضان شریف کښی ددے روژے فرضیت نۀ دے ساقط شوے یا ایمان راوړل نۀ دی معاف شوے چنانچه اعلیٰ درجه یعنی عزیمت دادے چه دے دَ جبر او قهر پرواه اونۀ ساتی او شهید شی . دَ ځان دَ بچ کولو دپاره دَ کفر کلمه وئیل یا دَ روژے ماتول رخصت دے . دا حقیقی رخصت دے . دویم صورت دادے چه یو کس دَ شرابو په څښلو باندے مجبور کولے شی چه دا شراب اوڅکه ورنه قتلوم دے په دے صورت کښی دَ نصِ قرآنی بموجب دَ شرابو څښلو ګناه ساقطیږی ځکه چه په قرآن کریم کښی الا ما اضطررتم الیه " فرمائیلے شوے دی حالتِ اضطرار لره ئے دَ حرمت نه مستثنیٰ فرمائیلے دی . چنانچه کۀ چرے دا کس شراب اونۀ څکی او جان ورکړی نو ګنهګار به وی پس په حالت دَ اضطرار کښی دَ شرابو اجازت رخصت نۀ دے بلکه حکمِ شرعی دے مګر چونکه په ظاهره باندے دَ جان دَ بچ کولو صورت دے ددے وجے نه دے ته رخصت وئیلے شی .

لوکان عاصیا : مثلًا یو کس دَ ډاکے وهلو دپاره ځی . دَ امام شافعیؒ په نزد باندے دَ

هغه دپاره قصر جائز نۀ دے دَ احنافوؔ په نزد بانده به قصر کوی .

غلوة : یعنی دَ یو ے غلوے مقدار دَ دریو سوو نه تر دَ څلورو سوو قدمونو په مینځ کښې وی .

اهل الاخبية : اخبیه دَ خبآء جمع ده دَ وړئ خیمے ته وئیلے شی . اهلِ اخبیه دَ خیمے والا ، ددے نه خانه بدوش قومونه مراد دی .

وَإِن اقتَدٰی مُسَافِرٌ بِمُقِيمٍ فِی الْوَقْتِ صَحَّ وَاَتَمَّهَا اَرْبَعًا وَبَعْدَهٗ لَايَصِحُّ وبِعَكْسِهٖ صَحَّ فِيْهِمَا وَنُدِبَ لِلْاِمَامِ اَنْ يَّقُوْلَ اَتِمُّوْا صَلٰوتَكُمْ فَاِنِّیْ مُسَافِرٌ وَيَنْبَغِیْ اَنْ يَّقُولَ ذٰلِكَ قَبلَ شُروعِهٖ فِی الصَّلٰوةِ وَلَايَقْرَاُ الْمُقِيْمُ فِيْمَا يُتِمُّهٗ بَعدفراغِ اِمَامِهِ الْمُسَافِرِ فِی الاَصَحِّ وَفَائِتَةُ السَّفَرِ وَالْحَضَرِ تُقْضٰی رَكْعَتَيْنِ وَاَرْبَعًا وَالْمُعْتَبَرُ فِيْهِ اٰخِرُ الْوَقْتِ وَيَبْطُلُ الْوَطَنُ الْاَصْلِیُّ بِمِثْلِهٖ فَقَطْ وَيَبْطُلُ وَطَنُ الْاِقَامَةِ بِمِثْلِهٖ وَبِالسَّفَرِ وَبِالاَصلِیِّ وَالوَطَنُ الْاِصْلِیُّ هُوَالَّذِیْ وُلِدَفِيْهِ اَوْتَزَوَّجَ اَوْلَمْ يَتَزَوَّجْ وَقَصَدَالتَّعَيُّشَ لَاالْاِرْتِحَالَ عَنْهُ وَوَطَنُ الْاِقَامَةِ مَوْضِعٌ نَوَی الاِقَامَةَ فِيْهِ نِصْفَ شَهْرٍ فَمَافَوْقَهٗ وَلَمْ يَعْتَبِرِ الْمُحَقِّقُوْنَ وَطَنَ السُّكْنٰی وَهُوَمَايَنْوِی الْاِقَامَةَ فِيْهِ دُوْنَ نِصْفِ شَهْرٍ.

کۀ چرے مسافر په وخت کښې دننه دَ مقیم امام اقتداء اوکړی نو دا به درست وی او هغه به څلور رکعته پوره لولی او دَ وختی مونځ نه بعد به ئے اقتداء درست نۀ وی او کۀ چرے صورت ددے برعکس وی (یعنی مقیم دَ مسافر اقتداء اوکړی) نو په وخت کښې دننه او دَ وخت نه بعد په دواړو شکلونو کښې به اقتداء درست وی .

کۀ امام مسافر وي او سلام اړه وی نو دَ هغه دپاره دا مستحب دی چه دا اووائی زۀ مسافریم تاسو خلق خپل مونځ مکمل کړئ . او دَ مونځ دَ شروع کیدو نه مخکښې دا وئیل موزون دی . مقیم چه کوم رکعت دَ مسافر امام دَ فارغ کیدو نه بعد ادا کوی دَ زیات صحیح قول مطابق په هغے کښې به قراءت نۀ کوی ، په سفر کښې دَ فوت شوی مونځ قضاء به دوه رکعته او دَ حضر قضاء به څلور رکعته ادا کوی . (یعنی دَ ادا په اعتبار سره

به قضاء هم وي) او په دے کښې (دَ دوو یا دَ څلورو رکعتو د فرضیت په سلسله کښې) آخر وخت معتبر دے.

وطن اصلي صرف په وطنِ اصلي سره باطليږي. او په وطنِ اقامت سره او دَ سفر او دَ وطنِ اصلي په ذریعے سره باطل (او کالعدم باعتبارِ حکم) کيږي. وطن اصلي هغه مقام ته وائي کوم ځائے چه ددهٔ پیدائش وي یا چه هلته ئے عقدِ نکاح کړے وي یا نکاح اونهٔ کړي مګر هلته کښې دَ زندګئ تیرولو اراده اوفرمائي او دَ هغه ځائے نه دَ روانګئ اراده نهٔ وي.

وطن اقامت داسے وطن ته وائي چه هلته کښې دَ پنځلسو ورځو یا دَ پنځلسو ورځو نه دَ زیاتو ورځو دَ اقامت نیت اوکړي دَ محققینو علماؤ په نزد باندے وطنِ سکنیٰ معتبر نهٔ دے وطن سکنیٰ هغه وطن ته وائي چه هلته کښې ئے دَ پنځلسو ورځو نه دَ کم مدت دَ قیام نیت کړے وي.

توضیح: بمقیم، مقیم دَ څلور رکعتو والا مونځ کوي نو دَ مسافر مقتدي اقتداء به درسته وي، کهٔ چرے په قعده اخیر کښې هم شرکت اوشو نو څلور رکعته لازم شول.

وفائدة: لف نشر مرتب دے، یعني په دے سلسله کښې قاعده داده چه قضاء به دَ اداء مطابق وي لهذا دَ سفر قضاء به دوه رکعته وي او دَ حضر یعني دَ قیام په حالت کښې چه کوم مونځ قضاء شوے وي نو هغه کهٔ چرے په سفر کښې قضاء راوړي نو څلور رکعته به کوي، لیکن کهٔ مریض په حالت دَ صحت کښې دَ هغه مونځونو قضاء راوړي کوم چه ترے نه په بیمارئ کښې قضاء شوے وو نو دَ هغے قضاء به په ولاړه باندے راوړي په ملاسته یا په ناسته څنګه چه به ئے په حالت دَ مرض کښې لوستلے شو هغسے به اوس نهٔ لولي. او کهٔ مریض دَ حالت دَ صحت دَ مونځونو قضاء راوړي نو هغه دَ موجوده حالت مطابق په ملاسته یا په ناسته ادا کولے شي.

المعتبر : یعنی کۀ په وخت کښې ئے مونځ ادا نۀ کړے شو او دَ وخت په اخیر وخت کښې مسافر شو نو دَ دوو رکعتو قضاء به کوی او کۀ چرے مقیم شو نو دَ څلورو رکعتو قضاء به کوی.

بَابُ صَلٰوةِ الْمَرِيضِ

اِذَا تَعَذَّرَ عَلَى الْمَرِيضِ كُلُّ الْقِيَامِ اَوْتَعَسَّرَ بِوُجُوْدِ اَلَمٍ شَدِيْدٍ اَوْخَافَ زِيَادَةَ الْمَرْضِ اَوْاِبْطَاءَ هٗ بِهٖ صَلّٰى قَاعِدًا بِرُكُوعٍ وَسُجُوْدٍ وَيَقْعُدُ كَيْفَ شَاءَ فِى الاصحِّ وَالّاقَامَ بِقَدْرِ مَايُمْكِنُه وان تَعَذَّرَ الرُّكُوعُ والسُّجودُ صَلّٰى قَاعِدًا بِالْاِيْمَاءِ وَجَعَلَ اِيْمَاءَ هٗ للسجودِ اخفض مِنْ اِيْمَائِهٖ لِلرُّكُوعِ فَان لَمْ يَخْفِضْهُ عَنْهُ لَايَصِحُّ وَلَايَرْفَعُ لِوَجْهِهٖ شيءٌ يَسْجُدُ عَلَيْهِ فَاِنْ فَعَلَ وَخَفَضَ رَاْسَهٗ صح والّالا وان تَعَسَّرَ القعودُ اَوْمَا مُسْتَلْقِيًا اَوْعَلٰى جَنْبِهٖ وَالاوّلُ اَولٰى وَيَجْعَلُ تَحْتَ رَاْسِهٖ وِسَادَةً لِيَصِيرَ وَجْهُهٗ اِلَى الْقِبْلَةِ لَا السَّمَاءِ وَيَنْبَغِى نَصْبُ رُكْبَتَيْهِ اِنْ قَدَرَ حَتّٰى لَايَمُدُّهُمَا اِلَى الْقِبْلَةِ وَاِنْ تَعَذَّرَ الايْمَاءُ اُخِّرَتْ عَنْهُ مَادَامَ يَفْهَمُ الْخِطَابَ قَالَ فِى الْهِدَايَةِ هُوَ الصَّحِيْحُ وَجَزَمَ صَاحِبُ الْهِدَايَةِ فِى التَّجْنِيْسِ وَالْمَزِيْدِ بِسُقُوطِ الْقَضَاءِ اِذَادَامَ عِجْزُهٗ عَنِ الْاِيْمَاءِ اكثر مِنْ خَمْسِ صَلٰوتٍ وَاِن كَانَ يَفْهَمُ الخِطَابَ وَصَحَّحَهٗ قَاضِى خَان وَمِثْلُهٗ فِى الْمُحِيْطِ وَاخْتَارَهٗ شَيْخُ الْاِسْلَامِ وفخر الاسلام وَقَالَ فِى الظَّهِيْرِيَّةِ هُوَ ظَاهِرُ الرِّوَايَةِ وَعَلَيْهِ الْفَتْوىٰ وَفِى الْخُلَاصَةِ هُوَ الْمُخْتَارُ وَصَحَّحَهٗ فِى الْيَنَابِيْعِ وَالْبَدَائِعِ وَجَزَمَ به الوَلْوَالِجِىُّ رَحِمَهُمُ اللّٰهُ وَلَمْ يُوْمِ بِعَيْنِهٖ وَقَلْبِهٖ وَحَاجِبِهٖ وَاِن قَدَرَ عَلَى الْقِيَامِ وَعَجَزَ عَنِ الرُّكُوعِ وَالسُّجُوْدِ صَلّٰى قَاعِدًا بِالْاِيْمَاءِ وَاِنْ عَرَضَ لَهٗ مَرَضٌ يُتِمُّهَا بِمَا قَدَرَ وَلَوْ بِالْاِيْمَاءِ فِى الْمَشْهُوْرِ وَلَوْصَلّٰى قَاعِدًا يَرْكَعُ يَسْجُدُ فَصَحَّ بَنٰى وَلَوْكَانَ مُوْمِيًا لاوَمَنْ جُنَّ اَوْاُغْمِىَ عَلَيْهِ خَمْسَ صَلٰوتٍ قَضٰى وَلَوْ اكثر لَا.

ترجمه :

کۀ چرے یو کس (دَ مونځ په دوران کښې دَ څۀ) مرض دَ راتلو په وجه سره (یا دَ وړاندے نه دَ مریض کیدو په وجه سره) پوره اودریدلے نۀ شو یا دَ شدید تکلیف په وجه سره پوره اودریدل مشکل وو یا دَ مرض دَ زیاتیدو ویره وی یہ مرض دَ اوږدیدو ویره وه نو

په ناسته باندے به مونځ کوی په رکوع او سجدے سره او کینی به ځنګه چه خوښه وی په صحیح روایت سره او کهٔ داسے نهٔ وی نو قیام به کوی په اندازه دَامکان او کهٔ رکوع او سجده وته ګرانه وه نو مونځ به په ناسته کوی په اشارے سره او کوی به اشاره دَ پاره دَ سجدے زیاته خکته دَ اشارے دَ رکوع نه او کهٔ سجده دَ اشارے ئے زیاته دَ رکوع نه اونهٔ کړه نو مونځ نهٔ صحیح کیږی او نهٔ به پورته کوی څهٔ څیز خپل مخ ته چه په هغے باندے سجده اوکړی نو کهٔ چرے دغه شان کار ئے اوکړو او سر ئے خکته کړو نو مونځ ئے اوشو او کهٔ سر ئے خکته نهٔ کړو نو مونځ اونهٔ شو او کهٔ قعده (ناسته) ورته ګرانه وه نو په ستونی ستغ سملاستل یا په اړخ باندے او ستونی ستغ ډیر ښهٔ دے یا به دَ سر لاندے څه کیږدی چه مخ ئے قبلے طرف ته راشی ، نهٔ اسمان طرف ته او ښائیګی اودرول دَ ځنګونانو کهٔ چرے طاقت ئے وو خو پښے به قبلے طرف ته نهٔ خوره وی او کهٔ بیا هم په اشاره تکلیف وو نو مونځ به ورستو کړی ددغه وخت نه ترهغے پورے چه بیمار دَ خبرو په مطلب باندے پوهیږی په هدایه کښی دے قول ته صحیح وئیلے شوے دی او صاحبِ هدایه یقین کړے دے په تجنیس کتاب کښی او په مزید کتاب کښی په دے خبره باندے کهٔ دَ بیمار دَ پنځو مونځونو نه دَ زیات طاقت رانغے نو قضا معاف ده. خو کله چه مریض دَ اشارے کولو نه هم عاجز شی زیات دَ پنځه مونځونو نه اګر کهٔ په مطلب دَ خبرو پوهیدو او دا قول صاحب دَ قاضی خان صحیح قرار ګرځولے دے او په ظهیریه کتاب کښی او دا ظاهر روایت دے او په دے باندے فتویٰ ده او په خلاصه کښی هم دا قول صحیح او مختار دے . په ینابیع کتاب او بدائع کښی او دغه شان قصد کړے دے الولوالجی او اشاره به په سترګو او په زړهٔ او په روځو نهٔ کوی او کهٔ په قیام باندے قادر شو او دَ رکوع او سجدے کولو نه عاجز شو نو مونځ به په ناسته کوی په اشاره ، او کهٔ مرض پرے راغے نو دَ طاقت مناسب به مونځ تمام کړی اګر کهٔ په اشاره وی په مشهور روایت کښی . او کهٔ مونځ ئے په ناسته کوو نو رکوع او سجده به

پوره کوی کهٔ جوړ شی نو بناء به کوی او کهٔ په اشاره اوکړی نو نهٔ صحیح کیږی او څوک کهٔ لیونے شی یا بے هوشه شی دَ وخت دَ پنځو مونځونو پورے نو قضاء به راوړی او کهٔ زیات وو نو بیا قضاء نشته دے .

توضیح : واذا تعذر ، یعنی کله چه په مریض باندے پوره اودریدل مشکل شی مثلاً خپے ئے ماتے دی . (پالج وغیره)

او خاف : مثلاً دَ هغه تجربه وی یا ورته مسلمان حاذق طبیب ښودلے وی یا دَ قرائنو نه دا خبره ظاهر وی .

کیف شآء : یعنی چه په کوم صورت کښې آسانی وی او تکلیف ورکوونکے نهٔ وی کیناستل بغیر دَ کراهت نه جائز دی په خلاف دَ امام زفرؒ هغه فرمائی چه لکه څنګه په تشهد کښې کینی نو هغه شان به کینی .

صلیٰ قاعدا: یعنی رکوع او سجده کول مشکل دی نو په ناسته دے مونځ ادا کړی او رکوع او سجده دے په اشاره سره ادا کړی او کهٔ چرے قیام او رکوع کولے شی ، سجده نهٔ شی کولے نو په داسے صورت کښې دے قیام او رکوع اوکړی او دَ سجدے دپاره دے لږ زیات خکته شی .

ولا یُرفَع : یعنی دا جائز نهٔ دی چه څه څیز پوره کړی او په هغے باندے سجده اوکړی البته کهٔ دَ سجدے دپاره ئے خپل سر لاندے کړو نو صحیح به شی مګر دَ کراهت سره څکه چه دَ طبرانی په روایت کښې دی چه رسول الله ﷺ ارشاد فرمائیلے دے چه کوم کس په سجده باندے قادر وی نو هغه دے سجده کوی او کهٔ په سجده باندے قادر نهٔ وو نو خپل مخ ته دے څه څیز نهٔ اوچتوی بلکه خپل سر دے خکته کوی .

وان تعسر : داسے کهٔ چرے ناسته مشکل شی نو په ملاسته باندے دے په اشاره سره مونځ ادا کړی ، ښی جانب په نسبت دَ کس جانب زیات اولیٰ دے .

وان تعذر : یعنی کوم مریض چه په اشاره سره هم مونځ نهٔ شی ادا کولے نو د هغه دپاره دوه صورتونه دی ، یو دا چه هغه په خبره باندے پوهیږی یا نهٔ ، بیا دا حالت دَ یو ے ورځے او دَ یو شپے نه زیات باقی وو یا ددے نه کم مثلاً دَ پنځو یا دَ څلورو مونځونو دَ وخته پورے . اوس دَ مسئلے څلور شکلونه شو چه ددے احکام لاندے ذکر کړے شوے دی .

(۱) دَ شپږو یا ددے نه دَ زیاتو مونځونو دَ وخت پورے ددهٔ دا حالت وو چه نهٔ اشاره کولے شی نهٔ په خبره باندے پوهیږی نو په دے باندے اجماع ده چه ددغه اوقاتو مونځونه دهٔ ته معاف دی .

(۲) دَ شپږو مونځونو نه دَ کم وخته پورے دے په اشاره باندے قادر نهٔ وو لیکن په خبره باندے پوهیدو نو په دے باندے اجماع ده چه دے به ددغه مونځونو قضاء راوړی .

(۳) دَ شپږو مونځونو دَ وخت پورے یا ددے نه زیات وخته پورے دا حالت وو چه دهٔ په اشاره سره مونځ نهٔ شو کولے مګر په خبره باندے پوهیدو .

(۴) دَ شپږو مونځونو نه کم یعنی دَ څلورو پنځو مونځونو دَ وخته پورے دا حالت وو چه په اشاره سره ئے هم نهٔ شو لوستلے او په خبره باندے هم نهٔ پوهیدو نو په دے دوو صورتونو کښی دَ علماؤ اختلاف دے . صاحبِ هدایه او څو نور مشائخ خو دا خبره اختیاره وی چه قضاء به کوی او دَ بزدوی صغیر او دَ نورو علماؤ دا مسلك دے چه قضاء لازم نهٔ ده .

مصنف چه دَ دریو متعلق د صاحبِ هدایه کوم قول بیان کړے دے هغه په متن کښی درج دے . طحطاویؒ فرمائی چه دَ صاحب هدایه کوم قول په تجنیس کښی دے دَ هغے اعتبار به وی ځکه چه هغه دَ هغے نه بعد کتاب دے .

مسئله : داسے مریض چه دَ هغه نه بے اختیاره دَ آه آواز اوځی په هغه باندے لازم دی چه په دے حالت کښی مونځ ادا کړی .

مسئله : کهٔ دَ یو کس ژبه یوه ورځ او یوه شپه بنده وی نو مجبوراً دَ ګونګا په شان مونځ ادا کړو ، او ددهٔ خُلهٔ بیا کهولاؤ شوه نو په دے باندے دَ مونځ واپس کول لازم نهٔ دی .

صلیٰ قاعدًا : یعنی اودریدل او دَ رکوع او دَ سجدے اشاره کولو نه دا افضل دی .

فصح : یعنی چه اودریږی او په رکوع او سجده باندے قادر شی نو په دے بناء باندے په درست نۀ وی په دے صورت کښی دَ قوی بناء په ضعیف پسے لازمیږی .

(فَصْلٌ فِي اِسقَاطِ الصَّلٰوةِ وَالصَّوم) اِذَامَاتَ المَرِيْضُ وَلَمْ يَقْدِرْعَلَى الصَّلٰوةِبِالاِيمَاءِ لايلزَمُهُ الايصاءُ بِهَاوَاِنْ قَلَّتْ وكذَاالصَّوْمُ اِن اَفْطَرَفِيْهِ المُسَافِرُ وَالمرِيْضُ وَمَاتَاقَبْلَ الْاِقَامَةِوَالصِّحَةِ وعليه الوَصِيَّةُبِمَاقَدَرَعَلَيْهِ وَبَقِيَ بِذِمَّتِهٖ فَيُخرِجُ عَنْهُ وَلِيُّهٗ مِن ثُلُث مَاتَرَكَ لِصَوْمِ كُلِّ يَوْمٍ وَلِصَلٰوةِ كُلِّ وَقْتٍ حَتّٰى الوِتْـرِنِصْفُ صَاعٍ من بُرٍّاَوْقِيْمَتَهٗ وَاِنْ لَمْ يُوْصِ وَتَبَرَّعَ عَنْهُ وَلِيُّهٗ جَازَوَلَايَصِحُّ اَنْ يَصُوْمَ وَلااَنْ يُصَلّـى عَنْـهُ وَاِنْ لَـمْ يَفِ مَـااَوْصٰـى بِهٖ عَمَّاعَلَيْهِ يَدْفَعُ ذٰلِكَ الْمِقْدَارَلِلْفَقِيْرِفَيَسْقُطُ عَنِ الْمَيِّتِ بِقَدَرِهٖ ثُمَّ يَهَبُهُ الْفَقِيْرُلِلْوَلِيِّ وَيَقْبِضُهٗ ثُمَّ يَدْفَعُهُ الْوَلِيُّ لِلْفَقِيْرِوَهٰكَذَاحَتّٰى يَسْقُطَ مَاكَانَ عَلَى الْمَيِّتِ مِنْ صَلٰـوةٍ وَصِيَامٍ وَيَجُوزُاِعْطَاءُ فِدْيَةِصَلَوَاتٍ لِوَاحِدٍجُمْلَةً بخلافِ كَفَّارَةِ الْيَمِيْنِ وَاللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰى اَعْلَمُ.

فصل : دَ مونځ او دَ روژے دَ اسقاط بیان ـ

کۀ یو مریض قریب الموت دے او په اشاره سره هم په مونځ باندے قادر نۀ وی نو نۀ دے لازم پـه دۀ باندے وصیت ددغه مونځونو ، اګر کۀ کم وی او دارنګ روژه ده او کۀ مسافر په سفر کښی روژے خوړلے وی یا مریض او مړشی مسافر دَ اقامت نه مخکښی او مریض دَ جوړیدو نه مخکښی نو په دۀ باندے وصیت شته دے کۀ قدرت ئے وو او دَ میت دَ وصیت دَ وضاحت نه پس به ولی ددۀ د مال دَ ثلث نه فدیه دَ روژو دَ هرے روژے او دَ هر مونځ تر وترو پورے اذا کوی . نیم صاع دَ غنمو (دوه سیره) یا قیمت دَ غنمو او کۀ وصیت ئے اونۀ کړو او ددۀ ولی احسان اوکړی دَ خپل مال نه ورکړی نو جائز دی او نۀ صحیح کیږی روژه او نۀ مونځ دَ فدیے په شکل کښی او کۀ نۀ پوره کیدو هغه مال چه وصیت ئے کړے وی دَ هغـه حق چه په دۀ باندے وی نو په دغه اندازه چا فقیر ته ، نو

سقوط به او شي دَ مرى نه په اندازه بيا به ئے فقير اوبخښي ولے ته ، او قبض به ئے کړي بيا به ئے ولي فقير ته واپس کړي او دغه شان به کوي تر هغه پورے چه سقوط او شي دَ هغه خيز چه په دغه مرى باندے وى دَ روژو او مونځونو نه . او جائز دى ورکول دَ فديے دَ مونځونو يو کس ته تو له په خلاف دَ کفارے دَ قسم نه او الله پاك ښهٔ پو هيږي .

توضيح :وعليه الوصية ، يعني يو کس بغير دَ څه عذر نه صرف دَ سُستئ په سبب سره روژه نهٔ نيولـه نو دَ هغه حکم هم دادے اميد دے چه الله تعالىٰ په خپل فضل او کرم سره ددهٔ فديه قبوله اوفرمائي . ددے نه علاوه دَ کفارے يا دَ بل کوم قسم واجب روژو متعلق هم دا حکم دے .

وان لم يوص : يعني کهٔ چرے وصيت ئے اونهٔ کړو يا څومره قدرے فديه چه واجب ده هغه دَ دريمے حصے دَ مال نه زياتي ده نو دَ هغه په وارثانو باندے فديه ادا کول لازم نهٔ دى ، البته کهٔ ادا ئے کړى نو دا به ددوى احسان وى .

بخلاف كفارة اليمين : يعني دَ قسم په کفاره کښې يو کس ته دَ يوے فديے دَ مقدار نه زيات نهٔ شي ورکولے .

بَاب قضَاء الفَوائِت

التَرتيبُ بَيْنَ الفَائِتَةِ وَالْوَقتِيَّةِ الْفَوَائِتِ مُسْتَحقٌ وَيَسْقُطُ بِاَحدِثَلاثَةِ اَشْيَآءَ ضِيْقُ الْوَقتِ الْمُسْتَحَبِّ فِي الاصَحِّ وَالنِّسْيَانُ واذ صَارَتِ الفَوَائِتُ سِتًّاغَيْرَالْوِترِفَاِنَّهُ لَايُعَدُّمُسْقِطًاوان لَزِمَ تَرتِيْبُهُ ولَمْ يَعُدِالتَّرْتِيْبُ بِعَوْدِهَااِلَى الْقِلَّةِ وَلَابِفَوتِ حَدِيثَةٍبَعْدَسِتٍّ قَدِيْمَةٍعَلَى الاصَحِّ فِيْهِمَا فَلَوْصَلَّى فَرْضًاذَاكِرًالَهَالَتَفَوَلَوْوِترًااَفْسَدَفَرْضَهُ فَسَادًامَوْقُوفًافَان خَرَجَ وقتُ الْخَامِسَةِمِمَّاصَلَّاهُ بَعْدَالمَتْرُوكَةِذَاكِرًالَهَاصَحَّتْ جَمِيْعُهَافَلَاتَبْطُلُ بِقَضَاءِ الْمَتْرُوكَةِبَعْدَهُ وَاِن قَضَى المَترُوكَةَ قَبْلَ

خُرُوجِ وقت الخامِسَةِ بَطَلَ وَصْفُ مَاصَلَّاهُ مُتَذَكِّرًا قَبْلَهَا وَصَارَ نَفْلاً وَاِذَا كَثُرَتِ الْفَوَائِتُ يَحْتَاجُ لِتَعْيِيْنِ كُلِّ صَلٰوةٍ فَاِنْ اَرَادَ تَسْهِيْلَ الْاَمْرِ عَلَيْهِ نَوَىٰ اَوَّلَ ظُهْرٍ عَلَيْهِ اَوْ اٰخِرَهُ وَكَذَا الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَيْنِ عَلٰى اَحَدِ تَصْحِيْحَيْنِ مُخْتَلِفَيْنِ وَيُعْذَرُ مَنْ اَسْلَمَ بِدَارِ الْحَرْبِ بِجَهْلِهِ الشَّرَائِعَ.

ترجمه :

ترتیب دَ قضاء مونځونو او دَ وختی مونځونو په مینځ کښی لازم دے او ترتیب ساقطیږی پـه یـو دَ دریـو اشیاؤ سره . اول مسـقط تنګوالے دَ وختِ مستحبه دے په صحیح قـول او نسیـان دے او کلـه چـه فـوائت شپږ شی بغیر دَ وترو نه ځکه چه دا وتر مسقط نهٔ حسابیږی اګر چه ترتیب ئے لازم دے او ترتیب نهٔ راواپس کیږی کله چه دغه مونځونه کم شی او نهٔ په فوت کیدو دَ نوی مونځونو پس دَ شپږو رومبو نه په صحیح قول سره پـه دواړو کښی . پس کهٔ فرض مونځ ئے اوکړو چه فوت شوے ورته یاد وو اګر کهٔ وتر وو نو دغه فرض فـاسـد شو موقافًا . کهٔ چرے وخت دَ پنځم مونځ اوتلو دَ هغے وخت مونځونـه چـه ئـے کـړے وی پس دَ متروکه مونځونو نه چه ورته یاد وی نو تول صحیح شو نو نهٔ بلطل کیږی په قضا دَ متروکه مونځونو سره پس له دے نه او کهٔ قضاء ئے اوکړه مخکښ دَ وتلو دَ وخت دَ پنځم مونځ نه نو باطل شو صفت دَ هغه مونځونو چه ورتـه یاد وی مـخـکـښی لـه هـغـے نه او دا نفل شو او کله چه فوت شوے مونځونه زیات شی نـو دے بـه محتاج وی دپاره دَ تعین دَ هر مونځ او کهٔ اراده ئے دَ خپل سهولت ساتی نـو بـه نیت اوکړی دَ اول مـاسـپـخـیـن یا دَ آخر ماسپخین او دا رنګ روژه ده دَ دوو رمضانونو بـنـاء پـه یـو دَ تـصحیحینو باندے او معذوره به ګڼړلے شی هغه څوک چه اسلام قبول کړی په دارِ حرب کښی په ناپوهئ دَ شرعی احکامو .

توضیح : الترتیب ، یعنی دَ شپږو مونځونو نه په کمو کښی ترتیب لازم دے .

ضیق الوقت المستحب: یعنی کۀ دَ قضاء او دَ وقتی مونځ په جمع کولو کښی گنجائش نۀ وو نو دَ اصح قول مطابق وقتی مونځ لره دے دَ هغے په وقتِ مستحبه کښی ادا کړی مثلًا دَ ماسپخین مونځ ئے نۀ شو کولے او دَ مازیگر هم وخت دومره تیر شوے وو چه کۀ اوس مخکښی دَ ماسپخین مونځ ادا کوی نو په نمر کښں به زیړ والے راشی او دَ مازیگر مونځ به غیر وقتِ مستحبه کښی راشی . نو په دے صورت کښی به ترتیب ساقطیږی .

واذا صارتِ الفوائت: یعنی څنګه چه دَ شپږو مونځونو په پریخودو باندے ترتیب ساقطیږی کۀ په دے کښی شپږم مونځ وتر وو نو ساقط به نۀ وی .

وان لزم: یعنی کۀ چرے وتر ترے قضا شوے وو نو دَ صبا دَ فرضو نه مخکښی دَ هغے ادا کول ضروری دی کۀ چرے دَ یاد او دَ وخت دَ گنجائش باوجود ئے هغه ادا نۀ کړل او دَ صبا مونځ ئے ادا کړو نو درست به نۀ وی .

فسد فرضه فسادًا موقوفًا: دَ عبارتِ موقوف مطلب دا ښودلے شی یعنی چه په قطعی طور باندے هغے ته فاسد اونۀ وئیلے شی بلکه دَ یو شکل په پیدا کیدو باندے به دَ هغے دَ فساد او دَ صحت حکم موقوف وی .

بَابُ اِدْرَاكِ الْفَرِيْضَةِ

اِذَا شَرَعَ فِي فَرْضٍ مُنْفَرِدًا فَاُقِيْمَتِ الْجَمَاعَةُ قَطَعَ وَاقْتَدٰى اِنْ لَمْ يَسْجُدْ لِمَا شَرَعَ فِيْهِ اَوْ سَجَدَ فِي غَيْرِ رُبَاعِيَّةٍ وَاِنْ سَجَدَ فِي رُبَاعِيَّةٍ ضَمَّ رَكْعَةً ثَانِيَةً وَسَلَّمَ لِتَصِيْرَ الرَّكْعَتَانِ لَهُ نَافِلَةً ثُمَّ اقْتَدٰى مُفْتَرِضًا وَاِنْ صَلّٰى ثَلَاثًا اَتَمَّهَا ثُمَّ اِقْتَدٰى مُتَنَفِّلًا اِلَّا فِي الْعَصْرِ وَاِنْ قَامَ لِثَالِثَةٍ فَاُقِيْمَتْ قَبْلَ سُجُوْدِهٖ قَطَعَ قَائِمًا بِتَسْلِيْمَةٍ فِي الاصح وَاِنْ كَانَ فِي سُنَّةِ الْجُمُعَةِ فَخَرَجَ الْخَطِيْبُ اَوْ فِي سُنَّتِ الظُّهْرِ فَاُقِيْمَتْ سَلَّمَ عَلٰى رَاْسِ رَكْعَتَيْنِ وَهُوَ الْاَوْجَهُ ثُمَّ قَضَى السُّنَّةَ بَعْدَ الْفَرْضِ وَمَنْ حَضَرَ وَالْاِمَامُ فِي صَلٰوةِ الْفَرْضِ اقْتَدٰى بِهٖ وَلَا يَشْتَغِلُ عَنْهُ بِالسُّنَّةِ اِلَّا فِي الْفَجْرِ اِنْ اَمِنَ فَوْتَهٗ وَاِنْ لَمْ يَاْمَنْ تَرَكَهَا وَلَمْ تُقْضَ سُنَّةُ الْفَجْرِ اِلَّا بِفَوْتِهَا مَعَ الْفَرْضِ وَقَضَى السُّنَّةَ الَّتِيْ قَبْلَ الظُّهْرِ فِي وَقْتِهٖ قَبْلَ شَفْعِهٖ وَلَمْ يُصَلِّ

الظُّهر جَمَاعَةً بِادْرَاكِ رَكْعَةٍ بَلْ اَدْرَكَ فَضْلَهَا وَاخْتُلِفَ فِي مُدْرِكِ الثَّلَاثِ وَيَتَطَوَّعُ قَبْلَ الْفَرْضِ اِنْ اَمِنَ فَوْتَ الْوَقْتِ وَاِلَّا فَلَا وَمَنْ اَدْرَكَ اِمَامَهُ رَاكِعًا فَكَبَّرَ وَوَقَفَ حَتّٰى رَفَعَ الْاِمَامُ رَاسَهُ لَمْ يُدْرِكِ الرَّكْعَةَ وَاِنْ رَكَعَ اِمَامَهُ بَعْدَ قِرَاءَةِ الْاِمَامِ مَا تَجُوْزُ بِهِ الصَّلٰوةُ فَادْرَكَهُ اِمَامُهُ فِيْهِ صَحَّ وَاِلَّا لَا وَكُرِهَ خُرُوْجُهُ مِنْ مَسْجِدٍ اُذِّنَ فِيْهِ حَتّٰى يُصَلِّيَ اِلَّا اِذَا كَانَ مُقِيْمَ جَمَاعَةٍ اُخْرٰى وَاِنْ خَرَجَ بَعْدَ صَلٰوتِهِ مُنْفَرِدًا لَا يُكْرَهُ اِلَّا اِذَا اُقِيْمَتِ الْجَمَاعَةُ قَبْلَ خُرُوْجِهِ فِي الظُّهْرِ وَالْعِشَاءِ فَيَقْتَدِيْ فِيْهِمَا مُتَنَفِّلًا وَلَا يُصَلِّيْ بَعْدَ صَلٰوةٍ مِثْلَهَا.

ترجمه :

کله چه یو سړے شروع اوکړی په فرض مونځ کښې یوا ځے نو دَ جماعت دَ مونځ دپاره اقامت اوشی نو مونځ دے قطع کړی او اقتداء دے امام پسے اوکړی کهٔ سجده ئے نهٔ وه کړے دَ هغه مونځ چه دهٔ شروع کړے وی یائے سجده وغیره دَ رباعی کړے وی او کهٔ سجده ئے په رباعی مونځ کښې کړے وی نو بیا دے ورسره دویم رکعت یو ځائے کړی او سلام دے اوګرځوی چه دوه رکعته نفل شی بیا دے امام پسے اقتداء دَ فرض مونځ اوکړی او کهٔ مونځ ئے درے رکعته کړے وو بیا دے پوره کړی او بیا دے اقتداء دَ نفل مونځ اوکړی مګر دَ مازیګر په مونځ کښې نهٔ . کهٔ منفرد دَ دریم رکعت قیام ته پاسیدو او اقامت اوشو مخکښې دَ سجدے کولو نه نو په ولاړه به سلام اوګرځوی دَ صحیح قول مطابق او کهٔ په جمعه کښې ئے په سنتو شروع کړے وی او خطیب رابهر شی او یائے دَ ماسپخین په سنتو شروع کړے وی او اقامت اوشو نو دَ غوره قول مطابق دے په دوو رکعتو پسے سلام اوګرځوی بیا دے سنت دَ فرضو نه پس پوره کړی او څوک چه جمات ته حاضر شی او امام په فرض مانځهٔ باندے وو اقتداء به امام پسے اوکړی او سنت به ترک کړی مګر دَ صبا په مونځ کښې سنت پوره کړی کهٔ چرے دَ صبا دَ فرضو نه امن وی ، او کهٔ نوی نو سنت به پریږدی ، او دَ سنتو قضاء به نهٔ راوړی مګر دا کهٔ دَ صبا فرض مونځ ترے هم قضاء شی او سنت به پوره کړی هغه چه مخکښې دَ ماسپخین نه وی مخکښې دَ ورستونی دوو رکعتونو نه او دَ یو رکعت په رالاندے کولو

دَ ماسپخین فرض په جمع ادا کول نهٔ حسابیږی بلکه ددے فضیلت ئے بیا موندهٔ او په مدرك دَ درے رکعته مونځ کښې اختلاف دے او نفل به کوی مخکښې دَ فرضو نه کهٔ چرے امن دَ فوت کیدو دَ وخت وو او کهٔ وخت فوت کیدو نو بیا دے نهٔ کوی او چاچه امام لره په حالت دَ رکوع کښې لاندے کړو او تکبیر ئے اوکړو اودریدو او امام سر اوچت کړو نو دهٔ دغه رکعت اونهٔ موندو او کهٔ رکوع ئے دَ امام نه مخکښې اوکړه پس دَ قراءت دَ امام نه هغه قراءت چه مونځ پرے جائز وی او دهٔ امام په رکوع کښې اوموندو نو صحیح شو او کهٔ دا شکل نهٔ وی نو بیا مونځ اونهٔ شو او دَ اذان کیدلو نه پس دَ جمات نه وتل مکروهه تحریمی دی چه ترڅو ئے دغه مونځونه نهٔ وی کړے مګر کهٔ دَ بل جمات مقیم یا منتظم وی . او کهٔ چرے ځان له مونځ اوکړی نو بیا دَ جمات نه تلل مکروهه نهٔ دی مګر دَ منفرد مصلی دپاره خروج دَ جمات نه مکروهه دی په وخت دَ ماسپخین او ماسخوتن کښې پس اقتداء به کوی په دواړو کښې دَ نفل مونځ او مونځ به نهٔ کوی پس دَ امام نه هم دَ هغے په شان .

توضیح : ادراك ، ددے لفظی معنیٰ ده موندل . دلته کښې ددے نه مراد دَ فرض مونځ موندل دی کهٔ چرے عبادت بغیر دَ کوم عذر نه مات کړی نو دا حرام دی خو شرط دادے چه قصدًا ئے مات کړی ، او کهٔ چرے دَ عبادت دَ تکمیل دپاره ئے مات کړی نو تکمیل به اوشی .

فی فرض : مصنفؒ دلته کښې فرض مطلقًا ذکر کړے دے خواه کهٔ فرض ادا وی او کهٔ قضاء وی دواړه برابر دی ، البته دَ فرض په قید لګولو سره نفل خارج شول .

فاقیمت الجماعة : یعنی امام تکبیر شروع کړو او کهٔ چرے درے رکعته ئے پوره کړے وو او څلورم رکعت ئے لوستلو او په دے وخت کښې جَمعه قائمه شوه نو اوس دهٔ لره پکار دی چه هم دغه مونځ پوره کړی دَ هغے ماتول جائز نهٔ دی . البته دَ ماسپخین او دَ

مسخوتن په مونځ کښې دَ امام سره په نیت دَ نفلو دوباره لوستلے شي .

ثم قضیٰ : دا مخکښې تیر شوے دي چه دَ تکبیر وئیلو مطلب دادے چه امام تکبیر تحریمه اووائي صرف تکبیر مراد نهٔ دے دلته کښ دا هم خیال ساتل پکار دي چه دَ خطیب د راتللو نه مراد دادے چه دَ جُمعے خطبه شروع شي چنانچه دَ جُمعے دَ اذان په وخت کښې کهٔ څوك سنت لولي نو په دے کښې څه حرج نشته دے .،

ومن حضر : یعنی چه یو کس جمات ته په داسے وخت کښې راورسیدو چه جمعه کیږي نو اول دے په جَمعه کښې شریك شي بیا دے ورستو سنت اوکړي البته دَ سحر په سنتو کښې جائز دي چه مخکښې سنت ادا کړي خو شرط دادے چه دهٔ ته اطمینان وي چه دَ سنت دَ ادا کولو نه بعد به دَ جمعے مونځ رالاندے کړي .

ولم تقض : په دے مسئله کښې دَ احنافو اختلاف دے چه کهٔ چرے دَ سحر سنت فوت شي نو هغه به دَ نمر دَ راختلو نه بعد ادا کوي یا نهٔ دَ امام اعظمؒ او دَ امام یوسفؒ په نزد باندے به دَ سحر سنت نهٔ ادا کوي . امام محمدؒ فرمائي کهٔ صرف دَ سنت پاتے شي نو بیا هم دَ نمر دَ راختلو نه بعد تر دَ زوال پورے دَ هغے قضاء راوړلے شي . دا خیال ساتل پکار دي چه قضاء مسنون ده یا نهٔ لهذا کهٔ چرے قضاء اوکړے شي نو په دے کښې دَ هیچا په نزد باندے قباحت نشته دے .

قبل شفعه : دَ مصنفؒ په نزد باندے هم دا بهتره ده مگر شیخ الاسلام په مبسوط کښې دے ته ترجیح ورکړے ده چه مخکښې به دوه رکعته ادا کولے شي ددے نه بعد دے څلور رکعته ادا کړے شي او ددے په تائید کښې ئے دَ حضرت عائشےؓ حدیث پیش کړے دي چه کله به رسول الله ﷺ دَ ماسپخین سنت مخکښې نهٔ شو لوستلے نو دَ دوو رکعتو نه بعد به ئے ادا فرمائیل .

فائده : دَ جمعے نه مخکښې دَ څلورو رکعتو سنتو هم دا حکم دے او په دے کښې هم دا دوه قوله دي . (مراقی الفلاح)

ولا یصلی الخ : یعني دا دَ یو حدیث ترجمه ده ددے څو معنی بیان کړے شوے دي

(۱) دوه رکعته په قراءت او دوه بغیر دَ قراءت نه دے اونۀ لوستلے شی . (۲) دَ ثواب په شوق کښی بار بار دے فرض نۀ شی ادا کولے (۳) بغیر دَ څه وجے نه دَ فساد وَهم شو نو مونځ دے نۀ شی واپس کولے . (۴) په دغه ځائے باندے دے دوباره ددغه مونځ جمعه نۀ شی کولے .

بَابُ سُجُوْدِ السَّهْوِ

يَجِبُ سَجْدَتَانِ بِتَشَهُّدٍ وَتَسْلِيمٍ لِتَرْكِ وَاجِبٍ سَهْوًا وَاِنْ تَكَرَّرَ وَاِنْ كَانَ تَرْكُهُ عَمَدًا اَثِمَ وَوَجَبَ اِعَادَةُ الصَّلٰوةِ لِجَبْرِ نَقْصِهَا وَلَا يَسْجُدُ فِي الْعَمَدِ لِلسَّهْوِ وَقِيْلَ اِلَّا فِي ثَلَاثٍ تَرْكُ الْقُعُوْدِ الْاَوَّلِ اَوْتَاخِيْرُهُ سَجْدَةً مِنَ الرَّكْعَةِ الْاُوْلٰى اِلٰى اٰخِرِ الصَّلٰوةِ وَتَفَكُّرُهُ عَمَدًا حَتّٰى شَغَلَهُ عَنْ رُكْنٍ وَيُسَنُّ الْاِتْيَانُ بِسُجُوْدِ السَّهْوِ بَعْدَ السَّلَامِ وَيَكْتَفِي بِتَسْلِيْمَةٍ وَاحِدَةٍ عَنْ يَمِيْنِهٖ فِي الْاَصَحِّ فَاِنْ سَجَدَ قَبْلَ السَّلَامِ كُرِهَ تَنْزِيْهًا وَيَسْقُطُ سُجُوْدُ السَّهْوِ بِطُلُوْعِ الشَّمْسِ بَعْدَ السَّلَامِ فِي الْفَجْرِ وَاِحْمِرَارِهَا فِي الْعَصْرِ وَبِوُجُوْدِ مَا يَمْنَعُ الْبِنَاءَ بَعْدَ السَّلَامِ وَيَلْزَمُ الْمَامُوْمَ بِسَهْوِ اِمَامِهٖ لَا بِسَهْوِهٖ وَيَسْجُدُ الْمَسْبُوْقُ مَعَ اِمَامِهٖ ثُمَّ يَقُوْمُ بِقَضَاءِ مَاسُبِقَ بِهٖ

ترجمه :

واجب دی دوه سجدے په ترك دَ واجبو تشهد او سلام سره سهوًا اگر کۀ تکرار وی او کۀ ترك ئے قصدًا وو نو گنهګار شو او دوباره مونځ کول واجب دی دَ جبیرے دَ نقصان دپاره او سجده به نۀ کوی ترك یا تکرار قصدًا کښې دَ پاره دَ سهوے او وئیلے شوے دی چه په دریو مسائلو کښې سجده سهوه ده ترك دَ اولے قعدے ، دَ اول رکعته سجده ورستو کول آخر مانځۀ پورے او په فکر کښې قصدًا دومره معطل کیدل چه دَ یو رکن په اندازه باندے وخت تیر شی او سجده سهو پس دَ سلام نه ادا کول ، او یو سلام کافی دے ښی طرف ته په صحیح قول . پس کۀ چرے سجده ئے اوکړه مخکښی دَ سلام نه مکروهه تنزیهی دی او ساقطیږی سجده سهوه په ختلو دَ نمر سره پس دَ سلام نه په مونځ دَ صبا کښې او دَ مازیګر په مونځ کښې دَ نمر سرخی چه شروع شی او دغه شان

ساقطیږی سهو لکه چه بناء ساقطیږی پس دَ سلام نه او لازمیږی په مقتدی باندے په سهو دَ امام سره خپله سهو ، او مسبق به سجده سهو دَ امام سره کوی بیا چه دَ مسبوق نه کوم رکعتونه پاتے شوے وی دَ امام سره به ځان پوره کړی اګر کۀ دَ مسبوق هیر وی

توضیح : تر اوسه پورے مصنفؒ دَ قضاء او دَ ادا مونځونو مسائل ذکر کول هر کله چه ددے امورو نه فارغ شو نو کۀ چرے ددے مونځونو په دوران کښی څه کمی پاتے شی نو دَ هغے دَ تکمیل صورت واضح فرمائی .

یجب : دَ سجدۀ سهو په واجب یا سنت کیدو کښی اختلاف دے اکثر مشائخ ئے واجب قرار ګرځوی ځکه چه په دے دَ نقصان تکمیل دے او ددے هم په مونځ کښی ادا کول ممکن دی په دے وجه سره واجب ده لکه څنګه چه دَ حج دَ نقائصو دَ پوره کولو دپاره په حج کښی دم دے لکه څنګه چه رسول الله ﷺ ددے عمل فرمائیلے دے او په دے باندے ئے مواظبت هم فرمائیلے دے . ددے نه معلومه شوه چه دَ واجب په ترک کولو باندے به سجده سهو لازمیږی او کۀ چرے عمدًا واجب ترک شوے وی نو په سجده سهو سره هغه نۀ پوره کیږی او صاحبِ قدوری دے ته سنت وئیلے دی . ددے نه علاوه سجده سهو وړومبنے تشهد ختموی په دے وجه سره چه ددے نه ورستو به دوباره تشهد لوستلے شی بیا ددے نه بعد باقی دُعا .

وان تکرر : یعنی یو واجب دوباره پاتے شو یا بل کوم واجب پاتے شو نو په دے صورت کښی هم یوه سجده سهو کافی ده جُدا جُدا دَ هر یو دپاره سجده سهو کول لازمی نۀ دی . مثلًا سورۀ فاتحه پاتے شی ، په رکوع او په سجده کښی تعدیل پاتے شی یا قعدۀ اولیٰ پاتے شی نو په دے صورت کښی یوه سجده سهو کافی ده.

او تاخیر : یعنی اول کوم تخصیص نۀ شته دَ هر رکعت هم دا حکم دے او دَ آخرے حصے تخصیص نۀ دے مطلب دادے چه دَ یو رکعت دویمه سجده ئے دَ دویم رکعت نه بعد

ادا کړه .

ویسن الاتیان : یعنی دَ سجده سهو نه وړاندے دَ سلام اړول مسنون دی او یو قول دا هم دے چه واجب دے مګر اول قول راجح دے .

فی الاصح : په هدایه کښی دی چه دواړو طرفو ته به سلام اړه وی او سجده سهو به کوی مګر صحیح او راجح هم دادی چه یو طرف ته به سلام اړه وی ځکه چه شیخ الاسلام خواهر زاده فرمائی چه دواړو طرف ته سلام اړول دَ خبرو اترو حکم لری :

ولو سَهَا المسبُوق فِیمَا یَقضِیهِ سَجَدَلَهُ اَیضًا لَا اللَّاحِقِ وَلَا یَاتِی الْاِمَامُ بِسُجُودِ السَّهُو فِی الْجُمُعَةِ وَالْعِیدَیْنِ وَمَنْ سَهَا عَنِ الْقُعُودِ الاَوَّلِ مِنَ الْفَرْضِ عَادَ اِلَیْهِ مَالَمْ یَسْتَوِ قَائِمًا فِی ظَاهِرِ الرِّوَایَةِ وَهُوَ الاَصَحُّ وَالْمُقْتَدِیُ کَالْمُتَنَفِّلِ یَعُوْدُ ولو استتم قَائِمًا فَاِنْ عَادَ وَهُوَ اِلَی الْقِیَامِ اَقْرَبُ سَجَدَ لِلسَّهْوِ وَاِنْ کَانَ اِلَی الْقُعُوْدِ اقرب لَاسُجُوْدَ عَلَیْهِ فِی الاصَحِّ وَاِن عَادَ بَعْدَ مَا اسْتَتَمَّ قَائِمًا اِخْتَلَفَ التَّصْحِیْحُ فِی فَسَادِ صَلٰوتِهِ وَاِنْ سَهَا عَنِ الْقُعُوْدِ الْاَخِیْرِ عَادَ مَالَمْ یَسْجُدْ وَسَجَدَ لِتَاخِیْرِهِ فرض الْقُعُوْدِ فَاِنْ سَجَدَ صَار فَرْضُهُ نَفْلاً وَضَمَّ سَادِسَةً اِنْ شَاءَ وَلَوْ فِی الْعَصْرِ وَرَابِعَةً فِی الْفَجْرِ وَلَا کَرَاهَةَ فِی الضَّمِّ فِیْهِمَا عَلَی

الصَّحِیْحِ وَلَا یَسْجُدُ لِلسَّهْوِ فِی الْاَصَحِّ وان قَعَدَ الاخیر ثُمَّ قَامَ عَادَ وَسَلَّمَ مِنْ غَیْرِ اِعَادَةِ التَّشَهُّدِ فَاِنْ سَجَدَ لَمْ یَبْطُلْ فَرْضُهُ وَضَمَّ اِلَیْهَا اُخْریٰ لِتَصِیْرَ الزَّائِدَتَانِ لَهُ نَافِلَةً وَسَجَدَ لِلسَّهْوِ وَلَوْ سَجَدَ لِلسَّهْوِ فِی شَفْعِ التَّطَوُّعِ لَم یَبنِ شَفْعًا اٰخَرَ عَلَیْهِ اَسْتِحْبَابًا فان بَنٰی اَعَادَ سُجُوْدَ السَّهْوِ فِی الْمُخْتَارِ وَلَوْ سَلَّمَ مَنْ عَلَیْهِ سَهْوٌ فَاقْتَدیٰ بِهٖ غَیْرُهٗ صَحَّ اِنْ سَجَدَ لِلسَّهْوِ وَاِلَّا فَلَا یَصِحُّ وَیَسْجُدُ لِلسَّهْوِ وَاِنْ سَلَّمَ عَامِدًا لِلْقَطْعِ مَالَمْ یَتَحَوَّلْ عَنِ الْقِبْلَةِ اَوْ یَتَکَلَّمْ وَلَو تَوَهَّمَ مُصَلٍّ رُبَاعِیَةٍ اَوْ ثَلَاثِیَةٍ اَنَّهُ اَتَمَّهَا فَسَلَّمَ ثُمَّ عَلِمَ اَنَّهُ صَلّٰی رَکْعَتَیْنِ اَتَمَّهَا وَسَجَدَ لِلسَّهْوِ وَاِنْ طَالَ تَفَکُّرُهٗ وَلَمْ یُسَلِّمْ حَتّٰی اسْتَیْقَنَ اِنْ کَانَ قَدْرَ اَدَاءِ رُکْنٍ وَجَبَ عَلَیْهِ سُجُوْدُ السَّهْوِ وَاِلَّا لَا .

او کۀ مافات رکعتونو پورے سجده لازمه شی نو سجده به کوی هم دا سے ، نۀ لاحق او

راتلۀ به نۀ کوی امام په سجده سهو ے
سره په جمعه یا اخترونو کښې او دَ چاچه اوله قعده هیره شی په فرض مونځ کښې راتله به کوی واپس تـر څو چه اولاړ نۀ وی په ظاهر روایت سره او دا خبره صحیح ده او مقتدی په شان دَ متنفل دے واپسی به کوی اولے قعدے ته اګر کۀ قیام ته نزدے وو پس کۀ چرے واپس شو او دے قیام ته نزدے وو سجده سهو به کوی او قعدے ته نزدے وو نو سجده پرے نشته دے په صحیح قول سره. او کۀ اعاده ئے پس دَ نزدیکت نه قیام ته اوکړه نو په دے کښې اختلاف شوے دے خو صحیح داده چه مونځ ئے فاسد شو او کۀ سهو شو دَ آخرے قعدے نه واپسی به کوی ترڅو چه سجده ئے نۀ وی کړے او سجده سهو به کوی لـه وجهے دَ تـاخیـر ه چه قعده آخره فرض ده کۀ سجده ئے اوکړه نو فرض ددۀ نفل اوګرځیدل او شپږم رکعت به ورسره یو ځائے کړی کۀ خوښه ئے وی اګر کۀ په مازیګر کښې وی او دَ صبا پـه مانځۀ کښې دے څلور رکعته اوکړی او کراهت په ضم کښې په دواړو کښې نشته دے په صحیح قول سره او سجده سهو به نۀ کوی په صحیح قول کښې او کۀ آخره قعده ئے اوکړه او اودریدو اعاده به کوی او سلام به اوګرځوی بغیر دَ اعادے دَ تشهد نه پـس کـۀ سجـده ئـے اوکړه نـو فـرض ئـے نۀ باطلیږی او بل رکعت به ورسره یو ځائے کړی چه دواړه زیـاتـی رکـعتونه نفل اوګرځی او سجده سهو به اوکړی . او کۀ سجده سهو ئے اوکړه په دوه رکعته نفلو کښې نو بنا به دَ نورو دوو رکعتنو نۀ کوی استحبابًا . پس کۀ بناء ئے اوکړه نو اعاده به دَ سجدۀ سهوے اوکړی په غوره قول سره . او کۀ سلام اوګرځوو هغه چاچه په هغه باندے سهو وه پس بل کس دے ورپسے اقتداء اوکړی ، نو صحیح شوه کۀ سجده سهو ئے اوکړه ، او کۀ سجده سهوه ئے اونۀ کړه نو مونځ اونۀ شو او سهو به کوی کۀ قصداً ئے سلام اوګرځوو دَ قطع په نیت ترڅو چه ئے مخ دَ قبلے نه نۀ وی ګرځولے او یائے خبرے نۀ وی کړے او کۀ مصلی وهم اوکړی دَ څلورو یا دَ دریو رکعتو چه ما مونځ تمام کړے دے بیا سلام اوګرځوی او بیا ورته

معلومه شی چه ما دوه رکعته کړے دی نو پوره دے کړی او سهو دے اوکړی او کهٔ په فکر کښې مشغول وو او سلام ئے اونهٔ ګرځوو
ترڅو چه یقین ئے نهٔ وو کهٔ فکر ئے په اندازه دَ یو رکن وو نو سهوه پرے واجب شوه او کهٔ په اندازه دَ رکن نهٔ وی نو سجده نهٔ لازمیږی .

توضیح : اللاحق ، لاحق هغه سړے دے چه دهٔ دَ مونځ ابتدائی حصه دَ امام سره ادا کړے ده ددے نه بعد دَ امام مونځ ختم شو مګر ددهٔ مونځ باقی پاتے شو ، مثلاً په مونځ کښې ددهٔ اودس مات شوے وو او دهٔ دَ شرائطو مطابق اودس اوکړو او دَ امام سره شامل شو یا اودهٔ شو او یو رکعت تیر شو په دومره وخت کښې چه ددهٔ نه څومره مونځ شوے دے هغه به دَ امام نه بعد ادا کوی کهٔ چرے په دغه رکعتونو کښې څه سهو اوشی نو په دهٔ باندے سهو نشته دے ځکه چه دے په دے باقی مانده مونځ کښې مقتدی ګڼړلے شی ، لیکن کهٔ مقیم په مسافر پسے اقتداء کړے وه اوس هغه دَ امام دَ فارغ کیدو نه بعد به دوه رکعته ادا کوی نو کهٔ چرے ددهٔ نه په دے کښې څه سهو اوشوه نو صحیح مذهب دادے چه دے به سجده سهو کوی باوجود ددے نه چه په دهٔ باندے دَ لاحق تعریف صادقیږی ..

ولا یاتی الامام : مصنفؒ ددے قائل دے چه په عیدین او جُمعه کښې سجده سهو نشته دے مګر حضراتِ مشائخ او متقدمین په دے کښې دَ سجده سهو قائل دی ، البته متاخرین دَ عدم جواز قائل خو نهٔ دی بلکه دَ اولویت قائل دی چه په موجوده زمانه کښې ئے ترك اولیٰ دے ځکه چه په دے سره دَ فتنے خطره ده چه چرته کښې خلق په فتنه کښې مبتلا نهٔ شی . شامی او نورو علماؤ په دے باندے تصریح کړے ده او لیکلے ئے دی کهٔ چرے مجمع کثیره وه نو دا دے ترك کړے شی او کهٔ نهٔ وه کثیره نو بیا دے اوکړے شی او په قلیل مجمع کښې اولیٰ دی چه سجده سهو اوکړے شی .

ومن سها عن القعود الاول : کهٔ چرے دَ نفلو نیت دَ دوو رکعتو وو ، او کهٔ دَ څلورو

رکعتو نیت ئے کړے وو نو په تارتار خانیه کښې دی چه نۀ دے کینی بلکه په آخر کښ به سجده سهو اوکړی .

وهو الاصح : صاحبِ قدوری او صاحبِ هدایه وغیره دا اختیار کړے دی او کۀ چرے قیام ته قریب وو نو قعدے طرف ته دے نۀ واپس کیږی بلکه یام دے اوکړی او بیا ددے نه بعد سجده سهو اوکړی چه ترکِ واجب لازم شو او په اولنی صورت کښې سجده سهو اوکړی یا نۀ په دے کښې دَ علماو اختلاف دے بعض خو ددے قول قائل دی چه سجده سهو به کولے شی او دَ بعض په نزد باندے نۀ مګر صحیح دادی چه نۀ دے کوی .

فائده : کۀ چرے نصفِ اول برابر نۀ شو نو اوس دے اقرب الی القعده دے او کۀ برابر شوے وو نو دے ته به اقرب الی القیام وئیلے شی .

فان سجد : یعنی په پنځم رکعت کښې ناست نۀ وو تردے پورے چه ددے سجده ئے اوکړه نو فرض به فرض نۀ پاتے کیږی دا تمام رکعتونه نفل شو او اوس کۀ چرے غواړی نو یو رکعت دے بل ورسره اوکړی چه شپږ رکعته نفل شی .

وسلم من غیر اعادة التشهد : یعنی کۀ چرے دَ ناستے نه بعد التحیات اونۀ وائی او اودریږی نو بیا هم مونځ اوشو ، او کۀ په ولاړه ولاړه ئے سلام اوګرځوو نو اګر چه خلافِ سنت دی مګر مونځ به اوشی .

وان سجد : ددے مسئلے صورت دادے چه امام سلام واړولو مګر سجده سهو کومه چه واجب وه هغه ئے اونۀ کړه اوس چا دَده اقتداء اوکړه او مقتدی په سجده سهو کښې دَ امام اتباع اوکړه نو دا اقتداء به جائز وی .

(فَصلٌ فِي الشّكِ) تَبْطُلُ الصَّلٰوةُ بِالشَّكِّ فِی عَدَدِ رَكَعَاتِهَا اِذَا كَانَ قَبْلَ اِكْمَالِهَا وَهُوَ اَوَّلَ مَاعَرَضَ لَهُ مِنَ الشَّكِّ اَوْكَانَ الشَّكُّ غَيْرَ عَادَةٍ لَهُ فَلَوْ شَكَّ بَعْدَ سَلَامِهٖ يَغْلِبُ لَهُ ظَنٌّ اَخَذَ بِالْاَقَلِّ وَقَعَدَ بَعْدَ كُلِّ رَكْعَةٍ ظَنَّهَا اٰخِرَ صَلٰوتِهٖ .

فصل په بیان دَ شك کښې . باطل دے مونځ په شك سره په شمیر دَ رکوتونو کښې کله چه وی مخکښې دَ کامل کیدو نه او دَ مونځ گزار اول ځل وی شك پیدا کیدل . یا نۀ وی شك دَ مصلی عادت بس کۀ دَ چا پس دَ سلام نه شك پیدا شو نو دا معتبر نۀ دے ترڅو چه یقین نۀ وی په ترك سره او کۀ شك زیات شو ، عمل به کوی په غالب گمان کۀ گمان ئے غالب نۀ وو عمل به لږ کوی او پس دَ هر رکعت نه به قعده په دے گمان اوکړی چه دا آخر دَ مونځ دے .

توضیح : اذا کان ، یعنی دَ مونځ نه بعد یا په قعدۀ اخیر کښې دَ تشهد نه بعد شك شو نو مونځ به باطل نۀ وی . .

غیر عادة : یعنی شك ددۀ عادت نۀ وو دا قول شمس الائمه سرخسیؒ هم اختیار کړے دے او بعض علماء ارشاد فرمائی چه دَ بالغ کیدو نه بعد کله هم ورته شك نۀ وو راغلے دا اول ځل دے او هم دا قول دَ اکثرو مشائخو دے او کۀ چرے یو عادل کس دۀ ته دَ مونځ نه بعد خبر ورکړو مثلًا دَ ماسپخین یا دَ مازیگر مونځ دے چه تا درے رکعته اوکړل نو احتیاطًا دۀ لره اعاده کول پکار دی .

آخر صلوته : یعنی یو کس دَ ماسپخین مونځ کولو دۀ ته شك راغے چه یو رکعت مے اوکړو یا دوه نو په دے صورت کښې کۀ چرے ظن غالب نۀ وی نو دا به یو شمیرلے شی او په دے کښې دے قعده هم اوکړے شی ځکه چه ممکنه ده کۀ دوه رکعته شوے وی ، ددے نه بعد دے بیا صرف یو رکعت اوکړی او قعده دے اوکړی او بیا دے یو رکعت اوکړی او بیا دے قعده اوکړی نو په دے صورت کښې څلور قعدے شوے نو په دے کښې خو به دریمه او څلورمه قعده فرض وی او دویمه او اوله قعده واجب . (والله اعلم بالصواب)

بَابُ سُجُوْدِالتِّلاوَة

سَبَبُهُ التِّلَاوَةُ عَلَى التَّالِيْ وَالسَّامِعِ فِي الصَّحِيْحِ وَهُوَ وَاجِبٌ عَلَى التَّرَاخِيْ إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي الصَّلٰوةِ وَكُرِهَ تَاخِيْرُهُ تَنْزِيْهًا وَيَجِبُ عَلَى مَنْ تَلَا آيَةً وَلَوْ بِالْفَارِسِيَّةِ وَقِرَاءَةُ حَرْفِ السَّجْدَةِ مَعَ كَلِمَةٍ قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ مِنْ آيَتِهَا كَالْآيَةِ فِي الصَّحِيْحِ وَآيَاتُهَا أَرْبَعَ عَشَرَةَ آيَةً فِي الْأَعْرَافِ وَالرَّعْدِ وَالنَّحْلِ وَالْإِسْرَاءِ وَمَرْيَمَ وَأُوْلَى الْحَجِّ وَالْفُرْقَانِ وَالنَّمْلِ وَالسَّجْدَةِ وَصٓ وَحٰمٓ السَّجْدَةِ وَالنَّجْمِ وَانْشَقَّتْ وَاقْرَاْ وَيَجِبُ السُّجُوْدُ عَلَى مَنْ سَمِعَ وَإِنْ لَمْ يَقْصِدِ السَّمَاعَ إِلَّا الْحَائِضَ وَالنُّفَسَاءَ وَالْإِمَامَ وَالْمُقْتَدِيَ بِهِ وَلَوْ سَمِعُوْهَا مِنْ غَيْرِهِ سَجَدُوْا بَعْدَ الصَّلٰوةِ وَلَوْ سَجَدُوْا فِيْهَا لَمْ تُجْزِهِمْ وَلَمْ تَفْسُدْ صَلٰوتُهُمْ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَيَجِبُ بِسَمَاعِ الْفَارِسِيَّةِ إِنْ فَهِمَهَا عَلَى الْمُعْتَمَدِ وَاخْتَلَفَ التَّصْحِيْحُ فِي وُجُوْبِهَا بِالسَّمَاعِ مِنْ مَجْنُوْنٍ أَوْ نَائِمٍ وَلَا تَجِبُ بِسَمَاعِهَا مِنَ الطَّيْرِ وَالصَّدَىٰ وَتُؤَدّٰى بِرُكُوْعٍ أَوْ سُجُوْدٍ فِي الصَّلٰوةِ غَيْرِ رُكُوْعِ الصَّلٰوةِ وَسُجُوْدِهَا وَيُجْزِئُ عَنْهَا رُكُوْعُ الصَّلٰوةِ إِنْ نَوَاهَا وَسُجُوْدُهَا وَإِنْ لَمْ يَنْوِهَا إِذَا لَمْ يَنْقَطِعْ فَوْرُ التِّلَاوَةِ بِأَكْثَرَ مِنْ آيَتَيْنِ وَلَوْ سَمِعَ مِنْ إِمَامٍ فَلَمْ يَأْتَمَّ بِهِ أَوِ ائْتَمَّ فِي رَكْعَةٍ أُخْرَىٰ سَجَدَ خَارِجَ الصَّلٰوةِ فِي الْأَظْهَرِ وَإِنِ ائْتَمَّ قَبْلَ سُجُوْدِ إِمَامِهِ لَهَا سَجَدَ مَعَهُ فَإِنِ اقْتَدَىٰ بِهِ بَعْدَ سُجُوْدِهَا فِي رَكْعَتِهَا صَارَ مُدْرِكًا لَهَا حُكْمًا فَلَا يَسْجُدُهَا أَصْلًا وَلَمْ تُقْضَ الصَّلٰوتِيَّةُ خَارِجَهَا

ترجمه :

دَ سجدے دَ تلاوت دَ وجوب سبب دَ تلاوت کوونکی دَ آیت دَ سجدے تلاوت دے سجده په تلاوت کوونکی او اوریدونکی دواړو واجب ده دَ صحیح قول مطابق کهٔ چرے په مانځهٔ کښی نهٔ وو او مکروهه تنزیهی دے تاخیر کول او واجب ده سجده په هغه چاچه آیت دَ سجدے اولولی اگر کهٔ په فارسیٔ ژبه کښی وی او لوستل دَ حرف دَ سجدے سره دَ کلمے نه مخکښی یا ورستو آیت نه یوه کلمه نو حکم دَ پوره آیت دے په صحیح قول سره او آیتونه دَ سجدے څورلس آیتونه دی په سورة اعراف او رعد کښی او په سورهٔ نحل او اسریٰ کښی او مریم کښی او اول په حج کښی او په سورهٔ فرقان کښی او سورهٔ نمل کښی او سجده کښی او صٓ او حٰمٓ السجده کښی او نجم او انشقت کښی او اقراء او واجب ده سجده په هغه چاچه واوری اگر کهٔ قصد ئے دَ اوریدو نهٔ وی

مگر حائضه او نفاسه او امام او مقتدی کهٔ دَ بل چا نه آیت دَ سجدے واوری نو سجده به اوکړی پس دَ مانځه نه او کهٔ سجده ئے په مانځه کښې اوکړه نو دا نهٔ روا کیږی او مونځ پرے نهٔ فاسدیږی په ظاهر روایت کښې او واجب ده سجده په آوریدو دَ فارسیٔ ژبے سره کهٔ پو هیدو پرے ، په معتمد قول سره او ختلاف دے په تصحیح دُ وجوب کښې په آوریدو دَ لیونی نه یا دَ اودهٔ نه او نهٔ واجبیږی په آوریدو دَ سجدے دَ مارغهٔ نه او کهٔ دَ غریا دَ کمر په آواز ئے واوری نو هم نهٔ واجبیږی او دا ادا کیږی دَ مانځه دَ رکوع او سجدے په صورت کښې بغیر دَ رکوع دَ مانځه نه او دَ سجدے ددے نه او جائز ده ددے نه رکوع دَ مانځه کهٔ نیت ئے کړے وی او سجده اګر کهٔ نیت ئے نهٔ وی کړے خو کله چه منقطع نهٔ شی جوش دَ تلاوت زیات دَ دوو آیتونو نه کهٔ واوری دَامام نه او اقتداء وریسے اونهٔ کړی یا وریسے اقتداء په بل رکعت کښې اوکړی نو سجده به کوی بهر دَ مانځه نه دَ ظاهر روایت مطابق او کهٔ سامع اقتداء مخکښې دَ سجدے نه اوکړه نو سجده به ورسره اوکړی . پس کهٔ چرے اقتداء ئے اوکړه پس دَ سجدے نه په رکعت کښې نو دے مدرك شو پس سجده به نهٔ کوی هرګز او سجده چه په مانځه کښې تلاوت شی نو قضاء به ئے نهٔ راوړی خارج دَ مانځه نه

توضیح : سببه ، یعنی دَ سجدهٔ تلاوت دَ واجب کیدو سبب په تلاوت کوونکی باندے بالاتفاق واجب کیږی ، ددے نه علاوه دَ اوریدونکی په باره کښې صحیح مذهب هم دادے چه په ده باندے هم واجب ده ، لهذا کهٔ چرے تلاوت کوونکے کونړ وو نو په هغه باندے سجده تلاوت واجب ده اګر چه دے ئے په خپله باندے نهٔ اوری ، کهٔ یو کس په دے مجلس کښې وو او اوریدلے ئے نهٔ وی نو په دهٔ باندے سجدهٔ تلاوت واجب نهٔ ده .

علی التراخی : یعنی سجده تلاوت مؤخر کول ، یعنی ورستو ادا کول جائز دی مګر خلاف اولیٰ دی او دَ امام یوسفؒ په نزد باندے فوری واجبیږی ، ددے نه علاوه دَ امام اعظمؒ نه

هم بو قول داسے منقول دے .

ویجب : یعنی دَ اوردو ، انگریزئ غرض دا چه دَ هرے ژبے دا حکم دے ځکه چه دَ فارسئ نه هر هغه ژبه مراد ده چه عربی نهٔ وی .

اذا لم ینقطع : یعنی دا حکم هله دے چه رکوع ئے فورًا کړے وی او دَ فورًا مطلب دا دے چه دَ دوو آیتونو فصل نهٔ وی راغلے .

ولو سمع : مختصر دادی چه په مونځ کښې دَ آیتِ سجده په تلاوت کولو سره سجده واجبیږی ددے دپاره اولیٰ او مسنون شکل خو دادے چه یوه مستقل سجده دے اوکړی او کهٔ دَ سجدے په ځائے باندے یوه زیاتی رکوع اوکړی نو بیا به هم ادا شی ، ددے نه علاوه کهٔ زیاتی سجده یا رکوع ئے اونهٔ کړه او دَ مونځ په رکوع یا په سجده کښې ئے دَ سجدۀ تلاوت نیت اوکړو نو دا صحیح دی مګر ددے دپاره شرط دادے چه دَ سجدے نه بعد ئے دَ دوو آیتونو نه زیات نهٔ وی لوستلے . اویو صورت دادے چه سجدۀ تلاوت په مونځ کښې دَ لوستلو په وجه سره واجب شوے وه اوس دے دَ مونځ نه بهر ادا کړی او کهٔ چرے ادا ئے نهٔ کړه او قصدًا ئے پریخوده نو گنهګار ضرور دے لهذا توبه کول پکار دی . والله اعلم

وَلَو تَلا خَارِجَ الصَّلٰوةِ فَسَجَدَ ثُمَّ اَعَادَ فِيهَا سَجَدَ اُخرٰى وَاِنْ لَمْ يَسْجُد اَوَّلًا كَفَتْهُ وَاحِدَةٌ فِى ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ كَمَنْ كَرَّرَهَا فِى مَجْلِسٍ وَاحِدٍ لَا مَجْلِسَيْنِ وَيَتَبَدَّلُ الْمَجْلِسُ بِالْاِنْتِقَالِ مِنْهُ وَلَوْ مُسَدِيًّا اِلٰى غُصْنٍ وَبِالْاِنْتِقَالِ مِنْ غُصْنٍ اِلٰى غُصْنٍ وَعَوْمٍ فِى نَهْرٍ اَوْحَوْضٍ كَبِيرٍ فِى الْاَصَحِّ وَلَا يَتَبَدَّلُ بِزَوَايَا الْبَيْتِ وَالْمَسْجِدِ وَلَوْ كَبِيرًا وَلَا بِسَيْرِ سَفِينَةٍ وَلَا بِرَكْعَةٍ وَبِرَكْعَتَيْنِ وَشُرْبَةٍ وَاَكْلِ لُقْمَتَيْنِ وَمَشْىِ خُطْوَتَيْنِ وَلَا بِاتِّكَاءٍ وَقُعُوْدٍ وَقِيَامٍ وَرُكُوْبٍ وَنُزُوْلٍ فِى مَحَلِّ تِلَاوَتِهٖ وَلَا بِسَيْرِ دَابَّتِهٖ مُصَلِّيًا وَيَتَكَرَّرُ الْوُجُوْبُ عَلَى السَّامِعِ بِتَبْدِيْلِ مَجْلِسِهٖ وَقَدِ اتَّحَدَ مَجْلِسُ التَّالِى لَا بِعَكْسِهٖ عَلَى الْاَصَحِّ وَكُرِهَ اَنْ يَقْرَاءَ سُوْرَةً وَيَدَعَ السَّجْدَةَ لَا عَكْسُهٗ وَنَدَبَ ضَمُّ اٰيَةٍ اَوْ اَكْثَرَ اِلَيْهَا وَنَدَبَ اِخْفَاءُ هَا مِنْ غَيْرِ مُتَاهِّبٍ لَهَا وَنَدَبَ الْقِيَامُ ثُمَّ السُّجُوْدُ لَهَا وَلَا يَرْفَعُ السَّامِعُ رَاْسَهٗ مِنْهَا قَبْلَ تَالِيْهَا وَلَا يُؤْمَرُ التَّالِى بِالتَّقَدُّمِ وَلَا السَّامِعُوْنَ بِالْاِصْطِفَافِ فَيَسْجُدُوْنَ كَيْفَ كَانُوْا وَشُرِطَ لِصِحَّتِهَا شَرَائِطُ الصَّلٰوةِ اِلَّا التَّحْرِيْمَةَ وَكَيْفِيَّتُهَا اَنْ

يَسْجُدُ سَجْدَةً وَاحِدَةً بَيْنَ تَكْبِيرَتَيْنِ هُمَا سُنَّتَانِ بِلَا رَفْعِ يَدٍ وَلَا تَشَهُّدٍ وَلَا تَسْلِيمٍ.

او کۀ تلاوت ئے کړه خارج دَ مانځه نه پس سجده ئے اوکړه ، بیا ئے اعاده اوکړه په دے کښی نو بله سجده به کوی او که چرے سجده ئے اونۀ کړه اوله سجده کافی ده په ظاهر روایت کښی ، په شان دَ هغه چاچه مکرر کړی په یو مجلس کښی نۀ په دوو مجلسو کښی او بدلیږی مجلس په انتقال سره هغه ځائے ته اګر کۀ دَ تنستے دپاره وی او په انتقال سره دَ یو تنستے نه بلے تنستے ته او دَ یو ښاخ نه بل ښاخ ته په نهر کښی یا په حوضِ کبیر کښی په صحیح قول سره او نۀ بدلیږی په ګوټونو دَ کور او دَ جمات کښی اګر کۀ لوی وی او نۀ په تلو دَ شتیٔ او نۀ په یو رکعته یا په دوه رکعته . او نۀ په څښلو دَ یو ګوټ یا په خوړلو دَ یو دوو نمړو او نۀ په دوه قدمه تلو سره او نۀ په تکیه او ناسته سره اوقیام دَ سوریدو او کوزیدو په ځائے دَ تلات کښ او نۀ په تلو دَ څاروی په داسے حال کښی چه دے مونځګذار وی او دوباره کیږی وجوب په سامع په تبدیل دَ مجلس دَ هغه ، چه یو وی مجلس دَ تلاوت کوونکی نو بله سجده به کوی . نۀ په عکس له دے نه په صحیح روایت سره او مکروهه دی لوستل دَ یو سورت او پریخودل دَ آیت دَ سجدے نۀ عکس له دے نه او مستحب دی پیوسته کول دَ یو آیت یا دَ زیاتو یو ځائے کول او مستحب ده اخفاء او پټ لوستل دَ ہے اودسیٔ دَ وجے نه او مستحب دے قیام بیا سجده او نۀ به پورته کوی سر آوریدونکے له دے نه مخکښ له تلاوت کوونکی نه او نۀ به امر کولے شی لوستونکی ته په وړاندے کولو او نۀ اوریدونکی ته په صفونو جوړولو پس سجده به کوی څه رنګ چه وی او شرط کړے شوے دی ددے دَ صحت دپاره شرطونه دَ مانځه . مګر تکبیر تحریمه او کیفیت ددے دادے چه سجده به اوکړی یوه په مینځ دَ دواړو تکبیرونو کښی او دا سنت دی بے دَ پورته کولو دَ لاسونو نه او بغیر دَ تشهد نه او بے دَ سلام نه .

توضیح : ولو تلا ، په دے کښې دوه صورتونه دی یو دا چه سجدهٔ تلاوت ئے دَ مونځ نه بهر اوکړو او بیا هم دغه آیت دَ سجدے ئے په مونځ کښې تلاوت کړو . دویم صورت ئے دادے چه مثلاً هم یو آیت ئے په مونځ کښې تلاوت کړو او بیا ئے بهر هم دغه آیت تلاوت کړو نو په دے صورت کښې یوه سجده کافی ده ، په دویم صورت کښې دَ بعض علمائے احناف قول دادے چه صرف یوه سجده به کافی وی ، لکه څنګه چه دَ هغه چا دپاره یوه سجده کافی کیږی چا چه په یوه ناسته بار بار آیت دَ سجدے تلاوت کړے وی ، حاصل دادے چه خواه کهٔ په اول کښې سجده کوی یا په مینځ کښې یا په آخر کښې ، یعنی کهٔ پنځه ځله ئے آیت دَ سجدے تلاوت کړو نو برابره خبره ده کهٔ دَ اول ځل تلاوت کولو نه بعد سجده کوی یا دَ دویم ځل یا په آخر کښې ، په هر صورت کښې هم یوه سجده کافی ده او کهٔ چرے په یو مجلس کښې دَ حضور ﷺ نوم بار بار راځی نو اګر چه دَ سجدهٔ تلاوت په شان یو ځل درود شریف وئیل کافی دی مګر مستحب دادی چه هر ځل جُدا جُدا درود شریف لولی والله اعلم .

منه الخ : مثلاً ددے مجلس نه درے قدمه لاړو کهٔ څنګل وی یا لاره ، نو مجلس به بدلیږی .

ولا یتبدل : یعنی کهٔ په کشتئ کښې ناست وی او تلاوت کوی او کشتئ روانه وی نو دا به یو مجلس ګنړلے شی او هم دا حکم دَ ریل ګاډی هم دے .

ولا برکعة : دغه رنګ مجلس نهٔ بدلیږی دَ یو رکعت یا دَ دوو رکعتو په کولو سره یا په خوراك څښاك سره او په کیناستو پاسیدو سره . ددے نه علاوه دَ مکان په باره کښې خو تیر شوے دی چه پوره کمره به یو مجلس قرار ګرځولے شی . دَ میدان حکم دادے چه دَ دوو قدمونو په تللو سره به مجلس نهٔ بدلیږی بلکه په دریو قدمو یا ددے نه په زیاتو سره به بدلیږی . والله اعلم

ولا بعکسه : په عکس صورت کښې دادی چه سامع په خپل ځائے باندے ولاړ وی ، او تلاوت کوونکے ګرځی راګرځی نو په دے صورت کښې به په سامع باندے صرف یوه سجده واجب وی .

او شرط : یعنی کهٔ چرے د څه شرط د مفقود کیدو په باعث سره په دغه وخت کښی سجده اونهٔ کړے شی نو مستحب دی چه دا اولولی :" سمعنا واطعنا غفرانك ربنا والیك المصیر " او کله چه موقع وی نو سجده دے اوکړی . والله اعلم

فائده : دَ سجدهٔ تلاوت مستحب طریقه داده کهٔ چرے تلاوت کوونکی یو اځے وی او ددهٔ سره نزدے بل کوم شخص نهٔ وی نو څنګه چه ئے خوښه شی لولی دے او کهٔ په پله ب جماعت کښی ئے لولی نو کهٔ په نورو خلقو باندے سجده مشکل او ګران نهٔ وی نو په بلند آواز سره دے لولی ددے دپاره چه تمام خلق سجده اوکړی او کهٔ مشکل معلومیدله مثلاً بے اودسه وو نو بیا بهتره داده چه په پست آواز سره اولولی ددغه خلقو دَ ګناه نه دَ بچ کیدو دپاره . ددے نه علاوه دَ قوم دَ حالت دَ نهٔ معلوم کیدو په صورت کښی هم په خکته آواز سره لوستل مستحب دی .

(**فصل**) سَجْدَةُ الشُّكْرِ مَكْرُوْهَةٌ عِنْدَ الْإِمَامِ لَايُثَابُ عَلَيْهَا وَتَرْكُهَا وَقَالَاهِيَ قُرْبَةٌ يُثَابُ عَلَيْهَا وَهَيْئَتُهَا مِثْلُ سَجْدَةِ التِّلَاوَةِ.

فصل : سجده دَ شکر مکروهه ده په نزد دَ امام صاحبؒ ثواب ئے نشته دے او پریښودی به دے لره او صاحبین فرمائی چه دا قربت دے ثواب ئے شته او طریقه ئے په شان دَ سجدے دَ آیت ده فقط .

توضیح : سجدهٔ ، سجدهٔ شکر دَ صاحبینوؒ په نزد باندے مستحب ده او په دے باندے فتویٰ ده البته دَ مونځ نه بعد کهٔ سجدهٔ شکر ادا کوی نو خلق به ددے نه دا خیال کوی چه ګنی دا واجب سجده ادا کوی نو په دے صورت کښی مکروه ده . امام صاحب دے نه

واجب نۀ فرمائی ځکه کۀ چرے دا واجب وه نو دَ هر هر دانے په بدله کبنی به سجدۀ شکر واجب وه ځکه چه دا هم دَ الله تعالیٰ په نعمتونو کبنی یو نعمت دے . دَ سجدۀ شکر مطلب دادے چه کله نعمتِ ظاهره حاصل شی نو سجده کول مستحب دی ځکه چه سجده دَ الله تعالیٰ دپاره ده او په هر حال کبنی دَ الله تعالیٰ شکریه ادا کوونکے یم ، او سجده شکر به دَ سجدۀ تلاوت په شان کوی . والله اعلم

فَائِدَةٌ مُهِمَّةٌ لِدَفْعِ كُلِّ مُهِمَّةٍ

قَالَ الْإِمَامُ النَّسَفِيُّ فِي الْكَافِيْ مَنْ قَرَأَ اٰی السَّجْدَةِ كُلَّهَا فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ وَسَجَدَ لِكُلٍّ مِنْهَا كَفَاهُ اللّٰهُ مَا اَهَمَّهُ.

دَ هرے پریشانئ دَ لرے کولو دپاره عظیم او اهمه فائده

امام نسفی فرمائیلے دی په کافی کبنی چا چه آیت دَ سجدے تول اولوستو په یو مجلس کبنی او سجده ئے دپاره دَ هر یو اوکړه نو کافی به شی خدائے پاك دۀ لره دَ مهماتو دپاره . فقط

بَابُ الْجُمُعَةِ

صَلٰوةُ الْجُمُعَةِ فَرْضُ عَيْنٍ عَلٰى مَنِ اجْتَمَعَ فِيْهِ سَبْعَةُ شَرَائِطَ الذُّكُوْرَةُ وَالْحُرِّيَّةُ وَالْإِقَامَةُ فِي مِصْرٍ اَوْ فِيْمَا هُوَ دَاخِلٌ فِي حَدِّ الْاِقَامَةِ فِيْهَا فِي الْاَصَحِّ وَالصِّحَّةُ وَالْاَمْنُ مِنْ ظَالِمٍ وَسَلَامَةُ الْعَيْنَيْنِ وَسَلَامَةُ الرِّجْلَيْنِ وَيُشْتَرَطُ لِصِحَّتِهَا سِتَّةُ اَشْيَاءَ الْمِصْرُ اَوْ فِنَاؤُهُ وَالسُّلْطَانُ اَوْ نَائِبُهُ وَوَقْتُ الظُّهْرِ فَلَا تَصِحُّ قَبْلَهُ وَتَبْطُلُ بِخُرُوْجِهِ وَالْخُطْبَةُ قَبْلَهَا بِقَصْدِهَا فِي وَقْتِهَا وَحُضُوْرُ اَحَدٍ لِسَمَاعِهَا مِمَّنْ تَنْعَقِدُ بِهِمُ الْجُمُعَةُ وَلَوْ وَاحِدًا فِي الصَّحِيْحِ وَالْاِذْنُ الْعَامُّ وَالْجَمَاعَةُ وَهُمْ ثَلَاثَةُ رِجَالٍ غَيْرَ الْاِمَامِ وَلَوْ كَانُوْا عَبِيْدًا اَوْ مُسَافِرِيْنَ اَوْ مَرْضٰى وَالشَّرْطُ بَقَاؤُهُمْ مَعَ الْاِمَامِ حَتّٰى يَسْجُدَ فَاِنْ نَفَرُوْا بَعْدَ سُجُوْدِهِ اَتَمَّهَا وَحْدَهُ جُمُعَةً وَاِنْ نَفَرُوْا قَبْلَ

سجُود ہ

بطلت ولا تصح بامراة او صبي مع رجلين وجاز للعبد والمريض ان يؤم فيها والمصر كل موضع له مفتي وامير وقاض ينفذ الاحكام ويقيم الحدود وبلغت ابنيته منى في ظاهر الرواية واذا كان القاضي او الامير مفتيا اغنى عن التعداد وجازت الجمعة بمنى في الموسم للخليفة او امير الحجاز وصح الاقتصار في الخطبة على نحو تسبيحة او تحميدة مع الكراهة

ترجمه :

دَ جمعة المبارك مونځ په هغه سړی باندے فرض عين دے چه ددے اووهٔ صفتونو حامل وی نارينه والے چه مرئے نهٔ وی او مقيم وی په مصر کښی يا په داسے مقام کښی چه دَ مصر په حدودو کښی وی دَ صحيح قول مطابق او صحت او مامون دَ ظالم نه او په سترګو باندے بيناء وی په پښو روغ وی چه شل نهٔ وی دَ جمعے دَ صحت دپاره شپږ شرطونه دی مصر يا دَ فناء دَ مصر او بادشاه يا نائب دَ بادشاه او وخت دَ ماسپخين ځکه چه نهٔ صحيح کيږی مخکښی ددے نه . او باطليږی په خارجيدلو ددے او خطبه مخکښی له دے نه نه په قصد دَ مانځه دَ جمعے او حضور دَ يو کس دپاره دَ آوريدو دَ خطبے چه منعقد او صحيح کيږی په هغوی جمعه اګر کهٔ يو وی په صحيح قول سره او عام اجازت او جماعت او دَ جماعت مقدار کم از کم درے کسان دی بغير دَ امام نه اګر کهٔ غلامان (مريان) يا مسافر يا مريضان وی او شرط دادے چه دوی به دَ امام سره دَ سجدے کولو پورے شريك وی او کهٔ دَ سجدے کولو نه دا درے افراد لاړ شی پوره به کړی جمعه يو اځے او کهٔ دَ امام دَ سجدے نه قبل لاړل نو باطله شوه جمعه او نهٔ صحيح کيږی په يو ښځه يا يو هلك دَ دوو سړو سره او جائز دی مرئی او مريض لره چه امامت اوکړی ددے او مصر هغه ځائے دے چه مفتی ، امير او قاضی لری ، چه احکام جاری کوی . او حدود قائموی او دَ حج په موسم کښی دَ خليفهٔ حجاز دپاره منیٰ کښی جمعه جائز ده په ظاهر قول سره او کله چه وی قاضی او امير مفتی نو درے واړو ته ضرورت

سنته دے او جائز ده جمعه په منیٰ کښې په خپل وخت خلیفه لره او امیرِ حجاز لره او صحیح دے قصر په خطبه کښې دَ یو تسبیح یا دَ یو تحمید هومره سره دَ کراهت نه

توضیح : مصنف تر اوسه پورے نور فرائض او نوافل بیانول اوس دَ هغے نه فارغ شو نو چونکه احکام جمعه واقع کیږی نو ددے وجے نه په آخر کښې ئے هغه ذکر کړل او صلوٰۃ جمعه په هر مکلف باندے په داسے حال کښې چه معذور شرعی نهٔ وی په هغه باندے فرض دے او ددے منکر کافر دے . ددے دَ تصریح ضرورت په دے وجه سره راغے چه بعض جهلاء دَ احنافو" طرف ته ددے عدمِ فرضیت منسوب کړے دے .

سبعة : دا اوۀ شرطونه دَ صلوٰۃ الجمعه دپاره بالخصوص دی او دَ ادائیګئ شروط ئے هم هغه دی کوم چه دَ هر مونځ دپاره مذکور دی . ددے په دوو شرطونو کښې فرق دادے کهٔ دغه شرائطو نه بعض یا تمام معدوم شی نو وجوب هم ختم . او په دے کښې کهٔ یو ترک وی (یعنی اونهٔ موندلے شی) نو دَ صلوٰۃ الجمعه وجوب ختم البته دَ ماسپخین دَ مونځ وجوب به برقرار وی .

الذکورة : یعنی مونځ دَ جمعے په ښځه باندے واجب نهٔ دے ، په دے شان سره په غلام باندے هم واجب نهٔ دے خواه کهٔ هغه عبد مهجور وی او کهٔ عبد ماذون په حدیث شریف کښې راغلے دی " الجمعة حق واجب علی کلم مسلم الا اربعة عبد مملوك او امرأة او صبی او مریض " البته هغه غلام کوم ته چه آقا دَ مونځ دَ جمعے دپاره اجازت ورکړے وی ، نو په هغه کښې درے قوله دی ، یو وجوب ، دویم قول عدم وجوب ، او دریم قول دادے چه هغه ته اختیار دے . ددے نه علاوه دَ صحیح قول مطابق په مکاتب غلام باندے وجوب دے او هم دغه حکم دَ ملازمینو دے .

والاقامة : یعنی په داسے ښار یا داسے ځائے کښې مقیم کیدل چه د اقامت سره په هغه کښې داخل وی ، چنانچه کهٔ چرے مسافر په نیت دَ سفر سره ددغه ځائے نه چه ([illegible]

سفر احکام به په هغه باندے جاري کیږي او کۀ په دغه مقام کښې کوم مسافر داخل شو نو مقیم کیږي به ، مثلاً دَ ښار په فناء کښې ، دواړه صورتونه دَ مقیم په حکم کښې دي.

والسلطان : یعنې دَ مونځ دَ جمعے دپاره دَ سلطان یا دَ نائبِ سلطان موجود کیدل ضروري دي .

والاذن العام : ځکه چه اسلامي شعار دے دے لره دَ اعلان او دَ شهرت سره قائمول پکار دي چنانچه کۀ چرے خپله سلطانِ وقت دَ خپل محل دروازے بند کړي او مونځ دَ جمعے ادا کول اوغواړي نو دا به درست نۀ وي البته کۀ اذنِ عام وي نو بیا جائز دي . هم په دے بناء باندے په جیل خانه کښې هم مونځ دَ جمعے درست نۀ دے . (ځکه چه په دے کښې اذن عام نۀ وي .)

ولا تصح : داسے کۀ چرے دوه سړي وي او یوه ښځه یا یو ماشوم وي نو دَ جمعے مونځ به نۀ منعقد کیږي ځکه چه شرط اونۀ موندلے شو .

وَسُنَنُ الْخُطْبَةِ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ شَيْئًا الطَّهَارَةُ وَسَتْرُ الْعَوْرَةِ وَالْجُلُوْسُ عَلَى الْمِنْبَرِ قَبْلَ الشُّرُوْعِ فِي الْخُطْبَةِ وَالْاَذَانُ بَيْنَ يَدَيْهِ كَالْإِقَامَةِ ثُمَّ قِيَامُهُ وَالسَّيْفُ بِيَسَارِهِ مُتَّكِئًا عَلَيْهِ فِيْ كُلِّ بَلْدَةٍ فُتِحَتْ عَنْوَةً وَبِدُوْنِهِ فِيْ بَلْدَةٍ فُتِحَتْ صُلْحًا وَاسْتِقْبَالُ الْقَوْمِ بِوَجْهِهِ وَبَدَاءَ تُهُ بِحَمْدِ اللّٰهِ وَالثَّنَاءُ عَلَيْهِ بِمَا هُوَ اَهْلُهُ وَالشَّهَادَتَانِ وَالصَّلٰوةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْعِظَةُ وَالتَّذْكِيْرُ وَالصَّلٰوةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ اِبْتِدَاءِ الْخُطْبَةِ الثَّانِيَةِ وَالدُّعَاءُ فِيْهَا لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِالْاِسْتِغْفَارِ لَهُمْ وَاَنْ يَسْمَعَ الْقَوْمُ الْخُطْبَةَ وَتَخْفِيْفُ الْخُطْبَتَيْنِ بِقَدْرِ سُوْرَةٍ مِنْ طِوَالِ الْمُفَصَّلِ وَيُكْرَهُ التَّطْوِيْلُ وَتَرْكُ شَيْءٍ مِنَ السُّنَنِ وَيَجِبُ السَّعْيُ لِلْجُمُعَةِ وَتَرْكُ الْبَيْعِ عند اذانِ الْاَوَّلِ فِي الْاَصَحِّ وَاِذَا خَرَجَ الْاِمَامُ فَلَا صَلٰوةَ وَلَا كَلَامَ وَلَا يَرُدُّ سَلَامًا وَلَا يُشَمِّتُ عَاطِسًا حَتّٰى يَفْرُغَ مِنْ صَلٰوتِهِ وَكُرِهَ لِحَاضِرِ الْخُطْبَةِ الْاَكْلُ وَالشُّرْبُ وَالْعَبَثُ وَالْاِلْتِفَاتُ وَلَا يُسَلِّمُ الْخَطِيْبُ عَلَى الْقَوْمِ اِذَا اسْتَوٰى عَلَى الْمِنْبَرِ وَكُرِهَ الْخُرُوْجُ مِنَ الْمِصْرِ بَعْدَ النِّدَاءِ مَالَمْ يُصَلِّ وَمَنْ لَا جُمُعَةَ عَلَيْهِ اِنْ اَدَّاهَا جَازَ عَنْ فَرْضِ الْوَقْتِ وَمَنْ لَا عُذْرَ لَهُ لَوْ صَلَّى الظُّهْرَ قَبْلَهَا حَرُمَ فَاِنْ سَعٰى اِلَيْهَا وَالْاِمَامُ فِيْهَا بَطَلَ ظُهْرُهُ وَاِنْ لَمْ يُدْرِكْهَا وَكُرِهَ لِلْمَعْذُوْرِ ...

اداءُ الظُّهرِ بِجَمَاعَةٍ فِي الْمِصْرِ يَوْمَهَا وَمَنْ اَدْرَكَهَا فِي التَّشَهُّدِ اَوْ سُجُوْدِ السَّهْوِ اَتَمَّ جُمُعَةً وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

او دَ خطبے سنت اتلس دی طهارت ، پټول دَ عورت ، او جلوس په منبر باندے مخکښې دَ شروع کولو دَ خطبے نه او اذان نه دۀ ته مخامخ وی لکه دَ اقامت . بیا ودریدل ، او توره په گس لاس کښې نیول او په هغے تکیه کول دا کار په هغه کار کښې چه فتح شوے وی او کوم ښار چه په صلح فتح شوے وی نو بیا توره ضروری نۀ ده او خطیب به قوم ته مخامخ وی او شروع به دَ الحمد لله نه کوی او ثنانه چه دَ الله تعالیٰ دَ شان سره مناسب وی او شهادتین لوستل او په محمد رسول الله ﷺ باندے درود لوستل او وعظ او تذکیر ولوستل دَ یو آیت دَ قرآن او دوه خطبے او کیناستل دَ دواړو خطبو په مینځ کښې او بیا اعاده کول دَ حمد وثنا او دَ درود په نبی علیه السلام باندے په ابتداء دَ دریمے خطبے کښې او دُعا په دے کښې مومنانو سړو او مومنانو ښځو ته او طلب دَ بخشش دَ دوی دپاره او په داسے آواز خطبه لوستل چه قوم ئے اوری او مختصر خطبه لوستل په اندازه دَ اوږد سورتِ مفصل او مکروهه دے تطویل او پریودل دَ څه شی دَ سنتو نه او واجب ده سعی دپاره دَ جمعے او بیع شراء پریخودل دَ اول اذان سره په صحیح قول سره . او کله چه امام را اوځی نو مونځ کول او خبرے اترے او دَ سلام جواب او پرنجی والا له جواب ورکول نشته دے ترڅو چه دَ مونځ نه فارغ شوے نۀ وی او مکروهه دی چه خطبے ته حاضره وی خوراك څښاك او لوبے او چاته کتل راکتل او سلام به نۀ کوی خطیب قوم ته کله چه منبر ته اوخیژی او مکروهه دی خارجیدل دَ ښار نه پس دَ آذان نه ترڅو چه مونځ اونۀ کړی او په کوم سړی باندے چه دَ جمعے مونځ نۀ وی کۀ دَ جمعے مونځ اوکړی جائز دی . دَ وخت فرض ئے اوشو ، او دَ چا چه عذر نۀ وو کۀ مونځ ئے دَ ماسپخین اوکړو مخکښې دَ جمعے نه نو حرام دے او کۀ دَ ظهر نه پس دَ جمعے دپاره روان شو نو دَ ماسپخین مونځ ئے باطل شو اگر کۀ لاندے نۀ کړو مونځ دَ جمعے او مکروهه دی معذور لره او قیدی لره اَداء دَ مونځ دَ ماسپخین په ښار کښې . په دغه ورځ او څوك چه دَ

امام سره په تشهد یا سجده سهو کښې شریك شی نو جمعه دے پوره کړی .

توضیح : الطهارة ، او دَ پاکئ کیدل په خطبه کښې مسنون دی لهذا کهٔ چرے یو کس په حالت دَحدث کښې خطبه اووئیله نو دَ کراهت سره او دَ هغے اعاه مستحب ده .

ستر عورة : دغه شان سترِ عورت هم دَ خطبے په وخت کښ مسنون دے اګر چه دَ ستر پټول فی نفسهٖ فرض دی مګر کهٔ خطبه ئے بغیر دَ ستر نه اولوسته نو دَ کراهت سره جائز دی .

ثم قیامه : یعنی دَ اذان نه بعد دَ دواړو خطبو دپاره قیام مسنون دے او کهٔ چرے کینی او دواړو خطبو کښ کومه یوه هم اولولی نو مکروه دی .

والسیف : په دے سره دے امر طرف ته اشاره ده چه دا علاقه دَ توره په ذریعے سره فتح کړے شوے ده لهذا کهٔ چرے تاسو دَ اسلام نه خارج شوئ یا مو دَ اطاعت نه روګردانی اوکړه نو اوس هم دا توره باقی ده . او بیا به مسلمانان مقاتله کوی او کوم ښار چه بغیر دَ تورینه فتح کړے شوے وی نو په هغے کښی دے بغیر دَ تورے نه خطبه اولوستے شی لکهٔ مدینه منوره .

والعظة : یعنی په خطبه کښ به نصیحت آمیز کلام هم کولے شی په ګناهونو باندے تنبیه ، خوف خُدا . عذابِ آخرت او ترغیب دَ ترکِ معاصی هم ورکول پکار دی ځکه چه یو کثیر جماعت موجود دے او دَ هغه امورو تذکره کوم چه باعث دَ نجات دے .

الجلوس : یعنی دا جلوس به دَ معمولی وخت دپاره وی چه ددے ناستے مقدار به دَ دریو آیتونو برابر وی یا دا چه هر اندام پ[illegible]ل ځائے باندے قرار اوموومی او مستحب دی دَ استراحت دپاره نهٔ دَ شرط ، او دَ امام شافعیؒ په نزد باندے شرط دے لهذا کهٔ چرے یوه خطبه ئے اووئیله او فصل ئے په کښی اونهٔ کړو او خطبه ئے طویله کړه نو دَ امام شافعیؒ په نزد باندے به دا خطبه ادا نهٔ وی .

اعادة : یعنی دَ حمد وثنا او دَ درود اعاده کول په دویمه خطبه کښی او دَ خلفائے

راشدینو او دَ حضرت عباسؓ او حضرت خمزهؓ ذکر کول هم مسنون دی کومه چه دَ سلف صالحینو طریقه ده .

والدعاء : دارنګه په دویمه خطبه کښی دے دَ مؤمنانو دپاره دُعا او استغفار اوکړے شی او په دے دُعا کښی دَ نعمتِ خداوندی دَ حصول او دَ بلا او مصیبت او دَ امراضو دَ دفع او په دشمن باندے دَ اسلام او دَ اهلِ اسلام دَ غلبے او دَ نصرت دُعا کول اولیٰ دی .

صلی الظهر : یعنی دَ صلوٰة جمعه نه وړاندے دَ ماسپخین مونځ ادا کول حرام دی یعنی دا ئے یو حرام فعل اوکړو چه فریضهٔ جمعه ئے ترک کړه لیکن مونځ باطل نهٔ شو ، بلکه دَ سر نه دا مونځ موقوف شو .

ومن ادرکها : یعنی په جمعه کښی هغه وخت شامل شو چه اَمام التحیات لوستل یائے سجدهٔ سهو کوله نو په داسے صورت کښی دهٔ ته جمعه ملاؤ شوه نو اوس به دے صرف دَ جمعے دوه رکعته ادا کوی .

بَابُ الْعِيْدَيْنِ

صَلوٰةُ الْعِيْدِوَاجِبَةٌفِي الاَصَحِّ عَلٰى مَنْ تَجِبُ عَلَيْهِ الْجُمُعَةُبِشَرَائِطِهَاسِوَى الْخُطْبَةِفَتَصِحُّ بِدُوْنِهَامَعَ الْاِسَاءَةِكَمَالَوقُدِّمَتِ الْخُطْبَةُعَلٰى صَلوٰةِ الْعِيْدِوَنُدِبَ فِي الْعِيْدِثَلَاثَةَعَشَرَشَيْئًااَنْ يَاكُلَ وَاَنْ يَكُوْنَ الْماكُول تمراًوَوِتْراًوَيَغْتَسِلُ وَيَسْتَاكَ وَيَتَطَيَّبُ وَيلبسُ اَحْسَنَ ثِيَابِهٖ ويُؤَدِّي صَدَقَةَ الْفِطْرِانِ وَجَبَتْ عَلَيْهِ وَيُظْهِرُالْفَرَحَ وَالْبَشَاشَةَوَكَثْرَةَالصَّدَقَةِحَسْبَ طَاقَتِهٖ وَالتَّكْبِيْرُوَهوسُرْعةالْاِنْتِبَاهِ وَالاِبْتِكَارُوَهُوَالْمُسَارَعَةُاِلَى الْمُصَلّٰى وَصَلوٰةُ الصُّبْحِ فِي مَسْجِدِحَيِّهٖ ثُمَّ يَتَوَجَّهُ اِلَى الْمُصَلّٰى مَاشِيًامُكَبِّراًسِرًّاوَيَقْطَعُهٗ اِذَاانْتَهٰى اِلَى الْمُصَلّٰى فِي رِوَايَةٍاِذَاافْتَتَحَ الصَّلوٰةَوَيَرْجِعُ مِنْ طَرِيْقٍ اٰخَرَوَيُكْرَهُ التَّنَفُّلُ قَبْلَ صَلوٰةِالْعِيْدِفِي الْمُصَلّٰى وَالْبَيْتِ وَبَعْدَهَافِي الْمُصَلّٰى فَقَطْ عَلٰى اِخْتِيَارِالْجُمْهُوْرِوَوَقْتُ صِحَّةِصَلوٰةِ الْعِيْدِمِنِ ارتفا عِ الشَّمْسِ قَدَرَرُمْحٍ اورُمحينِ اِلٰى زَوَالِهَا

ترجمه :

مونځ دَ اختر واجب دے په صحیح قول په هغه چاچه په هغه باندے جمعه واجب ده په یو څو شرطونو ماسویٰ دَ خطبے نه چه سره دَ کراهت نه صحیح دے لکه څنګه چه دَ اختر په مانځه کښې خطبه مقدم کول مکروه او خلافِ سنت دی . او مستحب په اختر کښې دیارلس دی دَ مانځه نه مخکښې څه شی خوړل او ماکول یعنی دَ خوراك شئ دے کجورے وی اګر کۀ اوچے چُوارے وی او غسل او مسواك او خوشبوئی او ښائسته جامے اغوستل او ورکوی به صدقۀ فطر کۀ په دۀ باندے ورکول واجب وو او خوشالی خنده پیشانی به ښکاره کوی او حسبِ طاقت صدقه ورکول او تکبیرونه او وخت بیداریدل او پیاده تلل او جلدی کول ځائے دَ مونځ ته . او مونځ دَ صبا دَ محلے په جمات کښې بیا به متوجه شی عیدګاه ته چه ځی به تکبیر ویونکے په په پټه او بنده وی به ئے کله چه عیدګاه ته اورسی په یو روایت کښې او په بل روایت کښې دَ مونځ دَ شروع کولو سره تکبیرونه بندول ، او دَ مانځه نه پس په بله لاره باندے راتلل او مکروه دی نفل کول مخکښې دَ اختر دَ مانځه نه په عید ګاه کښې او په کور کښې او پس دَ مانځه دَ اختر نه په عیدګاه کښې فقط . په وره قول دَ جمهور علماؤ او وخت دَ صحت دَ مانځه دَ اختر دَ ختلو دَ نمر نه په اندازه دَ یو نیزے یا دوو نیزو ترزواله پورے

توضیح : واجبة ،دَ احنافو" نه په دے کښې دوه قوله منقول دی . یو واجب دے ځکه چه رسول الله ﷺ دا هیڅ کله هم نۀ دی ترك فرمائیلے او دا ئے دَ شعارِ اسلام نه فرمائیلے دی او دَ مواظبت سره به ئے ادا فرمائیل . دَ امام محمد" په نزد باندے سنت دے . په جامع صغیر کښې دی کۀ چرے دوه اخترونه په یو ورځ باندے یو ځائے شی ، یعنی جمعه او اختر نو په دے صورت کښې مونځ دَ اختر سنت او مونځ دَ جمعے به فرض وی . په دے دواړو کښې به یو هم نۀ شی ترك کولے او دَ امام مالك او امام شافعی" په نزد باندے هم دا مسلك

دے ددے نه علاوه دَ فقهاؤ فتویٰ په وجوب باندے ده مصنف دَ اصح لفظ هم په دے وجه سره بیان فرمائیلے دے.

سوی الخطبة: یعنی دَ عیدینو خطبه مسنون ده ځکه چه دا خطبه دَ مونځ دَ اختر نه ورستو ادا کولے شی او شرط خو هغه وی چه مقدم، علی الشیئ وی یا دَ هغے سره دَ مخکښې نه ملاؤ وی او دا ورستو وی نو ددے نه معلومه شوه چه دا مسنون ده شرط نهٔ ده او دَ عدم شرط په صورت کښې کهٔ چرے پاتے شی نو کراهت دے ځکه چه په دے کښې سنت ترك کړے شوے دی.

کما لو قدمت: یعنی لکه څنګه چه مخکښې دَ مونځ نه په خطبه وئیلو کښې کراهت دے ځکه چه په دے کښې هم دَ حضور ﷺ نه منقول دی چه "فصلّٰی ثم خطب" یعنی هغوی بهر تشریف راوړو او مونځ ئے ادا کړو او دَ هغے نه بعدئے خطبه اولوسته. (بخاری مسلم)

ندب: دا مذکور تعداد دَ حصر دپاره نهٔ دے او په دے امورو کښې بعض خو مسنون دی او بعض مستحب او بعض سنتِ مؤکده، مګر دلته کښې په مجموعی طور باندے په ندب کښې شمیر کړے شوے دی.

ان یاکل: په دے مذکوره بالا مندوباتو کښې یو ندب دادے چه دَ تللو نه مخکښې دَ چُوارے خوړل مسنون دی، ددے نه مراد دَ څه خوږ څیز خوراك دے یعنی کهٔ چرے چُواره نهٔ وی نو دَ څه خوږ څیز په خوراك سره به دَ سنت ادائیګی کیږی.

یکره: ائمه سته وغیره نقل فرمائیلے دی او هم دا دلیل ماخذ دے دَ حضراتِ فقهاءِ جمهور. چه حضور ﷺ سره ددے نه چه په مونځ باندے حریص وو مونځ دَ اختر خو به ئے ادا فرمائیلو، مګر نهٔ به ئے ددے نه مخکښې او نهٔ ددے نه ورستو حضور ﷺ بل کوم مونځ ادا فرمائیلے وو. کهٔ چرے اجازت وو نو کم از کم یو ځل خو به ئے دَ بیان جواز دپاره ادا فرمائیلے وو. په عدم ثبوت باندے دلالت دے په مذکوره حکم (عمده). البته دَ قضاء اجازت شته دے.

وَكَيْفِيَّةُ صَلٰوتِهِمَا اَنْ يَّنْوِيَ صَلٰوةَ الْعِيْدِ ثُمَّ يُكَبِّرُ لِلتَّحْرِيْمَةِ ثُمَّ يَقْرَأُ الثَّنَاءَ ثُمَّ يُكَبِّرُ تَكْبِيْرَاتِ الزَّوَائِدِ ثَلَاثًا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِيْ كُلٍّ مِنْهَا يَتَعَوَّذُ ثُمَّ يُسَمِّيْ سِرًّا ثُمَّ يَقْرَاءُ الْفَاتِحَةَ ثُمَّ سُوْرَةً وَنَدَبَ اَنْ تَكُوْنَ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى ثُمَّ يَرْكَعُ فَاِذَا قَامَ لِلثَّانِيَةِ اِبْتَدَا بِالْبَسْمَلَةِ ثُمَّ بِالْفَاتِحَةِ ثُمَّ بِالسُّوْرَةِ وَنَدَبَ اَنْ تَكُوْنَ سُوْرَةُ الْغَاشِيَةِ ثُمَّ يُكَبِّرُ تَكْبِيْرَاتِ الزَّوَائِدِ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ عَلَى الْقِرَاءَةِ فَاِنْ قَدَّمَ فِيْهَا اَحْكَامَ صَدَقَةِ الْفِطْرِ وَمَنْ فَاتَتْهُ الصَّلٰوةُ مَعَ الْاِمَامِ لَا يَقْضِيْهَا وَتُؤَخَّرُ بِعُذْرٍ اِلَى الْغَدِ فَقَطْ وَاَحْكَامُ الْاَضْحٰى كَالْفِطْرِ لٰكِنَّهٗ فِي الْاَضْحٰى يُؤَخِّرُ الْاَكْلَ عَنِ الصَّلٰوةِ وَيُكَبِّرُ فِي الطَّرِيْقِ جَهْرًا وَيُعَلِّمُ الْاُضْحِيَّةَ وَتَكْبِيْرَ التَّشْرِيْقِ فِي الْخُطْبَةِ وَتُؤَخَّرُ بِعُذْرٍ اِلٰى ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ وَالتَّعْرِيْفُ لَيْسَ بِشَيْءٍ وَيَجِبُ تَكْبِيْرُ التَّشْرِيْقِ مِنْ بَعْدِ فَجْرِ عَرَفَةَ اِلٰى عَصْرِ الْعِيْدِ مَرَّةً فَوْرَ كُلِّ فَرْضٍ اُدِّيَ بِجَمَاعَةٍ مُسْتَحَبَّةٍ عَلٰى اِمَامٍ مُقِيْمٍ بِمِصْرٍ وَعَلٰى مَنِ اقْتَدٰى بِهٖ وَلَوْ كَانَ مُسَافِرًا اَوْ رَقِيْقًا اَوْ اُنْثٰى عِنْدَ اَبِيْ حَنِيْفَةَ اِلٰى عَصْرِ الْخَامِسِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ وَبِهٖ يُعْمَلُ وَعَلَيْهِ الْفَتْوٰى وَلَا بَاسَ بِالتَّكْبِيْرِ عَقَبَ صَلٰوةِ الْعِيْدَيْنِ وَالتَّكْبِيْرُ اَنْ يَقُوْلَ اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ.

او کیفیت دَ اختر دَ مونځ دادے چه نیت به اوکړی دَ مونځ دَاختر بیا به تکبیرِ تحریمه اوکړی بیا به سبحانك اللهم اووائی بیا به تکبیرِ زوائد اوکړی بیا به لاسونه پورته کوی دَ هر تکبیر دپاره بیا به اعوذ بالله وائی او بیا به بسم الله وائی په پټه بیا به سورتِ فاتحه اولولی بیا سورت ، او مستحب دی چه وائی به سبح اسم ربك الاعلیٰ بیا به رکوع اوکړی بیا چه کله پاسی دویم رکعت ته شروع به دَ بسم الله نه اوکړی بیا فاتحه بیا سورت او مستحب دی چه وائی دے سورتِ فاتحه بیا تکبیرِ ، او تکبیرونه زوائد درے دی لاسونه به پورته کوی په دے کښی لکه دَ اول رکعت په شان او دا خبره ډیره غوره ده دَ روميے کولو دَ تکبرونو زوائدو نه په دویم رکعت کښی په قراء ت باندے څکه خو تقدیم دَ تکبیرونو په قراء ت باندے په دے کښی جائز دی بیا به امام خطبه اووائی پس دَ مانځه نه دوه خطبے چه تعلیم به ورکوی په هغے کښی دَ احکامو دَ صدقهٔ فطر او هغه خوك

چه دَ هغه نه مونځ دَ امامت فوت شي نو ضاء به ئے نۀ راوړي او عذرًا به مونځ ورستو کولی شي صبا ته فقط . او احکام دَ لوی اختر په شان دَ واړۀ اختر دي مګر په لوی اختر کښې به خوراك ورستو کوی دَ مونځ دَ اختر نه او تکبیرونه به په لاره کښې جهرًا وائي او تعلیم به ورکوی دَ قربانۍ او دَ تکبیرونو دَ تشریق په خطبه کښې او ورستو کوی به په عذر سره درے ورځے او دَ عرفے په ورځ دَ وقوفِ عرفات صورت جوړول واجب دی تکبیرونه دَ تشریق به دَ صبا دَ عرفے نه تر دَ مازیګر دَ اختر پورے یو ځل سمدستی پس دَ فرضو نه ادا کولے شي په جمعه مستحب دی په امام مقیم په ښار کښې او په هغه چا پسے چه اقتداء ئے په هغه پسے کړے وی اګر کۀ مسافر وی یا غلام وی یا ښځه په نزد دَ امام ابو حنیفهؒ او صاحبین وائی چه نۀ دی واجب سمدستی دَ هر فرض په هغه چاچه په هغه باندے مونځ وی اګر کۀ منفرد وی یا مسافر وی یا دَ کلو وی تر دَ پنځم مازیګر پورے دَ ورځ دَ عرفے نه او په دے عمل شوے دے او په دے فتویٰ ده او هیڅ باك نشته دے دَ تکبیرونو وئیلو ورستو دَ اختر دَ مونځ نه او تکبیرونه دادی الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر ولله الحمد ط

توضیح : ان ینوی ، مخکښې بیان کړے شوے دے چه نیت دَ ارادے نوم دے ، په ژبے سره ادا کول لازم نۀ دی او کۀ اووائي هم نو بهتر دی بیا دومره اراده کول او په خپلو الفاظو کښې دومره وئیل کافی دی چه زۀ دَ عید الفطر یا دَ عید الاضحیٰ مونځ امام پسے ادا کووم .

الزوائد : دے ته زوائد په دے وجه سره اووئیلے شو چه دا دَ رکوع ، سجود او دَ تحریمه نه علاوه دی او مکرر ادا کیږی .

ثلاثًا : دَ حضرت عبد الله بن مسعودؓ هم دغه مذهب دے ، او هم دا احنافوؒ اختیار کړے دے ، او هم ددے قائل حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ او ابن زبیرؓ او حذیفهؓ دی . البته

حضرت عبد الله بن عباس رض دویم روایت فرمائی . دَ تکبیر تحریمه نه علاوه پنځه تکبیرونه په اول رکعت کښی او په دویم رکعت کښی پنځه یا څلور .

فائده : دَ هر تکبیر نه بعد دَ دویم تکبیر نه مخکښی درے ځله دَ تکبیر برابر حصاریدل پکار دی لکه څنګه چه دَ امام اعظم رح نه منقول دی ددے وجے نه چه لرے خلقو ته په تکبیراتو کښی اشتباه اونۀ شی .

وندب : حضرت امام اعظم رح مرفوعًا روایت فرمائیلے دے چه حضور ﷺ به په عیدین او جمعه کښی " سبح اسم ربك الاعلیٰ " او " هَل اتاك الغ " تلاوت فرمائیل . لیکن دَ یوے خبرے خیال ساتیئ چه دلته کښی به دَ مقتدیانو خیال ساتلے شی او دَ امام دپاره دَ مقتدیانو خیال ساتل لازم دی یعنی چه څنګه موقع بیا وینی نو هغسے دے تلاوت کوی . .

فان قدم : دا اختلاف دَ جائز او دَ ناجائز نۀ دے بلکه صرف په افضلیت او اولویت او عدم اولویت کښی دے . احنافو رح دَ حضرت عبد الله بن مسعود رض اثر راجح قرار ګرځولے دے او هغه ئے اختیار کړے دے چه دَ حضراتِ صحابهٔ کرامو رض یو جماعت قولًا او فعلًا موافقت فرمائیلے دے . او بله وجه دَ ترجیح ئے داده چه دَ حضور ﷺ دَ عبد الله بن مسعود رض په شان کښی دا ارشاد دے " رضیت لامتی ما رضیه ابن ام عبد " یعنی زۀ دَ خپل امت په معامله کښی ددے خبرے نه راضی یم په کومے سره چه حضرت عبد الله بن مسعود رض راضی وی .

مع الامام : دا قول دَ فاتحه سره متعلق نۀ دے بلکه دَ الصلوة سره مرتبط دے یعنی اصل عبارت " فاتحه الصلوة الیٰ صلا ها الامام الغ " دے او ددے نه په عکس کښی به مطلب داوی ، " فاتحه الامام والمقتدی ولیس کذالك ."

فائده : صورتِ مذکوره هغه وخت کښی دے چه کله هم په یو مقام باندے مثلًا مونځ دَ اختر کیږی او کۀ چرے بل ځائے کیږی نو اوس کۀ چرے دغه ځائے ختم شو نو چه دویم ځائے ته اورسی نو ادا دے کړی . په یو ښار کښی بالاتفاق په څو مقاماتو کښی مونځ دَ اختر جائز دے .

بَابُ صَلٰوةِ الْكُسُوفِ وَالْخُسُوفِ وَالْاَفْزَاعِ

سُنَّ رَكْعَتَانِ كَهَيْئَةِ النَّفْلِ لِلْكُسُوفِ بِاِمَامِ الْجُمُعَةِ اَوْ مَامُوْرِ السُّلْطَانِ بِلَا اَذَانٍ وَلَا اِقَامَةٍ وَلَا جَهْرٍ وَلَا خُطْبَةٍ بَلْ يُنَادِىْ اَلصَّلٰوةُ جَامِعَةٌ وَسُنَّ تَطْوِيْلُهُمَا وَتَطْوِيْلُ رُكُوْعِهِمَا وَسُجُوْدِهِمَا ثُمَّ يَدْعُوا الْاِمَامُ جَالِسًا مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ اِنْ شَآءَ اَوْ قَائِمًا مُسْتَقْبِلَ النَّاسِ وَهُوَ اَحْسَنُ وَيُؤْمِنُوْنَ عَلٰى دُعَائِهٖ حَتّٰى يَكْمُلَ انْجِلَاءُ الشَّمْسِ وَاِنْ لَّمْ يَحْضُرِ الْاِمَامُ صَلُّوْا فُرَادٰى كَالْخُسُوْفِ وَالظُّلْمَةِ الْهَائِلَةِ نَهَارًا وَالرِّيْحِ الشَّدِيْدَةِ وَالْفَزَعِ.

ترجمه :

سنت دی دوه رکعته په هیئت دَ نفلو دَ پاره دَ کسوف (دَ نمر تندر نیول) امام دَ جمعے یا مامور دَ سلطان پسے بغیر دَ آذان او بغیر دَ اقامت نه او نۀ په جهر او بغیر دَ خطبے نه بلکه آواز دے کوی چه مونځ تیار دے او سنت دی اوږدوالے دَ دواړو او رکوع او سجدے دَ دواړو بیا به امام دُعا کوی په ناسته مخ په قبله کۀ چرے خوښه وی یا په ولاړے مخ کوی به خلقو ته او دا ښۀ خبره ده او آمین به وائی په دُعا کښی تر دَ هغے پورے چه دَ نمر رڼرائی ښۀ مکمله شی او کۀ امام حاضر نۀ شی نو ځان ځانله به مونځ کوی په شان دَ خسوف (دَ سپوږمۍ تندر نیول) او دَ تیرے هیبت ناکے دَ ورځے او دَ پاره دَ سختے سیلۍ او دَ پاره دَ پریشانۍ .

توضیح : سُنَّ ، دَ مسنون کیدو وجه ئے داده چه ددے لوستل دَ نبی کریم ﷺ نه ثابت دی لکه څنګه چه دَ حضرت عائشے ؓ نه روایت دے " انكسفت الشمس على عهد رسول الله ﷺ فخرج الى المسجد فقام وكبر فصف الناس وراء ه فقرأ قراءة طويلة ثم ركع فركع ركوعا طويلا ثم رفع رأسه فقال سمع الله لمن حمده ربنا لك الحمد ثم قائم الخ "

رکعتان : دوه رکعته اقل درجه ده کۀ دَ چا خوښه شی نو څلور رکعته یا ددے نه زیات

دے ادا کړی او په هر څلورو رکعتو باندے سلام ، دَ مونځ په شان . او افضل هم دادی چه په څلورو رکعتو باندے سلام واړولے شی .

کهیئة : یعنی ددے مونځ هیئت دَ نفلی مونځ په شان دے ، ددے نه علاوه په اوقاتِ مکروهه کښې ددے لوستل درست نهٔ دی .

بامام : یعنی څنګه چه دَ امام شرط دَ اقامتِ جمعه دپاره دے نو دغه شان ددے مونځ دپاره هم دے او کوم شرائط چه دَ مونځ دپاره دی نو هم دغه شرائط ددے مونځ دپاره هم دی لیکن خطبه په دے کښې شرط نهٔ ده .

ولا جهر : دَ امام ابو حنیفهؒ په نزد باندے قراءتِ جهری نشته دے او دَ امام شافعیؒ او امام مالکؒ هم دغه مذهب دے ، دَ امام محمدؒ او دَ امام یوسفؒ په نزد باندے قراءت بالجهر اولیٰ دے . ددے نه علاوه دَ امام محمدؒ نه په یو روایت کښې سرّی هم منقول دی . ځکه چه ورځ کښې قراءت بالجهر نشته دے بلکه بالسّر دے .

وسن : یعنی دَ قراءت طویل کول سنت دی ، او اولیٰ دی مثلًا دَ سورۂ بقرے تلاوت او دَ صاحبِ هدایه دَ قول مطابق دَ وخت ګیره ول تر څو چه نمر مکمل صفا او روښانه نهٔ شی داسے کول مسنون دی . لیکن افضل طریقه داده چه قراءت طویل کړے شی په دے کښې دَ نبی کریم ﷺ اتباع ده .

ثم یدعوا : یعنی دَ دُعا مؤخر کول مسنون دی .

بَابُ الْاِسْتِسْقَاءِ

لَهٗ صَلٰوةٌ مِنْ غَيْرِ جَمَاعَةٍ وَلَهٗ استغفارٌ وَيُسْتَحَبُّ الْخُرُوجُ لَهٗ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ مُشَاةً فِى ثِيَابٍ خَلْقَةٍ غَسِيْلَةٍ اَوْ مُرَقَّعَةٍ مُتَذَلِّلِيْنَ مُتَوَاضِعِيْنَ خَاشِعِيْنَ لِلّٰهِ تَعَالٰى نَاكِسِيْنَ رُؤُسَهُمْ مُقَدِّمِيْنَ الصَّدَقَةَ كُلَّ يَوْمٍ قَبْلَ خُرُوْجِهِمْ وَيُسْتَحَبُّ اِخْرَاجُ الدَّوَابِّ وَالشُّيُوْخِ الْكِبَارِ وَالْاَطْفَالِ وَفِى مَكَّةَ وَبَيْتَ الْمَقْدِسِ فَفِى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الْاَقْصٰى يَجْتَمِعُوْنَ وَيَنْبَغِىْ ذٰلِكَ اَيْضًا لِاَهْلِ مَدِيْنَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وَسلَّمَ وَيَقُوْمُ الْإِمَامُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ رَافِعًا يَدَيْهِ وَالنَّاسُ قُعُوْدٌ مُسْتَقْبِلِيْنَ الْقِبْلَةَ يُؤْمِنُوْنَ عَلٰى دُعَائِهٖ يَقُوْلُ اللّٰهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيْثًا هَنِيْئًا مَرِيْئًا مَرِيْعًا غَدَقًا مُجَلِّلًا سَحًّا طَبَقًا دَائِمًا وَمَا اَشْبَهَهٗ سِرًّا اَوْ جَهْرًا وَلَيْسَ فِيْهِ قَلْبُ رِدَاءٍ وَلَا يَحْضُرُهٗ ذِمِّيٌّ.

ترجمه :

دَ استسقاء دپاره مونځ دے بغیر دَ جمع نه او طلب دَ استغفار دے او مستحب دي وتل دے لره درے ورځے پیاده په زړو جامو کښې چه وینځلې شوے وي او یا ورته توتے اچولے شوے وي خاکساری کوونکي عاجزي کوونکي او سر خصو په تواضع دَ پاره دَ الله سرونه به ښکته وي صدقه ورکوونکي هره ورځ مخکښې دَ وتلو نه او مستحب دي اوبنکل دَ خاروو او بوډاګانو مشرانو او معصومانو اوسیدونکي دَ مکے او دَ بیت المقدس پس په مسجد الحرام او مسجدِ اقصیٰ کښې به جمع کوي او دغه شان دَ مدینے منورے اوسیدونکو دپاره دَ دُعا مقام مسجدِ نبویؐ دے او اودریږي به امام مخ په قبله لاسونه به ئے پورته کړے وي او خلق به مخ په قبله ناست وي آمین به وائي په دعا باندے او وائي به اے خدایه په مونږ باران اوکړه موړ نرم زرغونے والا پنړه کوونکے او هغه دعا چه ددے سره مشابه وي په پټه یا په ښکاره او نشته دے په دے کښې اړه وَل دَ څادر او غیر مذهبه خلق دے نۀ حاضریږي .

توضیح : صلوٰة من غیر جماعة ، دَ استسقاء دپاره مونځ کول مسنون دي مګر په دے کښې جماعت نشته دے او دا صورت دَ امامِ اعظمؒ نه منقول دے په اصل کښې امام اعظمؒ ارشاد فرمائي چه دا دُعا کول دي یعني ددے امر دپاره دُعا او استغفار کول دي . حضرت امام ابو یوسفؒ او امام محمدؒ ارشاد فرمائي چه امام به دوه رکعته خلقو ته ادا کړي او په دے کښې به قراءت بالجهر کوي لکه څنګه چه په مونځ دَ عیدینو کښې کیږي ، ددے ثبوت دَ حضرت عبد الله بن عباسؓ دَ روایت نه معلومیږي چه حضور ﷺ دوه رکعته ادا اوفرمائیل . صاحب

هدایه او نور فقهائے کرام ارشاد فرمائی چه حضور ﷺ کله په دے موقع باندے مونځ فرمائیلے دے او کله ئے ترك فرمائیلے دی او صرف په مونځ باندے ئے اقتصار کړے دے ددے وجے نه هغوی دے لره مونځ مسنون نۀ دے فرمائیلے چنانچه حضرت عمر فاروق په یو داسے موقع باندے مونځ نۀ دے فرمائیلے البته طلب دَ باران ئے فرمائیلے دے حالانکه دغه خلق دَ حضور ﷺ زیات اتباع کوونکی وو . عدم فعل په دے باندے دلالت کوی چه مونځ په جَمعے سره کوم په دے باب کښی مسنون نۀ دی .

ثلثة : متواتر دَ دریو ورځو قید ددے دپاره دے چه ددے نه دَ زیات ثبوت نشته دے .

ویدعوا : یعنی هغه دُعا کومه چه ذکر کړے شوے ده یا ددے مشابه دُعا وی ، ددے غوښتل جائز دی . والله اعلم

بَابُ صَلٰوة الخَوْف

هِیَ جَائِزَةٌ بِحُضُوْرِ عَدُوٍّ وَبِخَوْفِ غَرْقٍ اَوْ حَرْقٍ وَاِذَا تَنَازَعَ الْقَوْمُ فِی الصَّلٰوةِ خَلْفَ اِمَامٍ وَاحِدٍ فَیَجْعَلُهُمْ طَائِفَتَیْنِ وَاحِدَةً بَازَاءِ الْعَدُوِّ وَیُصَلِّیْ بِالْاُخْرٰی رَکْعَةً مِنَ الثُّنَائِیَّةِ وَرَکْعَتَیْنِ مِنَ الرُّبَاعِیَّةِ اَوِ الْمَغْرِبِ وَتَمْضِیْ هٰذِهٖ اِلَی الْعَدُوِّ مُشَاةً وَجَاءَتْ تِلْكَ فَصَلّٰی بِهِمْ مَابَقِیَ وَسَلَّمَ وَحْدَهٗ فَذَهَبُوْا اِلَی الْعَدُوِّ ثُمَّ جَاءَتِ الْاُوْلٰی وَاَتَمُّوْا بِلَا قِرَاءَةٍ وَسَلَّمُوْا وَمَضَوْا ثُمَّ جَاءَتِ الْاُخْرٰی اِنْ شَاءُوْا وَصَلُّوْا مَابَقِیَ بِقِرَاءَةٍ وَاِنِ اشْتَدَّ الْخَوْفُ صَلُّوْا رُکْبَانًا فُرَادٰی بِالْاِیْمَاءِ اِلٰی اَیِّ جِهَةٍ قَدَرُوْا وَلَمْ تَجُزْ بِلَا حُضُوْرِ عَدُوٍّ وَیُسْتَحَبُّ حَمْلُ السِّلَاحِ فِی الصَّلٰوةِ عِنْدَ الْخَوْفِ وَاِنْ لَّمْ یَتَنَازَعُوْا فِی الصَّلٰوةِ خَلْفَ اِمَامٍ وَاحِدٍ فَالْاَفْضَلُ صَلٰوةُ کُلِّ طَائِفَةٍ بِاِمَامٍ مِثْلَ حَالَةِ الْاَمْنِ .

ترجمه :

دا مونځ جائز دے په حضور دَ دشمن کښی او په ویره دَ غرق کیدو کښی یا دَ سوزیدو او کله چه جګړه وی دَ قوم په مونځ کولو کښی روستو دَ امام یو نه پس خلق به دوه فرقے کړی یوه ډله به دَ دشمن مخے ته شی او بله ډله به مونځ کوی ورسره یو رکعت

دَ دوونه او دوه رکعته دَ رباعي مونځ نه او دَ ماښام نه او دا بله ډله به بیا لاړه شي دشمن ته او دا بله به راشي او دغه به مونځ اوکړي کوم چه باقي پاتې وي او سلام به اوګرځوي بیا ځي پس بیا به لاړ شي دوی دشمن ته بیا به رومبنۍ ډله راشي او مونځ به بغیر دَ قراءت نه پوره کړي او سلام به اوګرځوي او لاړ به شي بیا به بله ډله راشي کۀ ئې خوښه وي مونځ به اوکړي مابقي په قراءت سره او کۀ ویره زیاته شوه نو په سورلۍ به ځانله ځانله مونځ اوکړي په اشاره سره کوم طرف ته چه ئې قدرت وي او صلوة الخوف جائز نۀ دے کۀ دشمن حاضر نۀ وو او مستحب دي تړل دَ وسلې په مانځه کښې په ځان پورې په وخت دَ یرې کښې او کۀ تنازعه نۀ وه نو په مانځه کښې ورستتو دَ یو امام نه نو غوره خبره داده چه هره ډله به په بیل بیل امام پسې مونځ اوکړي په مثل دَ حالت دَ امن . فقط

توضیح : هی جائزة ، دَ حضرت امام اعظمؒ په نزد باندے زمونږ په زمانه کښې دے مشروعیت صحیح دے یعنی دَ نبی کریم ﷺ دَ وصال نه بعد ، صرف دَ هغوی دپا ... خاص نۀ وو . او امام یوسفؒ په دے زمانه کښې دَ مشروعیت قائل نۀ دے .

حضور عدو : شرط دادے چه دشمن مخامخ وي او ددے خبرے ویره وي چه په مونځ کښې په مشغول کیدو سره دشمن حمله اوکړي نو په داسے صورت کښې جائز دے . دَ لفظ حضور په قید سره دے امر طرف ته متوجه کول دي چه محض خیال او ګمان دے او لشکر دَ دشمن موجود نۀ وي نو په دے موقع باندے دا جائز نۀ دے .

بخوف : یعنی په سیلاب وغیره کښې دَ ډوبیدو ویره ده یا په اور کښې دَ سوزیدو یره ده یا دَ ماتوونکي درنده یره ده نو په دے تمام صورتونو کښې په مذکوره طریقه باندے مونځ کول درست دي .

واذا تنازع : یعنی خلق په خپل مابین کښې په یو امام پسے په مونځ کولو باندے کښې نو دا صورت دَ جواز دے او کۀ قوم څه اختلاف نۀ کوی نو دوه جماعته به دَ دوو

امامانو پسے مونځ کوی نو بیا ددے ضرورت نشته دے.

فیجعلهم، مصنفؒ په دے بحث کښې تفصیل نۀ دے بیان کړے چه مقیم او مسافر به څنګه کوی دَ دواړو صورت به آسان شی یعنی دَ یوے قاعدے کلیے په معلوم کیدو سره د هر یو ادراک به آسان شی او دا عبارت په عموم باندے دلالت کوی.

ویصلی: یعنی امام دے په دوو رکعتو والا مونځ کښې دَ دویم جماعت سره یو رکعت ادا کړی.

الثانیة: مثلًا مونځ دَ سحر، مونځ دَ جمعے، مونځ دَ عیدینو، دَ سفر په حالت کښې قصر عصر یا قصر عشآء وی.

ورکعتین: یعنی کۀ چرے مسافر نۀ وو او څلور رکعته والا مونځ ادا کوی نو یا دے اول دوه رکعته دَ جماعتِ اولیٰ سره ادا کړی، دویم جماعت سره دے باقی مانده مونځ ادا کړی.

ثن جاءت الاولیٰ: دا ضروری نۀ ده چه هغه دے امام پسے ورستو راشی او خپل مونځ پوره کړی کۀ چرے دا اوغواړی نو هلته کښې په خپل خپل ځائے باندے هم باقی مانده مونځ پوره کولے شی البته دَ امام دَ سلام اړولو نه بعد به باقی مونځ لره پوره کوی.

بلا قراءة: څکه چه دے دَ لاحق په حکم کښې دے چه دے دَ مونځ په اولنو رکعتونو کښې دَ امام نه ورستو وو او ورستونی رکعتونه دَ امام دَ سلام نه بعد ادا کوی. لکه څنګه چه په دے صورت کښې چه امام مسافر وی نو باقی رکعتونه بغیر دَ قراءت نه لوستلے شی نو دا به هم بلا قراءت لوستلے شی.

بقراءة: څکه چه دا مسبوق دے دۀ دَ امام سره نۀ وو ادا کړی.

یستحب: یعنی امام مالكؒ او امام شافعیؒ وسله دَ ځان سره تړلو ته واجب وائی څکه چه په نص کښې ددے امر موجود دے. دَ احنافوؒ په نزد باندے دا امر استحبابی دے وجوبی نۀ دے ددے وجے نه دَ مونځ دَ اعمالو نه نۀ دے.

بَابُ اَحْکَامِ الجَنَائِزِ

يُسَنُّ تَوْجِيْهُ الْمُحْتَضِرِ لِلْقِبْلَةِ عَلٰى يَمِيْنِهٖ وَجَازَ الْاِسْتِلْقَاءُ وَيُرْفَعُ رَاْسُهٗ قَلِيْلًا وَيُلَقَّنُ بِذِكْرِ الشَّهَادَتَيْنِ عِنْدَهٗ مِنْ غَيْرِ اِلْحَاحٍ وَلَا يُؤْمَرُ بِهَا وَتَلْقِيْنُهٗ فِي الْقَبْرِ مَشْرُوْعٌ وَقِيْلَ لَا يُلَقَّنُ وَقِيْلَ لَا يُؤْمَرُ بِهٖ وَلَا يُنْهٰى عَنْهُ وَيُسْتَحَبُّ لِاَقْرِبَاءِ الْمُحْتَضِرِ وَجِيْرَانِهِ الدُّخُوْلُ عَلَيْهِ وَيَتْلُوْنَ عِنْدَهٗ سُوْرَةَ يٰسٓ وَاسْتُحْسِنَ سُوْرَةُ الرَّعْدِ وَاخْتَلَفُوْا فِيْ اِخْرَاجِ الْحَائِضِ وَالنُّفَسَاءِ مِنْ عِنْدِهٖ فَاِذَا مَاتَ شُدَّ لَحْيَاهُ وَغُمِّضَ عَيْنَاهُ وَيَقُوْلُ مُغَمِّضُهٗ بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلٰى مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ يَسِّرْ عَلَيْهِ اَمْرَهٗ وَسَهِّلْ عَلَيْهِ مَا بَعْدَهٗ وَاَسْعِدْهُ بِلِقَائِكَ وَاجْعَلْ مَا خَرَجَ اِلَيْهِ خَيْرًا مِمَّا خَرَجَ عَنْهُ وَيُوْضَعُ عَلٰى بَطْنِهٖ حَدِيْدَةٌ لِئَلَّا يَنْتَفِخَ وَتُوْضَعُ يَدَاهُ بِجَنْبِهٖ وَلَا يَجُوْزُ وَضْعُهُمَا عَلٰى صَدْرِهٖ وَتُكْرَهُ قِرَاءَةُ الْقُرْاٰنِ عِنْدَهٗ حَتّٰى يُغْسَلَ وَلَا بَاْسَ بِاِعْلَامِ النَّاسِ بِمَوْتِهٖ وَيُعَجَّلُ بِتَجْهِيْزِهٖ فَيُوْضَعُ كَمَا مَاتَ عَلٰى سَرِيْرٍ مُجَمَّرٍ وِتْرًا وَيُوْضَعُ كَيْفَ اتَّفَقَ عَلَى الْاَصَحِّ وَيُسْتَرُ عَوْرَتُهٗ ثُمَّ جُرِّدَ عَنْ ثِيَابِهٖ وَوُضِّئَ اِلَّا اَنْ يَكُوْنَ صَغِيْرًا لَا يَعْقِلُ الصَّلٰوةَ بِلَا مَضْمَضَةٍ وَاسْتِنْشَاقٍ اِلَّا اَنْ يَكُوْنَ جُنُبًا وَصُبَّ عَلَيْهِ مَاءٌ مُغْلًى بِسِدْرٍ اَوْ حُرُضٍ وَاِلَّا فَالْقَرَاحُ وَهُوَ الْمَاءُ الْخَالِصُ وَيُغْسَلُ رَاْسُهٗ وَلِحْيَتُهٗ بِالْخِطْمِيِّ ثُمَّ يُضْجَعُ عَلٰى يَسَارِهٖ فَيُغْسَلُ حَتّٰى يَصِلَ الْمَاءُ اِلٰى مَا يَلِي التَّخْتَ مِنْهُ ثُمَّ عَلٰى يَمِيْنِهٖ كَذٰلِكَ ثُمَّ اُجْلِسَ مُسْنَدًا اِلَيْهِ وَمَسَحَ بَطْنَهٗ رَفِيْقًا وَمَا خَرَجَ مِنْهُ غَسَلَهٗ وَلَمْ يُعِدْ غُسْلَهٗ ثُمَّ يُنَشَّفُ بِثَوْبٍ وَيَجْعَلُ الْحَنُوْطَ عَلٰى لِحْيَتِهٖ وَرَاْسِهٖ وَالْكَافُوْرَ عَلٰى مَسَاجِدِهٖ وَلَيْسَ فِي الْغُسْلِ اِسْتِعْمَالُ الْقُطْنِ فِي الرِّوَايَاتِ الظَّاهِرَةِ وَلَا يُقَصُّ ظُفْرُهٗ وَشَعْرُهٗ وَلَا يُسَرَّحُ شَعْرُهٗ وَلِحْيَتُهٗ وَالْمَرْاَةُ تُغَسِّلُ زَوْجَهَا بِخِلَافِهٖ كَاُمِّ الْوَلَدِ لَا تُغَسِّلُ سَيِّدَهَا وَلَوْ مَاتَتْ اِمْرَاَةٌ مَعَ الرِّجَالِ يَمَّمُوْهَا كَعَكْسِهٖ بِخِرْقَةٍ وَاِنْ وُجِدَ ذُوْ رَحِمٍ مَحْرَمٍ يُمِّمَ بِلَا خِرْقَةٍ وَكَذَا الْخُنْثَى الْمُشْكِلُ يُمِّمَ فِيْ ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَيَجُوْزُ لِلرَّجُلِ وَالْمَرْاَةِ تَغْسِيْلُ صَبِيٍّ وَصَبِيَّةٍ لَمْ يَشْتَهِيَا وَلَا بَاْسَ بِتَقْبِيْلِ الْمَيِّتِ

ترجمه :

سنت دی مخ کرځول دَ قریب الموت شخص قبلے ته په ښی طرف او جائز دی ستونی ستغ سملول او پورته کول دَ سر لږ او تلقین به ورته کوی دَ شهادتینو بغیر دَ

الحاح نه او امر به ورته دَ وئیلو دپاره نهٔ کوی او مرده ته تلقین په قبر کښې مشروع دے او
چا وئیلے دی چه نهٔ به ورته امر کوی او نهٔ به ئے منع کوی او دَ خپلوانو دپاره مستحب
دی حاضریدل او دَ گوانډی دپاره دخول مستحب دے چه لولی به ورته سورتِ یٰسٓ او بنهٔ
دی لوستل دَ سورتِ رعد او اختلاف دے په ایستلو دَ حائضے او نفاسے کښې دَ قریب
الموت له خوا نه نو کله چه مړ شی نو زنه به ورته اوتړی او سترگے به ورته پټے کړی او
سترگے پټوونکی به وائی چه بسم الله اعلیٰ ملة رسول الله اللهم یسر علیه امره وسهل
علیه مابعده واسعد بلقائك واجعل ما خرج الیه خیرا مما خرج عنه او په خیټه به ورله
اوسپنه کیږدی چه اونهٔ پړسیږی او لاسونه به ئے اړخونو ته کیږدی او لاسونه ورله په
سینه باندے کیخودل جائز نهٔ دی او مکروهه دی قرآن لاستل دَ مړی سره ترغسل
ورکولو پورے او هیڅ باك نشته دے په خبرولو دَ خلقو په مرگ دَ چا او تلوار به کوی په
تجهیز کښې پس کیخودے به شی څنگه چه مړ شی په تحته باندے چه خوشبویه وی
طاق او مړے به کیدی څنگه چه مناسب وی په صحیح قول سره او عورت به ورله پټ
کړی بیا به ترے نه جامے اوباسی اودس به ورله اوکړی مگر کهٔ وړوکے وی دَ مانځه
کولو قابل نهٔ وو بغیر دَ مضمضے او استنشاق نه خو کهٔ جنب وو (بیا به ورله په پوزه او
خُلهٔ کښې اوبهٔ اچوی) اوبهٔ به پرے واچوی جوش کړے شوے دَ بیرے په پاڼړو یا ددے
نه علاوه نوره خوشبویه تیاه او کهٔ دا نهٔ وی نو بیا اوبهٔ خالصے دی ۔ او سر او گیره به ورله
وینځلے شی په گل خطمی سره بیا به ئے په گس طرف باندے واړه وی هم دارنگ بیا
به کیولے شی دَ تکیه په شکل او خیټه به ورله نرمه نرمه اومږی او څه چه ترے وځی
هغه به اووینځی او دوباره به غسل نهٔ ورکوی بیا به ئے په کپړا باندے وچ کړی بیا به
ورله خوشبوئی په گیره او سر او کافور په ځایونو دَ سجدے واچولے شی او سنه دے په
نسا کښې استعمال دَ مالوچو په ډیرو روایاتو نکاروو کښے او نهٔ دے سریکوی نوکان
دَ مړی او نه ویښته او نهٔ به ورله ویښتهٔ گومنز کوی او نهٔ گړه ، او ښځه کهٔ خاوند

ته غسل ورکوي نو جائز دي په خلاف دَ خاوند نه لکه امِ ولدے لره چه خپل مولیٰ غسل نه شي ورکولے او کۀ ښځه دَ نارينو سره يا دَ نارينو په تولگی کښی مړه شي نو تیمم به ورله ورکوي او په عکس کښی هم دا مسئله ده په کپړه سره ، او کۀ اقرباء ذي محرم موجود وي نو تیمم به ورله اووهي بے دَ کپړے نه او دارنگ خنثیٰ مشکل هم دے تيمم به ورکوي په ظاهر روايت کښی او جائز دي نارينو او زنانو لره غسل ورکول صبي هلك ته يا جينئ ته چه غيرِ مشتهي وي او باك نشته دے دَ ښکلولو دَ مړي .

توضیح : الجنائز ، جنازه په جيم باندے زَبر هم دے او زير هم ، جنازه ميت ته هم وئيلے شي او هغه کټ ويره ته هم وئيلے شي په کوم باندے چه دَ کفن کولو نه بعد مړے کيخودلے شي .

المحتضر : اسم مفعول ، " اى من حضره ملائكة الموت اومن حضره الموت دحلّ به " يعنی دَ قريب الموت کيدو په وجه سره محتضر فرمائيلے شوے دے يا ددے وجے نه چه دَ روح قبضه کولو والا فرشته په دے وخت کښی دۀ ته تشريف راوړي په دے بناء باندے ئے په دے کلمے سره تعبير اوکړو .

علیٰ يمينه : يعنی قبله رُخ دے کړے شي په داسے صورت کښی ، په دے طور باندے چه دۀ لره په ښی جانب باندے اوسملولے شي . ددے امر لحاظ ساتلو سره چه په قبر کښی هم دۀ لره داسے کيخودلے شي ددے نه علاوه کۀ چرے په کټ باندے وي نو په دے صورت کښی به دَ کټ سر شمال طرف ته وي او خپے او لنگه به ئے جنوب طرف ته وي ، داسے نيغ ئے سملول هم جائز دي ددے وجے نه چه په داسے صورت کښی دَ روح په وتلو کښی آسانی وي البته په دے صورت کښی دے ددۀ مخ قبلے طرف ته کړي او دا افضل طريقه ده ددے نه علاوه کۀ خپے ئے قبلے طرف ته وي نو هم جائز دي .

يرفع رأسه : يعنی چه نيغ ئے سملوي نو په دے صورت کښی دے ورله سر ته څه

خیز کیږدئ دد ... د پاړه چه سر او مخ ئے قبلے طرف ته وی، او مخ ئے آسمان طرف ته نهٔ وی بلکه قبلے طرف ته شی.

ویلقن: یعنی بالاجماع دا تلقین مستحب دے او دا تلقین دے دَ نزاع دَ حالت نه مخکښی وی، تلقین ورکولو والا دے داسے کس وی کوم چه ددهٔ دَ مرګ حالت پوشیده او پټ ساتی، افشاء نهٔ کوی او دَ هغه سره نزدے په مزه مزه باندے لولی په هغه باندے زور نهٔ ورکوی ځکه چه دا حالت ډیر سخت دے داسے نهٔ وی چه انکار اوکړی. (العیاذ باللہ)

لایؤمر بها: یعنی هغه ته دے دا نهٔ شی وئیلے چه اووایه لا اله الا الله ځکه چه په دے حالت کښی ددهٔ خواص صحیح نهٔ وی پس ممکنه ده چه هغه انکار اوکړی چه دا کم از کم بدشګونی خو ده بلکه په مناسب طور باندے دے ورته تلقین ورکړے شی چه ددے رائج شکل دادے چه دَ هغه سره ناست خلق په خپله باندے کلمهٔ شهادت وائی، حضور ﷺ فرمائی چه دَ چا آخری کلمه لا اله الا الله وی نو هغه به جنت ته داخلیږی، مطلب دادے چه دَ کلمے دَ ادا کولو نه بعد څه خبره اونهٔ کړی، دا مطلب نهٔ دے چه په آخری ساه باندے ئے کلمه وئیلے وی.

والکافور: یعنی هغه اعضاء کوم چه دَ سجدے په وخت کښی استعمالیږی مثلاً تندے، پوزه، دواړه لاسونه، دواړه پنډئ او دَ خپو لاندے حصه. دائے دَ کرامت او دَ بزرګئ په وجه سره خاص اوفرمائیل په دے کښی سړے او ښځه دواړه برابر دی او محرم او غیر محرم دواړه کښی مساوی دی.

ولیس: یعنی دَ متیازو یا دَ پاخانے په ځائے کښی یا په غوږونو او خُله او په پوزه کښی مالوچ ورمنډل دَ غسل دَ احکامو نه نهٔ دی البته کهٔ چرے په خُله، پوزه او په غوږ کښی کیخودلے شی نو څه مضائقه په کښی هم نشته دے لیکن دَ متیازو او دَ پاخانے په ځائے کښی مالوچ ورمنډل معیوب ګنړلے شوے دی. والله اعلم

وَعَلَى الرَّجُلِ تَجْهِيزُ امْرَأَتِهِ وَلَوْمُعْسِرًا فِي الْاَصَحِّ وَمَنْ لَامَالَ لَهُ فَكَفَنُهُ عَلٰى مَنْ تَلْزِمُهُ نَفَقَتُهُ وَاِنْ لَمْ

يُوْجَدُ مَنْ تَجِبُ عَلَيْهِ نَفَقَتُهُ فَفِي بَيْتِ الْمَالِ فَإِنْ لَمْ يُعْطِ عَجْزاً اَوْ ظُلْماً فَعَلَى النَّاسِ وَيَسْأَلُ لَهُ التَّجْهِيْزَ مَنْ لَايَقْدِرُ عَلَيْهِ غَيْرَهُ وَكَفَنُ الرَّجُلِ سُنَّةً قَمِيْصٌ وَإِزَارٌ وَلِفَافَةٌ مِمَّا يَلْبَسُهُ فِي حَيَاتِهِ وَكِفَايَةً إِزَارٌ وَلِفَافَةٌ وَفُضِّلَ الْبَيَاضُ مِنَ الْقُطْنِ وَكُلٌّ مِنَ الْاِزَارِ وَاللِّفَافَةِ مِنَ الْقَرْنِ إِلَى الْقَدَمِ وَلَايَجْعَلُ لِقَمِيْصِهِ كُمٌّ وَلَا دِخْرِيْصٌ وَلَا جَيْبٌ وَلَاتُكَفُّ اَطْرَافُهُ وَتُكْرَهُ الْعِمَامَةُ فِي الْاَصَحِّ وَلُفَّ مِنْ يَسَارِهِ ثُمَّ يَمِيْنِهِ وَعُقِدَ إِنْ خِيْفَ اِنْتِشَارُهُ وَتُزَادُ الْمَرْأَةُ فِي السُّنَّةِ خِمَاراً لِوَجْهِهَا وَخِرْقَةً لِرَبْطِ ثَدْيَيْهَا وَفِي الْكِفَايَةِ خِمَارٌ أَوْ يُجْعَلُ شَعْرُهَا ضَفِيْرَتَيْنِ عَلَى صَدْرِهَا فَوْقَ الْقَمِيْصِ ثُمَّ الْخِمَارُ فَوْقَهُ تَحْتَ اللِّفَافَةِ ثُمَّ الْخِرْقَةُ فَوْقَهَا وَتُجَمَّرُ الْاَكْفَانُ وِتْراً قَبْلَ اَنْ يُدْرَجَ فِيْهَا وَكَفَنُ الضَّرُوْرَةِ مَايُوْجَدُ.

او په خاوند بانده دَ ښځے تکفین تجهیز دے اګر که خاوند غریب وی په صحیح قول سره او هغه څوك چه خپل مال ئے نهٔ وی نو دَ هغه کفن په هغه چا دے چه دَ هغه نفقه پرے واجب وی او کچرے اونهٔ موندلے شی هغه څوك چه په هغه نفقه وی نو بیا په بت المال کښں نو کهٔ بیت المال ورنهٔ کړی دَ عاجزئ یا دَ ظلم نه نو بیا په خلقو دے او کهٔ غریب وی نو دَ هغه دپاره سوال دَ نورو خلقو نه واجب دے او کفن دَ نارینه دپاره درے جامے سنت دی قمیص ، لنګ او لفافه څه چه ئے په ژندګئ کښې اغوستل او کفنِ کفائی ازار او لفافه ده او افضل کفن دَ سپینو مالو چو وی پنړسودے او اندازه دَ اِزار او دَ لفافے دَ سر دَ وېښتو نه دَ قدم پورے مقرر دے او په قمیص کښې به لستونړی نهٔ جوړه وی او نهٔ ترخځے او نهٔ جیب او نهٔ ګریوان او نهٔ به طرفونه دَ کفن ګنډی او مکروهه دے پټکے په صحیح روایت کښې او انغاړی به ګس طرف بیا ښے طرف او اویهٔ تړلے شی کهٔ دَ کفن دَ خوریدو خطره وی او زیاتے کوی به دَ ښځے دپاره په مسنون کفن کښې سرپیچك دَ پاره دَ مخ اویوه ټوټه دَ پاره دَ تړلو دَ سینو او په کفایه کښې دی چه صرف سرپیچك دے او وېښتهٔ به دوه کونځئ کړی کیږدی به ئے په سینه بانده پورته دَ قمیص نه بیا سر پیچك پورته له دے نه لاندے دَ لفافے نه . بیا ټوټه او خوشبویه کولے به شی ناتکئ مخکښں دَ اونغختلو نه او ضروری کفن هغه دے چه اوموندلے شی.

توضیح : وعلی الرجل ، یعنی دَ صحیح مذهب مطابق په سړی باندے دَ خپلے ښځے کفن ورکول واجب دی اګر چه هغه تنګدست وی ، ددے په باره کښی دَ امام ابویوسفؒ دوه قوله دی یو دا چه په خاوند باندے واجب دی ، دویم دا چه کهٔ چرے تنګدست نهٔ وو نو په دے صورت کښی واجب دی، او دَ امام محمدؒ په نزد باندے علی الاطلاق دَ سر نه واجب نهٔ دی ځکه چه دَ زوجیت تعلق باقی پاتے نهٔ دے . حاصل دا چه کهٔ چرے په زوجیت کښی ئے مال پریخودے دے نو بیا به ددے دَ مال نه کفن دفن وی او کهٔ چرے مال ئے نهٔ دے پریخودے نو بیا به دَ خاوند دَمال نه کفن ورکولے شی کهٔ چرے دا هم ممکنه نهٔ وه نو بیا په بیت المال یا په عامة المسلمین باندے کفن دفن لازم دے .

فان لم یعط : یعنی دَ بیت المال نه دَ خالی کیدو په وجه سره یا دَ نهٔ ادا کیدو دَ ګنجائش په سبب سره یا ظلمًا ورنهٔ کړے شو نو په خلقو باندے لازم دی چه ادا کړی او ددے تکمیل اوکړے شی مثلًا یو کس ته معلومه وی چه دَ چا غریب میت سره دَ ادا کولو ګنجائش نشته دے نو اوس په دے شخص باندے واجب دی چه ددے میت دپاره دَ تجهیز او تکفین دَ اخراجاتو دپاره دَ خلقو نه مطالبه اوکړی او دَ تجهیز او تکفین دَ ضرورت دَ پوره کیدو نه بعد چه کوم مال بچ شی نو هغه دے دَ هغے مالك ته واپس کړی او کهٔ دَ هغے دَ مالك دَ حال علم نهٔ وی نو بیا دے چرته کښی په بل کفن کښی خرچ کړی یا دے صدقه کړے شی .

کفن الرجل : یعنی قمیص ، دا دَ ګردن نه واخله تر دَ خپو پورے وی او په دے قمیص کښی به لستونړی او غاړے نهٔ وی .

وازار : ازار په معنیٰ دَ څادر سره دا دَ اوګونه یا دَ غوږونو دَ برابرئ نه واخله تر دَ خپو پورے کیدل پکار دی او دا مسنون دی .

لفافة : لفافه یعنی څادر، دادے دومره اوګد وی چه دَ سر نه واخله تر دَ خپو پورے په دے کښی پټ شی او بیا هم دواړو طرفونو ته څه حصه باقی وی ددے دپاره چه تړلے شی .

فی السنة خمارا : یعنی دَ ښځے دپاره په مسنون کفن کښی دے دَ څادر اضافه اوکړی

چه دے ته دَ اوردو په صطلاح کښې دامنی وئیلے شی (یعنی لوپټه).

وفي الكفاية: یعنی دَ سړی دپاره جفنِ کفایه ازار او لفافه وو او دَ ښځے دپاره دے په دے کښې دَ څادر (پرونی، دامنی) اضافه اوکړے شی، نو کفن کفائی به دَ ښځے دپاره درے کپړے وی څادر، ازار، او دامنی (لوپټه).

ثم الخمار: یعنی هغه څادر چه په هغے کښې سر او مخ پټ کړے شی.

فائده: غسل ورکولو ولا دے دا دُعا وائی " غفرانك یا رحمٰنُ " اے رحمان! په خپل مخصوص بخشش سره دۀ مغفرت اوفرمایه.

(**فَصْلٌ**) اَلصَّلٰوةُ عَلَيْهِ فَرْضُ كِفَايَةٍ وَّاَرْكَانُهَا التَّكْبِيْرَاتُ وَالْقِيَامُ وَشَرَائِطُهَا سِتَّةٌ اِسْلَامُ الْمَيِّتِ وطهارَتُهٗ وَتَقَدُّمُهٗ وَحُضُوْرُهٗ اَوْ حُضُوْرُ اَكْثَرِ بَدَنِهٖ اَوْ نِصْفِهٖ مَعَ رَاسِهٖ وَكَوْنُ الْمُصَلِّيْ عَلَيْهَا غَيْرَ رَاكِبٍ بِلَا عُذْرٍ وَكَوْنُ الْمَيِّتِ عَلَى الْاَرْضِ فَاِنْ كَانَ عَلٰى دَابَّةٍ اَوْ عَلٰى اَيْدِى النَّاسِ لَمْ تَجُزِ الصَّلٰوةُ عَلَى الْمُخْتَارِ اِلَّا مِنْ عُذْرٍ وَسُنَنُهَا اَرْبَعٌ قِيَامُ الْاِمَامِ بِحِذَاءِ صَدْرِ الْمَيِّتِ ذَكَرًا كَانَ اَوْ اُنْثٰى وَالثَّنَاءُ بَعْدَ التَّكْبِيْرَةِ الْاُوْلٰى وَالصَّلٰوةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ الثَّانِيَةِ وَالدُّعَاءُ لِلْمَيِّتِ بَعْدَ الثَّالِثَةِ وَلَا يَتَعَيَّنُ لَهٗ شَيْءٌ وَاِنْ دَعَا بِالْمَاثُوْرِ فَهُوَ اَحْسَنُ وَاَبْلَغُ وَمِنْهُ مَا حَفِظَ عَوْفٌ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهٗ وَارْحَمْهُ وَعَافِهٖ وَاعْفُ عَنْهُ وَاَكْرِمْ نُزُلَهٗ وَوَسِّعْ مَدْخَلَهٗ وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرْدِ وَنَقِّهٖ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ وَاَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهٖ وَاَهْلًا خَيْرًا مِنْ اَهْلِهٖ وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهٖ وَاَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ وَاَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ وَيُسَلِّمُ بَعْدَ الرَّابِعَةِ مِنْ غَيْرِ دُعَاءٍ فِيْ ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَلَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِيْ غَيْرِ التَّكْبِيْرَةِ الْاُوْلٰى وَلَوْ كَبَّرَ الْاِمَامُ خَمْسًا لَمْ يُتْبَعْ وَلٰكِنْ يُنْتَظَرُ سَلَامُهٗ فِي الْمُخْتَارِ وَلَا يُسْتَغْفَرُ لِمَجْنُوْنٍ وَصَبِيٍّ وَيَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَّاجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَّاجْعَلْهُ لَنَا اَجْرًا وَّذُخْرًا وَّاجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَّمُشَفَّعًا.

ترجمه:

مونځ په میت باندے فرض کفایه دے او ارکان ددے تکبیرونه او قیام او شرائط

ئے شپږ دی میت دے مسلمان وی او پاکوالے دَ مړی وړاندے ایخودل ئے او موجودګی ئے یا حضور دَ اکثر بدن دَ مړی یا نیم سره دَ سَر نه او کیدل دَ جنازه کوونکی په زمکه چه په سورلئ باندے سور نۀ وی بغیر دَ عذر نه او کیدل دَ میت په زمکه باندے پس کۀ چرے په سورلئ باندے وو یا په لاسونو دَ خلقو کښی وی نو جنازه نۀ کیږی په غور قول مګر دَ عذر دَ وجے او سنت دَ جنازے څلور دی قیام دَ امام مخامخ سینے دَ مړی تہ کۀ ناریـنـه وی او که زنانه او ثنا مخکښی دَ یکبیر اولیٰ نه او درود په نبی علیه السلام پس دَ دویم تـکبیـر نـه او دَ مړی داره دعا س دَ دریم تکبیر او څه به وړله مقرر کوی نۀ او دَ ماثوره دُعـاګانـو نـه یـوه دُعا نو دا ډیره بهتره ده او منقول دُعا کومه چه عوف دَ نبی کریم ﷺ نه یاده کړے ده اللهم اغفر له واعف ونه واكرم نزله ووسع مدخله واغسله بالمآء والثلج والبرد ونقه من الخطايا كما ينقى الثوب الابيض من الدنس وابدله دارًا خيرًا من اره واهلًا خيرًا من اهله وزوجًا خيرًا من زوجه وادخله الجنة واعذه من عذاب القبر وعذاب النار ط او سـلام بـه اوګـرځوی پس دَ څلورم تکبیر نه بغیر دَ دُعا نه په ظاهر روایت سره او لاسونه بـه نۀ پورته کوی بغیر دَ تکبیر اولیٰ نه او کۀ تکبیر اوکړو امام پنځم تکبیر نو خلق به ئے تـابـعـداری نـۀ کـوی لیکن انتظار به دَ سلام کوی او استغفار به دَ مجنون دپاره او دَ صبی دپاره نـۀ غـواړی او وائـی بـه اللهم اجعله لنا فرطًا واجعله لنا اجرًا وذخرًا واجعله لنا شافعًا ومشفعًا .

توضیح : یعـنـی مونځ دَ جنازے فرض کفائی دے او په نورو کتابونو کښی ئے واجب قرار ګرځولے دی دَ هغے نه مراد هم فرض دی او دا بالاجماع دی .

اسلام الـمیت : یعنی دَ میت مسلمان کیدل شرط دی ، برابره خبره ده کۀ هغه دَ مور او پلار سره مسلمان شوے وی یا دَ مور او پلار نه دَ چا یو سره یا تنها یو ائے مسلمان شوے وی .

وطهـارتـه : یعـنـی دَ طهارتِ حـکـمیه او حقیقیه نه پاکے کیدل شرط دی مثلًا کۀ یو

میت ته غسل ورنۀ کړی او په هغه باندے ناپاکی وی نو په دے صورت کښی په هغه باندے مونځ کول جائز نۀ دی ، ددے نه علاوه کۀ چرے یو میت ئے بغیر دَ غسل نه قبر کښی کیخودلے وی او په هغه باندے ئے خاوره نۀ وی اچولے نو په داسے صورت کښی دے میت دَ قبر نه راویاسی غسل دے ورکړے شی او کۀ چرے بغیر دَ غسل نه ئے میت په قبر کښی کیخودلے وو او دفن کړے ئے هم وو نو اوس دے په دے قبر باندے مونځ دَ جنازے اوکړے شی خو په شرط سره چه دَ مړی لاش په قبر کښی خراب شوے نۀ وی ، داسے دَ کفن او دَ ځائے دَ پاکوالی هم شرط دے .

وحضوره : یعنی دَ میت دَ بدن زیاته یا نصف حصه کومه چه دَ سر سره وی ، مخے ته کیدل شرط دی او کۀ چرے صرف لاندے حصه دَ بدن موجوده ده نو په دے باندے به مونځ دَ جنازے نۀ شی ادا کولے .

فان کان : یعنی کۀ میت په سورلۍ باندے وو یا دَ خلقو په لاس کښی وو نو دَ مختار قول مطابق مونځ به درست نۀ وی ابته کۀ چرے څه عذر وو نو بیا جائز دی مثلًا په زمکه باندے خټه یا اوبۀ وے چه مړے نۀ شو کیخودے .

فهو احسن : یعنی دَ منقول دُعا لوستل احسن او ابلغ دی یعنی مقصود ته زیاته رسوونکی ځکه چه ددے دَ مقبولیت امید زیات دے .

نزوله : نزل په اصل کښی هغه څیزونو ته وئیلے شی کوم چه دَ میلمه دپاره تیار کړے شی . والله اعلم .

(فصل) اَلسُّلْطَانُ اَحَقُّ بِصَلٰوتِهٖ ثُمَّ نَائِبُهٗ ثُمَّ الْقَاضِیُ ثُمَّ اِمَامُ الْحَیِّ ثُمَّ الْوَلِیُّ وَلِمَنْ لَهٗ حَقُّ التَّقَدُّمِ اَنْ یَّاْذَنَ لِغَیْرِهٖ فَاِنْ صَلّٰی غَیْرُهٗ اَعَادَهَا اِنْ شَآءَ وَلَا یُعِیْدُ مَعَهٗ مَنْ صَلّٰی مَعَ غَیْرِهٖ وَمَنْ لَهٗ وَلَایَةُ التَّقَدُّمِ فِیْهَا اَحَقُّ مِمَّنْ اَوْصٰی لَهُ الْمَیِّتُ بَالصَّلٰوةِ عَلَیْهِ عَلَی الْمُفْتٰی بِهٖ وَاِنْ دُفِنَ بِلَاصَلٰوةٍ صُلِّیَ عَلٰی قَبْرِهٖ وَاِنْ لَمْ یُغْسَلْ مَالَمْ یَتَفَسَّخْ وَاِذَا اجْتَمَعَتِ الْجَنَائِزُ فَالْاِفْرَادُ بِالصَّلٰوةِ لِکُلٍّ مِنْهَا اَوْلٰی وَیُقَدَّمُ الْاَفْضَلُ فَالْاَفْضَلُ

وَاِنِ اجْتَمَعْنَ وِصُلِّیَ عَلَیْهَا مَرَّةً جَعَلَهَا صَفًّا طَوِیْلاً مِمَّا یَلِیْ الْقِبْلَةَ بِحَیْثُ یَکُوْنُ صَدْرُ کُلٍّ قُدَّامَ الْاِمَامِ وَرَاعِیَ التَّرْتِیْبَ فَیَجْعَلُ الرِّجَالَ مِمَّا یَلِیْ الْاِمَامَ ثُمَّ الصِّبْیَانَ بَعْدَهُمْ ثُمَّ الْخَنَاثٰی ثُمَّ النِّسَاءَ وَلَوْ دَفَنُوْا بِقَبْرٍ وَاحِدٍ وَضَعُوْا عَلٰی عَکْسِ هٰذَا وَلَا یَقْتَدِیْ بِالْاِمَامِ مَنْ وَجَدَهٗ بَیْنَ تَکْبِیْرَتَیْنِ بَلْ یَنْتَظِرُ تَکْبِیْرَ الْاِمَامِ فَیَدْخُلُ مَعَهٗ وَیُوَافِقُهٗ فِیْ دُعَائِهٖ ثُمَّ یَقْضِیْ مَافَاتَهٗ قَبْلَ رَفْعِ الْجَنَازَةِ وَلَا یَنْتَظِرُ تَکْبِیْرَ الْاِمَامِ مَنْ حَضَرَ تَحْرِیْمَتَهٗ وَمَنْ حَضَرَ بَعْدَ التَّکْبِیْرَةِ الرَّابِعَةِ قَبْلَ السَّلَامِ فَاتَتْهُ الصَّلٰوةُ فِی الصَّحِیْحِ وَتُکْرَهُ الصَّلٰوةُ عَلَیْهِ فِیْ مَسْجِدِ الْجَمَاعَةِ وَهُوَ فِیْهِ اَوْ خَارِجَهٗ وَبَعْضُ النَّاسِ فِی الْمَسْجِدِ عَلَی الْمُخْتَارِ وَمَنِ اسْتَهَلَّ سُمِّیَ وَغُسِلَ وَصُلِّیَ عَلَیْهِ وَاِنْ لَمْ یَسْتَهِلَّ غُسِلَ فِی الْمُخْتَارِ وَاُدْرِجَ فِیْ خِرْقَةٍ وَدُفِنَ وَلَمْ یُصَلَّ عَلَیْهِ کَصَبِیٍّ سُبِیَ مَعَ اَحَدِ اَبَوَیْهِ اِلَّا اَنْ یُسْلِمَ اَحَدُهُمَا اَوْ هُوَ اَوْ لَمْ یُسْبَ اَحَدُهُمَا مَعَهٗ وَاِنْ کَانَ لِکَافِرٍ قَرِیْبٌ مُسْلِمٌ غَسَلَهٗ کَغَسْلِ خِرْقَةٍ نَجِسَةٍ وَکَفَّنَهٗ فِیْ خِرْقَةٍ وَاَلْقَاهُ فِیْ حُفْرَةٍ اَوْ دَفَعَهٗ اِلٰی اَهْلِ مِلَّتِهٖ وَیُصَلّٰی عَلٰی بَاغٍ وَقَاطِعِ طَرِیْقٍ قُتِلَ فِیْ حَالَةِ الْمُحَارَبَةِ وَقَاتِلٍ بِالْخَنْقِ غِیْلَةً وَمُکَابِرٍ فِی الْمِصْرِ لَیْلاً بِالسِّلَاحِ وَمَقْتُوْلٍ عَصَبِیَّةٍ وَاِنْ غُسِلُوْا وَقَاتِلُ نَفْسِهٖ یُغْسَلُ وَیُصَلّٰی عَلَیْهِ لَا عَلٰی قَاتِلِ اَحَدِ اَبَوَیْهِ عَمَداً.

فصل : دَ جنازے دَ امامت دپاره بادشاه دے بیا نائب دَ بادشاه بیا قاضی بیا دَ خپلے محلے امام بهتر دے بیا ولی او بیا هغه څوك چه دَ امامے حقدار وی چه بل چاته دَ امامت اجازت ورکړی او کهٔ بل چا بغیر دَ اجازت نه جنازه اوکړه دا جنازه به بیا کوی کهٔ خوښه ئے وی او دوباره جنازه به هغه څوك نهٔ کوی چاچه ورسره کړے وی او هغه څوك چه دهٔ لره اختیار دَ جنازے وی زیات حقدار وی دَ هغه چا نه چه هغه ته مړی وصیت کړے وی دَ جنازے په مفتٰی به قول سره او کهٔ یو مړے بغیر دَ جنازے نه دفن شو نو دهٔ په قبر باندے به جنازه کولے شی اګر کهٔ غسل نهٔ وی ورکړے شوے ترڅو چه پړسیدلے نهٔ وی او کهٔ ډیرے جنازے جمع شی نو بیا جُدا جُدا جنازے کول بهتر دی جنازه دَ هریو ځانله ځانله غوره ده مخکښی کوی به جنازه دَ پرهیزګار بیا وریسے دَ

غوره او کۀ ټول ئے جمع کړل او یوه جنازه ئے پړے اوکړه نو ټولے جنازے به دَ صف په شکل کښې کینې ځانته په ترتیب سره قبلے ته داسے چه امام ته قریب علماء، بیا عوام، بیا صبیان بیا وریسے نابالغه بیا خُنثیٰ ګان بیا ښځے، اګر کۀ په یو قبر کښې دفن وی نو دَ مذکور ترتیب په عکس به کیخودلے شی او کوم سړے چه جنازے ته دَ دوو تکبیرونو په مینځ کښې حاضر شی نو اقتداء به نۀ کوی بلکه انتظار به کوی تکبیر دَامام ته نو په تکبیر کښې دے ورسره شریك شی او په دُعا کښې دے ورسره شرکت اوکړی بیا دے قضاء دَ مافات اوکړی مخکښې دَ پورته کیدو دَ جنازے نه او انتظار به دَ تکبیرونو دَ امام نۀ کوی څوك چه دَ امام سره په تکبیر تحریمه کښې شامل وی او څوك چه پس دَ څلورم تکبیر نه شامل شی مخکښې دَ سلام نه نو جنازه فوت شوه په صحیح قول سره او مکروهه ده جنازه په داسے جمات کښې چه دَ جمع مونځ په کښې کیږی او میت په جمات کښې وی یا بهر دَ جمات نه وی خو بعضِ خلق په جمات کښې وی په غوره قول سره او کۀ ماشوم چه دَ پیدا کیدو په وخت ژړا اوکړی او مړ شی نوم دے ورله کیږدی او جنازه دے پړے اوکړی او کۀ ژړا یا آواز ئے اونۀ کړو نو غسل دے ورکړی په غوره قول باندے په ټکره کښې دے اونغاړی او دفن دے کړے شی او جنازه دے پړے نۀ شی کولے لکه څنګه چه جنازه نشته دے په هغه صبی چه دَ والدینو سره دَ دارِ حرب نه راوستے شوے وی مګر دا کۀ مسلمان وی یو دَ والدینو نه یا صبی پخپله مسلمان شی یا ورسره والدین قید نۀ وی او کافر دَ کفر په حالت کښې مړ شی او نزدے ئے څوك خپل مسلمان وو نو غسل به ورکوی لکه دَ پلیتے جامے او په یوه ټوټه کښې به ئے کفن کړی او په یوه کنده کښې به ئے واچوی یا به ئے دَ خپل دین خلقو ته حواله کړی او جنازه به نۀ کوی په باغی او په ډاکو چه قتل شی په حالت دَ جنابت کښې او جنازه به نۀ کوی په داسے قاتل چه خلق په دهوکه قتلوی چه دَ غلا په نیت په ښار کښې ګرځی یا دَ دشمنئ په وجه قتل شوے وی اګر کۀ غسل ورکړی او قاتل دَ خپل ځان غسل به ورکوی

او جنازه دے پرے اوکړی او جنازه نشته دے په قاتل دَ مور او پلار قصدًا.

توضیح : ثم الولی ، یعنی دَ محلے دَ امام نه بعد دَ مونځ ادا کولو حق ولی ته دے بیا په دے کښې به هم دَ ترتیب لحاظ وی ، دَ چا رشته چه زیاته دَ قریب وی نو هغه به مقدم ګڼړلے شی ، ددے تفصیل دے دَ ولایتِ نکاح په مسائلو کښې اوکتلے شی . مګر په مونځ دَ جنازه کښې دَ پلار حق په بچی باندے مقدم دے ، ددے نه علاوه کۀ دَ محلے دَ امام پسے په اقتداء باندے په زندګئ کښې راضی نۀ وو نو په دے صورت کښې دے داسے سړے امام نۀ شی جوړلے او دا به هغه وخت منلے شی چه کله عذر شرعی ملاؤ شی ، چه دَ هغے په وجه سره هغه ددۀ امامت نۀ قبلولو او کۀ چرے معقول او صحیح وجه نۀ وه نو دے به امام جوړولے شی .

ان یاذن : یعنی چه خپل حق باطل کړی بل ته ئے ورکړی نو په دے کښې هیڅ حرج نشته دے.

غیره : یعنی چه کوم کس ته دَ امامت حق حاصل نۀ وو نو هغه بغیر دَ اجازت نه مونځ ورکړو او کوم چه مستحق دے هغه په جماعت کښې حاضر نۀ وو نو په داسے صورت کښې کۀ چرے هغه اوغواړی نو اعاده کولے شی ځکه چه ددۀ حق باقی دے .

مالم : یعنی ددۀ هیڅ مدت باقی نۀ وو ځکه چه دَ موسم ددے نه علاوه دَ ملکی آب وهوا په اعتبار سره دا مدت مختلف کیږی ، اصل دادی چه دَ موسم او دَ ځائے اعتبار اوکړے شی او رأے قائم کړے شی او کۀ شك وو نو مونځ دے پرے نۀ شی کولے .

صفا : یعنی کۀ چرے دَ څو کسانو جنازے یو ځائے شوے وی نو افضل لره او زیات عمر والا دے مقدم کیږدی .

وضعوا علیٰ عکس هذا : یعنی په مونځ کښې خو به افضل دَ امام سره متصل او دَ قبلے نه بعید کیخودے شی او په قبر کښې به افضل دَ قبلے جانب ته دَ ټولو نه مخکښې

کیخودلے شی بیا به ددے نه ورستو دَ دویمے او دریمے درجے سرړی جنازه .

ولا یقتدی : یعنی یو سړے په داسے وخت کښې صف ته اورسیدو چه امام تکبیر وئیلے وو او څه دُعائے لوستله نو په دے وخت کښې دے ددۀ سره نۀ شامل کیږی بلکه دَ امام دَ آئنده تکبیر انتظار به کوی . او هر کله چه امام تکبیر وائی نو په دغه وخت کښې دے شامل شی او دُعا دے وائی او کومه چه پاتے شوے ده نو هغه دے دَ جنازے دَ اوچتیدو نه مخکښې ادا کړی .

ومن حضر بعد التکبیر : یعنی چه یو کس دَ څلورم تکبیر نه بعد حاضر شو نو صحیح مسلك هم دادے چه ددۀ نه مونځ دَ جنازے فوت شو . طحطاوی او صاحب دَ مراقی الفلاح فرمائی چه فتویٰ داده چه داسے کس دے دَ امام دَ سلام نه مخکښې تکبیر اووائی او بیا دے باقی تکبیرونه اووائی مونځ دے پوره کړی .

ومن استهل : مطلب دادے چه دَ زندګئ علامت اوموندلے شو مثلاً حرکت اوشو یائے چغه اووهله یائے آسویلے اوکړو مګر دداسے حرکت اعتبار به نۀ وی.کوم چه دَ مرګ نه پس وی لکه لاس ، خپے چه دَ مرګ نه پس خوزی ، نو دا حرکت دَ زندګئ علامت نۀ دے ، دا خو داسے دے لکه چه دَ ذبح نه بعد مذبوح ترټکے وهی البته دا ضروری نۀ دی چه تمام بچے دے دَ شکم نه خارج شوے وی او بیا دا حرکت وو بلکه کۀ دَ بچی زیاته حصه یعنی دَ سر دَ جانب نه راوځی نو چه تر دَ سینے پورے خارج شوے وی او کۀ چرے دَ خپو دَ طرف نه راوځی نو چه دَ نوم پورے خارج شوے وی او په دے حالت کښې دۀ ژړلے دی یا دَ زندګئ بل کوم علامت ظاهر شو نو بیا به هم دے ژوندے ګنړلے شی . او په دۀ باندے به مونځ ادا کولے شی . والله اعلم

غسله : یعنی دَ کافر کۀ کوم رشته دار مسلمان شی نو هغه مسلمان شخص دَدے کافر غسل کولے شی البته اودس به ورله نۀ کوی او نۀ به دَ نورو مستحباتو لحاظ وی .

وکفن : داسے به په کفن کښې لحاظ نۀ وی لکه درے کپړے دَ مسلمان دپاره وی ، او لکه څنګه چه دَ مسلمان قبر جوړولے شی نو دغه شان به دَ کافر قبر نۀ شی جوړولے بلکه یوه

کنده به اوباسی او په هغے کښی به ے دفن کړی برابره خبره ده چۀ کوم طرف ته ئے مخ وی .

(فَصلٌ فی حَمْلِهَا وَدفنِهَا) يُسَنُّ لِحَمْلِهَا اَرْبَعَةُ رِجَالٍ وَيَنْبَغِي حَمْلُهَا اَرْبَعِيْنَ خُطْوَةً يَبْدَأُ بِمُقَدَّمِهَا الْاَيْمَنِ عَلٰى يَمِيْنِهٖ وَيَمِيْنُهَا مَا كَانَ جِهَةَ يَسَارِ الْحَامِلِ ثُمَّ مُؤَخَّرُهَا الْاَيْمَنِ عَلَيْهِ ثُمَّ مُقَدَّمِهَا الْاَيْسَرِ عَلٰى يَسَارِهٖ ثُمَّ يَخْتِمُ الْاَيْسَرَ عَلَيْهِ وَيُسْتَحَبُّ الْاِسرَاعُ بِهَا بِلَاخَبَبٍ وَهُوَ مَا يُؤَدِّيْ اِلٰى اِضْطِرَابِ الْمَيِّتَ وَالْمَشْيُ خَلْفَهَا اَفْضَلُ مِنَ الْمَشْيِ اِمَامَهَا كَفَضْلِ صَلٰوةِ الْفَرْضِ عَلَى النَّفْلِ وَيُكْرَهُ رَفْعُ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ وَالْجُلُوسُ قَبْلَ وَضْعِهَا وَيُحْفَرُ الْقَبْرُ نِصْفَ قَامَةٍ اَوْ اِلَى الصَّدْرِ وَاِنْ زِيْدَ كَانَ حَسَنًا وَيُلْحَدُ وَلَا يُشَقُّ اِلَّا فِيْ اَرْضٍ رِخْوَةٍ وَيُدْخَلُ الْمَيِّتُ مِنْ جِهَةِ الْقِبْلَةِ وَيَقُوْلُ وَاضِعُهٗ بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلٰى مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيُوَجَّهُ اِلَى الْقِبْلَةِ عَلٰى جَنْبِهِ الْاَيْمَنِ وَتُحَلُّ الْعُقَدُ وَيُسَوَّى اللَّبِنُ عَلَيْهِ وَالْقَصَبُ وَكُرِهَ الْاٰجُرُّ وَالْخَشَبُ وَاَنْ يُسَجّٰى قَبْرُهَا لَا قَبْرُهٗ وَيُهَالُ التُّرَابُ وَيُسَنَّمُ الْقَبْرُ وَلَا يُرَبَّعُ وَيَحْرُمُ الْبِنَاءُ عَلَيْهِ لِلزِّيْنَةِ

دا فصل دے په بیان دَ پورته کولو او وړلو او دَ دفن کولو دَ مړی کښی ، سنت دی په څلور کسه وړل دَمړی او ښائی وړل دَ مړی په څلور کسه باندے څلویښت قدمه طریقه داده چه پورته کوونکی به اول مخکښنی ښی طرف دَ سر دَ جنازے او ښی طرف دَ جنازے کوونکے چه دَ وړونکی په ګسه اوږه راځی بیا ورستنئ خپه دَ کټ دَ جنازے پخپله ګسه اوګه باندے کیږدی بیا به آخر کښی ورستونے ګس طرف په ګسه اوګه باندے او دَ کټ هرے خپے سره لس لس قدمونه پورته کوی او مستحب دی جنازه تیز او تند اوړل بغیر دَ منډے نه څکه چه په تیزه منډه مړی ته تکلیف رسی او دَ مړی نه ورستو تلل غوره دی دَ وړاندے تللو نه لکه دَ غوره والی دَ فرض مونځ په نفل مونځ باندے او مکروهه دی پورته کول دَ آواز دَ ذکر یا دَ تلاوت او دَ جنازے دَ کیخودو نه مخکښی کیناستل مکروهه دی او قبر به دَ نیم قد دَ انسان یا دَ سینے مناسب وی او کۀ زیاتی وو

نوره هم ښهٔ ده او لحد غوره دے دَ شق نه مګر په نرمه او پسته زمکه کښې او داخل به کړی دَ طرف دَ قبلے نه قبر ته او دَ مړی کیخودونکے به وائی بسم الله وعلى ملة رسول الله (ﷺ) او دَ مړی مخ به قبلے طرف ته واړوی او دَ کفن غوټے به پرانزی او کچه ښختے دے په لحد باندے برابر کړی او نلونه او مکروهه دی پخے ښختے او لرګی لګول او پټ به ساتی قبر دَ زنانه دَ لحد بندولو پورے او خاوره به پرے واچوی او قبر به مهی پُشت جوړه وی څلوره ګټه نهٔ . او حرام دی په قبر آبادی جوړه وَل دَ پاره دَ ښائست

توضیح : اربعة رجال ، یعنی دَ جنازے دَ اوچتولو دپاره څلور کسان مسنون دی ځکه چه په دے اکرام دے او په دے سره بوجه سپکیږی او دَ نورو قومونو دَ مشابهت نه اجتناب دے او کهٔ چرے میت ماشوم دے نو هغه به یو کس په دواړو لاسو سره واخلی ، بیا دے دَ هغه نه نور خلق اخلی .

موخرها : یعنی په آخر کښې دے وروستنۍ ګسه حصه په ګسه اوګه باندے اوچته کړی ، په دے مذکوره صورت کښې دے په هر یو ځل باندے لس قدمه اوړی نو دَ څلورو واړو طرفونو نه په اوچتولو کښې به څلویښت قدمه شی .

ویستحب : په حدیث شریف کښې دی چه نبی کریم ﷺ ارشاد اوفرمایهٔ اسرعوا بالجنازة " یعنی جنازه په تیزئ سره اوړئ ، بیا حضور ﷺ ددے علت دا بیان کړو چه کهٔ جنازه دَ نیك سړی ده نو ددهٔ دپاره ښهٔ ښهٔ خیزونه دی هغے ته دهٔ لره په تیزئ سره اورسوئ او دَ نعمتونو نه ئے زیات مهٔ محرومه کوئ او کهٔ چرے داسے نهٔ دے نو جنازه خپله یو شر دے چه دے لره زر تر زره دَ خپلو اوګو نه کوزه ول پکار دی .

بلا خبب الخ : چه دَ خبب تفسیر دا کولے شی چه " ضرب من العدو " ددے علامت دادے چه میت ته جټکے لګی .

ویکره رفع : یعنی په بلند آواز سره قرآن مجید لوستل مکروه دی بلکه خاموش

اوسیدل پکار دی او کوم څه چه وئیلے شي هغه دے په مزه آواز سره لولی .

ویلحد : یعنی داسے قبر چه په هغے کښې دَ میت دَ ایخودلو ځائے په مینځ کښې وی .

فائده : بهتره داده چه قبر ته دَ میت خکته کوونکے سړے نیك وی ، قوی مضبوط او چه په تعداد کښې درے یا پنځه وی یعنی چه طاق وی .

بسم الله : یعنی دَ الله تعالیٰ په نوم باندے مونږ په قبر کښې میت ږدو او دَ رسول الله ﷺ دَ ملت پیروی کوو . .

ویسنم : یعنی پوره قبر دے داسے وی چه په وسط کښې بلند او تولو طرفونو ته خکته وی ، دا مطلب نۀ دے چه قبر تیار کړی او دَ هغے دپاسه وړوکی غونډے قُب جوړ کړی دا غلط دے ځکه چه قبر فنا کیدونکے څیز دے ، البته په خاورے سره په لیوولو کښې کراهیت نشته دے .

وَيُكْرَهُ لِلْاِحْكَامِ بَعْدَ الدَّفْنِ وَلَابَأْسَ بَالْكِتَابَةِ عَلَيْهِ لِئَلَّا يَذْهَبَ الْاَثَرُ وَلَايُمْتَهَنُ وَيُكْرَهُ الدَّفْنُ فِي الْبُيُوْتِ لِاخْتِصَاصِهِ بِالْاَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَيُكْرَهُ الدَّفْنُ فِي الْفَسَاقِيْ وَلَابَاسَ بَدَفْنِ اكثرمن وَاحِدٍ فِي قَبْرٍ لِلضَّرُوْرَةِ وَيَحْجِزُ بَيْنَ كُلِّ اثْنَيْنِ بِالتُّرَابِ وَمَنْ مَاتَ فِي سَفِيْنَةٍ وَكَانَ الْبَرُّ بَعِيْدًا اَوْخِيْفَ الضَّرَرُ غُسِلَ وَكُفِّنَ وَصُلِّيَ عَلَيْهِ وَاُلْقِيَ فِي الْبَحْرِ وَيُسْتَحَبُّ الدَّفْنُ فِي مَحَلِّ مَاتَ بِهٖ اَوْقُتِلَ فان نُقِلَ قَبْلَ الدَّفْنِ قَدْرَمِيْلٍ اَوْمِيْلَيْنِ لَابَاسَ بِهٖ وَكُرِهَ نَقْلُهُ لِاَكْثَرمِنْهُ وَلَايَجُوْزُ نَقْلُهُ بَعْدَ دَفْنِهٖ بِالْاِجْمَاعِ اِلَّااَنْ تَكُوْنَ الْاَرْضُ مَغْصُوْبَةً اَوْاُخِذَتْ بَالشُّفْعَةِ وَاِنْ دُفِنَ فِي قَبْرٍ حُفِرَ لِغَيْرِهٖ ضَمِنَ قِيْمَةَ الْحَفْرِ وَلَايَخْرُجُ مِنْهُ وَيُنْبَشُ لِمَتَاعٍ سَقَطَ فِيْهِ وَلِكَفَنٍ مَغْصُوْبٍ وَمَالٍ مَعَ الْمَيِّتِ وَلَايُنْبَشُ بِوَضْعِهٖ لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ اَوْعَلٰى يَسَارِهٖ وَاللهُ اَعْلَمُ.

او مکروهه دی دَ قبر پخول چونه کول او څۀ باك نشته دے دَ لیکلو ددے دپاره چه دَ هغے اثر ختم نۀ شی او دَ یاداشت دپاره او مکروه دی دفن کول دَ مړی په کور کښې ځکه

چه دا خصوصیت دَ انبیاؤعلیهم السلام دے او مکروهه دی دفن کول دَ مړی په بنده کمره کښی او نشته دے باك دَمړو زیات دَ یو نه په قبر کښی دَ پاره دَ ضرورت او دَ هر مړی په مینځ کښی به دَ دوه ګوتے فاصله پریږدی . او کهٔ څوك بیړئ کښی مړ شی او اوچه زمکه یا ساحل لرے وی یا دَ مړی دَ خرابیدو ویره وی نو غسل او کفن به ورکړی او په دریاب کښی به ئے اوغورځوی او مستحب دی دفن کول دَ مړی په هغه محل کښی کوم ځائے چه مړ وی یا قتل شوے وی کهٔ چرے دَ دفن نه مخکښی یوړے شو په اندازه دَ یو میل یا دَ دوو میلو نو بیا باك نشته دے او مکروهه دی اوړل دَ مړی پس دَ دفن کولو نه په اتفاق سره مګر کهٔ وی زمکه په زور قبضه شوے یا زمکه په شفعه قبضه شوے ، او کهٔ یو مړے په داسے زمکه کښی دفن شی چه دَ بل چا دپاره ئے کنستلے وی نو دَ قبر کنستلو قیمت به ورکړی او ویستے به نهٔ شی او کهٔ مړے رو برو مخامخ نهٔ وی قبلے ته یا په ګس طرف وی نو قبر به نهٔ شی پرانستلے، الله ښهٔ پو هیږی .

توضیح : ویکره ، یعنی دَ دفن کولو نه بعد په قبر باندے تعمیر کول مکروه دی ځکه چه قبر فنا کیدونکے څیز دے البته دَ هغے په خاورے سره لیپ کول مکروه نهٔ دی .

الفساقی : فساقی ، یعنی دَ بندے کوټے په شان ګنبد دار وی په دے کښی دفن کول په څلورو وجهو سره مکروه دی . (۱) دَ لحد نهٔ کیدل . (۲) بغیر دَ ضرورت نه په یو قبر کښی څو مړی دفن کول (۳) دَ سړو او دَ ښځو په درمیان کښی څه حائل او پرده نهٔ کیدل (۴) دَ پخے چونے کیدل او ددے نه علاوه په دے باندے دَ ګنبد کیدل .

خیف : یعنی کهٔ چرے دَ بدبو دَ پیدا کیدو خطره نهٔ وی نو خواه اوچه لرے ولے نهٔ وی دے بندولے شی ددے نه علاوه کهٔ اوچه نزدے وی او دَ کشتئ یا دَ جهاز نه کوزیدل ممکن دی نو بیا به په دریاب کښی نهٔ شی اچولے بلکه په اوچه کښی به ئے دفن کوی .

وستحب : یعنی مستحب دادی چه په کوم ښار کښی ددهٔ انتقال شوے دے نو هم دَ

ددغه ښار په قبرستان کښې دفن کړے شي . ددے نه علاوه کۀ دَ یو میل یا دَ دوو میلو نه زیاته فاصله وه یا دَ یو ښار نه بل ښار ته دَمړی منتقل کول وی نو دا مکروه دی . لکه څنګه چه حضرت عائشهؓ فرمائی چه هر کله هغے دَ خپل رور حضرت عبد الرحمٰن قبر ته تشریف یوړو چه دَ هغه انتقال په ملكِ شام کښې شوے وو او ددغه ځائے نه بل ځائے ته منتقل کړے شوے وو نو په دے باندے ئے اوفرمائیل چه ستا معامله کۀ چرے زما په قبضه کښې وه نو ما به په هغه ځائے باندے دفن کولے کوم ځائے چه انتقال شوے وو.

وان دفن : یعنی په داسے قبر کښې دفن کړے شو کوم چه دَ بل چا دپاره کنستلے شوے وو نو دَ میت اولیاء دے دَ کنستلو اجرت ورکړی .

فائده : په زندګۍ کښې دَخپل ځان دپاره قبر کنستل جائز دی ، هم دا دَ کفن هم حکم دے ، دَ حضرت عمر بن عبد العزیز او دَ ربیعؒ بن خشعم په شان اکابرو دَ خپل ځان دپاره قبر تیار کړے وو .

والکفن : یعنی دَ یو کس کپړا ئے واخسته او دَ چا مړیت په کفن کښې ئے استعمال کړه اوس دَ کپړے مالك ددے مقابله کوی نو کۀ چرے هغه دَ قیمت په اخستو باندے راضي نۀ وی نو قبر به کھولاوولے شي او دۀ ته به خپله کپړا ورکولے شي . والله اعلم

(**فَصْلٌ فِي زِيَارَةِ الْقُبُورِ**) نُدِبَ زِيَارَتُهَا لِلرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ عَلَى الْاَصَحِّ وَيُسْتَحَبُّ قِرَاءَةُ يٰسٓ لِمَا وَرَدَ اَنَّهُ مَنْ دَخَلَ الْمَقَابِرَ وَقَرَأَ يٰسٓ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْهُمْ يَوْمَئِذٍ وَكَانَ لَهُ بِعَدَدِ مَا فِيْهَا حَسَنَاتٌ وَلَا يُكْرَهُ الْجُلُوْسُ لِلْقِرَاءَةِ عَلَى الْقَبْرِ فِي الْمُخْتَارِ وَكُرِهَ الْقُعُوْدُ عَلَى الْقُبُوْرِ لِغَيْرِ قِرَاءَةٍ وَوَطْؤُهَا وَالنَّوْمُ وَقَضَاءُ الْحَاجَةِ عَلَيْهَا وَقَلْعُ الْحَشِيْشِ وَالشَّجَرِ مِنَ الْمَقْبَرَةِ وَلَا بَاْسَ بِقَلْعِ الْيَابِسِ مِنْهُمَا.

ترجمه :

فصل دے په بیان دَ زیارت القبور کښې : مستحب دے زیارت القبور نارینه او ښځو له دَ صحیح قول مطابق او مستحب دی لوستل دَ سورت یٰسٓ څکه چه حدیث

وارد دے چه څوك داخل شي مقبرے ته او سورت یٰسٓ اولولی نو سپك به کړی الله تعالیٰ اهلِ قبورو ته عذاب ددغه ورځے او لوستونکو ته به په شمیر ددغه مړو نیکئ ورکړی، او کیناستل مکروهه نهٔ دی دَ قبر سره دپاره دَ لوستلو دَ قرآن په غوره قول سره او مکروهه دی کیناستل دَ قبر سره عبث او ناسته یا گرځیدل په قبر او خوب او اودس ماتے کول په قبر او شنه گیاه ویستل او شنهٔ بوټی دَ مقبرے نه ویستل او هیڅ باك نشته دے کهٔ اوچه گیاه یا بوټی لرے کړی .

توضیح : زیارتها ، یعنی دَ زیارت القبور اصل منشاء داده چه دَ مړی یادگیرنه وی دَ دنیا دَ بے ثباتئ تصور په زړهٔ کښی قائم وی ، دَ مړو دپاره دُعا اوکړے شي او دَ هغه دَ موجوده او دَ تیر شوے حالت نه عبرت حاصل کړی چنانچه دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے " کنت نهیکم عن زیارت القبور فزوروها فانها تذکرة الآخرة "

ترجمه : ما تاسو لره دَ زیات القبور نه منع کړے وئ اوس حکم دادے چه تاسو زیارت کولے شي ځکه چه دا دَ آخرت یاد درکوی ..

بَابُ اَحْکَامِ الشَّهِید

اَلشَّهِیْدُ الْمَقْتُوْلُ مَیِّتٌ بِاَجَلِهٖ عِنْدَنَا اَهْلِ السُّنَّةِ وَالشَّهِیْدُ مَنْ قَتَلَهٗ اَهْلُ الْحَرْبِ اَوْ اَهْلُ الْبَغْیِ اَوْ قُطَّاعُ الطَّرِیْقِ او اللُّصُوْصُ فِیْ مَنْزِلِهٖ لَیْلًا وَلَوْ بِمُثْقَلٍ اوْ وُجِدَ فِی الْمَعْرَکَةِ وَبِهٖ اَثَرٌ اَوْ قَتَلَهٗ مُسْلِمٌ ظُلْمًا عَمَدًا بِمُحَدَّدٍ وَکَانَ مُسْلِمًا بَالِغًا خَالِیًا عَنْ حَیْضٍ وَنِفَاسٍ وَجَنَابَةٍ وَلَمْ یَرْتَثَّ بَعْدَ انْقِضَاءِ الْحَرْبِ فَیُکَفَّنُ بِدَمِهٖ وَثِیَابِهٖ وَیُصَلّٰی عَلَیْهِ بِلَاغُسْلٍ وَیُنْزَعُ عَنْهُ مَالَیْسَ صَالِحًا لِلْکَفَنِ کَالْفَرْوِ وَالْحَشْوِ وَالسَّلَاحِ وَالدِّرْعِ وَیُزَادُ وَیُنْقَصُ فِیْ ثِیَابِهٖ وَکُرِهَ نَزْعُ جَمِیْعِهَا وَیُغَسَّلُ اِنْ قُتِلَ صَبِیًّا اَوْ مَجْنُوْنًا اَوْ حَائِضًا اَوْ نُفَسَاءَ اَوْ جُنُبًا او ارْتُثَّ بَعْدَ انْقِضَاءِ الْحَرْبِ بِاَنْ اَکَلَ اَوْ شَرِبَ اَوْ نَامَ اَوْ تَدَاوٰی اَوْ مَضٰی وَقْتُ الصَّلٰوةِ وَهُوَ یَعْقِلُ

اَوْنُقِلَ مِنَ الْمَعْرِكَةِ لَالِخَوْفِ وَطْيِ ءِ الْخَيْلِ اَوْاَوْصٰى اَوْبَاعَ اَوِاشْتَرٰى اَوتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ كَثِيْرٍوَاِنْ وُجِدَمَاذُكِرَقَبْلَ اِنْقِضَاءِ الْحَرْبِ لَا يَكُوْنُ مُرْتَثًّاوَيُغَسَّلُ قُتِلَ فِى الْمِصْرِوَلَمْ يُعْلَمْ اَنَّهٗ قُتِلَ بِحَدٍّظُلْمًااَوْقُتِلَ بِحَدٍّاَوْقَوَدٍوَيُصَلّٰى عَلَيْهِ .

ترجمه :

شهيد هغه مقتول دے چه مړ شي په خپله نيته په نزد دَ اهلِ سنت واجماعت شرعًا شهيد هغه چاته وائي چه دَ اهلِ حرب دلاسه قتل شوے وي يا دَ باغيانو دَ لاسه او ډاكوانو دلاسه يا دَ غلو دلاسه په خپل كور دَ شپے اگر كۀ په دروند څيز قتل شوے وي يائے موندے وي په ميدانِ جنگ كښي يا پرے نښه وي يا مسلمان په ظلم قصدًا قتل كړے وي په وسله او مسلمان بالغ وي چه خالي وي دَ حيض او نفاس نه او جنابت نه او ژوندے نۀ وي پاتے شوے پس دَ جنگ نه نو دَ كفن دپاره ورله خپلے جامے كافي دي او جنازه بهيرے بغير دَ غسل نه اوشي او هغه جامے به ترے نه اويستلے شي چه دَ كفن دپاره موزون نۀ وي لكه پوستين او اندركه او وسله او زغره او زياتوالے او كموالے په جامه كښي كولے شي او مكروهه دي ويستل دَ ټولو او غسل به وركولے شي كۀ قتل شو ماشوم يا ليونے يا حائضه يا نفاسه يا جُنب يا زخمي چه پس دَ ختميدلو دَ جنگ نه ژوندے پاتے وي چه لږ خوراك يا څښل يا خوب اوكړي يا دوائي اوكړي يا پرے دَيو مونځ وخت تير شي او دده هوش وي يا دَ ميدانِ جنگ نه چا يوړو نو دَ اسونو دَ پائمال كولو په وجه سره يا چاته وصيت اوكړي يائے بيعه اوشراء اوكړه يائے ډيرے خبرے اوكړے كۀ چرے دا حالات مخكښي دَ جنگ نه موجود وي نو دا قسم مرتثٌ دے (هغه كس چه سمدستي مړ شوے نۀ وي) او غسل به وركولے شي هغه چاته چه په ښار كښي قتل شي او دا معلومه نۀ وي حد كښي قتل كړے شوے دے يا په قصاص كښي او جنازه به پرے كولے شي .

توضیح : المقتول : ددے مسئلے تعلق دَ عقائد او علم کلام سره دے . دَ معتزلو عقیده داده چه دَ مقتول عمر لا باقی وو قاتل ددهٔ عمر په مینځ کښی قطع کړو . او دَ اهلِ سنت والجماعت عقیده داده چه ددهٔ عمر هم په دے مقدار کښی وو باقی قصاص ددے وجے نه دے چه اجتماعی نظام او امنِ عامه باقی پاتے شی او قومی او ملی حیات دَ خطراتو نه محفوظ وی .

والشهید : شهید په وزن دَ فعیل سره په معنیٰ دَ مفعول او دا ماخوذ دے دَ شهادة او دَ شهود نه مصنفؒ په دے عبارت کښی دَ شهید تعریف ذکر کوی او ددے نه بعد به حکم ارشاد فرمائی .

دَ شهید دوه قسمونه دی یو په اخروی لحاظ سره او دویم دَ دنیاوی احکامو په لحاظ سره . شهید دلته کښی چه دَ دنیاوی احکامو په لحاظ سره منلے شی دَ هغے تذکره به وی باقی عند الله به شهید څوك څوك وی نو دَ هغے صحیح علم صرف دَ الله تعالیٰ سره دے او دَ هغے اسباب او وجوهات هم ډیر زیات دی ، په دے کښی منحصر نهٔ دی .

من قتله : یعنی په شریعت کښی هغه شخص شهید دے چه هغه لره اهل حرب یعنی چه دَ اهل حربو سره جنګ وی یا دَ باغیانو یا دَ ډاکوانو سره او دے قتل کړے شو نو ددے تولو حکم یو دے .

وبه اثر : یعنی کوم اندام مات کړے شوے دے یا دَ پوزے یا دَ غوږونو نه وینه روانه ده یا دَ جسم په کومه حصه باندے دَ زخم اثر دے ، دَ کومے نه چه دا معلومیږی چه دے په خپل مرګ سره نهٔ دے مړ بلکه دے وژلے شوے دے .

وکره : یعنی ددهٔ نه کپړے ویستل او په نورو کپړو کښی ده ته کفن ورکول مکروه دی

او مضیٰ : یعنی هغه دَ مونځ په ادا کولو باندے قادر هم وو ، کهٔ چرے قادر نهٔ وو نو په هغه باندے به دَ شهید دنیاوی احکام نافذ کیږی یعنی غسل او کفن به نهٔ شی ورکولے .

کِتَابُ الصَّوم

هُوَالْاِمْسَاكُ نَهَارًاعَنْ اِدخَالِ شَيءٍ عَمَداًاوخطأبطنًااومَالَهُ حُكْمُ البَاطِنِ وعَنْ شَهْوَةِالْفرجِ بِنيّتِهِمِنْ اَهْلِهِ وَسَبَبُ وَجُوْبِ رَمَضَانَ شُهُوْدُجُزْءٍ مِنْهُ وَكُلُّ يَوْمٍ مِنْهُ سَبَبٌ لِوُجُوْبِ اَدَائِهِ وَهُوَفَرْضٌ اَدَاءً وَقَضَاءً عَلٰى مَنِ اجْتَمَعَ فِيْهِ اَرْبَعَةُاَشْيَاءَ الْاِسْلام وَالْعَقْلُ والبُلُوْغُ وَالْعِلْمُ بِالوُجُوْبِ لِمَنْ اَسْلَمَ بِدَارِالْحَرْبِ اَوِالْكَونُ بِدَارِالْاسْلام وَيُشْتَرَطُ لِوُجوبِ اَدَائِهِ الصِّحَّةُمِنْ مَرَضٍ وَحَيْضٍ وَنِفَاسٍ وَالْاِقَامَةُوَيُشْتَرَطُ لِصِحَّةِاَدَائِهِ ثَلَاثَةٌاَلنِّيَّةُ وَالْخُلُوُّعَمَّايُنَافِيْهِ مِنْ حَيْضٍ وَنِفَاسٍ وَعَمَّا يُفْسِدُهُ وَلَايُشْتَرَطُ الْخُلُوُّ عَنِ الْجَنَابَةِ وَرُكْنُهُ الْكَفُّ عَنْ قَضَاءِ شَهْوَتِي الْبَطْنِ وَالْفَرْجِ وَمَاالْحِقَ بِهِمَا وَحُكْمُهُ سَقُوْطُ الْوَاجِبِ عَنِ الذِّمَةِوَالثَّوَابُ فِي الْاٰخِرَةِوَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

ترجمه :

دا ځان بندول دی دَ ورځے سره دَ نیت نه دَ ادخال دَ شئ نه قصدًا یا په خطاء خیټے ته یا هغه چه هغے لره حکم دَ باطن وی او دَ شهوت دَ فرج نه په نیت سره دَ اهل خپل نه او سبب دَ وجوب دَ روژے شهود دَ جزء دے لـه دے نـه او هره یوه ورځ ددے سب دے دپاره دَ وجوب دَ اداء . او دا روژه فـرض ده دَ پاره دَ اداء او دَ قـضـاء پـه هـغـه چا چه دا ځلور څیزونه پکښې موجود وی اسلام او عقل او بلوغ او علم په وجوب دَ هغه چا دپاره چه اسلام راوړی پـه دارِ حرب کښې یـا پـه دارِ اسلام کښې وی او شرط دَ پاره دَ وجوب دَ اداء درے دی نیت دے او خلوَ دَ منافی نـه یـعنی حیض او نفاس او دَ هغه څیزنه چه روژه فاسده وی او شرط نهٔ دی خالی کیدل او منع کول رکن دَ روژے دے دَ پوره کولو دَ قضاء دَ هغـه خـواهشـاتـو نه چه خیټه او فرج پورے تعلق ساتی او هغه حیزونه چه دَ یو پورے پیوست وی او حکم ددے دَ واجب دے دَ ذمے نه او دَ ثواب دے په آخرت کښې .

توضیح : هو الامساك ، صوم په لغط کښې مطلقًا منع کیدو ته وئیلے شی او په

اصطلاح کښې دَ صبح صادق نه واخله دَ غروب آفتاب پورې دَ خوراك څښاك او دَ جماع نه دَ تقرب په نیت سره بندیدلو ته صوم (روژه) وئیلې کیږی .

عـن ادخال : یـعـنـې دَ غُبار خپله په داخلیدو سره روژه نهٔ ماتیږی البته کهٔ چرې دومره غُبار تیر کړی نو روژه به ماتیږی .

عـن شهوة : داشان کهٔ جماع وی یا لوبې توقې چه په هغې سره انزال اوشی نو روژه به ماتیږی .

وسبب وجـوب : سبب وجوب یعنی دَ روژې دَ فرض کیدو سبب دَ رمضان المبارك دَ هرې ورځې او شپې بیاموندل او دَ تمامه ورځ ددې دَ ادائیګئ سبب دے . ددے نه علاوه کهٔ چرې یو کس په پنځلسم رمضان باندې مسلمان شو یا بالغ شو نو ددے پنځلسم رمضان او ددے نـه بـعـد والا روژې پـه دهٔ بـانـدې فرض شـوې ، ددے پنځلسو نه وړاندې روژې په دهٔ باندې فرض نهٔ دی .

لـمـن اسـلـم : یـعـنـی چه کوم کس په دارالحرب کښې مسلمان شو نو په دهٔ باندې هِم روژې فرض دی ، ددے نه علاوه هندوستان اګر چه دار الحرب دے مګر هلته کښې دَ واقفیت ذرائع دومره وسیع دی چه په ډیرو اسلامی حکومتونو کښې هم دا وسعت او داسې سهولت میسر نهٔ دے لهذا پـه مـلـك هـنـدوستان کښې دَ چا دَ څه مسئلې نه عدم واقفیت څه عذر نهٔ دے . البتـه پـه داسې دارالـحـرب کښې چه هلته کښې دَ اسلام دَ مسائلو نه واقفیت ناممکن وی نو دَ عدمِ واقـفـیـت عـذر بـه مسـمـوع وی کـهٔ چرې پـه داسې دارالحرب کښې یو نوې مسلمان شوې سړې دَ فرضیتِ رمضان نه بې خبر دے نو په دهٔ باندې به دَ رمضان المبارك روژې فـرض نهٔ وی او نهٔ به دَ رمضان المبارك دَ فرضیت دَ علم نه بعد په دهٔ باندې دَ فوت شده روژو قضاء لازم راځی .

الـنیة : دَ روژې دپـاره نیـت شـرط دے ، یـعـنـی دَ هرې روژې دپاره جُدا نیت کول ضروری دی ځکه چه دا مخکښې بیان شوې دی چه دَ هرې روژې دَ وجوب سبب هره ورځ دَ رمضان ده ، لهذا ددے سبب دَ بدلیدو نه بعد دَ مسبب دپاره هر ورځ دَنوی نیت ضرورت دے .

لا یشترط : یعنی دَ جنابت نه خالی کیدل شرط نهٔ دی چنانچه کهٔ دَ ورځے په خوب کی انزال اوشی یا جنبی کس دَ صبح صادق نه مخکښې غسل اونهٔ کړو او روژه ے شروع کړه نو دا روژه به خرابه نهٔ وی .

(فصلٌ) يَنْقَسِمُ الصَّوْمُ اِلٰى سِتَّةِ اَقْسَامٍ فَرْضٌ وَوَاجِبٌ وَمَسْنُوْنٌ وَمَنْدُوْبٌ وَنَفْلٌ وَمَكْرُوْهٌ اَمَّا الْفَرْضُ فَهُوَ صَوْمُ رَمَضَانَ اَدَاءً وَقَضَاءً وَصَوْمُ الْكَفَّارَاتِ وَالْمَنْذُوْرِ فِى الْاَظْهَرِ وَاَمَّا الْوَاجِبُ فَهُوَ قَضَاءُ مَا اَفْسَدَهٗ مِنْ صَوْمِ نَفْلٍ وَاَمَّا الْمَسْنُوْنُ فَهُوَ صَوْمُ يَوْمِ عَاشُوْرَاءَ مَعَ التَّاسِعِ وَاَمَّا الْمَنْدُوْبُ فَهُوَ صَوْمُ ثَلَاثَةٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَيُنْدَبُ كَوْنُهَا الْاَيَّامَ الْبِيْضَ وَهِىَ الثَّالِثَ عَشَرَ وَالرَّابِعَ عَشَرَ وَالْخَامِسَ عَشَرَ وَصَوْمُ يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيْسِ وَصَوْمُ سِتٍّ مِنْ شَوَّالٍ ثُمَّ قِيْلَ الْاَفْضَلُ وَصْلُهَا وَقِيْلَ تَفْرِيْقُهَا وَكُلُّ صَوْمٍ ثَبَتَ طَلَبُهٗ وَالْوَعْدُ عَلَيْهِ بِالسُّنَّةِ كَصَوْمِ دَاوٗدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَصُوْمُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا وَهُوَ اَفْضَلُ الصِّيَامِ وَاَحَبُّهٗ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى وَاَمَّا النَّفْلُ فَهُوَ مَا سِوٰى ذٰلِكَ مِمَّا لَمْ يَثْبُتْ كَرَاهِيَّتُهٗ وَاَمَّا الْمَكْرُوْهُ فَهُوَ قِسْمَانِ مَكْرُوْهٌ تَنْزِيْهًا وَمَكْرُوْهٌ تَحْرِيْمًا اَلْاَوَّلُ كَصَوْمِ عَاشُوْرَاءَ مُنْفَرِدًا عَنِ التَّاسِعِ وَالثَّانِىْ صَوْمُ الْعِيْدَيْنِ وَاَيَّامِ التَّشْرِيْقِ وَكُرِهَ اِفْرَادُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاِفْرَادُ يَوْمِ السَّبْتِ وَيَوْمِ النَّيْرُوْزِ وَالْمِهْرَجَانِ اِلَّا اَنْ يُّوَافِقَ عَادَتَهٗ وَكُرِهَ صَوْمُ الْوِصَالِ وَلَوْ يَوْمَيْنِ وَهُوَ اَنْ لَّا يُفْطِرَ بَعْدَ الْغُرُوْبِ اَصْلًا حَتّٰى يَتَّصِلَ صَوْمُ الْغَدِ بِالْاَمْسِ وَكُرِهَ صَوْمُ الدَّهْرِ.

فصل : روژه په شپږ قسمه باندے ده فرض او واجب او سنت او مستحب او نفل او مکروهه. هر چه فرض ده نو دا روژه دَ رمضان ده اداءً او قضاءً او روژه دَ کفاراتو او دَ نذر روژے دَ ظاهر قول مطابق او واجب روژه او هغه قضاء روژه چه ماته کړے شی دَ هغے قضاء واجب وی لکه دَ نفلی روژے او هر چه مسنون روژه ده نو هغه روژه دَ عاشورے ده سره دَ نهمے ورځے او هر چه مستحب روژه ده نو هغه په هره میاشت کښې درے دی او مستحب دی دَ هرے میاشتے دا درے روژے دَ ایام بیض او دا دیارلسمه او څوارلسمه او

پنځلسمه او روژه دَ دوشنبې او روژه دَ پنجشنبې او شپږ روژې دَ شوال ، بیا دَ یو قول مطابق مسلسل نیول ئې دي او دَ یو قول مطابق وقفه کول او هر هفه روژه چه دَ هغې طلب کول او وعده دَ ثواب دَ هغې دَ سنت ثابت وي لکه روژه دَ حضرت داود علیه السلام چه دَ هغوی به یوه ورځ روژه وه او بله ورځ به نهٔ وه . او دا بهتره روژه ده او خدائې پاك ډیره خوښه ده او هر چه نفلي روژه ده نو هغه له دے نه ماسوی ده چه دَ هغې مکروه والے ثابت نهٔ وي او مکروهه روژے دوه قسمه دي مکروهه تنزیهي او مکروهه تحریمي اول لکه روژه دَ عاشورے منفردًا چه نهمه ورسره نهٔ وي دویم قسم روژه په ورځ دَ اخترونو او دَ ایام تشریق او مکروهه دي یوائې دَ ورځې دَ جمعې یا دَ ورځې دَ خالي او دَ یوم النیروز او مهرجان روژے نیول مگر کهٔ عادتي روژے دَ مذکورو ورځو سره موافق شي نو بیا خیر دے او مکروهه ده روژه دَ یوم الوصال چه بعد الغروب روژه نهٔ ماتوی هرگز چه دَصبا روژه دَ پرون سره متصل شي او مکروهه دي روژے دَ تول عمر .

توضیح : المنذور ، دَ ظاهر روایت مطابق دَ نذر روژه فرض ده او بعض علماء ارشاد فرمائي چه واجب ده ، ددے نه علاوه روژے دَ کفاراتو ئې هم واجب فرمائیلے دي ځکه چه ددے په فرضیت باندے اجماع نهٔ ده بلکه ددے په وجوب باندے اجماع ده اوددے په فرضیت کښې اختلاف دے ، چنانچه هم دا وجه ده چه ددے منکر کافر نهٔ دے البته دا به فرضِ عملي قرار گرځولے شي .

ما افسده : یو کس کهٔ نفلي روژه اونیوله او ماته ئې کړه نو اوس په دهٔ باندے قضاء واجب ده ځکه چه هر کله دهٔ نفلي روژه شروع کړه نو اوس په دهٔ باندے واجب شوه .

الایام البیض : بیض جمع دَ ابیض ده یعني روښانه او سپینه ورځ چونکه په ١٣ ، ١۴ ، ١۵ ، کښې سپوږمۍ پوره وي نو ددے وجے نه دے تاریخونو ته ایام بیض وائي .

دَ ثواب متعلق امت مسلمه ته دا اصول ښودلے شي چه کل حسنة بعشر امثالها ،

یعنی دَ هرے نیکۍ بدله لس چنده وی نو دَ دریو ورځو دَ روژو ثواب به دَ دیرشو ورځو برابر وی ددے وجے نه به حضور ﷺ په خاص طور باندے ددے هدایت فرمائیلو او فرمائیل به ئے چه دا صومِ دهر یعنی دَ همیشه روژو نیولو برابر دے .

یوم الاثنین والخمیس : رسول الله ﷺ به فرمائیل چه دَ دوشنبے او دَ پنجشنبے په ورځ باندے دَ امت اعمال پیش کولے شی ماته ښۀ معلومیږی چه کله زما عمل پیش کیږی چه زۀ روژه داریم .

وصوم ست من شوال : دَ آقائے دوجهان ﷺ ارشاد دے چه کوم کس دَ رمضان روژے اونیسی نو گویا چه دَ پوره زمانے روژے نیسی .

تنبیه : دلته کښی هم دغه اصول کار فرما دے چه دَ یوے نیکۍ ثواب په لس چنده باندے دے .

منفردا : یعنی کۀ دَ لسم او دَ یوولسم تاریخ روژه ئے اونیوله نو بیا به هم کراهت نۀ وی ځکه چه منفردًا روژه نیول دَ یهودو مشابهت دے .

یوم الجمعة : دَ حضور اکرم ﷺ ارشاد دے چه دَ جمعے دَ شپے قیام دَ نوافلو دپاره او دَ جمعے شپه دَ روژے دپاره مخصوص کوئ مۀ ، چه صرف دَ جمعے په شپه باندے قیام وی او په باقی شو کی نۀ وی یا فقط دَ جمعے په ورځ باندے روژه وی او په نورو ورځو کښی نۀ وی .

النیروز : دَ نون فتح یاء ساکن او دَ راء ضمه . نوروز دے معرب جوړ کړے شوے دے چه ددے معنیٰ ده نوے ورځ یعنی نوروز . او مهرجان دَ ایرانیانو اختر وو لکه څنگه چه دَ هندوانو هولی ، دیوالی ، گناگت وغیره .

والا : یعنی دَ اول نه عادت دے دَ روژے نیولو ، مثلًا دَ پیر دَ ورځے روژه به ئے نیوله ، اتفاقًا نن نوروز شو یا دَ ایام بیض روژے ئے نیولے اتفاقًا نن یوم بیض هم دے او جمعه هم ده نو په دے صورتونو کښی کراهت نشته دے .

(**فصلٌ**) فِيْمَا يُشْتَرَطُ تَبْيِيتُ النِّيَّةِ وَتَعْلِيْنُهَا فِيْهِ وَمَا لَا يُشْتَرَطُ) اَمَّا الْقِسْمُ الَّذِيْ لَا يُشْتَرَطُ فِيْهِ تَعْيِيْنُ النِّيَّةِ وَلَا تَبْيِيتُهَا فَهُوَ اَدَاءُ رَمَضَانَ وَالنَّذْرُ الْمُعَيَّنُ زَمَانُهُ وَالنَّفْلُ فَيَصِحُّ بِنِيَّةٍ مِنَ اللَّيْلِ اِلٰى مَا قَبْلَ نِصْفِ النَّهَارِ عَلَى الْاَصَحِّ وَنِصْفُ النَّهَارِ مِنْ طُلُوْعِ الْفَجْرِ اِلٰى وَقْتِ الضَّحْوَةِ الْكُبْرٰى وَيَصِحُّ اَيْضًا بِمُطْلَقِ النِّيَّةِ وَبِنِيَّةِ النَّفْلِ وَلَوْ كَانَ مُسَافِرًا اَوْ مَرِيْضًا فِي الْاَصَحِّ وَيَصِحُّ اَدَاءُ رَمَضَانَ بِنِيَّةِ وَاجِبٍ اٰخَرَ لِمَنْ كَانَ صَحِيْحًا مُقِيْمًا بِخِلَافِ الْمُسَافِرِ فَاِنَّهُ يَقَعُ عَمَّا نَوَاهُ مِنَ الْوَاجِبِ وَاخْتَلَفَ التَّرْجِيْحُ فِي الْمَرِيْضِ اِذَا نَوٰى وَاجِبًا اٰخَرَ فِيْ رَمَضَانَ وَلَا يَصِحُّ الْمَنْذُوْرُ الْمُعَيَّنُ زَمَانُهُ بِنِيَّةِ وَاجِبٍ غَيْرِهِ بَلْ يَقَعُ عَمَّا نَوَاهُ مِنَ الْوَاجِبِ فِيْهِ وَاَمَّا الْقِسْمُ الثَّانِيْ وَهُوَ مَا يُشْتَرَطُ فِيْهِ تَعْيِيْنُ النِّيَّةِ وَتَبْيِيتُهَا فَهُوَ قَضَاءُ رَمَضَانَ وَقَضَاءُ مَا اَفْسَدَهُ مِنْ نَفْلٍ وَصَوْمُ الْكَفَّارَاتِ بِاَنْوَاعِهَا وَالْمَنْذُوْرُ الْمُطْلَقُ كَقَوْلِهِ اِنْ شَفَى اللّٰهُ مَرِيْضِيْ فَعَلَيَّ صَوْمُ يَوْمٍ فَحَصَلَ الشِّفَاءُ.

فصل: دے په بیان دَ هغه روژو کښی چه دَ هغے نیت او تعین دَ شپے نه تړل شرط وی او هغه روژے چه دَ هغے نیت او تعین دَ شپے نه شرط نهٔ وی . هغه قسم روژے چه دَ هغے نیت او تعین دَ شپے نه شرط نهٔ وی هغه دَ میاشتے دَ رمضان روژے دی اداءً او دویم روژه دَ نذر معین ده چه دَ هغے دپاره زمانه مقرر وی دریم قسم نفل ده چه ددے دریے قسمه روژو نیت دَ شپے نه دَ ما قبل نصف النهار پورے صحیح دے دَ صحیح قول مطابق او ابتداء دَ نصف النهار دَ ختو دَ صبا نه دَ وخت دَ ضحوة الکبریٰ پورے ده ، دَ زوال نه قبل ضحوة الکبریٰ خمیږی او دا رنګ صحیح دے په مطلق نیت سره او دَ نفلو په نیت سره هم صحیح کیږی . اګر کهٔ مسافر وی یا مریض وی ، په صحیح قول سره او صحیح کیږی اداء دَ روژے دَ رمضان په نیت سره دَ واجبو آخرو دا حکم دَ هغه چا دپاره دے چه صحت یاب وی او مقیم وی په خلاف دَ مسافر نه ځکه چه روژه دَ مسافر واقع کیږی دَ عمّا نویٰ او دَ واجبِ آخر نه ، او اختلاف کړے دے علماؤ دَ ترجیح په حق دَ مریض کښی کله چه نیت ئے کړے وی دَ نورو واجبو او نهٔ صحیح کیږی دَ نذر

معین روژه چه زمانه یا وخت ئے ورله مقرر کړے وی دَ نورو واجبو روژو نیت نهٔ صحیح کیږی بلکه واقع کیږی هغه مقرر واجب روژه پکښې او هر چه دویم قسم روژه ده نو په هغے کښې شرط تعین دَ نیت او روژے دَ شپے نه یعنی دَ کومے چه نیت کول شرط وی نو هغه قضاء روژه دَ رمضان ده او قضاء دداسے نفل روژے چه نیولے ے وی او بیا ئے ماته کړے وی او نذر کړے ئے وی بیمار شفایاب شی او روژے دَ کفّارو شوے هرقسم او مطلق منلے روژے لکه چه اووائی کهٔ الله زما مریض جوړ کړو نو په ما دے یوه روژه وی (او مریض تندرست شو)

توضیح : النیة ، یعنی دَ شپے نه نیت کول . او په دے فصل کښ دَ هغه قسم روژو ذکر کوی په کومو کښې چه دَ شپے نه نیت کول ضروری دی یا دد ے په حکم کښې دے او دد ے نه مراد هغه دے کوم چه طلوع فجر ته بالکل قریب دے . په دے قسم روژو کښې به مطلقًا نیت کول کافی نهٔ وی ، دد ے نه علاوه دا مخکښې هم بیان کړے شوے دی چه دَ نیت معنیٰ ده اراده کول ، په زړهٔ سره اراده کول کافی منلے شی کهٔ په ژبے سره اووئیلے شی خو فبها ورنه ضروری نهٔ دی البته په نذر یا قسم یا په طلاق کښې اراده کافی نهٔ وی دد ے وجے نه په ژبے سره وئیل ضرری دی ورنه نهٔ به هغه نذر وی نهٔ طلاق او نهٔ قسم .

والنفل : دَ نفل نه مراد دَ فرض او واجب نه علاوه دی خواه کهٔ مسنون وی یا مستحب .

قبل نصف النهار : یعنی دَ شپے نه واخله تر هغه وخته پورے دَ نیت دپاره ظرف دے لهذا ددغه وخت نه چه په کوم یو وخت کښې هم دَ روژے نیت اوکړے شی نو روژه به صحیح وی دد ے نه علاوه دَ صبح صادق دَ طلوع نه تر دَ غروب آفتاب پورے نهار شرعی یعنی شرعی ورځ منلے شی . دد ے نصف نصف النهار شرعی او دَ طلوع آفتاب نه غروب آفتاب پورے نهار عرفی دد ے نصف ضحوة الکبریٰ دے چه دد ے نه فورًا بعد زالِ آفتاب یعنی دَ نمر اوریدل ضروری کیږی . ضحوة الکبریٰ عمومًا دَ نصف النهار نه بعد وی مثلًا صبح صادق

په پنځهٔ نیمے بجے کیږی او هم په پنځه نیمے بجے باندے د نمر غروب کیږی نو نهار شرعی دولس گهنتے شو چه ددے نصف شپږ گهنتے ذے دَ صبح صادق یعنی د پنځه نیمو بجو نه شپږ گهنتے بعد یعنی تهیك یوولس نیمے بجے به نصف النهار وی .

طلوع آفتاب فرض کړه په دے ورځ باندے پوباندے په اووهٔ بجے باندے اوشو نو نهار عرفی دَ پوباندے لسو گهنتو شو چه ددے نصف پنځه گهنتے او اووهٔ نیمے مینته شو . دَ طلوع آفتاب دَ اوهٔ بجو نه پنځه گهنتے او اووهٔ نیم مینته بعد دویش مینته دَ پاسه په دولس بجے به ضحوۃ الکبریٰ وی او بیا به هم ددے نه وخت نه دَ نمر زوال شروع کیږی . په دے صورت کښی نصف النهار دَ ضحوۃ الکبریٰ نه دوه پنځوس نیم مینته مخکښی شروع شو او دا ضروری ده چه په زیاته حصه کښی دَ روژے نیت او اراده موجوده وی په دے صورت کښی کیدے شی چه نصف النهار پورے اراده اوکړی .

ولا یصح : یعنی هغه نذری روژه چه دَ هغے وخت متعین وی دَ بل کوم واجب دَ نیت نه نهٔ صحیح کیږی ، دَ نذر روژه به نهٔ شی منلے بلکه دَ کومے دپاره چه ئے نیت کړے دی نو هم دَ هغے روژه به منلے شی او هغه نذری روژه دَ کومے دپاره چه ئے دا ورځ متعین کړے وه دَ هغے ذمه به اوس هم باقی پاتے شی .

(فَصْلٌ فِيْمَايَثْبُتُ بِهِ الْهِلَالُ وَفِي صَوْمِ يَوْمِ الشَّكِّ وَغَيْرِهٖ)

يُثْبُتُ رَمَضَانُ بِرُؤْيَةِ هِلَالِهٖ اوبعدشعبان ثَلَاثِيْنَ اِنْ غُمَّ الْهِلَالُ وَيَوْمُ الشَّكِّ هُوَمَايَلِي التَّاسِعَ وَالْعِشْرِيْنَ مِنْ شَعْبَانَ وقداستوىٰ فِيْهِ طَرفُ الْعِلْمِ والجهلِ بِاَنْ غُمَّ الْهِلَالُ وَكُرِهَ فِيْهِ كُلُّ صَوْمٍ اِلَّاصَوْمَ نَفْلٍ جَزَمَ بِهٖ بلاتَرْدِيْدٍبَيْنَهٗ وَبَيْنَ صَوْمٍ اٰخَرَوَاِنْ ظَهَرَاَنَّهٗ مِنْ رَمَضَانَ اَجْزَأَعَنْهُ مَاصَامَهٗ وَاِنْ رَدَّدَفِيْهِ بَيْنَ صِيَامٍ وَفِطْرٍلَايَكُوْنُ صَائِمًاوَكُرِهَ صَوْمُ يَوْمٍ اَوْيَوْمَيْنِ مِنْ اٰخِرِشَعْبَانَ لَايُكْرَهُ مَافَوْقَهُمَا وَيَاْمُرُالْمُفْتِي الْعَامَّةَبِالتَّلَوُّمِ يَوْمَ الشَّكِّ ثُمَّ بِالْاِفْطَارِاِذَاذَهَبَ وَقْتُ النِّيَّةِوَلَمْ يَتَعَيَّنِ الْحَالُ وَيَصُوْمُ فِيْهِ الْمُفْتِي وَالْقَاضِيْ وَمَنْ كَانَ مِنَ الْخَوَاصِّ وَهُوَمَنْ يَتَمَكَّنُ مِنْ ضَبْطِ نَفْسِهٖ عَنِ التَّرْدِيْدِفِي النِّيَّةِوَمُلَاحَظَةِ كَوْنِهٖ

عَنِ الفَرضِ وَمَنْ رایٰ هِلَالَ رَمَضَانَ اَوِالفِطرِ وَحْدَهٗ وَرُدَّ قَولُهٗ لَزِمَهٗ الصِّیَامُ وَلَایَجُوزُ لَهٗ الفِطرُ بِتَیَقُّنِهٖ هِلَالَ شَوَّالٍ وَاِنْ اَفطَرَ فِی الوَقتَیْنِ قَضٰی وَلَاکَفَّارَةَ عَلَیْهِ وَلَوْکَانَ فِطرُهٗ قَبْلَ مَارَدَّهٗ القَاضِیْ فِی الصَّحِیْحِ وَاِذَاکَانَ بِالسَّمَاءِ عِلَّةٌ مِنْ غَیْمٍ او غُبَارٍ اَوْنَحْوِهٖ قُبِلَ خَبَرُ وَاحِدٍ عَدْلٍ اَوْمَسْتُورٍ فِی الصَّحِیْحِ وَلَوْشَهِدَ عَلٰی شَهَادَةِ وَاحِدٍ مِثْلِهٖ وَلَوْکَانَ اُنْثٰی او رَقِیْقًا اَوْمَحْدُوْدًا فِیْ قَذْفٍ تَابَ لِرَمَضَانَ وَلَا یُشتَرَطُ لَفظُ الشَّهَادَةِ وَلَاالدَّعویٰ وَشُرِطَ لِهِلَالِ الفِطرِ اِذَاکَانَ بِالسَّمَاءِ عِلَّةٌ لَفظُ الشَّهَادَةِ مِنْ حُرَّیْنِ اَوْحُرٍّ وَحُرَّتَیْنِ بِلَادَعویٰ وَاِنْ لَمْ یَکُنْ بِالسَّمَاءِ عِلَّةٌ فَلَابُدَّ مِنْ جَمْعٍ عَظِیْمٍ لِرَمَضَانَ وَالفِطرِ وَمِقْدَارُ الجَمْعِ العَظِیْمِ مُفَوَّضٌ لِرَاْیِ الاِمَامِ فِی الاَصَحِّ وَاِذَاتَمَّ العَدَدُ بِشَهَادَةِ فَرْدٍ وَلَمْ یُرَ هِلَالُ الفِطرِ وَالسَّمَاءُ مُصْحِیَةٌ لَایَحِلُّ لَهُ الفِطرُ وَاختَلَفَ التَّرجِیْحُ فِیْمَا اِذَاکَانَ بِشَهَادَةِ عَدلَیْنِ وَلَاخِلَافَ فِی حِلِّ الفِطرِ اِذَاکَانَ بِالسَّمَاءِ عِلَّةٌ وَلَوْاِذَاکَانَ بِشَهَادَةِ الفَرْدِ وَهِلَالُ الاَضحٰی کَالفِطرِ وَیُشتَرَطُ لِبَقِیَّةِ الاَهِلَّةِ شَهَادَةُ رَجُلَیْنِ عَدلَیْنِ اَوْحُرٍّ وَحُرَّتَیْنِ غَیرِ مَحدُودَیْنِ فِی قَذْفٍ وَاِذَاثَبَتَ فِی مَطْلَعٍ قُطرٍ لَزِمَ سَائِرَ النَّاسِ فِی ظَاهِرِ المَذْهَبِ وَعَلَیْهِ الفَتویٰ وَاَکْثَرُ المَشَائِخِ وَلَاعِبرَةَ بِرُؤیَةِ الهِلَالِ نَهَارًا سَوَاءٌ کَانَ قَبْلَ الزَّوَالِ اَوْبَعْدَهٗ وَهُوَ اللَّیْلَةُ المُستَقبِلَةُ فِی المختارِ.

ترجمه :

فصل دے په بیان دَ هغه څیزونو کښې چه دَ هغے په ذریعه لیدل دَ هلال او په شکی ورځ وغیره کښې : ثابتیږی رمضان په لیدلو دَ هلال یا دَ شمیرے په پوره کیدلو دَ دیرشو دَ شعبان میاشتے کۀ میاشت اوڼۀ لیدے شی او ورځ دَ شك هغه ورځ ده چه نزدے ده یو کم دیرشمے ته دَ شعبان دَ میاشتے او برابر وی په یو شك او دیرشم دَ شعبان کښې طرف دَ علم او دَ جهل په اعتبار دَ شك ځکه چه میاشت پټه ده او دَ شك په ورځ هره روژه نیول مکروه دی مگر نفلی روژه ، جزمًا او قصدًا مکروهه نۀ دی بغیر دَ تردد نه په مینځ دَ نفل روژے او دَ بلے روژے کښې او کۀ هغه شکی ورځ دَ رمضان اوله ورځ ده نو هم نیولے شوے روژه ښکاره شوه دَ رمضان او کۀ روژه دار متردد نیت اوکړی په مابین دَ روژے او افطار کښې نو دے روژه دار نۀ دے او مکروهه ده روژه دَ شعبان آخر ته یوه

روژه یا دوه دَ آخر دَ شعبان ددے نه زیاتے مکروهه نهٔ دی او امر دے اوکړی مفتی عوامو ته دَ انتظار تر زواله پورے په شکی ورځ بیا دے افطار اوکړی کله چه وخت دَ نیت ختم شی او هیڅ حال او خبر معلوم نهٔ شو او په دے کښی دے مفتی او قاضی روژه اونیسی او هغه کسان چه کوم خاص دی او دا هغه دی چه دَ خپل نفس په ضبط قادر وی او نیت ئے دَ تردد نه پاك وی او نیت ئے جزمًا او قصدًا وی دَ فرضو او هغه څوك چه میاشت دَ رمضان یا دَ فطر یوائے اوینی او قاضی یا مفتی ددهٔ قول یا ګواهی رد کړی نو په بیدونکی روژه لازمه ده افطار دَ روژے به نهٔ کوی په یقینی کیدو سره میاشت دَ شوال او کهٔ په دواړو وختونو کښی افطار اوکړی نو قضاء به راوړی او کفاره پرے نشته دے اګر کهٔ افطار ئے مخکښی دَ رد دَ قاضی نه وو په صحیح قول سره او کچرے په آسمان باندے علت وو دَ وریځے یا دَ ګرد یا نور څه وغیره نو قبوله ده ګواهی دَ واحد دَ یو کس عادل . او مستور الحال په صحیح قول سره او کهٔ دَ خپل ځان په شان دَ یو سړی په ګواهئ باندے ګواهی اوکړی اګر کهٔ زنانه وی یا غلام وی یا هغه محدود فی القذف وی او بیا ئے توبه کړے وی دا ګواهی دَ رمضان کافی ده او دَ ګواهئ دپاره لفظ دَ شهادت شرط نهٔ دے او نهٔ دعوی دَ مخکښی نه او شرط دَ میاشتے دَ فطر دپاره دادے چه کله په آسمان کښی علت وی نو بیا شرط دے لفظ دَ شهادت دَ دوو آزادو عادلانو او یو آزاد سړے او دوه اصیلو ښځو دپاره دَ ثبوت او کهٔ په آسمان کښی علت دَ وریځے وغیره نهٔ وی نو بیا دَ ثبوت دَ ډیرو ګواهانو ضرورت دے دَ رمضان او فطر دواړو دپاره او اندازه دَ جمعے عظیمے په رائے دَ مفتی یا قاضی پورے منحصر ده ، په صحیح قول سره او چه کله شمیره پوره شی نو بیا شهادت دَ یو کس کافی دے او کهٔ میاشت دَ سطر اونهٔ لیدے شی او آسمان صفا وی دَ ګرد وغبار نه نو افطار جائز نهٔ دے او اختلاف دے په اعتبار دَ ترجیح سره په داسے صورت کښی په شهادت دَ دوو عادلانو او خلاف نشته دے په جواز دَ افطار دَ عید الفطر کښی کلښ چه په آسمان کښی علت وی اګر کهٔ رؤیت دَ

هلال دَ رمضان دَ یو کس عادل په شهادتِ شرعي ثابت شوے وي او دَ عید الاضحیٰ دَ میاشتے حکم په شان دَ فطر دے او دَ نورو باقي میاشتو دَ بوت دپاره دَ دوو نارینو عادلانو یا دَ یو اصیل نارینه او دَ دوو اصیلو ښځو چه غیر محدودین في القذف وي معتبر دے او کله چه رویت دَ میاشتے په مطلع دَ یو قطر ثابت شي نو په ټولو خلقو باندے افطار لازم دے په ظاهر مذهب کښې او په دے باندے فتویٰ ده او اکثر مشائخ په دے باندے دي. او معتبر نۀ دے رویت هلال دَ ورځے کۀ دَ زوال نه مخکښې وي یا پس دَ زوال نه وي او دا رویت دَ راتلونکے شپے نه حسابیږي.

توضیح : برؤية ، یعنی مسلمانان باندے واجب دي چه څو کسان دَ شعبان په یو کم دیرشم تاریخ باندے دَ میاشتے دَ لیدلو دپاره کوشش اوکړي ، ځکه چه ددے په ذریعے سره فرض پورے اتصال راځي او دغه شان دَ شوال میاشت دے په یو کم دیرشم تاریخ دَ رمضان کښې دَ لیدلو کوشش اوکړي . دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے " صوموا لرؤية وافطروا لرؤية فان غُم علیکم فاکملوا عدة شعبان ثلاثین " (رواه الترمذي)

بان غم الهلال : یعنی په یو کم دیرشم تاریخ دَ شعبان کښې دَ وریځے وغیره په وجه سره میاشت په نظر باندے رانغله لیکن دَ وجود او دَ عدم وجود یقین رانغے نو دے حالت ته شك وئیلے شي او یوم شك یعنی دَ په دیرشم تاریخ دَ شعبان دَ روژے نیولو متعلق څو صورتونه کیدے شي .

(۱) په قطعي طور باندے ئے دَ نفلي نیت اوکړو ، دا جائز دي او په دے صورت کښې کۀ چرے رمضان شریف شو نو دا به دَ رمضان روژه حساب شي او کۀ نۀ وه نو نفل به وي .

(۲) په قطعي طور باندے ئے دَ رمضان دَ روژے نیت اوکړو ، دا شکل مکروه تحریمي دے او س کۀ چرے دَ رمضان ثبوت اوشو نو دا به دَ رمضان روژه شي ورنه نفل به اوګرځي مګر دَ کراهتِ تحریمي سره او دَ رمضان دَ نۀ کیدو په صورت کښې کۀ چرے ماته ئے کړه نو قضاء

به واجب نهٔ وي .

(٣) په قطعي طور باندې ئې دَ څه واجب روژې نیت اوکړو ، دا شکل هم مکروه تحریمي دے ، په دې صورت کښې کهٔ دَ رمضان ثبوت اوشو نو روژه به دَ رمضان وي او کهٔ چرې رمضان نهٔ شو نو یو قول دادے چه دَ کوم واجب نیت ئې کړے وو نو هغه به ادا شي دویم قول دادے چه نفل به وي خواه کهٔ رمضان وي یا نهٔ وي .

(٤) په مشکوك طور باندې ئې نیت اوکړو کهٔ چرې رمضان شو نو په روژه کښې به یم اوکهٔ رمضان نهٔ شو نو روژه به نهٔ نیسم ، نو په قطعي طور باندې نیت اونهٔ موندلے شو په دې صورت کښې به روژه نهٔ کیږي ، خواه کهٔ رمضان وي یا نهٔ وي .

(٥) نیت ئې اوکړو کهٔ چرې رمضان شو نو دَ رمضان روژه به وي او کهٔ نهٔ شو نو دَ فلانکي واجب یا دَ فلانکي قضاء روژه به وي ، دا شکل هم مکروه تحریمي دے ، لیکن کهٔ دَ رمضان ثبوت اوشو نو بهر حال دَ رمضان روژه به اوشي او کهٔ رمضان نهٔ شو نو نفل به وي .

(٦) نیت ئې اوکړو کهٔ رمضان شو نو دَ رمضان روژه او کهٔ رمضان نهٔ شو نو نفل روژه به مې وي ، دا شکل هم مکروه تحریمي دے څکه چه نیت په غیر مشکوك طور باندې قطعي او یك طرفه کیدل پکار دي ، لیکن کهٔ چرې دَ رمضان شریف ثبوت اوشو نو دا روژه به دَ رمضان منلے شي او کهٔ نهٔ شو رمضان نو نفلي روژه به وي .

وما اصابه : یعني دَ شك په ورځ کښې ئې روژه نیولے وه او اوس تصدیق اوکړے شو چه دَ رمضان اولنۍ ورځ ده نو دا به دَ رمضان روژجه منلے شي . ددې نه علاوه کهٔ چرې مسافر دے او دَ دویم واجب نیت ئې اوکړو نو دا به دَ رمضان روژه معتبر نهٔ وي بلکه دَ واجب نه به ادا کیږي او په دهٔ باندې به دَ رمضان قضاء لازمه وي .

وان ردد : یعني چا په خلق نیت کښې تردد اوکړو ، مثلاً داسې اووائی کهٔ چرې صبا ته رمضان شو نو دَ رمضان روژه او کهٔ رمضان نهٔ شو نو نهٔ به وي ، پس په دې صورت کښې به دې په روژه دارو کښې شمیر نهٔ وي څکه چه دهٔ په یقین او تعین سره نیت نهٔ دے کړے او کهٔ چرې په یوم الشك کښې رمضان راغې نو ددغه ورځې قضاء به لازمه وي .

عدل الخ : یعنی عادل هغه شخص دے چه دَ هغه حسنات دَ سیئاتو نه زیات وی او عدل یو روحانی قوت دے چه دا انسان لره په تقویٰ او مروت باندے آماده کوی په چا کښی چه دا قوت وی هغه عادل دے.

او مستور : دَ مستور لغوی معنیٰ ده پوشیده ، او اصطلاحًا داسے سړے چه دَ هغه الت پوشیده وی نهٔ دَ هغه تقویٰ ظاهره وی او نهٔ فسق او فجور.

تنبیه : په عادل باندے دا لازم دی کهٔ چرے میاشت اووینی نو فورًا به قاضی ته ځی چه شهادت اوکړی ، ددے نه علاوه لکه ځنګه چه په سړی باندے دا فرض عائد کیږی نو په ښځه باندے هم دا فرض عائد کیږی ، کهٔ چرے هغه میاشت اووینی نو فورًا دے قاضی یا امام ته اطلاع ورکړی ، ددے پرده نشینی په دے اطلاع کښی مانع کیدے نهٔ شی او کهٔ په دے سلسله کښی قاضی یا امام ته ورتلل پریوځی نو ددے دپاره دَ خاوند نه اجازت ضروری نهٔ دے ځکه چه دا فرض دی او دَ فرضو دَ ادائیګئ دپاره دَ خاوند اجازت ضروری نهٔ دے.

کالفطر : یعنی دَ ذی الحجے میاشت په مثل دَ شوال دَ میاشتے ده یعنی کوم حکم چه په اثبات دَ میاشت کښی دَ شوال دپاره دی هم هغه احکام په دے کښی دی او کله چه اسمان صفا وی نو اوس هره میاشت برابر ده ، دَ امام ابو حنیفهؒ نه یو روایت نادر دادے چه دَ رمضان دَ میاشت په مثل ده.

لا عبرة : یعنی دَ عدمِ اعتبار نه مراد دادے چه حکمِ وجوب یا افطار به ثابت نهٔ وی.

بَابُ مَالَايُفْسِدُالصَّوْمَ

وَهُوَ اَرْبَعَةٌ وَعِشْرُوْنَ شَيْئًا مَالَوْ اَكَلَ اَوْشَرِبَ اَوْجَامَعَ نَاسِيًا وَاِنْ كَانَ لِلنَّاسِ قُدْرَةٌ عَلَى الصَّوْمِ يُذَكِّرُهُ بِهٖ مَنْ رَاٰهُ كُلُ وَكُرِهَ عَدَمُ تَذْكِيْرِهٖ وَاِنْ لَمْ يَكُنْ لَهٗ قُوَّةٌ فَالاَوْلٰى عَدَمُ تَذْكِيْرِهٖ اَوْاَنْزَلَ بِنَظْرٍ اَوْفِكْرٍ وَاِنْ اَدَامَ النَّظْرَ وَالْفِكْرَ اَوِادَّهَنَ اَوِ كْتَحَلَ وَلَوْوَجَدَ طَعْمَهٗ فِى حَلْقِهٖ اَوِاحْتَجَمَ اَوِ اغْتَابَ اَوْنَوَى الْفِطْرَ وَلَمْ يُفْطِرْ اَوْدَخَلَ حَلْقَهٗ دُخَانٌ بِلَاصُنْعِهٖ اَوْغُبَارٌ وَلَوْغُبَارُ الطَّاحُوْنِ اَوْذُبَابٌ اَوْاَثَرُ طَعْمِ الْاَدْوِيَةِ فِيْهِ

وَهُوَ ذَاكِرٌ لِصَوْمِهِ اَوْ اَصْبَحَ جُنُبًا وَلَوِ اسْتَمَرَّ يَوْمًا بِالْجَنَابَةِ اَوْ صَبَّ فِي اِحْلِيْلِهِ مَاءً اَوْ دُهْنًا اَوْ خَاضَ نَهْرًا فَدَخَلَ الْمَاءُ اُذُنَهُ اَوْ حَكَّ اُذُنَهُ بِعَوْدٍ فَخَرَجَ عَلَيْهِ دَرَنٌ ثُمَّ اَدْخَلَهُ مِرَارًا اِلَى اُذُنِهِ اَوْ دَخَلَ اَنْفَهُ مُخَاطٌ فَاسْتَنْشَقَهُ عَمَدًا اَوِ ابْتَلَعَهُ وَيَنْبَغِيْ اِلْقَاءُ النُّخَامَةِ حَتّٰى لَا يَفْسُدُ صَوْمُهُ عَلٰى قَوْلِ الْاِمَامِ الشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللّٰهُ اَوْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ وَعَادَ بِغَيْرِ صُنْعِهِ وَلَوْ مَلَاءَ فَاهُ فِي الصَّحِيْحِ اَوِ اسْتَقَاءَ اَقَلَّ مِنْ مِلَاءِ فِيْهِ عَلَى الصَّحِيْحِ وَلَوْ عَادَهُ فِي الصَّحِيْحِ اَوْ اَكَلَ مَا بَيْنَ اِسْنَانِهِ وَكَانَ دُوْنَ الْحِمَّصَةِ مِثْلِ سِمْسِمَةٍ مِنْ خَارِجٍ فَمِهِ حَتّٰى تَلَاشَتْ وَلَمْ يَجِدْ لَهَا طَعْمًا فِيْ حَلْقِهِ.

ترجمه :

او دا څلیریشت څیزونه دی کۀ روژه دار په هیره خوراك څښاك اوکړی یا جماع په هیره سره اوکړی او کۀ په هیره روژه خوړونکے روژه دَ شپے پورے ساتلے شی که چا خوراك اولیدو لازم دی چه یاداشت ورکړی او مکروهه دی ورته روژه نۀ یادول او کۀ طاقت ئے دَ روژے ساتلونۀ وی نو روژه دے ورته نۀ یاده وی یاکۀ انزال اوشی په نظر یا فکر سره اګر کۀ دا نظر او فکر تر ډیر وخته پورے وی او کۀ تیل اولګوی یا رانجۀ واچوی او خوند ئے حلق ته اورسیدو یا په ښکر لګولو یا په غیبت کولو یا نیت دَ روژے ماتولو اوکړی او ماته ئے نۀ کړی یائے حلق ته لوږے لاړ شی بے اختیاره یا ګرد اګر کۀ ګرد دَ دُړو دَ جرندے وی یا مچ داخل شی یا اثر دَ خوند دَ دارو او دۀ ته روژه یاده وی یا دَ جنابت په حالت کښې دَ خوبه بیدار شی اګر کۀ توله ورځ په جنابت کښې تیره شی یا دَ ذکر په سر کښې اوبۀ یا تیل واچوی یا غوپه په نهر کښې اووهی غوږونو ته ئے اوبۀ لاړے شی یا په چخچی غوږونه اوګروی او خیرے ترے نه اوزی بیائے څو څو کرته غوږونو ته داخل کړی یا پوزے ته کنړ یا ریز پیدا شی او هغه دَ استنشاق په رنګ قصدًا واپس کړی یائے خیتے ته تیر کړی نو روژه نۀ ماتیږی او ښائی غوزول دَ بلغم نه فاسدیږی روژه په قول دَ امام شافعیؒ یا بے اختیاره قئ ورشی او خیتے ته خود بخود واپس شی اګر کۀ په ډکه خُلۀ باندے وی دَ صحیح قول مطابق یا قصدًا قئ اوکړی او کم وی دَ ډکے خُلے نه اګر

کۀ واپس شی دا صحیح قول دے اګر کۀ په خپله ئے واپس کړی په صحیح قول سره ، یا څه شیٔ دَ چنړے دَ مقدار نه کم دَ غاښونو پن منځ کښی وی هغه اوخوری یا دَ خُلے نه دَ کنځلے په شان څۀ خارج شی او وجوئی او هیڅ خوند ئے په خُلۀ کښی اونۀ مومی .

توضیح : ناسیًا ، په دے سره احتراز دے دَ مخطی نه ، او دَ مخطی نه مراد هغه دے چه هغه ته یاد وی روژه لیکن بغیر دَ قصد نه ، چه دَ خوراك څښاك نیت ئے نۀ وو لیکن اچانك لاړ شی چه ددے څه قدرے تفصیل تیر شوے دے ، دَ نسیان په باره کښی حدیث دے " قال علیه السلام اذا اکل الصائم ناسیا او شرب ناسیا فانما هو رزق ساقه الله فلا قضاء علیه "

ددے نه علاوه دَ جماع هم دا حکم دے لهذا کۀ چرے په دوران کښی یادْ شی نو فورًا دے دَ هر څیز نه منع شی کۀ چرے لږ غوندے ساعت ددے نه بعد حصار شو نو روژه به فاسدیږی .

وان ادام النظر : دا ے مطلقًا ارشاد اوفرمایۀ یعنی کۀ نظر ئے اوکړو دَ هغے مخ ته یا فرج ته نو دا هم په دے حکم کښی شامل دی البته کۀ چرے ښکلول ئے اوکړل په شهوت سره او په دے سره ئے انزال اوشو نو په دے صورت کښی روژه فاسدیږی ځکه چه په دے صورت کښی معنیً جماع اوموندلے شوه او کۀ چرے انزال اونۀ شو نو فاسد به نۀ وی .

او ادّهن : ددے نه معلومه شوه چه دَ خوشبو وغیره استعمال او دَ هغے په بویولو کښی هم څه حرج نشته دے او مکروه نۀ دی .

بلا صنعه : یعنی کۀ په خپل ذات او فعل سره ئے داخل نۀ کړی نو فاسدِ صوم نۀ دے ، ځکه چه په دے صورت کښی ددۀ قدرت نشته دے چه ددینه محفوظ شی او خپل ځان ددے نه بچ اوساتی داخو داسے دی لکه چه په خُله کښی دَ اوبو اچولو نه بعد لوند والے په حلق کښی پاتے شی لهٰذا کۀ چرے په خپل عمل سره ئے داخل کړو او دا ادخال کۀ ئے په هرے طریقے سره کړے وی نو اوس به روژه فاسدیږی ، برابره خبره ده کۀ دا لوګے دَ عنبرو وی یا دَ عودو یا ددے نه علاوه دَ بل کوم څیز .

بالجنابة : اګر چه په دے حالت کښې تمامه ورځ اوسیدل حرام دی .

او صبّ : کۀ چرے یوه ښځه داسے اوکړی نو دَ هغے روژه به ماتیږی .

او استقاء الخ : امام محمدؒ فرمائی چه روژه به ماتیږی .

بَابُ مَا يُفْسِدُ بِهِ الصَّوْمُ وَتَجِبُ بِهِ الْكَفَّارَةُ مَعَ الْقَضَاءِ

وَهُوَ اِثْنَانِ وَعِشْرُوْنَ شَيْئًا اِذَا فَعَلَ الصَّائِمُ شَيْئًا مِنْهَا طَائِعًا مُتَعَمِّدًا غَيْرَ مُضْطَرٍّ لَزِمَهُ الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ وَهِيَ الْجِمَاعُ فِي اَحَدِ السَّبِيْلَيْنِ عَلَى الْفَاعِلِ وَالْمَفْعُوْلِ بِهِ وَالْاَكْلُ والشُّرْبُ سَوَاءٌ فِيْهِ مَا يُتَغَذّٰى بِهِ وَيُتَدَاوٰى بِهِ وَابْتِلَاعُ مَطَرٍ دَخَلَ اِلٰى فَمِهِ وَاكل اللحمِ النَّيءِ اِلَّا اِذَا دَوَّدَ وَاكلُ الشَّحْمِ فِي اِخْتِيَارِ الْفَقِيْهِ ابى اللَّيْثِ وَقَدِيْدِ اللَّحمِ بالاتِّفَاقِ وَاكلُ الحِنْطَةِ وقَضْمُهَا اِلَّا اَنْ يَمْضَغَ قَمْحَةً فتلاشت وابتلاعُ حَبَّةِ حِنْطَةٍ وَابتِلاعُ حَبَّةِ سِمْسِمَةٍ اَوْ نَحْوِهَا مِنْ خَارِجِ فَمِهِ فِي الْمُخْتَارِ وَاكلُ الطِّيْنِ الارمنّي مُطْلَقًا وَالطِّيْنِ غَيْرِ الارمنّي كَالطَّفْلِ اِنِ اعْتَادَ اَكْلَهُ وَالْمِلْحِ الْقَلِيْلِ فِي الْمُخْتَارِ وَابتِلاعُ بزاقِ زَوْجَتِهِ اَوْ صَدِيْقِهِ لَا غَيْرِهِمَا وَاَكْلُهُ عَمْدًا بَعْدَ غِيْبَةٍ اَوْ بَعْدَ حِجَامَةٍ اَوْ بَعْدَ مَسٍّ او قُبلةٍ بِشَهْوَةٍ اَوْ بَعْدَ مُضَاجَعَةٍ مِنْ غَيْرِ اِنْزَالٍ اوبَعْدَ دَهْنِ شَارِبِهِ ظَانًّا اَنَّهُ اَفْطَرَ بِذٰلِكَ اِلَّا اِذَا اَفْتَاهُ فَقِيْهٌ اَوْ سَمِعَ الْحَدِيْثَ وَلَمْ يَعْرِفْ تَاوِيْلَهُ عَلَى الْمَذْهَبِ وَاِنْ عَرَفَ تَاوِيْلَهُ وَجَبَتْ عَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ وَتَجِبُ الْكَفَّارَةُ عَلٰى مَنْ طَاوَعَتْ مُكْرِهًا.

ترجمه :

باب دے په بیان دَ هغه اعمالو کښې چه روژه پرے فاسدیږی او قضاء او کفاره دواړه پرے واجب کیږی او دا اعمال دوه ویشت خیزونه دی کله چه روژه دار دَ څه خیز ددے اعمالو نه یو عمل اوکړی پخپله رضاء قصدًا بغیر دَ حالتِ اضطراری نه نو په هغه باندے قضاء او کفاره دواړه لازمیږی یو دَ هغے نه جماع ده په یو دواړو لارو کښې په فاعل او مفعول به دواړو باندے او خوړل څښکل برابره خبره ده کۀ غذا وی او کۀ دوائی وی او څاڅکے دَ باران چه خُلے ته داخل شی او تیر ئے کړی او په خوراك دَ کچه اومے غوښے مګر کۀ چینجے په کښې وو او په خوړلو دَ وازګے په مختار قول دَ فقه ابو

اللیث . او په اوچه غوښه خوړلو په اتفاق سره او دَ غنمو دانے خوړل او ژوَل ددے چه خوند ئے معلوم نۀ شی نو روژه نۀ فاسدیږی او دَ غنمو دانه تیرول دَ دانو دَ کنځلو یا په شان ددے په مختار قول سره قضاء او کفاره دواړه واجب شو. او خوړل دَ ختمے ارمینی مطلقًا کۀ عادت وی او که او ختمه غیر ارمینی مثلًا طفل کۀ عادت وو دَ خوراك ددے او لږه مالګه او لاړے تیرول دَ زوجے یا دَ دوست نۀ دَ غیر او خوراك ددے قصدًا پس دَ غیبت نه یا دَ ښکر لګولو نه یا په شهوت دَ مسه کولو نه یا دَ ښکلولو نه په شهوت سره یا پس دَ ډډے لګولو نه بغیر دَ انزال نه یا پس دَ بریتو غوړولو نه چه روژه دار په دے ګمان څه خوراك اوکړی نو روژه ئے ماته شوه مګر کۀ یو مفتی فتویٰ ورکړے وی یائے حدیث اوریدلے وی او په حدیث دَ خپل مذهب په تاویل باندے نۀ پوهیږی او کۀ په تاویل باندے پوهیدو نو په دے صورت کښی کفاره پرے لازمیږی او واجبه ده کفاره په هغه ښځه چه جبرًا ورسره همبستری اوشی

توضیح : اذا فعل ، دَ وجوب دَ کفارے دپاره حسبِ ذیل شرطونه دی . (۱) رمضان شریف وی (۲) دا شخص مکلف وی (۳) دَ رمضان شریف روژه وی ، چنانچه کۀ چرے مسافر په رمضان شریف کښی دَ رمضان دَ روژے نه علاوه دَ بل کوم واجب روژے نیت کړے وی یا ئے قضاء روژه اونیوله او هغه ئے ماته کړه نو کفاره به واجب نۀ وی (۴) په مرضئ او اختیار سره ئے ماته کړی ، چنانچه کۀ دَ مرض په وجه سره یا دَ چا دَ جبر او اکراه په وجه سره مضطر وو او روژه ئے ماته کړه نو کفاره نشته دے ، مګر دَ جبر نه مرا دادے چه دَ جان دَ ضائع کیدلو یا مثلًا دَ پوزے ، غوږ وغیره دَ کټ کیدو خطره وی نو کۀ داسے اکراه دَ ښځے دَ طرف نه اوموندلے شو نو بیا به هم کفاره نۀ وی ، کۀ چرے ابتداء جماع دَ جبر او اکراه په صورت کښی اوشوه بیا ددے نه بعد رضامندی هم اوشوه نو بیا هم کفاره شته دے ځکه چه روژه په ابتدائی فعل سره ماته شوے ده .

(۵)قصدًا وی خطاء یا نسیان نهٔ وی . (٦) دَ شپے نه نے دَ روژے نیت کړے وی (۷) دَ افطار نه بعد دَ ورځے په باقی حصه کښی بیمار شوے نهٔ وی .

لزمه الضاء والکفارة : یعنی په جماع کښی جبر او اکراه کړے شوے وی او په دے وجه سره روژه ماته شوے وی نو صرف قضا به لازمه وی خواه کهٔ په ښځه باندے خپل خاوند جبر ولے نهٔ وی کړے :.

والملح : یعنی دَ مالگے خوړل موجب دَ کفارے دے ځکه چه دَ زیاتے مالگے نهٔ رغبت کیږی او نهٔ دَ دوائی په طور باندے استعمالیږی .

الا اذا : یعنی قصداس ددے خوړل موجب د کفارے دی مگر کهٔ دهٔ ته چا ددے فتویٰ ورکړی وی لکه چه یو حنبلی عالم وو چه دَ هغه په نزد باندے په ښکر لگولو سره روژه ماتیږی هغه هم دا فتویٰ ورکړه .

من طاوعت مکرها : مثلًا په زید باندے جبر اوکړے شو چه جماع اوکړی ، هنده په خوشالئ سره آماده شوه یعنی په هغے باندے جبر اونهٔ کړے شو نو په هندے باندے به کفاره واجب وی او په زید باندے به نهٔ وی .

فَصلٌ فِی الْکَفَّارَةِ وَمَا یُسقِطُهَا عَنِ الذِّمَّةِ

تَسقُطُ الْکَفَّارَةُ بِطُرُوِّ حَیْضٍ اَوْنِفَاسٍ اَوْمَرَضٍ مُبِیحٍ لِلفِطْرِفِی یَوْمِهٖ وَلَاتَسقُطُ عَمَّنْ سُوْفِرَبِهٖ کُرْهًابَعْدَلُزُوْمِهَا عَلَیْهِ فِی ظَاهِرِ الرِّوَایَةِوَالْکَفَّارَةُتَحْرِیْرُرَقَبَةٍوَلَوْکَانَتْ غَیْرَمُؤْمِنَةٍفَاِنْ عَجزَعَنْهُ صَامَ شَهْرَیْنِ مُتَتَابِعَیْنِ لَیْسَ فِیْهِمَایَوْمُ عِیدٍوَلَااَیَّامُ التَّشْرِیْقِ فَاِن لَّمْ یَسْتَطِعِ الصَّوْمَ اَطْعَمَ سِتِّیْنَ مِسْکِیْنًابُغَدِّیْهِمْ وَیُعَشِّیْهِمْ غَدَاءً وَعَشَاءً مُشْبِعَیْنَ اَوغَدَاءَ یْنِ اَوْعَشَآءَ یْنِ اَوْعَشَآءً وَسُحُوْرًااَوْیُعْطِی کُلَّ فَقِیْرٍنِصْفَ صَاعٍ مِنْ بُرٍّاوْدَقِیْقِهٖ اَوْسَوِیْقِهٖ اَوْصَاعَ تَمرٍاَوْشَعِیْرًااَوقِیْمَتَهُ وَکَفَتْ کَفَّارَةٌوَاحِدَةٌعَنْ جِمَاعٍ وَاکْلٍ مُتَعَدِّدٍفِیْ اَیَّامٍ لَمْ یَتَخَلَّلْهُ تَکْفِیْرٌوَلَوْرَمَضَانَیْنِ عَلَی الصَّحِیْحِ فَاِنْ تَخَلَّلَ التَّکْفِیْرُ لَاتَکْفِیْ کَفَّارَةٌوَاحِدَةٌفِیْ ظَاهِرِالرِّوَایَةِ.

ترجمه :

فصل دے په بیان دَ هغه کفاره کښی چه دَ بعضے عذرونو په وجه سره ساقطیږی . ساقطیږی کفاره په هغه ورځ چه ارتکاب اوکړی حیض او نفاس یا داسے مرض چه دَ هغے په وجه سره روژه ماتول جائز وی هم په دغه ورځ او نۀ ساقطیږی دَ هغه چانه چه جبرًا مسافر شی پس دَ لزوم دَ روژے نه او کفاره آزادول دَ مرئی دی اګر کۀ مرئے غیر مؤمن وی او کۀ دَ مرئی دَ آزادولو نه عاجز وو نو دوه میاشتے روژے به نیسی پرله پسے په دے کښی به دَ اختر ورځ نۀ وی او نۀ ایام تشریق پس کۀ طاقت ئے دَ روژے نۀ وو نو شپیتو مسکینانو له به روټئ ورکوی . صبا بیګاه په مړه ګیډه یا دوه صبا نارے او یا دوه ماسخوتنه یا ماښام او پیشمنے خوراکه به ورکوی هر فقیر ته نیم اوګے دَ غنمو یا دَ غنمو اوړۀ یا دَ غنمو ستوان یا یو اوګی کجورے یا اوربشے یا قیمت نقد ، څو ورځے په څو ځله صحبت کولو یا په څو ځله خوراك كولو بادے کۀ چرے په درمیان کښی ئے دَ کفارے ادائیګی نۀ وی کړے نو صرف یوه کفاره به کافی وی . برابره خبره ده کۀ په دوو رمضانو کښی دا فعل سرزد شوے وی دَ درست قول مطابق هم دا حکم دے . او کۀ چرے په درمیان کښی ئے دَ کفارے ادائیګی کړے وی نو (په دے صورت کښی) دَ ظاهر قول په رُو سره به یوه کفاره ناکافی وی .

توضیح : او مرض ، یعنی دا مرض خپله دۀ نۀ وی پیدا کړے چنانچه کۀ خپل ځان ئے په خپله بانډے زخمی کړو یائے خپل ځان دَ چت نه راګزار کړو یائے کومه بله دوائی استعمال کړه چه په هغے سره دے بیمار شو نو دۀ نه به کفاره ساقط نۀ وی .

فی یومه : یعنی په کومه ورځ بانډے چه ئے روژه ماته کړے ده په دغه ورځ بانډے څه امر پیش راغے نو کفاره به واجب وی او کۀ په بله ورځ بانډے داسے اوشو نو ساقط به نۀ وی ، چنانچه هم په دے وجه سره ئے دَ یومه قید اولګوو .

ولا تسقط : کۀ چرے خپله په خپل اختیار باندے په سفر لاړ شي نو بیا هم دغه حکم دے البتـه کـۀ چرے چا دَ سفر نه بعد روژه ماته کړه نو په دواړو صورتونو کښې به کفاره واجب نۀ وی (خواه کۀ په سفر کښې په خپل اختیار سره لاړ شي یا مجبورًا لاړ شي .) طحطاوی .

او صاع تمر : دَ غنمو نه علاوه به په تمامو غلو کښې یو یو صاع ورکولے شي .

فائده : د یـو صـاع وزن دوه سـوه تـولـے وی ددے تـفـصیل به په کتاب الزکاة کښې راشي انشآء الله تعالیٰ .

واحدة : یعني په جماع وغیره سره روژه ماته شوه او لا تراوسه پورے ئے ددے کفاره نۀ ده ادا کړے نـو کـۀ بیـا داسـے څو ځـلـه اوشي نو صرف یوه کفاره به کافي کیږی او کۀ چرے کفاره ئے ادا کړے وه نو بیا به کفاره ورکوی کۀ چرے دا معامله پیښه شي .

وکـفـت : ددے مسـئـلـے تشریح داسـے ده چه په یو رمضان کښې یا په څو رمضانونو کښې ئے بار بار جماع کړے وی یائے خوراك کړے وی او روژه ئے ماته کړے وی چه ددے په بـنـاء بـاندے څو کفارے لازمے شوے ، ددے نه بعد ئے یوه کفاره ادا کړه نو دَ ټولو دَ طرف نه بـه کـفـاره ادا کیـږی لیـکـن کۀ صرف یو ځل ئے جماع اوکړه او کفاره ئے ادا کړه نو کۀ ددے نه بـعـد ئـے دوباره په کومه روژه کښې جماع اوکړه نو دویمه کفاره به ادا کوی اولنۍ کفاره نۀ کافي کیږی .

بَابُ مَايُفْسِدُالصَّوْمَ مِنْ غَيْرِ كَفَّارَةٍ وَيُوْجِبُ الْقَضَاء

وَهُوَسَبْعَةٌوَخَمْسُوْنَ شَيْئًا اِذَااَكَلَ الصَّائِمُ اَرُزًّانِيًّا اَوْعَجِيْنًا اَوْدَقِيْقًا اَوْمِلْحًا كَثِيْرًا دُفْعَةً اَوْطِيْنًا غَيْرِ ارْمَنِيٍّ لَمْ يَعْتَدْ اَكْلَهُ اَوْنَوَاةً اَوْقُطْنًا اَوْكَاغَدًا اَوْسَفَرْجَلًا وَلَمْ يُطْبَخْ اَوْجَوْزَةً رَطْبَةً اَوِابْتَلَعَ حَصَاةً اَوْحَدِيْدًا اَوْتُرَابًا اَوْحَجَرًا اَوِاحْتَقَنَ اَوِاسْتَعَطَ اَوْاَوْجَرَبِصَبِّ شَيْءٍ فِي حَلْقِهٖ عَلَى الْاَصَحِّ اَوْاَقْطَرَفِي اُذُنِهٖ دُهْنًا اَوْمَاءً فِي الْاَصَحِّ اَوْدَاوىٰ جَائِفَةً اَوْاٰمَّةً بِدَوَاءٍ وَوَصَلَ اِلٰى جَوْفِهٖ اَوْدِمَاغِهٖ اَوْدَخَلَ حَلْقَهٗ مَطَرٌ اَوْثَلْجٌ فِي الْاَصَحِّ لَمْ يَبْتَلِعْهُ بِصُنْعِهٖ اَوْاَفْطَرَخَطَاءً بِسَبْقِ مَاءِ الْمَضْمَضَةِ اِلٰى جَوْفِهٖ

او افطر مکرهًا ولو بالجماع او اکرهت علی الجماع او افطرت خوفًا علی نفسها من ان تمرض من الخدمة امة کانت او منکوحة او صب احد فی جوفه ماءً وهو نائم او اکل عمدًا بعد اکله ناسیًا ولو علم الخبر علی الاصح او جامع ناسیًا ثم جامع عامدًا او اکل بعد ما نوی نهارًا ولم یبیت نیته او اصبح مسافرًا فنوی الاقامة ثم اکل او سافر بعد ما اصبح مقیمًا فاکل او امسك بلا نیة صوم ولا نیة فطر او تسحر او جامع شاكًا فی طلوع الفجر وهو طالع او افطر بظن الغروب والشمس باقیة او انزل بوطئ میتة او بهیمة او بتفخیذ او بتبطین او قبلة او لمس او افسد صوم غیر اداء رمضان او وطئت وهی نائمة او اقطرت فی فرجها علی الاصح او ادخل اصبعه مبلولة بماء او دهن فی دبره او ادخلته فی فرجها الداخل فی المختار او ادخل قطنة فی دبره او فی فرجها الداخل وغیبها او ادخل حلقه دخانًا بصنعه او استقاء ولو دون ملء الفم فی ظاهر الروایة وشرط ابو یوسف ملء الفم وهو الصحیح او اعاد ما ذرعه من القیء وکان ملء الفم وهو ذاکر بصومه او اکل ما بین اسنانه وکان قدر الحمصة او نوی الصوم نهارًا بعد ما اکل ناسیًا قبل ایجاد نیته من النهار او اغمی علیه ولو جمیع الشهر الا انه لا یقضی الیوم الذی حدث فیه الاغماء او حدث فی لیلته او جن غیر ممتد جمیع الشهر ولا یلزمه قضاؤه باقامته لیلا او نهارًا بعد فوات وقت النیة فی الصحیح.

او دا اوۀ پنځوس څيزونه دي كله چه روژه دار اومے رژّے اوخوري يا اغګلی اورۀ او يا وُچ اورۀ يا ډيره مالګه په يو ځل يا ختهه غير ارمني چه خوراك ئے عادتی نۀ وی او يا دَ كجورے هډوكے يا مالوچ يا بيهے چه پخه نۀ وی يا غوزان يا تير كړی كانړے يا اُسپنه يا خاوره يا ګټه يا دُبره كښی دوائی واچوی يا پوزه كښی يا څۀ څيز په حلق كښی واچوی نو روژه په دے څيزونو ماتيږی په صحيح قول سره يا په غوږ كښی تيل واچوی يا په كښی اوبۀ واچوی په صحيح قول كښی يا په كښ دارو واچوی دَ خيتے يا دَ دماغو په زخم كښی او خيتے ته اورسی يا دماغو ته اورسی يائے حلق ته دَ باران څاڅكے اورسی يا واوره نو روژه ماتيږی په صحيح مذهب كښی چه بغير دَ ارادے نه ئے تير شی ١٠ ادَ مضمضے كولو په وجه په خطا اوبۀ تيرے كړی يا دَ اِكراه او دَ جبر په وجه سره روژه

ماته کړی اګر چه په جماع سره وی یا ښځه په جماع مجبوره کړے شی یا زنانه سره دَ خپل هلاکت یره وی دَ بیمار کیدلو کۀ وینځه وی او کۀ منکوحه وی یا واچوی څوك چاله په خُله کښې اوبۀ او دے اودۀ وی یا خوراك قصدًا اوکړی او یا خوراك اوکړی پس دَ نیتَ کولو نه دَ ورځے او دَ شپے نه ئے نیت نۀ وی کړے یا دَ صبا په وخت کښې مسافر دَ اقامت نیت اوکړو او کۀ بیا ئے خوراك اوکړو بیا په سفر روان شی پس دَ صبا دَ مقیم کیدو نه نو خوراك ئے اوکړو او کۀ یائے خوراك بند کړو بغیر دَ نیت دَ روژے نه او نۀ په نیت دَ روژه ماتی یا پیشمنے اوکړی یا جماع په دے شك اوکړی چه صبا ختلے دے او کۀ نه . او صبا ختلے وی یا روژه ماته کړی په ګمان دَ نمر پریوتلو او نمر لا ولاړ وی یائے انزال اوشی په وطی دَ مړی یا چارپایه یا په رون یا په ختهه یا په ښکلولو یا په مسه کولو یا فاسده کړی روژه غیر دَ اداء نه یا دَ ښځے سره وطی اوکړی او هغه اودۀ وی یا زنانه په خپل فرج کښې دوائی واچوی نو قضاء پرے لازمه ده یا داخله کړی لونده ګوته په اوبو یا په تیلو په دُبره خپله کښې یا ښځه په خپل فرجِ داخل کښې ګوته ورکړی نو قضاء پرے لازمه ده یا داخل کړی مالوچ په دُبره کښې یا په فرج داخل کښې او غیبت ئے کړے وی یا داخل کړی حلق ته لوګی قصداً یا قصدًا قے اوکړی اګر کۀ دَ ډکے خُلے نه کم وی نو قضاء لازمه شوه دَ صحیح قول مطابق او امام ابو یوسفؒ ډکه خُلهٔ معتبر کړے ده او دا صحیح ده یا قئ غلبه شی او په ډکه خُلهٔ راشی او واپس ئے تیر کړی او روژه ورته یاده وی یا خوراك اوکړی په مینځ دَ غاښونو کښې په اندازه دَ چڼړے یائے نیت دَ روژے کړے وی دَ ورځے پس دَ خوراك نه په هیره مخکښې دَ نوی کولو دَ نیت نه دَ ورځے یا پرے بے هوشی راغله اګر کۀ ټوله میاشت وی نو قضاء پرے شته دے صرف ددغې قضاء پرے نشته دے په کومه ورځ چه بے هوشه شوے وی یا په شپه کښې بے اودسه شی یا لیونے شی خو اوږد وخت یعنی ټوله میاشت نو قضاء پرے نشته او نۀ ده لازمه قضاء ددغه په روغیدو سره کۀ دَ شپے وی یا دَ ورځے پس دَ فوت کیدو دَ وخت دَ نیت نه په

صحیح قول سره .

توضیح : مصنف ددے نه ځائے نه اوس دَ هغه امورو ذکر کوی چه کوم څیزونه روژے لره ماتوی لیکن په هغے باندے کفاره واجب نهٔ وی ، البته قضاء لازم وی .

او عجیناً : شرط دادے چه په اوړو کښی ئے غوړی نهٔ وی ملاؤ کړے ، یا چینی وغیره په کښی نهٔ وی ملاؤ شوے یا دَ روژو چولے ئے ترینه نهٔ وی جوړ کړے یعنی ددے غلو نه ئے کوم داسے څیز نهٔ وی جوړ کړے کوم چه خوړلے شی . (والله اعلم بالصواب)

او ترابا : یا پیتل یا سونا یا چاندی غیره کوم چه نهٔ خوړلے کیږی.

او احتقن : دَ پاخانے په لاره باندے دوائی اچول ته حقنه وائی .

او اکل عمدًا : دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے چه کوم روژه دار په هیره باندے خوراك څښاك اوکړی نو هغه دے خپله روژه اوساتی ځکه چه دَ هغه روژه نهٔ ده ماته .

دَ امام شافعیؒ په نزد باندے دَ فرض روژے دپاره دَ شپے نه نیت کول ضروری دی ، دَ هغه په نزد باندے دَ هغه کس روژه نهٔ ده شوے چا چه دَ شپے نه نیت نهٔ وی کړے دَ امام شافعیؒ ددے فتوے په بناء باندے یوه شبهه او دَ افطار په جُرم کښی کمزوری راغله ، دد کمزورئ په بناء باندے به دَ کفارے حکم نهٔ شی ورکولے ځکه چه کفاره یوه سزا ده او سزا دَ شبهے په صورت کښی نهٔ لازمیږی .

او سافر : شرط دادے چه دَ آبادئ نه خارج شوے وی او کهٔ په آبادئ کښی دننه ئے خوړلے وی نو کفاره به واجب وی .

او جُنّ : دَ مجنون کیدو نه بعد څو صورتونه دی (١) ټول رمضان تیر شو او دهٔ ته آرام رانغے نو په دهٔ باندے قضاء نشته دے ، دے غیر مکلف شو ، (٢) دَ رمضان په آخری ورځ کښی دَ زوال نه بعد یعنی دَ نیت کولو دَ آخری وخت دَ تیریدو نه بعد آرام اوشو نو بیا هم په دهٔ باندے قضاء لازم نهٔ ده (٣) دَ رمضان په دے آخری ورځ کښں دَ زوال نه مخکښی یا ددے نه هم مخکښں ورته آرام ملاؤ شو نو په دے صورت کښی به په دهٔ باندے دَ مخکښنو تمامو روژو

قضاء لازمه وي په کومو کښې چه دے پاګل وو. البته کۀ چرے بیمار شو او دا بیماري تمامه ورځ باقي وه نو په دۀ باندے دا لازم نۀ دي.

(فَصْلٌ) يَجِبُ الْإِمْسَاكُ بَقِيَّةَ الْيَوْمِ عَلٰى مَنْ فَسَدَ صَوْمُهٗ وَعَلٰى حَائِضٍ وَنُفَسَاءَ طَهُرَتَا بَعْدَ طُلُوْعِ الْفَجْرِ وَعَلٰى صَبِيٍّ بَلَغَ وَكَافِرٍ اَسْلَمَ وَعَلَيْهِمُ الْقَضَاءُ اِلَّا الْاٰخِيْرَيْنَ.

فصل: واجب دي بندول دَ خوراك باقي ورځ په هغه چا چه روژه ئے فاسده شوه او په حائضے او نفاسے کله چه پاکے شي پس دَ طلوع دَ صبح صادق نه او په صبي کله چه بالغ شي او په کافر باندے څه وخت چه مسلمان شي او قضاء پرے شته دے مګر په دوو آخرینو نشته دے.

فَصْلٌ فِيْمَا يُكْرَهُ لِلصَّائِمِ وَفِيْمَا لَا يُكْرَهُ وَمَا يُسْتَحَبُّ

كُرِهَ لِلصَّائِمِ سَبْعَةُ اَشْيَاءَ ذَوْقُ شَيْءٍ وَمَضْغُهٗ بِلَاعُذْرٍ وَمَضْغُ الْعِلْكِ وَالْقُبْلَةُ وَالْمُبَاشَرَةُ اِنْ لَمْ يَاْمَنْ فِيْهِمَا عَلٰى نَفْسِهِ الْاِنْزَالَ اَوِ الْجِمَاعَ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَجَمْعُ الرِّيْقِ فِي الْفَمِ ثُمَّ ابْتِلَاعُهٗ وَمَا ظَنَّ اَنَّهٗ يُضَعِّفُهٗ كَالْفَصْدِ وَالْحِجَامَةِ وَتِسْعَةُ اَشْيَاءَ لَا تُكْرَهُ لِلصَّائِمِ الْقُبْلَةُ وَالْمُبَاشَرَةُ مَعَ الْاَمْنِ وَدَهْنُ الشَّارِبِ وَالْكُحْلُ وَالْحِجَامَةُ وَالْفَصْدُ وَالسِّوَاكُ اٰخِرَ النَّهَارِ بَلْ هُوَ سُنَّةٌ كَاَوَّلِهٖ وَلَوْ كَانَ رَطْبًا اَوْ مَبْلُوْلًا بِالْمَاءِ وَالْمَضْمَضَةُ وَالْاِسْتِنْشَاقُ لِغَيْرِ وُضُوْءٍ وَالْاِغْتِسَالُ وَالتَّلَفُّفُ بِثَوْبٍ مُبْتَلٍّ لِلتَّبَرُّدِ عَلَى الْمُفْتٰى بِهٖ وَيُسْتَحَبُّ لَهٗ ثَلَاثَةُ اَشْيَاءَ السَّحُوْرُ وَتَاخِيْرُهٗ وَتَعْجِيْلُ الْفِطْرِ فِي غَيْرِ يَوْمِ غَيْمٍ.

فصل دے په بیان دَ هغه څیزونو کښې چه دَ روژه دار دپاره مکروهه دي او په هغه اشیاؤ کښې چه نۀ وي او هغه چه مستحب وي: مکروهه دي دَ روژه دار دپاره اوۀ څیزونه سَکل دَ څه څیز او جوئیل دَ څه څیز بغیر دَ عذر نه او جویل دَ جولے او خکلول او

مباشرت خو په دے شرط چه ځان په امن کښې نشي ساتلے دَ انزال او دَ جماع نه په ظاهر روایت کښې او توکانړے جمع کول په خُلهٔ کښې بیائے تیرول او هغه څیز چه په کښې دَضعف ګمان وی لکه رګ وهل یا ښکر لګول او نهٔ څیزونه دَ روژه دار دپاره مکروهه نهٔ دی . خکلول او مباشرت سره دَ امن نه ، او غوول دَ بریتو او رانجهٔ اچول او ښکر لګول او رګ وهل او مسواك په آخره حصه دَ ورځے کښې بلکه دا سنت دی لکه چه اوله حصه کښې ده اګر کهٔ مسواك شین یا لوند وی په اوبو سره او مضمضه او استنشاق دے چه دَ اودس نه بغیر وی او لامبل دی او ځان نه چاپیره کول دی دَ لوندے جامے دپاره دَ یخ والی او په دے باندے فتویٰ ده او درے څیزونه مستحب دی پیشمنے کول او په تاخیر سره ئے کول او جلدی کول په روژه ماتی کښې بغیر دَ وریځ دَ ورځے نه .

توضیح : ومضع العلك ، دَ علك معنیٰ ده جَولا . بهر حال چونکه ددے ریزے ددنه حلق ته نهٔ ځی لهذا په دے سره روژه نهٔ ماتیږی ، مګر لیدونکی خلقو ته دَ روژو دَ نیولو دهوکه کیږی (یعنی چه دا فلان کس خو روژه نهٔ نیسی شوند وهی) او په دهٔ باندے دَ روژے دَ نهٔ نیولو تهمت لګوی ، دداسے قسم اتهاماتو نه زیات ساتل پکار دی . دَ سیدنا علیؓ ارشاد دے " ایاك وما یسبق الی العقول انکاره واذا کان عندك اعتذاره " یعنی دَ داسے څیز نه ځان ساته چه په هغے سره دَ خلقو په زړونو کښې انکار پیدا کیږی اګر چه درسره عذر موجود وی . دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے " اتقوا مواضع التهم او کما قال علیه السلام " یعنی دَ تهمت دَ ځایونو نه ځان ساته . کهٔ چرے روژه نهٔ وی نو دَ ښځو دپاره دَ علك چوپَل مستحب دی او دَ سړو دپاره مکروه دی او یو قول دا هم دے چه دَ سړو دپاره هم مباح دے .

والحجامة : یعنی کله چه غیر معمولی کمزوری نهٔ پیدا کوی ، هم دا دَ فصد دپاره هم شرط دے .

السحور : دَ رسول الله ﷺ پیشمنے به څو چُوارے خوړل وو زمونږ پیشمنے چه

دومره خوراك اوكړو چه تر ماسپخينه پورې بيا سُستي وي او په قوتِ شهواني كښې په ځائې دَ كمي اضافه وي نو دا يقينًا خلافِ سنت دى .

وتاخيره : شرعي امورو لره په خپلو حدودو كښې ساتل فرض دى او دَ هغې كمول زياتول تحريف دے لهذا په پيشمنى كولو كښې تاخير او په افطار كښې تعجيل مستحب دے ددے دپاره چه روژه په خپل صحيح حدود باندے باقي وى دَ افطار په وخت كښې تاخير كول مكروه دى دومره چه ستورى په نظر باندے راشي .

(**فَصلٌ فِي الْعَوَارِضِ**) لِمَنْ خَافَ زِيَادَةَ الْمَرَضِ اوبُطْء الْبُرْءِ ولِحَامِلٍ وَمُرْضِعٍ خَافَتْ نُقْصَانَ الْعَقْلِ او الهَلَاكَ اَوِ المَرَضَ عَلٰى نَفْسِهِمَا اَوْوَلَدِهَا نَسَبًا كَان اَوْرِضَاعًا وَالْخُوفُ الْمُعْتَبَرُ مَاكَانَ مُسْتَنِدًا لِغَلَبَةِ الظَّنِّ بِتَجْرِبَةٍ اَوْاِخْبَارِ طَبِيْبٍ مُسْلِمٍ حَاذِقٍ عَدْلٍ وَلِمَنْ حَصَلَ لَهُ عَطَشٌ شَدِيْدٌ اَوْجُوْعٌ يُخَافُ مِنْهُ الْهَلَاكُ وَلِلْمُسَافِرِ الْفِطْرُ وَصَوْمُهُ اَحَبُّ اِنْ لَمْ يَضُرُّهُ وَلَمْ تَكُنْ عَامَّةُ رُفْقَتِهٖ مُفْطِرِيْنَ وَلَامُشْتَرِكِيْنَ فِي النَّفَقَةِ فَاِنْ كَانُوْا مُشْتَرِكِيْنَ اَوْمُفْطِرِيْنَ فَالْاَفْضَلُ فِطْرُهٗ مُوَافَقَةً لِّلْجَمَاعَةِ وَلَايَجِبُ الْاِيْصَاءُ عَلٰى مَنْ مَاتَ قَبْلَ زَوَالِ عُذْرِهٖ بِمَرَضٍ وَسَفَرٍ وَنَحْوِهٖ كَمَا تَقَدَّمَ وَقَضَوْا مَاقَدَرُوا عَلٰى قَضَائِهٖ بِقَدْرِ الْاَقَامَةِ والصِّحَّةِ وَلَايُشْتَرَطُ التَّتَابُعُ فِي الْقَضَاءِ فَاِنْ جَاءَ رَمَضَانُ اٰخَرُ قُدِّمَ عَلَى الْقَضَاءِ وَلَافِدْيَةَ بِالتَّاخِيْرِ اِلَيْهِ وَلَايَجُوْزُ الْفِطْرُ لِشَيْخٍ فانٍ وَعَجُوْزٍ فَانِيَةٍ وَتَلْزَمُهُمَا الْفِدْيَةُ لِكُلِّ يَوْمٍ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ كَمَنْ نَذَرَ صَوْمَ الْاَبَدِ فَضَعُفَ عَنْهُ لَاشْتِغَالِهِ بِالْمَعِيْشَةِ يُفْطِرُ وَيَفْدِىْ فَاِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْفِدْيَةِ لِعُسْرَتِهٖ يَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ تَعَالٰى وَيَسْتَقِيْلُهُ وَلَوْوَجَبَتْ عَلَيْهِ كَفَّارَةُ يَمِيْنٍ اَوْقَتْلٍ فَلَمْ يَجِدْ مَايُكَفِّرُبِهٖ مِنْ عِتْقٍ وَهُوَشَيْخٌ فَانٍ اولَمْ يَصُمْ حَتّٰى صَارَ فَانِيًا لَايَجُوْزُ لَهُ الْفِدْيَةُ لِاَنَّ الصَّوْمَ هُنَا بَدَلٌ عَنْ غَيْرِهٖ وَيَجُوْزُ لِلْمُتَطَوِّعِ الْفِطْرُ بِلَاعُذْرٍ فِي رِوَايَةٍ وَالضِّيَافَةُ عُذْرٌ عَلَى الْاَظْهَرِ لِلضَّيْفِ وَالْمضِيْفِ وَلَهُ الْبِشَارَةُ بِهٰذِهِ الْفَائِدَةِ الْجَلِيْلَةِ وَاِذَا افْطَرَ عَلٰى اَىِّ حَالٍ عَلَيْهِ الْقَضَاءُ اِلَّا اِذَا شَرَعَ مُتَطَوِّعًا فِي خَمْسَةِ اَيَّامٍ يَوْمَيِ الْعِيْدَيْنِ وَاَيَّامِ التَّشْرِيْقِ فَلَايَلْزَمُهُ قَضَاؤُهَا بِافْسَادِهَا فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

ترجمه :

فصل دے په بیان دَ عوارضو کښې دپاره دَ هغه چاچه ویریګی دَ زیاتوالی دَ مرض نه یا دَ صحت دَ خرابیدو نه او حامله او مرضعه چه ویریګی دَ نقصان دَ عقل نه یا دَ هلاکت نه یا دَمرض نه په خپل ځان یا دَ اولاد دَ هلاکت یره وی دا اولاد ئے خپل نسبی وی یا دَ رضاعت وی او خوف معتبر هغه دے چه دَ ګمان غالب باعث وی یا دَ تجربے په لحاظ یا غلبه دَ ګمان په تجربے سره یا په خبر دَ طبیب مسلمان عادل حاذق سره او چاته چه تنده لګی سخته یا لوګه چه دَ هلاکت نه یریګی او دَ مسافر دپاره افطار جائز دے او روژه ئے ډیره ښهٔ ده کهٔ ضرر ئے ورته نهٔ رسولو او دَ سفر اکثر ملګری ئے مفطرین نهٔ وی او نهٔ مشترك وی په نفقه کښې نو کهٔ دوی مشترك یا افطار کوونکی وو نو غوره خبره افطار دے دپاره دَ موافقت دَ ډلے او نهٔ دے واجب وصیت په هغه چاچه مړشی مخکښې دَ زوال دَ عذر نه په مرض یا په سفر یا په نور څه لکه چه مخکښې تیرشوے دی او قضاء به راوړی په قدر دَ اقامت او صحت او په روژو کښې ورته تسلسل شرط نهٔ دے کهٔ دَ رمضان میاشت راغله بله نو وړومبۍ کوی به دا روژے چه مخکښې قضاء شوے دی او فدیه په تاخیر کښې نشته دے او جائز دے افطار دپاره دَ شیخ فانی او دَ بوډۍ دپاره او په دواړو باندے فدیه لازمه ده دَ هرے ورځے نیم اوګے دَ غنمو په شان دَ هغه چا چه په ځان باندے همیشه روژے اومنی پس بیا کمزورے شی دَ معاش دَ مصروفیت په وجه نو افطار به اوکړی او فدیه به ورکړی کهٔ طاقت ئے دَ فدئے دَ ورکولو نهٔ وو دَوجے دَ تنګ دستۍ نه نو طلب دَ بخښنے دے دَ الله نه غواړی دَ خپل تقصیر او کهٔ کفاره دَ قسم په چا واجب شوه یا دَ قتل او هغه څیزونه نهٔ شی پیدا کولے دَ کفارے چه هغه آزادول دَ مرئی دی او دے بوډا وو یائے روژه نهٔ شوه نیولے او دے شیخ فانی شو نو ده لره فدیه ورکول جائز نهٔ دی ځکه‌چه روژه دغلته کښې بدل دَ غیر ده او جائز دی دَ نفل روژه نیوونکی دپاره افطار بغیر دَ عذر نه په یو روایت کښې او میلمستیا

ښکاره عذر دے دَ میلمه دپاره او دَ هغه دپاره بشارت په دے لو په فائده باندے دے او کله چه افطار اوکړی په هر حال کښې چه وی نو په دۀ باندے قضاء ده مګر قضاء واجب نۀ ده چه دَ پنځو ورځو (دوه ورځے دَ اخترونو او ایام تشریق دی) په دے ورځو کښې کچرے روژے نفل شروع کړی او بیا ئے ماتے کړی نو قضاء پرے نشته دے.

توضیح : یخاف منه الهلاك ، یا زوال عقل یا دَ بل کوم قوتِ حاسه دَ زوال خطره وی لیکن شرط دادے چه دَ لوږے یا دَ تندے دا شدت خپله دَ یو جانب نه په څه داسے کار کښې دَ مصروفیت په وجه سره نۀ وی چه هغه لوږه او تنده زیاتوی کۀ چرے خپله ئے قصدًا یو داسے کار اوکړو ، مثلًا دَ ښکار دپاره لاړو هلته کښې ئے منډے رامنډے وهلے چه په دے سره دومره قدرے تګے شو چه هلاکت نه قریب شو نو په داسے صورت کښې به دَ روژے په ماتولو باندے کفاره لازمه وی البته کۀ چرے یو ملازم په داسے قسم فعل باندے مجبور وو نو په هغه باندے به کفاره لازمه نۀ وی . (طحطاوی)

وقضوا : کۀ چرے قضاء اونۀ کړی نو وصیت کول به واجب وی .

ولا یشترط التتابع فی القضاء : مثلًا کۀ چرے څلور روژے ترے نه قضاء شوے دی نو دا په یوه هفته کښې یا په یو میاشت کښې چه څه ورځے په مینځ کښې پریږدی قضاء راوړلے شی البته مستحب دادی چه کله هم موقع بیا مومی نو پرله پسے دے ادا کړی .

ولو وجبت علیه کفارة : د مسئلے دَ تشریح دپاره دا ښودل ضروری دی چه دَ کفارے په ادائیګۍ کښې شریعت دا ترتیب قائم کړے دے چه اولًا غلام آزادول ، کۀ چرے دَ چا طاقت نۀ وی نو روژے نیول ، او کۀ چرے دا هم ممکنه نۀ وی نو بیا خوراك ورکول . اوس په یو کس باندے کفاره لازمه شوه او هغه دَ غلام په آزادولو باندے قادر وو مګر هغه غلام آزاد نۀ کړو یا خو په دَ غلام په آزادولو باندے قادر نۀ وو مګر روژے ئے نیولے شوے او هغه روژے اونۀ نیولے تردے پورے چه هغه اوس دَ روژو دَ نیولو نه هم معذور شو نو دداسے کس دپاره دا

جائز نهٔ دی چه د روژے قائم مقام فدیه قرار اوګرځوی او فدیه ادا کړی یا د فدیے د ادا کولو وصیت اوکړی بلکه دے به دَ غلام دَ آزادولو وصیت کوی . اوس کهٔ چرے ددهٔ ترکه (میراث) دومره دے چه دَ هغے په دریمے حصے سره غلام اخستلے کیدے شو نو په وارثانو باندے ددے تعمیل فرض دے او کهٔ چرے ترکه دومره نهٔ وه او وصیت ئے کړے وو یا دَ سره نه ئے وصیت کړے نهٔ وو نو دَ وارثانو به په هغه باندے احسان وی کهٔ هغوی فدیه ادا کړی .

وله البشارت : دَ رسول الله ﷺ ارشاد دے چه کله یو کس دَ دعوت دپاره اوبللے شی نو دَ هغے منظورول پکار دی بیا کهٔ چرے روژه نهٔ وو نو لاړ دے شی او خوراك دے اوکړی او کهٔ چرے روژه دار وو نو معذرت دے اوکړی لیکن کهٔ چرے معذرت قبول نهٔ وو ن خوراك دے اوکړی هم دا عذر دے . دَ حضور اکرم ﷺ ارشاد دے چه کوم یو شخص دَ خپل رور په احترام کښی روژه ماته کړی نو دهٔ ته ددے روژے په بدله کښی دَ زرو روژو ثواب ملاویږی او کله چه دَ هغے قضاء راوړی نو دَ هرے روژے په بدله کښی دَ دوو زرو روژو ثواب به ورته ملاویږی .

بَابُ مَايَلزَمُ الْوَفَاءُ بِهٖ مِنْ مَنْذُوْرِ الصَّوْمِ وَالصَّلٰوةِ وَنَحْوِهِمَا

اِذَا نَذَرَ شَيْئًا لَزِمَهُ الْوَفَاءُ بِهٖ اِذَا اجْتَمَعَ فِيْهِ ثَلَاثَةُ شُرُوْطٍ اَنْ يَكُوْنَ مِنْ جِنْسِهٖ وَاجِبٌ وَاَن يكون مَقْصُوْدًا وَاَنْ يَكُوْنَ لَيْسَ وَاجِبًا فَلَا يَلْزَمُ الْوُضُوْءُ بِنَذْرِهٖ وَلَا سَجْدَةُ التِّلَاوَةِ وَلَا عِيَادَةُ الْمَرِيْضِ وَلَا الْوَاجِبَاتُ بِنَذْرِهَا وَيَصِحُّ بِالْعِتْقِ وَالْاِعْتِكَافِ وَالصَّلٰوةِ غَيْرِ الْمَفْرُوْضَةِ وَالصَّوْمِ فَاِنْ نَذَرَ مُطْلَقًا اَوْ مُعَلَّقًا بِشَرْطٍ وَوُجِدَ لَزِمَهُ الْوَفَاءُ بِهٖ وَصَحَّ نَذْرُ صَوْمِ الْعِيْدَيْنِ وَاَيَّامِ التَّشْرِيْقِ فِي الْمُخْتَارِ وَيَجِبُ فِطْرُهَا وَقَضَاؤُهَا وَاِنْ صَامَهَا اَجْزَاءَهُ مَعَ الْحُرْمَةِ وَاَلْغَيْنَا تَعْيِيْنَ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ وَالدِّرْهَمِ وَالْفَقِيْرِ فَيُجْزِئُهُ صَوْمُ رَجَبٍ عَنْ نَذْرِهٖ صَوْمَ شَعْبَانَ وَيُجْزِئُهُ صَلٰوةُ رَكْعَتَيْنِ بِمِصْرَ نَذَرَ اَدَاءَهُمَا بِمَكَّةَ وَالتَّصَدُّقُ بِدِرْهَمٍ عَنْ دِرْهَمٍ عَيَّنَهُ لَهُ الصَّدَقَتُ بِزَيْدِ الْفَقِيْرِ بِنَذْرِهٖ لِعَمْرٍو وَاِنْ عَلَّقَ النَّذْرَ بِشَرْطٍ لَا يُجْزِئُهُ عَنْهُ مَا فَعَلَهُ قَبْلَ وُجُوْدِ شَرْطِهٖ .

ترجمه :

دا باب په هغه منذوراتو او نذر کړے شوے روژو او مونځونو یا په مثل ددے :

کله چه یو سړے څه څیز په ځان باندے نذر اومنی نو پوره کول ئے واجب دی خو په دے شرط چه دا درے شرطونه موجود وی دا چه دَ کوم څیز نذر ئے منلی وی نو بعینه هم واجب وی دا چه هغه عمل مقصود بذاته وی بغیره نهٔ وی دا چه هغه عمل قبل دَنذر دَ نذر کوونکی نه واجب نهٔ وی نو نهٔ لازمیږی اودس په نذر او نهٔ صحیح کیږی او نهٔ سجده دَ تلاوت او نهٔ تپوس کول دَ بیمار او نهٔ واجبات په نذر کښې شاملیږی او صحیح دے نذر دَ مرئي او دَ اعتکاف او دَمونځ غیر مفروضه او دَ روژے غیر مفروضه او کهٔ یو سړے نر اومنی مطلق یا معلق په یو شرط پورے او شرط پوره شو نو لازم شو پوره کول دَ نذر او صحیح دے نذر دَ روژے دَ اخترونو او دَ ایامِ تشریق په غوره قول سره او واجب دے افطار دَ روژے او قضاء دَ هغے او کهٔ په دے پنځو ورځو کښې روژه اونیسی نو جائز ده سره دَ حرمت نه او بے اعتباره گرځوو مونږ تعین دَ زمان او مکان او دَ درهم او فقیر، کهٔ یو سړے په ځان دَ شعبان روژے نذر کړی او روژے په رجب کښې اونیسی نو جائز دی او جائز دے دوه رکعته مونځ دَ نذر په ښار کښې که ادا ئے کړی په مکه کښې اودغه شان کهٔ یو سړے یو خاص درهم یا روپۍ په ځان نذر کړئی او بدل درهم صدقه کړی نو جائز دی او کهٔ دا نذر اومنی چه خاص زید فقیر له صدقه ورکووم او عمرو لره ورکړی او کهٔ یو سړے نذر معلق کړی په یو شرط پورے نو جائز نهٔ دی کول ئے مخکښې دَ وجود شرط نه .

توضیح : منذور، یاد ساتل پکار دی چه نذر یا طلاق یا قَسم یعنی داسے کلام چه هغه په وئیلو باندے موقوف دے دَ هغے دپاره په ژبے سره دَ نذر او دَ طلاق وغیره الفاظ ادا کول ضروری دی صرف په زړهٔ سره اراده یا صرف خیال کول کافي نهٔ دی .

فلا یلزم الوضوء: ځکه چه اودس بذات خود مقصود نهٔ دے بلکه د مونځ د ادائیګئ دپاره فرض دے.

ولا سجدة التلاوة: ځکه چه دا دَ الله تعالیٰ دَ جانب نه خپله واجبېږی او کهٔ چرے آیت اونهٔ لوستلے شی نو دا سجدهٔ تلاوت به نهٔ وی.

ولا عیادة المریض: دَ مریض بیمار پُرسی ، دَ جنازے شرکت ، اګر چه دا نیک کارونه دی په دے سره ډیر زیات ثوابونه ملاوېږی مګر فرض نهٔ دی. دویم فرق دا هم دے چه نذر دداسے عباداتو کول پکار دی چه هغه دَ حقوق الله نه وی او بیمار پُرسی وغیره دَ حق العبد په بناء باندے واجب دے.

والا عتکاف: دَ جنسِ اعتکاف نه قعدهٔ اخیر ده چه دا فرض ده.

نذرا مطلقًا: مثلًا دائے اووے چه دَ الله تعالیٰ دپاره په ما باندے لازم دی چه زهٔ په فلانکئ ورځ باندے روژه اونیسم ، یا فلانکی ته صدقه ورکړم ، یا دومره رقم به دَ الله په لاره کښی خرچ کووم وغیره . والله اعلم.

او معلقًا بشرط: مثلًا دا چه کهٔ فلانکے بیمار ښهٔ شو نو زهٔ به دومره ورځے روژه نیسم په دے صورت کښی کهٔ چرے هغه روغ شو نو روژے فرض شوے او کهٔ جوړ نهٔ شو نو بیا فرض نهٔ دی.

بَابُ الْإِعْتِكَافِ

هُوَ الْإِقَامَةُ بِنِيَّتِهِ فِي مَسْجِدٍ تُقَامُ فِيهِ الْجَمَاعَةُ بِالْفِعْلِ لِلصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ فَلَا يَصِحُّ فِي مَسْجِدٍ لَا تُقَامُ فِيهِ الْجَمَاعَةُ لِلصَّلٰوةِ عَلَى الْمُخْتَارِ وَلِلْمَرْأَةِ الْإِعْتِكَافُ فِي مَسْجِدِ بَيْتِهَا وَهُوَ مَحَلٌّ عَيَّنَتْهُ لِلصَّلٰوةِ فِيهِ وَالْإِعْتِكَافُ عَلٰى ثَلَاثَةِ أَقْسَامٍ وَاجِبٌ فِي الْمَنْذُوْرِ وَسُنَّةٌ كِفَايَةٌ مُؤَكَّدَةٌ فِي الْعَشْرِ الْأَخِيْرِ مِنْ رَمَضَانَ وَمُسْتَحَبٌّ فِيْمَا سِوَاهُ وَالصَّوْمُ شَرْطٌ لِصِحَّةِ الْمَنْذُوْرِ فَقَطْ وَاَقَلُّهُ نَفْلًا مُدَّةٌ يَسِيْرَةٌ وَلَوْ كَانَ مَاشِيًا عَلَى الْمُفْتٰى بِهٖ وَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا لِحَاجَةٍ شَرْعِيَّةٍ كَالْجُمُعَةِ اَوْ طَبْعِيَّةٍ كَالْبَوْلِ اَوْ ضَرُوْرِيَّةٍ كَانْهِدَامِ

الْمَسْجِدِ وَاِخْرَاجِ ظَالِمٍ كُرْهًا وَتَفَرُّقِ اَهْلِهٖ وَخَوْفٍ عَلٰى نَفْسِهٖ اَوْ مَتَاعِهٖ مِنَ الْمُكَابِرِيْنَ فَيَدْخُلُ مَسْجِدًا غَيْرَهٗ مِنْ سَاعَتِهٖ فَاِنْ خَرَجَ سَاعَةً بِلَا عُذْرٍ فَسَدَ الْوَاجِبُ وَانْتَهٰى بِهٖ غَيْرُهٗ وَاَكْلُ الْمُعْتَكِفِ وَشُرْبُهٗ وَنَوْمُهٗ وَعَقْدُهُ الْبَيْعَ لِمَا يَحْتَاجُهٗ لِنَفْسِهٖ اَوْ عِيَالِهٖ فِى الْمَسْجِدِ وَكُرِهَ اِحْضَارُ الْمَبِيْعِ فِيْهِ وَكُرِهَ عَقْدُ مَا كَانَ لِلتِّجَارَةِ وَكُرِهَ الصَّمْتُ اِنِ اعْتَقَدَهٗ قُرْبَةً وَالتَّكَلُّمُ اِلَّا بِخَيْرٍ وَحَرُمَ الْوَطْءُ وَدَوَاعِيْهِ وَبَطَلَ بِوَطْئِهٖ وَبِالْاِنْزَالِ بِدَوَاعِيْهِ وَلَزِمَتْهُ اللَّيَالِىْ اَيْضًا بِنَذْرِ اعْتِكَافِ اَيَّامٍ وَلَزِمَتْهُ الْاَيَّامُ بِنَذْرِ اللَّيَالِىْ مُتَتَابِعَةً وَاِنْ لَمْ يَشْتَرِطِ التَّتَابُعَ فِىْ ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَلَزِمَتْهُ لَيْلَتَانِ بِنَذْرِ يَوْمَيْنِ وَصَحَّ نِيَّةُ النُّهُرِ خَاصَّةً دُوْنَ اللَّيَالِىْ وَاِنْ نَذَرَ اعْتِكَافَ شَهْرٍ وَنَوَى النُّهُرَ خَاصَّةً اَوِ اللَّيَالِىَ خَاصَّةً لَا تَعْمَلُ نِيَّتُهٗ اِلَّا اَنْ يُصَرِّحَ بِالْاِسْتِثْنَاءِ وَالْاِعْتِكَافُ مَشْرُوْعٌ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَهُوَ مِنْ اَشْرَفِ الْاَعْمَالِ اِذَا كَانَ عَنْ اِخْلَاصٍ وَمِنْ مَحَاسِنِهٖ اَنَّ فِيْهِ تَفْرِيْغَ الْقَلْبِ مِنْ اُمُوْرِ الدُّنْيَا وَتَسْلِيْمَ النَّفْسِ اِلَى الْمَوْلٰى وَالْمُعْتَكِفُ مَثَلُ رَجُلٍ يَخْتَلِفُ عَلٰى بَابِ عَظِيْمٍ لِحَاجَةٍ فَالْمُعْتَكِفُ يَقُوْلُ لَا اَبْرَحُ حَتّٰى يَغْفِرَ لِىْ وَهٰذَا مَا تَيَسَّرَ لِلْعَاجِزِ الْحَقِيْرِ بِعِنَايَةِ مَوْلَاهُ الْقَوِىِّ الْقَدِيْرِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ هَدٰنَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَا اَنْ هَدٰنَا اللّٰهُ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ خَاتَمِ الْاَنْبِيَاءِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَذُرِّيَّتِهٖ وَمَنْ وَالَاهُ نَسْاَلُ اللّٰهَ سُبْحَانَهٗ مُتَوَسِّلِيْنَ اَنْ يَجْعَلَهٗ خَالِصًا لِوَجْهِهِ الْكَرِيْمِ وَاَنْ يَنْفَعَ بِهِ النَّفْعَ الْعَمِيْمَ وَيُجْزِلَ بِهِ الثَّوَابَ الْجَسِيْمَ.

ترجمه :

دا په یو داسې جماعت کښې په نیت دَ اعتکاف دیره کیدل دی کوم کښې چه فعلًا دَ جمعې پنځه مونځونه کیږی نو دا نهٔ صحیح کیږی په هغه جمات کښې چه دَ جمعې مونځ په کښې نهٔ کیږی دپاره دَ؟ مانځه په غوره قول او دَ زنانه دپاره اعتکاف دے په جمات دَ کور کښې او دا هغه ځائے دے کوم چه لهٔ مانځه دپاره مقرر وی او اعتکاف په درے قسمه دے واجب دے چه هغه منذور دے او سنت کفائی دے مؤکد په لسو اخیرو دَ رمضان المبارك کښې او دریم قسم مستحب دے چه هغه ماسویٰ دد دے نه دے او روژه دَپاره دَ صحت دَ منذور اعتکاف ده فقط . او دَ نفل اعتکاف دپاره لږ وخت هم کافی دے اګر کهٔ په جمات کښې روان وی دا تول په مفتیٰ بهٖ قول باندے دی او نهٔ به

وُځی دَ جماعت نه مګر دَ پاره دَ حاجتِ شرعیه یا ضروریه لکه دَ جمات راغور ځیدل شو یا ئے یو ظالم سړے په زور اوباسی یا ورسره دَ هلاکت خطره وی او دَ ځان یا دَ مال متاع خطره دَ ظالمانو دَ خوف په وجه سره نو بل جمات ته به داخل شی او اعتکاف به هلته کښی پوره کړی پس کهٔ چرے واجب اعتکاف کښی بغیر دَ عذر نه اووزی نو فاسد شو اعتکافِ واجب او بلِ قسم اعتکاف پرے پوره شو او خوراك دَ معتکف او څښکل او خوب یا بیعه ، شراء دداسے څیزونو چه معتکف ته ځان له یا دَ اهل دپاره په جمات کښی جائز دی او مکروهه دی داخلول دَ مبیعے جمات ته او مکروهه دے عقد دَ هغه څیز چه دپاره دَتجارت وی او مکروهه دی چُپ کیناستل چه په نیت دَ ثواب وی او خبرے کول مګر دَخیر او حرام ده وطئ او دَ جماع کولو غوندے حرکات او باطلیږی اعتکاف، په وطے سره او په رابلونکی حرکاتو سره چه انزال ورسره اوشی او لازمیږی اعتکاف دَ شپو په نذر او لازمیږی ورځے په نذر دَ شپو پرله پسے اګر کهٔ پرله پسے والے شرط نهٔ وی په ظاهر روایت سره او دوه شپے به لازمیږی په اعتکاف کولو دَ دوو ورځو سره او صحیح دے نیت دَ دَ ورځو خاصکر بغیر دَ شپو نه او کهٔ نذر کړو اعتکاف دَ میاشتے او نیت ئے پرے صرف دَ ورځو وو او یا صرف دَ شپو نو ددهٔ نیت عمل نهٔ کوی مګر دا چه دے تصریح اوکړی په استثناء باندے او اعتکاف مشروع دے په کتاب او سنت سره او دا عمل اشرف الاعمال دے خو کله چه په اخلاص سره وی او دا خوبی هم لری چه په دے کښی زړهٔ دَ دنیا دَ امورو نه فارغ وی او خپل ځان سپارل مولیٰ ته وی او عبادت دَ لزوم په بنیاد دَ خدائے په کور کښی کوی او په قلا یا په حصار دَ الله کښی او عطاءؒ فرمائیلے دی چه دَ معتکف مثال په شان دَ هغه سړی دے چه دَ یو حاجت دپاره دَ یو قدردان بادشاه دروازے ته لاړ شی پس معتکف وائی چه زهٔ به تر هغه وخته پورے دلته کښی یم چه ماته بخښنه اوشی او دا ډیره آسانه شوه دپاره دَ عاجز حقیر په مهربانئ دَ مولا چه قوی دے قادر دے ثناء ده هغه ذات لره چه مونږ ته ئے هدایت کړے دے او

نۀ یو مونږ په دے هدایت ترڅو پورے چه مونږ ته هدایت اونۀ کړی او درود دَ الله تعالیٰ دے وی په سردار زمونږ محمد (ﷺ) چه خاتم الانبیاء دے او په آل ددهٔ او په اصحابو ددهٔ او په اولاد ددهٔ او څوك چه ورسره وی مونږ سوال کوو دَ الله نه چه وسیله نیوونکے یم چه اوګرځوی دا خالص دپاره دَ رضاء دَ خدائے چه نفع راکړی مونږ ته ډیره عامه نفع او ډیر ثواب په دے سره .

توضیح : الاعتکاف ، دَ اعتکاف لفظی معنیٰ ده منع کیدل ، حصاریدل په یو ځیز باندے مداومت اختیارول . اعتکاف دَ باب افتعال نه دے دا مصدر لازم او متعدی دواړه راځی ، چه ددے معنیٰ په لغت کښی حبس او منع راځی .

هو الاقامة : یعنی دَ اعتکاف په نیت سره اقامت کول او دا نیت ضروری دے بغیر دَ نیت نه اعمال معتبر نۀ دی .

فی مسجد بیتها : یعنی دَ کور جمات ، کوم چه ئے متعین کړے وی ، لهذا کۀ چرے ښځه دَ هغه ځائے نه کوم چه ئے دَ مونځ دپاره معین کړے دے کۀ چرے دَ اعتکاف نیت اوکړی نو اوس بغیر دَ ضرورتِ شرعی نه راوتل درست نۀ دی او کۀ بغیر دَ څه ضرورتِ شرعی نه بهر راووتله نو اعتکاف به ئے ماتیږی .

وسنة کفایة : یعنی په پوره محله کښی کۀ چرے یو کس اعتکاف اوکړو نو دا به دَ ټولے محلے والو نه ادا کیږی او کۀ یو کس هم اونۀ کړی نو دَ ترکِ سنت الزام په ټولو باندے دے .

ولو کان ماشیاً : یعنی صرف په جُمات باندے تیریدو نو دَ اعتکاف په نیت سره ئے لږ غوندے توقف اوکړو او ناست نۀ دے نو دا اعتکاف هم اوشو ، په دے کښی روژه شرط نۀ ده .

فیدخل مسجدًا غیره : یعنی شرط دادے چه دویم جمات ته دَ تللو په نیت سره اوځی او چرته کښی هم توقف اونۀ کړی نو دا وتل او تلل به هم اعتکاف شمیرلے شی .

وکره: یعنی په جمات کښې چه کینی نو تجارت دے نۀ کوی، البته دَ خپل ضرورت څیزونه اخستے شی خو په دے شرط سره چه سوده بهر دَ جمات نه وی.

كِتَابُ الزَّكوٰة

هِيَ تَمْلِيْكُ مَالٍ مَخْصُوْصٍ لِشَخْصٍ مَخْصُوْصٍ فُرِضَتْ عَلٰى حُرٍّ مُسْلِمٍ مُكَلَّفٍ مَالِكٍ لِنِصَابٍ مِنْ نَقْدٍ وَلَوْ تِبْرًا اَوْ حُلِيًّا اَوْ اٰنِيَةً اَوْ مَا يُسَاوِيْ قِيْمَتَهٗ مِنْ عُرُوْضٍ تِجَارَةٍ فَارِغٍ عَنِ الدَّيْنِ وَعَنْ حَاجَتِهِ الْاَصْلِيَّةِ نَامٍ وَلَوْ تَقْدِيْرًا وَشَرْطُ وُجُوْبِ اَدَائِهَا حَوَلَانُ الْحَوْلِ عَلَى النِّصَابِ الْاَصْلِيِّ وَاَمَّا الْمُسْتَفَادُ فِيْ اَثْنَاءِ الْحَوْلِ فَيُضَمُّ اِلٰى مُجَانِسِهٖ وَيُزَكّٰى بِتَمَامِ الْحَوْلِ الْاَصْلِيِّ سَوَاءٌ اُسْتُفِيْدَ بِتِجَارَةٍ اَوْ مِيْرَاثٍ اَوْ غَيْرِهٖ وَلَوْ عَجَّلَ ذُوْ نِصَابٍ لِسِنِيْنَ صَحَّ وَشَرْطُ صِحَّةِ اَدَائِهَا نِيَّةٌ مُقَارِنَةٌ لِاَدَائِهَا لِلْفَقِيْرِ اَوْ وَكِيْلِهٖ اَوْ لِعَزْلِ مَا وَجَبَ وَلَوْ مُقَارَنَةً حُكْمِيَّةً كَمَا لَوْ دَفَعَ بِلَا نِيَّةٍ ثُمَّ نَوٰى وَالْمَالُ قَائِمٌ بِيَدِ الْفَقِيْرِ وَلَا يُشْتَرَطُ عِلْمُ الْفَقِيْرِ اَنَّهَا زَكوٰةٌ عَلَى الْاَصَحِّ حَتّٰى لَوْ اَعْطَاهُ شَيْئًا وَسَمَّاهُ هِبَةً اَوْ قَرْضًا وَنَوٰى بِهِ الزَّكوٰةَ صَحَّتْ وَلَوْ تَصَدَّقَ بِجَمِيْعِ مَالِهٖ وَلَمْ يَنْوِ الزَّكوٰةَ سَقَطَ عَنْهُ فَرْضُهَا وَزَكوٰةُ الدَّيْنِ عَلٰى اَقْسَامٍ فَاِنَّهٗ قَوِيٌّ وَوَسَطٌ وَضَعِيْفٌ فَالْقَوِيُّ وَهُوَ بَدَلُ الْقَرْضِ وَمَالُ التِّجَارَةِ اِذَا قَبَضَهٗ وَكَانَ عَلٰى مُقِرٍّ وَلَوْ مُفْلِسًا اَوْ عَلٰى جَاحِدٍ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ زَكَّاهُ لِمَا مَضٰى وَيَتَرَاخٰى وُجُوْبُ الْاَدَاءِ اِلٰى اَنْ يَّقْبِضَ اَرْبَعِيْنَ دِرْهَمًا فَفِيْهَا دِرْهَمٌ لِاَنَّ مَا دُوْنَ الْخُمُسِ مِنَ النِّصَابِ عَفْوٌ لَا زَكوٰةَ فِيْهِ وَكَذَا فِيْمَا زَادَ بِحِسَابِهٖ وَالْوَسَطُ وَهُوَ بَدَلُ مَا لَيْسَ لِلتِّجَارَةِ كَثَمَنِ ثِيَابِ الْبِذْلَةِ وَعَبْدِ الْخِدْمَةِ وَدَارِ السُّكْنٰى لَا تَجِبُ الزَّكوٰةُ فِيْهِ مَا لَمْ يَقْبِضْ نِصَابًا وَيُعْتَبَرُ لِمَا مَضٰى مِنَ الْحَوْلِ مِنْ وَقْتِ لُزُوْمِهٖ لِذِمَّةِ الْمُشْتَرِيْ فِيْ صَحِيْحِ الرِّوَايَةِ وَالضَّعِيْفُ وَهُوَ بَدَلُ مَا لَيْسَ بِمَالٍ كَالْمَهْرِ وَالْوَصِيَّةِ وَبَدَلِ الْخُلْعِ وَالصُّلْحِ عَنْ دَمِ الْعَمَدِ وَالدِّيَةِ وَبَدَلِ الْكِتَابَةِ وَالسِّعَايَةِ لَا تَجِبُ فِيْهِ الزَّكوٰةُ مَا لَمْ يَقْبِضْ نِصَابًا وَيَحُوْلُ عَلَيْهِ الْحَوْلُ بَعْدَ الْقَبْضِ وَهٰذَا عِنْدَ الْاِمَامِ وَاَوْجَبَا عَنِ الْمَقْبُوْضِ مِنَ الدُّيُوْنِ الثَّلَاثَةِ بِحِسَابِهٖ مُطْلَقًا وَاِذَا قَبَضَ مَالَ الضِّمَارِ لَا تَجِبُ زَكوٰةُ السِّنِيْنَ الْمَاضِيَةِ وَهُوَ كَاٰبِقٍ وَمَفْقُوْدٍ وَمَغْصُوْبٍ لَيْسَ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ وَمَالٍ سَاقِطٍ فِي الْبَحْرِ وَمَدْفُوْنٍ فِيْ مَفَازَةٍ اَوْ دَارٍ عَظِيْمَةٍ وَقَدْ نَسِيَ مَكَانَهٗ

وَمَاخُوْذٍ مُصَادَرَةً وَمُوْدَعٍ عِنْدَمَنْ لَايَعْرِفُهُ وَدَيْنٍ لَابَيِّنَةَ عَلَيْهِ وَلَايُجْزِئُ عَنِ الزَّكٰوةِ دَيْنٌ اُبْرِئَ عَنْهُ فَقِيْرٌ بِنِيَّتِهَا وَصَحَّ دَفْعُ عَرْضٍ وَمَكِيْلٍ وَمَوْزُوْنٍ عَنْ زَكٰوةِ النَّقْدَيْنِ بِالْقِيْمَةِ

ترجمه:

دا زکات تملیك دَ مالِ مخصوصه دے شخصِ مخصوصه لره چه فرض شوے دے په حر، مسلمان، مکلف مالك دپاره دَ نصاب دَ نقدیت په نقد او اګر کهٔ توتے وی یا کالی یا لوخی چه مساوی وی قیمت دَ هغے سامانِ دَ تجارت وی چه فارغ وی دَ قرض نه او دَ حاجت دَ هغه نه حاجتِ اصلی نه اګر کهٔ تقدیرًا وی او شرط دَ وجوب دپاره دَ زکات ورکولو تېره یو کال تیریدل دی په اصلی نصاب باندے او کوم مال چه دَ کال په منځ کښې زیات شی نو دَ خپل جنس سره به یو ځائے کولے شی او دَ کال پوره کیدو سره به زکات ورکړی برابره خبره ده کهٔ دا زیات شوے مال دَ تجارت په وجه وی یا میراث وغیره په وجه او کهٔ یو سړے دَ یو څو کلونو زکات مخکښې ادا کړی نو دا صحیح دے او شرط دَ صحت دَ اداء کولو دَ زکات نیت دے په وخت دَ ورکولو کښې فقیر ته یا دَ وکیل په لاس دغه شان نیت شرط دے دَ زکات دَ مال جُدا کولو په وخت کښې، اګر کهٔ مقارنه او اتصال حکمی وی لکه یو سړے زکات ورکړی بغیر دَ نیت نه او بیا نیت اوکړی او دَ مال دَ زکات دَ مسکین په لاس کښې موجود وی او شرط نهٔ دے علم دَ مسکین چه دا مال دَ زکات دے په صحیح قول سره نو کهٔ یو سړے محتاج ته څه ورکړی دَ بخشش یا دَ قرض په نوم او نیت دَ زکات وی نو په دے صورت کښې زکات صحیح کیږی او کهٔ څوك تول مال بغیر دَ نیت دَ زکات نه صدقه کړی نو ددهٔ دَ ذمے نه فرض زکات ساقط شو او زکات دَ قرض په څو قسمه دے یو قوی دے دویم متوسط دریم ضعیف پس قوی دا بدل دَ قرض او مالِ تجارت دے شرط دادے چه مقروض دَ قرض نه منکر نهٔ وی اګر کهٔ مفلس وی یا دَ قرض نه انکار کوونکی باندے دَ قرض دَ مالك ګواهان وی نو په دے صورت کښې دَ قرض دَ وصول نه پس زکات شته دے . او تاخیر به کوی په وجوب دَ اداء دَ زکات

کښی چه څلویښت روپۍ وصول کړی په دے کښی بیا روپۍ زکات دے څکه کم دَپنځمے حصے دَ نصاب نه زکات معاف دے پدے کښی زکات نشته دے او کۀ چرے دَ څلویښتو روپو نه زیات وی نو زیات حساب به اوکړی او دویم قسم قرض متوسط دے دا بدل دَ هغه اشیاؤ وی چه دَ تجارت دپاره نۀ وی لکه دَ مستعملو جامو قیمت یا دَ خدمت ګار مرئي قیمت یا دَ سکونت دَ کور قیمت نۀ واجب کیږی پدے کښی زکات تر هغے ترڅو چه یو نصاب وصول شوے نۀ وی او معتبر ده دَ کال هغه حصه کومه چه تیره شوے ده دَ وخت دَ لزوم نه دَ خریدار په ذمه په صحیح روایت کښی او دریم ضعیف قرض دے او دا بدل دَ هغه څیزونو دے چه مال نۀ وی لکه مهر شو او وصیت شو او دَ خلعے معاوضه شوه او دَ قتلِ عمد نه پس دَ صلح دَ دیت بدل او بدل دَ کتابت او سعایت شو په هغے کښی زکات واجب نۀ دے چه ترڅو پورے دَ یو نصاب مقدار نۀ وی وصول شوے او یو کال پرے پس دَ قبض نه تیر نشی او دا خبره په نزد دَ امام صاحب ده او صاحبان وائی چه په دریے واړه قرض کښی پس دَ وصول نه په حساب دَ قرض مطلقاً زکات واجب دے او کله چه قبضه شی مال دَ ضمار کښی نۀ دے واجب زکات دَ تیر شوو کلونو لکه اَبق یا ورك شوے غلام یا په غصب او په زور قبضه شوے مال چه په هغے ګواهان نۀ وی یا په سمندر کښی ډوب شوے مال یا داسے چه په بیابان او په ځنګل کښی ښخ شوے مال یا په یو لوی کور کښی مال ښخ کړے شی او ځائے ترینه هیر وی یا هغه مال چه په تاوان کښی ترے چا اخستے وی یا ئے نامعلومه سړی سره امانت کیخودلے وی او داسے قرض چه ګواهان پرے نۀ وی او نۀ دے جائز دَ زکات نه قرض ورکول چه بری شی دَ هغے نه فقیر په نیت دَ زکات او صحیح دے دَ سرو زرو او دَ سپینو زرو په بدل کښی عروض او سامان چه موزون دَ زکات دَ نقدینو سره وی په قیمت کښی

توضیح : زکوة ، دَ زکوة لغوی معنیٰ ده طهارت یعنی صفائی ، یعنی دَ خیرو او ګند لرے کول ، دویمه معنیٰ ئے النمآء البرکة هم په لغت کښی بیان کړے شوے ده . یعنی زکوة په هغه مال باندے واجب دے چه په هغے کښی نماء اوموندلے شی او دَ زکوة لفظی معنیٰ ده پاکی ، برکت ، مدح ، تعریف او زکوة ته صدقه هم وائی ځکه چه دا دَ صدقِ ایمان دلیل دے او دَ مالِ مخصوص او دَ شخص نه مراد دادے چه کوم مقدارِ زکوة دَ مالِ نصاب نه ورکړے شی هغے ته مالِ مخصوص وئیلے شی او دَ شخص مخصوص نه مراد فقرآء او مساکین دی کومو ته چه زکوة ورکولے شی .

مالك الخ :یعنی دَ مقدارِ نصاب مال مالك چه وی یعنی الله تعالیٰ سرۀ زر او سپین زر دَ زینت دپاره نۀ دی پیدا کړے بلکه ددے دپاره ئے پیدا کړے دی چه ددے په ذریعے سره تبادله اوشی ، چنانچه شریعتِ مطهره سرۀ زر او سپین زرو لره ثمن یعنی قیمت قرار ګرځولے دی لهذا ضروری چه چه دا په کاروبار کښی اولګولے شی ددے دپاره چه مالك ته ئے هم فائده وی او نورو کار کوونکو ته هم . زر روپئ په زمکه کښی خښول دے لره خرابوی ، دَ الله تعالیٰ دومره لوی نعمت لره معطل کول په مخلوق الهی باندے ظلم دے زر روپئ کۀ په کاروبار کښی اولګولے شی نو کۀ چرے یو کس هم په دے سلسله کښی نوکر وی نو صرف دَ یو کس به کار چلیږی حالانکه چه کوم کاروبار هم وی نو دَ هغے فائده تر یو حده پورے محدوده نۀ ده بلکه په هغے کښی ډیرو خلقو ته نفع رسیږی .

نام : دَ نامی اصل معنیٰ زیاتیدونکے ، دَ تجارت مال یا څاروی خو حقیقتًا زیاتیږی او سرۀ او سپین زر دَ زیاتیدلو والا دولت قرار ګرځولے شوے دے برابره خبره ده کۀ هغه په کاروبار کښی لګولے شوے وی او زیاتیږی یا په زمکه کښی دفن کړے شی او محدود کړے شوے وی . دَ تقدیرًا نامی معنیٰ داده چه هغه زیاتیدونکی قرار ګرځولے شوے وی خواه کۀ په حقیقت کښی اضافه وی او کۀ نۀ وی.

وشرط وجوب ادائها : یعنی دَ زکوة فرضیت خو هم دَ هغه وخت نه کیږی کله چه دَ نصاب مالك شی البته دَ هغے ادا کول به په هغه وخت کښی فرض وی کله چه کال پوره شی

په دے اثناء کښی کۀ چرے مال باقی پاتے نۀ وی نو ګنهګار به نۀ وی ځکه چه لا تراوسه پورے ادا کول په هغه باندے فرض شوے نۀ وو .

او وکیله : مثلاً خپل خادم یا مختار ته رقم اوباسی او ورته کړی چه دا په مناسب طور باندے په فقراء او مستحقین باندے تقسیم کړی نو دَ رقم دَ راویستلو په وخت کښی دَ زکوة نیت ضروری دے ، کۀ دَ ورکولو په وخت کښی ددۀ دَ ددۀ دَ خادم وغیره په نیت کښی وی او کۀ نۀ وی .

ما وجب : مثلاً دَ زکوة رقم راوباسی او په جُدا بکس کښی ئے کیږدی نو دلته کښی هم دَ رقم دَ جُدا کولو په وخت کښی کۀ ئے نیت کړے وو نو دا به کافی وی . والله اعلم

قائم بید الفقیر : یعنی هغه مال کوم چه ددۀ فقیر ته په طور دَ زکوة ورکړے دے هغه خرچ نۀ شو بلکه موجود دے لهذا کۀ چرے په دے صورت کښی ئے نیت اوکړو نو هم صحیح او معتبر دے .

ولا یشترط : لهذا زکوة ئے چاله په هبه کښی ورکړو مثلاً دَ اختر په ورځ باندے ئے ماشومانو ته دَ اختر دَ مبارکبادئ په طور باندے په نیت دَ زکوة څه ورکړل نو ادا شو په ژبے سره اظهار کول لازمی نۀ دی بلکه اظهار دے نۀ کوی بالخصوص اعزاز او اقاربو ته دَ ورکولو په وخت کښی .

ولم تصدق : او کۀ چرے تمام مال ئے صدقه نۀ کړو بلکه نیم یا دریمه حصه مال ئے ورکړو نو کۀ چرے دَ زکوة نیت ئے نۀ وو کړے نو ددۀ په ذمه باندے به واجب پاتے وی .

ولم ینو : او نذر یا اداءِ کفاره وغیره هم ، او دَ واجب ئے هم نیت نۀ دے کړے ، لیکن کۀ دَ بل کوم واجب نیت ئے اوکړو مثلاً دَ نذر په سلسله کښی ئے تمام مال صرف کړو نو زکوة ادا نۀ شو بلکه ددۀ ذمه باقی ده . والله اعلم

زکاه ما مضیٰ : یعنی دَ قرض قوی دپاره دوه شرطونه دی (۱) دَ مدیون اقرار وی (۲) مدیون منکر دے مګر دَ قرض خواه سره ګواه موجود دے دَ اقرار په شکل کښی کۀ چرے مقروض دیوالیه هم اوګنړلے شی نو بیا به هم دے قرض ته قرض قوی وئیلے شی .

وَاِنْ اَدّٰی مِنْ عَیْنِ النَّقْدَیْنِ فَالْمُعْتَبَرُ وَزْنُهُمَا اَدَاءً کَمَا اُعْتُبِرَ وُجُوْبًا وَتُضَمُّ قِیْمَةُ الْعُرُوْضِ اِلَی الثَّمَنَیْنِ وَالذَّهَبُ اِلَی الْفِضَّةِ قِیْمَةً وَنُقْصَانُ النِّصَابِ فِی الْحَوْلِ لَا یَضُرُّ اِنْ کَمَلَ فِیْ طَرَفَیْهِ فَاِنْ تَمَلَّكَ عَرْضًا بِنِیَّةِ التِّجَارَةِ وَهُوَ لَا یُسَاوِیْ نِصَابًا وَلَیْسَ لَهٗ غَیْرُهٗ ثُمَّ بَلَغَتْ قِیْمَتُهٗ نِصَابًا فِیْ اٰخِرِ الْحَوْلِ لَا تَجِبُ زَکٰوتُهٗ لِذٰلِكَ الْحَوْلِ وَنِصَابُ الذَّهَبِ عِشْرُوْنَ مِثْقَالًا وَنِصَابُ الْفِضَّةِ مِائَتَا دِرْهَمٍ مِنَ الدَّرَاهِمِ الَّتِیْ کُلُّ عَشَرَةٍ مِنْهَا وَزْنُ سَبْعَةِ مَثَاقِیْلَ وَمَا زَادَ عَلٰی نِصَابٍ وَبَلَغَ خُمُسًا زَکَّاهُ بِحِسَابِهٖ وَمَا غَلَبَ عَلَی الْغِشِّ فَکَالْخَالِصِ مِنَ النَّقْدَیْنِ وَلَا زَکٰوةَ فِی الْجَوَاهِرِ وَاللَّاٰلِیْ اِلَّا اَنْ یَتَمَلَّکَهَا بِنِیَّةِ التِّجَارَةِ کَسَائِرِ الْعُرُوْضِ وَلَوْ تَمَّ الْحَوْلُ عَلٰی مَکِیْلٍ اَوْ مَوْزُوْنٍ فَغَلَا سِعْرُهٗ وَرَخُصَ فَاَدّٰی مِنْ عَیْنِهٖ رُبْعَ عُشْرِهٖ اَجْزَاَهٗ وَاِنْ اَدّٰی مِنْ قِیْمَتِهٖ تُعْتَبَرُ یَوْمَ الْوُجُوْبِ وَهُوَ تَمَامُ الْحَوْلِ عِنْدَ الْاِمَامِ وَقَالَا یَوْمَ الْاَدَاءِ لِمَصْرِفِهَا وَلَا یَضْمَنُ الزَّکٰوةَ مُفَرِّطٌ غَیْرُ مُتْلِفٍ فَهَلَاكُ الْمَالِ بَعْدَ الْحَوْلِ یُسْقِطُ الْوَاجِبَ وَهَلَاكُ الْبَعْضِ حِصَّتَهٗ وَیُصْرَفُ الْهَالِكُ اِلَی الْعَفْوِ فَاِنْ لَمْ جَاوَزَهٗ فَالْوَاجِبُ عَلٰی حَالِهٖ وَلَا تُؤْخَذُ الزَّکٰوةُ جَبْرًا وَلَا مِنْ تَرِکَتِهٖ اِلَّا اَنْ یُوْصٰی بِهَا فَتَکُوْنَ مِنْ ثُلُثِهٖ وَیُجِیْزُ اَبُوْیُوْسُفَ الْحِیْلَةَ لِدَفْعِ وُجُوْبِ الزَّکٰوةِ وَکَرِهَهَا مُحَمَّدٌ رَحِمَهُمَا اللّٰهُ تَعَالٰی

او کـه خالص سرۀ زر یا سپین زر ورکوی نو معتبر وزن دے اداءً لکه چه څنګه معتبر دے وجوب او ضم کولے به شی دَ سرو زرو او سپینو زرو دَ قیمت سره دَ عروضو او دَ سامانونو قیمت ، او نقصان دَ نصاب دَ کال په مینځ کښې نقصان نهٔ دے خو شرط دا دے چه دَ کال اول او آخر ته نصاب پوره شی نو کهٔ دے مالك دَ سامان شو په نیت دَ تجارت او دا سامان برابر نهٔ وو دَ نصاب سره او نور سامان ورسره هم نهٔ وی بیا قیمت ئے دَ نصاب سره برابر شی په آخر دَ کال کښې نو زکات پرے واجب نهٔ دے چه دَ کال په اول کښې نصاب نهٔ وو پوره .

او نصاب دَ سرو زرو شل مثقاله دے او نصاب دَ سپینو زرو دوه سوه روپۍ دی دَ هغه دراهمو نه چه هر لس دراهم په وزن دَ اووهٔ مثقالو وی او کومے چه زیاتے وی په نصاب او پنځمے برخے ته اورسیږی نو زکات به دَ هغے په حساب سره ورکوی او څه

چه غالب شو په کوټ باندے نو هغه لکه خالص سرۀ زر او سپین زر دی . او زکات په جواهرو او ملغرو کښی نشته دے مگر کۀ یو سړے دَ تجارت په نیت مالك شی او دَ نورو سامانونو په شان پکښی تجارت کوی او کۀ پوره شو کال دَ پیمانے او تول په څیزونو او دَ هغے نرخ کم یا زیات شی او ددے اشیاؤ نه په زکات کښی څلورمه دَ عشر ورکړی نو جائز دی او کۀ قیمت ورکړی هم معتبر دی په ورځ دَ وجوبدَ زکات چه دغه دَ کال دَ پوره کیدو ورځ ده په نزد دَ امام صاحبؒ او صاحبین وائی چه په کومه ورځ زکات ورکوی مصرف ته . ضامن نۀ دے او مفرط غیر متلف نو چه هلاکت دَ مال بعد الحول سقوط دَ واجبو دے او هلاکت دَ بعضے مال ساقطه وی بعضے حصه نو اړولے به شی هلاك شوده حصه عفو ته ، کۀ تجارت ئے اونۀ کړو نو وجوب په خپل حال دے او زکات به جبرًا نۀ شی اخستے او دَ متروکه ال نه بغیر دَ مړی دَ وصیت نه هم او کۀ وصیت ئے کړے وو نو بیا دَ ثلثِ مال نه به وی او جائز قرار گرځوی امام ابویوسفؒ حیلے لره دپاره دَ دفع دَ وجوب دَ زکات او دا امام محمد بده گنړلے ده .

توضیح : وان ادیٰ من عے النقدین ، یعنی دَ سروزرو په زکوة کښی سرۀ زر ، یا دَ سپینو زرو په زکوة کښی سپین زر ، ددے تولو په وجوبِ زکوة کښی به دَ وزن اعتبار کولے شی مثلاً دَ سپینو زرو نصاب دَ دوو سوو درهمو دَ وزن برابر دے چه دا دَ هندوستانی اوزانو په اعتبار سره دوه پنځوس نیمے تولے دی . او دَ سرو زرو په نصاب کښی شل مثقاله یعنی اوۀ نیمے تولے ، اوس کۀ دَ زکوة په ادا کولو کښی کۀ چرے دَ چاندئ په زکوة کښی چاندی ورکوی نو دَ وزن په لحاظ سره به څلویښتمه حصه ورکوی ، یعنی چه دَ یو کس سره سل تولے چاندی ده نو ددے په زکوة کښی به دوه نیمے تولے چاندی وی .

نصاب الذهب : یعنی دَ سونے نصاب شل مثقاله دے او یو مثقال دَ څلورنیمو ماشو وی او شل مثقاله اوۀ نیمے تولے .

وما زاد: یعنی کهٔ چرے دَ دوو سوو درهمو نه زیات رقم وی نو په زیات باندے به زکوٰة هغه وخت واجب وی کله چه ددے تعداد دَ نصاب پنځمے حصے ته یعنی دَ څلویښتو درهمو برابر شی. کله چه دَ څلویښت درهمو نه زیات شی نو یو درهم به مزید واجب شی، هندوستانی اوزان هم په دے باندے قیاس کول پکار دی.

بَابُ المَصْرِفِ

هُوَالْفَقِيْرُوَهُوَيَمْلِكُ مَالَايَبْلُغُ نِصَابًاوَلَاقِيْمَتَهٗ مِنْ اَىِّ مَالٍ كَانَ وَلَوْصَحِيْحًامُكْتَسِبًاوَالْمِسْكِيْنُ وَهُوَمَنْ لَاشَئَ لَهٗ الْمُكَاتَبُ وَالْمَدْيُوْنُ الَّذِىْ لَايَمْلِكُ نِصَابًاوَلَاقِيْمَتَهٗ فَاضِلًاعَنْ دَيْنِهٖ وَفِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَهُوَمُنْقَطِعُ الْغُزَاةِ وَالْحَاجِّ وَابْنُ السَّبِيْلِ وَهُوَمَنْ لَّهٗ مَالٌ فِىْ وَطْنِهٖ وَلَيْسَ مَعَهٗ مَالٌ وَالْعَامِلُ عَلَيْهَايُعْطٰى قَدْرَمَايَسَعُهٗ وَاَعْوَانَهٗ وَلِلْمُزَكِّىْ الدَّفْعُ اِلٰى كُلِّ الْاَصْنَافِ وَلَهٗ الْاِقْتِصَارُعَلٰى وَاحِدٍمَعَ وُجُوْدِبَاقِى الْاَصْنَافِ وَلَايَصِحُّ

دَفْعُهَالِكَافِرٍ وَغَنِىٍّ يَمْلِكُ نِصَابًااَوْمَايُسَاوِىْ قِيْمَتَهٗ مِنْ اَىِّ مَالٍ كَانَ فَاضِلٍ عَنْ حَوَائِجِهِ الْاَصْلِيَّةِوَطِفْلِ غَنِىٍّ وَبَنِىْ هَاشِمٍ وَمَوَالِيْهِمْ واختارالطَّحَاوِىُّ جَوَازَدَفْعِهَا لِبَنِىْ هَاشِمٍ وَاَصْلِ الْمُزَكِّىْ وَفَرْعِهٖ وَزَوْجَتِهٖ وَمَمْلُوْكِهٖ وَمُكَاتَبِهٖ وَمُعْتَقٍ بَعْضِهٖ وَكَفْنِ مَيِّتٍ وَقَضَاءِ دَيْنِهٖ وَثَمَنِ قِنٍّ يُعْتَقُ وَلَوْدَفَعَ بِتَحَرٍّلِمَنْ ظَنَّهٗ مَصْرِفًا فَظَهَرَبِخِلَافِهٖ اَجْزَاءَهٗ اِلَّااَنْ يَّكُوْنَ عَبْدَهٗ وَمُكَاتَبَهٗ وَكُرِهَ الْاِغْنَاءُ وَهُوَاَنْ يَّفْضُلَ لِلْفَقِيْرِنِصَابٌ بَعْدَقَضَاءِ دَيْنِهٖ وَبَعْدَاِعْطَاءِ كُلِّ فَرْدٍمِنْ عِيَالِهٖ دُوْنَ نِصَابٍ من الْمَدْفُوْعِ اِلَيْهِ وَاِلَّافَلَايُكْرَهُ وَنُدِبَ اِغْنَاءُهٗ عَنِ السُّوَالِ وَكُرِهَ نَقْلُهَابَعْدَتَمَامِ الْحَوْلِ لِبَلَدٍاٰخَرَلِغَيْرِقَرِيْبٍ وَاحْوَجَ وَاَوْرَعَ وَانْفَعَ لِلْمُسْلِمِيْنَ بِتَعْلِيْمٍ وَالْاَفْضَلُ صَرْفُهَالِلْاَقْرَبِ فَالْاَقْرَبِ مِنْ كُلِّ ذِىْ رَحِمٍ مَحْرَمٍ [illegible] لجيرانه ثُمَّ لِاَهْلِ مَحَلَّتِهٖ ثُمَّ لِاَهْلِ حِرْفَتِهٖ ثُمَّ لِاَهْلِ بَلْدَتِهٖ: .وَقَالَ الشَّيْخُ ابوحفص الْكَبِيْرُرَحِمَهُ اللّٰهُ لَاتُقْبَلُ صَدَقَةُ الرَّجُلِ وَقَرَابَتُهٗ مَحَاوِيْجُ حَتّٰى يَبْدَاَبِهِمْ فَيَسُدَّحَاجَتَهُمْ.

ترجمه:

مستحق دَ زکات فقیر دے چه مالك دَ نصاب نهٔ وی او نهٔ ورسره په مقدار دَ

نصاب قیمت دَ نور سامان وی اګر کهٔ صحیح او مکتسب وی او مسکین چه هیڅ خرچ او نفقه ورسره نهٔ وی او دویم مکاتب او هغه قرضدار ے چه نهٔ دَ نصاب مالك وی او نهٔ ورسره قیمت وی دَ قرض نه زیاتی او فی سبیل الله هغه سړے چه په غزا کښی مصروف وی، یا حاجی وی او ابن السبیل داسے مسافر دے چه مالدار وی لیکن مال په وطن کښی پاتے وی او دهٔ سره مال نهٔ وی او عامل په صدقاتو زکات به ورته په اندازه دَ هغه دَ طاقت ورکولے شی، او دَ زکات دَ ورکوونکی دپاره پکار دی چه دے مستحقینو ته زکات ورکوی او کهٔ یو کس مستحق ته ټول زکات ورکړی نو هم جائز دی او نهٔ صحیح کیږی زکات ورکول کافر ته او غنی ته او مالك دَ نصاب ته او یا چه ورسره دَ نصاب قیمت وی یا نور سامان دَ خپل حاجت نه زیات ورسره موجود وی او دَ مالدار نابالغ بچی ته او بنی هاشم او دَ دوی آزاد کړده غلامانو ته دا قول طحاوی غوره کړے دے یعنی بنی هاشمو ته زکات ورکول پلار ته زکات ورکول جائز نهٔ دی فرعے ته (مثلًا ځوی ته) لور نمسی کړوسی وغیره په مرئی او په مکاتب او په بعض آزاد او دَ مړی په کفن او ورکول دَ قرض او قیمت دَ غلام یعنی غلام آزاده وی نو کهٔ یو مالك دَ نصاب ته په دے نیت ورکړی چه دا مصرف دے نو هغه بالعکس معلوم شو نا جائز دے مګر کهٔ خپل غلام ته ورکړی او یا مکاتب ته ورکړی نو نهٔ کیږی او مکروهه دی یو کس غنی کول او دا غوره ده چه زیات فقیر ته ورکړی پس دَ قضاء دَ قرض نه او پس دَ ورکولو دَ هر یو فرد دَعیال خپل کمه حصه دَ نصاب نه . ګنی بیا ورکول نهٔ دی مکروهه او مستحب دی دومره زکات ورکول چه دَ سوال نه بچ شی او مکروهه دی منتقل کول دَ زکات پس دَ پوره کیدو دَ کال نه بل هار ته چه نزدے نهٔ وی او دپاره دَ خپلوانو یا دَ زیات ضرورتوالا دپاره او چه ډیره نفع والا وی دَ پاره دَ مسلمانانو په تعلیم سره او غوره خبره ده ورکول دَ زکات خپلوانو ته چه ښهٔ نزدے وی په رشته کښی بیا ورپسے بیا ګاونډی ته بیا دَ محلے خلقو ته بیا خپل کسب والو ته بیا دَ ښار خلقو ته او شیخ ابو الحفص الکبیر وائی

چه دَ هغه چا صدقه نهٔ شی قبلولے چه دَ هغه خپل خپلوان محتاج وی تردے پورے چه اول تقسیم دَ خپلو اقرباؤ نه شروع کړی .

توضیح : هو الخ ، د زکات صرف قید نه دے بلکه مصرف زکوٰة ، صدقات ، کفارات ، نذر وغیره دَ جلمه و اقسامو دپاره دی ځکه چه دَ الله تعالی ارشاد دے " انما الصدقات للفقرآء والمساکین .

الفقیر : هغ دے چه ددهٔ سره مقدار نصاب نهٔ وی او کهٔ چرے مقدار نصاب ورسره دے مګر مقروض دے ، یائے دَ عیال دَ خرچے دپاره کافی دے یا په نورو ضروریاتو اصلیه و کنبی متفرق دے .

والمسکین : دا هغه دے چه ددهٔ سره هیڅ نهٔ وی ، شرعًا په قدر دَ ضرورت ددهٔ دپاره سوال کول جائز دی .

والمکاتب : داسے غلام چه ددهٔ دَ خپل آقا سره کتابت کړے وی چه په دومره رقم ادا کولو سره به آزادیږی په داسے کس باندے صرف زکوٰة جائز دے ددے دپاره چه خپل ګردن آزاد کړی .

والمدیون : هغه مقروض چه ددهٔ سره دَ قرض دَ ادائیګۍ دپاره مال نهٔ وی یا ورسره وی مګر کم وی ، لهذا دهٔ ته زکوٰة ورکول جائز دی او په یو لحاظ سره افضل دی ددے دپاره چه دے پرے حقوق العباد ادا کړی .

وفی سبیل الله : مثلًا څه لښکر یا دَ حاجیانو قافله روانه وه ، دا سړے دَ ضرورت دپاره دَ قافلے نه جُدا شو او بیا ترے نه لاره ورکه شوه یا بل کوم صورت پیش راغے چه دے خپلے قافلے پورے اونهٔ رسیدو .

بَابُ صَدَقَةُ الفِطْرِ

تَجِبُ عَلٰى حُرٍّ مُسْلِمٍ مَالِكٍ لِنِصَابٍ اوقِيْمَتِهٖ وَان لَمْ يَحُلْ عَلَيْهِ الْحَوْلُ عِنْدَ طُلُوْعِ فَجْرِ يَوْمِ الْفِطْرِ وَلَمْ

يَكُنْ لِلتِّجَارَةِ فَارِغٌ عَنِ الدَّيْنِ وَحَاجَتِهِ الْاَصْلِيَّةِ وَحَوَائِجِ عِيَالِهِ وَالْمُعْتَبَرُ فِيْهَا الْكِفَايَةُ لَا التَّقْدِيْرُ وَهِيَ مَسْكَنُهُ وَاَثَاثُهُ وَثِيَابُهُ وَفَرَسُهُ وَسِلَاحُهُ وَعَبِيْدُهُ لِلْخِدْمَةِ فَيُخْرِجُهَا عَنْ نَفْسِهِ وَاَوْلَادِهِ الصِّغَارِ الْفُقَرَاءِ وَاِنْ كَانُوْا اَغْنِيَاءَ يُخْرِجُهَا مِنْ مَالِهِمْ وَلَا تَجِبُ عَلَى الْجَدِّ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَاخْتِيْرَ اَنَّ الْجَدَّ كَالْاَبِ عِنْدَ فَقْدِهِ اَوْ فَقْرِهِ وَعَنْ مَمَالِيْكِهِ لِلْخِدْمَةِ وَمُدَبَّرِهِ وَاُمِّ وَلَدِهِ وَلَوْ كُفَّارًا لَا عَنْ مُكَاتَبِهِ وَلَا عَنْ وَلَدِهِ الْكَبِيْرِ وَزَوْجَتِهِ وَقِنٍّ مُشْتَرَكٍ وَاٰبِقٍ اِلَّا بَعْدَ عَوْدِهِ وَكَذَا الْمَغْصُوْبُ وَالْمَاسُوْرُ وَهِيَ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ اَوْ دَقِيْقِهِ اَوْ سَوِيْقِهِ اَوْ صَاعُ تَمْرٍ اَوْ زَبِيْبٍ اَوْ شَعِيْرٍ وَهُوَ ثَمَانِيَةُ اَرْطَالٍ بِالْعِرَاقِيِّ وَيَجُوْزُ دَفْعُ الْقِيْمَةِ وَهِيَ اَفْضَلُ عِنْدَ وِجْدَانِ مَا يَحْتَاجُهُ لِاَنَّهَا اَسْرَعُ لِقَضَاءِ حَاجَةِ الْفَقِيْرِ وَاِنْ كَانَ زَمَنَ شِدَّةٍ فَالْحِنْطَةُ وَالشَّعِيْرُ وَمَا يُؤْكَلُ اَفْضَلُ مِنَ الدَّرَاهِمِ وَوَقْتُ الْوُجُوْبِ عِنْدَ طُلُوْعِ فَجْرِ يَوْمِ الْفِطْرِ فَمَنْ مَاتَ اَوِ افْتَقَرَ قَبْلَهُ اَوْ اَسْلَمَ اَوِ اغْتَنٰى اَوْ وُلِدَ بَعْدَهُ لَا تَلْزَمُهُ

وَيُسْتَحَبُّ اِخْرَاجُهَا قَبْلَ الْخُرُوْجِ اِلَى الْمُصَلّٰى وَصَحَّ لَوْ قَدَّمَ اَوْ اَخَّرَ وَالتَّاخِيْرُ مَكْرُوْهٌ وَيَدْفَعُ كُلُّ شَخْصٍ فِطْرَتَهُ لِفَقِيْرٍ وَاحِدٍ وَاخْتُلِفَ فِيْ جَوَازِ تَفْرِيْقِ فِطْرَةٍ وَاحِدَةٍ عَلٰى اَكْثَرَ مِنْ فَقِيْرٍ وَيَجُوْزُ دَفْعُ مَا عَلٰى جَمَاعَةٍ لِوَاحِدٍ عَلَى الصَّحِيْحِ وَاللّٰهُ الْمُوَفِّقُ لِلصَّوَابِ.

ترجمه :

باب دے په بیان دَ صدقهٔ فطر کښې : واجب ده صدقه په اصیل مسلمان چه مالك دَ نصاب یا دَ قیمت وی اګر کهٔ په هغے باندے یو کال تیر نهٔ شی په وخت دَ ختلو دَ صبا دَ یوم الفطر او دَ تجارت دپاره نهٔ وی او فارغ وی دَ قرض نه او دَ حاجتِ اصلی نه او دَ حوائجو دَ عیال نه او معتبر په دے کښې کفایت دے نهٔ تقدیر او دا مسکن ددهٔ او اثاثه دَ کور او جامے او اس او وسله دی او غلامان دَ خدمت دپاره ، صدقه دَ فطر به ورکوی دَ خپل ځان نه او دَ اولاد خپل ماشومانو او دَ نادار اولاد او کهٔ اولاد ئے مالدار او غنی وی نو دَ هغوی دَ مال نه به ئے ورکوی او نهٔ ده واجب په نیکهٔ باندے په ظاهر روایت کښې او دَ غوره قول مطابق نیکه په شان دَ پلار دے کله چه پلار نهٔ وی یا فقیر وی او دَ خپلو غلامانو دَ خدمت دپاره وی او دَ خپل مدبر او دَ ام ولد اګر کهٔ کفار وی نهٔ دَ مکاتب نهاو نهٔ

دَ لوے اولاد او دَ زوجے دَ طرف نه او نۀ دَ تختیدلے مرئی له اړخه مګر دَ هغه دَ واپس راتلو نه ورکول واجب دی . او دا حکم دَ مغصوب او دَ ماسور هم دے او دا صدقه نیم ووګے دے دَ اوربشو او دا اتۀ رتله دی عراق او جائز دی ورکول د قیمت او دا غوره دے په وخت دَ پیدا کیدو دَ مطلوب دَ محتاج کښی ځکه چه دا ډیر تیز وی دَ حاجت دَ پوره کولو دپاره فقیر ته او کۀ قحط سالی وی نو بیا غنم او اوربشے او هغه څه چه خوړلے شی غوره دی دَ روپو نه ، او وخت دَ وجوب دَ صدقۀ فطر ختل دَ صبح صادق دی په ورځ دَ عید فطر نو کۀ مړ شو یا ورسره نصاب ختم شو مخکښی دَ صبح صادق نه یائے اسلام راووړو یا غنی شو یا بچے پیدا شو پس دَ صبا نه نو نۀ لازمیږی او مستحب ده صدقه ورکول مخکښی دَ تللو نه عید ګاه ته او صحیح ده سرسایه دَ مانځه نه مخکښی یا وروستو او تاخیر دَ سرسائے مکروهه دے او ورکوی به هر سړے سرسایه او اختلاف دے په جواز دَ تقسیم کښی دَ یوے سرسائے زیاتو فقیرانو ته او جائز دی ورکول دَ صدقے دَ یو جماعت یو کس ته په صحیح روایت سره

توضیح : لنصاب ، دَ نصاب درے قسمونه دی (۱) یو هغه نصاب دے چه په هغے کښی نماء (زیاتوالے) شرط دے ، دَ زکوة او دَ مالِ نامی متعلق چه څومره احکام دی دَ هغے تولو تعلق ددے قسم نصاب سره وی . (۲) هغه نصاب چه دَ هغے په بناء باندے څلور حکمونه ثابت شی . (الف) زکوة اخستل حرام شی (ب) قربانی ، (ج) صدقۀ فطر بنړے واجب شی . (د) دَ قریبی رشته دارو نفقه واجب شی . په دے نصاب کښی نۀ دا شرط دے چه دَ تجارت په ذریعے سره نما یعنی زیاتوالے وی او نۀ دَ کال دَ تیریدو شرط دے .

(۳) هغه نصاب چه دَ هغے په بناء باندے سوال کول حرام شی . دَ قسم اول او دَ قسم دوم نصاب مقدار دوه درهمه چاندی یا اوۀ نیمے تولے سونا (سرۀ زر) ، یا دوه پنځوس نیمے تولے سپین زر یا دَ هغے دَ قیمت څیز نه دی . او دَ دریم قسم نصاب مقدار دَ بعض علماؤ په

نـزد باندے خو دادے چه دَ هغه سره دَ یوے ورځے روزی موجوده وی او بعض علماؤ پنځوس درهمه بیان کړے دے ، یعنی دَ نصابِ زکوٰة څلورمه حصه سپین زر یا سرۀ زر یا ددے د قیمت څیزونه کۀ چرے ددۀ په مِلك کښی دی نو دده دپاره سوال کول حرام دی .

وان کانوا الخ : مثلًا دۀ ته په میراث کښی یا دَ وصیت په ذریعے سره مال ملاؤ شو چه په هغے سره دے خپله مالك دَ نصاب جوړ شو نو په دے صورت کښی به ددۀ دَ مال نه صدقۀ فطر (سرسایه) ادا کولے شی .

مدبّرہ : مدبر هغه غلام دے چه دۀ ته وئیلے شوے وی چه ته به زما دَ مرګ نه پس فلانکے کار اوشی نو دَ هغے نه بعد به ته آزاد ئے .

فائده : دَ کومو څیزونو په باره کښی چه تصریح وارد شوے نۀ وی نو دَ هغے دَ قیمت اعتبار به وی .

فائده : دَ صدقۀ فطر (سرسایے) هم هغه څوك مستحق دے کوم چه دَ زکوٰة مستحق دے ، نو لهذا غیر مسلم ته صدقۀ فطر ورکول دَ صحیح مسلك مطابق جائز نۀ دی .

كِتَابُ الْحَجّ

هُوَزِيَارَةُ بِقَاعٍ مَخْصُوْصَةٍ بِفِعْلٍ مَخْصُوْصٍ فِيْ اَشْهُرِهٖ وَهِيَ شَوَّالٌ وَذُوْالْقَعْدَةِ وَعَشْرُذِي الْحَجَّةِ فُرِضَ مَرَّةً عَلَى الْفَوْرِ فِي الْاَصَحِّ وَشُرُوْطُ فَرْضِيَّتِهٖ ثَمَانِيَةٌ عَلَى الْاَصَحِّ الْاِسْلَامُ وَالْعَقْلُ وَالْبُلُوْغُ وَالْحُرِّيَّةُ وَالْوَقْتُ وَالْقُدْرَةُ عَلَى الزَّادِ وَلَوْ بِمَكَّةَ بِنَفَقَةٍ وَسْطٍ وَالْقُدْرَةُ عَلٰى رَاحِلَةٍ مُخْتَصَّةٍ بِهٖ اَوْعَلٰى شِقِّ محمدٍ بِالْمِلْكِ وَالْاِجَارَةِ لَا الْاِبَاحَةِ وَالْاِعَارَةِ لِغَيْرِ اَهْلِ مَكَّةَ وَمَنْ حَوْلَهُمْ اِذَا اَمْكَنَهُمُ الْمَشْيُ بِالْقَدَمِ وَالْقُوَّةِ بِلَا مَشَقَّةٍ وَاِلَّا فَلَا بُدَّ مِنَ الرَّاحِلَةِ مُطْلَقًا وَتِلْكَ الْقُدْرَةُ فَاضِلَةٌ عَنْ نَفَقَتِهٖ وَنَفَقَةِ عِيَالِهٖ اِلٰى حِيْنِ عَوْدِهٖ وَعَمَّا لَابُدَّ مِنْهُ كَالْمَنْزِلِ وَاَثَاثِهٖ وَاٰلَاتِ الْمُحْتَرِفِيْنَ وَقَضَاءِ الدَّيْنِ وَيُشْتَرَطُ الْعِلْمُ بِفَرْضِيَّةِ الْحَجِّ لِمَنْ اَسْلَمَ بِدَارِ الْحَرْبِ اَوِ الْكَوْنُ بِدَارِ الْاِسْلَامِ وَشُرُوْطُ وُجُوْبِ الْاَدَاءِ خَمْسَةٌ عَلَى الْاَصَحِّ صِحَّةُ الْبَدَنِ وَزَوَالُ الْمَانِعِ الْحِسِّيِّ

عَنِ الذِّهَابِ لِلْحَجِّ وَاَمْنُ الطَّرِيْقِ وَعَدَمُ قِيَامِ الْعِدَّةِ وَخُرُوْجُ مَحْرَمٍ وَلَوْ مِنْ رِضَاعٍ اَوْ مُصَاهَرَةٍ وَمُسْلِمٍ مَامُوْنٍ عَاقِلٍ بَالِغٍ اَوْزَوْجٍ لِامْرَاَةٍ فِيْ سَفَرٍ وَالْعِبْرَةُ بِغَلَبَةِ السَّلَامَةِ بَرًّا اَوْبَحْرًا عَلَى الْمُفْتٰى بِهٖ وَيَصِحُّ اَدَاءُ فَرْضِ الْحَجِّ بِاَرْبَعَةِ اَشْيَاءَ لِلْحُرِّ الْاِحْرَامُ وَالْاِسْلَامُ وَهُمَا شَرْطَانِ ثُمَّ الْاِتْيَانُ بِرُكْنَيْهِ وَهُمَا الْوُقُوْفُ مُحْرِمًا بِعَرَفَاتٍ لَحْظَةً مِنْ زَوَالِ يَوْمِ التَّاسِعِ اِلٰى فَجْرِ يَوْمِ النَّحْرِ بِشَرْطِ عَدَمِ الْجِمَاعِ قَبْلَهٗ مُحْرِمًا وَالرُّكْنُ الثَّانِيْ هُوَ اَكْثَرُ طَوَافِ الْاِفَاضَةِ فِيْ وَقْتِهٖ وَهُوَ مَابَعْدَ طُلُوْعِ فَجْرِ النَّحْرِ.

ترجمه :

دا زيارت دَ مخصوصو مقاماتو دَ مخصوص فعل سره په مقرر مياشتو دَ حج كښې زيارت كولو ته وئيلے شي شوال ، ذي قعده او لس ورځے دَ ذي الحجے دي فرض شوے دے دا حج يوځل په عمر كښې بالفور په صحيح قول سره او شروط دَ فرضيت دَحج اتهٔ دي په صحيح قول اسلام او عقل او بلوغ او اصيل والے او وخت او قدرت دَ توښے دَ لارے اګر كهٔ په مكه كښې وى دَ نفقے ميانے حالے او طاقت دَ سورلئ چه خاص وى دَ هغے سره يا په كجاوه كښې په سوريدو چه قادر وى په ذريعه دَ ملكيت يا په اجاره سره نهٔ به اباحت او اعارت سره دپاره دَ غير اهلِ مكه ، او څوك چه دَ مكے ء نه چاپيره ويكهٔ طاقت ئے دَ ګرځيدو پياده وو او طاقت بغير دَ څه تكليف نه او كهٔ نهٔ وو نو بيا لابدى ده دَ سورلئ نه مطلقًا او دغه قدرت دے چه دَ نفقے نه زياتى وى او نفقه دَ بال بچ تر دَ واپسى كيدو پورے او دَ هغه څيز چه ضرورت وى لكه كور او سامان دَ كور او آلات دَ كسب ګرو او وركول دَ قرض او بل شرط علم دے په فرضيت دَ حج دپاره دَ هغه چا چه په دارِ حرب كښې اسلام راوړى يا په دارِ اسلام كښې وى او شروط دَ وجوب دَ اداء كولو پنځه دي په صحيح قول سره صحت دَ بدن او زوال دَ مانع حصى دَ تللو دَ حج نه او امن دَ لارے او عدمِ قيام دَ عدت او خپل محرم دَ زنانه سره اګر كهٔ رضاعى محرم وى يا

دَمصاهرت سخرگنئ محرم مسلمان مامون عاقل ، بالغ یا خاوند دَ ښځے په سفر کښې او عبرت غلبه دَ امن دَ خشکے او سمندر په لاره ، په دے باندے فتوٰی ده او صحیح دے ادا دَ فرض حج په څلورو څیزونو دَ اصل دپاره احرام او اسلام او دا دواړه شرطونه دی بیا کول دَ دوو رکنونو دی چه هغه وقوف یا عرفات دے په احرام کښې په عرفات لږ ساعت دَ زوال دَ نهمے ورځے تر صبا دَ یوم النحر پورے په شرط دَ عدم جماع مکښې ددے نه په احرام کښې او دویم رکن دا زیات طوافِ افاضه په خپل وخت او دا ما بعد دَ طلوع دَ صبا دَ نحر نه .

توضیح: مصنفؒ ددے نه مخکښې دَ مونځ ، روژے او دَ زکوۃ احکام ذکر کول ، هر کله چه دَ ارکانِ ثلاثه نه فارغ شو نو اوس دَ څلورم رکن امور بیانوی او ددے دَ مؤخر کولو وجه داده چه چونکه ارکانِ ثلاثه خو په عمر کښې بار بار یعنی بعض خو روزانه پنځه وخته او بعض څه وخت پس څی راځی او دا په ټول عمر کښې یو ځل فرض دے ددے وجے نه ئے دا مؤخر کړو .

بفعل مخصوص : یعنی احرام به اوتړی او دَ حج نیت به اوکړی ، دے وخت تر آخری عمر پورے باقی پاتے کیږی او دَ یومِ عرفه دَ زوال نه واخله تر دَ لسم تاریخ دَ طلوع فجر پورے به وقوف کولو والا وی .

علی الفور : دَ علی الفور واجب کیدو نه دا مراد دے چه په کوم کال باندے حج واجب وی نو هم په هغه کال باندے ادا کول واجب دی ، کۀ چرے دغه کال ئے ادا نۀ کړی نو په بل کال چه ئے ادا کړی نو هغے ته به قضاء نۀ شی وئیلے کیدے ، ځکه چه حج په زندگئ کښې صرف یو ځل فرض دے لهذا هر کله چه ئے ادا کوی ، نو قضاء به نۀ وی ځکه چه دَ حج وخت تمام ومر دے البته کۀ په دغه کال ئے حج ادا نۀ کړو نو په دے سره به گنهگار وی .

الوقت : یعنی په عرفات کښې قیام کول او دَ طوافِ زیارت وخت چه دا دَ نهم تاریخ دَ

ذی الحجے نه تر دَ یوولسم تاریخ دَ ذی الحجے پورے دے او دا معنیٰ هم کیدیشی چه دومره وخت ورته ملاؤشی چه په هغے کښی دے دَ حج موقعے ته اورسی . دا دَ مختلف اوقاتو په لحاظ سره مختلف دے پس کۀ چرے په اول تاریخ دَ ذی الحجے دَ مصارف وغیره جمله شراط مهیا کړے شو مګر مکے معظمے ته اونۀ رسیدۀ نو په دۀ باندے هم په دے کال کښی حج کول فرض نۀ دی کۀ چرے دے بالفرض وفات شو نو ګنهګار به نۀ وی .

لا الاباحة : جائز کول چنانچه کۀ چرے څوے دَ مور او پلار دپاره مباح کړی نو دَ پلار دپاره فرض نۀ دی چه هغه دے لره قبول کړی ځکه چه شرائط دَ وجوب حاصلول فرض دی .

وتلك القدرة الفاضلة : یعنی دَ بال بچ دَ خوراك څښاك او دَ اوسیدو او دَ کپړو وغیره دَ خرچ نه زیاتی وی . دَ آمد رفت خرچ چه ددۀ سره موجود وی نو هله به حج فرض وی .

المانع الحسّی : مانع حسّی مثلًا په قید خانه کښی محبوس دے یا دَ کوم ظالم بادشاه دَ طرف نه څه آرډر (حکم) نافذ دے .

وامن الطریق : په وجوب ادا کښی دریم شرط دادی چه لاره به په امن کښی وی ددے معیار دادے چه اکثره حصه خلق صحیح او سالم واپس راځی اګر چه په دے کښی دَ رشوت ورکول پریوځی ، دغه شان دَ ښځے دپاره په عدت کښی اوسیدل یعنی کۀ ددے خاوند مړ شوے وی یا طلاق ے ورکړے وی نو ترڅو پورے چه دا په عدت کښی اوسی تر هغه وخته پورے به په دے باندے حج واجب نۀ وی ، او هم داسے ترڅو چه ورته څوك محرم ددے سره تلونکے نۀ وی ملاؤ شوے حج به واجب نۀ وی .

وَوَاجِبَاتُ الْحَجِّ اِنْشَاءُ الْاِحْرَامِ مِنَ الْمِيْقَاتِ وَمَدُّ الْوُقُوْفِ بِعَرَفَاتٍ اِلَى الْغُرُوْبِ وَالْوُقُوْفُ بِالْمُزْدَلِفَةِ فِيْمَا بَعْدَ فَجْرِ يَوْمِ النَّحْرِ وَقَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَرَمْيُ الْجِمَارِ وَذَبْحُ الْقَارِنِ وَالْمُتَمَتِّعِ وَالْحَلْقُ وَتَخْصِيْصُهٗ بِالْحَرَمِ وَاَيَّامِ النَّحْرِ وَتَقْدِيْمُ الرَّمْيِ عَلَى الْحَلْقِ وَنَحْرُ الْقَارِنِ وَالْمُتَمَتِّعِ بَيْنَهُمَا وَاِيْقَاعُ طَوَافِ الزِّيَارَةِ فِيْ اَيَّامِ النَّحْرِ وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فِيْ اَشْهُرِ الْحَجِّ وَحُصُوْلُهٗ بَعْدَ طَوَافٍ مُعْتَدٍّ بِهٖ

وَالْمَشْیُ فِیْهِ لِمَنْ لَاعُذْرَلَهُ وَبَدَاءَةُ السَّعْیِ مِنَ الصَّفَا وَطَوَافُ الْوَدَاعِ وَبَدَاءَةُ كُلِّ طَوَافٍ بِالْبَیْتِ مِنَ الْحَجَرِ الْاَسْوَدِ وَالتَّیَامُنُ فِیْهِ وَالْمَشْیُ فِیْهِ لِمَنْ لَاعُذْرَلَهُ وَالطَّهَارَةُ مِنَ الْحَدَثَیْنِ وَسَتْرُ الْعَوْرَةِ وَاَقَلُّ الْاَشْوَاطِ

بَعْدَ فِعْلِ الْاَكْثَرِ مِنْ طَوَافِ الزِّیَارَةِ وَتَرْكُ الْمَحْظُوْرَاتِ كَلُبْسِ الرَّجُلِ الْمَخِیْطَ وَسَتْرِ رَاْسِهٖ وَوَجْهِهٖ وَسَتْرِ الْمَرْاَةِ وَجْهَهَا وَالرَّفَثِ وَالْفُسُوْقِ وَالْجِدَالِ وَقَتْلِ الصَّیْدِ وَالْاِشَارَةِ اِلَیْهِ وَالدَّلَالَةِ عَلَیْهِ

ترجمه :

او واجبات دَ حج احرام دَ میقات نه تړل او عرفات کښې وقوف او پاتې کیدل دَ غروب دَ شمس پورې ، اوګډول دَ ذی الحجې په لسمه دَ طلوع فجر نه بعد او دَ طلوع شمس نه قبل ددې په مابین کښې په مزدلفه قیام کول او جمرات په کاڼو باندې ویشتل دَ قارن حاجی او متمتع حاجی قربانی کول او سر خرئیل او تخصیص دَ حلق یا دَ قصر په حرم او ایام نحر کښې او ړومبئ کول دَ رمی او قربانی دَ قارن حاجی او متمتع حاجی په مینځ دَ دواړو کښې او طوافِ زیارت کول واجب دی په ایام نحر کښې او سعی په مینځ دَ صفا او مروه کښې په میاشتو دَ حج کښې او حصول ددۀ پس دَ طوافِ معتد نۀ او تلل راتلل په مابین دَ صفا او مروه کښې دَ هغه چا دپاره چه عذر ئې نۀ وی او شروع دَ سعی دَ صفا نه او طوافِ رخصت او شروع دَ هر طواف دَ بیت الله شریف دَ حجرِ اسود نه او ښی طرف ته دَ حجر اسود نه او پیاده په دې کښې دپاره دَ هغه چا چه عذر ورله نۀ وی او طهارت دَ حدثینو نه مکمل پاکوالې او پټول دَ عورت او دَ چکرونو نه دَ طواف زیارت او محظورات نۀ کول واجب دی لکه دَ نارینه دپاره ګنډلې شوې جامې اغوستل او پټول دَ سر او دَ مخ او جماع او فسق او جنګ جګړې او ښکاره کول یا قتلول او ښکاری ته اشاره کول یا چاته معلومول .

توضیح : المیقات، میقات دَ هغه خاص ځائے نوم دے چه کوم مقام ته اورسی دَ احرام تړل ضروری وی او دَ هغه ځائے نه بغیر دَ احرام نه تیریدل ناجائز وی.

القارن : یعنی جمع کوونکے د حج او د عمرے احرام لره په یو احرام کښې.

الرمی : درے برجونه ولاړ دی چه په هغے باندے کنکری اولی هغے کښې هرے یو ے ته جمره وئیلے شی، جمار جمع ده.

ایام النحر : ایام نحر ۱۰، ۱۱، ۱۲ تاریخ دَ ذی الحجے ته وئیلے شی.

وتقدیم الخ : یعنی ترتیب دادے چه اول رمی الجمار، بیا ذبح، بیا حلق دَ یادولو دپاره وئیلے شی ترکیب "رذح" دے. یعنی دَ راء نه مراد رمی الجمار، او دَ ذاء نه مراد ذبح او دَ حاء نه مراد حلق.

الصفا : صا او مروه دوه غونډئ وے اوس غونډی ختمے شوے دی صرف تیلے غوندے دی یعنی دَ غر صورت ئے ختم شو دے کهٔ چرے دَ مروه نه دَ شوط ابتداء کوی نو دا به صحیح نهٔ وی بلکه دَ صفا نه شروع کول ضروری دی.

الفسوق : گناه همیشه گناه ده او بدځیز دے مگر دا داسے دی لکه په جمات کښې گناه کول او بهر گناه کول.

وقتل الصید : یعنی دَ ځنگل دَ ځناورو ښکار کول ځکه چه دَ بحر دَ ځناورو یعنی دَ میئ وغیره ښکار کول منع نهٔ دی.

والدلالة : په اشاره او دلالت کښې فرق دادے چه اشاره خو هله کیږی کله چه هغه موجود وی او دلالت دادے چه مخے ته موجود نهٔ وی.

وَسُنَنُ الْحَجِّ مِنْهَا الْاِغْتِسَالُ وَلَوْ لِحَائِضٍ وَ نُفَسَآءَ اَوِ الْوُضُوْءِ اِذَااَرَادَالْاِحْرَامَ وَلَبْسُ اِزَارٍوَرِدَاءٍ جَدِيْدَيْنِ اَبْيَضَيْنِ وَالتَّطَيُّبُ وَصَلٰوةُرَكْعَتَيْنِ وَالْاَكْثَارُمِنَ التَّلْبِيَةِبَعْدَالْاِحْرَامِ رَافِعًابِهَاصَوْتَهٗ مَتٰى صَلّٰى اَوْعَلَاشَرَفًااَوْهَبَطَ وَادِيًااَوْلَقِيَ رَكْبًاوَبِالْاَسْحَارِوَتَكْرِيْرُهَا كُلَّمَااَخَذَفِيْهَاوَالصَّلٰوةُعَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسُؤَالِ الْجَنَّةِ وَصُحْبَةِ الْاَبْرَارِ وَالْاِسْتِعَاذَةِ مِنَ النَّارِ وَالْغُسْلِ الدُّخُوْلِ مَكَّةَ وَدُخُوْلُهَا مِنْ بَابِ الْمُعَلَّاةِ نَهَارًا اَوِ التَّكْبِيْرُ وَالتَّهْلِيْلُ بِلِقَاءِ الْبَيْتِ الشَّرِيْفِ وَالدُّعَاءُ بِمَا اَحَبَّ عِنْدَ رُؤْيَتِهِ وَهُوَ مُسْتَجَابٌ وَطَوَافُ الْقُدُوْمِ وَلَوْ فِي غَيْرِ اَشْهُرِ الْحَجِّ وَالْاِضْطِبَاعُ فِيْهِ وَالرَّمَلُ اِنْ سَعٰى بَعْدَهُ فِي اَشْهُرِ الْحَجِّ وَالْهَرْوَلَةُ فِيْمَا بَيْنَ الْمِيْلَيْنِ الْاَخْضَرَيْنِ لِلرِّجَالِ وَالْمَشْيُ عَلٰى هَيْئَتِهِ فِي بَاقِي السَّعْيِ وَالْاِكْثَارُ مِنَ الطَّوَافِ وَهُوَ اَفْضَلُ مِنْ صَلٰوةِ النَّفْلِ لِلْاٰفَاقِيِّ وَالْخُطْبَةُ بَعْدَ صَلٰوةِ الظُّهْرِ يَوْمَ سَابِعِ الْحِجَّةِ بِمَكَّةَ وَهِيَ خُطْبَةٌ وَاحِدَةٌ بِلَا جُلُوْسٍ يُعَلِّمُ الْمَنَاسِكَ فِيْهَا وَالْخُرُوْجُ بَعْدَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ مِنْ مَكَّةَ لِمِنٰى وَالْمَبِيْتُ بِهَا ثُمَّ الْخُرُوْجُ مِنْهَا بَعْدَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ يَوْمَ عَرَفَةَ اِلٰى عَرَفَاتٍ فَيَخْطُبُ الْاِمَامُ بَعْدَ الزَّوَالِ قَبْلَ صَلٰوةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ مَجْمُوْعَةً جَمْعَ تَقْدِيْمٍ مَعَ الظُّهْرِ خُطْبَتَيْنِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا وَالْاِجْتِهَادُ فِي التَّضَرُّعِ وَالْخُشُوْعِ وَالْبُكَاءِ بِالدُّمُوْعِ وَالدُّعَاءِ لِلنَّفْسِ وَالْوَالِدَيْنِ وَالْاِخْوَانِ الْمُؤْمِنِيْنَ بِمَا شَاءَ مِنْ اَمْرِ الدَّارَيْنِ فِي الْجَمْعَيْنِ وَالدَّفْعُ بِالسَّكِيْنَةِ وَالْوَقَارِ بَعْدَ الْغُرُوْبِ مِنْ عَرَفَاتٍ وَالنُّزُوْلُ بِمُزْدَلِفَةَ مُرْتَفِعًا عَنْ بَطْنِ الْوَادِيْ بِقُرْبِ جَبَلِ قُزَحَ وَالْمَبِيْتُ بِهَا لَيْلَةَ النَّحْرِ بِمِنٰى اَيَّامَ مِنٰى بِجَمِيْعِ اَمْتِعَتِهِ وَكُرِهَ تَقْدِيْمُ ثِقْلِهِ اِلٰى مَكَّةَ اِذْ ذَاكَ وَيَجْعَلُ مِنٰى عَنْ يَمِيْنِهِ وَمَكَّةَ عَنْ يَسَارِهِ حَالَةَ الْوُقُوْفِ لِرَمْيِ الْجِمَارِ

او سنت دَ حج بعضے لـه هغے نه دَ احرام ترونکی دَ پاره غسل اگر کۀ زنانه حائضه یا نفاسه وی یا اودس کول کله چه اراده دَ احرام اوکړی او لنګ اغوستل او څادر نوی نوی سپین دَ ستر دَ عورت دپاره او دَ احرام نه قبل خوشبوئی لګول او دوه رکعته مونځ کول او کثرت سره کول دَ تلبیے پس دَ احرام نه په اوچت آواز سره څه وخت چه مونځ کوی یا څه وخت چه اوچت ځائے ته خیژی یا ښکته کوزیږی یا قافلے سره مخامخ شی او دَ سحر په وخت کښی او بار بار وئیل کله چه تلبیه شروع کړی او درود په نبی کریم ﷺ باندے او دَ جنت سوال او صحبت دَ نیکانو بندګانو او پناه غوښتل دَ اور نه او غسل دپاره دَ دخول دَ مکے ، او دخول مکے ته په بابِ معلّی باندے ، داخلیدل دَ ورځے او تکبیرونه او دَ لا اله الا اللـه ذکول کول څه وخت چه بیت الله شریف ته مخامخ شی او سوال کول څنګه چه ئے خوښه وی ه وخت دَ لیدلو کښی دا وخت دَ دُعا قبلیدو دے اودَ

غیر مکی دپاره طواف قدوم اګر کهٔ دَ حج په میاشتو کښې نهٔ وی او د څادر یو طرف د ښی ترخ لاندے کول او رمل کول کهٔ چرے دَ طواف نه پس دَ سعی کولو د صفا او دَ مروه کښې اراده اوکړی او تیز تلل په مینځ دَ میلینو اخضرینو کښې دَ سړو دپاره او په آرام سره تلل په باقی سعی کښې او ډیر ډیر طوافونه کول او دا غوره دی دَ نفل مونځ نه دَ غیر ملکی دپاره او خطبه لوستل دَ امیرِ حج دپاره پس دَ مانځه دَ ماسپخین نه په اوومه ورځ دَ ذولحجے په مکه کښې او دا یوه خطبه ده بغیر دَ جلوس نه په دے کښې به دَ حج احکام اوښائی او وتل دَ مکے نه منیٰ ته پس دَ ختلو دَ نمر نه په ورځ دَ ترویه او په منیٰ کښې شپه تیرول دی بیا وتل دَ منیٰ نه پس دَ ختلو دَ نمر نه دَ عرفے په ورځ عرفات ته په امام به خطبه اووائی پس دَ زوال نه مخکښې دَ مانځه دَ ماسپخین او مازیګر نه په یو ځائے چه دَ مازیګر مونځ به هم ورسره کوی .

دوه خطبے چه په مینځ کښې به کینی او کوشش به کوی په تضرع او خشوع کښې او ژړا به کوی په اوښکو سره خدائے ته او دُعا به کوی دَ ځان دپاره او دَ مور او پلار دپاره او دَ مومنانو رونړو دپاره ځومره چه ئے خوښه وی دَ امورو دَ دارینو په دواړو وختونو کښې او پس دَ نمر پریوتلو نه په ښهٔ آرام او وقار سره دَ عرفات نه مزدلفے ته کوز شی دَ بنط وادی نه پاس طرف ته دَ وتلو کوشش به کوی او جبل قزح ته به نزدے کوز شی او لسمه دَ ذوالحجے شپه به په مزدلفه کښې تیره کړی لسمه یوولسمه او دولسمه دَ خپل تول متاع سره ، او مکروهه دی دَ ځان نه مخکښې لیږل دَ سامان مکے ته او دَ شیطانانو دَ ویشتلو په وخت کښې به منیٰ منیٰ ښی طرف ته او مکه به ګس طرف ته اوګرځوی په حالت دَ وقوف دَ رمی الجمار کښې

توضیح : التطییب ، یعنی مسنون دی دَ احرام نه مخکښې خوشبو لګول ، اګر

چه خوشبو یا دَ هغے اثر ورستو هم باقی پاتے شی البته په کپړو باندے خوشبو لګول جائز نهٔ دی چه دَ هغے اثر باقی پاتے شی.

رافعًا: یعنی مستحب دی په دُعا او په اذکارو کښی اخفاء کول دا دَ احنافو مذهب دے. ددے نه علاوه په دغه وختونو کښی به تلبیه په کثرت او په بلند آواز سره وائی ځکه چه اعلام دین مقصود دے لهذا په تلبیه کښی دَ آواز بلندول مستحب دی او کهٔ چرے په تلبیه کښی ئے آواز بلند نهٔ کړو نو هیڅ څیز په دهٔ باندے واجب نهٔ دے البته په تلبیه کښی په آواز بلندولو کښی زیاده مبالغه دے نهٔ کوی.

متیٰ صلی: یعنی چه څوك هم مونځ کوی نو دَ هغے نه بعد دے تلبته هم وائی خواه کهٔ فرض مونځ وی یا واجب یا نفل. علامه طحاویؒ په تکبیراتِ تشریق باندے قیاس کوی او تلبیه صرف په فرض مونځ پورے مخصوص ګنړی.

اضطباع: دَ اضطباع تشریح داده چه څادر دَ ښیٔ اوګے لاندے یعنی په ترخ کښی به ئے راوباسی او دَ کسے اوګے دپاسه به ئے واچوی او دَ رمل نه مراد دادے چه سینه به راوباسی او په چلاکئ سره به درے چکرے اووهی، په باقی څلورو شوطونو کښی به نهٔ وی.

بالسکینة والوقار: یعنی دَ نمر دَ پریوتلو نه بعد به په سکون او آرام سره ځی یعنی چه منډے ترړے دیکے داکے او شور او غوغا به په کښی نهٔ وی.

وَكَوْنُهُ رَاكِبًا حَالَةَ رَمِيِّ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ فِي كُلِّ الْاَيَّامِ مَاشِيًا فِي الْجَمْرَةِ الْاُوْلٰى الَّتِيْ تَلِي الْمَسْجِدَ وَالْوُسْطٰى وَالْقِيَامُ فِي بَطْنِ الْوَادِيْ حَالَةَ الرَّمِيِّ وَكَوْنُ الرَّمِيِّ فِي الْيَوْمِ الْاَوَّلِ فِيْمَا بَيْنَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَزَوَالِهَا وَفِيْمَا بَيْنَ الزَّوَالِ وَغُرُوْبِ الشَّمْسِ فِي بَاقِي الْاَيَّامِ وَكُرِهَ الرَّمْيُ فِي الْيَوْمِ الْاَوَّلِ وَالرَّابِعِ فِيْمَا بَيْنَ طُلُوْعِ الْفَجْرِ وَالشَّمْسِ وَكُرِهَ فِي اللَّيْلَةِ الَّتِيْ تَلِي عَرَفَةَ حَتّٰى صَحَّ فِيْهَا الْوُقُوْفُ بِعَرَفَاتٍ وَهِيَ لَيْلَةُ الْعِيْدِ وَلَيَالِي رَمْيِ الثَّلَاثِ فَاِنَّهَا تَابِعَةٌ لِمَا قَبْلَهَا وَالْمُبَاحُ مِنْ اَوْقَاتِ الرَّمْيِ مَا بَعْدَ الزَّوَالِ اِلٰى غُرُوْبِ الشَّمْسِ مِنَ الْيَوْمِ الْاَوَّلِ وَبِهٰذَا عَلِمْتَ اَوْقَاتَ الرَّمْيِ كُلَّهَا جَوَازًا وَكَرَاهَةً وَاِسْتِحْبَابًا وَمِنَ السُّنَّةِ هَدْيُ الْمُفْرِدِ بِالْحَجِّ وَالْاَكْلُ مِنْهُ وَمِنْ هَدْيِ التَّطَوُّعِ وَالْمُتْعَةِ وَالْقِرَانِ فَقَط وَمِنَ السُّنَّةِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ النَّحْرِ مِثْلَ

الاُوْلٰی یُعَلِّمُ فِیْهَا بَقِیَّةَ الْمُنَاسِكِ وَهِیَ ثَالِثَةُ خُطَبِ الْحَجِّ وَتَعْجِیْلُ النَّفْرِ اِذَا اَرَادَهُ مِنْ مِنًی قَبْلَ غُرُوْبِ الشَّمْسِ مِنَ الْیَوْمِ الثَّانِیْ عَشَرَ وَاِنْ اَقَامَ بِهَا حَتّٰی غَرَبَتِ الشَّمْسُ مِنَ الْیَوْمِ الثَّانِیْ عَشَرَ فَلَا شَیْءَ عَلَیْهِ وَقَدْ اَسَاءَ وَاِنْ اَقَامَ بِمِنًی طُلُوْعَ فَجْرِ الْیَوْمِ الرَّابِعِ لَزِمَهُ رَمْیُهُ وَمِنَ السُّنَّةِ النُّزُوْلُ بِالْمُحَصَّبِ سَاعَةً بَعْدَ ارْتِحَالِهٖ مِنْ مِنًی وَشُرْبُ مَاءِ زَمْزَمَ وَالتَّضَلُّعُ مِنْهُ وَاسْتِقْبَالُ الْبَیْتِ وَالنَّظْرُ اِلَیْهِ قَائِمًا وَالصَّبُّ مِنْهُ عَلٰی رَأْسِهٖ وَسَائِرِ جَسَدِهٖ وَهُوَ لِمَا شُرِبَ لَهٗ مِنْ اُمُوْرِ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ وَمِنَ السُّنَّةِ الْتِزَامُ الْمُلْتَزَمِ وَهُوَ اَنْ یَّضَعَ صَدْرَهٗ وَوَجْهَهٗ عَلَیْهِ وَالتَّشَبُّثُ بِالْاَسْتَارِ سَاعَةً دَاعِیًا بِمَا اَحَبَّ وَتَقْبِیْلُ عَتَبَةِ الْبَیْتِ وَدُخُوْلُهٗ بِالْاَدَبِ وَالتَّعْظِیْمِ ثُمَّ لَمْ یَبْقَ عَلَیْهِ اِلَّا اَعْظَمُ الْقُرُبَاتِ وَهِیَ زِیَارَةُ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابِهٖ فَیَنْوِیْهَا عِنْدَ خُرُوْجِهٖ مِنْ مَّكَّةَ مِنْ بَابِ سُبَیْكَةَ مِنَ الثَّنِیَّةِ السُّفْلٰی وَسَنَذْكُرُ لِلزِّیَارَةِ فَصْلًا عَلٰی حِدَتِهٖ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰی.

او جمرهٔ عقبه په تهولو ورځو کښې په حالت دَ رکوب کښې ویشتل سنت دي او اوله او مینځنۍ جمره ویشتل سنت دي کومه چه جمات ته نزدے ده او مینځنۍ چه مسجدِ خیف ته نزدے ده او اودریږی به په بطنِ وادی کښې په حالت دَ رمی کښې او رمی به په اوله ورځ کوی په مینځ دَ ختلو دَ نمر او دَ زوال کښې او په مینځ دَ زوال او دَ غروب دَ نمر کښې په باقی ورځو کښې او مکروهه ده په اوله ورځ او په څلورمه ورځ په وخت دَ ختلو دَ صبح صادق او دَ نمر کښې او مکروهه دي په درے شپو کښې او صحیح دي ځکه چه شپے تهولے دَ ورځو تابع دي ځکه چه ددغه شپو نه ورځے دي لیکن کومه شپه چه دَ عرفے ورځے ته نزدے ده ځکه چه په دے شپه کښې وقوف دَ عرفات درست دے او دا دَ اختر شپه ده او دَ دریوارو جمراتو دَ ویشتو شپے دَ خپل ماقبل ورځو سره تابع حسابیږی او مباح وختونه په اوله ورځ دَ زوال نه پس دَ غروب دَ نمر پورے او ددے قول مطابق تهول وختونه جوازًا کراهتًا او استحبابًا دَ رمی الجمار او دَ شیطانانو دَ ویشتلو معلوم شول او چاچه حج افراد کړے وی دَ هغه هدیه ذبح کول او دَ هغے نه خوراك کول مسنون دي او نفل هدی او دَ قِران او دَ تمتع دَ هدی نه خوراك کول مسنون دي او په

لسمه دَ ذو الحجے دَ اختر په ورځ لکه دَ ړ، مبئ: غونډے خطبه لوستل چه دَ حج احکام په کښے ښودلے شی دا دَ حج دریمه خطبه ده او کۀ څوك واپس دَ مکے مکرمے اراده لری دَ منیٰ نه مخکښی دَ غروب دَ نمر په دولسمه ورځ وتل پکار دی او کۀ په منیٰ کښې څوك پاتے شی په دولسمه دَ غروب دَ نمر پورے نو هیڅ دم وغیره پرے نشته دے او ګنهګار شو او کۀ په منیٰ کښی پاتے شو تردَ ختلو دَ صبا پورے دَ څلورمے ورځے نو رمی پرے لازمیږی او مسنون دی حصاریدل په وادی محصب کښی لږ ساعت پس دَ روانیدو دَ منیٰ نه اوبۀ څښکل دَ زمزم او ځان پرے مږه وَل او بیت الله ته مخامخ کیناستل سنت دی او په ولاړه ورته کتل سنت دی او دَ زمزم اوبۀ په سر باندے اچول او په ټول بدن باندے اچول سنت دی او زمزم څښکل دۀ لره دَ امورو دَ دُنیا او دَ آخرت کامیابی ده او مسنون دی په ملتزم پورے پیوست کیدلاو سینه او مخ ملتزم پورے لګول لږ ساعت به په ملتزم سینه او مخ کیږدی او دَ بیت الله شریف غلاف یو ساعت نیول او دَ خپلے خوښے دُعا غوښتل څنګه چه ئے خوښه وی او درشلے ښکلول دَ بیت الله او ډیر په ادب او تعظیم سره بیت الله ته داخلیدل دا مسنون دی بیا به په دۀ باندے هیڅ باقی پاتے نۀ شی مګر اعظم القربات او دادے زیارت دَ سید الکونین سردارِ دوجهان ﷺ او دَ اصحابو کرامو؄ دَ هغه نو دَ زیارتِ مقدس نیت به اوکړی په وخت دَ وتلو کی دَ مکے معظمے دَ باب شبیکه دَ ثنیة السفلیٰ په لاره چه روانیږی او زړده چه دَ زیارتِ مقدس ذکر په تفصیل سره په مستقل فصل کښی بیان کړم انشآء الله .

توضیح : الجمرة العقبة ، په فتحتینو سره دا دریمه جمره ده کومه چه په منیٰ کښی ده ددے نه علاوه دا مخکښی تیر شوے دی چه دَ منیٰ په میدان کښی درے برجونه دی چه په هغے کښی هرے یوے ته جمره وئیلے شی ، اوس دا هم خیال ساتل پکار دی چه ددے

نومونه دادی ، جمرهٔ اولیٰ ، جمرهٔ وسطیٰ ، جمرهٔ عقبه . جمرهٔ اولیٰ هغه جمره ده کومه چه مسجدِ خیف ته قریب ده دَ هغے نه دَ بعد والا جمرے نوم وسطیٰ ده یعنی دَ درمیان والا جمره او دَ آخری جمرے نوم عقبه دے ، دَ عقبه معنیٰ آخری .

هدی المفرد بالحج : یعنی چه دَ کومو ځناورو قربانی جائز ده په هغے کښی دَ یو مے ذبح کول .

فقط : یعنی دد ے نه علاوه کومے چه د جنایت او د خطا وغیره په سلسله کښی ذبح کولے شی نو د هغے خوراك ددهٔ دپاره جائز نهٔ دے .

(فَصْلٌ فِیْ کَیْفِیَّةِ تَرْکِیْبِ اَفْعَالِ الْحَجِّ)اِذَااَرَادَالدّخولَ فِی الْحَجِّ اَحْرَمَ مِنَ الْمِیْقَاتِ کَرَابِغ فَیَغْتَسِلُ اَوْیَتَوَضَّاوَالْغُسْلُ وَهُوَاَحَبُّ لِلتَّنْظِیْفِ فَتَغْتَسِلُ الْمَرْأَةُالْحَائِضُ وَالنُّفَسَاءُ اِذَالَمْ یَضُرَّهَاوَیَسْتَحِبُّ کَمَالُ النِّظَافَةِبِقَصِّ الظُّفْرِوَالشَّارِبِ وَنَتْفِ الابطِ وَحَلق الْعَانَةِوَجِمَاعِ الْاَهْلِ وَالدُّهْنِ وَلَوْمُطَیِّبًا وَیَلْبَسُ الرَّجُلُ ازارًاوَرِدَاءً جَدِیْدَیْنِ اَوْغَسِیْلَیْنِ وَالْجَدِیْدُالْاَبْیَضُ اَفْضَلُ وَلَایَزُرُّهُ وَلَایَعْقدُهُ وَلَایُخَلّلُهُ فَانْ فَعَلَ کُرِهَ وَلَاشَیْءَ عَلَیْهِ وَتَطَیَّبُ وَصَلِّ رَکْعَتَیْنِ وَقُلِ اللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُرِیْدُالْحَجَّ فَیَسِّرْهُ لِیْ وَتَقَبَّلْهُ مِنِّیْ وَلَبِّ دُبُرَصَلٰوتِكَ تَنْوِیْ بِهَاالْحَجَّ وَهِیَ لَبَّیْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّیْكَ لَاشَرِیْكَ لَكَ لَبَّیْكَ اِنَّ الْحَمْدَوَالنِّعْمَةَوَالْمُلْكَ لَكَ لَاشَرِیْكَ لَكَ وَلَاتَنْقُصْ مِنْ هٰذِهِ الْاَلْفَاظِ شَیْئًاوَزِدْفِیْهَالَبَّیْكَ وَسَعْدَیْكَ وَالْخَیْرُکُلُّهُ بِیَدَیْكَ لَبَّیْكَ وَالرُّغْبٰی اِلَیْكَ وَالزِّیَادَةَسُنَّةٌفَاِذَالَبَّیْتَ نَاوِیًافَقَدْاَحْرَمْتَ فَاتَّقِ الرَّفَثَ وَهُوَالْجِمَاعُ وَقِیْلَ ذِکْرُهُ بِحَضْرَةِالنِّسَاءِ وَالْکَلَامُ الْفَاحِشُ وَالْفُسُوْقَ وَالْمَعَاصِیَ وَالْجِدَالَ مَعَ الرُّفَقَاءِ وَالْخَدَمِ وَقَتْلَ صَیْدِالْبَرِّوَالْاِشَارَةَاِلَیْهِ والدلالةَعَلَیْهِ وَلُبْسَ الْمَخِیْطِ وَالْعِمَامَةِوَالْخُفَّیْنِ وَتَغْطِیَةَالرَّاْسِ وَالْوَجْهِ وَمَسَّ الطِّیْبِ وَحَلْقَ الرَّاْسِ وَالشَّعْرِیَجُوْزُالْاِغْتِسَالُ وَالْاِسْتِظْلَالُ بِالْخَیْمَةِوَالْمَحْمَلِ وَغَیْرِهِمَاوَشَدُّالْهِمیَان فِی الْوَسْطِ وَاَکْثِرِالتَّلْبِیَةَمَتٰی صَلَّیْتَ اَوْعَلَوْتَ شَرَفًااَوْ هَبَطْتَّ وَادِیًااَولَقِیتَ رَکْبًاوبالاسْحَارِ اِفْعَاصَوْتَكَ

بِلَاجُهْدٍ مُضِرٍّ وَاِذَا وَصَلْتَ اِلٰى مَكَّةَ يَسْتَحِبُّ اَنْ تَغْتَسِلَ وَتَدْخُلَهَا مِنْ بَابِ الْمَعْلٰى لِتَكُوْنَ مُسْتَقْبِلًا فِيْ دُخُوْلِكَ بَابَ الْبَيْتِ الشَّرِيْفِ تَعْظِيْمًا وَيَسْتَحِبُّ اَنْ تَكُوْنَ مُلَبِّيًا فِيْ دُخُوْلِكَ حَتّٰى تَاتِيَ بَابَ السَّلَامِ فَتَدْخُلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ مِنْهُ مُتَوَاضِعًا خَاشِعًا مُلَبِّيًا مُلَاحِظًا جَلَالَةَ الْمَكَانِ مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا مُصَلِّيًا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَلَطِّفًا بِالْمُزَاحِمِ دَاعِيًا بِمَا اَحْبَبْتَ فَاِنَّهُ مُسْتَجَابٌ عِنْدَ رُؤْيَةِ الْبَيْتِ الْمُكَرَّمِ ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْحَجَرَ الْاَسْوَدَ مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا رَافِعًا يَدَيْكَ كَمَا فِي الصَّلٰوةِ وَضَعْهُمَا عَلَى الْحَجَرِ وَقَبِّلْهُ بِلَاصَوْتٍ فَمَنْ عَجَزَ عَنْ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْاِيْذَاءِ تَرَكَهُ وَمَسَّ الْحَجَرَ بِشَيْءٍ وَقَبَّلَهُ وَاَشَارَ اِلَيْهِ مِنْ بَعِيْدٍ مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا حَامِدًا مُصَلِّيًا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ طُفْ اٰخِذًا عَنْ يَمِيْنِكَ مِمَّا يَلِي الْبَابَ مُضْطَبِعًا وَهُوَ اَنْ تَجْعَلَ الرِّدَاءَ تَحْتَ الْاِبْطِ الْاَيْمَنِ وَتُلْقِيَ طَرَفَيْهِ عَلَى الْاَيْسَرِ سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ دَاعِيًا فِيْهَا بِمَا شِئْتَ

ترجمه :

فصل دے په کیفیت دَ افعالو دَ حج او ترکیب دَ حج کله چه یو سړے اراده اوکړی دَ داخلیدلو په حج کښی نو دَ میقات نه به دَ احرام نیت اوکړی لکه رابغ یو میقات دے نو غسل به اوکړی یا به اودس اوکړی او غسل ډیر ښهٔ دے په پاکوالی کښی نو غسل به کوی ښځه حائضه او نفاسه کهٔ ضرر ئے ورته نهٔ رسوو او ښهٔ پاکوالے مستحب دے پریکول دَ نوکانو او بریت قینچی کول او دَ ترخونو ویښتهٔ او دَ نامے نه لاندے ویښتهٔ خریل او دَ خپلے بی بی سره هم بستری کول او تیل لګول اګر چه خوشبویه وی او اغوندی به سړے ازار لنګ او څادر نوی یا وینځلے شوے او نوی سپین غوره دے او کنډی به ئے نهٔ او غوټه به نهٔ ورکوی او نهٔ به مینځ تر مینځه ستن ورکوی کهٔ ئے اوکړل نو مکروه دی او څه پرے نشته دے او ځان به خوشبویه کوی او دوه رکعته مونځ به اوکړی او وائی به اللهم انی ارید الحج فیسره لی وتقبله منی ، او تلبیه به وائی روستو دَ مانځه نه په دے سره به ئے نیت وی دَ حج او تلبیه داده لبیك اللهم لبیك لا شریك لك

لبیك لبیك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شریك لك ، او نهٔ به کموی دد دے الفاظو نه هیڅ څیز او زیاتی کوی به په دے کښی لبیك وسعدیك والخیر کله بیدیك لبیك والرغبی الیك ، او زیاتوالے سنت دے نو چه دَ نیت سره ئے تلبیه اووائے نو تهٔ محرم شوے نو ځان دَ رفث نه ساته او دا جماع ده او چا وئیلی دی چه په حضور دَ زنانه ؤ کښی دَ همبستریٔ خبرے کول او دَ فسق خبرے او دَ ګناه کارونه او جنګ جګړے دَ ملګرو سره او دَ خادمانو سره ، او قتل کول دَ ښکار دَ وُچے او اشاره کول ښکار ته او ښودنه دَ ښکار یا استعمال یا اغوستل دَ ګنډلو جامو او پټکے او موزے او سر پټول او مخ پټول او خوشبوئی لګول او سر خریل یا لنډول منع دی او جائز دے غسل یا په سوری کیناستل دَ خیمے کښی او دَ کجاوے دَ سوری لاندے کیناستل وغیره او همیانه په ملا پورے تړل او ډیره ډیره تلبیه وایه کله چه مونځ کوے یا پاس ځائے ته خیژے یا ښکته ځائے ته کوزیږی یا دے دَ سورو سره ملاقات اوشی او په سحر کښی په اوچت آواز بغیر دَ مشقت نه چه ملګرو ته پرے تکلیف نهٔ وی او څه وخت چه مکے ته اورسیږے نو مستحب دی چه غسل اوکړے او داخل شے په باب معلّی چه مخامخ شے په دخول کښی بیت الله شریف سره دروازے ته داخل شے په تعظیم سره ، او مستحب دی ستا دپاره تلبیه وئیل په داخلیدو کښی تردے پورے چه باب السلام ته اورسے نو مسجدِ حرام ته به دَ باب السلام دَ طرف نه په عاجزیٔ په خشوع تلبیه ویونکے او جلالت او عظمت او لویه مرتبه دَ حرم تکبیر ویونکے تهلیل او درود ویونکے په نبی کریم ﷺ کهٔ ګنړه وی نو چاته تکلیف مهٔ رسوه دُعا کوه چه دے خوښه وی ځکه چه دا مستجاب ده په وخت دَ لیدو دَ بیت الله المکرم کښی بیا حجر اسود ته مخامخ شه تکبیر ویونکے او لا اله الا الله ویونکے دواړه لاسونه دَ مانځه په شان پورته کړه او دواړه لاسونه په حجر اسود کیږده او ښکل ئے کړه بغیر دَ آواز نه ، هغه څوك چه په حجر اسود باندے دَ ګنړے په وجے سره لاس نهٔ شی کیخودے نو ښکلول به پریږدی او دَ حجر اسود پورے

به څه څيز اولګوي او خکل به ئے کړي يا به ورته اشاره اوکړي دَ لرے نه تکبيرونه به وائي لا اله الا الله به وائي حمد به وائي درود شريف به وائي په نبي کريم ﷺ باندے بيا به طواف دَ ښي طرف نه شروع کړي چه دروازے ته نزدے وي په حالت دَ اضطباع کښي او دا اضطباع داده چه دَ څادر يو طرف به دَ ښي ترخ لاندے کړي او په ګس طرف باندے به ئے واچوي او دوه چکرے به اوکړي دُعا به غواړي په دے کښي څنګه چه ئے خوښه وي .

توضيح : مصنفؒ په دے کښي اولًا وآخرًا بالتفصيل دَ افعالِ حج تذکره کوي .

کرابغ : خرمينو ته قريب دَ يو وادئ نوم دے او بحر ته قريب دے او دَ جحفے نه څه لږه غونډے فاصله مخکښي دے ، دا دَ هغه ښکس ګس جانب ته راځي کوم چه مکے طرف ته تلونکے وي .

تطيب : خواه کۀ احرام دَ حج وي يا دَ عمرے ، کۀ چرے ددۀ سره موجود نۀ وي نو بيا دے په سوال باندے نۀ غواړي ځکه چه دا دَ سنن زوائد نه دي .

وصلّ : ددے دوو رکعتو اراده کول مستحب دي ، او بعض علمائے کرام فرمائي چه دا سنت دي ، خو شرط دادے چه وقتِ مکروهه نۀ وي چنانچه دَ حضور ﷺ نه ثابت دي حضرت جابرؓ راوي دے چه حضور ﷺ دَ احرام په وخت کښي په ذولحليفه کښي دوه رکعته ادا فرمائيلے وو . .

فائده : کۀ چرے فرض مونځ ادا کول وي په دغه وخت کښ ، نو دا هم کافي کيږي .

فقد احرمت : يعني هر کله چه ئے دَ نيت بالحج سره تلبيه اووئيله نو اوس دے محرم شو ، يعني اوس تا احرام اوتړلو او ډير مباح او حلال څيزونه حرام شول او دَ هغے ترک کول لازم شو .

فائده : او دَ څه چه ئے نيت کړے وي يعني کۀ چرے صرف دَ عمرے نيت ئے

کړے وی نو دا به دَ عمرے احرام وی او کهٔ دَ حج او دَ عمرے دواړو نیت ئے کړے وی نو دا به دَ دواړو دپاره احرام وی.

وَطُفْ وَرَاءَ الْحَطِيمِ وَإِنْ أَرَدْتَ أَنْ تَسْعٰى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ عَقِبَ الطَّوَافِ فَارْمُلْ فِي الثَّلَاثَةِ الْأَشْوَاطِ الْأُوَلِ وَهُوَ الْمَشْيُ بِسُرْعَةٍ مَعَ هَزِّ الْكَتِفَيْنِ كَالْمُبَارِزِ يَتَبَخْتَرُ بَيْنَ الصَّفَّيْنِ فَإِنْ زَحَمَهُ النَّاسُ وَقَفَ فَإِذَا وَجَدَ فُرْجَةً رَمَلَ لَا بُدَّ لَهُ مِنْهُ فَيَقِفُ حَتّٰى يُقِيمَهُ عَلَى الْوَجْهِ الْمَسْنُونِ بِخِلَافِ اِسْتِلَامِ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ لِأَنَّ لَهُ بَدَلًا وَهُوَ اسْتِقْبَالُهُ وَيَسْتَلِمُ الْحَجَرَ كُلَّمَا مَرَّ بِهِ وَيَخْتِمُ الطَّوَافَ بِهِ وَبِرَكْعَتَيْنِ فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ سُنَّةٌ لِلْآفَاقِيِّ ثُمَّ تَخْرُجُ إِلَى الصَّفَا فَتَصْعَدُ وَتَقُوْمُ عَلَيْهَا حَتّٰى ترى الْبَيْتَ فَتَسْتَقْبِلُهُ مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا مُلَبِّيًا مُصَلِّيًا دَاعِيًا وَتَرْفَعُ يَدَيْكَ مَبْسُوطَتَيْنِ ثُمَّ تَهْبِطُ نَحْوَ الْمَرْوَةِ عَلٰى هَيْنَةٍ فَإِذَا وَصَلَ بَطْنَ الْوَادِي سَعٰى بَيْنَ الْمِيلَيْنِ الْأَخْضَرَيْنِ سَعْيًا حَثِيْثًا فَإِذَا تَجَاوَزَ بَطْنَ الْوَادِي مَشٰى عَلٰى هِيْنَةٍ حَتّٰى يَأْتِيَ الْمَرْوَةَ فَيَصْعَدُ عَلَيْهَا وَيَفْعَلُ كَمَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا يَسْتَقْبِلُ الْبَيْتَ مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا مُلَبِّيًا مُصَلِّيًا دَاعِيًا بَاسِطًا يَدَيْهِ نَحْوَ السَّمَاءِ وَهٰذَا شَوْطٌ.

ترجمه :او طواف او کړه دَ حطيم نه بهر، او کهٔ ستا اراده وی چه ته سعی کوے دَ صفا او دَ مروه په مابين کښې روستو دَ طواف دَ بيت الله نه نو رمل اوکړه په اول درے چکرو کښې او دا په تيزئ سره تلل دی سره دَ خوزولو دَ دواړو اوګو لکه پهلوان يا يو سرے ميدانِ جنګ ته اوځی دَ صفونو په مينځ کښې کهٔ خلقو ته تکليف وو نو وقفه به اوکړی نو بيا کله چه لار اوشی نو رمل به اوکړی لاندی ده دهٔ لره دَ رمل نه دومره وقفه به اوکړی چه رمل په مسنونه طريقه سره اوشی په خلاف دَ استلام دَ حجر اسود نه ځکه چه دَ هغه بدل نشته دے چه استقبال او مخامخ اودريدل او اشارت کول دی، هر چکر چه لګوی او طواف ختميږی په حجر اسود بيا به طواف پسے دوه رکعته مونځ کوی په مقام ابراهيم کښې يا چرته چه آسان وی دَ مسجد حرام نه بيا به حجر اسود له واپس

راشي او ښکل به ئے کړي او دا طوافِ قدوم دے او دا سنت دے دَ غیر ملکی دپاره بیا به صفا ته اوځے او به خیژے او په صفا اودریږه چه بیت الله شریف اووینے نو مستقبل به اودریږے تکبیر ویونکے لا اله الا الله ، تلبیه درود شریف ویونکے دُعا کوونکے لاسونه دے ښورته کړے وی په داسے حال کښی چه خوارهٔ وی بیا په آرام سره به مروه ته لاړ شے ښهٔ په آرام کوم وخت چه دَ بطنِ وادی نه تیر شے نو سعی به کوی په مابین دَ میلینو اخضرینو کښی دَ منډے په شکل نو کله چه دَ بطنِ وادی نه تیر شی ، نو بیا به ښهٔ آرام سره ځی چه مروه ته اورسی نو مروه ته به پاس اوخیژی او هغه عمل به اوکړی کوم عمل چه ئے په صفا کړے وو مخامخ به شی بیت الله شریف ته تکبیر او لا اله الا الله ، تلبیه ، درود شریف ویونکے دُعا کوونکی خوارهٔ لاسونه آسمان طرف تج او دا یو چکر شو .

ثُمَّ يَعُوْدُ قَاصِدًا الصَّفَا فَإِذَا وَصَلَ اِلَى الْمِيْلَيْنِ الْاَخْضَرَيْنِ سَعٰى ثُمَّ مَشٰى عَلٰى هِيْنَةٍ حَتّٰى يَاتِيَ الصَّفَا فَيَصْعَدُ عَلَيْهَا وَيَفْعَلُ كَمَا فَعَلَ اَوَّلًا وَهٰذَا شَوْطَانِ فَيَطُوْفُ سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ يَبْدَأُ بِالصَّفَا وَيَخْتِمُ بِالْمَرْوَةِ وَيَسْعٰى فِي بَطْنِ الْوَادِيْ فِي كُلِّ شَوْطٍ مِنْهَا ثُمَّ يُقِيْمُ بِمَكَّةَ مُحْرِمًا وَيَطُوْفُ بِالْبَيْتِ كُلَّمَا بَدَا لَهٗ وَهُوَ اَفْضَلُ مِنَ الصَّلٰوةِ نَفْلًا لِلْاٰفَاقِيِّ فَإِذَا صَلَّى الْفَجْرَ بِمَكَّةَ ثَامِنَ ذِي الْحَجَّةِ تَاَهَّبَ لِلْخُرُوْجِ اِلٰى مِنٰى فَيَخْرُجُ مِنْهَا بَعْدَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَيَسْتَحِبُّ اَنْ يُصَلِّيَ الظُّهْرَ بِمِنٰى وَلَا يَتْرُكُ التَّلْبِيَةَ فِيْ اَحْوَالِهٖ كُلِّهَا اِلَّا فِي الطَّوَافِ وَيَمْكُثُ بِمِنٰى اِلٰى اَنْ يُصَلِّيَ الْفَجْرَ بِهَا بِغَلَسٍ وَيَنْزِلُ بِقُرْبِ مَسْجِدِ الْخَيْفِ ثُمَّ بَعْدَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ يَذْهَبُ اِلٰى عَرَفَاتٍ فَيُقِيْمُ بِهَا فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ يَاتِيْ مَسْجِدَ نَمِرَةَ فَيُصَلِّيْ مَعَ الْاِمَامِ الْاَعْظَمِ اَوْ نَائِبِهِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ بَعْدَ مَا يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا وَيُصَلِّي الْفَرْضَيْنِ بِاَذَانٍ وَاِقَامَتَيْنِ وَلَا يَجْمَعُ بَيْنَهُمَا اِلَّا بِشَرْطَيْنِ الْاِحْرَامِ وَالْاِمَامِ الْاَعْظَمِ وَلَا يَفْصِلُ بَيْنَ الصَّلٰوتَيْنِ بِنَافِلَةٍ وَاِنْ لَمْ يُدْرِكِ الْاِمَامَ الْاَعْظَمَ صَلّٰى كُلَّ الْوَاحِدَةِ فِيْ وَقْتِهَا الْمُعْتَادِ فَإِذَا صَلّٰى مَعَ الْاِمَامِ يَتَوَجَّهُ اِلَى الْمَوْقِفِ وَعَرَفَاتٌ كُلُّهَا مَوْقِفٌ اِلَّا بَطْنَ عُرَنَةَ وَيَغْتَسِلُ

بَعْدَ الزَّوَالِ فِی عَرَفَاتٍ لِلْوُقُوْفِ وَيَقِفُ بِقُرْبِ جَبَلِ الرَّحْمَةِ مُسْتَقْبِلاً مُكَبِّراً مُهَلِّلاً مُلَبِّياً دَاعِياً مَادّاً يَدَيْهِ كَالْمُسْتَطْعِمِ وَيَجْتَهِدُ فِي الدُّعَاءِ لِنَفْسِهِ وَوَالِدَيْهِ وَإِخْوَانِهِ وَيَجْتَهِدُ عَلٰى اَنْ يَخْرُجَ مِنْ عَيْنَيْهِ قَطَرَاتٌ مِنَ الدَّمْعِ فَاِنَّهٗ دَلِيْلُ الْقُبُوْلِ وَيُلِحُّ فِي الدُّعَاءِ مَعَ قُوَّةِ رَجَاءِ الْاِجَابَةِ وَلَا يُقَصِّرُ فِي هٰذَا الْيَوْمِ اِذْ لَا يُمْكِنُهٗ تَدَارُكُهٗ سِيَّمَا اِذَا كَانَ مِنَ الْاٰفَاقِ وَالْوُقُوْفُ عَلَى الرَّاحِلَةِ اَفْضَلُ وَالْقَائِمُ عَلَى الْاَرْضِ اَفْضَلُ مِنَ الْقَاعِدِ فَاِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ اَفَاضَ الْاِمَامُ وَالنَّاسُ مَعَهٗ عَلٰى هِيْنَتِهِمْ وَاِذَا وَجَدَ فُرْجَةً يُسْرِعُ مِنْ غَيْرِ اَنْ يُؤْذِيَ اَحَداً وَيَتَحَرَّزُ عَمَّا يَفْعَلُهُ الْجَهَلَةُ مِنَ الْاِشْتِدَادِ فِي السَّيْرِ وَالْاِزْدِحَامِ وَالْاِيْذَاءِ فَاِنَّهٗ حَرَامٌ حَتّٰى يَاْتِيَ مُزْدَلِفَةَ فَيَنْزِلُ بِقُرْبِ جَبَلِ قُزَحَ وَيَرْتَفِعُ عَنْ بَطْنِ الْوَادِي تَوْسِعَةً لِلْمَارِّيْنَ وَيُصَلِّيْ بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِاَذَانٍ وَاحِدٍ وَاِقَامَةٍ وَاحِدٍ وَلَوْ تَطَوَّعَ بَيْنَهُمَا اَوْ تَشَاغَلَ اَعَادَ الْاِقَامَةَ وَلَمْ تُجْزِ الْمَغْرِبُ فِي طَرِيْقِ الْمُزْدَلِفَةِ وَعَلَيْهِ اِعَادَتُهَا مَالَمْ يَطْلُعِ الْفَجْرُ

ترجمه: بيا به صفا ته دَ راتلو په قصد واپس شی نو کله چه ميلينو اخضرينو ته اورسی نو سعی به اوکړی بيا به په آرام دَ صفا پورے لاړ شی چه صفا ته اورسی نو صفا ته به اوخيژی او څنګه کار چه ئے مخکښ په صفا کړے وو هغه شان به اوکړی او دا دويم چکر شو نو په دے طريقه باندے به اوهٔ چکرے برابر کړی دَ صفا نه به شروع کوی او په مروه باندے به ئے ختموی او دَ منډے په شکل به په بطنِ وادی کښی ځی په هر چکر کښی به بيا دَ احرام په حالت کښی په مکه کښی وی او طواف به دَبيت الله کوی او طواف کول دَ غير ملکی دپاره دَ نفل عبادت او مونځ نه ډير بهتر دے نو کله چه دَ صبا مونځ په اتم تاريخ دَ ذی الحجے اوکړی په مکه کښی نو تيارے به منیٰ ته دَ تللو دپاره کوی دَ نمر ختو نه پس به دَ مکے نه اوځی او په منیٰ کښی دَ ماسپخين مونځ کول مستحب دی او په ټولو حالاتو کښی به تلبيه نهٔ پريږدی مګر په طواف کښی او دومره وخت به په منیٰ کښی په تيارهٔ کښی اوکړی او مسجدِ خيف سره دے قريب ديره شی بيا

به دَ نمر ختلو نه پس عرفات ته لاړ شی او په عرفات کښې به پاتے شی نو څه وخت چه دَ نمر زوال اوشی نو مسجدِ نمره ته به راشی او امام اعظم یعنی امیرِ حاج یا دَ هغه نائب سره به دَ ماسپخین او دَ مازیگر مونځ اوکړی دَ دوو خطبو نه بعد یعنی امام به یوه خطبه اووائی او جلسه به اوکړی بیا به بله اووائی، او دواړه فرض مونځونه به په یو اذان او دوه اقامته سره اوکړی او دا دواړه مونځونه به په یو وخت کښې نهٔ کوی مگر ه دوه شرطه یو احرام دَ حج او دویم امیرِ حاج او ددے دواړو مونځونو په مینځ کښې به نفل نهٔ کوی او کهٔ امام اعظم سره ترے نه مونځ فوت شی نو هر یو حاجی به په خپل معتاد وخت باندے مونځ کوی او هر کله چه دَ امام سره مونځ اوکړی نو دَ موقف اودریدو ځائے ته به راشی او عرفات ټول موقف دے بغیر دَ بطن عرنه نه او پس دَ زوال نه به دَ وقوفِ عرفات دپاره غسل اوکړی او وقوف به دَ جبل رحمت ته نزدے کوی مخامخ به اودریږی تکبیر او لا اله الا الله او تلبیه به وائی او دُعا به اوږدو لاسونو سره کوی لکه چه دَ طعام طلب کوونکے وی او په دُعا کښې به کوشش کوی دَ ځان دپاره او دَ مور پلار دپاره او دَ رونړو دپاره او دا کوشش به تر هغه وخته پورے جاری ساتی چه اوښکے ئے دَ سترگو لاړے شی ځکه چه دا دلیل دَ قبول دَ دُعا دے او کوشش دے په دُعا کښې اوکړی دَ مکمل او مضبوط امید دَ اجابت سره او ددے ورځے په عباداتو کښې دے تقصیر نهٔ کوی ځکه چه ددے تدارك بیا ممکن نهٔ دے خصوصًا خوك چه آفاقی وی او وقوف په سورلئ باندے غوره دے او ولاړ دَ ناست نه غوره دے په زمکه، نو بیا چه کله نمر پریوځی نو امام به لاړ شی او خلق به هم ورسره لاړ شی په آرام او سکون او څه وخت چه لار خالی شی نو په تللو کښې به تیزی کوی خو چاته به م تکلیف نهٔ رسوی او ځان به ساتی دَ هغه کارونو نه چه جاهلان ئے کوی، دَ تیل تال نه په تللو کښې او په گنړه کښې او چاته دَ تکلیف رسولو نه ځکه چه دا حرام دی بیا به راشی مزدلفے ته دَ جبلِ قزح قریب به دیره شی او دَ بطن وادی پاس طرف ته به دیره شی چه نورو خلقو ته لاره فراخه پاتے شی او دَ

مابنام او ماسخوتن دواړه مونځونه به په یو اذان او اقامت اوکړی او که دده دواړو په مینځ کښې ئې نفل مونځ اوکړو او یا مشغوله شو نو بیا به اقامت کوی او نده جائز دَ مابنام مونځ په مزدلفه کښې او په دۀ باندې اعاده ده ترڅو پورې چه صبا نۀ وی ختلې .

توضیح : وراء الحطیم ، حطیم دَ یو مقام نوم دې چه دا په جانب د مغرب کښې واقع دې ، دده او دَ بیت الله شریف په مابین کښې کشادګی ده وجه دَ تسمیې ئې داده چه دَ بیت لله شریف دَ عمارت نه بهر دې ، البته په حرم کښې شامل دې یعنی شپږ ګزه دَ بیت الله حصه ده .

اڈی : یعنی بطن وادی ، چه دَ غرونو نه لاندې هواره زمکه وی چه په هغې کښې دَ غرو او بۀ راځی نو هغې ته وادی وائی او بطن درمیانی حصې ته وائی ، لهذا دَ بطن وادی معنیٰ شوه دَ وادی هواره زمکه .

میلین : میل یعنی ستن ، په خومره حصه کښې چه منډه وهل پکار دی دَ هغې په کناره باندې دَ شین رنګ ستنې دی چه هغې ته میلین اخضرین وئیلې شی .

محرمًا : یعنی ترڅو چه افعال پوره نۀ کړی نو ترهغه وخته پورې دَ محرم دپاره حلالیدل جائز نۀ دی .

وَيُسَنُّ الْمَبِيتُ بِالْمُزْدَلِفَةِ فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ صَلَّى الْإِمَامُ بِالنَّاسِ الْفَجْرَ بِغَلَسٍ ثُمَّ يَقِفُ وَالنَّاسُ مَعَهُ وَالْمُزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ اِلَّا بَطْنَ مُحَسِّرٍ وَيَقِفُ مُجْتَهِدًا فِي دُعَائِهِ وَيَدْعُو اللّٰهَ اَنْ يُتِمَّ مُرَادَهُ وَسُؤَالَهُ فِي هٰذَا الْمَوْقِفِ كَمَا اَتَمَّهُ لِسَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا اَسْفَرَ جِدًّا اَفَاضَ الْإِمَامُ وَالنَّاسُ قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ فَيَاْتِي اِلٰى مِنًى وَيَنْزِلُ حَصَى الْخَزْفِ وَيُسْتَحَبُّ اَخْذُ الْجِمَارِ مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ اَوْ مِنَ الطَّرِيْقِ وَيُكْرَهُ مِنَ الَّذِيْ عِنْدَ الْجَمْرَةِ وَيُكْرَهُ الرَّمْيُ مِنْ اَعْلَى الْعَقَبَةِ لِاِيْذَائِهِ النَّاسَ وَيَلْتَقِطُهَا اِلْتِقَاطًا وَلَا يَكْسِرُ حَجَرًا جِمَارًا اَوْ يَغْسِلُهَا لِيَتَيَقَّنَ طَهَارَتَهَا فَاِنَّهَا يُقَامُ بِهَا قُرْبَةٌ وَلَوْ رَمٰى

بِنَجَسَةٍ اَجْزَاهُ وَكُرِهَ وَيَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ مَعَ اَوَّلِ حِصَاةٍ يَرْمِيهَا وَكَيْفِيَّةُ الرَّمْيِ اَنْ يَّاخُذَ الْحَصَاةَ بِطَرْفِ اِبْهَامِهٖ وَسَبَّابَتِهٖ فِي الْاَصَحِّ لِاَنَّهٗ اَيْسَرُ وَاَكْثَرُ اِهَانَةً لِلشَّيْطَانِ وَالْمَسْنُوْنُ الرَّمْيُ بِالْيَدِ الْيُمْنٰى وَيَضَعُ الْحَصَاةَ عَلٰى ظَهْرِ اِبْهَامِهٖ وَيَسْتَعِيْنُ بِالْمُسَبِّحَةِ وَيَكُوْنُ الرَّامِيْ وَمَوْضِعِ السُّقُوْطِ خَمْسَةُ اَذْرُعٍ.

او سنت دی شپه تیرول په مزدلفه کښې نو کله چه صبا اوخیژی امام به دَ خلقو سره مونځ دَ صبا په تیارهٔ کښې اوکړی بیا به امام دَ خلقو سره په مزدلفه کښې پاتے وی او مزدلفه ټول موقف دے مګر بطنِ محسّر او وقف به کوی په داسے حال کښې چه دے به کوشش کوونکے وی په دُعا کښې او دُعا به دَ خدائے نه غواړی چه مراد ئے پوره شی او سوال ددهٔ په دے ځائے کښې لکه څنګه چه سوال پوره کړے وو دَ سیدنا ونبینا محمد ﷺ بیا چه څه وخت سپینه رڼا شی نو امام او خلق به ټول دَ نمر ختلو نه مخکښې لاړ شی نو منیٰ ته به لاړ شی او دیره به شی بیا به جمرة العقبه ته راشی او رمی به اوکړی دَ بطنِ وادی نه په اوهٔ ګیټو سره په شان دَ وړو تیکرو او دَ مزدلفے نه یا دَ مزدلفے دَ لارے نه کانړی راوړل مستحب دی او مکروهه دی دَ جمرے سره کانړی ټولول او مکروهه ده رمی دَ پورته دَ عقبے نه دَ وجے دَ ضرر نه چه خلقو ته تکلیف رسوی او ګیټی به انړوی او کانړی به نهٔ ماتوی او کانړی به وینځی چه ښهٔ پاك شی ځکه چه دا ذریعه دَ ثواب دَ عمل ګرځی او کهٔ په پلیتو کانړوئے رمی اوکړه نو جائز ده خو مکروهه دی او تلبیه به قطع کوی دَ اول کانړی دَ ویشتلو سره او کیفیت دَ رمی دادے چه کانړی به راواخلی او اوبه ئے نیسی په قتبه ګوته او مسواکه ګوته په صحیح قول کښې ځکه چه دا آسانی ده او دا دَ شیطان اهانت هم دے او مسنون طریقه داده چه رمی به په ښی لاس کوی او کانړے به دَ قتبے ګوتے په خیته کیږدی او په مسواکه ګوته به مدد اوکړی او ویشتل دَ کانړو به دَ پنځو ګزو په فاصله کوی.

وَلَوْ وَقَعَتْ عَلٰى رَجُلٍ اَوْ مَحْمِلٍ وَثَبَتَتْ اَعَادَهَا وَاِنْ سَقَطَتْ عَلٰى سُنَنِهَا ذٰلِكَ اَجْزَاهُ وَكَبَّرَ بِكُلِّ

حصاةٍ ثُمَّ يَذبَحُ المُفرِدُ بِالحَجِّ اِنْ اَحَبَّهُ ثُمَّ يَحلِقُ اَوْ يُقَصِّرُ وَالحَلقُ افضَلُ ويكفِي فيه رُبعُ الرَّاسِ وَالتقصِيرُ اَن يَاخُذَ مِنْ رُؤُوسِ شعرِهِ مِقدارَ الانملةِ وَقَدْ حَلَّ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ اِلَّا النِّساءَ ثُمَّ يَاتِي مكّةَ مِنْ يَوْمِهِ ذٰلِكَ اَوْمِنَ الغَدِ اَوْبَعدَهُ فَيَطُوفُ بِالبَيْتِ طوافَ الزِّيَارَةِ سَبعَةَ اَشْوَاطٍ وَحلَّتْ لَهُ النِّسَاءُ وافضَلُ هٰذِهِ الاَيَّامِ اَوَّلُهَا وَاِنْ اَخَّرَهُ عَنهَا لَزِمَهُ شَاةٌ لِتَاخِيرِ الوَاجِبِ ثُمَّ يَعُوْدُ اِلٰى مِنٰى فَيُقِيمُ بِهَا فَاِذَا زَالَتِ الشَّمسُ مِنَ اليَوْمِ الثَّانِي مِنْ اَيَّامِ النَّحرِ رَمَى الجِمَارَ الثَّلاثَ يَبْدَاءُ بِالجَمْرَةِ الَّتِيْ تَلِي مَسْجِدَ الخَيْفِ فَيَرمِيهَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ مَاشِيًا يُكَبِّرُ بِكُلِّ حَصَاةٍ ثُمَّ يَقِفُ عِنْدَهَا دَاعِيًا بِمَا اَحَبَّ حَامِدًا اللهَ تَعَالٰى مُصَلِّيًا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ وَيَسْتَغْفِرُ لِوَالِدَيْهِ وَاِخْوَانِهِ المُؤْمِنِيْنَ ثُمَّ يَرمِي الثَّانِيَةَ الَّتِي تَلِيهَا مِثْلَ ذٰلِكَ وَيَقِفُ عِنْدَهَا دَاعِيًا ثُمَّ يَرمِيْ جَمْرَةَ العَقَبَةِ رَاكِبًا وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا فَاِذَا كَانَ اليَوْمُ الثَّالِثُ مِنْ اَيَّامِ النَّحرِ رَمَى الجِمَارَ الثَّلاثَ بَعْدَ الزَّوَالِ كَذٰلِكَ وَاِذَا اَرَادَ اَنْ يَتَعَجَّلَ نفرَ اِلٰى مَكَّةَ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ وَاِنْ اَقَامَ اِلَى الغُرُوْبِ كُرِهَ وَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَاِنْ طَلَعَ الفَجْرُ وَهُوَ بِمِنٰى فِي الرَّابِعِ لَزِمَهُ الرَّمْيُ وَجَازَ قَبْلَ الزَّوَالِ وَالاَفْضَلُ بَعْدَهُ وَكُرِهَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَكُلُّ رَمْيٍ بَعْدَهُ رَمْيٌ تَرْمِيهِ مَاشِيًا لِتَدْعُوَ بَعْدَهُ وَالَّا رَاكِبًا لِتَذْهَبَ عَقَبَهُ بِلَادُعَاءٍ وَكُرِهَ الْمَبِيتُ بِغَيْرِ مِنٰى لَيَالِيَ الرَّمْيِ ثُمَّ اِذَا رَحَلَ اِلٰى مَكَّةَ نَزَلَ بِالمُحَصَّبِ سَاعَةً ثُمَّ يَدْخُلُ مَكَّةَ وَيَطُوفُ بِالبَيْتِ سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ بِلَارَمْلٍ وَسَعْيٍ اِنْ قَدَّمَهُمَا وَهٰذَا طَوَافُ الوِدَاعِ وَيُسَمّٰى اَيْضًا طَوَافَ الصَّدْرِ وَهٰذَا وَاجِبٌ اِلَّا عَلٰى اَهْلِ مَكَّةَ وَمَنْ اَقَامَ بِهَا وَيُصَلِّيْ بَعْدَهُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَاتِيْ زَمْزَمَ فَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا وَيَسْتَخْرِجُ الْمَاءَ مِنْهَا بِنَفْسِهِ اِنْ قَدَرَ وَيَسْتَقْبِلُ الْبَيْتَ وَيَتَضَلَّعُ مِنْهُ وَيَتَنَفَّسُ فِيْهِ مِرَارًا وَيَرْفَعُ بَصَرَهُ كُلَّ مَرَّةٍ يَنْظُرُ اِلَى الْبَيْتِ وَيَصُبُّ عَلٰى جَسَدِهِ اِنْ تَيَسَّرَ وَاِلَّا يَمْسَحُ بِهِ وَجْهَهُ وَرَاسَهُ وَيَنْوِيْ بِشُرْبِهِ مَاشَاءَ وَكَانَ عَبْدُاللهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اِذَا شَرِبَ يَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْاَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاءُ زَمْزَمَ لِمَاشُرِبَ لَهُ وَيَسْتَحِبُّ

بَعْدَ شُرْبِهٖ اَنْ يَّاتِيَ بَابَ الْكَعْبَةِ وَيُقَبِّلَ الْعَتَبَةَ ثُمَّ يَاتِيَ اِلَى الْمُلْتَزَمِ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْحَجَرِ الْاَسْوَدِ وَالْبَابِ فَيَضَعُ صَدْرَهٗ وَوَجْهَهٗ عَلَيْهِ وَيَتَشَبَّثُ بِاَسْتَارِ الْكَعْبَةِ سَاعَةً يَتَضَرَّعُ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى بِالدُّعَاءِ بِمَا اَحَبَّ اُمُوْرَ الدَّارَيْنِ وَيَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اِنَّ هٰذَا بَيْتُكَ الَّذِيْ جَعَلْتَهٗ مُبَارَكًا وَّهُدًى لِّلْعٰلَمِيْنَ اَللّٰهُمَّ كَمَا هَدَيْتَنِيْ لَهٗ فَتَقَبَّلْ مِنِّيْ وَلَا تَجْعَلْ هٰذَا اٰخِرَ الْعَهْدِ مِنْ بَيْتِكَ وَارْزُقْنِي الْعَوْدَ اِلَيْهِ حَتّٰى تَرْضٰى عَنِّيْ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ :- وَالْمُلْتَزَمُ مِنَ الْاَمَاكِنِ الَّتِيْ يُسْتَجَابُ فِيْهَا الدُّعَاءُ بِمَكَّةَ الْمُشَرَّفَةِ وَهِيَ خَمْسَةَ عَشَرَ مَوْضِعًا نَقَلَهَا الْكَمَالُ بْنُ الْهَمَامِ عَنْ رِسَالَةِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ رَحِمَهُ اللّٰهُ بِقَوْلِهٖ فِي الطَّوَافِ وَعِنْدَ الْمُلْتَزَمِ وَتَحْتَ الْمِيْزَابِ وَفِي الْبَيْتِ وَعِنْدَ زَمْزَمَ وَخَلْفَ الْمَقَامِ وَعَلَى الصَّفَا وَعَلَى الْمَرْوَةِ وَفِي الْبَيْتِ وَعِنْدَ زَمْزَمَ وَخَلْفَ الْمَقَامِ وَعَلَى الصَّفَا وَعَلَى الْمَرْوَةِ وَفِي السَّعْيِ وَفِيْ عَرَفَاتٍ وَفِيْ مِنًى وَعِنْدَ الْجَمَرَاتِ (انتهٰی) وَالْجَمَرَاتُ تُرْمٰى وَفِيْ اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ يَوْمِ النَّحْرِ وَثَلَاثَةٍ بَعْدَهٗ كَمَا تَقَدَّمَ وَذَكَرْنَا اسْتِجَابَتَهٗ اَيْضًا عِنْدَ رُؤْيَةِ الْبَيْتِ الْمُكَرَّمِ وَيُسْتَحَبُّ دُخُوْلُ الْبَيْتِ الشَّرِيْفِ الْمُبَارَكِ اِنْ لَّمْ يُؤْذِ اَحَدًا وَيَنْبَغِيْ ان يَّقْصِدَ مُصَلَّى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْهِ وَهُوَ قِبَلَ وَجْهِهٖ وَقَدْ جَعَلَ الْبَابَ قِبَلَ ظَهْرِهٖ حَتّٰى يَكُوْنَ بَيْنَهٗ وَبَيْنَ الْجِدَارِ الَّذِيْ قِبَلَ وَجْهِهٖ قُرْبُ ثَلَاثَةِ اَذْرُعٍ ثُمَّ يُصَلِّيْ فَاِذَا صَلّٰى اِلَى الْجِدَارِ يَضَعُ خَدَّهٗ عَلَيْهِ وَيَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَيَحْمَدُهٗ ثُمَّ يَاتِي الْاَرْكَانَ فَيَحْمَدُ وَيُهَلِّلُ وَيُسَبِّحُ وَيُكَبِّرُ وَيَسْاَلُ اللّٰهَ تَعَالٰى مَا شَآءَ وَيَلْزَمُ الْاَدَبَ مَا اسْتَطَاعَ بِظَاهِرِهٖ وَبَاطِنِهٖ وَلَيْسَتِ الْبَلَاطَةُ الْخَضْرَاءُ الَّتِيْ بَيْنَ الْعَمُوْدَيْنِ مُصَلَّى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا تَقُوْلُهُ الْعَامَّةُ مِنْ اَنَّهُ الْعُرْوَةُ الْوُثْقٰى وَهُوَ مَوْضِعٌ عَالٍ فِيْ جِدَارِ الْبَيْتِ بِدْعَةٌ بَاطِلَةٌ لَا اَصْلَ لَهَا وَالْمِسْمَارُ الَّذِيْ فِيْ وَسْطِ الْبَيْتِ يُسَمُّوْنَهٗ سُرَّةَ الدُّنْيَا يَكْشِفُ اَحَدُهُمْ عَوْرَتَهٗ وَسُرَّتَهٗ وَيَضَعُهَا عَلَيْهِ فِعْلُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهٗ فَضْلًا عَنْ عِلْمٍ كَمَا قَالَهُ الْكَمَالُ وَاِذَا اَرَادَ الْعَوْدَ اِلٰى اَهْلِهٖ يَنْبَغِيْ اَنْ يَّنْصَرِفَ بَعْدَ طَوَافِهٖ لِلْوَدَاعِ وَهُوَ يَمْشِيْ اِلٰى وَرَائِهٖ وَوَجْهُهٗ اِلَى الْبَيْتِ بَاكِيًا اَوْ مُتَبَاكِيًا مُتَحَسِّرًا عَلٰى فِرَاقِ الْبَيْتِ حَتّٰى يَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ يَخْرُجُ مِنْ مَكَّةَ مِنْ

بَابَ بَنِي شَيْبَةَ مِنَ الشَّيْبَةِ السُّفْلَى وَالْمَرْأَةُ فِي جَمِيعِ أَفْعَالِ الْحَجِّ كَالرَّجُلِ غَيْرَ أَنَّهَا لَا تَكْشِفُ رَأْسَهَا وَتَسْدُلُ عَلَى وَجْهِهَا شَيْئًا تَحْتَهُ عِيدَانٌ كَالْقُبَّةِ تَمْنَعُ مَسَّهُ بِالْغِطَاءِ وَلَا تَرْفَعُ صَوْتَهَا بِالتَّلْبِيَةِ وَلَا تَرْمُلُ وَلَا تُهَرْوِلُ فِي السَّعْيِ بَيْنَ الْمِيلَيْنِ الْأَخْضَرَيْنِ بَلْ تَمْشِي عَلَى هِينَتِهِ فِي جَمِيعِ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَلَا تَحْلِقُ وَتُقَصِّرُ وَتَلْبَسُ الْمَخِيطَ وَلَا تُزَاحِمُ الرِّجَالَ فِي اسْتِلَامِ الْحَجَرِ وَهَذَا تَمَامُ حَجِّ الْمُفْرِدِ وَهُوَ دُونَ الْمُتَمَتِّعِ

فِي الْفَضْلِ وَالْقِرَانُ أَفْضَلُ مِنَ التَّمَتُّعِ.

ترجمه :

او کۀ کانړے دَ سرې په شا يا په کجاوه پريوتلو او زمکے ته اونۀ رسيدو نو دوباره به ئے اولی او کۀ جمرے ته نزدے پريوتلو نو دا جائز دی او په هر کانړی به تکبير وائی بيا به ذبحه کوی کۀ چرے نيت ئے دَ حج افراد کړے وی کۀ ئے خوښه وه بيا به سر اوخروی او حلق غوره دے او په دے کښی څلورمه حصه دَ سر کافی ده او قصر دادے چه وابه خلی سرونه دَ ويښتو په اندازه دَ گوتو دَ سرونو او په تحقيق سره حلال دی دۀ لره هر څيز مگر منکوحے سره جماع بيا به مکے ته راشی هم په دغه لسمه ورځ صبا له يا پس له دے نه پس طواف دَ بيت الله شريف به اوکړی طوافِ زيارت له دے نه پس دَ خپلے منکوحے سره نکاح جائز ده او دَ طوافِ زيارت له پاره اوله ورځ بهتره ده او کۀ ددے درے ورځو نه ورستو شو نو گنړ ذبحه کول واجب شو او بيا به منیٰ ته واپس لاړ شی او هلته کښی به مقيم وی بيا په دويمه ورځ دَ ايام نحر چه زوال اوشی بيا به درے واړه جمرے اولی دَ هغه جمرے نه به شروع کوی کومه چه مسجدِ حيف ته نزدے ده دا جمره به په اووۀ کانړو اولی پياده حالت کښی په هر کانړی به تکبير وائی بيا به دلته کښی وقوف اوکړی او دُعا به کوی څنگه چه ئے خوښه وی او درود شريف به په نبی کريم ﷺ وائی او لاسونه به په دُعا کښی پورته کوی او دَ مور او پلار او دَ مؤمنانو رونړو دپاره به دُعا

کوی . بیا به دویمه جمره کومه چه اولیٰ ته نزدے ده همدغه شان اولی او دویمے سره به اودریږی او سوال به اوکړی بیا به جمرۂ عقبه ته سور لاړ شی او جمرۂ عقبه به اولی نو کله چه دَ قربانئ دریمه ورځ شی نو ددے دواړه جمرے به اولی پس دَ زوال نه هم دغه شان کۀ اراده دَ زر واپس کیدلو لری مکے ته مخکښې دَ غروب دَ نمر نه او کۀ مقیم شو تر غروب پورے مکروهه دی او څه دم وغیره په کښې نشته دے او کۀ صبح صادق اوخیژی او په منیٰ کښې تر دَ څلورمے پورے مقیم وی، لازم شوه رمی او جائز دی مخکښې دَ زوال نه او بهتر پس دَ زوال نه دی او مکروهه دی مخکښې دَ ختلو دَ نمر نه او کۀ رمی پسے بله رمی وی نو دَ هغے ویشتل به په پیاده حالت کښې کوی ددے دپاره چه هره رمی پسے دُعا اوکړی بیا به داخل شی مکے ته او طواف به کوی دَ بیت الله شریف اووۀ چکره بغیر دَ رمل او دَ سعی نه کۀ دواړه ئے مخکښې کړل او دا طواف الوداع دے او هم دغه شان دے ته طواف صدر هم وائی او دا طواف واجب دے مګر په اهلِ مکه ؤ والا باندے واجب نۀ دے او څوک چه مستقل اوسی او اوکړی دوه رکعته او بیا راشی دَ زمزم اوبۀ وڅښکی اوبۀ پخپله راوباسی کۀ طاقت ئے وو او مخامخ به شی بیت الله ته او په مړه خیټه به دَ زمزم اوبۀ اوڅکی او ساه به اخلی بیا بیا او سترګے به هر ځل پورته کوی او بیت الله ته به ګوری او په ټول بدن به واچوی کۀ تکلیف ورته نۀ وو او کۀ تکلیف وو نو دَ زمزم په اوبو باندے به سر، مخ مسحه کړی او نیت به ئے دَ څښلو کوی څنګه چه ئے خوښه وی او حضرت عبد الله بن عباسؓ وو چه کله به ئے دَ زمزم اوبۀ څښلے نو دا به ئے فرمائیل اللّٰهم انی اسئلك علما نافعا ورزقًا واسعًا وشفاءً من كل داء (اے الله ستا نه سوال کووم دَ علمِ نافع او دَ رزق کشاده او دَ هر مرض نه دَ شفا) او رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دَ زمزم اوبۀ دَ هغه طلب دپاره دی دَ کوم له پاره چه اوڅښلے شی او مستحب دی پس دَ زمزم دَ اوبو څښلو نه چه دَ کعبے دروازے ته راشی او درشلے خکل کړی بیا به ملتزم ته راشی او دا په مینځ دَ حجر اسود او دَ دروازے کښې دے نو سینه به

کیږدی او مخ پـه هغـې باندے او دَ بیت الله شریف غلاف به یو ساعت اونیسی خدائے ته به اوژاړی په دُعا سره څنگه چه ئے خوښه وی په امورو دَ دین او دَ دارینو کښې او اوبه وائی اللهم ان هذا بیتك الذی جعلتـه مبارکًا و هدًی للعٰلمین ، اللهم کما هدیتنی له فتقبل منـی ولا تجعل هذا آخر العهد من بیتك وارزقنی العود الیه حتی ترضیٰ عنی برحمتك یا ارحم الراحمین ، او ملتزم دَ هغه مقاماتو نه یو مقام دے چه دُعا پکښې قبلیږی ، پـه مکه مکرمه کښې او دا پنځلس ځایونه دی چه نقل کړے دی دا کمال ابن همام دَ رسالے دَ حسن بصریؒ نه په داسے قول سره په طواف کښې او دَ ملتزم سره دَ میزابِ رحمت لاندے پـه بیت الله کښې مقامِ ابراهیم سره په صفا او مروه او په سعی کښې او په عرفات او منیٰ کښې او دَ جمرے ویشتلو په وخت .

او جمرات ویشتلے کیږی په څلورو ورځو کښې یوم النحر او درے ورځے پس له دے نه لکه چه تیر شوے دی او ذکر کړے دے استجابت دَ هغے هم دارنگے په وخت دَ لیدلو په بیت المکرم کښې او مستحب دی دخول بیت المبارك ته کهٔ تکلیف نهٔ رسوی چاته او ښائیږی چه قصد اوکړی دَ مونځ په هغه ځائے کښې چه رسول الله ﷺ په کښې کړے وو او هغه ځائے مخامخ دے او ستا شا به دَ بیت الله شریف دروازشے ته راشی چه دَ دروازے او دَ دیوال په مینځ کښې درے گزه شرعی پاتے شی بیا به مونځ اوکړی نو کله چه دیوال تـه مونـځ اوکړے نو مخ به په دیوال کیږدے نو استغفار به اووائے او حمد دَ هغه ، بیا به ارکانو له راشے نو حمد او لا اله الا الله او تسبیح او تکبیر به اووائی او سوال به اوکړی دَ خدائے نـه څنگه چه ئے خوښه وی او لازم دے ادب څومره چه طاقت وی ښکاره او پټ او نهٔ دے هغـه شین رنگ والا فرش چه دَ دوو ستنو مینځ کښې دے نو هغه دَ محمد رسول الله ﷺ دَ مانځه ځائے دے او نهٔ هغه خبره چه عوامو مشهوره کړے ده چه دا ځائے عروة الوثقیٰ دے او دا ځائے دَ بیت الله شریف په دیوال اوچت ځائے دے بدعتِ باطله دے اصل ئے نشته دے او هغه میخ چه دَ بیت الله شریف په

مینځ کښی دے خلق ورته دَ دُنیا مینځ وائی چه یو سرے ځان برېنډ کړی او قوم برېنډ کړی او په هغے ئے کیرږدی دا کار دَ هغه چا دے چه هغوی عقل نهٔ لری دا دَ علم نه زیاتی خبره ده لکه کمال وئیلی دی ، او کله چه حاجی خپل اهل ته دَ واپسیٔ اراده اوکړی نو پکار دی چه پس دَ طوافِ وداع نه پذاسے طریقه واپس شی چه شا طرف ته روان وی او مخ ئے بیت الله شریف طرف ته وی په حالت دَ ژړا کښی یا ژړیدونکے ، افسوس کوونکے په فراق دَ بیت الله تر هغے چه دَ جمات نه اوځی او دَ مکے مکرمے نه اوځی دَ دروازے دَ بنی شیبه دَ ثنیة السفلیٰ په لاره به لاړ شی او ښځه په ټولو افعالو کښی په شان دَ سړی ده خو دومره ده چه ښځه به سر نهٔ برېنډه وی او په مخ باندے به نقاب یا بل څه واچوی لاندے به ترے نه څه لرګے وغیره وی لکه دَ قوب چه غلاف په مخ باندے نهٔ لږی او نهٔ پورته کوی آواز په تلبیه کښی او رمل به نهٔ کوی او نهٔ به کوی سعی په مینځ دَ میلینو اخضرینو کښی بلکه په آرام سره به ځی په تولہ سعی کښی په منځ دَ صفا او مروه کښی او نهٔ به سر خرئی او نهٔ به قصر کوی او نهٔ به ګنډلے جامے اغوندی او نهٔ به چاته تکلیف ورکوی په ښکلولو دَ حجرِ اسود کښی او دا تمام حج مفرد دے او کم دے دَ حج تمتع نه په درجه کښی او قِران غوره دے دَ تمتع نه په درجه کښی .

توضیح : ویسن المبیت ، یعنی شپه تیرول په مزدلفه کښی مسنون دی او د شپے پاسیدل او مونځونه کول مستحسن دی ددے نه علاوه تلاوت قرآن او ذکر الٰهی او د دُعا غوښتل افضل دی .

بغلس : یعنی مونځ دَ سحر لره په اول وخت کښی ادا کول مسنون دی .

ویکره : دَ کراهت وجه داده چه د چا حج نه قبلیږی نو د هغوی کنکری هم په دغه ځائے کښی پراته وی او د چا حج چه قبول شی نو د هغه کنکری اوچتولے شی .

واکثر اهانة للشیطان : یعنی په دے صورت کښی دَشیطان زیات توهین دے ګویا چه

وا هم نهٔ شی برداشت کولے چه دَ هغه دَ کار دپاره پوره لاس استعمال کړے شیٔ.

ویستحب: بیت الله شریف ته داخلیدل مستحب دی او دَ حضور ﷺ نه دخول فی البیت ثابت دے او دَ داخلیدو په وخت کښی الله اکبر وئیل.

متباکیا: اسم فاعل دے، مصدر ئے تباکی راځی، چه ددے معنیٰ ده منت او زاری کول. صورةً یعنی دَ ژړا صورت جوړول.

لا تکشف: دَ مخ دَ کھولاویدو نه مراد دادے چه دے لړه څه څیز مسح نهٔ کړی بلکه ترے وی ترے نه.

وتسدل: دا دَ سدل نه ماخوذ دے چه ددے معنیٰ ده کپړا زوړندول، پریخودل، دَ باب نصر ینصر نه دے.

والقران افضل: حاصل دادے چه قران دَ تولو نه زیات افضل دے، تمتع دَ هغے نه کم او افراد دَ تولو نه کم.

(**فصل**) القِرانُ هُوَاَنْ يَجْمَعَ بَيْنَ اِحْرَامِ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَيَقُوْلُ بَعْدَ صَلٰوةِ رَكْعَتَيِ الْاِحْرَامِ اللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُرِيْدُ الْعُمْرَةَ وَالْحَجَّ فَيَسِّرْهُمَا لِيْ وَتَقَبَّلْهُمَا مِنِّيْ ثُمَّ يُلَبِّيْ فَاِذَا دَخَلَ مَكَّةَ بَدَأَ بِطَوَافِ الْعُمْرَةِ سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ يَرْمُلُ فِي الثَّلَاثَةِ الْاُوَلِ فَقَط ثُمَّ يُصَلِّيْ رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ ثُمَّ يَخْرُجُ اِلَى الصَّفَا وَيَقُوْمُ عَلَيْهِ دَاعِيًا مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا مُلَبِّيًا مُصَلِّيًا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَهْبِطُ نَحْوَ الْمَرْوَةِ وَيَسْعٰى بَيْنَ الْمِيْلَيْنِ فَيُتِمُّ سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ وَهٰذِهِ اَفْعَالُ الْعُمْرَةِ سُنَّةٌ ثُمَّ يَطُوْفُ طَوَافَ الْقُدُوْمِ لِلْحَجِّ ثُمَّ يُتِمُّ اَفْعَالَ الْحَجِّ كَمَا تَقَدَّمَ فَاِذَا رَمٰى يَوْمَ النَّحْرِ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ وَجَبَ عَلَيْهِ ذَبْحُ شَاةٍ اَوْ سُبُعِ بَدَنَةٍ فَاِذَا لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ قَبْلَ مَجِيْئِ يَوْمِ النَّحْرِ مِنْ اَشْهُرِ الْحَجِّ وَسَبْعَةِ اَيَّامٍ بَعْدَ الْفَرَاغِ مِنَ الْحَجِّ وَلَوْ بِمَكَّةَ بَعْدَ مُضِيِّ اَيَّامِ التَّشْرِيْقِ وَلَوْ فَرَّقَهَا جَازَ.

ترجمه:

فصل : قِران دادے چه دَ حج او عمرے احرام او نیت به په یو ځائے دَ میقات نه وتړی نو پس دَ دوو رکعتونو دَ مانځه دَ احرام نه به دا دُعا اووائی اللهم انی ارید العمرة والحج فیرهما لی وتقبلهما منی بیا به تلبیه وائی او څه وخت چه مکے ته داخل شی نو اول به دَ عمرے په طواف شروع اوکړی اووهٔ چکره ، او رمل به اوکړی په اولنو درے چکرو کښی فقط بیا به دوه رکعته دَ طواف اوکړی بیا به صفا ته لاړ شی او دَ صفا دَ پاسه به اودریږی دُعا به کوی تکبیر به وائی لا اله الا الله ، تلبیه درود شریف په نبی کریم ﷺ به وائی بیا به مروه طرف ته کوز شی او سعی به اوکړی په میلینو کښی نو اووهٔ چکره به دغه شان پوره کړی دا افعال دَ عمرے دی او عمره سنت ده بیا به طواف اوکړی طوافِ قدوم دَ حض دپارهبیا به دَ حج افعال پوره کړی لکه څنګه چه مخکښی تیر شوے دی نو کله چه رمی دَ جمرهٔ عقبے دَ یوم النحر اوکړی نو واجب شوه په دهٔ باندے ذبحه کول دَ ګډ یا دَ اوښ یا دَ غوئی اوومه حصه قربانی . اوکه دا اونهٔ مومی نو دَ اختر دَ ورځے نه وړومبے به درے ورځے نیسی دَ میاشتو دَ حج نه او اووهٔ ورځے پس دَ فارغ کیدو دَ حج نه اګر کهٔ په مکه کښی وی پس دَ تیریدو دَ ایام تشریق نه او کهٔ دا روژے متفرق اونیسی نو جائز دی .

توضیح : مصنف ددے نه مخکښی د مفرد بالحج ذکر فرمائیلو اوس هر کله چه د هغے د بیان نه فارغ شو نو اوس ددے ځائے نه د هغے نه علاوه د نورو اقسامو ذکر کوی .

القارن : په دے کښ اختلاف دے چه کوم یو احرام افضل دے یعنی قران یا تمتع او دَ حضور ﷺ احرام کوم یو احرام وو ، په دے کښی هم اختلاف دے ، قولِ راجح دادے چه حضور ﷺ قارن وو .

دَ احرام څلور صورتونه دی (۱) مفرد بالحج ، (۲) مفرد بالعمره ، یعنی دَ اشهر حج نه

علاوه دَ عمرے دپاره احرام اوتړلے شی . (۳) تمتع . احرام عمره فی ایام الحج (۴)قران چه په
وے کښی دَ حج او دَ عمرے احرام یو ځائے کړے شی .

بعد الفراغ : یعنی تولے به لس روژے نیول وی ، درے ورځے دَ لسم تاریخ دَ ذی
الحجے نه مخکښی ، په اووم ، اتم ، تاریخ باندے نیول مستحب دی او اوۀ ورځے دَ حج کولو
او دَ ایام تشریق دَ تیریدلو نه بعد .

(**فصل**) التَّمَتُّعُ هُوَاَنْ يُحْرِمَ بِالْعُمْرَةِفَقَطْ مِنَ الْمِيْقَاتِ فَيَقُوْلُ بَعْدَصَلٰوةِرَكْعَتَيِ الْاِحْرَامِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُرِيْدُالْعُمْرَةَفَيَسِّرْهَالِي وَتَقَبَّلْهَامِنِّيْ ثُمَّ يُلَبِّي حَتّٰى يَدْخُلَ مَكَّةَفَيَطُوْفُ لَهَاوَيَقْطَعُ التَّلْبِيَةَبِاَوَّلِ طَوَافِهٖ وَيَرْمُلُ فِيْهِ ثُمَّ يُصَلِّيْ رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ ثُمَّ يَسْعٰى بَيْنَ الصَّفَاوَالْمَرْوَةِوَبَعْدَالْوُقُوْفِ عَلَى الصَّفَاكَمَا تَقَدَّمَ سَبْعَةَاَشْوَاطٍ ثُمَّ يَحْلِقُ رَاْسَهٗ وَيُقَصِّرُاِذَالَمْ يَسُقِ الْهَدْيَ وَحَلَّ لَهٗ كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْجِمَاعِ وَغَيْرِهٖ وَيَسْتَمِرُّحَلَالًاوَاِنْ سَاقَ الْهَدْيَ لَايَتَحَلَّلُ مِنْ عُمْرَتِهٖ فَاِذَاجَآءَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ يُحْرِمُ بِالْحَجِّ مِنَ الْحَرَمِ وَيَخْرُجُ اِلٰى مِنٰى فَاِذَارَمٰى جَمْرَةَالْعَقَبَةِيَوْمَ النَّحْرِلَزِمَهٗ ذَبْحُ شَاةٍاَوْسُبْعِ بُدْنَةٍفَاِنْ لَمْ يَجِدْصَامَ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ قَبْلَ مَجِيْءِ يَوْمِ النَّحْرِوَسَبْعَةًاِذَارَجَعَ كَالْقَارِنِ فَاِنْ لَمْ يَصُمِ الثَّلَاثَةَحَتّٰى جَاءَ يَوْمُ النَّحْرِتَعَيَّنَ عَلَيْهِ ذَبْحُ شَاةٍوَلَايُجْزِئُهٗ صَوْمٌ وَلَاصَدَقَةٌ.

ترجمه :

تمتع دے ته وائی چه محض دَ عمرے احرام دَ حج په میاشتو کښی دَ میقات نه
وتړی او دَ احرام دَ دوو رکعتو دَ مونځ نه پس به دا الفاظ اووائی اللهم انی ارید العمرة
فیسرها لی وتقبلها منی ، بیا به تلبیه وائی مکے ته به داخل شی بیا به طواف اوکړی ،
تلبیه به بس کړی په رومبی طواف کښی په دے کښی به رمل اوکړی بیا به دوه رکعته
مونځ دَ طواف اوکړی بیا به دَ صفا او دَ مروه په مابین کښی سعی اوکړی پس دَ وقوف نه
په صفا لکه چه مخکښی تیر شوے دی اوۀ چکره بیا به سر اوخرئی یا به ئے لنډ کړی
په دے شرط چه هدی ئے نه وه بوتلے او حلال دی ددۀ دپاره هر یو شئ جماع وغیره بیا

به دَ حلال والی په حالت کښې مقیم وی او کهٔ هدی ئے بوتلے وه نو عمره کول باعث دَ حلال والی نهٔ گرځی بیا چه کله دَ ترویئے ورځ راشی نو احرام دَ حج به دَ حرم نه اوتړی او منیٰ ته به اوځی بیا کله چه دَ جمرة العقبه رمی اوکړی دَ لوی اختر په ورځ لازم شو په دهٔ باندے ذبحه کول دَ گډ یا اوومه حصه دَ اوښ یا دَ غوئی او که قربانی ئے نهٔ مونده نو درے روژے به مخکښې دَ اختر نه اونیسی او اووهٔ روژے به دَ فراغت نه پس. په شان دَ قارن. او کهٔ دَ اختر نه مخکښ دا درے روژے اونیسی او دَ اختر ورځ پرے راغله نو متعین شو په دهٔ باندے حلالول دَ گډ او روژے نیول یا صدقه ورکول جائز نهٔ دی.

توضیح: التمتع، په لغت کښې دَ تمتع معنیٰ نفع حاصلول، او اصطلاحًا ددے تعریف وړاندے تیر شوے دے. تمتع دَ افراد نه افضل دے ځکه چه هم په یو صرف کښې دوه سفره یو ځائے کولے شی.

من المیقات: یعنی اهلِ مکه دَ قران او دَ تمتع احرام نهٔ چی تړلے او دَ مکے والو نه علاوه دے لره اختیارولے شی. ددے نه علاوه کهٔ چرے دا په اشهر الحج کښې ادا کوی نو دا به تمتع وی او کهٔ چرے په رمضان شریف کښې ئے مثلًا عمره ادا کړه نو بیا په دغه کال باندے ادا کول ممکن نهٔ دی البته کهٔ چرے دَ عمرے اکثره حصه ادا کړی نو بیا به ادا شی.

اذا لم یسق: دَ تمتع تعریف په ماقبل کښې تیر شوے دے. او دَ تمتع دوه صورتونه دی (۱) تمتع ما سوق الهدی (۲) بلا سوق الهدی. یعنی کهٔ چرے هغه دَ ذبح کولو دپاره څاروے چه هغے ته هدی وئیلے شی دَ ځان سره بوځی نو دا تمتع ما سوق الهدی ده او هغه شخص متمتع سائق الهدی دے. او کهٔ هغه هدی دَ ځان سره دَ وطن نه نهٔ وی بوتلے نو هغے ته تمتع بلا سوق الهدی وائی او هغه شخص ته متمتع غیر سائق الهدی وئیلے شی.

(**فصل**) اَلْعُمْرَةُ سُنَّةٌ وَتَصِحُّ فِي جَمِيعِ السَّنَةِ وَتُكْرَهُ يَوْمَ عَرَفَةَ وَيَوْمَ النَّحْرِ وَاَيَّامَ التَّشْرِيْقِ وَكَيْفِيَّتُهَا اَنْ

يُحْرِمَ لَهَا مِنْ مَكَّةَ مِنَ الْحِلِّ بِخَلَافِ إِحْرَامِهِ لِلْحَجِّ فَإِنَّهُ مِنَ الْحَرَمِ وَأَمَّا الْآفَاقِيُّ الَّذِيْ لَمْ يَدْخُلْ مَكَّةَ فَيُحْرِمُ إِذَا قَصَدَهَا مِنَ الْمِيْقَاتِ ثُمَّ يَطُوْفُ وَيَسْعٰى لَهَا ثُمَّ يَحْلِقُ وَقَدْ حَلَّ مِنْهَا كَمَا بَيَّنَّاهُ بِحَمْدِ اللّٰهِ.

(تنبيه) وَأَفْضَلُ الْأَيَّامِ يَوْمُ عَرَفَةَ إِذَا وَافَقَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِيْنَ حَجَّةً فِيْ غَيْرِ جُمُعَةٍ رَوَاهُ صَاحِبُ مِعْرَاجِ الدراية بِقَوْلِهِ وَقَدْ صَحَّ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ يَوْمُ عَرَفَةَ إِذَا وَافَقَ جُمُعَةً وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِيْنَ حَجَّةً ذَكَرَهُ فِيْ تَجْرِيْدِ الصِّحَاحِ بِعَلَامَةِ الْمُوَطَّا وَكَذَا قَالَهُ الزَّيْلَعِيُّ شَارِحُ الْكَنْزِ :- وَالْمُجَاوَرَةُ بِمَكَّةَ مَكْرُوْهَةٌ عِنْدَ أَبِيْ حَنِيْفَةَ رَحِمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى لِعَدَمِ الْقِيَامِ بِحُقُوْقِ الْبَيْتِ وَالْحَرَمِ وَنَفَى الْكَرَاهَةَ صَاحِبَاهُ رَحِمَهُمَا اللّٰهُ تَعَالٰى.

فصل : عمره کول سنت دی او په ټول کال کښې په هره میاشت کښې صحیح ده او مکروهه ده په ورځ دَ عرفې او په ورځ دَ اختر او په یام تشریق کښې او کیفیت دَ دواړو دادې چه دَ مکې مکرمې دَ هغې حصې نه چه کومې ته زمینِ حل وائی ، احرام به اوتړی بغیر دَ حج دَ احرام نه ځکه چه دَ حج دپاره احرام دَ حرم نه نۀ تړلې کیږی مګر هغه آفاقی غیر مکی چه مکې ته داخل شوې نۀ وی نو دَ میقات نه به احرام اوتړی څه وخت چه دَ مکې دَ داخلیدو اراده اوکړی بیا به طواف او سعی اوکړی بیا به سر اوخرئی او حلال یعنی فارغ شو لکه چه مونږ بیان کړې دی الحمد لله .

تنبیه : او افضل بهتره ورځ دَ عرفې ده ولې کله چه عرفه دَ جمعې په ورځ وی نو دا بیا دَ اویا حجونو نه بهتره ده کومو حجونو کښې چه وقوف بغیر دَ جمعې نه راشی په دې قول دَ نبی کریم ﷺ چه هغوی فرمائیلې دی بهتره ورځ دَ عرفې ده کله چه موافق شی دَ جمعې سره او دا غوره ده دَ اویا حجونو نه . ذکر شوې دی په تجرید الصحاح کښې علامه موطا او دارنګ زیلعی شارح دَ کنز هم وئیلې دی او په مذهب دَ امام ابو حنیفهؒ مستقل اوسیدل په مکه مکرمه کښې مکروهه دی ځکه چه پوره ادب واحترام دَ بیت الله شریف نۀ شی کیدې او صاحبینو ددې کراهت نفی کړې .

رحمهما الله تعالیٰ .

توضیح : فی جمیع السنة ، یعنی چه په کومه ورځ هم اوغواړی نو عمره ادا کولے شی ، سنت به ادا کیږی ، ددے نه علاوه ددے دپاره کوم وخت مقرر نه دے البته په رمضان شریف کښې عمره افضله ده .

وتکره : یعنی په دغه ایام مذکوره کښې مثلًا یوم عرفه ، یوم النحر ، او په ایام تشریق کښې دَ عمرے دپاره احرام تړل مکروه دی او کهٔ چرے احرام ئے اوتړلو نو دم لازم شو .

من الحل : حرم هغه حصه ده چه په هغے کښې دننه ښکار کول وغیره حرام دی او دَ هغے نه علاوه تمامه زمکه حل دے او ددے دواړو مسئلو خلاصه داده چه دَ عمرے احرام کهٔ ئے چرے په حل کښې تړلے وی او دَ حج احرام یعنی په مکه کښې دَ اوسیدونکو دپاره دادی چه دوی به هم دَ حرم نه احرام تړی .

للآفاقی : یعنی دَ مکے مکرمے دَ اوسیدونکو نه علاوه ټولو ته آفاقی وئیلے شی ، اوس کهٔ چرے آفاقی دَ میقات نه مکے مکرمے ته دَ داخلیدو اراده کوی نو اوس به هغه احرام تړی نو ځی به او کهٔ چرے بغیر دَ احرام نه دَ میقات نه بعد اراده اوشوه نو په داسے صورت کښې جائز دی .

بَابُ الجِنَايَات

د حج د غلطو بیان

هِيَ عَلٰى قِسْمَيْنِ جِنَايَةٌ عَلَى الْإِحْرَامِ وَجِنَايَةٌ عَلَى الْحَرَمِ وَالثَّانِيَةُ لَاتَخْتَصُّ بِالْمُحرِمِ وَجِنَايَةُ الْمُحْرِمِ عَلٰى اَقْسَامٍ مِنْهَا مَايُوْجِبُ دَمًا مِنْهَا مَايُوْجِبُ صَدَقَةً وَهِيَ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ وَمِنْهَا مَايُوْجِبُ دُوْنَ ذٰلِكَ وَمِنْهَا مَايُوْجِبُ الْقِيْمَةَ وَهِيَ جَزَاءُ الصَّيْدِ وَيَتَعَدَّدُ الْجَزَاءُ

بعددالقاتلين المُحْرِمِيْنَ فالَّتِيْ تُوْجِبُ دَمًاهِيَ مَالَوْطَيَّبَ مُحْرِمٌ بالغٌ عضواًاوخضبَ رَاسَهٗ بحنّاءٍ اوادّهن بزيتٍ ونحوهٖ اَوْلَبِسَ مخيطًااوستررَاسَهٗ يوْمًا كاملاًاوحلق رُبعَ رَاسِهٖ اَوْمَحْجِمِهٖ اِوْاَحدَابِطَيْهِ اوعانَتَهٗ اورقبَتَهٗ اَوْقَصَّ اَظْفَارَيَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ بمجلسٍ اَوْيَدااَوْرِجْلاًوَتَرَكَ وَاجِبًامِّمَّاتَقَدَّمَ بَيَانُهٗ وَفِيْ اَخْذِشَارِبِهٖ حُكُوْمَةٌوَالَّتِيْ تُوْجِبُ الصَّدَقَةَبِنِصْفِ صَاعٍ مِنْ بُرٍّاَوْقِيْمَتِهٖ هِيَ مَالَوْطَيَّبَ اَقَلَّ مِنْ عُضْوٍاَوْلَبِسَ مَخِيْطًااَوْغَطّٰى رَاسَهٗ اَقَلَّ مِنْ يومٍ اَوحَلَقَ اَقَلَّ مِنْ رُبُعِ رَاسِهٖ اَوْقَصَّ ظُفُرٍ وَكَذَالِكُلِّ ظُفُرٍنِصْفُ صَاعٍ اِلَّااَنْ يَّبْلُغَ الْمَجْمُوْعُ دَمًافَيَنْقُصُ مَاشَاءَ مِنْهُ كَخَمْسَةٍمُتَفَرِّقَةٍاَوْطَافَ لِلْقُدُوْمِ اَوْلِلصَّدْرِمُحْدِثًاوَتجبُ شَاةٌوَلَوْطَافَ جُنُبًا اَوْتَرَكَ شَوْطًامِنْ طَوَافِ الصَّدْرِوَكَذَالِكُلِّ شَوْطٍ مِّنْ اَقَلِّهٖ اَوْحَصَاةًمِنْ اِحدى الْجِمَارِوَكَذَالِكُلِّ حَصَاةٍفِيْمَالَمْ يَبْلُغْ رَمْيَ يَوْمٍ اِلَّااَنْ يَّبْلُغَ دَمًافَيَنْقُصَ مَا شَآءَ اَوْحَلَقَ رَاسَ غَيْرِهٖ اَوْقَصَّ اَظْفَارَهٗ وَاِنْ تَطَيَّبَ اَوْلَبِسَ اَوْحَلَقَ بِعُذْرٍتَخَيَّرَبَيْنَ الذَّبْحِ اَوِالتَّصَدُّقِ بِثَلَاثَةِاَصْوُعٍ عَلٰى سِتَّةِمَسَاكِيْنَ اَوْصِيَامِ ثَلَاثَةِاَيَّامٍ

ترجمه :

دا باب دے په بیان دَ جنایاتو کښې : ــ دا جنایات په دوه قسمه دی یو جنایت علی الاحرام دے او بل جنایت علی الحرم دے او دا دویم قسم جنایت په محرم پورے خاص نۀ دے او جنایت دَ محرم په ډیر قسمه دے بعضے هغه دی چه دم پرے لازمیږی او په بعضے صدقه واجبیږی او صدقه نیم اوګے غنم دی او دَ بعضو په کولو قیمت واجب کیږی او دا بدل دَ ښکار دے او جزاګانے په شمیر کښی زیاتیږی کله چه دَ جرم کوونکی دَ کار قتلوونکی ډیر شی خو بدل په اعتبار دَ افرادو زیاتیږی . هغه جنایت چه په هغے باندے دَم لازمیږی هغه چه محرم په خپل پوره بدن خوشبوئی اولګوی یا په سر باندے نکریزے اولګوی پوره ورځ یا تیل روغنِ زیتون وغیره ، یا ګنډلے جامے

واغـونـدی یـا پـوره ټوله ورځ سر پټ اوساتی یا څلورمه برخه سر اوخرئی یا دَ ښکر لګولو ځائـے اوخره وی یـا یـو تـرخ اوخـرئـی یـا دَ نامه نه لاندے ویښتهٔ یا دَ یو لاس نوکونه یا دَ یوے پښـے نوکونه په یو مجلس کښی یا دَ یو لاس یا دَ یوے پښـے یا یو واجب ترك کړی کـوم چـه مـخکښـی ئـے بیان تیر شوے دے او بریت خرئیل یا لنډول په دے کښی دَ یو عـادل ضـرورت دے او هـغـه جنایت چه په هغـے صدقه نیم اوګی دَ غنمو یا قیمت واجب کیـږی هـغـه دا کهٔ چرے یـو سـړی خوشبو اولګوله په کم اندازه دَ یو اندام یائـے ګنډلے جامـے واغوستـے یا ئـے سر پټ کړو په کمه حصه دَ ورځـے کښی یائـے سر اوخرئیل کم دَ څلورمـے حصـے دَ سر نه یائـے نوکونه کټ کړل او دارنګ دَ هر یو نوك نیم اوګـے دے او کهٔ دَ مـجموعه دوګی دَ غنمو قیمت یوم دَم ته رسیدو نو چه څومره کمول غواړی نو کم دے کـړی لـکه یو محرم پنځه نوکونه متفرق پریکی یا طوافِ قدوم یا طوافِ صدر دَ بے اودسـئ پـه حـالـت کښـی او واجـب دی حـلالـول دَ ګډ کهٔ طواف په حالت دَ جنابت کښـی اوکـړی یـا یـو چـکـر پـریـږدی دَ طـوافِ صـدر نـه او دا رنګ دپاره دَ هر یو چکر دغه شان دَ طـواف کـمـه حـصـه پریخودل یا کم کاڼری دَ جمار او دارنګ دَ هر کاڼری په بدل نیم اوګـے صـدقه ورکول واجبیږی . او که دم ته اورسیږی څومره چه خوښه ئـے وی نو کم دے کړی یـا دَ بـل چا سر اوخرئی یا نوکونه پرے کړی او کهٔ خوشبوئی اولګوی یا کپړے واغوندی یا سر دَ عذر دَ وجـے نه اوخرئی نو ورله اختیار دے کهٔ ګډ ذبحه کوی او کهٔ صدقه ورکوی دَ درے درے اوګو چه شپږو مسکینانو ته ئـے ورکوی یا کهٔ روژے درے ورځـے نیسی .

توضیح : الـجـنـایات ، دا جمع ده دَ جنایة، مصدر ددے جنایة دے چه ددے معنیٰ ده دَ ګـنـاه ارتـکـاب کـول ، ددے نـه عـلاوه پـه اووهٔ وجو هو سره جنایت لازمیږی (۱) دَ احرام تـړونـکـی واجـب ترك کـول . (۲) دَ ویښتـانـو کـټ کـول (۳) نوکان کټ کول (۴) ګنډلے شوے

کپړے اغوستل . (۵) وطی کول (٦) خوشبو او تیل لګول (۷) دَ اوچے ښکار کول .

علیٰ اقسام منها : یعنی دَ جنایت څو اقسام دی ، یعنی بعضے خو داسے دی چه په هغے سره دم لازمیږی او په بعضو سره صدقه واجبیږی .

ویتعدد الخ : مثلاً دوه محرمه رایو ځائے شو او یو ښکار ئے مړ کړو نو چونکه دَ دوو احرامونو سره ددے تعلق دے نو لهذا جزا به هم دوه وی . او کۀ چرے دوو کسانو چه احرام ئے نۀ وی تړلے او دَ حرم شریف یو ښکار ئے مړ کړو نو چونکه حرم شریف خو هم یو دے او ښکار هم یو دے نو لهذا په یو جرم کښی دَ دواړو شرکت اوشو پس یوه جزاء به واجب وی .

وقضیٰ لکل شوط : دا معلومه شوے ده چه په یو طواف کښی اووۀ شوطه دی .اوس صورت دادے چه کۀ چرے دَ دریو شوطو پورے چه دا دَ طواف کمه حصه ده پریږدی نو نصف صاع به دَ هر شوط په بدله کښی واجبیږی او کۀ چرے دَ دریو شوطونو نه زیات پریږدی نو بیا به دم یعنی بکرئ ، چیلئ وغیره به ذبح کوی .

وَالَّتِیْ تُوْجِبُ اَقَلَّ مِنْ نِصْفِ صَاعٍ فَهِیَ مَالَوْقَتَلَ قَمْلَةً اَوْجَرَادَةً فَیَتَصَدَّقُ بِمَاشَآءَ وَالَّتِیْ تُوْجِبُ الْقِیْمَةَ فَهِیَ مَالَوْقَتَلَ صَیْدًا فَیُقَوِّمُهٗ عَدْلَانِ فِیْ مَقْتَلِهٖ اَوْ قَرِیْبٍ مِنْهُ فَاِنْ بَلَغَتْ هَدْیًا فَلَهُ الْخِیَارُ اِنْ شَآءَ اشْتَرَاهُ وَذَبَحَهٗ اَوِاشْتَرٰی طَعَامًا وَتَصَدَّقَ بِهٖ لِکُلِّ فَقِیْرٍ نِصْفُ صَاعٍ اَوْصَامَ عَنْ طَعَامِ کُلِّ مِسْکِیْنٍ یَوْمًا وَاِنْ فَضَلَ اَقَلُّ مِنْ نِصْفِ صَاعٍ تَصَدَّقَ بِهٖ اَوْصَامَ یَوْمًا وَتَجِبُ قِیْمَةُ مَانَقَصَ وَبِنَتْفِ رِیْشِهِ الَّذِیْ لَایَطِیْرُبِهٖ وَشَعْرِهٖ وَقَطْعِ عُضْوٍ لَایَمْنَعُهُ الامتناعُ بِهٖ وَتَجِبُ الْقِیْمَةُ بِقَطْعِ بَعْضِ قَوَائِمِهٖ وَنَتْفِ رِیْشِهٖ وَکَسْرِ بَیْضِهٖ وَلَایُجَاوَزُعَنْ شَاةٍ بِقَتْلِ السَّبُعِ وَاِنْ صَالَ لَاشَیْءَ بِقَتْلِهٖ وَلَایُجْزِیُٔ الصَّوْمُ بِقَتْلِ الْحَلَالِ صَیْدَ الْحَرَمِ وَلَابِقَطْعِ حَشِیْشِ الْحَرَمِ وَشَجَرَةِ النَّابِتِ بِنَفْسِهٖ وَلَیْسَ مِمَّایُنْبِتُهُ النَّاسُ بَلِ الْقِیْمَةُ وَحَرُمَ رَعْیُ حَشِیْشِ الْحَرَمِ وَقَطْعُهٗ اِلَّاالْاِذْخِرَوَالْکَمَأَةَ.

(فصلٌ) وَلَاشَیْءَ بِقَتْلِ غُرابٍ وَحِدَاٰةٍ وَعَقْرَبٍ وَفَارَةٍ وَحَيَّةٍ وَكَلْبٍ عَقُوْرٍ وَبَعُوْضٍ وَنَمْلٍ وَبُرْغُوْثٍ وَقُرَادٍ وَسُلْحَفَاةٍ وَمَالَيْسَ بِصَيْدٍ.

ترجمه : او هغه جنایت چه دَ هغے په ارتکاب دَ نیم اوګی نه کمه صدقه واجبیږی نو هغه دا کهٔ یو سړی سپګه مړه کړه یا ملخ نو صدقه به ورکوی خومره چه ئے خوښه وی او هغه جنایت چه په هغے باندے قیمت واجب دے هغه دا کهٔ یو سړی ښکار قتل کړو نو عادلان به دَ ښکار دَ قتل مقام یا هغے ته نزدے به ښکار قیمت مقرر کړی نو کهٔ په هغه قیمت دَ قربانۍ ځاروے کیدهٔ نو بیا ددهٔ اختیار دے کهٔ خوښه ئے وی دَ قربانۍ ځاروے دے واخلی او ذبحه به ئے کړی یا به طعام واخلی او صدقه به ئے کړی دَ هر فقیر دپاره نیم اوګے یا دَ هر مسکین دَ طعام په بدله کښی یوه ورځ روژه اونیسی او کهٔ زیات شو کم دَ نیم اوګی نه خیرات به اوکړی یا به روژه اونیسی یوه ورځ او قیمت واجب دے کهٔ دَ مارغهٔ وړه بڼړه اوباسی چه مرغۍ پرے نهٔ شی الوتلے یا ترے نه ښپه اوباسی یا ترے نه څه اندام پریکړی چه هغے ته پرے څه نقصان نهٔ رسی او قیمت واجب دے په قطع کولو دَ بعضے پښو دَ حیوان یا بڼړے ویستلو او ماتولو دَ هګۍ او زیات به نهٔ صدقه کوی دَ ګډ نه په قتل دَدرنده سره او کهٔ درنده پرے حمله اوکړه نو بیا هیڅ نشته ، او جائز نه ده روژه په قتل دَ حلال ښکار دَ حرم لره او نهٔ په وښو کټ کولو دَ حرم . او داسے اونه چه چا کرلے نهٔ وی پخپله راټو کیدلے وی دَ هغے قیمت به ورکوی او حرام دی ځاروی څرول دَ حرم په چراګاه کښی یا پریکول مګر دَ وښو دَ حرم او خریړے .

فصل : او نشته دے هیڅ په قتل دَ کارغه او باخه او لړم او منګک او مار او لیونے سپے ماشے او روګه کونے او میږے او شمشتۍ او په هغه څه چه ښکار نهٔ وی .

توضیح : رمي یوم ، دَ یوے ورځے رمی کم از کم دَ اووهٔ کانړو ویشتل دی ، کهٔ چرے دا پریږدی نو دم یعنی دَ ګډ یا چیلئ ذبح کول به لازم وی او ددے نه په کم باندے به دَ هر کنکری په عوض کښی نصف صاع دَ غنمو صدقه کول واجب وی .

فینقض ما شآء : ددے نه چه ئے څومره خوښه شی قیمت دے کم کړی ځکه چه په دے صورت کښی دم دَ بکرئ دَ قیمت نه کم راځی ، اوس هر کله چه ددغه صدقو مجموعی قیمت دَ بکرئ دَ قیمت برابر دے نو په دے کښی څه قدرے کمی کول پکار دی ددے دپاره چه چرته کښی دَ بکرئ دَ قیمت برابر شی او دَ مفروض خلاف اونهٔ کړے شی .

اوصام : یعنی چه څومره نصف صاعه وی هغه هومره دے روژے اونیسی اوس کهٔ چرے دَ څلورو صاعو دَ غلے قیمت دے نو اتهٔ روژے به نیسی .

کمات : دا یو قسم ګیاه ده چه دے ته دَ مار چترئ وئیلے شی .

(فَصْلٌ)اَلْهَدْیُ اَدْنَاهُ شَاةٌوَهُوَمِنَ الْاِبِلِ وَالْبَقَرِوَالْغَنَمِ وَمَاجَازَفِی الضَّحَایَاجَازَفِی الْهَدَایَاوَالشَّاةُتَجُوْزُفِیْ کُلِّ شَیْءٍ اِلَّافِیْ طَوَافِ الرُّکْنِ جُنُبًاوَوَطْءٍ بَعْدَ الْوُقُوْفِ قَبْلَ الْحَلْقِ فَفِیْ کُلٍّ مِنْهُمَابُدْنَةٌوَخُصَّ هٰذَاالْمُتْعَةِوَالْقِرَانِ بِیَوْمِ النَّحْرِفَقَط وَخُصَّ ذَبح کُلِّ هَدْیٍ بِالْحَرَمِ اِلَّااَنْ یَّکُوْنَ تَطَوُّعًاوَتَعَیَّبَ فِی الطَّرِیْقِ فَیَنْحَرُفِیْ مَحَلِّهٖ وَلَایَاکُلُهٗ غَنِیٌّ وَفَقِیْرُالْحَرَمِ وَغَیْرِهٖ سَوَاءٌ وَتُقَلَّدُبُدْنَةُالتَطَوُّعِ وَالْمُتْعَةِوَالْقِرَانِ فَقَطْ وَیَتَصَدَّقُ بِجَلَالِهٖ وَخِطَامِهٖ وَلَایُعْطٰی اجرُ الْجَزَّارِمِنْهُ وَلَایَرْکَبُهٗ بِلَاضَرُوْرَةٍوَلَایُحْلَبُ لَبَنُهٗ اِلَّااَنْ بَعُدَالْمَحِلُّ فَیَتَصَدَّقُ بِهٖ وَیَنْضِحُ ضَرْعَهٗ اِنْ قَرُبَ الْمَحِلُّ بِالنُّقَاحِ وَلَوْنَذَرَحَجًّامَاشِیًالَزِمَهٗ وَلَا یَرْکَبُ حَتّٰی یَطُوْفَ لِلرُّکْنِ رَکِبَ اَرَاقَ دَمًاوَفُضِّلَ الْمَشْیُ عَلَی الرُّکُوْبِ لِلْقَادِرِعَلَیْهِ وَفَّقَنَااللّٰهُ تَعَالٰی بِفَضْلِهٖ وَمَنَّ عَلَیْنَابِالْعَوْدِعَلٰی اَحْسَنِ حَالٍ اِلَیْهِ بِجَاهِ سَیِّدِنَامُحَمَّدٍصَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ.

ترجمه : **فصل** : دَ قربانئ کمه درجه ګډ دے او دا دَ اوښ ، غوایه او بیزے نه ده . او هغه چه جائز دی په اختر کښې هغه په قربانئ کښې جائز دی او ګډ دا به هر څه کښې جائز دے مګر چه طواف رکن په حالت دَ جنابت کښې اوکړی یا جماع پس دَ وقوف نه مخکښې دَ حلق نه نو په دے صورتونو کښې اوښ یا غوایه دے او خاص ده دَ تمتع هدی او دَ قران په ورځ دَ لوی اختر فقط ، او خاص ده ذبحه دَ هرے قربانئ په حرم کښې مګر نفلی هدی نۀ او چه په لاره کښې عیباکه شی بیا به په خپل محل کښې قربانی کیږی او غنی به ئے نۀ خوری او دَ حرم فقیر وغیره برابر دی او هغه بدنے ته به غاړکئ اچولے شی چه نفلی وی او دَ متعے او قران هم فقط . او ددے څل او مهار به هم صدقه کولے شی او دَ هدی دَ قصاب مزدوری ددے نه ورکول منع دی . بے ضرورته به پرے سورلی نۀ کوی او نۀ به ترے پئ لشوی البته کۀ مخل لرے وو نو هغه پئ به هم صدقه کوی او دَ محل له نزدے والیٰ دَ وجے نه به په یخو اوبو غلانزه لونده وی او کۀ یو سړے دَ پیاده حج نذر اومنی پیاده به ځی سوریږی به نۀ چه ترڅو ئے طوافِ رکن نۀ وی کړے او کۀ سور شو نو دم لازم شو او فضیلت پیاده حج کوونکی له ورکړے شوے دے چه دَ چا قدرت وی . مونږ له دے الله تعالیٰ توفیق راکړی .

توضیح : ادناه شاة ، دَ هدی ادنیٰ درجه بکرئ ده ، په اصل کښې دا لفظ اوښ ، غوا ، میښه ، او بکرئ وغیره ټولو ته شامل دے ، او ددے نه علاوه ددے عمر چه کم از کم پنځه کاله وی او دَ غوا میښے عمر چه کم از کم دوه کاله وی او کۀ ددے نه زیات وی نو اولیٰ دی .

وجاز : یعنی چه کوم څاروے په قربانئ کښې جائز دے او د کومو امورو لحاظ چه په قربانئ کښې کړے شوے دے هغه څاروے او دغه امور به دَ هدی په څاروی کښې هم وی

مثلاً دَ عمر او دَ عیوبو نه به پاك وی ، ددے نه علاوه بکرئ په تولو موقعو کښ جائز ده مګر په دوو صورتونو کښې بدنه یعنی دَ غوا میښے یا دَ اوښ ذبح کول ضروری دی . (۱) مثلاً طواف رکن چه دے نه طواف فرض هم وئیلے شی په حالت دَ جنابت کښې ادا کول چه ددے وخت دَ ۱۰ ذی الحجے نه تر دَ ۱۲ ذی الحجے پورے دے . (۲) دَ وقوف عرفات نه بعد دَ سر خرئیلو نه وړاندے وطی کول .

خص : الحاصل دَ هدي درے صورتونه شو . (۱) دَ حرم او دَ لسم تاریخ سره به مخصوص وی ، دا دَ متع او دَ قران هدی ده . (۲) دَ حرم سره به مخصوص وی ، دَ څه ورځے قید به په کښې نۀ وی دا تمامے هدی دی (۳) نۀ به دَ حرم سره مخصوص وی او نۀ به دَ څه ورځے تخصیص وی لکه هغه هدی کومه چه دَ هلاك کیدو دَ یرے نه په لاره کښې ذبح کړے شوے وی .

منه : یعنی ددغه څاروی غوښه یا څرمن به چاته په اجرت کښ نۀ شی ورکولے . والله اعلم .

(فصل) فِیْ زِیَارَةِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

عَلٰی سَبِیْلِ الْاِخْتِصَارِ تَبَعًا لِمَا قَالَ فِی الْاِخْتِصَارِ لَمَّا کَانَتْ زِیَارَةُ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مِنْ اَفْضَلِ الْقُرَبِ وَاَحْسَنِ الْمُسْتَحَبَّاتِ بَلْ تَقْرُبُ مِنْ دَرَجَةِ مَا لَزِمَ مِنَ الْوَاجِبَاتِ فَاِنَّهٗ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَرَّضَ عَلَیْهَا وَبَالَغَ فِی النَّدْبِ اِلَیْهَا فَقَالَ مَنْ وَجَدَ سَعَةً وَلَمْ یُزُرْنِیْ فَقَدْ جَفَانِیْ وَقَالَ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ زَارَ قَبْرِیْ وَجَبَتْ لَهٗ شَفَاعَتِیْ :- وَقَالَ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ زَارَنِیْ بَعْدَ مَمَاتِیْ فَکَاَنَّمَا زَارَنِیْ فِیْ حَیَاتِیْ اِلٰی غَیْرِ ذٰلِكَ مِنَ الْاَحَادِیْثِ وَمِمَّا هُوَ مُقَرَّرٌ عِنْدَ الْمُحَقِّقِیْنَ اَنَّهٗ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَیٌّ یُرْزَقُ مُتَمَتِّعٌ بِجَمِیْعِ الْمَلَاذِّ وَالْعِبَادَاتِ غَیْرَ اَنَّهٗ حُجِبَ عَنْ اَبْصَارِ الْقَاصِرِیْنَ عَنْ شَرِیْفِ الْمَقَامَاتِ وَلَمَّا رَاَیْنَا اَکْثَرَ النَّاسِ غَافِلِیْنَ عَنْ اَدَاءِ حَقِّ زِیَارَتِهٖ وَمَا یُسَنُّ لِلزَّائِرِیْنَ مِنَ الْکُلِّیَاتِ وَالْجُزْئِیَاتِ اَحْبَبْنَا اَنْ نَذْکُرَ بَعْدَ الْمَنَاسِكِ وَاَدَائِهَا مَا فِیْهِ نُبْذَةٌ مِنَ الْاٰدَابِ

تتمیمًالِفائِدَةِالکِتَابِ :۔ فَنَقُوْلُ یَنْبَغِیْ لِمَنْ قَصَدَزِیَارَۃَالنَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنْ یُکْثِرَمِنَ الصَّلٰوۃِعَلَیْهِ فَاِنَّهٗ یَسْمَعُهَاوَتُبَلَّغُ اِلَیْهِ وَفَضْلُهَااَشْهَرُمِنْ اَنْ یُذْکَرفَاِذَاعَایَنَ حِیْطَانَ الْمَدِیْنَۃِالْمُنَوَّرَۃِیُصَلِّیْ عَلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ یَقُوْلُ اللّٰهُمَّ هٰذَاحَرَمُ نَبِیِّكَ وَمَهْبَطُ وَحِیكَ فَامْنُنْ عَلَیَّ بِالدُّخُوْلِ فِیْهِ وَاجْعَلْهُ وِقَایَۃًلِّیْ مِنَ النَّارِوَاَمَانًامِنَ الْعَذَابِ وَاجْعَلْنِیْ مِنَ الْفَائِزِیْنَ بِشَفَاعَةِالْمُصْطَفٰی یَوْمَ الْمَاٰبِ وَیَغْتَسِلُ قَبْلَ الدُّخُوْلِ اَوْبَعْدَهٗ قَبْلَ التَّوَجُّهِ لِلزِّیَارَۃِاِنْ اَمْکَنَهٗ وَیَتَطَیَّبُ وَیَلْبَسُ اَحْسَنَ ثِیَابِهٖ تَعْظِیْمًالِلْقُدُوْمِ عَلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ یَدْخُلُ الْمَدِیْنَۃَالْمُنَوَّرَۃَمَاشِیًااِنْ اَمْکَنَهٗ بِلَاضَرُوْرَۃٍبَعْدَوَضْعِ رَکْبِهٖ وَاطْمِئْنَانِهٖ عَلٰی حَشَمِهٖ اَوْاَمْتِعَتِهٖ مُتَوَاضِعًابِالسَّکِیْنَۃِوَالْوَقَارِ مُلَاحِظًاجَلَالَۃَالْمَکَانِ قَائِلًابِسْمِ اللّٰهِ وَعَلٰی مِلَّۃِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم رَبِّ اَدْخِلْنِیْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِیْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِّیْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًانَصِیْرًااَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی سَیِّدِنَامُحَمَّدٍوَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍاِلٰی اٰخِرِهٖ وَاغْفِرْلِی ذُنُوْبِیْ وَافْتَحْ لِیْ اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَفَضْلِكَ ثُمَّ یَدْخُلُ الْمَسْجِدَالشَّرِیْفَ فَیُصَلِّیْ تَحِیَّتَهٗ عِنْدَمِنْبَرِهٖ رَکْعَتَیْنِ وَیَقِفُ بِحَیْثُ یَکُوْنُ عَمُوْدُالْمِنْبَرِالشَّرِیْفِ بِحِذَاءِ مَنْکِبِهِ الْاَیْمَنِ فَهُوَمَوْقِفُ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَمَابَیْنَ قَبْرِهٖ وَمِنْبَرِهٖ رَوْضَۃٌمِّنْ رِیَاضِ الْجَنَّۃِکَمَااَخْبَرَبِهٖ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ مِنْبَرِیْ عَلٰی حَوْضِیْ فَتَسْجُدُشُکْرًالِلّٰهِ تَعَالٰی باداء رَکْعَتَیْنِ غَیْرَتَحِیَّۃِالْمَسْجِدِشُکْرًالِمَاوَفَّقَكَ اللّٰهُ تَعَالٰی وَمَنَّ عَلَیْكَ بِالْوُصُوْلِ اِلَیْهِ ثُمَّ تَدْعُوْابِمَاشِئْتَ ثُمَّ تَنْهَضُ مُتَوَجِّهًااِلَی الْقَبْرِالشَّرِیْفِ فَتَقِفُ بِمِقْدَارِ اَرْبَعَۃِاَذْرُعٍ بعِیْدًاعَنِ الْمَقْصُوْرَۃِالشَّرِیْفَۃِبِغَایَۃِالْاَدَبِ مُسْتَدْبِرَالْقِبْلَۃِمُحَاذِیًالِرَأْسِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَوَجْهِهِ الْاَکْرَمِ مُلَاحِظًانَظَرَهُ السَّعِیْدَ اِلَیْكَ وَسِمَاعَهٗ کَلَامَكَ وَرَدَّهٗ عَلَیْكَ سَلَامَكَ وَتامِینهٗ عَلٰی دُعَائِكَ .

ترجمه :

فصل : دَ محمد رسول الله ﷺ دَ زیارت او ملاقات دَ روضۂ اقدس مختصر

ذکر دَ اختیار دَ بیان موافق ځکه چه زیارت دَ رسول الله ﷺ منبع الکمالات افضل العباداتو کښې داخل او په ټولو مستحباتو کښې افضل المستحبات دے بلکه دد درجه دَ هغه واجباتو سره برابره ده چه دَ هغې ذکر لازم دے ځکه چه رسول الله ﷺ خپل زیارت او روضهٔ اقدس دَ ملاقات ډیر بے حده ترغیب فرمائیلے دے او پس فرمائیلے ئے دی په تاکید او مبالغے سره ، حدیث :۔ هغه څوك چه دَ طاقت او وسعت باوجود زما زیارت له رانشی نو هغه ماسره ظلم اوکړو . فرمائیلے دی رسول الله ﷺ هغه څوك چه زما دَ قبر زیارت اوکړی نو په ما باندے دَ هغه شفاعت کول لازم دی فرمائیلے دی رسول الله ﷺ هغه څوك چه زما دَ وصال او انتقال نه بعد زما زیارت اوکړی نو داسے دی لکه چه زما په حیات کښې زما په ملاقات سره مشرف شی او دد نه علاوه په دے باندے نور بے شماره احادیث موجود دی او دَ محققینو په مسلك دا خبره انتهائی تحقیق ته رسیدلے ده چه حضور ﷺ په خپل قبر مقدس کښې ژوندے دے او ټول لذائذ اُخروی او دَ عباداتو رزق او ذائقه من جانب الله ورکړے کیږی مگر ددے عالیشان مقامات او درجات دَ کوتاه او قاصر نظر والو خلقو نه پټ دی ځکه چه مونږ لیدلے دی اکثر خلق غافل دی دَ زیارت دَ روضه اقدس نه او دَ روضے مُطهرے دَ ملاقات دَ کُلی او جزوی مسنون طریقے نه بیخبره دی نو مونږه دا خبره غوره او خوښه کړه چه دَ حج دَ مناسکو او دَ ادا دَ حج دَ بیان نه بعد دَ فائدے دَ کتاب پوره کیدلو دپاره په آخر دَ کتاب کښې آداب او طریقه دَ زیارتِ اقدس ذکر کړو په مونږ وایو چه ضروری او مناسب دی دپاره دَ قصد کوونکی دَ زیارت دَ روضے دَ نبی کریم ﷺ چه هغه دے ډیر ډیر درود وائی په هغوی ﷺ باندے ځکه چه نبی ﷺ اوری دا درود پخپله او رسولے شی دوی ﷺ ته په واسطه دَ ملائکو هم او فضیلت دَ درود شریف دَ شمار او بیان نه بهر او زیات دے او څه وخت چه دَ مدینے منورے حیطان اووینی نو فورًا به درود وائی په نبی ﷺ باندے او بیا به دا دُعا وائی : اَللّٰهُمَّ هٰذَاحَرَمُ نَبِيِّكَ وَمَهْبَطُ وَحْيِكَ فَامْنُنْ عَلَيَّ بِالدُّخُوْلِ فِ

وَاجْعَلْهُ وِقَايَةً لِّي مِنَ النَّارِ وَاَمَانًا مِنَ الْعَذَابِ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْفَائِزِيْنَ بِشَفَاعَةِ الْمُصْطَفٰى يَوْمَ الْمَآبِ" او غسل کول پکار دی مخکښې دَ داخليدو نه مدينې منورې ته يا بعد ددې نه نو دَ زيارت دَ ملاقات نه مخکښې غسل کول پکار دی کۀ طاقت لری او عطر او خوشبوئی به اولګوی او په خپل موجوده جامو کښې چه کومې نوی يا پاکې بهترين جامې وی هغه به واغوندی په ډير تعظيم او احترام سره به دَ نبی کريم ﷺ په خدمت اقدس کښې حاضر شی بيا دَ قافلې او سامان وغيره کوزيدلو او نوکرانو چاکرانو باندې او يا خپل سامان او اسباب باندې اطمينان کولو نه بعد پس کۀ چرې دَ پريشانئ نه بغير ممکن وی نو پياده دې مدينې منورې ته داخل شی په سکون او وقار سره چه تواضع کوونکې او جلالتِ مکان او عظمتِ مقام لحاظ ساتونکې وی او داسې دې اووائی (ترجمه) شروع کووم زۀ دَ الله په نوم او دَ رسول الله ﷺ په ملت باندې اې الله ما رښتينې مقام کښې داخل کړې او په رښتينې لار سره مې اوباسې او رانصيب کړې ماته له جانبه خپل نه يو قوت والا صاحب اقتدار مددګار. اللهم صل علی سيدنا محمد وعلیٰ آل سيدنا محمد (تر آخره پورې) واغفرلی ذنوبی وافتح لی ابواب رحمتك وفضلك. بيا به داخل شی مسجدِ نبوی شريف ته او دوه رکعته تحية المسجد به اوکړی منبر سره او داسې به اودريږی چه دَ منبر شريف عمود (ستن) ددۀ ښئ اوګې ته او ښی طرف ته راشی څکه چه دغه مقام ځائې دَ اودريدو دې دَ نبی کريم ﷺ او دَ قبرِ مقدس او دَ منبر په مينځ کښې روضة من رياض الجنة مقام دې لکه څنګه چه ارشاد فرمائيلې دې رسول الله ﷺ چه ممبر زما په حوض زما (يعنی حوضِ کوثر) باندې دې بيا شکرًا لِلّٰه نور دوه رکعته مونځ اوکړی علاوه دَ تحية المسجد نه ددې شکر دپاره چه توفيق درکړو تا ته الله تعالیٰ او ډير احسان ئې اوکړو په تا باندې چه را اوئې رسولې دې مقام ته بيا دُعا اوغواړه کومه چه ستا خوښه وی بيا پاسه او په ډير ادب او توجه سره قبر مبارك ته (اودريږه) په مقدار دَ څلور ګزه فاصله کښې لرې دَ مقصورة دَ کوټې (يا دَ جنګلو) نه په

هزار ادب اودریږه قبلې طرف ته شا کړه رُو برو او سَر مبارك دَ نبی کریم ﷺ او مخ منوّر دَ دوی ته او لحاظ دَ تصور دا کوه چه محمد رسول الله ﷺ کوری ماته په نظر دَ سعادت او رحمت تاته او اوری خبرې ستا او وائی آمین په دُعا ستا باندې .

توضیح : فی زیارة : په زیارت کښې افضل دادی چه صرف د نبی کریم ﷺ د قبردَ زیارت نیت اوکړې شی او که چرې حج فرض دے نو زیارت دے مقدم کړی او که چرې فرض نه دے نو بیا ده ته اختیار دے . ددے نه علاوه د علامه ابن همام هم دا قول دے چه په زیارت کښې دے صرف د حضور ﷺ د قبر اطهر نیت اوکړے شی او په دے سره به زیارت د مسجد نبوی ﷺ خود بخود حاصل شی او بعض علمائے کرام فرمائی چه د مسجد نبوی دے هم نیت اوکړی ځکه چه د دریو جماتونو نیت کول او هغے ته سفر کول جائز دی .

من الکلمات : مراد ددے نه هغه امور دی کوم چه مشترك دی ددے نه او ددے نه علاوه کښې مثلا تحیة المسجد کوم چه عام دے او د جزئیاتو نه مراد هغه دی کوم چه مخصوص دی د زیارت سره .

لمن قصد الخ : هغه شخص کوم چه د نبی کریم ﷺ د زیارت اراده اوکړی نو مناسب دی چه په حضور ﷺ باندے په کثرت سره درود شریف اولولی ، ددے نه علاوه د شیخ ابن الهمام قول دے چه مدینے منورے ته د تللو په وخت کښې د زیارت د مسجد نبوی ﷺ د نیت کولو نه بهتر دادی چه د زیارت النبی ﷺ نیت اوکړی .

المدینة المنوره : د منورے د نوم ایخودو وجه داده چه نبیٔ کریم ﷺ منور وو نو ددے وجے نه ددے لقب مدینه منوره کیخودے شو.

وَتَقُوْلُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَاسَيِّدِىْ يَارَسُوْلَ اللهِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَاحَبِيْبَ اللهِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَانَبِىَّ الرَّحْمَةِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَاشَفِيْعَ الْاُمَّةِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَاسَيِّدُ الْمُرْسَلِيْنَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَاخَاتَمَ النَّبِيِّيْنَ

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَامُزَمِّلُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَامُدَّثِّرُ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلٰى اُصُوْلِكَ الطَّيِّبِيْنَ وَاَهْلِ بَيْتِكَ الطَّاهِرِيْنَ الَّذِيْنَ اَذْهَبَ اللّٰهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَطَهَّرَهُمْ تَطْهِيْراً جَزَاكَ اللّٰهُ عَنَّا اَفْضَلَ مَاجَزٰى نَبِيًّا عَنْ قَوْمِهٖ وَرَسُوْلًا عَنْ اُمَّتِهٖ اَشْهَدُ اَنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ قَدْ بَلَّغْتَ الرِّسَالَةَ وَاَدَّيْتَ الْاَمَانَةَ وَنَصَحْتَ الْاُمَّةَ وَاَوْضَحْتَ الْحُجَّةَ وَجَاهَدْتَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهٖ وَاَقَمْتَ الدِّيْنَ حَتّٰى اَتَاكَ الْيَقِيْنُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلٰى اَشْرَفِ مَكَانٍ تَشَرَّفَ بِحُلُوْلِ جِسْمِكَ الْكَرِيْمِ فِيْهِ صَلٰوةً وَسَلَامًا دَائِمَيْنِ مِنْ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ عَدَدَ مَاكَانَ وَعَدَدَ مَايَكُوْنُ بِعِلْمِ اللّٰهِ صَلٰوةً لَا انْقِضَاءَ لِاَمَدِهَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ نَحْنُ وَفْدُكَ وَزُوَّارُ حَرَمِكَ نَشَرَّفْنَا بِالْحُلُوْلِ بَيْنَ يَدَيْكَ وَقَدْ جِئْنَاكَ مِنْ بِلَادٍ شَاسِعَةٍ وَاَمْكِنَةٍ بَعِيْدَةٍ نَقْطَعُ السَّهْلَ وَالْوَعْرَ بِقَصْدِ زِيَارَتِكَ لِنَفُوْزَ بِشَفَاعَتِكَ وَالنَّظْرِ اِلٰى مَاٰثِرِكَ وَمَعَاهِدِكَ وَالْقِيَامِ بِقَضَاءِ بَعْضِ حَقِّكَ وَالْاِسْتِشْفَاعِ بِكَ اِلٰى رَبِّنَا فَاِنَّ الْخَطَايَا قَدْ قَصَمَتْ ظُهُوْرَنَا وَالْاَوْزَارَ قَدْ اَثْقَلَتْ كَوَاهِلَنَا وَاَنْتَ الشَّافِعُ الْمُشَفَّعُ الْمَوْعُوْدُ بِالشَّفَاعَةِ الْعُظْمٰى وَالْمَقَامِ الْمَحْمُوْدِ وَالْوَسِيْلَةِ وَقَدْ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ جَاءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا وَقَدْ جِئْنَاكَ ظَالِمِيْنَ لِاَنْفُسِنَا مُسْتَغْفِرِيْنَ لِذُنُوْبِنَا فَاشْفَعْ لَنَا اِلٰى رَبِّكَ وَاسْأَلْهُ اَنْ يُّمِيْتَنَا عَلٰى سُنَّتِكَ وَاَنْ يَّحْشُرَنَا فِيْ زُمْرَتِكَ وَاَنْ يُّوْرِدَنَا حَوْضَكَ وَاَنْ يَّسْقِيَنَا بِكَاْسِكَ غَيْرَ خَزَايَا وَلَا نَدَامٰى الشَّفَاعَةَ الشَّفَاعَةَ الشَّفَاعَةَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ يَقُوْلُهَا ثَلَاثًا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ وَلَاتَجْعَلْ فِيْ قُلُوْبِنَا غِلًّا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا رَبَّنَا اِنَّكَ رَؤُفٌ الرَّحِيْمِ وَتُبَلِّغُهٗ سَلَامَ مَنْ اَوْصَاكَ بِهٖ فَتَقُوْلُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ مِنْ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ يَتَشَفَّعُ بِكَ اِلٰى رَبِّكَ فَاشْفَعْ لَهٗ وَلِلْمُسْلِمِيْنَ ثُمَّ نُصَلِّيْ عَلَيْهِ وَتَدْعُوْا بِمَاشِئْتَ عِنْدَ وَجْهِهِ الْكَرِيْمِ مُسْتَدْبِرَ الْقِبْلَةِ ثُمَّ يَتَحَوَّلُ قَدْرَ ذِرَاعٍ حَتّٰى تُحَاذِيَ رَاْسَ الصِّدِّيْقِ اَبِيْ بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَتَقُوْلُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَاخَلِيْفَةَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَاصَاحِبَ رَسُوْلِ اللّٰهِ وَاَنِيْسَهٗ فِي الْغَارِ وَرَفِيْقَهٗ فِي الْاَسْفَارِ وَاَمِيْنَهٗ عَلَى الْاَسْرَارِ جَزَاكَ اللّٰهُ

فنا افضل ما جزیٰ اماما عن امة نبیه فلقد خلفته باحسن خلف وسلکت طریقه ومنهاجه خیر مسلك وقاتلت اهل الردة والبدع ومهدت الاسلام وشیدت ارکانه فکنت خیر امام ووصلت الارحام ولم تزل قائما بالحق ناصرا للدین ولاهله حتی اتاك الیقین سل الله سبحانه لنا دوام حبك والحشر مع حزبك وقبول زیارتنا السلام علیك ورحمة الله وبرکاته ثم ترجع قدر نصف ذراع فتقول السلام علیکما یاضجیعی رسول الله صلی الله علیه وسلم ورفیقیه ووزیریه ومشیریه والمعاونین له علی القیام بالدین والقائمین بعده بمصالح المسلمین جزاکما الله احسن الجزاء جئنا کما نتوسل بکما الی رسول الله صلی الله علیه وسلم لیشفع لنا ویسأل الله ربنا ان یتقبل سعینا ویحیینا علی ملته ویمیتنا علیها ویحشرنا فی زمرته

او وایه سلامونه په نبی کریم ﷺ داسې (ترجمه) په تا باندې دې سلام وی اې زما آقا ، اې دَ الله رسوله ! سلام دې په تا باندې اې دَ الله حبیبه ! په تا باندې دې رحمت وی اې رحمت والا نبی ، سلام دې وی په تا باندې اې دَ امت شفیعه ! سلام دې په تا اې سید المرسلین سلام دې وی په تا اې خادم النبیین سلام دې په تا باندې اې په کمبله کښې ځان اُنغختونکیه سلام دې وی په تا او ستا په پاکیزه او مقدسو بزرگانو او ستا په کور والو باندې چه پاك دی او الله پاك نجاست لرې کړې دې دَ هغوی نه او پاك کړې ئې دی هغوی لره . په هر شان بدله دې ورکړی تاته الله تعالیٰ زمونږ له طرف نه بدله نیکه کومه چه دَ هر هغې بدلې نه زیاته وی کومه چه یو نبی[ؑ] ته دَ هغه دَ قوم دَ طرف نه اویو رسول ته دَ هغه دَ امت دَ طرف نه ورکړې شوې وی . زۀ ګواهی ورکووم چه تاسو دَ الله رسول ﷺ ئې تاسو رسالتِ اِلٰهیه په پوره شان سره اورسولو کوم مقدس امانت (احکامِ الٰهی) چه تاسو ته ودیعت کړې شوې وو هغه تاسو ادا کړو تاسو دَ امت خیر خواهی اوفرمائیله تاسو حجّت او برهانِ خداوندی ښۀ په وضاحت سره پیش کړو ، تاسو دَ الله په لاره کښې دَ انتهائی او کامل کوشش حق ادا کړو ، تردې پورې چه تاله یقینی

ځیز (مرګ) راغـے اے نبی ! په تاسو دے رحمت وی او دَ هغه برکت په مقدس ځائے کښې کوم چه ستاسو دَ جسمِ اطهر په نزول سره مشرف شو رب العٰلمین صلوٰة او سلام دے وی همیشه برابر دَ هغه ځیزونو دَ شمار چه په عالَمِ کون کښې راغلے دی او ځومره ځیزونه چه عالم کون ته راتلونکی دی کوم چه دَ الله تعالیٰ (غیر محدود او ازلی وَ ابدی) علم کښېَ دی دَ هغه ټولو په برابر صلوٰة او سلام ، داسے صلوٰة او سلام دے وی چه دَ کوم انتهاء او اختتام نهٔ وی اے دَ الله رسوله ! مونږ ستاسو په دربار کښې درخواست راوړے دے حاضر شوی یو ، مونږ ستاسو حرمِ پاك کښې حاضر شوی یو مونږ ساسو په وړاندے دَ ډیره کیدلو شرف حاصل کړے دے مونږ ستا په دربار کښې ستاسو دَ زیارت دپاره دَ لرے لرے ښارونو او مقاماتو نه په نرمو او سختو زمکو راوړیدلے یو دپاره ددے چه ستاسو په شفاعت سره کامیاب شو او ستاسو په فضائلو او عظیم الشان کارنامو باندے نظر اوکړو ستاسو دَ ځهٔ قدرے حق ادا کولو دپاره او ستاسو په ذریعے سره دَ خپل پروردګار په بارګاه کښې حاصلولو دپاره ، ولے چه خطاګانو زمونږ ملاګانے ماتے کړے دی او دَ ګناهونو بوجونو راله اُوګے درنے کړے دی اے دَ الله رسوله ! تاسو شفاعت کوونکی ئې او ستاسو شفاعت عند الله مقبول دے تاسو سره وعده کړے شوے ده دَ شفاعتِ عظمیٰ او مقامِ محمود او دَ وسیلے او پخپله الله پاك ارشاد فرمائیلے دے (ترجمه) بیشکه هر کله چه دوی په خپلو ځانونو باندے ظلم کړے دے کهٔ چرے ستا خواله راشی دَ الله نه بخښنه اوغواړی نو یقیناً دا خلق به الله پاك توبه قبلوونکے ډیر رحمت کوونکے بیا مومی . اے دَ الله رسوله ! مونږ حقیقتاً په ځان باندے ظلم کړے دے او دَ خپلو ګناهونو دَ بخشش دپاره ستاسو په دربار کښې حاضر شوی یو ، زمونږ دپاره سفارش اوکړے دَ خپل رب په دربار کښې او دُعا اوکړئ رب خپل ته چه مرګ نصیب کړی مونږ ته په سنّتو ستاسو باندے او حشر اوکړی زمونږ په جماعت ستاسو کښې او اورسوی مونږ حوض ستاسو ته او سیرابه کړی مونږ په جامِ کوثر سره (په داسے

حالت کښې) چه نهٔ رسوا کړے شوے يو مونږ او نهٔ شرمنده يو يا رسول الله شفاعت ، يا رسول الله شفاعت ، يا رسول الله ﷺ شفاعت . دا دُعا درے ځلے اووايه (ترجمه) اے ربه زمونږ! مغفرت اوفرمائے زمونږ او زمونږ دَ هغه رونړو کوم چه مخکښې تير شوے دی زمونږ نه دَ ايمان سره او مهٔ اچوے په زړونو زمونږ کښې هيڅ کينه چاچه ايمان راوړے دے اے زمونږه ربه بيشکه تهٔ ډير مهربانه او رحم والا ئے او اودے رسوی نبی ﷺ ته سلام دَ هغه چاچه وصيت ئے کړے وی تاته دَ هغے نه پس تهٔ اووايه (السلام عليك يا رسول الله) دَ فلانکی نه چه دَ فلانکی ځوی دے او شفاعت غواړی په تاسره ستا دَ رب په بارګاه کښې تاسو شفاعت اوفرمائئ دَ هغه او دَ ټولو مسلمانانو . بيا درود شريف اووايه په حضور ﷺ باندے مخامخ دَ هغوی دَ مخ منور طرف ته او شا دے کړی قبلے طرف ته بيا دے اوګرځی ددغه ځائے نه په مقدار دَ يو ګز شرعی (يعنی بدل به شی) تردے پورے چه مخامخ شيسر دَ ابوبکر صديقؓ ته او دا دُعا به اووائی : سلام دے وی په تا اے خليفه دَ رسول الله ﷺ سلام دے وی په تا اے ملګريه دَ رسول الله ﷺ او مونسه په غار کښې دَ هغه او ملګريه دَ هغه په سفرونو کښې او امانت داره دَ هغه دَ راز په خبرو کښې جزاء دے درکړی تاته الله تعالیٰ دَ طرفه زمونږ نه بهترينه جزاء کومه چه دَ هغے بهترينے جزاء هم زياته وی کومه چه يو امام (پيشوا) ته دَ هغه دَ نبی دَ امت دَ طرف نه ملاؤ شوے وی ولے چه تاسو دَ نبی کريم ﷺ قائم مقام پاتے شوے يئ ډير ښهٔ نيابت دے کړے دے او تهٔ په طريقه دَ پيغمبرؑ په شان سره تلے ئے او تا دَ اهلِ ارتداد او اهلِ بدعت سره مقابله کړے ده او تا خور کړو اسلام او مستحکم دے کړو ارکان دَ هغه پس تهٔ بهترين امام وے او تاسو پاسداری کړے ده دَ خپلوانو دَ تعلقاتو په ښهٔ شان سره او تهٔ په حق باندے قائم وے امداد دے کولو دَ دين او ديندارو تردے چه راغلو تاته يقين (مرګ) سوال اوکړه تهٔ دَ الله تعالیٰ نه چه مونږ هميشه محبت لرو تا سره او دا چه مونږ پاسو له تاسره په آخرت کښې او قبول دے شی زمونږ زيارت السلام عليكم ورحمة الله

وبراكته . بيا هم هغه شان (دَ يو لاس په اندازه) وړاندے شه تردے پورے چه ته مخامخ شے دَ قبر سر ته دَ امير المؤمنين عمر بن الخطاب رضى الله تعالىٰ عنه ته پس هلته كښى هم دا اوايه (ترجمه) سلام دے وى په تاسو اے امير المؤمنين سلام دے وى په تاسو اے ظاهره وونكيه دَ اسلام سلام دے وى په تاسو باندے اے ماتوونكيه دَ بُتانو بدله دے دركړى تاسو ته الله تعالىٰ له طرفه زمونږ نه بهترينه بدله تاسو امداد كړے دے دَ اسلام او دَ مسلمانانو او تاسو فتح كړل لوى لوى ښارونه پس دَ سيد المرسلين ﷺ نه او تاسو كفالت كړے دے دَ يتيمانو او صله رحمى به كووله تاسو (ادا كول به دے حقونه دَ خپلوانو) او قوى شو په ذريعه ستاسو اسلام او وئ تاسو دَ پاره دَ مسلمانانو امام خوښ كړے شوے ، هدايت كوونكے او هدايت آفته تاسو جمع اوساتل هميشه متفرق جماعتونه دَ هغوى (دَ مسلمانانو) او مدد مو اوكړو دَ ضرورتمندو دَ هغوى (دَ شكسته حالو شكستگى مو لرے كړه) السلام عليكم ورحمة الله وبركاته . بيا واپس شه دَ هغه ځائے نه تقريبًا نيم لاس او اووايه (ترجمه) سلام دے وى په تاسو دواړو باندے اے هم خوابو دَ رسول الله ﷺ او دواړو دوستانو دَ هغوىؓ او دواړو وزيرانو دَ هغوىؓ او دواړو مشيرانو دَ هغوىؓ او معاونانو دَ هغوىؓ او دَ دين قائموونكو (دواړو مددگارانو دَ هغوى) خوك چه دَ نبىؐ نه پس دَ پاره دَمصلحت دَ مسلمانانو پاسيدل ، بدله دے دركړى تاسو دواړو ته الله پاك بهترينه بدله حاضر شوے يو مونږ په خدمت دَ ستاسو دواړو كښى چه وسيله اختيار كړو مونږ په تاسو دواړو سره دَ پاره دَ شفاعت دَ رسول الله ﷺ زمونږ دپاره او دُعا اوكړى زمونږ دپاره الله پاك ته چه رب زمونږ دے چه قبول كړى كوششونه زمونږ او ژوندى اوساتى مونږ په ملت خپل باندے او مرگ راولى مونږ له په دے باندے او پاسوى مونږ لره په جماعت دَ رسول الله كښى .

توضیح : یا مزمل : دا په اصل کښې المزمل دے یعنی المتلفف شیئا به ، یعنی په کپړا کښې ځان راتولوونکے ، هر کله چه په نبی کریم ﷺ باندے د وحی نزول کیدلو نو د هغے نه خوف کولو سره حضور ﷺ په ځان باندے کپړے راچولے او خپل ځان ئے په کپړا کښې راتولولو.

وادیت الامانة : د امانت نه مراد مونځ وغیره دی یعنی احکام الٰهی او رسالت خداوندی هغوی ته ودیعت کړے شوے وو او امانت دین چه د هغے په کولو کښې ثواب او په ترک کولو کښې عقاب وی .

لا مدها : د میم په فتحے سره په معنی د انتهاء او غایت ، یعنی هغوی د الله تعالیٰ په لاره کښې د انتهائی او کامل کوشش حق ادا کړے دے .

والوسیلة : وسیله دا یو مقام دے په جنت کښې چه دا د حضور ﷺ سره مخصوص دے .

بکاسك : ددے نه مراد د حوض کوثر پیاله ده.

وتبلغه سلام : یعنی کومی کس چه تاته د سلام رسولو تاسو ته وئیلے وی ، نو هغه په دربار رسالت کښې ذکر کړه ځکه چه دا امانت دے چه ددے ادا کول واجب دی .

ثُمَّ يَدْعُوْ لِنَفْسِهٖ وَلِوَالِدَيْهِ وَلِمَنْ اَوْصَاهُ بِالدُّعَاءِ وَلِجَمِيْعِ وَيَحْشُرَنَا فِي زُمْرَتِهٖ ثُمَّ يَدْعُوْ لِنَفْسِهٖ وَلِوَالِدَيْهِ وَلِمَنْ اَوْصَاهُ بِالدُّعَاءِ وَلِجَمِيْعِ الْمُسْلِمِيْنَ ثُمَّ يَقِفُ عِنْدَ رَاْسِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَالْاَوَّلِ وَيَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ قُلْتَ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ جَآءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا الرَّحِيْمًا وَقَدْ جِئْنَاكَ سَامِعِيْنَ قَوْلَكَ طَائِعِيْنَ اَمْرَكَ مُسْتَشْفِعِيْنَ بِنَبِيِّكَ اِلَيْكَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاٰبَآئِنَا وَاُمَّهَاتِنَا وَاِخْوَانِنَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِيْ قُلُوْبِنَا غِلًّا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا رَبَّنَا اِنَّكَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوْنَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ

والحمد لله رب العلمين ويزيد ماشاء ويدعو بما حضره ويوفق له بفضل الله ثم يأتي اسطوانة الحنانة وهي التي فيها بقية الجذع الذي حن الى النبي صلى الله عليه وسلم حين تركه وخطب على المنبر حتى نزل فاحتضنه فسكن ويتبرك بما بقي من والآثار النبوية والاماكن الشريفة ويجتهد في احياء الليالي مدة اقامته واغتنام مشاهدة الحضرة النبوية وزيارته في عموم الاوقات :۔ ويستحب ان يخرج الى البقيع فيأتي المشاهد والمزارات خصوصا قبر سيد الشهداء حمزة رضي الله عنه ثم الى البقيع الآخر فيزور العباس والحسن بن علي وبقية آل الرسول رضي الله عنهم ويزور امير المؤمنين عثمان ابن عفان رضي الله عنه وابراهيم بن النبي صلى الله عليه وسلم وازواج النبي صلى الله عليه وسلم وعمته صفية والصحابة والتابعين رضي الله عنهم ويزور شهداء احد وان تيسر يوم الخميس فهو احسن ويقول سلام عليكم بما صبرتم فنعم عقبى الدار ويقرأ آية الكرسي والاخلاص احدى عشرة مرة وسورة يس ان تيسر ويهدي ثواب ذلك لجميع الشهداء ومن بجوارهم من المؤمنين :۔ ويستحب ان يأتي مسجد قباء يوم السبت او غيره ويصلي فيه ويقول بعد دعائه بما احب يا صريخ المستصرخين يا غياث المستغيثين يا مفرج كرب المكروبين يا مجيب دعوة المضطرين صل على سيدنا محمد وآله واكشف كربي وحزني كما كشفت عن رسولك حزنه وكربه في هذا المقام يا حنان يا منان يا كثير المعروف والاحسان يا دائم النعم يا ارحم الراحمين وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم تسليما دائما ابدا يارب العلمين.

بیا دے زیارت کوونکے دُعا اوغواړی دَخپل ځان دپاره او دَ اره دَ هغه چاچه چه ورته دَ دُعا کولو وصیت کړے وی او دپاره دَ ټولو مسلمانانو بیا دے اودریږی سر ته دَ نبی کریم ﷺ په شان دَ اول او اودے وائی (ترجمه) اے الله تا فرمائیلے دی او ستا فرمان بالکل حق او رښتیا دے (ولو انهم اذ ظلموا انهم الخ) هر کله چه دوی په خپلو ځانونو

باندے ظلم کړے دے کۀ چرے دوی ستاسو خواله راشي او دَ الله نه بخښنه اوغواړي او رسول هم دَ دوی دپاره بخښنه اوغواړي نو دوی به الله تعالیٰ لره توبه قبلوونکے او رحم کوونکے بیا مومی . اے الله ! مونږ ستا په دربار کښې حاضر یو ستا دَ ارشاد اطاعت کوونکي یو ستا دَ نبیٰ دَ سفارش درخواست کوو اے الله ! اے زمونږه پروردګاره ! زمونږ مغفرت اوکړے او زمونږ دَ مور او پلار مغفرت اوکړے او زمونږ هغه رونړه اوبخښے څوك چه مخکښې تلے دی زمونږ نه په ایمان سره او مۀ اچوے په زړونو زمونږ کښې کینه دپاره دَ هغه چاچه مؤمنان دی بیشکه تۀ مهربان او ډیر رحم کوونکے ئے اے ربه ! راکړے مونږ ته په دنیا کښې ښۀ حالت او په آخرت کښې هم ښۀ حالت او اوساتے مونږ دَ جهنم دَ اور نه پاك دے رب ستا دَ لوئے عزت والا دَ هغه څه نه چه (غلط طور سره ئے خلق) بیانوی او سلام دے وی په رسولانو باندے او ټول حمدونه دَ الله رب العٰلمین دپاره دی . او زیاته دے کړی ورسره هغه دُعا چه خوښه ئے وی او اودے غواړی هغه دُعا چه ورته یاده وی په توفیق دَ الله سره بیا دے راشی اُسطُوانة ابی لُبابه ته دا هغه ستن ده چه تړلے وو په دے پورے ځان خپل (ابو لُبابه صحابیؓ) ترهغه وخته پورے چه الله تعالیٰ قبوله کړه توبه دَ هغه او مونځ دے اوکړی څومره چه ئے خوښه وی بیا دے روضة الجنة ته راشی او نفل مونځ دے اوکړی څومره چه ئے خوښه وی او اودے غواړی دَ الله نه چه څه ئے خوښ وی او وائی دے ډیر ډیر تسبیح او تهلیل او ثناء او استغفار بیا دے راشی ممبر ته پس کیدږ دی لاس خپل په رمّانه باندے تبرّکًا (دَ برکت حاصلولو) دَ اثر دَ لاس مبارك دَ رسول الله ﷺ او مکان دَ ایخودلو دَ لاس مبارك دَ نبی کریم ﷺ کوم وخت چه به ئے خطبه وئیله نبیؑ دَ پاره ددے چه برکت ورته حاصل شی ددے او درود شریف دے اووائی په دۀ او دُعا دے اوغواړی دَ الله نه څومره چه غواړی بیا دے اُستُنِ حنانه ته راشی او دا هغه ستن ده چه په دے کښې باقی مانده حصه دَ هغه اوچے کجورے ده کومے چه ژړا فرمائیل شروع کړے وو نبی ﷺ ته په پریخودلو ددے لرګی او خطبه ورکړه نبی کریم ﷺ په ممبر باندے ، تردے پورے چه راکوز شو نبی ﷺ دَ ممبر نه پس په غیږ کښې ئے اونیوله او تسلی ئے ورکړه (قلاره ئے کړه) پس هغه

اونه خاموشه شوه او تبرک دے حاصل کړی په ما بقی آثارِ نبویؐ باندے او په مقامات مقدسو باندے او دَ قیام په دوران کښی دے دَمدینے منورے کوشش کوی د شب بیداریٔ او غنیمت دے اوګنړی حاضریدل او زیارت کول دَ روضۂ اقدس ﷺ په اکثرو اوقاتو کښی او مستحب دی چه لاړ شی جنت البقیع ته پس دَ مشاهدو او مزاراتو مقدسو زیارتونه دے اوکړی خصوصًا دَ قبرِ منور دَ سید الشهداء حضرت حمزه رضی الله عنه بیا دے حاضر شی بقیع ته پس زیارتونه دے اوکړی دَ مزاراتو دَ حضرت عباسؓ او دَ حضرت حسن بن علیؓ او دَ باقی آلِ رسول ﷺ او زیارتونه دے اوکړی (په ادب سره) دَ امیر المؤمنین عثمان بن عفانؓ او دَابراهیمابن النبی ﷺ او دَ ازواج دَ نبی کریم ﷺ او دَ نبی کریم ﷺ دَ ترور حضرت صفیهؓ او صحابهٔ کرامو ؓ او تابعینو ؒ او زیارت دے اوکړی دَ شهداؤ دَ اُحد او کهٔ دَ زیارت ورځ میسَره شی نو بهرته دهٔ او اودے وائی، (ترجمه) سلام دے په تاسو باندے په عوض دَ هغے کښی چه تاسو کوم صبر کړے دے او ډیر ښهٔ دے دَ آخرت مقام او آیت الکرسی او سورة اخلاص دے یوولس یوولس ځله اووائی او سورة یٰسؔ دے اووائی کهٔ ممکن وی او پیش دے کړی ثواب دَ هغوی په خدمت دَ ټولو شهداؤ کښی او دَ هغه مؤمنانو په خدمت کښی چه دَ هغوی سره دی او مستحب دی چه دَ هغے نه پس راشی مسجدِ قبیٰ ته دَ کالی په ورځ یا ددے نه علاوه (په بله ورځ) او مونځ دے اوکړی په دے کښی او دَ خپلے خوښے دُعا نه پس دے اووائی اے دَ چغو وهونکو چغے اوریدونکیه اے دَ فریاد کوونکو فریاد رسه اے دَ مصیبت وهلو مصیبت لرے کوونکیه اے دَ بے قرارو خلقو دُعاګانے قبلوونکیه کامل رحمت نازل کړے زمونږ په سردار محمد ﷺ باندے او دَ هغوی په آل باندے او لرے کړے زما پریشانی او غم خنګه چه تا لرے کړے وه پریشانی او غم دَ رسولؐ خپل نه په دے مقام کښی اے په بندګانو ډیر توجه کوونکیه ! اے احسان کوونکیه اے دَ ډیرے ښیګړے او احسان خاونده ! اے همیشه دَ نعمتونو ورکوونکیه ! اے دَ ټولو رحم کوونکو نه زیات رحم کوونکیه ! او رحمت دے نازل کړی الله پاک زمونږ په سردار محمد ﷺ باندے او دَ هغوی په آل او اصحابوؓ باندے او پوره سلام اولیږے همیشه همیشه اے دَ مخلوقاتو

پالونکیه. -:- آمین -:-

توضیح : الروضة : دا د مسجد نبوی ﷺ یو مخصوص ځائے دے چه دا د نبی کریم ﷺ د منبر شریف او د مزار مبارك په درمیان کښې دے چه د هغے متعلق حضور ﷺ بشارت فرمائیلے وو چه دا د جنت یوه باغیچه ده .

الرمانة : د رمانه اصل معنیٰ د انار ده ، غالبا د منبر سر مراد دے کوم چه د انار په شان جوړولے شی، نن صبا دا ځیز نشته دے .

الحنانة : د حضرت عبد الله بن بریدهؓ نه روایت دے چه هغوی د خپل والد صاحب نه روایت کوی مخکښې کله چه ممبر لا جوړ شوے نه وو نو رسول الله ﷺ به د خطبے او د تقریر په وخت کښې په یوه مناره باندے ډډه لګوله هر کله چه منبر جوړ کړے شو نو هغوی ﷺ په منبر باندے اودریدل او د هغه ستنے نه جدا شول پس هغه دلداده محاسن نبوت یعنی د حس او د حرکت نه محروم لرګی په چغو چغو باندے ژړا شروع کړه رحمت عالم ﷺ د منبر نه لاندے تشریف راوړو او خپل لاس مبارك ئے په هغه ستنه باندے کیخودو او ورته ئے اوفرمائیل چه ته په دے ځائے کښې خخه کړے شے یا په جنت کښې دے ته دَ هغے دَ نهرونو نه سیرابه کولے او ستا میوه به صرف اولیاء الله خوری . دے مریض درد محبت چه دَ مسیحائے عالم ﷺ دا الفاظ واوریدل او په جنت کښې ئے خخول (کرل) خوښ کړل . ډیره ممکنه ده چه د سائنس دانانو حواس باخته به په دے باندے تعجب کوی مګر مونږ دے اعجازی واقعے لره د مسیحائے عالم ﷺ معجزه منو چه دا د حضرت عیسیٰ علیه السلام د احیاء نه زیاته ده .

بحمد الله

تنویر المقباس من تفسیر ابن عباس

پښتو

مؤلف

مجدالدین محمد بن یعقوب الفیروز آبادی

مترجم

قاری یاسین الله (امین)

سعیدیہ کتب خانہ صدف پلازہ محلہ جنگی پشاور

فون: 091-2213726

اِرْشَادُ الطّالِبِیْن

پښتو شرح

زَادُ الطَّالِبِین

مؤلّفه :۔ مولانا عاشق الٰهی البرنی

تألیف

مولانا محمد عتیق الرحمٰن صاحب

مترجم

مولوی ضیاء الدین حلیم ابلبائی پروانی

نظرثانی : مولانا سید داؤد" هاشمی"

قال النبي صلى الله عليه وسلم من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين

صفوة الحواشي

د پښتو شرح

اصول الشاشي

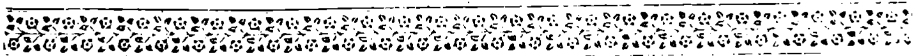
تاليف

حضرت مولانا عبد الغفار صاحب

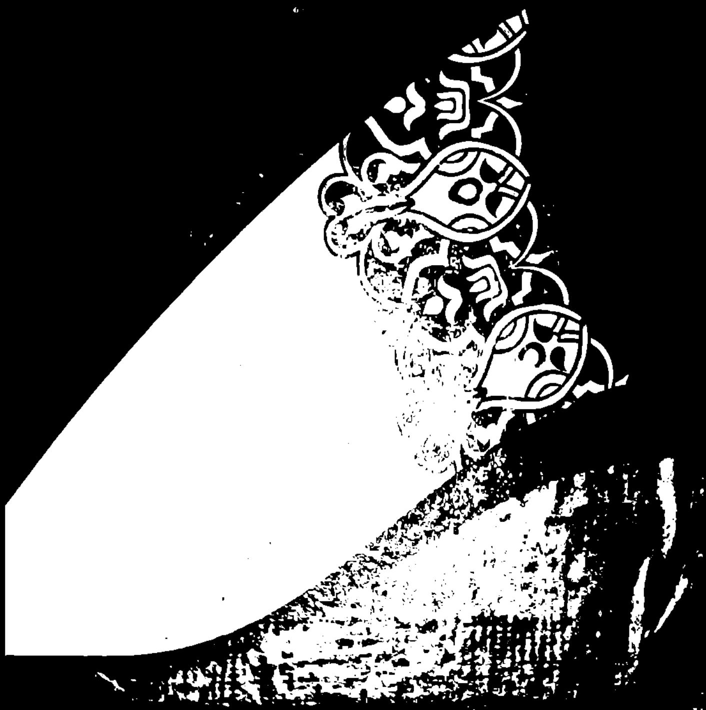
استاذ الحديث

جامعة العلوم الاسلامية الفريدية

ای سیون -- اسلام آباد

اعراف پبلشرز
محلہ جنگی پشاور
Ph#091-2580006